Micu Secuiu

Crepuscul voievodal

– sfârşitul lui Matei Basarab,
falsă cronică de curte –

Volumul II

ISBN

978-606-8796-02-4

Editura mecAtrin

Braşov
2016

Material cu drept de autor

Volumul prezent este extras din cartea electronică (e-book) a cărei copertă este prezentată mai jos.

Crepuscul voievodal
(Sfârşitul lui Matei vodă Basarab – falsă cronică de Curte)
roman istoric
5 volume (Versiunea „A" a textului.)

Cuprins:

Vol II:

Capitolul **IX** 3
Capitolul **X** 100
Capitolul **XI** 215
Capitolul **XII** 316
Capitolul **XIII** 372
Capitolul **XIV** 456
Capitolul **XV** 602
Anexe 717

Tehnoredactare computerizată: Secuiu, Micu

Multiplicare:

Material cu drept de autor

Capitolul IX

Mica odăiță în care fusese aruncat biv vel serdarul Constantin Şerban, după gâlceava avută cu marele spătar Diicu Buicescu, purta spăimântătoarea numire de camera călăului, întrucât fusese ctitorită nu ca loc de întemnițare, ci ca loc de caznă, unde să-şi împlinească meşteşugul gâzii domneşti. Era o tainiță lungă, îngustă şi foarte joasă, săpată adânc sub temelia palatului celui vechi domnesc – ridicat încă de pe vremea lui Mircea cel Bătrân –, fiind însă adăugată în ultimii an zidirii, în răstimpul unei meremetiseli orânduite de Matei vodă Basarab. Arcuirea bolții începea de la înălțimea şoldului, partea ei cea mai înaltă abia întrecând cu puțin statul unui om de talie mijlocie, serdarul putând-o uşor atinge dacă înălța brațul. Zidurile zdravene, lipsite de

Material cu drept de autor

orice ferestruică sau de vreo altă răsuflătoare, straturile groase de pământ de deasupra erau anume gândite ca să înăbuşe vaietele celor schingiuiți în străfundurile ei.

Din aceiaşi dorință de a stinge orice vuiet ce-ar veni din adâncuri, se arătase mare grijă şi față de chipul de înfăptuire a ieşirii. Aceasta fusese plăsmuită sub chipul unei scunde arcade deschisă pe mijlocul unuia din pereții lungi; era atât de strâmtă şi de joasă încât te puteai strecura numai anevoie pe sub bagdadia ei, aplecându-te mult de şale. Pentru ca să nu răzbată în beci zarva care s-ar fi putut auzi atunci când gealații îşi împlineau meşteşugul, bolta dădea într-o odaie alăturată celei dintâi şi de aceiaşi întindere cu aceasta, un fel de tindă, care, abia aceasta, înlesnea trecerea în vechile pivnițe domneşti, undeva într-un colț al lor, care părea foarte îndepărtat în adânca beznă a hăului hrubelor, ungher ştiut numai celor care fuseseră îngăduiți a cunoaşte tainele Curții.

Dar nu numai această cămară, ci şi beciul, în întregul său, aducea cu o peşteră întortocheată şi întunecoasă. Era un loc de taină şi de spaimă, despre care se vorbea cu fereală, în şoaptă, istoriile care-i învăluiau noptosul renume – poate unele dintre ele chiar adevărate – stârnind fiori de groază. Zvonurile istoriseau grozăvii despre oameni ridicați în miez de noapte şi dispăruți fără urmă şi pentru vecie în hăurile sale nepătrunse.

De altfel toți cei care se perindaseră de-a lungul veacurilor prin slujba de vel armaş, chiar dacă nu avuseseră la îndemână – la palat – asemenea tainiță, dăduseră naştere unor istorioare de groază. Dar se părea că Radu Vărzaru izbutise să-şi întreacă nespus de mult înaintaşii, şi nu din pricina acestei spăimântătoare cămări, dacă e să luăm de bune spusele unui cronicar – om de casă al Cantacuzinilor –, care-l cunoscuse nemijlocit. Acesta – mult mai târziu – îşi amintea despre el că „era om îndrăcit şi far' de ruşine şi

Material cu drept de autor

iubitor a vărsa sângele oamenilor... Pe unii îi omora în casa lui şi le ascundea trupurile în gunoaie..."[1] Întrucât chiar cei din vremea lui îl zugrăveau astfel, este de înțeles de ce plăsmuirile cele mai greu de închipuit despre camera călăului puteau trece cu uşurință de adevărate.

Oricum, umblau zvonuri despre cazne diavoleşti, pe cât de pidosnice şi perfide, pe atât de sângeroase şi crude, de pe urma cărora arar mai scăpa cineva cu viață. Se vorbea de o sălbăticie zguduitoare, cu neputință de zugrăvit în cuvinte. Se şopteau istorii despre leşuri sfârtecate, cu ochii scoşi, cu unghiile smulse, cu încheieturile strivite, cu răni îngrozitoare, sângerânde, trupuri care erau zvârlite, spre a li se pierde urma, în gropi ascunse, săpate tainic, în grabă, la lumina faclelor, în vreun colț ferit al beciului sau departe în câmp...

Serdarul, părăsit în acest ungher însingurat, departe de clocotul vieții, cu totul despărțit de lume, cufundat într-o beznă care părea fără de sfârşit, nu se mai putea regăsi pe sine. Ceva în sufletul său se sfărâmase şi-l năpădise un zbucium fără nume, dureros şi răscolitor. Îl chinuia întunericul de nepătruns şi mai ales liniştea nefiresc de adâncă, încât părea nelumească. De bună seamă s-ar fi putut obişnui mai uşor cu temnița dacă ar fi avut o ferestruică cât de mică, care să-i dea cât de cât simțământul că ar mai avea o legătură cu lumea de afară. Dar aşa, încă din primele zile, fu cuprins de nişte răbufniri de furie răvăşitoare, care se zdrobeau însă neputincioase de zidurile nespus de groase, reci şi jilave, pe care nu le putea vedea, ci doar le simțea sub pumni. Urletele i se frângeau fără răsunet, iar cărămizile rămâneau neclintite şi nepăsătoare sub păliturile sale. Nu avea asupra cui să-şi reverse mânia şi aceasta, dospindu-i în suflet, i se scurgea ca un venin în tot trupul, secătuindu-l de puteri. Se prăbuşea răvăşit şi zdrobit

---

[1] Citat din "Letopisețul cantacuzinesc".

Material cu drept de autor

lângă pereți. Un simțământ de neputință îi răzvrătea ființa, împletindu-se însă şi cu o stare de amar şi zădărnicie. Era un zbucium mai presus de ceea ce poate îndura un om; iar acesta îl măcina, îl chinuia, îl nimicea.

Dar nu era numai atât; la cazna însingurării se adăugea o scârbă nețărmurită, răscolitoare, față de hruba aceasta dezgustătoare. Paiele aşternute pe alocuri pe jos erau mucede şi miroseau greu. O mâzgă subțire, ca o scursoare vâscoasă de piftie, acoperea totul: pământul, zidurile, paiele, gratiile. Cum acestea rămâneau nevăzute serdarului, părând o întrupare a întunericului însuşi, orice atingere – jilavă, rece, lunecoasă – îi dădea simțământul unei întrepătrunderi cu însăşi bezna, o beznă respingătoare din pricina chipului ei cleios, care se întindea asupră-i şi încerca să-l cuprindă, să-l înece ca într-o apă a neființei.

Dar şi mai groaznici erau şobolanii. Nu-i văzuse niciodată şi nici nu-i va vedea vreodată. Apăreau de undeva dintr-un loc neştiut şi năvăleau orbeşte asupră-i, atingându-i – când era culcat – fața, ochii, mâinile cu lăbuțele lor aspre, cu gheare murdare şi tocite. Le simțea codițele, năpârlite şi solzoase, şerpuindu-i în zvâcniri uşoare şi repezi pe frunte. În acele clipe trăia simțământul că bezna îşi întinde asupră-i, cu o poftă respingătoare şi lacomă, brațe de caracatiță, jilave şi subțiri. Pătruns de scârbă sărea în picioare şi se scutura de guzgani. Chițcăind, speriate de cutremur, trupurile mici şi calde zvâcneau încordate şi i se rostogoleau de-a lungul caftanului, lovindu-i-se de piept, de pântece şi de coapse, într-o mişuneală care făcea să i se crispeze, de scârbă, pielea pe şira spinării.

Doar din când în când, pesemne de prânzul fiecărei zile, zărea, pe sub bolta scundă a intrării, pâlpâirea unei făclii, iar o mână aproape nevăzută îi împingea din umbră, printre gratii, un blid de mâncare, pe care trebuia să se grăbească să-l apuce, nu atât ca să-l apere de năvala

Material cu drept de autor

lacomă a guzganilor, cât ca să-l poată găsi în fărâma de lumină care, de dincolo, străpungea pentru câteva clipe bezna. Dacă nu se zorea îndeajuns, scânteierea faclei se stingea şi i-ar fi fost cu neputinţă să mai găsească blidul. Mânca resemnat, aproape pe nemestecate, tainul şi aşeza pe pipăite, din nou lângă gratii, blidul gol, în aşteptarea refolosirii sale.

Totuşi Constantin Şerban era vânjos din fire, încât, după o vreme, începu să se deprindă cu aceste nevoinţe. Nu-şi putu da seama cât de lung va fi fost răstimpul trecut, căci, în bezna sa, lipsit de cunoaşterea acelui joc al preschimbării zilelor cu nopţile, timpul nu avea măsură. Pe de altă parte înţelese că şobolanii nu mişunau la voia întâmplării; îşi aveau drumurile lor bine statornicite, pe care alergau cu paşi mărunţi şi neauziţi. Învăţă să se ferească de aceste locuri şi, în parte, fu cruţat de neplăcutele treceri la care-l supuneau micile vieţuitoare. Norocul era că, găsind destulă hrană prin beci, nu încercaseră să-l atace, aşa cum se spunea în poveştile de groază cu guzgani, în care se arăta că aceştia aveau obiceiul de a sfâşia de vii animalele care nu se puteau apăra de ei. De altfel, odată cu trecerea vremii, căpătă parcă un simţ nou, prin mijlocirea căruia le putea ghici apropierea. Ajunsese să audă foşnetul lăbuţelor, care lipăiau neauzit pe lutul jilav al podelei. Simţea tremurul aerului în preajma mişunelii lor.

Pentru a se deprinde cu noua sa lume, fu silit să înceapă o migăloasă cercetare a locului, încât să-l cunoască fără a-l zări. De asemenea trebui să desluşească obiceiurile nepoftiţilor săi oaspeţi. Grijile acestea îi mai umpleau timpul şi-l ajutau să-şi regăsească cât de cât cumpătul. Îşi căuta alinarea spunându-şi că, la urma-urmei, duce o viaţă de orb. Ori dacă orbii îşi îndură soarta fără a cârti, deşi e de neschimbat întru vecie, atunci de ce să nu încerce a se

Material cu drept de autor

împăca şi el cu ea, cu atât mai mult cu cât, pentru el, starea era vremelnică!

Din pricina întunericului deplin, odaia strâmtă şi apăsătoare se oglindea la altă mărime în mintea serdarului. Locul parcă se sorbise în sine, având totuşi o anume mlădiere, putându-se întinde sau restrânge, într-o parte sau alta, ca o piftie, de parcă nu şi-ar fi găsit încă deplina întrupare şi mărginire. Părea că abia acum şi-ar fi căutat întinderea şi hotarele în neştiutele genuni subpământene. Lipsa trecerilor dintre zi şi noapte ai fi zis că înăbuşise scurgerea timpului, care parcă îi împietrise şi lui viaţa. Trăia parcă fără a fi, cufundat în nemişcare, dincolo de vreme, dincolo de lume şi de viaţa adevărată, care poate clocotea undeva deasupra, dar încetase să se mai vădească simţurilor sale.

Aparițiile statornice, la aceleaşi răstimpuri, ale temnicerului nu frângeau searbăda prelingere a acestui chip aiuritor de viețuire. Deşi legate de hrană, deci de o nevoie trupească pe care o resimțea din când în când cu desăvârşirea de neabătut a mersului unui ceasornic, ele nu aveau tăria de a întrupa fireasca scurgere a vremii, încât trăia cu simțământul că timpul s-a oprit în loc. Şi nici nedesluşitul cerc de lumină, care scotea din beznă doar gratiile care-l despărțeau pe osândit de paznic, nu avea forța de a şterge acest simțământ al lipsei de întindere a cuprinsului întunecat al cămării.

Serdarul simțea nevoia de a-şi împărtăşi gândurile cu cineva, dar bezna – cu toate că şi-o putea închipui, ca în basme, drept o viețuitoare în pântecele căreia trăia – nu-l putea mulțumi ca ascultător, dându-i credința că vorbeşte în pustie, de unul singur... De obicei însingurații se leagă de animale – de câini sau pisici –, pentru a-şi revărsa asupra lor un anume prinos de duioşie cu care n-au ce face, care, rămas în ei, îi răscoleşte, îi descumpăneşte, îi împinge în genunea

Material cu drept de autor

disperării prin starea de deşertăciune pe care le-o trezeşte în adâncurile cugetului. Copleşit de o încercare sufletească de acest fel – sub apăsarea aceleiaşi nevoi de a avea pe cineva aproape –, serdarul căuta o fiinţă vie care să-i dorească ocrotirea şi care, prin aceasta, să i se alipească.

În întâmpinarea dorinţei sale veni un şobolan – de bună seamă tânăr –, care nu pricepuse încă primejdiile care-l pot ameninţa şi nu învăţase să-şi apere viaţa. Acesta îşi găsise adăpost de somn în cutele caftanului său. Prima dată când îl simţi încuibându-se lângă picior, îl respinse plin de pornire. Trăi în străfundurile fiinţei priveliştea atingerii cu scârbosul animal, căci întunericul nu-i îngăduia să-l poată vedea cu adevărat. Ori aceste plăsmuiri ale minţii se dovedeau mult mai atingătoare decât ceea ce ar fi putut zări pe lumină, încât îl apucă o nestăpânită nevoie de a vărsa.

Pe măsură ce imboldul de proteguire şi de a-şi împărtăşi simţămintele creştea, deveni mai îngăduitor, ba ajunse chiar să-l bucure îndrăzneala copilărească a micului animal, care, atras de moliciunea catifelei, se încăpăţâna să se reîntoarne în poalele caftanului. Se trezise în el un simţ deosebit, care-i îngăduia să-i ghicească ivirea. Cu o ciudată plăcere urmărea foşnetele abia auzite care arătau, pas cu pas, cum se furişa în veşmânt şi cum iscodea după un colţişor priincios – cald şi mătăsos –, în care să se culce mulţumit. Serdarul se ferea să mai facă mişcări neaşteptate, pentru a nu-l alunga pe micul oaspete şi prieten, gătirile căruia – împlinite cu nevinovăţie în căptuşeala caftanului – îl veseleau. Ajunsese chiar să-i aştepte venirea şi uneori devenea chiar nerăbdător. Dar până la urmă micuţa fiinţă sosea, îşi căuta culcuşul şi aţipea fericită. Serdarul, neavând cu cine altcineva vorbi, îşi începea mărturisirile, cel mai adesea în gând, căci îşi da seama de lipsa de înţelegere a celuilalt. Totuşi acea mică vietate, chiar dacă era lipsită de puterea cugetului, îi înlesnea trăirea simţământului de a avea

Material cu drept de autor

la îndemână un ascultător adevărat, față de care se putea destăinui.

Totuşi o întâmplare neaşteptată şi nedorită îl făcu să priceapă că prietenia şobolanilor nu este lipsită de primejdii. La o vreme, bâjbâind prin beznă ca să-şi dezmorțească picioarele, simți apropierea zidului. Întinse mâna ca să cântărească depărtarea, dar atinse ascuțişul unei muchii care ieşea în afara peretelui. Marginea tăioasă îi zdreli un deget. Sângele cald şi înmiresmat îi năclăi în câteva clipe palma. Se aşeză în colțul său, supărat şi lehămetit.

Deodată auzi un freamăt neobişnuit: zeci de lăbuțe lipăiau abia auzit pe mâzga lunecoasă a podelei. Părelnic era linişte, dar el simțea clocotind împrejurimea din cauza mişunelii. Nu înțelegea ce se petrece, dar neaşteptata întărâtare a viețuitoarelor îi înfrigură ființa, picurându-i în suflet o fărâmă de teamă. Rămase încordat. Nu putea fi vorba de apropierea temnicerului, căci lumina faclei acestuia pricinuia, e drept, o spaimă lărmuitoare între măruntele ființe, dar aceasta era de cu totul alt fel decât aceea pe care o deslușea în acea clipă. În cea dintâi împrejurare, animalele, în graba lor de a ajunge cât mai repede în vizuinile subpământene în care-şi găseau adăpost, se împrăştiau alergând care încotro, trecând unul printre picioarele celuilalt, izbindu-se, îmbrâncindu-se, muşcându-se, chițcăind speriate.

Acum nu se auzea nimic de felul acesta, guzganii părând a se frământa nerăbdători în loc, de parcă ar sta înşiruiți, la pândă. În mod ciudat viermuiala, al cărei răsunet părea la început mai îndepărtat, se apropia cu încetul, închizând un adevărat cerc în juru-i, de parcă ar fi fost împresurat.

Se sprijini în palme, dând să se ridice din aşternutul său de paie, când, deodată, dinți ascuțiți şi lacomi

Material cu drept de autor

i se înfipseră în rana sângerândă care mirosea a carne proaspăt sfâşiată. Intr-o străfulgerare de-o clipă înțelese pricina curioasei purtări; mireasma rănii aburinde, din care cădeau picuri pe podea, îi ademenea! Mişuneala era peste măsură de însuflețită; de bună seamă veniseră la ospăț zeci de şobolani; hruba trebuia să fi fost plină de ei. Până acum, pasămite, nu descoperiseră în el o hrană şi din pricina asta nu-l băgaseră în seamă. Dintr-o dată însă nenorocita întâmplare, oricât era ea de neînsemnată, schimbase lucrurile: izul cărnii sfâşiate le stârnise poftele, îi aţâţase.

Zvâcni înspăimântat în picioare, dar, uitând că deasupra locului unde şedea bolta era foarte joasă, se izbi de tavan atât de puternic încât crezu că şi-a zdrobit țeasta. Îşi pierdu cumpătul şi se prăvăli. Aţâţați, dar şi speriați de povara abătură asupra lor, şobolanii se zbăteau sub el, în timp ce alții i se urcau pe spate, i se încurcau în păr, i se agățau de veşminte. Câțiva îi pătrunseră sub caftan. Chițcăiau ascuțit şi muşcau. Disperarea înzecindu-i forțele, zvâcni în picioare, scuturând de pe el jivinele înfometate. Clătinându-se, încercă să fugă, să se ascundă în beznă. Dar cu mirosul lor ascuțit, jigăniile îl descopereau peste tot. Dacă în odăiță s-ar fi aflat ceva asemănător unei polițe, pe care să se poată sui, ar fi fost în bună măsură mântuit. Dar nu găsise nici un adăpost de acest fel în vremea cercetărilor sale de mai înainte. Era deci lipsit de apărare în fața acestui iureş crud şi nevăzut.

Şobolanii, respinşi după prima lor năvală, se dezlănțuiră din nou împotrivă-i cu înverşunare, muşcându-i fără spor cizmele. Căutau altă cale de a-l năpădi. Îi simți pe câțiva cățărându-i-se pe caftan, lucru înlesnit de lungimea veşmântului, care mătura pământul, şi de moliciunea țesăturii, în care îşi puteau înfige uşor ghearele. Boierul îi scutură în câteva rânduri, dar ei deveneau tot mai stăruitori şi mai amenințători, încât, spre a le tăia de tot această cale

Material cu drept de autor

de a-l ajunge, îşi smulse de pe trup caftanul şi anteriul şi le zvârli cât colo. Cuprins de spaimă, izbea sălbatec cu cizmele în jur şi simţea că fiecare lovitură ţinteşte în plin. Trupuşoarele bufneau înfundat, oscioarele trosneau, chiţcăielile se întețeau, vânzoleala creştea. Din timp în timp – când socotea că prea s-au adunat mulţi împotrivă-i, încât, încălecându-se, îi puteau ajunge peste buza carâmbului – sărea într-o parte, călcând peste mulţimea viermuindă şi întărâtată. Simţea cum şobolanii prinşi sub tălpi se zvârcoleau, se zbăteau disperaţi până ce, striviţi, se muiau şi cedau. Dar jertfele pe care le făcea nu păreau a-i aduce vreo precumpănire faţă de năvălitori. Numărul lor nu părea să scadă. Dimpotrivă; parcă noi şi noi valuri se revărsau în hrubă din vizuinile lor subpământene. Agăţându-se cu degetele de marginea cărămizilor ca să nu-şi piardă cumpătul – peretele fiind netencuit –, biv vel serdarul Constantin Şerban lovea cu sete în jur cu picioarele. Lupta continuă încă multă vreme – de bună seamă câteva ceasuri –, în beznă timpul fiind cu neputinţă de cântărit.

Cu încetul guzganii fură atraşi de sângele şi carnea sfârtecată a fârtaţilor lor răniţi, luarea aminte fiindu-le abătută de la omul care făcea noi şi noi jertfe în rândul lor, dar care încetase a mai împrăştia mirosul cel mai ademenitor, acesta fiind acoperit de noile izuri. Pesemne şi sângele de la zgârietură i se închegase şi nu mai curgea. Boierul ghici că băgarea lor de seamă se abătuse de la el, după scăderea năvalei asupră-i. Se trase deci mai în lături, ca să le stea cât mai puţin în cale. Freamătul şi vânzoleala nu încetară însă de fel, căci se dezlănţuise o crâncenă încleştare între şobolanii teferi şi cei vătămaţi, o luptă orbească, învălmăşită, cu chiţcăieli înfundate, trudnice. Tot mai rar se întâmpla ca vreun luptător rătăcit, simţind sângele de pe tălpile cizmelor, să se întoarcă spre serdar ca să-şi înfigă dinţii mărunţi în pielea tare. Dacă boierul îl simţea, animalul

Material cu drept de autor

era pierdut, o lovitură năprasnică zvârlindu-l în zidul din față. Atunci când încercarea trecea nebăgată în seamă, se dădea bătut însuşi cel pornit asupră-i, când pricepea că s-a lăsat înşelat de miros. Ceea ce îi picase la îndemână nu era ceea ce crezuse şi pleca să caute în altă parte.

Lipit de zid şi pătruns de răceala acestuia, căci îşi scosese veşmintele de deasupra, serdarul aştepta înspăimântat sfârşitul: va fi oare în stare să se țină în picioare până când, osteniți, şobolanii se vor retrage împăcați? Dacă s-ar prăbuşi acum printre ei, negreşit l-ar sfâşia. Aşteptarea i se păru nesfârşită, iar vinele coapselor şi ale tălpilor începură, de încordare, să-l doară. Trecuseră ceasuri întregi, poate o zi deplină, poate chiar mai mult, până când în hrubă se aşternu liniştea. Cu încetul, sătui, cei scăpați cu viață se scurgeau în vizuini. Doar răniții – care nu mai erau în stare a fugi – se mai auzeau zvâcnind, cuprinşi de zbaterea morții.

Constantin Şerban nu îndrăznea să se aşeze. Într-un târziu auzi un foşnet pe care-l cunoştea – era prietenul şobolan pe care-l găzduia în poalele caftanului. Acesta se foi o vreme în jur, i se urcă pe vârful cizmei, îl mâşâi; se vedea că-i căuta găzduirea. Nu răspunse semnelor sale de apropiere; nu mai avea încredere în el. Îi era frică de asemenea prieteşug. Dar totuşi nu avea tăria să-l strivească, precum făcuse cu ceilalți, deşi lucrul i-ar fi fost la îndemână. Şobolanul mai stărui câtăva vreme, apoi se lăsă păgubaş şi se trase pe undeva. Pesemne găsise caftanul aruncat pe jos şi se cuibărise ca de obicei în tivul său blănit. După câtva timp – un timp nesfârşit, pe care nu-l putu cântări în ceasuri –, liniştindu-se, serdarul îşi dădu seama că îi este frig, aşa încât porni să-şi caute vesmintele pe care le lepădase când îl cuprinsese spaima. Îşi găsi în cele din urmă caftanul, croit din prețioasă catifea venețiană şi tivit cu sobol adus din îndepărtata Moscovie. Dar, pipăindu-l, îşi dădu seama că, în

Material cu drept de autor

lupta lor, şobolanii i-l cam zdrenţuiseră. Anteriul nu-l găsi. Scutură de leşuri veşmântul redobândit şi-l îmbrăcă. Începu să se preumble prin odaie, neîndrăznind încă să se aşeze, dar aluneca pe trupşoarele sfâşiate, care zăceau împrăştiate în jur. Hotărî să le înlăture, dar îi era scârbă să pună mâna pe ele, deşi nu le putea vedea în toată hidoşenia lor respingătoare. Le mătură cu vârful cizmei spre zăbrelele ieşirii, trecându-le printre gratii.

Temnicerul, care venind după o vreme cu hrana, descoperi uimit, la lumina făcliei, grămăjoara de leşuri. Scuturându-se de scârbă, nu voi s-o îndepărteze. Hoiturile zăcură acolo până prinseră miros şi făceau cu neputinţă veghea străjerilor şi de bună seamă şi munca pivnicerilor de sub bolţile învecinate. Abia atunci locul fu curăţat.

De când zăcea în această văgăună, menită celor mai crude şi mai tainice cazne, nu văzuse, în afara temnicerului care-i aducea tainul, alt chip de om. Şi acestuia îi zărea mai mult mâna întinsă printre gratii cu blidul de fiertură, decât faţa! De asemenea în tot acest timp nu vorbise cu nimeni. Nici măcar pe oştenii care-l păzeau nu-i cunoştea. Aceştia, fie că aşa aveau poruncă, fie pentru că ei înşiri erau înfiorați de bezna de nepătruns a hrubelor, stăteau la deschiderea dinspre beci a odăii învecinate. Ori prin strâmtul coridor al ieşirii, care făcea un cot faţă de gura tinzii, prinsul nu putea privi înspre această parte, iar lumina slabă a făcliilor paznicilor nu avea cum ajunge până la el. Lipsa legăturii cu lumea adevărată, pierderea simţului rânduitei urmări a zilelor şi a nopţilor făceau ca scurgerea vremii să închipuie pentru Constantin Şerban un lucru lipsit de înţeles. Praful uitării se aşternea strat după strat peste priveliştile odinioară vii şi strălucitoare. Cu încetul ele păleau, destrămându-se ca florile de gheată de pe geamul care simţea dogoarea vetrei. În mod ciudat tocmai această topire a amintirilor se împotrivea întrucâtva pierderii cu

Material cu drept de autor

totul a simțului timpului, a cărei trecere o pilduia prin adâncirea neîntreruptă, crescândă, a depărtării dintre el şi cei de la suprafață. Mărimea acestei despreunări era însăşi măsura vremii trecute. În cugetările sale îşi înfățişa această întindere crescândă şi prin ochii celor lăsați în urmă, sus. Vedea în închipuire cum urmele pe care le lăsase în mintea lor se ştergeau ca aburii unei păreri.

Totuşi nu avea dreptate să-i învinuiască. Nu fusese nici uitat şi nici părăsit, nici de neamuri şi nici de prieteni. Ba soarta sa stârnise luarea aminte a unor boieri din partea cărora nu ar fi avut pricină să se aştepte – nici în ruptul capului – la vreun fel de compătimire. Era vorba de obştea acelora care unelteau în ascuns împotriva principelui. E drept că grija lor nu izvora din iubire. Ea era urmarea unor socotințe cu totul străine de orice urmă de gingăşie sufletească. Ei ținteau numai surparea voievodului; nu gândeau la nimic altceva!

Şi chiar dacă lovitura împotriva stăpânirii urma s-o dea numai ei, cei juruiți, – lipsindu-se de amestecul altora care să le răpească din foloase –, pentru a izbândi se cerea să-l însingureze pe domn, să-l rupă de aceia care-i puteau fi de sprijin, încât, în clipele cheie, să rămână lipsit de orice ajutor, privit cu neîncredere şi chiar cu duşmănie de toți cei din jur. Era deci limpede că uzurparea propriu-zisă trebuia premersă de un răstimp gătitor, în vremea căruia lumea să fie întărâtată împotriva stăpânirii, sădind nemulțumirea față de hotărârile luate, neîncredere față de dreptatea lor, îndemnând la răzvrătire şi hrănind îndrăzneala de a-l înfrunta pe voievod. Însă, pentru a pricinui această stare de încordare, trebuia început de la ceva. Iar dacă faptele cârmuirii nu erau întotdeauna îndestulătoare spre a stârni cleveteli şi cârcote, ele trebuiau răstălmăcite, potrivindu-le nevoilor, sau, dacă nu se putea altfel, chiar născocite. Nu erau deci trebuitoare pricini temeinice şi adânci, ci erau de

Material cu drept de autor

ajuns pretexte bine izvodite, care să poată ademeni cugetele şi să le aducă la fierbere. Ori, întru aceasta, mântuirea serdarului, prin vâlva şi părerile potrivnice între ele pe care le putea stârni, era un nimerit prilej de întărâtare a cugetelor. Nemulțumirea înăbuşită a unora găsea calea de a răbufni şi de a potopi şi judecata altora. Văzând că voievodul poate fi biruit dacă e înfruntat cu dârzenie, şovăielnicii şi nehotărâții puteau fi scoşi din ațipeală. Într-un cuvânt lumea devenea mai îndrăzneață, iar cârtitul mai lărmuitor. Astfel primul pietroi, care să dezlănțuie potopul prăvalei, era urnit din loc.

În lumina acestor judecăți, slobozirea vel serdarului Constantin Şerban nu era pentru uneltitori o pricină lăturalnică, lipsită de însemnătate. Dimpotrivă! Nici vel armaşul Radu Vărzaru nu judeca altfel, numai că, atâta vreme cât întemnițatul era pe mâna sa, deşi i-ar fi fost foarte uşor să găsească o ieşite, se împotrivise a făptui ceva, căci însemna să se facă de ocară, să-şi ştirbească bunul renume cu mâna sa; de aceea o asemenea ispravă nu-l ispitea.

Trecerea serdarului în grija agiei îl scosese din impas. În noile împrejurări – deşi acum atât riscurile cât şi piedicile erau mult mai mari – se puse în slujba plănuirii cu toată râvna de care era în stare. Dacă izbândea, mulțumirea i-ar fi fost îndoită: slujea şi trebuințele uneltirii, dar dădea şi o învățătură usturătoare potrivnicului; şi nici una dintre cele două plăceri nu era de lepădat. Pe deasupra, chiar descoperit fiind, fapta sa ar fi părut în bună măsură îndreptățită. Ea n-ar fi fost socotită decât o răzbunare întemeiată împotriva lacomului agă care, la adăpostul proteguirii vel spătarului, ciuntea drepturile şi înlesnirile feluritelor slujbe ale divaniților. Nu trebuia să se teamă prea mult de urmări, căci vinovăția sa ar fi fost privită cu înțelegere de soții din sfat, el părându-le o sărmană jertfă care, în răzvrătirea ei uşor de înțeles, s-a răzbunat, cum s-a priceput mai bine, pentru

Material cu drept de autor

batjocura la care fusese supus prin smulgerea dreptului de pază asupra unora dintre închisorile Curții.

Încredințat deci că se va putea întemeia pe încuviințarea boierilor – chiar dacă mulți nu vor cuteza a o mărturisi cu voce tare –, se aşternu temeinic pe treabă. Începu prin a se opune plănuirii pe care el însuşi o înfățişase mai înainte vel slugerului Socol Cornățeanu – şi pe care acesta o luase în serios –, plănuire care se întemeia pe gândul ascunderii întemnițatului într-unul din butoaiele care urmau să fie scoase din beci, întru împrospătarea zaherelelor Curții. Atunci când o scornise, voise doar ca să afle pricină de a putea tărăgăna lucrurile. Nici o clipă nu crezuse că o asemenea încercare ar putea izbândi. În schimb Socol – căruia la început gândul nu-i plăcu de fel – sfârşise prin a fi de-a binelea prins de izvodire şi încercase chiar a închipui mai multe căi de împlinire a acesteia. Până şi vel paharnicul Hrizea şi vistiernicul Ghinea – deşi acesta din urmă mai neîncrezător – se lăsaseră şi ei furați de născocirile armaşului.

Acum, după ce izbândise să-i înduplece, începu lucrarea dimpotrivă, dovedindu-le slăbiciunile şi lipsurile unui asemenea înjghebări, despre care spunea de astă dată c-ar fi de-a dreptul smintită. Ieşirea din mica temniță trebuia să se petreacă înaintea zorilor, până nu începea foiala nenumăraților slujitori care trudeau în beci. Butoaiele, în schimb, erau scoase abia după prânzişor, deci cu multe ceasuri mai târziu, răstimp lung, în care se schimbau străjerii şi – ceea ce era mai îngrijorător – i se ducea mâncarea întemnițatului. Aceste zăticneli puteau prilejui descoperirea lipsei sale şi ca urmare se dădea tuturor de ştire să-l caute. Încercarea de a-l strecura nesimțit ar fi fost cu desăvârşire zădărnicită, căci scoaterea butoaielor nu se mai putea face fără a fi temeinic cercetate. Apoi trebuia cumpărată tăcerea prea multor obraze: străjerul din răstimpul nopții care să-l

Material cu drept de autor

sloboade, chelarii, ca să se facă a nu băga de seamă greutatea neobişnuită a butiei, despre care se zicea c-ar fi goală, apoi căruţaşul care urmă să scoată „marfa" de la Curte, ca s-o înmâneze apoi celor de cuviinţă şi în sfârşit mijlocitorii care neguţau cu cei de mai-nainte, căci nu se putea ca trebuşoara asta să fie împlinită de-a dreptul de vel sluger sau de vel paharnic! Ori, când într-o urzeală sunt amestecate prea multe feţe – şi încă de tot soiul –, este cu neputinţă ca lucrurile să nu răsufle. Din pricinile acestea – deloc puţine – Radu Vărzaru se împotrivea slobozirii pe asemenea cale. Marele paharnic Hrizea din Bogdănei şi vel slugerul Socol Cornăţeanu nu putură să nu-i dea dreptate, cu atât mai mult cu cât astfel ei scăpau de îndatoriri, nemaiprimejduindu-şi pielea (căci în chipul de început al plănuirii, fiind mai apropiaţi de chelari decât armaşul sau vistiernicul, ar fi urmat ca ei să ducă la împlinire cele puse la cale).

Având mână liberă din partea fârtaţilor, vel armaşul Radu Vărzaru se aşternu temeinic pe treabă. Scoase la iveală de prin sertare cheile beciului, ale camerei călăului şi ale portiţei dinspre grădinile din lunca Ialomiţei. (Înainte de a trece cu totul paza agăi, avusese grijă să-şi facă nişte chei aidoma celora bune, care să se potrivească la broaştele la care înceta să mai aibă îngăduinţa de a ajunge. E greu de spus dacă şi le făurise pentru că avea încă de atunci închipuită plănuirea până în amănunţime, sau dacă fusese îndemnat numai de gândul că, chiar dacă asemenea scule nu vor ajunge să-i slujească vreodată, nici de dăunat nu-i vor dăuna cândva.) Cumpără de la un spiţer – cu grija cuvenită de păstrare a tainei – o mică ulcică, plină cu pulbere albă, adormitoare. Tot el, prin iscoadele sale, oblicise pe care dintre străjerii puşi de agie se putea întemeia fără primejdie, întrucât se lăsa lesne cumpărat.

Material cu drept de autor

Biruitor, înfățișă într-o seară prietenilor săi tot ceea ce făptuise cu nespusă rodnicie. Apoi însă lucrurile înghețară din nou, căci atunci când fu să se pună cu adevărat pe treabă, începu iarăşi să se codească. Nu voia – zicea el părtaşilor care-l zoreau – să se creadă că, în ceea ce a pus la cale, e îndemnat de simțăminte josnice, sau de o deşartă sete de răzbunare, deşi – neîndoios – după câte îi făcuse, îl duşmănea pe marele agă Radu Staico Şintescu ot Popeşti, cumnat al doamnei Elina prin soața sa.

Slugerul Socol Cornățeanu – aflat de față la desluşirile sale –, arătându-se lehămetit de atâtea vicleşuguri şi pretexte, hotărî să ia asupră-şi îndatorirea de a duce lucrurile la capăt. Marele armaş, uşurat, se grăbi să-i pună la îndemână mulțimea sculelor şi mijloacelor pe care le pregătise şi să-i înfățişeze toate cele iscodite de slujbaşii săi despre temnicerii agiei. Socol nu făptui nemijlocit cele urzite, ci se sluji de un călugăr adus de la o mânăstire de prin Oltenia, fost – cu mulți ani în urmă – argat la un conac de-al său.

Acesta se înfățişă într-o bună zi – pe la începutul lunii lui mărțişor[2] – la casa unui dorobanț pe nume Inochentie, care lucra pentru agie. Îl întâmpină doar femeia, bărbatul fiind plecat să cumpere o vacă. Sfios şi spăşit, călugărul ceru îngăduința să-l aştepte. Smerit şi cucernic, ca un schimnic însingurat ce se afla, nu voi să stea în casă, ci-şi căută adăpost în dosul ei, pe o margine de prispă, unde, fiind ferit de lume, putea să-şi depene – chipurile – netulburat mătăniile. La drept vorbind alta era pricina. Voia să se păzească de privirile scurmătoare ale unor musafiri ce-ar fi putut cădea pe nepusă masă. Spre mirarea nevestei, şezu acolo ore-n şir fără să se mişte, parcă dus de pe astă lume, de-ai fi zis că-i stană de piatră. Abia când – destul de târziu – oşteanul se ivi cu vaca proaspăt târguită, păru că se

[2] Martie

Material cu drept de autor

trezeşte. Nu se grăbi totuşi; îl lăsă pe om să-i zugrăvească soaței însuşirile vitei, să priponească dobitocul în grajd şi să-i ducă nutreț şi apă. ÎI cercetă însă iscoditor printre pleoapele abia întredeschise, picurând alene, boabă cu boabă, mătăniile printre degete. Deşi înştiințat de femeie, nici stăpânul casei nu-l luă dintru început în seamă, fiind mult prea îngrijat de noua sa stăpânire. De altfel chipul şters, searbăd, de om lipsit de orice însemnătate, îl făcuse să nu socoată că e pricină să dea prea grabnic în brânci pentru străin.

Isprăvindu-şi în cele din urmă trebile gospodăreşti, se apropie a lehamite de oaspe, mai mult cu gândul de a găsi o cale de a scăpa de el, decât de a-şi pierde vremea ascultându-i vreo didahie smintitoare de călugăr cerşetor, înverşunat în a-i face pe poporeni să-şi mărturisească dreapta credință pravoslavnică. Însă acesta, după ce privi prevăzător în jur, începu prin a scoate dintr-un buzunar de sub rasă un săculeț nu prea mare şi-l cântări în palmă, sub ochii nedumeriți ai gazdei. Spre a nu lăsa îndoieli asupra cuprinsului său, îl săltă de câteva ori, încât înăuntru se auzi un clinchet lămuritor. Apoi săculețul dispăru. Oşteanul, ochind şi el cercetător în jur, îl pofti în casă, rugând soața să se ducă în musafirlâc la fini, fără a le povesti însă ceva de trecerea pe la ei a cinstitului lor oaspete. După acel întâi schimb de semne din ogradă – în răstimpul căruia nu se prea rostiseră vorbe – oşteanului i se trezise dintr-o dată o deosebită luare aminte față de străin şi de dorințele acestuia.

După ce se traseră într-o odaie şi se văzură scăpați şi de urechile femeii, monahul îi lămuri că oameni de seamă, care nu se pot numi, el însuşi necunoscându-i, dar, după câte a înțeles, neamuri ale celui osândit, vor să-l sloboade pe biv vel serdarul Constantin din Dobreni. (Gândul că ar fi vorba de rude nu era pomenit din întâmplare; el trebuia să abată

Material cu drept de autor

băgarea de seamă de la adevărații orânduitori ai fugii.) Fireşte că, dacă se va învoi să ajute acele suflete îndurerate, se va bucura nu numai de recunoştința şi ocrotirea lor – nici ele de disprețuit –, dar va fi şi bine răsplătit, cu vârf şi îndesat! Să nu aibă vreo îndoială asupra acestui lucru. Şi din nou – drept dovadă grăitoare – făcu să se audă sunetul gingaş al săculețului. Pentru a frânge orice urmă de şovăială – dacă aceasta ar mai fi fost –, adăugă plin de înțelesuri ademenitoare, dar şi prevenitor totodată: „Ce-ai văzut nu e decât arvuna... şi e aur curat. Cocoşei lucitori! Câți nu şi-ar da şi viața pentru ei!"

Față cu asemenea temei ispititor, oşteanul nu avu puterea de a se împotrivi şi căzu uşor la învoială, mai ales că, după deslușirile oaspetelui, primejdia nu era osebit de mare. Nu trebuia decât să dea serdarului nişte chei când va fi de strajă şi mai apoi să strecoare fârtaților din schimbul de noapte un praf adormitor în băutură. Apoi era dator să uite totul şi mai ales să nu lase nici un fel de urme.

Treaba părea destul de simplu de făptuit, cu atât mai mult cu cât ceata din care făcea parte urma să intre în slujbă abia peste câteva zile, aşa că avea vreme îndeajuns ca să se gătească în linişte. În cele din urmă primi cheile şi praful adormitor, iar călugărul îl limpezi cu migală asupra a tot ceea ce avea de împlinit.

A doua zi dorobanțul – spre nețărmurita uimire a soației şi în bodogănelile ei mânioase – se porni să vândă vaca abia adusă din târg. Apoi cără în piață tot ce mai avea prin casă, înştiințându-şi jumătatea nedumerită şi zădărâtă că vor pleca în Ardeal. Femeia bănui ceva, dar, înțelegând că nu e spre paguba lor, se supuse. Nu se împotrivi nici când bărbatul o urcă dimpreună cu spujina de copii într-o căruță şi-i îndrumă să-şi piardă cât mai repede urma, pentru a se întâlni peste puțin la Sibiu, în țara de dincolo de munți.

Material cu drept de autor

Venindu-i rândul la slujbă, Inochentie se înfăţişă la Curte hotărât să înfăptuiască cele pentru care se tocmise. La cămara călăului era orânduit numai câte un singur oştean, întrucât cele două rânduri de zăbrelele – unul la ieşirea din odăiţa prinsului şi altul la capătul tinzii învecinate – făceau cu neputinţă orice încercare de a scăpa, iar străjile de la gârliciul beciului preîntâmpinau orice năvală dinafară. Pe deasupra Curtea era apărată de un zid gros şi înalt, pe creasta căruia umbla – zi şi noapte – un alt rând de oşteni de pază, archebuzieri de felul lor.

Intr-o clipă când n-avea cine să-l vadă, înmână serdarului cheile de care acesta avea nevoie şi-i făcu cunoscut în toate amănunţimile plănuirea fugii sale. Deîndată însă serdarul întrezări o piedică nebăgată în seamă de ceilalţi:

- Cum voi şti când a sosit sorocul? Am pierdut şirul zilelor şi al ceasurilor! Nu ştiu nici măcar când afară este noapte sau zi!

Omul se opri descumpănit. Nu întrevăzuse încurcătura, iar ca să ceară vreo povaţă celor care-l tocmiseră era cu neputinţă, căci nu ştia cine sunt şi nici cum să ajungă la ei. Trebuia să se descurce singur, cum va şti, căci, dacă fuga nu izbutea, din pricina banilor luaţi, îl ameninţa răzbunarea necunoscuţilor, care poate se aflau şi acum în nemijlocita sa vecinătate şi chiteau la ce face. Cugetă câteva clipe, apoi dintr-o dată răbufni străluminat:

- Domnia ta cred că auzi când se schimbă straja. Obişnuit, oştenii vorbesc între ei, tropăie... E cu neputinţă ca acela care vine să nu schimbe câteva vorbe cu cel pe care-l înlocuieşte. Ei bine, până în noaptea fugii se vor perinda patru străji. La puţină vreme după ce temnicerul din schimbul al patrulea îşi începe slujba, va aţipi, căci voi avea grijă să-i dreg vinul cu prafuri adormitoare. Câteva ceasuri va sforăi neîntors. Atunci să ieşi. E vremea la care şi

Material cu drept de autor

paznicii portiței dinspre grădină – din aceeaşi pricină – vor dormi şi ei duşi. Acesta este deci semnul care să te înştiințeze că drumul e liber. Apoi vei urma cum ți-am spus şi cum te va lumina bunul Dumnezeu!

Oşteanul plecă, trăgându-se la locul de veghe orânduit. Serdarul rămase cufundat în beznă, nevenindu-i să-şi creadă simțurilor. Strângea plin de nădejdi cheile grele în palmă şi-i tremura sufletul de înfiorarea aşteptării. Nu-l tulbura fuga în sine, care i se părea mai uşor de împlinit, deşi era silit să treacă prin păienjenişul mai multor locuri de pază. Mai amarnic îl îngrijorau interțeserile care puteau apărea în urma fugii sale şi mai ales taina cu care se învăluiau cei care-i găteau slobozirea. Se întreba cine ar putea fi aceşti binevoitori, răspunsul fiind hotărâtor pentru înfăptuirea celor pe care le avea de împlinit. Temnicerul îi spusese plin de încredințare că ar fi fost vorba despre nişte neamuri, fără însă a putea – sau a voi – să-i arate în chip desluşit nişte nume. Dar această lipsă, însă şi mijloacele de a izbândi, care i se puneau la îndemână cu prea multă dărnicie, îl făceau să se teamă că ar putea fi jertfa unei curse în care e momit a intra, duşmanii urmărind să ațâțe mânia domnului împotrivă-i, spre a-i înrăutăți starea. Pe de-o parte se făceau a-l ajuta, iar pe de alta înştiințau straja. Prins asupra faptului, vina îi sporea peste măsură, putându-i grăbi sfârşitul, spre bucuria celor care-i doreau răul. Dar nici înşiruirea unor nume nu era o chezăşie care să-l liniştească. Ele puteau fi însăilate în ciuda adevărului, numai pentru a-l îndupleca, înşelându-l; el oricum nu putea cerceta spusele. Cugetând astfel, se întreba dacă are sau nu rost să se lase pradă ispitei...

Căzut pe gânduri, scăpă fără voie cheile din mână. Tresări speriat la zăngănitul lor, de parcă s-ar fi dat de gol. Frământările sufleteşti care-l măcinau se întețiră şi mai viforos. Oare să se lase păgubaş de teama unei curse viclene

Material cu drept de autor

puse la cale de Diicu sau de vreunul dintre lingăii săi?! Dar dacă fuga îi fusese gătită de soață, sau, cine ştie, de vreun prieten?! Sărmanii vârâseră în încercare poate sute, dacă nu mii de galbeni, îşi primejduiseră viața, iar el, de frică, le risipea truda! În ciuda riscurilor trebuia să încerce totuşi, fitecine i-ar fi trimis cheile. Era singurul mijloc de a se izbăvi. Oricum, nu mai putea năzui să iasă viu de aici, nădejdea de a fi iertat fiind mai mult decât îndoielnică, căci steaua lui Diicu era în plină înălțare... Acum i se ivise, în sfârşit, prilejul de a fi din nou liber! Dacă îl scăpa, era pentru vecie pierdut...

Întinse prin beznă mâna după chei, dar nu se aflau unde bănuia că ar fi căzut. Speriat zvâcni în genunchi; ar fi fost culmea neroziei să nu le găsească şi din pricina nebăgării de seamă să dea greş. Cuprins de disperare începu să pipăie cu palma în jur. Nu simțea decât pământul bătătorit şi jilav; iar din loc în loc, câte un mănunchi de fire de paie. In spaima sa, cătând când într-o parte, când în alta, se depărta tot mai mult de locul unde şezuse la început. Trecu un sfert de ceas, apoi jumătate, apoi un ceas întreg – dar zadarnic. Era cu totul zdrobit; gâfâia ca după un urcuş greu, iar fruntea, cu tot frigul de peşteră al hrubei sale, i se brobonise de năduşeală. Fusese la un pas de libertate şi dintr-o dată cădea înapoi, toate nădejdile năruindu-i-se ca urmare a unei prostii de neînchipuit! Dacă n-ar fi fost bezna aceasta afurisită... Era ispitit să-l cheme pe străjer ca să-i lumineze puțin odaia cu făclia, dar renunță, temându-se ca acesta să nu fi fost înlocuit deja. Acest gând îi dădu noi fiori; din cauza panicii nu urmărise ceea ce se petrecea dincolo şi risca să încurce numărătoarea schimburilor.

După un îndelung răstimp de prăbuşire îşi reveni. Îmbărbătându-se singur, îşi spuse că, dacă s-ar fi întâmplat ceva cu straja de la gura tinzii de alături, oricât ar fi fost de absorbit de deznădejdea sa, tot ar fi auzit ceva zarvă, căci

Material cu drept de autor

simțul de prevedere şi de apărare – atunci când eşti la pândă ca să nu fii prins asupra unui fapt pe care nu-l doreşti dezvăluit – sunt foarte ascuțite şi prin urmare treze fără întrerupere. Era încredințat că nu încurcase numărătoarea străjilor. Şi nici în legătură cu cheile nu trebuia să se lase doborât. Timp avea îndeajuns; va încerca încă odată şi încă odată să le caute, până le va afla! Cercetă podeaua palmă cu palmă, cu migala disperării. După un timp, care i se păru nesfârşit, degetele atinseră fierul rece şi aspru. De încordare, inima avu câteva zvâcniri dureroase. Un junghi sfâşietor îi săgetă mijlocul pieptului. Ridică mâna şi-şi pipăi îngrijorat locul împreunării coastelor. „Doar n-o să mor tocmai acum!" îşi zise cutremurat şi se trase pe patul de paie, rămânând o vreme nemişcat.

Deodată, reîntorcându-i-se gândurile la grijile de mai înainte, îşi dădu seama că nu mai ştia ce făcuse cu cheile. Oare ridicase mâna de pe ele fără să le fi luat – pierzându-le iarăşi –, sau le vârâse, fără să-şi dea seama, în vreun buzunar? Se pipăi îngrijat şi nu le dădu de urmă. Se repezi înapoi la podea. Nu le găsi pe dată! Un nou junghi, prelung şi dureros, îi străbătu coşul pieptului; parcă un vultur i-ar fi înfipt ghearele pe sub coaste şi-i strângea inima, sfâşiindu-i-o. I se tăie suflarea şi-l apucă năduşeala. Nu duse însă mâna la piept; căută cuprins de disperare pe jos. Nu dură mult şi le regăsi. Zgâriind pământul cu unghiile, cuprinse cheile, iar degetele i se chirciseră asupra lor, ca străbătute de fiori. Ținându-le strâns în palmă, se întinse pe aşternutul de paie ca să-şi revină.

Liniştindu-se întrucâtva, îşi reîncepu cumpănirile legate primejdiile care-l puteau amenința dacă se învoia a fugi. Vechea teamă îl copleşi din nou: să fi scăpat clipa schimbării străjilor, încurcând numărătoarea, sau nu? Cu sufletul la gură pândi foşnetele din hrubă, dar nu se auzea

Material cu drept de autor

nici un freamăt, doar zvâcnetul măsurat al inimii îi bubuia în fundul urechilor, împiedicându-l să asculte...

Timpul trecea. Fură ceasuri de pândă, ceasuri de caznă. Mai mult nu dormise, iar când ațipea se trezea curând, înspăimântat de cel mai mic foşnet, îngrijat că pierde clipa înlocuirii străjii şi încurcă numărătoarea. Când socoti că ajunsese la al treilea schimb fu cuprins de o asemenea încordare încât simțea că-i plesnesc tâmplele.

În sfârşit răsunară voci şi zgomotul înfundat al unor paşi, apoi se făcu din nou liniște. Noul temnicer rămăsese singur. Clipa hotărâtoare sosise. Trăia ultimele zvâcniri ale aşteptării. Nu trebuia să se pripească; fusese prevenit că licoarea îşi arăta puterea cu oarecare întârziere. Mai aşteptă o vreme, deşi îl furnica nerăbdarea prin tot trupul. În cele din urmă se hotărî să se pună în mişcare; trecându-şi mâinile printre gratii încercă pe rând cheile în broască. O descoperi pe cea potrivită şi o răsuci, având grijă să facă cât mai puțină larmă.

Împinse uşor uşița de zăbrele. Din pricina spaimei şi a liniştii desăvârşite în care zăcuse, scârțâitul balamalelor i se păru a avea tăria unui tunet. Se opri îngrozit. Aşteptă cu toate simțurile la pândă să vadă urmarea. Nu se întâmplă nimic, aşa că mai împinsese puțin uşița, de astă dată cu mai multă îndrăzneală. Scârțâitul îl făcu din nou să tresară speriat. Pentru a preîntâmpina noi scrâşnete hotărî să se furişeze de-a buşilea, cum se va putea, prin deschiderea făcută, oricât de strâmtă ar fi fost. Din păcate caftanul i se agăță de drugii de fier şi – smucindu-l ca să-l sloboade – izbi, fără voie, portița năprasnic de zid, încât stârni un vuiet care făcu să-i înghețe sufletul în el. Din prevedere se lipi de pământ, căci la capătul odăii învecinate, la lumina unei facle, printre gratii, zări străjerul culcat tihnit pe o țoală. Se părea că nu auzise nimic. Asta îl îmbărbătă.

Material cu drept de autor

Se prelinse spre cel de al doilea rând de zăbrelele, cel care despărțea tinda închisorii sale de beciul de sub palat, dar se reîntoarse gândindu-se că e mai înțelept să încuie hruba în urma sa; astfel i se va descoperi cu întârziere lipsa. Împinse uşa cu piciorul – de astă dată fără nici o reținere – şi o zăvorî. Revenindu-i sângele rece, ajunse să vadă lucrurile la adevărata lor mărime şi îşi dădu seama că scârțâitul care-l înspăimântase era, la drept vorbind, atât de slab încât murea chiar sub bolțile coridorului; numai încordarea şi lipsa îndelungată a oricărui zvon mai puternic îl făcuseră să aibă simțământul că scrâşnetul fiarelor neunse ar stârni o larmă de neînchipuit.

Pe deplin liniştit, se întoarse spre stavila următoare. Să descuie al doilea grătar de zăbrele nu era greu, mai ales că îi sta la îndemână şi o fărâmă de lumină, dar se ivi o piedică de alt soi: adormind, oşteanul îşi lungise picioarele chiar în dreptul uşii. Ca să iasă era silit să i le dea de-o parte. Şovăi o clipă, temându-se că, atins, celălalt s-ar putea trezi. Dar altă cale de a trece nu avea. Drept care trecu mâna printre gratii, îi apucă grijuliu fluierul picioarelor şi i le împinse încetişor, cât îi îngăduia lungimea brațului. Omul nu se clinti.

Descuie lacătul, ieşi şi apoi îl zăvorî la loc. Păşi pe sub arcadele înalte şi largi, ale uriaşei pivnițe domneşti, topindu-se în beznă. Făclia rămase în urmă – o mică pată roşietică, tremurătoare.

Căută ferestruica spre care fusese îndrumat. De când zăcea în întuneric ochiul i se obişnuise să desluşească cele mai slabe urme de lumină, aşa încât, încordându-şi puțin vederea, zări nişte pete mai deschise la culoare, care se puteau cunoaşte în negreala ca de smoală de sub bolți. Sclipirea lor era atât de slabă încât e îndoielnic că ochiul altcuiva le-ar fi putut osebi. Strecurându-se cu fereală ca să nu se lovească, le numără. După puțin îşi dădu seama care

Material cu drept de autor

era aceea care da spre fața dinspre baia domnească. I se atrăsese luarea aminte că acolo va găsi zăbrelele tăiate. Ajunse repede în dreptul ei. Aceasta se afla însă îngrozitor de sus, aproape sub tavan, iar zidul era neted, fiind cu neputință ca să se cațere cineva pe el. Ar fi fost culmea neghiobiei să se împotmolească tocmai aici! Îl cuprinse o furie neputincioasă împotriva celora de afară; cum de nu întrevăzuseră acest impas, gătindu-i din vreme mijloacele de a trece de el?! Rezemându-se cu spatele de perete îi bodogăni în gând, împroşcându-i cu cele mai năprasnice ocări pe care le cunoştea.

Dar nu era el omul care să se dea bătut. După câteva clipe de gândire află o ieşire din anevoința în care se împotmolise: o grindă – una dintre acelea care se pun sub butoaie spre a le preveni rostogolirea – îi putea sluji drept scară! O găsi fără greutate; chiar în colțul în care se oprise, la numai câțiva paşi de el, descoperi câteva rezemate de perete. O aşeză la locul potrivit şi, cuprinzând-o cu brațele şi cu picioarele, slujindu-se totodată şi de ieşindurile zidului, ajunse sus. Aici avu parte de o nouă descoperire pe cât de neaşteptată, pe atât de neplăcută: zări zugrăvindu-se pe cerul înstelat nişte dungi negre, care nu puteau fi decât gratiile. Şi doar fusese încredințat că le va găsi tăiate! Oare greşise fereastra, ori fusese atras într-o cursă? Poate temnicerul nici nu dormea, ci se prefăcea numai, ca să-l ademenească să iasă de la popreală, iar acum, trezit, îl va împiedica să se reîntoarcă, încât a doua zi să fie prins în beci, în plină încercare neizbutită de fugă. Întinse mâna spre drugii de fier şi – spre uşurarea sa – aceştia se frânseră de parcă ar fi fost de ceară. Fuseseră tăiați, dar nu şi îndepărtați, pesemne ca lipsa lor să nu bată la ochi.

Sprijinindu-se cu palmele de tocul ferestruicii, începu să lunece încetişor afară. Era pe jumătate ieşit când simți că centura lată pe care o purta pe mijloc s-a agățat de

Material cu drept de autor

ciotul unei gratii rămase în zid. Se smuci înainte, se târî puțin înapoi, însă zadarnic. Deschizătura era prea joasă ca să se poată sălta; trebuia să-şi descheie cureaua. Lucrul era simplu în sine, dar nu în această strânsoare; pierdu mulțime de timp până ce izbuti să-şi deschidă paftaua.

În sfârşit era afară, dar nu în libertate. Rămase pe vine, lipit de temelia de piatră a vechiului palat, în negreala căreia îşi pierdea urma. Din fericire un nor acoperi luna. Cunoscând bine împrejurimile în acest ungher al curții, îşi găsi lesne drumul. Dintr-o săritură se alătură zidirii învecinate, palatul cel nou, ridicat pe vremea lui Petru Cercel. Se târî, sprijinindu-se în coate, pe sub ferestrele dinspre cancelarii, năzuind să ajungă spre umblătorile[3] domneşti. De aici, şerpuindu-se prin smocurile de iarbă uscată ca un vierme gros şi bondoc, coborî coasta spre baia aridicată în anii din urmă de Matei vodă Basarab. La adăpostul zidurilor ei rămase mai multă vreme, cercetând mişcarea străjilor din ceardacul de la meterezele ogrăzii. De jos le zărea limpede făpturile zugrăvite în parte pe cerul cenuşiu-negricios. În această parte a drumului trebuia să fie peste măsură de prevăzător, încât săritura spre portiță – care era la numai câțiva paşi depărtare – s-o facă într-o clipă când străjile de la creneluri se depărtau. După multă chibzuială şi şovăieli o porni tot târâş.

Nu trecură decât câteva clipe şi se afla în umbra zidului de apărare, chiar lângă temelia sa. În acel colț de întuneric nici un ochi – oricât de ager ar fi fost – nu-l putea descoperi.

Se furişă spre portiță. Sub arcada ei, într-o firidă săpată în grosimea zidului, doi halebardieri se întreceau în sforăit, la pâlpâirea unei facle care da să se stingă. După ce îi cercetă din ascunziş, trecu cu îndrăzneală prin fața lor şi înfipse cheia în broască. S-o descuie nu se dovedi o

[3] (Pop.) Closet.

Material cu drept de autor

anevoință, țăcănitul arcurilor şi al pocănelelor din lăuntru dovedindu-se pe cât de scurt, pe atât de înfundat. Însă deschiderea portiței i se păru primejdioasă, căci se aştepta să scârțâie, iar străjile de sus, de la creneluri, puteau intra la bănuieli. Nu avu însă cum să ocolească şi această încercare, aşa că apăsă clanța şi trecu dincolo. Avu parte de o bucurie neaşteptată, care-l făcu să respire uşurat: balamalele erau unse, deşi în cursul iernii, când grădina era părăsită, ieşirea nu prea fusese folosită. Păşi pragul fără a pricinui nici cel mai uşor zvon. Se lăsă din nou în coate şi se târî până în tufele desfrunzite de pe cărarea cea mai apropiată. La adăpostul desişului se putea socoti ferit de vederea străjilor de pe zid. Se sculă în picioare şi o porni fără grijă spre marginea grădinii. Un om urma să-l aştepte cu nişte cai în dumbrava Ialomiței, deci la o depărtare de cel mult câteva sute de paşi.

Auzi un foşnet şi se opri la pândă. Un bărbat străbătea grădina; era neîndoios că nu-l zărise. Cum era destul de întuneric, iar omul era încotoşmănat într-un cojoc gros şi mițos, serdarul nu putu băga de seamă că, pe dedesubt, acesta purta veşmintele străjilor domneşti. Şi poate că, chiar dacă ar fi văzut acest lucru, n-ar fi intrat la bănuieli, căci nu fusese înştiințat ce înfățişare avea cel care urma să-l întâmpine. Adevărul era că străinul care se îndrepta spre portiță nu era bărbatul pe care-l căuta, ci unul din străjerii de caraulă la acele ceasuri pe zidul de apărare al palatului. Lehămetindu-i-se de atâta stat şi socotind că nu se poate întâmpla nimic osebit în răstimpul nopții, hotărâse, cu învoiala fârtaților săi, să-şi părăsească locul de pază şi să încerce să prindă cu mâna, căutându-i pe sub bolovani, câțiva peşti pentru masa de dimineață. Se lăudase a fi meşter la acest soi de pescuit. Din păcate luna fu acoperită de nori şi se făcu atât de întuneric încât trebui să renunțe; de altfel şi apa se dovedi a fi prea rece.

Material cu drept de autor

Serdarul îl crezu părtaşul menit să-l întâmpine. Şuieră încetişor ca să-i atragă luarea aminte. Necunoscutul se opri dintr-o dată speriat. N-ar fi dorit să se ştie că-şi lăsase slujba de izbelişte, iar, pe de altă parte, ciudata apariție îl luase pe neaşteptate. Zăbovi locului nehotărât, neştiind pe dată ce are de făcut. Luna apăru în parte dintre nori, învăluind cu o lumină nesigură grădina uscată şi țepoasă. Oşteanul îl zări pe serdar, dar nu-l cunoscu; se putea să nici nu-l fi văzut vreodată mai înainte. De altfel, chiar dacă l-ar mai fi întâlnit cândva, tot i-ar fi fost cu neputință să-l recunoască, chiar pe lumină, sub înfățişarea de acum. Barba îi crescuse țepoasă până sub ochi şi i se încurca printre şuvițele pletelor slinoase şi nepieptănate, nespus de lungi şi ele. Caftanul zdrențuit şi murdar, parcă adunat din gunoaie, împrăştia în jur miasme greu de îndurat, cu iz de mucegai şi stârv, iz obişnuit hrubelor colcăind de murdărie şi boli urâte, de tot soiul de scursori, în care hălăduiesc ființele pierdute. Oşteanul tocmai se gândea să-l ia la rost pe închipuitul cerşetor că îndrăzneşte să calce – şi încă noaptea – grădina Măriei Sale, domnul Ungrovlahiei, şi să-l alunge, când acesta îl întrebă puțin răstit:

- Ei, ai adus caii?!

Deodată oşteanul bănui că are în față nu un milog, cum crezuse, ci un tâlhar care l-a luat drept un părtaş de-al său şi sări să-l prindă. Lupta fu scurtă; serdarul, slăbit de merindele proaste ale închisorii şi de îndelungata-i nemişcare, fu repede dovedit. De altfel străjerul îşi chemă ortacii în ajutor, care, de pe zid, îşi dădură seama chiar mai dinainte că în grădini se petrece ceva neobişnuit şi prinseră a scruta întunericul. Se dădu semn de primejdie şi începu freamătul în ceardacul de la meterezele zidurilor de apărare. Umbre de bărbați zvelți şi vânjoşi apăreau şi dispăreau printre creneluri.

Material cu drept de autor

Cu mâinile legate la spate, serdarul fu îmbrâncit înapoi în curte. Căutat prin veşminte, se găsiră asupră-i cheile, dintre care una se potrivea neîndoios la portița dinspre grădină. Descoperirea le întări străjerilor credința că au de-a face cu un spărgător. Când vor afla unde se potrivesc şi celelalte două chei – îşi ziceau oştenii de pază –, de bună seamă că vor şti încotro țintеau bandiții. Poate erau moldoveni de-ai lui Vasile Lupu, plătiți să-l ucidă chiar pe măritul domnitor! Nimeni nu recunoscu atunci, noaptea, în înfățişarea jalnică a prinsului, pe semețul biv vel serdar, care, în îndărătnicia pohfalei sale, nu se învoise a se descoperi în fața urmaşului la scaunul țării!

Prinsul, sub paza straşnică a doi seimeni, fu dus în ograda gospodărească, spre a nu se tulbura cu zarva somnul celora din palat şi fu înghesuit în colțul unui şopron. Ostenit şi împăcat cu sine, acesta se aşezase pe nişte grinzi în aşteptare. Nici el nu ştia ce-i mai pregătea viitorul. Din vorbele oştenilor care-l prinseră, înțelese că vor să-l dea în zori în seama vel agăi, ori a vel armaşului. Îl vor alege pe acela dintre ei care va sosi primul... Constantin Şerban îşi dădea seama că nu fusese recunoscut, dar nici nu se grăbi să desluşească acest lucru. Nădăjduia că, poate, fiind luat drept un lotru oarecare, va scăpa mai uşor.

Printre boierii care-şi făcură primii apariția la slujbă se număra şi marele logofăt Radu Cocorăscu, care, vârstnic fiind, împărtăşea şi înțelegea bătrâneştile neputințe de a dormi ale domnului – suferind el însuşi de aşa ceva – şi din pricina aceasta se deprinsese lesne cu obiceiul Curții de a porni la treabă cu noaptea în cap. De cum scoborî din rădvan, află de încercarea unor răufăcători care, cu chei potrivite, încercaseră să pătrundă în palat. Curios, voi să-l vadă pe prins. Fu mişcat de sălbateca înfățişare a ființei aşezate, cu capul în piept, pe stiva de grinzi. Era o

Material cu drept de autor

zguduitoare privelişte a unui om ajuns pe ultima treaptă a decăderii.

Deodată recunoscu înmărmurit pe serdar. Întoarse stânjenit capul, ca nu carecumva acesta, ridicând privirea, să-i dea bineţe. Ar fi însemnat ori să-i răspundă, ori să se prefacă a nu fi băgat de seamă semnul său. A-i răspunde, era supărător din cel puţin două pricini; pe de-o parte pentru că nu era decât un osândit care cârcotea împotriva stăpânirii; iar pe de alta, întrucât înfăţişarea sa era de plâns şi nu putea să-l ajute în vreun fel. Gândul de a nu-l lua în seamă îl stânjenea şi el, căci nu avea o fire grosolană şi nici fătarnic nu era. Se grăbi de aceea să plece cât putu de iute, fără să mai zică ceva. În vreme ce urca gâfâind măreaţa scară spre catul cu marile odăi domneşti, se întreba ce legătură putea avea întemniţatul cu tâlhăria din răstimpul nopţii. „Să fie oare o uneltire menită a-l trage într-o cursă, gătită ca pretext pentru a îndreptăţi o grabnică osândire la moarte?! Pesemne, căci ce altceva poate fi?!" îşi răspunse singur; apoi continuă: „Desigur este o nouă urzeală necugetată a lui Diicu! El le face, iar mie îmi cade apoi pe cap păcătoasa îndatorire de a drege pe urmă-i cele stricate şi de a stinge gâlcevile iscate. Iar la sfârşit, drept recunoştinţă, vel spătarul mă va mustra din nou că nu-i ţin partea, iar divaniţii, că sunt omul de paie al domnului şi al oblăduitului său! Mai bine rămânea serdarul în paza armaşului; acesta, mai puţin alipit spătarului decât aga, de bună seamă că nu s-ar fi lăsat târât într-o asemenea poveste nesăbuită, căci pe cât e de crud, pe atât este de viclean. Iar eu aş fi scăpat de-o seamă întreagă de supărări!"

Pe rând se iviră şi ceilalţi dregători şi, îmboldiţi de curiozitate, trecură pe la şopron să vadă prinsul. Mulţi îl recunoscură pe serdar şi se înfiorară privindu-l: în ce groaznică stare de înjosire îl putuse aduce urgia domnului! Arăta asemeni celui mai jalnic cerşetor bătrân şi smintit,

Material cu drept de autor

ajuns pe cea mai de jos treaptă la care poate coborî o ființă omenească. Dar, de cum își dădeau seama pe cine au în față, făceau, valvârtej, cale-ntoarsă, ferindu-se de a spune ceva chiar între ei. Bănuiau că la mijloc e o uneltire necurată și, până nu se dumireau cine stătea în dosul ei și ce anume urmărise, era mai înțelept să nu zică nimic, ca nu care cumva o vorbă scăpată din întâmplare să supere pe cineva suspus, pricinuindu-le neajunsuri, căci de bună seamă zeci de urechi stăteau în jur la pândă, pornite ca să-i iscodească și să-i toarne. Constantin Șerban, căruia nu-i scăpă această voită trecere cu vederea, se strânse umilit în sine. Oare chiar nimeni să nu mai poată – sau să nu mai vrea – să-l recunoască?!

Sus, în spătăria mare, boierii se frământau în sine, cufundați în gânduri. Arar, unii care se socoteau prieteni și aveau încredere unul în altul, se alăturau și șușoteau cu fereală. Întâmplarea îi tulburase și îi îngrijorase totodată, tocmai pentru că nu știau cum s-o tâlcuiască. Bănuiau însă că nimic nu e întâmplător. De bună seamă Constantin Șerban le fusese anume arătat în această stare – zdrențăros și jalnic ca ultimul cerșetor din țară –, ca să bage frica în cârtitori, slujindu-le de pildă. Pesemne – ca să nu ia lucrurile în șagă – va urma și o descăpățânare, cu tot dichisul de cuviință, cu numeroși gâzi cu fața acoperită și multă lume adunată la priveală. Simțământul că li se azvârle o amenințare în obraz, mai degrabă îi întărâtă întru îndărătnicie pe întâii sfetnici ai țării, în loc de a-i face să amuțească și de a-i întoarna la umilă supunere. Crezându-se struniți prin mijloace atât de samavolnice, începu a clocoti nemulțumirea în ei, deși la orele timpurii ale acelei dimineți încă mai tăceau înnegurați și acriți.

În clipa când sosi aga Radu Popescu, oștenii îi înfățișară prinsul, arătând că este un spărgător primejdios, care, după cum dovedeau cheile găsite asupră-i, dorea să

Material cu drept de autor

aducă atingere însăşi sfintei fiinţe a Măriei Sale, luminatul domn al ţării!

Aga privi cu nepăsare spre cel cetluit şi, întorcându-se să plece, le spuse seimenilor peste umăr, cu o voce în care se ghicea potrivnicia faţă de Radu Vărzaru:

- Apăi, asta e treaba armăşiei! Şi ar face mai bine armăşeii ca, în loc să prigonească oamenii cinstiţi şi fără de prihană, să-şi caute de ale lor şi să ne păzească de atâţia furi câţi au năpădit ţara din pricina nevolniciei lor. Că, spre nefericirea noastră, numai de răutăţi sunt buni!

Dar, în vreme ce se îndepărta, îşi dădu seama că înfăţişarea acelui tâlhar nu îi era necunoscută. Se opri să-l mai privească odată şi atunci, spre uimirea şi nedumerirea sa, îl cunoscu pe serdar. Se întoarse înlemnit şi-l cercetă ca pe o vedenie nepământeană.

Când se încredinţă că ochii nu-l înşelă, îi luă la întrebări pe cei doi seimeni de pază, care-i istorisiră chipul cum fusese prins: un oştean destoinic zărise o umbră furişându-se prin grădina de afară a palatului. Plin de îndrăzneală şi fără să pregete, acesta coborî pe o frânghie zidul de apărare, ajutat de fârtaţii săi întru slujbă. Neînfricatul străjer, luându-l pe neaşteptate, îl înşfăcă pe străin şi apoi, dându-se semn de primejdie, îi veniră în ajutor şi alţi fârtaţi dintre ceia care se aflau de caraulă în acea clipă.

Ca un vifor se duse aga în pivniţe, să cerceteze temnicerul de la camera călăului. Îl găsi la locul orânduit, păzind cu neprihănită râvnă o tainiţă goală! Acesta nu era nici mirat şi nici bănuitor din pricina împrejurării că dormise o bună bucată de timp în faţa gratiilor, semn că lucrul acesta i se întâmplase deseori când veghea în vreun loc dosnic. Nici prin gând nu-i trecea că Inochentie i-ar fi dat o băutură dreasă, căci somnul pe care-l trăsese nu i se părea cu nimic osebit de cele dinainte, nepricinuite de vreun mijloc viclean.

Material cu drept de autor

Nu ştia nimic de fuga prinsului şi jură că în răstimpul în care stătuse de strajă nu se putuse întâmpla una ca asta, căci nu închisese un ochi toată noaptea! Dacă totuşi întemnițatul scăpase, de vină nu putea fi decât păzitorul pe care-l înlocuise – arătă el fără a pregeta vreo clipă. Dacă avea vreo vină, aceea era că nu cercetase la venire dacă prinsul mai era sau nu în cămăruță. Dar din pricina zăbrelelor la care nu avea chei potrivite, oricum nici n-ar fi putut-o face!

În vreme ce aga, la lumina unei făclii, cerceta cămara călăului, nevenindu-i încă să creadă că fusese cu putință ca să poată scăpa cineva din asemenea loc, sosi căpitanul Priboi, însărcinat – peste îndatoririle sale obişnuite – şi cu privegherea pazei serdarului. Un seimen îi ieşi în întâmpinare ca să-l înştiințeze de cele întâmplate. Acum, după ce milogul fusese recunoscut, istorisirea suna cam încurcată, căci încerca să împletească într-un singur tot povestea închipuită de cu noapte, legată de tâlharii moldoveni care voiseră a pătrunde în palat ca să-l ucidă pe domn, cu neîndoiosul adevăr al fugii întemnițatului din beci. Priboi nu înțelegea nimic şi se apropie de prins, nădăjduind ca, printr-o cercetare nemijlocită, să se lămurească. Ajuns în fața acestuia, uimirea sa nu cunoscu margini:

- Dumneata, cinstite boierule?! N-aş fi crezut... Dar cum de a fost cu putință ca să ieşi?! bâigui el pierdut.

Se vedea cât de colo că era năucit şi înfricoşat. Toți ceilalți care veniseră mai devreme ca să-l privească pe serdar fuseseră ori nepăsători, ori curioşi, ori răuvoitori, ori încântați că-l aflau atât de jalnic. Față de ei purtarea căpitanului era izbitor de osebită. Cum era şi singurul care îi vorbise cu deosebită cuviință – şi parcă chiar cu o anumită înțelegere – Constantin Şerban îl bănui amestecat în slobozirea sa. Uimirea acestuia i se părea firească de vreme ce-l vedea cocoțat pe o grămadă de lemne, într-unul din şoproanele curții, când fuga fusese atât de bine orânduită,

Material cu drept de autor

până în cele mai mici amănunțimi. Cine să-şi închipuie că el, ditai serdarul, va fi în stare să făptuiască neînchipuita neghiobie de a chema el însuşi straja ca să-l cetluiască – îşi zise boierul înciudat, fiindu-i aproape ruşine de cele petrecute. Cât trebuie să-i fi dezamăgit pe cei care-şi puseseră pielea în joc pentru el!

Însă adevărul era cu totul altul. Priboi nu avea nici o legătură cu uneltitorii, iar felul său de a vorbi întemnițatului era legat de cu totul alte pricini, decât cele închipuite de acesta. Fiind scoborâtorul unor oameni din cei mai obişnuiți din rândul prostimii, crescut în obişnuința cinstirii rangurilor şi al averii, pentru el boierii rămâneau boieri, deci mai presus de unul de talia sa, oricare ar fi fost împrejurările. Era o nesăbuită nechibzuință să te pui vreodată rău cu ei, socotea oşteanul. Dacă azi intrau în puşcărie, mâine, datorită legăturilor pe care le aveau, a nazurilor mai-marilor timpului, sau a mazilirii domnului, ieşeau şi ajungeau şi mai bine decât înainte. Dacă avuseseşi înțelepciunea de a te purta cu ei prevenitor şi cuviincios, rămâneai în slujbă. Dacă nu, le luai locul în temniță, fără nădejdea că pentru tine va mai sări cineva în ajutor. Un om lipsit de apărare şi ocrotire era mai nimerit să nu se vâre în amestecăturile celor mari, căci el nu era luat în seamă ca unul de aceeaşi măsură cu ei, ci era privit ca o simplă unealtă şi, când nevoile o cereau, era călcat în picioare, fără a pricinui cuiva vreo mustrare de cuget sau cel puțin o părere de rău! Serdarul, care nu avea cum afla adevărul, rămase încredințat că are în față un prieten care se primejduise pentru el. Drept care se jură că, dacă va scăpa vreodată, nu va uita să reverse asupră-i toată recunoştința sa.

Între timp aga se întoarse furios din hrubă şi, dând cu ochii de Priboi, se dezlănțui ca o vijelie împotrivă-i; îl certă că e vândut, că nu-şi dă silința a-şi împlini îndatoririle

Material cu drept de autor

ca la carte, că e nepriceput, leneş şi delăsător, întărind astfel credința serdarului că acesta era amestecat în izbăvirea sa.

- Cum e cu putință ca nenorociții pe care-i cârmuieşti să păzească hruba fără să bage măcar de seamă că e goală de cine ştie când! La aşa căpitan, aşa oşteni! se înverşună el împotriva slujitorului său, înțepenit de spaimă şi cu ochii măriți, care primea ocările fără să clipească.

Priboi tăcea mâlc, dându-şi seama că orice încercare de a se dezvinui nu făcea decât să-l întărâte mai rău pe agă. Urmară apoi amenințări, dintre care cele mai blânde erau acelea care vorbeau de scoaterea din slujbă, de puşcărie şi de spânzurătoare.

Serdarul, nu din prea multă omenie, cât mai ales pentru că – înciudat împotriva lui însuşi pentru greşeala făptuită – căuta pricină ca să se biciuiască în gând, se înduioşă de soarta căpitanului. „Sărmanul, cât pătimeşte din vina nechibzuinței mele! Trebuie negreşit să-i răsplătesc suferințele atunci când voi avea prilejul! Bietul de el, şi-a pus viața în joc, iar eu ce-am fost în stare să fac! În vremile ce vor veni va trebui să mă înconjur numai cu astfel de prieteni, care sunt în stare să se jertfească în tăcere pentru mine, fără a se grozăvi şi fără a cere ceva în schimb!" Şi-l învălui pe Priboi cu o privire plină de bunăvoință şi prețuire pentru răbdarea ce-o dovedea.

Fură adunați pe dată străjerii care se perindaseră la cămara călăului, cât şi cei care duseseră tainul de bucate prinsului. Inochentie se afla şi el printre ei. Trupul de oaste care păzea palatul se schimba după obicei sâmbăta şi odată cu el şi alți oşteni aflați în slujba Curții, precum cei de la temnițe. Fuga fusese de aceea anume gătită ca să se petreacă în noaptea dinspre vineri spre sâmbătă ca, până să se descopere lipsa osânditului, mijlocitorul – ieşind din slujbă – să aibă vreme să dispară. Prinderea serdarului făcuse ca lucrurile să fie date peste cap. Astfel încercarea de fugă a

Material cu drept de autor

boierului fiind cunoscută înainte ca să se fi făcut înlocuirea oştenilor în slujbă, pieirea făptuitorului fusese împiedicată.

Inochentie era pus în fața unei grele cumpene; frica îl muiase de tot. Însă viclenia ce-i era în fire, cât şi sfaturile meşteşugite ale călugărului care-l tocmise îl ajutară să iasă din impas. Pus să dovedească faptul că serdarul Constantin Şerban nu scăpase în vremea ultimei sale caraule, el arătă – întru-un chip care nu lăsa loc de îndoieli – că aşa ceva nu ar fi fost cu putință, căci el intrase în slujbă dimineața, când chelarii trebăluiau deja prin beci şi ar fi fost cu neputință ca un străin răsărit în această mişuneală să treacă nebăgat în seamă. Deci ieşirea din hrubă nu se putuse petrece decât noaptea, când chilerul era pustiu. Judecata părea pe deplin îndreptățită, încât fu crezut fără reținere. Apoi arătă că de altfel în răstimpul străjii sale serdarul primise de mâncare, deci în acea clipă se găsea la locul său, căci altfel lipsa i-ar fi fost băgată de seamă. Pe deasupra străjerii, întrucât stăteau la intrarea dinspre beci, nu puteau da cheile prinsului întrucât erau despărțiți de acesta prin două rânduri de drugi de fier, între care se afla o mare depărtare, adică întinsa tindă din fața cămării călăului. Iar a arunca cheile în cămara de întemnițare, prin cel dintâi grătar de zăbrele, era de asemenea cu neputință, căci bolta de intrare în chilioară făcea colț cu peretele acestei întâie odăi, încât un lucru zvârlit de la prima poartă nu avea cum ajunge la a doua, decât dacă ar fi urmat un zbor cotit. Deci dacă cheile ajunseseră totuşi în mâna prinsului, lucrul acesta nu putea fi decât lucrarea celora care duceau mâncarea. Ei puteau descuia prima poartă – primind de fiece dată cheia trebuitoare chiar de la căpitanul Priboi. Apoi mergeau până la bolta care unea tinda cu chilia prinsului. Ajunşi aici, cum trecerea era lungă de vreun pas, aplecați fiind spre cel de al doilea rând de gratii, scăpau vederii străjerilor, putând pune orice la cale cu cel închis.

Material cu drept de autor

Mărturia serdarului mai degrabă încurcă decât limpezi lucrurile, dezvăluirile făcându-le cu bună ştiinţă cât mai încurcate, căci nu dorea să se dea de urma celor care-şi puseseră pielea-n joc pentru el. Arătă astfel că a primit cheile în strachina cu mâncare, dar cu ceva vreme înaintea fugii sale. Poate în urmă cu câteva zile sau chiar câteva săptămâni. Când se petrecuse acest lucru nu putea spune deslușit, căci, în bezna în care fusese cufundat, pierduse cu totul simțul trecerii vremii. Legat de temnicerul în răstimpul privegherii căruia ieşise, mai mult ca sigur că acesta nu ştia nimic de cele ce avea el de gând. Singurul său păcat era acela că dormea dus când, după multă codeală, hotărâse să se facă nevăzut. Somnul acestuia îi înlesnise fuga.

Cum judecăţile lui Inochentie păreau cele mai îndreptăţite, deveniră temeiul cercetării care urmă. Oamenii agiei de bună seamă gândeau la fel, de vreme ce nu fură întemniţaţi în cele din urmă decât oşteanul care purta hrana şi temnicerul din răstimpul nopţii în care se petrecuse fuga. Lor le fură apoi alăturaţi şi cei doi halebardieri de la portiţa dinspre grădină. Întrucât nici unul nu-şi recunoscu vreo vină, deşi era neîndoios că întâmplarea se petrecuse în răstimpul străjii lor, fură puşi la cazne.

Temnicerul care purta blidul cu mâncare, fiind socotit mai vinovat decât ceilalţi – căci el ar fi dat cheile prinsului –, avu de îndurat schingiuirile cele mai crâncene. De aceea, de altfel, muri primul, fără să fi făcut însă vreo mărturisire care să aducă vreo deslușire. Până în ultima clipă arătase că nu ştie nimic.

Ceilalţi trei se îndărătniciră şi ei să tăgăduiască orice amestec. Ba la început se îndârjiră să spună că toată noaptea fuseseră treji, ceea ce era cu neputinţă, căci nu lămurea cum de putuse fugarul trece prin dreptul lor fără să-l vadă. Iar dacă într-adevăr nu dormiseră, însemna că ei înşişi îl ajutaseră... Prinşi cu minciuna, recunoscură că într-

Material cu drept de autor

adevăr ațipiseră de câteva ori în răstimpul nopții, ba mărturisiră că, în anumite locuri de strajă mai ferite, lucrul acesta se întâmpla destul de des, fiind ştiut şi îngăduit de căpeteniile mai mărunte, de care erau privegheați în chip nemijlocit. Iar în beci, la odaia călăului, unii dormeau chiar şi ziua, ocrotiți de bezna hrubelor. De câte ori nu dăduseră chelarii peste ei, în vreme ce sforăiau de mama focului! Aşa încercau să lămurească cum de nu băgaseră nimic de seamă. Călăii cercetători erau însă încredințați că cei puşi în obezi mint, încercând, spre a-şi dovedi nevinovăția, să cârpească nişte mărturii pe care le potriveau după felul întrebărilor care li se puneau. De aceea caznele continuară cu înverşunare până ce, pe rând, unul câte unul, cei cercetați amuțiră pentru vecie.

În Inochentie tremura sufletul de teamă ca să nu-l dea de gol vreunul dintre ortaci. În seara din ajunul plănuitei fugi, făcând rost de nişte vin, poftise câțiva prieteni la băut. Între alții şi pe cei trei nefericiți supuşi caznelor, cu care avusese grijă ca – în zilele dinainte – să lege prieteşug la cataramă. De teamă ca nu carecumva cineva să bage de seamă când dregea vinul, vărsase de-a dreptul în butoiaş prafurile primite. A le presăra în ulcele era mai anevoios, căci nu aveau niciodată destule prin odăile unde se adăposteau când erau liberi, de una slujindu-se la băut mai mulți, pe rând. Dacă ceilalți nu aveau cum să-şi dea seama că licoarea fusese dreasă pentru că, abia ieşiți din slujbă, urmau oricum să se culce – somnul fiind pentru ei ceva de aşteptat –, cei trei, dacă ar fi fost destoinici la treabă, ar fi trebuit să fie izbiți de ciudata poftă de somn care-i cuprinse cu încetul. Cum însă în locurile pe care le vegheau ațipiseră adesea, împrejurarea că fuseseră cuprinşi de o stăruitoare dormitare nu-i îngrijoră de fel, ci le se păru firească, încât nici unul dintre ei nu se gândise măcar să facă vreo legătură între starea lor şi dărnicia lui Inochentie. De aceea, la

Material cu drept de autor

cercetare, despre povestea mici beţii nici nu se făcu vorbire, de parcă aceasta nu s-ar fi petrecut.

De altfel între bărbaţi – şi încă între unii ca ei, care nu prea aveau ce face toată ziua – chefurile nu erau un lucru care să stârnească bănuieli. Dimpotrivă era ceva obişnuit şi niciodată împlinit de unul singur! Se cinsteau adesea între ei, căci nu era deloc plăcut să bei în ascuns, ferindu-te de ochii celorlalţi. Nu avea nici un haz. Când o făceau la grămadă, era cu totul altceva. Astfel purtarea lui Inochentie le apărea tuturor cât se poate de firească şi de prietenească. Mulţi dintre cei care se plimbau pe ziduri – deci chiar şi atunci când erau de slujbă – mai ascundeau câte o ploscă pe sub cojoc, din care nu beau singuri, ci se cinsteau pe la câte un colţ cu vreun prieten, căci vinul părea mai îmbietor când era gustat dimpreună cu alţii. Era cu putinţă deci ca, chiar dacă ar fi fost amintită în răstimpul cercetărilor, fapta lui Inochentie să nu fi trezit bănuieli, mai ales că cei tocmai întorşi de la metereze, care avuseseră şi ei parte de cuvenita cinstire – deşi dormiseră duşi până dimineaţa în paturile lor –, ar fi putut jura că băutura nu avusese nimic care să dea de bănuit. Dimpotrivă, gustul ei fusese grozav şi zău că n-ar zice nu, dacă li s-ar mai dărui încă un butoiaş. Pe deasupra Inochentie băuse cot la cot cu ei, ceea ce n-ar fi făcut dacă ştia că băutura era dreasă cu prafuri primejdioase.

Odată cu dispariţia celor patru bănuiţi a fi vinovaţii, cercetările se puteau socoti încheiate, iar pricina pe deplin dezlegată. Inochentie scăpase. Se mai temea de un singur lucru, care ar putea trezi unele bănuieli: să se afle că nevasta, dimpreună cu odraslele, plecaseră în Ardeal. Spre norocul său, în acea clipă cel puţin, nimănui nu-i trecu prin cap să se gândească la aşa ceva. De altfel, după o zi-două de nehotărâre – cât cumpănise între teamă şi nădejde –, se hotărî să fugă din ţară. Pe Priboi îl înştiinţase doar că pentru o vreme va lipsi din cetatea de scaun, având de dezlegat,

Material cu drept de autor

dimpreună cu cumnatele, unele treburi de moştenire de pe urma socrului său, care, chipurile, tocmai răposase. De altfel nevasta şi odraslele plecaseră mai dinainte, spre a fi față la înmormântare. Astfel asupra lui nu va cădea încă o bună bucată de timp umbra vreunei bănuieli, deşi pieirea sa ar fi trebuit să işte pe dată unele nedumeriri.

Aflând adevărul despre soarta serdarului, boierii răsuflară uşurați. Tăierea acestuia – şi încă fără încuviințarea sfatului şi poate chiar împotriva voinței sale – ar fi trezit un apăsător simțământ de samavolnicie. Cu câtăva vreme în urmă, atunci când Diicu, slujindu-se de înrâurirea sa, făcuse hatârul proteguitului său, aga Radu Popescu, de a i-l da pe Constantin biv vel serdar în pază, mulți dintre divaniți se simțiră părtaşi cu armaşul, care le apărea ca fiind nedreptățit. Îi zădărâse nu atât fățişa părtinire arătată de domn, cu care erau cât de cât obişnuiți, cât îngrijorarea că se năştea obiceiul, nu tocmai plăcut, de rupere silnică a unora dintre îndatoririle obişnuite dregătoriilor lor, care şi aşa nu erau prea bine lămurite, încât nu rareori iscau gâlcevi greu de desluşit. Tocmai sfetnicii plecați a cârcoti – şi aceştia nu erau puțini la număr – primiră cu uşurare, dacă nu chiar cu bucurie, dezmințirea tristului zvon despre uneltirea ce-ar ținti pieirea serdarului. Dacă la împuternicirea agăi fuseseră siliți să-şi ascundă adevăratele simțăminte, întrucât hatârul spătarului era consfințit prin voința domnului, acum fuga, deşi nereuşită, prilejuia răbufnirea întârziată a tuturor pornirilor care li se adunaseră în suflete în ultima vreme.

Prima dovadă vădită a acestei stări de cuget se întrupă în graba cu care înfățişară întâmplarea domnului. Lui Diicu i-ar fi plăcut mai mult ca în jurul ei să se aştearnă tăcerea, să fie uitată. Chiar le arătase celor aflați de față în spătăria mare că aceasta ar fi dorința sa. O spuse la început pe ocolite, dând doar de înțeles că cele petrecute nu sunt vrednice de a fi băgate în seamă, ele fiind lipsite de urmări.

Material cu drept de autor

Dar mai apoi nu izbuti să se păstreze în hotarele unei cugetări cumpătate şi binevoitore şi, răsfrângându-şi disprețuitor şi scârbit buza de jos, încheie cu voce neîngăduitoare că nu e plecat să asculte nici un fel de cugetări legate de cele petrecute! Grosolănia cu care încerca să-şi acopere greşeala de a-l fi trecut pe serdar în mâna agăi, înăbuşind înfățişarea neîngrădită a părerilor, întărâtă şi mai rău auzitorii. În aceste împrejurări îndemnul la muțenie al vel spătarului nu numai că nu stăvili răbufnirea nemulțumirilor, ci, dimpotrivă, o grăbi. De față cu principele, Diicu nu mai îndrăzni să ceară cuiva să tacă, de aceea, înveninat, trebui să înghită găluşca.

Vel armaşul nu se mai încăpea în piele de bucurie; se vedea limpede ce roade nenorocite dăduse prigonirea sa! Bunul său renume era acum izbăvit. Se dovedea, fără putință de tăgadă, cine era într-adevăr nepriceput şi cine nu! Ori nevolnicul nu era, de bună seamă, el, aşa cum dăduseră de înțeles cu răutate cei care-l pizmuiau şi-i doreau uzurparea. Se învedera totodată – şi nu era prima oară! – cât de afund dăuna Diicu Buicescu nevoilor de obşte! Imboldurile sale erau aproape de fiecare dată păguboase. Divaniții, prieteni ai lui Vărzaru, se bucurau nu mai puțin. Ba sperau că însuşi domnul va recunoaşte cât de mult a greşit față de sfetnicul său, armaşul, ceea ce ar fi fost totodată o usturătoare mustrare pentru urmaşul său de scaun!

Vărzaru era numai zâmbet şi încântare. De ființa serdarului nu-i păsase vreodată, iar de libertatea acestuia şi mai puțin. În întreaga întâmplare vedea numai usturătoarea învățătură pe care o dăduse potrivnicilor săi. Numai această latură a împrejurărilor era vrednică de a fi luată în seamă – îşi zicea boierul. Oricum, lucrurile se petrecuseră aproape ca în visele sale cele mai frumoase, în care – deşi el însuşi făcuse totul ca să se ajungă la acest deznodământ – se închipuia înconjurat de compătimirea boierilor, ca un

Material cu drept de autor

adevărat martir, a cărui nedreaptă crucificare era recunoscută cu mare huiet! Negreşit că şi lui Matei vodă, chiar dacă n-o va spune deschis, îi va părea rău de hotărârea luată şi prin opunere față de nereuşita agăi, îi va prețui cu atât mai mult însuşirile, îşi zicea plin de nădejdi armaşul.

Sârguințele agăi, prin care acesta îşi lărgise îndatoririle, deschiseseră deja în sânul dregătorimii, de ceva vreme, calea unor simțăminte prielnice armaşului. Culmea era că, până la urmă, fără ca el să-şi dea seama, Radu Staico Şintescu ot Popeşti fusese îndrumat de armaş spre aceste fapte care se întorceau acum împotrivă-i (şi deci era numai în parte vinovat de ele, lucru rămas însă necunoscut tuturor). Întâmplările, culminând cu fuga prinsului – fie ea şi nereuşită –, prin opunere, îl puneau, pe marele armaş într-o lumina peste măsură de prielnică, împrejurare din care acesta ştiu să tragă din plin toate foloasele. Fu potopit de divaniți cu o revărsare de laude pe seama înaltelor sale însuşiri – cum n-ar fi reuşit să dobândească în zeci de ani de muncă smerită, oricât de trudnică, de sârguincioasă şi de cinstită ar fi fost acesta.

Când îl întâlni pe Diicu, îi dădu binețe primul, printr-o adâncă plecăciune – aşa cum de altfel îl îndatora ighemoniconul Curții –, dar o făcu cu atât de vădită obrăznicie şi zâmbind cu o asemenea sfruntare zădărâtoare, încât spătarul, numai fiere, se îngălbeni de furie. Această mută bătaie de joc, la care nu putea răspunde, îl lovi crunt în mândria sa. De altfel un nou proteguit, Vasile din Corcova, care mai înainte slujise o vreme la păhărnicie, iar acum se alipise curții sale, îi povestise, cu amănunțimi răscolitoare, batjocurile izvodite pe socoteala sa. Între altele îi istorisise că, de față cu multă lume – deci nici măcar nu se ferea! –, vel armaşul ar fi zis, făcând-se atins în cele mai gingaşe simțiri ale sale: „Poftim, pe mine, vezi Doamne, nu puteau pune temei; nu le eram îndeajuns de bun, deşi mie nu mi-a

Material cu drept de autor

fugit încă nimeni din puşcărie. E mai bun vel spătarul cu ai săi, care dorm cu atâta vitejie în slujbele lor, încât i-ar fura lotri cu totul, dacă nu i-ar păzi grădinarii! Au toate pricinile să fie mândri că mi l-au smuls pe serdar! Dacă, atunci când ne-o fi domn, s-o îngriji de țară tot aşa, o să ne vadă Cel de Sus!" Ceilalți, ațâțați, făcură haz, iar un boiernaş trepăduş, Barbu Poenaru pe nume, care, umblând după căpătuială, îi călcase şi lui deseori casa prefăcându-i-se prieten, ca un adevărat Iudă, îşi arătă cel de al doilea chip – cel al fățărniciei – şi-i maimuți obiceiurile şi felurite deprinderi în râsul dezlănțuit al privitorilor.

Armaşul simțea o adevărată mulțumire când îl putea sfida pe vel spătar şi aceasta nu atât din plăcerea răzbunării, cât mai ales din dorința de a lovi în mândria celor de viță, care se credeau cu mult deasupra unuia de teapa sa. Era încântat atunci când putea aduce atingere purtării lor mărețe de atotstăpânitori şi alesei lor stăpâniri de sine, însuşiri care lui, biet scoborâtor al unui grădinar priceput în negoțat zarzavatul, lipsindu-i, îi pricinuiau amare cazne sufleteşti. Acestea erau cu atât mai amare, cu cât erau îndoite de simțământul nimicniciei sale de obraz din prostime. Îl înciudau peste măsură velitii plini de fudulie (chiar şi atunci când nu dovedeau vreo vrednicie întru ceva), care se arătau neclintiți în căutata lor fălnicie, privind de sus, disprețuitor, pe unii poate chiar mai grozavi decât ei, numai pentru că se puteau mândri cu un şirag de strămoşi vestiți. Când putea terfeli cinstea unuia dintre aceştia, simțea că mai urcă o treaptă în proprii săi ochi. Înfruntarea îi dădea simțământul că frânge dârzenia acestei boierimi făloase, că dărâmă zidul de netrecut care-l despărțea de ea, că pătrunde în cele din urmă în sânul ei, că o sileşte să-l primească, că se putea şi el împărtăşi din acel dispreț al celui ales, față de omul de rând. Dar de astă dată – în înfruntarea cu Diicu – fu silit să recunoască, nu fără o anume sfâşiere în suflet, că îşi

Material cu drept de autor

făcuse nădejdi zadarnice. Deşi cu renumele pătat, deşi batjocorit, acesta rămânea şi pe mai departe înconjurat de zidul falei sale de mădular al tagmei celor aleşi, iar el, deşi lăudat şi părtinit, era şi de acum încolo cel îngăduit în mijlocul boierilor „de viță" cu un anume soi de milă îngăduitoare care-l umilea.

Soarta lui Constantin Şerban fu cercetată în zilele următoare, cu uşile închise, numai cu sfetnicii cei mai apropiați domnului. În afară răzbătură doar zvonuri. Taina stârni pe dată curiozitatea, dar şi îngrijorarea Curții, căci se vorbea din nou de o prepusă dorință de a-l tăia pe serdar fără judecată. Însă adevărul era că, în rândul celor meniți a cumpăni asupra pricinii, domnea o nețărmurită nehotărâre, o plecare spre tărăgănarea lucrurilor, încât – cu toate părerile destul de osebite care umblau în lume – până la urmă nu se întâmplă nimic, prinsul reînturnându-se la vechea sa stare de întemnițare.

De altfel singurul dintre cei întrebați, care înclinase pentru tăierea puşcăriaşului, fusese Diicu, în el clocotind dorința de răzbunare. Dar voievodul – poate tocmai pentru că vocea sa rămase fără răsunet, sau poate din altă pricină, se feri să-şi spună părerea. Nu încuviințase pofta nepotului, dar nici potrivnic nu i se arătă.

Zvonul tăierii, care îngrijorase Curtea, venea dinspre prietenii vel spătarului, care, îmbrățişând fără reținere părerea mai-marelui lor, nu se sfiiau s-o înfățişeze drept dorința întregii obşti a țării, drept voința încă nemărturisită a domnului. Răstălmăcirea fu luată de bună de marele spătar, care, crezând în temeinicia ei, dar sâcâit de tărăgănări, începu să se gândească foarte stăruitor la putința înlăturării serdarului chiar fără învoirea răspicată a voievodului, dar în aşa fel încât asupră-i să nu cadă nici un fel de vină. Slujbaşii săi se aprinseră repede. Ei cercetau nu numai înlăturarea în sine – întrebându-se dacă este sau nu

Material cu drept de autor

prielnică pieirea biv vel serdarului în acea clipă –, ci căutau totodată şi căile cele mai potrivite de a duce lucrurile la împlinire.

Cel care zori luarea unei hotărâri era fostul păhărnicel Vasile din Corcova, ginerele – nu tocmai iubit – al vel logofătului Radu Cocorăscu, care dobândise de curând osebită trecere pe lângă marele spătar. Acesta, asemeni unui pui de cuc, încerca să arunce din cuib pe părtinitii de mai înainte ai ocrotitorului său. Doritor de a se căpătui cât mai repede, nu-şi prea făcea mustrări de cuget legat de mijloacele la care se deda ca să-şi atingă ţelul. Văzând în Diicu pe viitorul domn – în împrejurările în care Matei nu mai putea trăi o veşnicie –, înţelegea să vină în întâmpinarea dorinţelor acestuia, străduindu-se chiar să le ghicească înainte ca ele să fi fost rostite şi să le ducă grabnic la împlinire cu o râvnă gălăgioasă, care să fie băgată în seamă, fie că acestea erau legiuite sau josnice, drepte sau samavolnice, jignitoare sau umilitoare, cinstite sau încărcate de patimi. Grăbit să vină în întâmpinarea slăbiciunilor marelui spătar şi să-i grijească năravurile şi metehnele cele mai ascunse, nădăjduia ca prin asta să-l subjuge, să şi-l îndatoreze, întărind astfel legătura lor cu cleiul simţământului de copărtaş la tainele sale, simţământ care, după credinţa sa de uneltitor învederat, era singurul în stare să îngemăneze în chip de neclintit doi oameni pentru vecie.

Cu o deplină lipsă de demnitate şi de bun simţ, se arăta gata să încuviinţeze fără a clipi, orice gând sau faptă a ocrotitorului său, oricât de respingătoare ar fi fost aceasta! Nu se zgârcea cu laudele şi cu patosul încuviinţărilor, iar slugărnicia şi-o scotea la vedere cu vădita dorinţă de a atrage luarea aminte asupră-şi, înfăţişând-o ca pe o însuşire aleasă. Dacă cineva îşi îngăduia să se îndoiască de vreo părere de-a spătarului, chiar dacă spusele acestuia erau întemeiate şi preîntâmpinau făptuirea unei greşeli, ca să-şi dovedească

Material cu drept de autor

credința, se repezea neiertător şi plin de dezlănțuire la vorbitor, mai ales dacă de față era şi Diicu, încât acesta să-l poată vedea. Se năşteau privelişti stânjenitoare, căci ce se putea răspunde unei dojeni care suna în felul următor: „Pui la îndoială înțelepciunea stăpânului nostru?! Te crezi mai deştept ca Luminăția sa?!" Cu astfel de spuse, chibzuielile cumpănite, nepărtinitoare, înțelepte erau înăbuşite. Cine putea înfrunta amarul clipelor în care Vasile punea la îndoială credința celora care nu voiau să-şi piardă judecata în vârtejul unor patimi trecătoare? Prin asemenea vorbe cugetele aşezate erau silite să amuțească. Prin această osârdie nenorocită, Vasile împinsese de mai multe ori pe spătar la fapte nechibzuite, pe cât de lipsite de noimă, pe atât de dăunătoare renumelui său, fapte de la care, până să apară el, Diicu putuse fi oprit de nişte sfătuitori mai cumpătați. Fără să-şi dea seama, Vasile, din dorința de a-şi câştiga un loc cât mai prielnic între spătărei, îşi împingea stăpânul la nesăbuințe care-i ştirbeau tot mai tare trecerea printre poporeni. Cu nesocotința sa, izvorâtă din patima de a se ajunge cu orice preț, zdrobea viitorul lui Diicu şi totodată şi pe al său.

Oamenii de casă ai spătarului începură să-l privească pe acest nepoftit cu tot mai mare vrăjmăşie, căci întrevăzură această amenințare. El, pentru a trece înaintea celorlalți, îi primejduia pe toți şi nu numai nemijlocit, ca un potrivnic care voia să-i dea de-o parte din calea sa cu mijloace necinstite, ci şi prin aceea că imboldurile pe care le da spătarului şi care, cel mai adesea, sfârşeau cu încurcături care sâcâiau lumea, ajungeau a îndepărta de spătărie tot mai numeroşi boieri. Răzlețindu-se fără voie în acest fel, înrâurirea – şi totodată puterea – lor scădea. În loc să caute ieşirea din impas prin împăciuire – cum povățuiau sfătuitorii mai vechi ai spătăriei –, noul sfetnic îndemna cu înfierbântare la sfidarea potrivnicilor, la înfruntarea şi

Material cu drept de autor

umilirea lor, la supunerea lor cu sila, speriindu-i cu forța şi cu frica. Deşi dăunător, sfatul său avea un răsunet mai adânc în sufletul lui Diicu decât îndemnurile de împăcare şi blândețe, căci acesta îi mulțumea în mai mare măsură nemărginirea trufiei. În vreme ce marele spătar îl găsea pe Vasile tot mai plăcut şi mai folositor, ortacii îl înconjurau cu o duşmănie şi un dispreț crescând. Dar, deşi atins de această purtare neprietenească, boiernaşul se prefăcea ori că nu bagă de seamă ce se petrece, ori că nu-i pasă. Aduna în sine colcăitoarea amăreală a acestui dispreț, încercând a se ostoi cu gândul că nu le va rămâne dator fârtaților de acum, luându-şi cândva, cu vârf şi îndesat, cuvenita plată, când va fi ajuns destul de sus pe scara rangurilor de la Curte.

De altfel chipul josnic de a-şi dovedi credința prin părăsirea oricărei fărâme de demnitate, a oricărui simț de dreptate şi nepărtinire, dădea naştere unei stări neplăcute şi pentru ceilalți, căci marele spătar începu să le prețuiască ascultarea, râvna şi credința după măsura slugărniciei şi linguşelii pe care o dovedeau. Astfel, ca să nu fie dați de-o parte din întrecerea pentru dobândirea bunăvoinței mai-marelui lor, erau nevoiți să-şi calce pe inimă şi, ruşinați sau stânjeniți, să facă sluj după cerința împrejurărilor. Foarte mulți, între care şi aga, când se vedeau siliți să se poarte asemenea unor cățeluşi care se gudură printre picioarele stăpânului lor, simțeau o strângere dureroasă în piept, ca răsucirea unui cuțit în rană şi nu iertau lui Vasile starea înjositoare în care acesta îi împinsese.

În clipa când, cu câteva zile în urmă, îndată după încercarea de fugă a serdarului, marele spătar mărturisi într-o doară că l-ar unge pe suflet moartea lui Constantin Şerban, Vasile, spre a-şi arăta deplina supuşenie, se grăbi să stăruie asupra acestei dorințe, lămurind-o, îndreptățind-o şi îmbogățind-o cu o seamă de cugetări de-a dreptul înfricoşătoare. Diicu aruncase doar o vorbă de ură într-o

Material cu drept de autor

clipă de mânie, fără să se gândească însă, chiar la săvârşirea unui omor. Mulți spun despre un potrivnic care îi înfurie: „Vedea-l-aş cu mâinile pe piept!", dar nici prin cap nu le trece să pună la cale uciderea sa. Spusa este mai degrabă o cugetare scăpată la supărare, ca o ocară oarecare, sau ca un blestem. Toți cei aflați de față nu înțeleseră zisa spătarului altfel. Singur Vasile din Corcova se grăbi să creadă că vorbele ascund nişte dorințe adevărate, însă înăbuşite, şi socoti nimerit să vină în întâmpinarea lor, preschimbând nişte judecățile neguroase în cuvinte răspicate, desluşite. Astfel ajunse a rosti cu voce tare ceea ce poate în mintea vel spătarului nici nu apucase să se închege într-o judecată lămurită.

Fără a vădi nici cea mai firavă stânjeneală – de parcă n-ar fi fost vorba de un omor – arătă că, întrucât serdarul, printr-o deplină lipsă de cuviință, pătase crunt cinstea mult iubitului lor stăpân, ar fi vrednic să fie nimicit fără milă, cu pietre, asemenea Sfântului Ştefan! Cum aşa ceva nu era cu putință, îndemna ca pângăritorul să fie ucis în taină, ca un câine. Nici n-ar fi fost prea greu să i se pună în mâncare nişte arsenic sau suc de cucută, de vreme ce paza sa se găsea în mâna lor. Apoi adăugă rece şi netulburat, deşi auzitorii se înfiorară de josnica sa cruzime, că nu va pregeta nimic, nici viața, nici averea, pentru a-şi arăta dragostea față de mult iubitul său ocrotitor, ale cărui dorințe sunt pentru el nestrămutate porunci. Drept care făgădui a cumpăni asupra unor căi de care s-ar putea sluji pentru a scăpa de serdar şi ceru întru aceasta şi sprijinul fârtaților săi.

Sufletul vel spătarului fu pătruns ca de o străfulgerare. Niciodată n-ar fi îndrăznit să-şi îndemne deschis, de față cu atâta lume, sfetnicii să făptuiască un omor – şi încă unul atât de dezgustător –, deşi nu i-ar fi părut nici o clipă rău dacă acesta s-ar fi petrecut totuşi. Vasile, cu felul său săritor de a fi, îi uşura nespus ieşirea din

Material cu drept de autor

impas, căci lua asupră-şi partea neplăcută a lucrurilor, scăpându-l de a da porunci şi deslușiri stânjenitoare... Diicu recunoştea față de sine că, fără amestecul noului său sfetnic, această dorință, care-i trecuse fugar prin minte, pesemne că ar fi pierit înăbuşită în fundul sufletului, neajungând a se împlini vreodată.

Totuşi, chiar dacă lucrurile fuseseră spuse răspicat de altul, spătarul socoti că nu se cuvenea să mărturisească deschis că ar gândi şi încuviința asemenea lucruri, ca să nu-i iasă vorbe defăimătoare, care i-ar păta chipul de neprihănire pe care voia să-l înfățişeze lumii. Drept care, fățărindu-se, întâmpină îndemnurile lui Vasile din Corcova cu nişte ieşiri în care se împleteau judecăți părelnic potrivnice, care mergeau de la tăgadă la încuviințare. Astfel pe de-o parte zâmbi smerit, de parcă ar fi vrut să spună că nu poate sili pe nimeni să i se jertfească în asemenea măsură; iar pe de alta, nu numai că se feri să-l oprească răspicat ca să-şi ducă la împlinire cele despre care făcea vorbire, dar, arătându-i o bunăvoință cu totul deosebită, îl îndemnă să-şi înfățişeze cugetările până la capăt. Ceilalți boiernaşi din alaiul spătarului, dându-şi seama ca numai astfel câştigă mărinimia mai-marelui lor şi totodată îl împiedică pe Vasile să le-o ia înainte în întrecerea de a câştiga un loc cât mai de frunte pe scara rânduielilor curții spătăreşti, se lăsară traşi în josnicia urzelilor pornite de acesta.

Deşi cugetele se înfierbântară şi predlojeniile[4] se învălmăşeau în neorânduială, mai erau oameni care nu-şi pierduseră cumpătul, ci-şi păstraseră judecata neatinsă de această molimă a neomeniei. Între ei se număra şi aga Radu Staico Şintescu ot Popeşti, zis adesea mai pe scurt Popescu. Era poate cel mai în drept să-l dușmănească pe serdar, căci fuga acestuia îl atinse în primul rând pe el, întrucât răspundea nemijlocit de paza sa. Totuşi simțămintele nu-l

[4] (*Rusism înv.*) Propunere, teză, subiect. – Rus **predloženije.**

Material cu drept de autor

robeau într-atât încât să nu bage de seamă că Vasile se afla din nou pe cale de a-l împinge pe spătar să făptuiască o nemăsurată greşeală. Omorul pus la cale era pe cât de zadarnic, pe atât de lipsit de noimă. Serdarul era în mâna lor şi nu avea oricum scăpare; deci graba de a-l pierde nu se îndreptăţea, cu atât mai mult cu cât dobânda nu era decât una sufletească, adică mulţumirea răzbunării împlinite. La urma-urmelor ce alt folos grozav câştiga spătarul de pe urma acestui omor? Nici unul, afară de plăcerea sângeroasă de a fi nimicit un duşman! Ori pentru atâta lucru era nimerit să ridice împotriva lor toţi divaniţii?

Dar în acelaşi timp aga trebui să recunoască înciudat că Diicu, cu firea sa uşuratică şi pătimaşă, se agăţase într-atât de această poveste, încât nu se mai putea face mare lucru pentru a opri mersul său spre prăpăd! Înrâurirea nefericită a acestui sfătuitor cârcotaş şi aţâţător avea tăria de a zădărnici orice chibzuială cumpănită. A ucide osânditul cu de la sine putere, în astfel de împrejurări când, prin poticneala suferită, spătăria îşi cam ştirbise bunul renume, nu însemna numai să fie puse la grea încercare răbdarea şi tăria simţămintelor domnului faţă de nepotul său, ci dădea naştere şi primejdiei de a întărâta întreaga boierime împotriva mai-marelui lor, care şi aşa nu era privit cu ochi prea buni! Nimeni nu s-ar mai fi simţit sigur de viaţa şi de averea sa, de vreme ce nişte slujbaşi de duzină – de teapa unuia ca fostul păhărnicel Vasile – puteau pricinui osândirea şi uciderea potrivnicilor, fără judecată, fără să se ţină seamă de vreo lege sau de vreo rânduială oarecare, fără a se teme de vreo pedeapsă sau de puternicia vreunui aşezământ oarecare al cârmuirii. Boierimea ar fi început că vorbească pe bună dreptate de o domnie a groazei şi samavolniciei, iar frământarea din sânul ei putea să se termine cu o răzvrătire. Oare atunci Măria Sa îl va putea apăra pe Diicu împotriva furiei tuturor?!

Material cu drept de autor

De altfel se ridica şi o altă întrebare, la fel de îndreptățită: domnul va fi plecat să îngăduie o asemenea silnicie, care, la urma-urmei, închipuia nesocotirea supunerii şi ascultării care i se cuvenea? Era îndoielnic că se va învoi cu noua înfruntare, care nu-i lua în seamă dreptul de a hotărî singur în pricinile mai de seamă şi aceasta nu numai din pricina mândriei rănite, ci şi din cauză că – de bună seamă – i-ar fi venit greu să prefacă a nu vedea că puterea îi fusese încălcată în atâtea rânduri. Matei vodă avea destulă pricepere şi era destul de înțelept ca să întrezărească tulburarea care se putea isca în urma unor asemenea fapte, care nu s-ar fi mărginit să lovească numai în cei cu adevărat vinovați – spătarul şi ai săi – ci şi în el însuşi, ca ocrotitor al celor dintâi.

Cum Vasile din Corcova chitea doar folosul din acea clipă al imboldurilor şi ațâțărilor sale, nefiind de fel îngrijat să întrevadă urmările lor mai târzii, nu putea şi nu voia să înțeleagă reținerile agăi față de el. De altfel chiar dacă i s-ar fi arătat nenorocirea spre care îi mâna, ar fi ridicat nepăsător din umeri, spunând în zeflemea că au prins a cam sări peste cal cu închipuirea; aşezarea măritului spătar Diicu pe lângă domn era mult prea temeinică, încât asemenea mărunțişuri să o poată zdruncina. Numai cei necredincioşi puteau pune bețe în roate unei asemenea plănuiri mărețe, care-i învăța minte pe toți cei neplecați să se supună stăpânului lor preaiubit, dându-le de înțeles că, dacă îndrăznesc cumva a cârti, sunt amenințați să piară. Judecând astfel, era firesc să socotească purtarea marelui agă Radu Popescu nu numai cu totul neîntemeiată, ci de-a dreptul năroadă; i se părea greu de înțeles că, având prilejul să se răzbune asupra cuiva care îi pricinuise nemăsurate necazuri, se mai codea, făcând vorbire de ciudate simțuri de cinste şi de dreptate, ori de curioase mustrări de cuget! Nefiind în stare să priceapă asemenea gingaşe cugetări, socotea că la

Material cu drept de autor

mijloc e o slăbiciune de om lipsit de simțul nevoilor zilnice, fiind o fire din acelea care – prin tot felul de judecăți încurcate şi cu neputință de priceput – fac, din lucruri simple şi limpezi, ceva de nedesluşit şi de nedezlegat. De aceea aga îi părea o fire sucită, de care te poți apropia foarte greu şi căreia nu-i intri lesne în voie, pricină pentru care îl ocolea.

Din nefericire, constrâns de nevoia de a cruța simțirile unora şi altora, aga nu-şi putea înfățişa părerile aşa cum le gândea, deşi era singurul lucru cu adevărat bun pe care-l putea face. Dacă într-o clipă de neprevedere ar fi cutezat totuşi să vorbească, lăudătorii spătarului s-ar fi repezit asupra-i ca nişte ereți furioşi; şi aceasta nu numai pentru că i-ar fi încredințat Vasile din Corcova de temeinicia judecăților sale, sau pentru că i-ar fi împins – cu setea sa bolnăvicioasă de căpătuială – într-o îndârjită luptă de întâietate cu aceia care le-ar putea fi potrivnici. La aceste pricini se mai adăuga una – deloc de nesocotit –, fără de care de altfel primele nici nu ar fi putut rodi atât de grabnic şi de spornic: nădejdea că mai-marele lor – şi totodată cei adunați în juru-i – vor dobândi foarte o curând o putere nemărginită! Deci a vorbi de îngrijorări, de reținеri ori a avea păreri potrivnice, în ochii lor, era tot una cu a pune la îndoială nu atât şi nu numai temeinicia ațâțărilor lui Vasile, cât mai ales nădejdile privitoare la drepturile şi cinstirile cuvenite celui menit a fi în curând urmaş întru domnie. Ori a nu crede în acest mare viitor era o adevărată ocară sau, chiar mai rău, era o încercare de a nu recunoaşte spătarului hatârurile care i se făcuseră, care erau legiuite prin însăşi voința principelui. În mijlocul acestor minți înfierbântate, orice vorbă ce nu se potrivea cursului clocotului lor le-ar fi pricinuit răbufniri vijelioase, asemeni învolburărilor spumoase stârnite de un stei care ar fi stat în calea puhoaielor. Marele agă Radu Popescu înțelegea starea sufletească, nu tocmai fericită, la care se ajunsese, dar, pe de

Material cu drept de autor

altă parte, îşi da prea bine seama că nu poate să tacă la nesfârşit, întrucât, în cele din urmă, el va fi silit – ca străjer al serdarului – să ducă la împlinire josniciile închipuite de Vasile din Corcova.

Ca să-l potolească întrucâtva pe acesta, dar fără a-şi spune fățiş părerile sau a face ceva împotrivă-i – ceea ce i-ar fi pricinuit supărări şi potrivnicii şi ar fi stârnit totodată mare zarvă la spătărie –, aga se gândi să-i pună cumva stavilă prin mijlocirea socrului său. De aceea într-o zi îl opri pe vel logofătul Radu Cocorăscu, om bătrân, chibzuit şi cumpătat. Îi istorisi cele puse la cale şi-l rugă stăruitor să-i vorbească ginerelui său, retezându-i – în parte cel puțin – nenorocitele sale avânturi. Altminteri el, aga, prin cele ce va fi împins a le făptui, se va nenoroci pentru vecie! De altfel şi spătăria, dacă nu chiar şi domnia, vor avea de suferit. Toată cârmuirea țării va fi zdruncinată şi se va resimți.

Cocorăscu îl ascultă cu tristețe şi ridică neputincios din umeri. In ultimii ani se înțelegea destul de rău cu ginerele – care-l tot învinuia că, deşi bine aşezat pe lângă principe, nu-i dă ajutor ca să se căpătuiască –, aşa încât nu prea avea vreo înrâurire asupră-i. Făgădui totuşi că va vorbi cu el şi, dacă nu va izbuti să-l înduplece cumva, se va strădui să-i stăvilească uneltirile pe alte căi, care i se vor oferi între timp. Radu Popescu răsuflă uşurat. Nu pentru că făgăduiala l-ar fi mulțumit, ci pentru că se vedea ieşit cu bine din încercarea ce o făcea. Toată vremea se temuse că vel logofătul îl va repezi – de-i va veni să intre în pământ –, pentru că îşi îngăduie să se amestece în treburile casei sale, ba chiar să judece şi să vorbească de rău pe un mădular al neamului său. Acum era liniştit. Amestecul părea să nu-l fi supărat peste măsură, ba, pe deasupra, izbândise să smulgă bătrânului unele făgăduieli, cam firave e drept, dar care, deşi nu prețuiau mare lucru, erau totuşi mai mult decât nimic.

Material cu drept de autor

Acum nu-i mai rămânea nimic altceva de făcut, decât să ia el însuşi taurul de coarne, înfruntând deschis haita lăudătorilor de la spătărie. O întâie încercare o făcu într-una din serile când starea de înfierbântare a cugetelor părea să se mai fi domolit întrucâtva. Îşi începu cuvântarea spăsit, prevăzător, plin de cumpătare, ferindu-se atât de a dezlănțui atacuri fățişe împotriva cuiva anume, cât şi de a ponegri sau a înfiera cu înverşunare părerile care-l zgândăreau pe suflet. Nădăjduia ca astfel să nu stârnească o împotrivire prea îndârjită, ceea ce i-ar fi îngăduit să-şi strecoare pe nesimțite părerile, prin care socotea că va putea zădărnici răul făcut de Vasile din Corcova. Nu se întâmplă însă aşa. Nehotărârea sa, grija de a împăciui potrivnicii, felul prea prevenitor de a-şi înfățişa judecățile slăbiră mult trăinicia argumentelor sale, secătuindu-le cu totul forța înduplecătoare. Sârguința sa se dovedi cu totul zadarnică. De altfel, în loc să-şi furişeze pe nesimțite judecățile în mintea ascultătorilor, cum nădăjduise, părerile sale stârniră o împotrivire răspicată. Se dezlănțui o adevărată harță împotrivă-i, punându-i-se sub semnul îndoielii buna credință față de marele spătar.

De bună seamă, cel mai aprig se înverşună Vasile din Corcova. Înturnându-se cu fața spre Diicu, acesta, în plină adunare a spătăreilor de toate rangurile, fără nici un fel de stânjeneală, întrebă cum de pot fi îngăduiți în mijlocul lor hulitorii, cârcotaşii şi „cei care vor să ne descumpănească în fața vrăjmaşilor”?! Dar aceasta nu era cea mai grea învinuire ce i-o arunca în față, ci cu aceasta îşi pregătea doar şirul de judecăți prin care să-şi poată înteți atacul, căci mai departe spuse fără înconjur: „Încep să cred, ascultându-l pe jupân Radu ot Popeşti, ortacul nostru, că fuga întemnițatului a fost cel puțin în parte înlesnită de slăbirea ascultării sale fața de stăpânul nostru! Pare-se că are de gând să se îndepărteze de

Material cu drept de autor

această curte, prețuind prea puțin bunăvoința și dărnicia care i se arată aici!"

Aga se înroşi de furie auzind spusa „ortacul nostru"; i se părea de neînchipuit ca el, ditai dregătorul de rangul întâi, să fie pus laolaltă cu un fitecine, care în vremurile sale cele mai bune abia de ajunsese doar mic păhărnicel, dar care şi de acolo fusese dat afară în brânci! Însă cugetarea, chiar în întregul ei, trecea de hotarul oricărui bun simț! Era cu adevărat culmea ca tocmai el, care avea cel mai mult de suferit de pe urma serdarului, să fie învinuit de înlesnirea – sau chiar mijlocirea – fugii acestuia!

Fostul păhărnicel întrecea măsura şi el însuşi îşi da seama de aceasta. Nu credea în ceea ce spunea şi nici nu urmărea să-i facă pe ceilalți să ia de bune chiar toate însăilările sale. Țelul urzelii era cu totul altul: țintea să-l fâstâcească sau chiar să-l sperie pe vorbitor, făcându-l fie să dea înapoi, fie să amuțească, ori, cel puțin, să-l silească să-şi desluşească spusa şi astfel, împingându-l ca să se împleticească în lămuriri, să-l abată de la un atac împotrivă-i. Iar dacă pe această cale ar fi putut să-i pricinuiască chiar prăbuşirea din slujbă şi ar fi izbândit totodată să-i ia locul, împrejurarea nu i-ar fi fost de fel neplăcută. Spătăreii însă nu priveau lucrurile cu aceeaşi seninătate. Şi ei se săpau unii pe alții, dar o făceau în taină, prin uneltiri dosite, greu de cunoscut şi de dovedit, înlocuind învinuirile fățişe cu viclene subînțelesuri, pe cât de întortocheate pe atât de muşcătoare. Se fereau de înfruntări deschise, bătăioase, căci pe de-o parte se simțeau ruşinați de a dezvălui în lume codoşlâcurile la care se dedau în ascuns, iar pe de alta se simțeau peste măsură de stânjeniți de priveliştea unor asemenea purtări grosolane, cu totul potrivnice subțirilor obiceiuri alese ale vieții de curte. Pe deasupra socoteau mai firesc ca statul lor de uneltitori, tocmai pentru că fapta nu făceau cinste nimănui, să rămână necunoscut. Vasile nu

Material cu drept de autor

vădea plecări spre asemenea gingăşii şi taman în lipsa lui de sfiiciune îi sta tăria. Prin atacurile sale gâlcevitoare, pline de bădărănii şi porniri pătimaşe – care aduceau mai mult cu o încăierare între otrepe de mahala pe un maidan oarecare, nu cu o înfruntare între nişte boieri fini şi de neam ales – izbutea să-i domine, făcându-i să se simtă ameninţaţi fără încetare de a fi aduşi într-o stare umilitoare, de nesuferit. Spătăreii erau deci plecaţi să ia apărarea agăi nu pentru că i-ar fi încercat vreo slăbiciune faţă de acesta şi nici din credinţa că ar fi nevinovat, ci pentru a zădărnici dezlănţuirea mârşavă a potrivnicului lor, care izbutea să-i zădărască pe toţi de fiece dată când apărea între ei. Dar apărarea ce o făceau agăi, o săvârşeau în felul lor, adică plină de fereli, de ascunzişuri, de înţelesuri abia desluşite, încât spusele lui Vasile, care-şi rostea judecăţile de-a dreptul, fără ocolişuri, nu putură fi clătinate de fel.

Aga Radu Popescu fu peste măsură de mâhnit că acest palavragiu aţâţător şi clevetitor, abia aciuiat la spătărie, care nu-şi dovedise credinţa decât prin vorbe de-o pătimaşă mărginire, izvorâte dintr-o josnică slugărnicie, îndrăzneşte să-i tăgăduiască tocmai lui bunele simţăminte, dovedite cu fapte care nu puteau fi puse la îndoială – şi asta nu de azi, de ieri! Pe deasupra, el – până de curând cel dintâi sfătuitor al marelui spătar – se vedea împins de-o parte şi trecut cu vederea. Era dureros şi dezamăgitor să vadă că altul se încuiba în locul său – iar înfăptuirile sale din trecut sunt nesocotite sau uitate. Dar tot sârgul său de a-l smulge pe Diicu din mrejele acestui pungaş era sortit să se risipească în van.

Până la urmă – cu toate reţinerile şi cârtelile agăi, de altfel numai în parte mărturisite – se hotărî să se facă de petrecanie serdarului, dar cu fereală, încât lucrul să nu poată fi dovedit; mijlocul cel mai simplu era otrăvirea. Plin de osârdie, Vasile făgădui să facă rost de prafurile trebuitoare,

Material cu drept de autor

grăbit să nu i-o ia altul înainte şi apoi să-i cadă în seamă o îndatorire mai puțin plăcută sau mai trudnică. În aceiaşi seară încă, grabnic, plecă la Corcova, la o babă vindecătoare, pricepută la farmece şi descântece, dar şi la licori ucigătoare.

Aga fierbea în sine de nemulțumire. Vasile, după ce-i târâse în mocirlă, îşi luase partea „curată" a lucrăturii, iar pe el, ca păzitor al celui întemnițat, îl sileau să făptuiască omorul în sine. Şi lui i-ar fi surâs să i se ceară doar dobândirea veninului şi apoi să stea nepătat deoparte; ar fi făcut-o cu inimă uşoară. Dar nu la fel de lesnicioase ți se par faptele când trebuie să ucizi cu mâna ta! Este cu neputință să nu te codeşti, să nu te cutremuri! Iar Vasile din Corcova atâta aştepta, ca să-l pârască stăpânului şi ocrotitorului lor, spre a-i ştirbi trecerea în ochii acestuia! La cea mai neînsemnată tărăgănare va da de înțeles că în vreme ce el, cu o dârzenie de neclintit, a făptuit partea cea mai grea a întregii isprăvi, făcând rost de otravă, alții, în frunte cu aga, se feresc să împlinească până şi ceea ce este mai simplu: să toarne licoarea în mâncare, un lucru oarecare, o nimica toată, care nu cere nici un fel de trudă! Şi apoi, ca de obicei, va adăuga sfruntător: „Acum cred că vezi, stăpâne, cine te iubeşte cu adevărat şi te slujeşte cu toată credința şi cine doar se preface! Uneori aflăm destul de târziu adevăratul chip al acelora pe care i-am încălzit la suflet. Faptele însă îi aleg pe cei cinstiți de cei fățarnici; iar faptele au ales! Priveşte-i numai pe aceia de la curtea ta care şovăie, care se trag înapoi de la împlinirea fără crâcnire a celor orânduite şi vei vedea pe fața lor semnul credinței ipocrite! Ştiu, Mărite stăpâne, că ani de zile aceste slugi prefăcute au găsit mijlocul de a te orbi cu vălul minciunilor lor, dar iartă-mă că, te îndurerez, arătându-ți adevărul despre cei pe care-i iubeşti. Am trecut peste sfâşierea ce-mi încearcă sufletul la gândul că te fac să suferi, şi aceasta numai ca să te apăr din

Material cu drept de autor

vreme de ei, numai ca să-i împiedic ca, într-o clipă de restriște, să te muște pe la spate, ca niște șerpi veninoși!" Ori se putea împotrivi să împlinească omorul cerut de Vasile, când acesta, de față cu spătarul și cu tot alaiul său însoțitor, și-ar fi îngăduit să-i arunce o astfel de învinuire?!

La urma-urmei, chiar de-ar fi să piardă bunăvoința spătarului Diicu Buicescu, putea arăta că un omor atât de josnic prin chipul făptuirii și atât de nesăbuit prin urmări, este sub vrednicia sa! Și-i putea spune lui Vasile că, dacă e într-adevăr atât de credincios pe cât se laudă, n-are decât s-o dovedească, ucigând chiar el. Desigur că lui Vasile nu i-ar fi venit la socoteală, iar dacă nu se învoia ar fi fost pierdut, căci și Diicu ar fi văzut, în sfârșit, cu ce jocuri josnice umblă. Dacă ar fi fost încredințat că astfel îl nimicește pe oploșit, aga nu s-ar fi dat în lături să pricinuiască un asemenea tărăboi, oricare ar fi fost urmările pentru el. Dar nu avea cum ști dacă lucrurile vor petrece chiar așa. Vasile era în stare de orice. Văzându-și soarta primejduită, lipsit de orice bun simț cum era, ar fi fost în stare să nu mai țină seamă de nimic și să ducă singur omorul până la capăt! Atunci el – vel agă și temnicer al osânditului –, care prin slujba sa era socotit mai în măsură să înfăptuiască uciderea, având acces nestânjenit la serdar, ce va putea răspunde învinuirilor viclene ale lui Vasile? Cum se va putea apăra de ele?! Soarta i-ar fi fost pecetluită!

Totuși nu se putea împăca de fel cu gândul de a deveni o simplă unealtă în mâna lui Vasile, lăsându-se mânuit ca o păpușică, căreia i se trag sforile! După ce acesta plecă la Corcova, porni împotrivă-i un adevărat război. Atrase întru aceasta un tânăr boier, Radu Știrbei Izvoranu, primit la curtea vel spătarului abia pe la jumătatea lunii lui gerar. Nici el nu-l plăcea pe Vasile și nici nu-și pierduse capul în vâltoarea dezlănțuită de uneltirile acestuia. Se socotea destul de străin printre acești urzitori dușmăniți de

Material cu drept de autor

cea mai mare parte a boierilor, neizbutind să se simtă una cu ei, cum singur spunea. De altfel şi el era privit ca un soi de nepoftit, furişat prin uşi dosnice la spătărie, fiind întâmpinat cu oarecare răceală, ceea ce îi îngreuna găsirea unui loc al său între ortaci. Pe deasupra îl supăra împrejurarea că, oriunde se ducea, era de ajuns ca să se afle că e spătărel ca să i se întoarcă spatele, fiind înconjurat cu sfruntătoare nepăsare. Se uitau cu toţii la el de parcă ar fi fost străveziu şi nu-i puteau băga de seamă fiinţa. Radu Ştirbei suferea greu o asemenea purtare şi se simţea stingher. Pe de altă parte nu se putea obişnui nici cu stările din casa spătarului. Îl zădăra slugărnicia umilitoare apărută prin molipsire de la Vasile şi nu putea încuviinţa hotărârile, deseori nesocotite, care se urzeau aici la imboldul acestuia.

Tânărul nu avea de unde şti că lucrurile nu stătuseră dintotdeauna aşa, că nu mai departe decât cu un an în urmă duseseră cu totul altă viaţă... Atunci când, cu vreo două luni în urmă, părintele său stăruise să fie îngăduit la curtea spătarului, Radu Ştirbei Izvonanu fusese ademenit de nădejdea de a face parte din alaiul unui viitor domn. Tatăl, boiernaş sărman, care în anii săi cei mai buni nu putuse ajunge decât vtori clucer, îi descria cu aprinsă încântare viitorul măreţ care i se deschidea în faţă dacă va izbândi să ajungă om de încredere al lui Diicu. Fusese cicălit, povăţuit, dăscălit cum să se poarte, ce să facă şi ce să nu facă, ce şi cum să vorbească, cum să gândească spre a se face plăcut. Cu deosebire mama visa ca feciorul ei să reînnoade firul măririlor, îndătinat în trecutul neamului din care se trăgea, căci părintele ei, pe la începutul veacului, slujise ţara ca mare vornic. Tânărul venise deci la spătărie plin de nădejdi şi vise.

Mai apoi, însă, ajunse tot mai puţin încrezător în steaua norocoasă a lui Diicu; prea sfidase pe toţi aceia de ajutorul cărora avea nevoie pentru a ajunge în scaunul ţării!

Material cu drept de autor

Pe măsură ce timpul trecea, încrederea în măreţul său viitor pălea şi, cu toată cicăleala alor săi, era tot mai puţin încântat de ceea ce dobândise alăturându-se spătăriei.

Era deci firesc ca aga să găsească la el înţelegere. În câteva zile fură înturnaţi la cumpătare şi alţi spătărei, în frunte cu vtori spătarul Barbu Filişeanu, adică înlocuitorul lui Diicu. Cu răbdare izbutiră să-l convingă şi pe Diicu Buicescu de neajunsurile cu care se alegeau de pe urma uciderii serdarului Constantin Şerban. Foloase adevărate nu aveau, căci acesta, oricum, nu le mai putea face vreun rău. În schimb moartea sa le putea aduce necazuri, adâncind pe de-o parte neînţelegerile cu celelalte cete boiereşti, iar pe de alta putând supăra pe bunul domn Matei, căruia şi aşa îi pricinuiseră destule necazuri.

Năpădit din toate părţile, Diicu se lăsă păgubaş, deşi îşi amintea cu înduioşare cât de frumos ştiuse Vasile să le potrivească, şi-i păru rău că acum lipseşte. Avându-l alături n-ar fi fost silit să se răzgândească, căci acesta ar fi luat asupră-şi înfruntarea, ţinând piept sfetnicilor care se arătau prea cuminţi. Dar singur nu se putuse împotrivi sfaturilor lor „înţelepte", „grijulii" şi „cumpănite"! Îl nemulţumea la urma-urmei prevederea lor nemăsurată, căci îi tăia avânturile, dar se învoi totuşi cu ea, recunoscând în fundul sufletului – deşi nu-i făcea nici o plăcere – că au dreptate.

Spătăreii îşi dădeau prea bine seama cât de mărginită este izbânda lor asupra lui Vasile. Reîntoarcerea sa – de loc dorită, dar de neînlăturat – putea readuce lucrurile pe vechiul lor făgaş, de aceea îşi băteau capul ca să găsească o cale de a-l îndepărta pentru totdeauna dintre ei.

Ascultând desluşirile agăi asupra încercării de fugă a serdarului, rod al cercetărilor făcute de gâzii săi, Matei vodă pufni nemulţumit împotrivă-i. Fuseseră prinşi mijlocitorii, uneltele, dar nu capii, bombăni plin de pornire

Material cu drept de autor

şi porunci marelui armaş să urmeze el căutările mai departe. Acesta se dezvinui, arătând că se îndoieşte că va mai putea afla vreo noutate de vreme ce aceia care fuseseră supuşi cercetării de către agie muriseră pe rând, fără a mărturisi ceva, iar el nu mai avea pe cine iscodi.

- N-am spus că va fi uşor! Am poruncit ca s-o faci! îl repezi zădărât domnul.

Boierii primiră cu bucurie ascunsă vestea împuternicirii armaşului, socotind-o o dojană adusă vel spătarului. Radu Vărzaru ştia de la Socol Cornăţeanu în toate amănunţimile pregătirile făcute pentru scoaterea prinsului din temniţă. Cunoştea prea bine atât îndatoririle călugăraşului oltean, cât şi pe ale lui Inochentie, pe care chiar el îl prepusese pentru rostul ce-i fusese menit. Deci asupra vinovaţilor cheie avea cunoaştere ca nimeni altul, de vreme ce el şi prietenii săi puseseră totul la cale. Dar taman din această pricină se codea.

Adevărul nu trebuia în nici un chip dezvelit, dar nici cu mâinile în sân nu putea sta. Începu prin a întoarce pe toate feţele primejdiile care se puteau izvodi dacă mergea pe făgaşul poveştii acesteia. În cele din urmă, neavând încotro, hotărî să-l jertfească pe Inochentie. Era o unealtă fără însemnătate, iar cercetarea sa nu-l primejduia nici pe el şi nici pe părtaşii săi. Oşteanul nu putea da ştiri decât numai asupra călugărului, pe care-l văzuse de cel mult două-trei ori. De bună seamă nici măcar numele nu i-l cunoştea. Găsirea acestuia – în temeiul unei simple istorisiri –, în cele câteva sute de mânăstiri din ţară, ar fi fost cu neputinţă. Şi pe deasupra înveşmântarea sa monahală putea fi doar o înşelătorie, ţoalele sale fiind de împrumut, menite a-l ajuta să-şi piardă urma, îndrumând cercetările pe o cale greşită. La urma-urmei oricine putea îmbrăca o rasă călugărească, fără a avea nici o legătură cu cinul, încât scotocelile prin chinovii şi lavre, ori prin pustietăţile pustnicilor puteau fi

Material cu drept de autor

socotite dintru început lipsite de rost. Deci căutările în lungul acestui fir se închideau de la sine, dar scoteau la vedere vrednicia armaşului, care, spre deosebire de agă, îndreptase căutările dintru început pe făgaşul cel bun, fără să se lase înşelat de părelnicii şi de judecăți netemeinice, deşi obrazele călăuzitoare fuseseră ucise din nepricepere şi nebăgare de seamă de potrivnici, în răstimpul unor cazne zadarnice şi prost orânduite, care nu duseseră la nimic. Deci armaşul putea să-şi dovedească încă odată înaltele însuşiri într-ale meşteşugului, fără nici un fel de trudă şi de primejdie pentru sine.

Pe deasupra oşteanul, de bună seamă, ținuse minte că i se dăduse de înțeles că cei care-l cumpărau erau „rude îndurerate" ale celui lovit de urgie. El nu avea cum şti că toate lămuririle primite fusese chibzuite şi drămuite anume, încât, la o cercetare care s-ar porni, luarea aminte a călăilor să fie abătută pe un făgaş nerodnic, care-i scotea în afara oricăror bănuieli pe adevărații uneltitori. In felul acesta vel armaşul – fără a fi primejduit de a se da de gol – descoperea pe adevăratul mijlocitor şi înfăptuitor al fugii, arătând fără drept de tăgadă că potrivnicul, adică aga, se dovedise nepriceput şi ucisese la cercetări nişte nevinovați, punându-le în cârcă doar închipuiri, spre a putea spune cum că ar face treabă. Domnul putea deci înțelege că aga îl mințise, înfățişându-i nişte mărturii neadevărate, încropite de el, numai ca să lase credința că ar fi săvârşit, plin de pricepere, o cercetare temeinică.

Vărzaru dovedea astfel că e cu mult deasupra celor de la agie, fără a face la urma-urmei nici un pas înainte în legătură cu dezvăluirea adevăraților vinovați. Singurul lucru pe care-l aducea pe deasupra, era mărturisirea că ar fi fost amestecate unele neamuri ale osânditului. Cine erau însă acestea rămânea o taină, care nu va putea fi nicicând dezlegată. Oricum, răstălmăcite cu dibăcie, bănuielile

Material cu drept de autor

puteau fi îndreptate împotriva marelui postelnic, cumnat cu serdarul şi deci ruda sa cea mai apropiată şi totodată cea mai bine aşezat în rânduiala rangurilor de la Curte; astfel armaşul avea la îndemână un nou un prilej de a-l sâcâi pe înaltul dregător, pe care-l pizmuia din adâncul fiinţei sale. Adevărul era că asemenea născociri nu aveau nici o îndreptăţire, căci legăturile dintre Constantin Şerban şi sora sa maşteră, Elina Cantacuzino, erau atât de proaste, încât o vinovăţie întemeiată ar fi fost cu neputinţă de învederat. Dar Radu Vărzaru putea totuşi pune în cârca vel postelnicului unele învinuiri, întrebându-se – chipurile, fără vreun gând ascuns – care vor fi fiind acele neamuri, care aveau destulă trecere la palat încât să poată face rost de nişte chei tainice. Dând de înţeles că acestea nu puteau fi prea multe, se răzbuna pe dregător, pe care oricum nu-l suferea din pricina nemărginitei sale pofte de a se grozăvi cu moşii săi măriţi şi aleşi, cu care-i sfida pe toţi ceilalţi. „O să-i dau una peste bot, să mă ţină minte!" cugeta Radu, râzându-şi încântat în barbă. (E drept că serdarul avea şi un frate, dar acesta era un târgoveţ oarecare, om de rând, fără nici o înrâurire în lumea sus-pusă, care n-ar fi putut face rost de nişte chei ale palatului!)

Lămurit asupra a ceea ce avea de făcut, vel armaşul Radu Vărzaru porunci găsirea şi cetluirea tuturor celora care străjuiseră temniţa din beci în săptămâna fugii. Nu se porni dintru început asupra lui Inochentie, pentru ca nu cumva cunoaşterea prea multor amănunţimi să bată la ochi, stârnind unele nedumeriri. Îi fură aduşi câţiva oşteni pe care-i cercetă el însuşi, întru-un chip ciudat de omenos. Taman Inochentie lipsea; dispăruse cu toţi cei din casa sa, lucru care aruncă asupră-i din prima clipă unele bănuieli. În această împrejurare iscodirea celor întemniţaţi se făcu în fugă, fără a stărui prea mult, ei fiind repede lăsaţi de-o parte.

Material cu drept de autor

Deîndată marele armaş porni poteri spre toate locurile de trecere spre Ardeal şi Moldova. Curând fu înştiinţat că la posada de la Câineni, pe valea Oltului, fusese într-adevăr zărit un bărbat a cărui înfăţişare părea a aduce cu aceea a celui căutat. Urmărirea trebuia însă – cel puţin pentru o vreme – întreruptă, căci drepturile armăşiei se opreau la hotare şi poterile nu puteau trece dincolo fără a stârni neînţelegeri cu Ardealul. Opri deci cercetările aici, căci era oricum mai aproape de adevăr decât marele agă, lucru pe care îl putea vedea orice nepriceput. Încântat de ceea ce făptuise, se înfăţişă domnului spre a-i face cunoscute izbânzile dobândite şi piedicile care-i puseseră stavilă, împiedicându-l să meargă până la capăt. Nu-i mai rămâneau decât două căi de urmat pentru a-l prinde pe vinovat; prima era aceea de a ruga crăia să pună mâna pe el şi să-l trimită înapoi; însă aceasta ducea la mari tărăgănări şi neguţări sâcâitoare, lăsând bănuitului vreme să-şi piardă urma; pe de altă parte putea trimite în ascuns în ţara învecinată, în chip de negustori, câţiva oameni de încredere, care să-l prindă şi să-l readucă în taină pe fugar; era o cale mai scurtă, care le îngăduia să grijească nemijlocit de toate, ceea ce era chezăşia unei mai lesnicioase izbânzi şi a unei iuţeli mai mari.

Asupra alegerii căii de urmat aştepta însă dezlegarea Măriei Sale, domnul fiind singurul în drept a hotărî întru aceasta, lucrurile fiind prea gingaşe, întrucât puteau supăra cârmuirea ţării învecinate. Voievodul făgădui să-i cântărească predlojeniile, urmând ca întruna din zilele care vor veni să-i arate asupra căreia s-a oprit. Armaşul îşi dădu însă seama că domnul e plecat să dea precădere căii legiuite, întemeiată pe înştiinţarea şi ajutorul stăpânirii vecine, ceea ce va face ca lucrurile să fie amânate la nesfârşit. Dar aceasta nu mai avea însemnătate, căci oricum el nu dorea să scoată la iveală adevărul până la capăt, iar

Material cu drept de autor

împrejurările parcă îi veneau întru întâmpinare. Ceea ce dorise, fusese oricum câştigat: se dovedise mai bun decât potrivnicul şi pe deasupra lovise în mândria celor care-l sfidau cu închipuita lor scoborâre din grozave neamuri de viță, peste măsură de vechi şi de alese. Era vorba de vel agă, de marele spătar şi de marele postelnic. Iar pe deasupra primii doi făceau parte şi din pizmuitul cin cârmuitor, în care îi făcea o deosebită plăcere de a lovi sub haina unei depline neprihăniri.

Aga Radu Staico Şintescu ot Popeşti, care prin iscoadele sale aflase în mare ce se petrecea la armăşie, era nespus de atins de faptul că cercetarea unor slujbaşi de-ai săi – era vorba de oştenii care-l păziseră pe serdar – era încredințată unui alt dregător şi încă unuia care – culmea – îi era duşman! I se părea un amarnic amestec în treburile sale, un soi de subjugare de către celălalt. Era la urma-urmei un nenorocit prilej de a pune sub semnul îndoielii chipul cum agia îşi împlinea datoriile față de domn şi de țară, de a da unele înțelesuri neprielnice unor hotărâri ale sale. Desigur că şi el săvârşise – ca de altfel oricare dintre dregători – fapte care n-ar fi dorit să fie cunoscute în lume. Se învoise cu o seamă de alişverişuri, care, deşi nu aduceau atingere domniei, puteau totuşi să arunce o pată asupra cinstei sale, mai ales dacă acestea era răstălmăcite de către un vrăjmaş! Gândul de a fi silit să dea socoteală – sau doar unele lămuriri – asupra pricinilor care-l mânaseră ca, într-o împrejurare ori alta, să hotărască într-un fel sau în altul, îi rănea mândria.

Teama că lucruri pe care le tăinuise vor încăpea în gura lumii, fiind hăcuite, cântărite, prețăluite, înfierate, răstălmăcite, îi îmboldi închipuirea născocitoare să se dezlănțuie în căutarea unei scăpări din impas. În primul rând trebuia – îşi zicea aga – să afle ce se petrecea cu adevărat la armăşie, pentru a preîntâmpina – în parte cel puțin –

Material cu drept de autor

neaşteptate capcane, ba poate şi o seamă de alte neplăceri, înainte ca acestea să apuce să fie pornite împotrivă-i.

Străduindu-se să strecoare noi iscoade pe lângă potrivnic, sau să-i cumpere alte slugi, luarea aminte îi căzu asupra vtori armaşului. Acesta, în ultima vreme, era tot mai pornit împotriva stăpânului şi mai-marelui său. De altfel nu-l vedea numai ca fiindu-i răuvoitor, dar îl bănuia vârât în nişte trebi nu tocmai curate. Tot vălmăşagul de îndoieli şi nedumeriri i-l stârnise pieirea prinsului adus de un mărunt slujbaş al armăşiei, reînturnat cu ceva vreme în urmă, după ce fusese pus să dea de urma unor furi care hălăduiau prin bălţile dinspre Dunăre, şi de la moartea ciudată a acestuia în urma unei simple beţii, lucru cu totul neobişnuit pentru un bărbat în putere. După o cercetare făcută în mare pripă şi de tot nepătrunzătoare, Radu Vărzaru recunoscuse fuga din temniţă, dar se arătă încredinţat că cel scăpat murise în împrejurări care nu lăsau loc de îndoieli şi opri orice alte căutări în pricină.

Însă deîndată după aceea, al doilea armaş, în temeiul pornirilor împotriva lui Vărzaru şi al îndoielilor care-l încercau, se apucase de capul său ca să scormonească lucrurile, iscodindu-le atât în Târgovişte cât mai apoi şi la Dunăre, la Ciocăneşti, şi încă de la început băgase de seamă, că unele mărturii luate de bune până atunci nu se dovedeau pe de-a-ntregul întemeiate, întâmplările înfăţişându-se ca mult mai încurcate. Nu-şi bănui din capul locului mai-marele vârât în vreo lucrătură necurată, ci îşi închipui doar că acesta s-a pripit şi s-a lăsat înşelat de unele dovezi fie măsluite, fie înşelătoare, dar neîndoios lipsite de orice temeinice. Drept aceea hotărî să reaşeze adevărul în drepturile sale, nădăjduind că astfel îşi va redobândi bunul renume care-i fusese ştirbit şi că-şi va scoate la vedere iscusinţa şi vrednicia. Nici o clipă nu-l crezu pe Radu Vărzaru amestecat într-o uneltire împotriva domniei.

Material cu drept de autor

Totuşi primele nedumeriri apărură pentru el, în clipa când cercetările pe care le pornise îl abătură de la credinţele sale de la început şi-l îndrumară la încheierea că vel armaşul, nu printr-o greşită tălmăcire a dovezilor, ci cu bună ştiinţă încercase să sădească o credinţă neadevărată în legătură cu cele petrecute şi se silise să aşeze în locul faptelor întâmplate nişte născociri, abătând voit căutările pe un făgaş mincinos, pentru a acoperi în acest chip un lucru sau un ipochimen vinovat de ceva. Îi devenise tot mai limpede că Vărzaru se zbătea să treacă sub tăcere adevărul în această pricină. Vtori armaşul nu se mai îndoia că stăpânul său, nu numai că ar cunoaşte împrejurările pieirii prinsului pe care armăşelul îl adusese, dar că este chiar amestecat într-un fel oarecare în poveste, fără a putea lămuri desluşit în ce chip anume. Dacă scăparea întemniţatului nu se petrecuse din porunca sa, avusese totuşi, în chip neîndoielnic, o încuviinţare din parte-i! Nebănuindu-l pe Vărzaru prins într-o uneltire împotriva stăpânirii, nu găsea nici o îndreptăţire pentru purtarea sa ciudată, zbătându-se între felurite prepuneri, una mai lipsită de temei decât alta. Totul apărea ca lipsit de noimă, înnegurat şi de neînţeles, dar în spatele unor părelnicii de neprihănire, era vădit că se ascundea ceva necurat.

Ca să afle tainele pe care le putea dosi pieirea prinsului, hotărî, cu puţine săptămâni în urmă, să urmeze, pas cu pas, drumul acestuia, făcut înainte de a poposi în temniţa lor. Astfel ajunse până la Dunăre. Stătu de vorbă cu toţi cei care-l cunoscuseră pe armăşelul trimis să prindă nişte lotri de drumul mare ascunşi prin bălţi, cât şi pe cel care-i căzuse acestuia în mână.

La început i se păru că un căpitan de graniţă, şezător la Lichireşti, care păzea în această parte a hotarului, ar cunoaşte ceva şi deveni stăruitor. La o vreme acesta bălmăjise chiar ceva nedesluşit legat de o carte pe care

Material cu drept de autor

prinsul ar fi purtat-o asupră-şi, spusa atrăgându-i lui Toma întreaga luare aminte. Pentru a-l îndupleca pe căpitan să vorbească, înfrângându-şi pregetul, îi istorisi bănuielile sale întunecate în legătură cu armăşelul, a cărui moarte, legând-o de pieirea prinsului, nu i se mai păru nici întâmplătoare şi nici nevinovată, urmare doar a unei beţii din cele mai obişnuite. Poate cel dintâi murise anume ca întemniţatul să poată fugi. Cugetarea oaspelui sună ca o toacă de primejdie în mintea ascultătorului. Căpitanul se spăimântă de pieirea ciudată a prietenului său, pe care, după cele ce ascultase, îl credea ucis în chip năprasnic printr-o viclenie şi, chinuit de teama de a nu-i împărtăşi soarta, trase pe dată cuvenitele învăţăminte: dacă vrea să trăiască mult şi liniştit, nu trebuia să se amestece în treburile celor mari, căci va sfârşi prin a fi strivit de aceştia. Ori, pentru a nu avea parte de aceeaşi ursită, socoti mai înţelept să tacă şi rămase credincios acestui gând, neluând în seamă nici o ispită şi nici un alt argument pe care Toma i le vântura pe sub nas, spre a-l prinde în nada ademenelilor sale.

Al doilea armaş, neghicind grijile şi temerile pe care le stârnise în sufletul celuilalt, voia să-l încredinţeze că scormonirea acestor întâmplări închipuie mijlocul de a descoperi o mare taină, care-i va face vestiţi. Numai că istorisirile şi prepunerile pe care le înşiră dădură roade taman potrivnice celora dorite de el, căci îl băgară de-a binelea în sperieţi pe bietul căpitan şi-i întăriră hotărârea de a tăcea.

Drept care, pe dată, omul se reînturnă asupra spuselor de mai-nainte, chiar şi asupra acelora care nu destăinuiau la urma-urmelor nimic, se dezise de ele, şi se încurcă de tot în noi lămuriri, care se băteau cap în cap, încât acestea deveniră de neînţeles, părând lipsite de orice tâlc. E drept însă că, din când în când, îl mai luă gura pe dinainte şi scăpă unele mărunţişuri dezvăluitoare, de care-i părea apoi

Material cu drept de autor

rău de a le fi spus. Drept care, îngrozit de greşeala făptuită, se grăbea să-şi tăgăduiască deîndată zisele. Se dezvinuia că repetase, chipurile, la nimereală, lucruri rostite întâmplător de răposatul armăşel, dar cărora nu le pricepuse înțelesul nici când le auzise şi cu atât mai puțin acum, căci acesta s-ar fi ferit să-i povestească deslușit despre ce era cu adevărat vorba, ci doar însăilase cugetări lipsite de noimă.

De atâta spaimă, omul începu să fie bântuit chiar în somn de teama că ar putea fi bănuit că ştie totuşi ceva. Se trezea în plină noapte frământat şi năduşit, după visuri în care ori uneltitorii lui Radu Mihea îl vânau ca să-l ucidă spre a-i dobândi tăcerea, ori se vedea zvârlit în beciurile gâzilor stăpânirii, unde era căznit ca să se stoarcă de la el toate dedesubturile uneltirii țesute de beizadeaua aflată sub oblăduirea osmanlâilor. De altfel spaimele şi visurile îl mai chinuiră destulă vreme şi după plecarea lui Toma, dar când îl văzu ducându-se, putu cel puțin răsufla întrucâtva uşurat.

Intorcându-ne însă la vtori armaş, după multele-i iscodeli neizbutite, slujbaşul ajunse la încheierea că îşi pierde vremea cu omul, acesta fiind fie neştiutor, fie mincinos, căci prea adesea vorbea în dodii. Rămase prin urmare cu credința că avusese în față doar un amărât paznic de hotar, chiar puțin nerod, care la drept cuvânt nu cunoştea nimic. Lucrurile scăpate din întâmplare de căpitan în clipele sale de nebăgare de seamă, când era pe cale de a se trăda, le socotea vorbe de clacă, însăilate de oştean din dorința de a se grozăvi, de a-şi da ifose şi de a trece drept om cu oarece însemnătate.

Cel puțin acestea erau părerile cu care se întoarse în cetatea de scaun, dar ele erau departe de a fi adevărate, însă el nu o va afla vreodată.

Cu toate acestea, multe dintre cele auzite, deşi i se păruseră nerozii sau născociri când le ascultase, i se înfipseră în minte, şi din când în când îi răscoleau gândurile.

Material cu drept de autor

Mai ales spusa despre un uric pustiit cine ştie unde nu o putu uita. Drept aceea îşi zicea adesea că, neîndoielnic, pieirea slujitorului trebuia legată de înscrisul pe care l-ar fi putut purta asupra sa. Privite dinspre această latură, întâmplările, părelnic fără noimă şi fără însemnătate, căpătau un alt înţeles; nu mai putea fi vorba de simpla cetluire a unui lotru, ci de o încurcată şi stufoasă lucrătură, ale cărei braţe pare-se că duceau undeva sus de tot, fiind, de bună seamă, legate în vreun fel oarecare chiar de hiclenirea cârmuirii. Mergând pe urmele armăşelului şi a prinsului său scăpat din temniţă, i se părea că se deschidea putinţa de a face o descoperire năucitoare.

Era ciudat că Radu Vărzaru, peste măsură de iscusit, de viclean şi greu de înşelat în alte împrejurări, părăsise cu asemenea uşurinţă cercetările şi se grăbise să le încheie cu totul. Oare să nu fi întrezărit dedesubturile? Vtori armaşului i se părea greu de crezut, deşi ar fi fost măgulit să descopere că este mai dibaci decât mai-marele său. Era însă mai degrabă înclinat să creadă că a fost vorba de o încercare de a dosi cu bună ştiinţă adevărul. Pesemne Radu Vărzaru fusese cumpărat. Altă lămurire nu se putea găsi...

De altfel la aceeaşi încheiere îndruma şi chipul pripit şi uşuratic în care fuseseră cercetate legăturile solilor moldoveni cu prepuşii uneltitori munteni. Deşi dovada vânzării era greu de făcut, un „meseriaş" priceput ca el îşi dădea lesne seama că ceva nu era în bună rânduială, îşi zicea micul dregător, plin de sine. Din păcate, în nici una din cele două împrejurări nu se păstraseră dovezi grăitoare care, îngăduind făptuirea unor noi cercetări, să-l fi putut da de gol pe Vărzaru. Rămăşiţele leşului armăşelului şi ale închipuitului său prins, fiind îngropate, pieriseră pentru vecie, închizând orice putinţă de a mai desluşi ceva ca fiind în neorânduială legat de aceştia. Iar legat de soli, urmele fuseseră dintru început călcate în picioare, iar, odată cu

Material cu drept de autor

topirea zăpezii, pierise orice alt semn care ar fi putut să se mai păstreze, fie şi numai vremelnic. Totuşi simțul său de „meseriaş într-ale scormonitului după taine ascunse" destoinic şi încercat îi spunea că, în cele două întâmplări, se ascundea ceva necurat la mijloc, povestea vtori armaşul în fața acelora care-şi lăsau vreme să-l asculte. Ba, cu prilejul unor asemenea destăinuiri, slujbaşul îşi îngăduia să meargă chiar mai departe cu bănuielile, dând de înțeles că, dacă încă nu fuseseră descoperiți cei care năvăliseră asupra postelnicului Badea Bălăceanu, iar treaba fusese înmormântată, lucrul nu era deloc întâmplător. (Vtori armaşul nu aflase şi nici n-ar fi avut cum să afle ce se petrecuse în răstimpul întrevederii dintre Radu Vărzaru şi domn, în care acesta dezvăluise rostul lui Radu Toma, nepotul perechii princiare, în cele întâmplate. La porunca lui Matei, cei care fuseseră de față în acele împrejurări păstraseră o deplină tăcere asupra celora vorbite, încât în mintea multora se închegase neîntemeiata credință că şi această peripeție ar fi rămas nedezlegată.) În închipuirea lui Toma, nedescoperirea prăduitorilor postelnicului se alătura deci celorlalte nereuşite ale armaşului, făptuită şi aceasta cu bună ştiință, lămurind şi întărind prin asemănare şi dedesubturile întâmplărilor de dinainte, dedesubturi care nu puteau fi decât urmarea vânzării! „Numai pentru cine nu vrea să vadă, nu este limpede că marele armaş joacă la două capete", îşi încheia el în chip obişnuit cugetările. „E de netăgăduit că Vărzaru acoperă pe cineva! Oare cu ce folos o face?"

Zvonurile izvodite de vtori armaş trecură din gură în gură şi făcură înconjurul cetății de scaun. Le află bineînțeles şi marele armaş. Deşi furios, se feri de o înfruntare deschisă cu ajutorul său. Se temea că o gâlceavă legată de aceste întâmplări, prin lucrurile noi pe care le putea scoate fără voie la iveală, ar da naştere la tot felul de

Material cu drept de autor

alte bănuieli, care amenințau a deveni chiar mai sâcâitoare decât clevetelile deja ajunse în gura lumii. Totuşi nu putea trece peste împrejurarea că era încolțit şi hotărî să-l îndepărteze pe stânjenitorul său sfetnic.

O clipă fu ispitit să ceară domnului scoaterea sa din slujbă, dar renunță de teama că va fi întrebat asupra pricinilor pe care se întemeia dorința sa. Ori nu era de dorit ca voievodului să-i ajungă la ureche zvonurile care umblau pe uliță, ca nu carecumva acestea să-i trezească unele îndoieli şi nedumeriri. Bătrânul domn avea o deosebită agerime a minții şi-ar fi fost în stare să întrevadă adevărul în vălmăşagul de prepuneri, bănuieli şi răstălmăciri. Înlăturarea sfetnicului trebuia să se petreacă pe nesimțite, cu fereală, la adăpostul unor pretexte care să poată fi lesne crezute, încât să nu bată în vreun fel la ochi! Drept care, lăudându-i priceperea şi însuşirile, îi încredință sarcini, chipurile, pe măsura iscusinței sale deosebite, dar care nu țintеau decât să-l țină cât mai departe de casa vel armaşului, dar chiar şi de cetatea de scaun.

Însă vtori armaşul nu putea fi înşelat chiar atât de uşor. Simțise că, la drept vorbind, noile însărcinări nu i se dădeau din pricina vreunei nețărmurite prețuiri față de îndemânarea sa, ci țelul era acela de a scăpa de el. Înțelesese acest lucru nu numai din împrejurarea că nu mai era chemat la sfaturile de la armăşie, ci şi din aceea că nu i se mai cerea părerea atunci când se luau hotărâri mai deosebite. Iar în legătură cu însemnătatea îndatoririlor cu care era potopit, se cam lămurise; mai înainte vreme acestea erau împlinite de slugile armăşiei de cel mai mic rang! În schimb acestea dezlegau acum trebi care i-ar fi căzut, de drept, lui în seamă. Totuşi în chipul cum i se înfățişau lucrurile, nu putea găsi pricină de a se arăta împotrivitor, încât se vedea silit să se supună scrâşnind din dinți. Însă voita nebăgare în seamă şi prigoana îl întărâtară şi mai rău, iar urmarea neîntârziată fu

Material cu drept de autor

că zvonurile defăimătoare pe seama marelui armaş se înteţiră.

Aga, la cuţite fiind cu Radu Vărzaru, se arătă doritor să-l cunoască şi să şi-l apropie pe zvonist. Vtori armaşul, la rândul său, fu încântat că a găsit în sfârşit pe cineva care să-i împărtăşească ura şi se împrieteni cu aga, cu atât mai mult cu cât acesta, deşi mai înalt în rang, îi arăta o bunăvoinţă măgulitoare, care izvora din dorinţa de a-l folosi împotriva mai-marelui său şi deci nu era tocmai sinceră. Slujindu-se de cele aflate prin mijlocirea sa, aga nădăjduia să poată zădărnici în bună parte lucrăturile armăşiei care-l puteau primejdui. Ba se gândea chiar la putinţa de a-l folosi pentru a pregăti din vreme o seamă de lovituri de răspuns.

De altfel, privind doar pe deasupra lucrurile, s-ar fi zis că între cei doi este o anume asemănare de fire şi gândire, care putea sluji de temei unei apropieri. Astfel amândoi, îmbâcsiţi de obişnuinţa ascultării faţă de cei de rang mai înalt decât al lor, socoteau cuvântul acestora mai presus de orice pravilă în lămurirea oricărei pricini, fiind singurul temei vrednic de luat în seamă în cântărirea împrejurărilor cu care se înfruntau în viaţa de zi cu zi. După ei tăria unei porunci o întrecea pe aceea a legilor, a datinilor, ori a judecăţilor, oricât de îndreptăţite, de înţelepte şi de cumpătate ar fi fost acestea. Faţă de o vorbă răspicată a celuia mai presus de ei, toate celelalte nu preţuiau nimic. Porunca, dacă venea de unde trebuia, era deci, în mintea lor, singurul fir călăuzitor care-i putea îndruma în ceea ce aveau de făptuit. Un astfel de chip de înţelegere, cel puţin la acea vreme, era pe undeva firesc, ţinând seamă de împrejurarea că slujbaşii stăpânirii, deci toţi curtenii, de la cei mai mici la cei mai mari, erau totodată şi în primul rând luptători, deci deprinşi cu rânduielile ostăşeşti, la temeiul cărora stă credinţa de neclintit că nu e loc de nici o îndoială când e vorba de spusa mai-marelui în rang, îndreptăţirea ei nu poate

Material cu drept de autor

fi cercetată, împotriva ei nu e îngăduită cârcotă ori nesupunere, ea fiind socotită sfântă pentru cel dator a o duce la împlinire.

Totuşi această asemănarea nu mergea până la capăt, ea părând deplină numai acelora care stăruiau doar în fugă asupra ei. Cei care cercetau lucrurile mai în adâncime îşi dădeau repede seama că între cei doi era însă o mare deosebire, prin felul cum se aşezau faţă de poruncă. Astfel, în vreme ce Radu ot Popeşti făcea totul cu hotărâre şi neclintita credinţă că făptuirile sale sunt pe deplin îndreptăţite şi fără de greşeală, pricină pentru care era întotdeauna sigur de sine şi neîngăduitor, celălalt era chinuit de îndoieli, de nehotărâre şi mai ales de simţământul nimicniciei sale. În vreme ce cel dintâi, pătimaş din fire, afla în cuvântul mai-marelui doar o acoperire pentru împlinirea poftelor sale şi pentru a se dezvinui, cel de al doilea îşi căuta în acelaşi cuvânt o cale de a-şi cumpăni neliniştile şi restriştile. Cu cei mai presus de el, dar uneori chiar cu cei de seama sa, se dovedea şovăitor; dar devenea crud şi sâcâitor cu cei din gloată, deci cu cei socotiţi a fi din jos de el şi mai ales cu întemniţaţii, din nevoia răutăcioasă de a-şi răzbuna pe semeni neputinţele şi nemulţumirile de sine, care-l bântuiau. Cel dintâi era neiertător datorită încremenirii gândirii sale în tiparul unor prejudeţe golite de orice simţ de omenie. Celuilalt, aceeaşi plecare îi era pricinuită de lipsa oricărei păreri şi judecăţi izvodite de mintea sa, de neputinţa de a lua o hotărâre de capul său.

În clipa când aga îl iscodi pe Toma asupra mersului cercetărilor legate de străjile sale de la camera călăului, vtori armaşul îi povesti că, până în acea clipă, singurul asupra căruia cad bănuielile pare să fie Inochentie, care însă a dispărut. Apoi, în prelungirea judecăţilor sale obişnuite prin care-şi vorbea de rău mai-marele, adăugă că acum li se ivea prilejul de a-l da pe faţă pe Vărzar,

Material cu drept de autor

prinzându-l chiar asupra făptuirii păcatului vânzării. Aga Radu Popescu la început nu-l înțelese şi-l privi cu neîncredere, strâmbând chiar a lehamite şi dispreț din buze. Vtori armaşul însă stărui. Dacă bănuielile sale sunt îndreptățite, mai-marele său a fost cumpărat de unii care vor a săpa cârmuirea. Iar dacă lucrurile chiar stau aşa, atunci, de bună seamă, armaşul va căuta din nou să şteargă orice urmă care duce spre adevăr. Iar în acea clipă singur Inochentie punea la îndemână un fir care-l putea da de gol. De aceea, mai mult ca sigur că dacă vel armaşul îl găseşte primul, va face în aşa fel încât oşteanul să amuțească pentru vecie. Lucrul nu era greu de împlinit; putea să moară, chipurile, din întâmplare când se cerca prinderea sa; ori putea pieri de mâna gâzilor când era cercetat de aceştia; şi nu erau singurele căi de a-i veni de petrecanie. Ba i se putea pune în seamă şi o mărturisire după nevoile lui Vărzaru, pe care, chipurile, acesta o dăduse înainte de a răposa. Şi din nou totul se va împotmoli, iar adevărul va fi dosit sau răstălmăcit.

Dacă însă oşteanul încăpea pe mâna altcuiva, spre pildă a agiei – dădu el de înțeles –, se puteau dobândi dovezi care să-i scoată la iveală pe adevărații vinovați, cât şi pe cel care i-a acoperit până atunci. (Se înțelege că cel la care se gândea era vel armaşul.) O asemenea izbândă ar fi ridicat renumele agăi şi ar fi dat o lovitură zdrobitoare potrivnicilor şi vrăjmaşilor săi. Pe deasupra se preîntâmpina stoarcerea de la cel prins a unor mărturisiri dăunătoare agiei. Supus la cazne, numai ca să scape de chinuri, omul ar fi putut să recunoască tot ceea ce i se cerea, oricât de mari ar fi fost neadevărurile pe care, chipurile, le dezvăluia...

- Vărzaru e neîndoios amestecat în ceva necurat... Prea se fereşte, prea se ascunde, prea nu-mi doreşte trecerea pe la armăşie, stărui plin de încredințare vtori armaşul. Ceva – ceea ce eu nu ştiu încă – se petrece acolo... Şi nu cred că

Material cu drept de autor

face totul de unul singur. Acoperă sigur pe cineva, o ceată de uneltitori care pesemne îl plătesc din gros. Unul ca el, lipsit de suflet şi de mustrări de cuget – care, ca odraslă de grădinar amărât, umblase în tinerețe după cerşit, iar într-o vreme se îndeletnicise şi cu tâlhăria –, e în stare de orice pentru bani. (Chiar dacă ceea ce înşira nu erau decât simple scorneli, îi făcea o deosebită plăcere să zugrăvească trecutul sărman al vel armaşului în culori cât mai întunecate, pentru că ştia cât suferea acesta din pricina scoborârii sale umile.)

- Dacă Luminăția ta nu vei încerca nimic – o luă de la capăt vorbitorul –, ne va juca din nou pe degete, prostindu-ne ca pe nişte nătărăi. După cum vezi, de multă vreme îi sunt pe urme, dar e foarte viclean şi a ştiut de fiece dată să-mi scape. Până mă dumiream ce se petrece, era prea târziu. Acum însă i-am putea-o lua înainte; e un prilej rar, cu care nu cred să ne mai întâlnim aşa curând... Trebuie să dovedim că minte şi înşeală, împiedicându-l să-şi acopere învârtelile. E atât de ager şi de îndemânatic – şi prin acesta primejdios –, încât ştie a face din alb negru, încredințându-te că tu n-ai văzut bine, nu că el minte. Doar un om de meserie, cu o anume pricepere în de-al de astea (prin aceste vorbe făcea, ca de obicei, o smerită şi străvezie trimitere la sine) poate întrevedea adevărul, căci dovezile pe care le înfățişează sunt mult prea fine şi înşelătoare, ca netemeinicia lor să poată fi întrevăzută de omul obişnuit. De asemenea mijloace perfide se foloseşte de fiece dată marele armaş, ca să scape cu fața curată din alişverişurile sale murdare.

Cum judecățile de până atunci nu păreau să-l pună în mişcare pe agă, vorbitorul, ca să-l ațâțe, adăugi:

- Crede-mă, jupâne, mirosul meu, care-l întrece chiar şi pe acela al unui ogar, îmi spune că Inochentie va dispărea într-un fel oarecare, lăsând în urmă cel mult o mărturie prielnică armaşului şi păguboasă pentru domnia ta! Şi ştii cine va plăti la urmă oalele sparte?! Agia în frunte cu

Material cu drept de autor

luminăția ta! Rea-voință să fie, că pretexte se găsesc uşor! Va şti el să le potrivească astfel încât să nu-ți mai lase nici o ieşire. Va spune, spre pildă, că neîmplinirile ți se datorează numai dumitale, întrucât l-ai lăsat pe Inochentie să-ți scape, deşi îl avuseseşi în mână. Iar dacă s-o întâmpla cumva ca acesta să izbutească a fugi din țară, n-o să-ți fie bine... Eu îl cunosc bine pe Vărzar şi pun rămăşag că, pentru a te face de batjocură, nu se va sfii să întrebe – aşa, într-o doară – în fața domnului, dacă nu cumva l-ai făcut pierdut cu bună ştiință, ca să ascunzi anume amestecături în care erai prins! Ce vei răspunde atunci? Te vei dezvinui dând din colț în colț, ca să dovedeşti ceva de nedovedit! Oare nu se va înfige în sufletul domnului un cui al îndoielii în legătură cu tine? Sau vei recunoaşte că ai greşit, ca el să câştige şi să te poată înfățişa ca pe un nepriceput?! Iartă-mă, văd că te superi, dar n-o spun cu vrăjmăşie. Crede-mă! Cunosc însă felul său de a-şi încontra potrivnicii! Numai bunul Dumnezeu ştie de câte ori a trebuit să-i înfrunt mijloacele şi să-i înghit vicleniile! Să nu mă înțelegi greşit, dar nu vreau decât să te previn la ce să te aştepți din parte-i, şi anume la tot ce poate fi mai rău! Dacă vrei să-i dejoci uneltirile nu este de ajuns să te fereşti a-i intra în capcană, ci se cere să-i spulberi însăşi capcana! Şi asta se poate face într-un singur fel: să-l prinzi pe Inochentie chiar domnia ta, înaintea lui!

Aga era cam zădărât că trebuia să asculte sfaturi – şi încă unele atât de stăruitoare şi de atingătoare pentru mândria sa. Totuşi, deşi neplăcute, îl cam puseră pe gânduri, căci cuprindeau de bună seamă şi puțin adevăr. Prins de temeri, aga hotărî să pună o vorbă pe lângă Diicu. Prețuindu-i priceperea într-ale aținării, îl luă cu sine şi pe al doilea armaş, nădăjduind că acesta va izbândi să-l înduplece cu mai multă uşurință pe spătar să le dea învoirea şi ajutorul. (Al doilea armaş pare-se că avea ceva din plecările lui Vasile din Corcova în a întârâta cugetele.) Nu-i ceruse decât

Material cu drept de autor

să repete aceleaşi prepuneri, aceleaşi bănuieli şi judecăți şi să zugrăvească fantasma aceloraşi riscuri, atunci când se vor întâlni cu Diicu. Având astfel începătura vorbei gătită, aga urma să tragă cuvenitele încheieri, iar la sfârşit să înfăţişeze rugămintea pentru care îl tulburaseră.

Diicu îi primi fără întârziere şi năvala se dezlănțui după cum fusese pusă la cale. Când veni rândul lui Radu Popescu, acesta, pentru a fi sigur de izbândă, împrumută ceva din felul de a vorbi al însoțitorului său, orânduindu-şi argumentele astfel încât să atingă nu atât judecata lui Diicu, cât făloşenia acestuia, pe care, răscolind-o, s-o facă să răbufnească, încât spătarul să-şi iasă din fire.

- Oare acestui uneltitor josnic să-i încredințăm soarta noastră?! E ca şi cum ne-am pune singuri ştreangul de gât! De la el să aşteptăm dreptatea? De la un duşman învederat să nădăjduim la milă sau înțelegere?! De altfel îngăduința de a ne judeca el slujbaşii, de a le hotărî el vina şi neîmplinirile, închipuie nu numai un amestec grosolan în trebile noastre, ci e deopotrivă cu a-i recunoaşte o adevărată epitropie asupră-ne! Cu câtă plăcere şi cu câtă răutate îl va judeca pe Inochentie ăsta, sluga care ne-a trădat, cu gândul că ne judecă pe noi! Cu câtă încântare îi va smulge prin cazne mărturii părtinitoare, măsluite, mărturii cu care să ne înfrunte în fața domnului şi a divanului. Până să dovedim neadevărul lor, vom roşi şi vom înghiți cugetările celorlalți dregători. Dar mi-e teamă că nu vom izbuti să ne dezvinuim vreodată, căci nu cred că vom putea găsi mijloace de a da în vileag viclenii atât de perfide şi atât de desăvârşit plăsmuite! Dar nu este cu neputință ca lucrurile să se petreacă şi altfel. Adică deschis să nu fim învinuiți de nimic, dar vai câte cleveteli pline de subînțelesuri străvezii şi pline de venin se vor revărsa pe capul nostru. Toate greşelile şi nelegiuirile, care, chipurile, i se vor arunca în seamă temnicerului, vor fi, la drept vorbind, bulgări de noroi zvârliți în obrazul nostru!

Material cu drept de autor

Oare aşa va fi mai bine? Eu zic că nu! Deci oricum vor curge lucrurile, pe noi ne va paşte o nenorocire! De aceea Inochentie nu trebuie să ne scape, nu trebuie în nici un chip să ajungă în mâna lui. Vă cer deci îngăduința de porni neîntârziat în căutarea lui.

Diicu privi cu oarece neîncredere chipul de om mărginit şi încuiat al vtori armanului, dar desluşirile acestuia i se părură vrednice de luat în seamă, mai ales că nici el nu-l suferea pe Radu Vărzaru, făcătură a ultimilor ani, care, deşi boieria îi mirosea încă a cojoc de oaie şi a opincă, îndrăznea să se aşeze între cei cu herbul lustruit de vechime. I-ar fi plăcut să-i joace un renghi, dar, după ce prima încercare de a pune o vorbă în folosul agăi – când câştigase pentru acesta paza lui Constantin Şerban – sfârşise atât de jalnic, devenise prevăzător şi nu era prea grăbit să rişte o a doua încercare de acelaşi fel.

Voind să scape fără a face vreo făgăduială, în lipsă de argumente mai bune, arătă că obținerea din partea lui Matei a unei porunci de înlocuire a armăşeilor cu slujbaşi ai agiei e greu de făcut, prepunerea fiind prea târzie. De bună seamă armaşul îşi slobozise deja poterile după fugar şi era cu neputință să fie rechemate. Socotind însă că s-ar trimite totuşi oameni după ei, care să-i înştiințeze că sunt rechemați, reînturnarea lor, plecarea apoi a altora spre a-i înlocui ar pricinui prea mare zăpăceală şi întârziere, încât Inochentie ar scăpa negreşit. Ori, în atari împrejurări Vărzaru va avea din nou prilejul să grozăvească, spunând că, dacă n-ar fi fost despuiat încă odată de nişte drepturi ale slujbei sale, ar fi descurcat pricina. Va zice că amestecul nefericit al unor nepricepuți zădărnicise iarăşi totul. Voiseră să-l înlocuiască, socotindu-se mai grozavi, dar îşi dovediseră din plin micimea şi nepriceperea! Desigur erau pizmaşi din pricina înfăptuirilor sale neîntrecute şi încercau să-l sape pe orice cale. Maimuțise voit vorbele şi judecățile vel armaşului, pe

Material cu drept de autor

care acesta le răspândise prin târg pe seama lor şi pe care clevetitorii din alaiul său i le aduseseră la ştiinţă. Numai că aceştia o făcuseră osebit de prevenitor, ca să nu-i rănească gingaşele simţiri. El însă le repetă agăi în chip de înveninată dojană, ca să-l pună la locul său, încât acesta să-i simtă din plin nemulţumirea. După o scurtă întrerupere reluă:

- Nu are rost să te amesteci într-o treabă cu atât de puţini sorţi de izbândă. Dimpotrivă, dacă Vărzaru îl va pierde pe temnicer – ceea ce mi se pare aproape neîndoios, căci pare-se că a trecut demult hotarul şi cine ştie pe unde hălăduieşte – i se va putea pune lui în cârcă nepriceperea, încetineala şi neîndemânarea. De altfel amestecul îţi dovedeşte zădărnicia şi dacă este privit dinspre o altă latură. Stăruinţa agiei de a lua asupră-şi cercetarea unui slujitor al ei poate trezi domnului bănuieli, născând prepunerea că ea ar avea ceva de ascuns. Ori îmi închipui că nu ai nimic de dosit, încheie marele spătar cam arţăgos şi plin de amare mustrări, dacă nu cumva chiar puţin prepuitor.

Aga înghiţi cam în sec şi cu jumătate de gură continuă să stăruie umil ca să i se facă hatârul de a-l prinde el pe Inochentie. Lehămetit, Diicu Buicescu îl întrerupse:

- Bine, bine! O să văd ce pot face! Dacă primesc vreun răspuns o să te înştiinţez! făgădui a lehamite, hotărât însă ca să nu mişte un deget.

Aga Radu Popescu plecă mulţumit şi dimpreună cu vtori armaşul – fără să mai aştepte ca Diicu să smulgă învoirea domnului – rândui câteva poteri pe care le trimise deîndată la treabă. El începu însă prin a face cercetările prin ţară, neştiind că cel căutat se afla de ceva vreme în Ardeal, după ce trecuse hotarul pe valea Oltului şi se găsea de bună seamă pe undeva dincolo de Turnul Roşu.

Spre seară, când se întoarse de la divan, Diicu – care, după cum hotărâse mai devreme, nu scăpase nici o vorbă domnului –, ca să se libereze de stăruinţele şi

Material cu drept de autor

cicăleala agăi, minți că, în ciuda sârguinței sale, nu dobândise învoirea cerută. Drept care îi porunci dregătorului, să nu înceapă ceva din ceea ce plănuiseră mai înainte împreună.

Aga râmase năucit. Intrase într-o grea încurcătură, din care nu vedea cum va putea ieşi. Din păcate nu avu tăria de a-i mărturisi că a slobozit deja poteri prin țară, ci hotărî ca, printr-o minciună, să mai amâne deznodământul, care în noile împrejurări putea fi năprasnic pentru el. Nădăjduia totuşi că între timp o să-i vină vreun gând izbăvitor. Până una alta, ca să scape, făgădui că nu va ieşi din cuvântul ocrotitorului său. În sinea sa era încredințat că lucrurile se vor descâlci de la sine, căci luase de bună părerea vtori armaşului, cum că Vărzaru, cumpărat de nişte tainici uneltitori, îl va face scăpat pe Inochentie şi nădăjduia că prin lucrătura sa va dejuca plănuirile celuilalt şi, prinzându-l pe temnicer, îşi va redobândi bunul renume care-i fusese ştirbit, ba chiar îşi va da de gol potrivnicul. Işi zicea că de altfel riscul nu este prea mare, poterile sale fiind trimise în taină. Nimeni nu va afla de rânduirea lor decât numai dacă izbutesc să împlinească porunca. Iar de nu vor izbuti, se vor înturna cum au plecat, iar faptele lor se vor stinge înăbuşit, fără a lăsa vreo urmă, iar el nu va avea de suferit. Se părea că în cele din urmă nu i se deschideau decât două căi în față: ori să se bucure de împliniri, ori să nu poată înfăptui nimic, dar fără a fi primejduit de urmări neplăcute.

Uita însă că îi stătea în față şi o a treia putință, aceea ca oamenii săi să se ciocnească din nou de armăşei, ajungându-se la o nouă încăierare cu aceştia, de astă dată în țară, care s-o amintească pe aceea petrecută mai înainte în cetatea de scaun. De altfel nu era singura judecată greşită pe care aga îşi întemeia socotințele, nu era singurul lucru pe care-l uita. Scăpa totodată din vedere că armaşul i-o luase cu mult înainte cu pregătirile de urmărire a fugarului. Pe

Material cu drept de autor

deasupra nu ştia nici că cel căutat îşi găsise adăpost în Ardeal, de unde năzuia să treacă în Moldova. De asemenea nu erau întemeiate nici prepunerile că s-ar plănui pierderea lui Inochentie sau că s-ar dori să fie făcut scăpat. Vărzaru ştia că acesta nu putea depune vreo mărturie care să-i dăuneze în vreun fel, aşa încât nu avea nici cea mai mică reţinere în a-l prinde. Dimpotrivă, el nădăjduia că, folosindu-i mărturisirile, ar putea sâcâi nişte prea aleşi veliţi în frunte cu marele postelnic, care îl sfidau cu un dispreţ nimicitor din înălţimea închipuitei lor măreţii. Cu puţină iscusinţă putea trage în acest vârtej al învinuirilor chiar pe unii dintre mădularii „cinului" domnitor, pricinuind mult visata dezbinare din sânul lor. Nebăgarea în seamă a acestui întreg maldăr de socotinţe îl va costa scump pe agă.

De altfel, chiar a doua zi, la vama Câmpinei se petrecu o întâie întâmplare din şiragul acelora la care Radu Popescu nu luase îndestul aminte. Aici slujbaşii săi dădură peste o poteră întârziată a armăşiei, care urma să se reîntoarne spre cetatea de scaun, după ce-şi dăduse seama că merge pe o cale greşită. Când slujbaşii agiei se înfăţişară căpitanului posăzii, cerându-i desluşiri asupra unui călător pe care i-l zugrăviră, acesta îşi dădu seama că noii oaspeţi îl caută pe acelaşi trecător după care umblau şi iscoadele care-l cercetaseră mai devreme şi care nu plecaseră din sat.

Neştiind că agia şi armăşia sunt la cuţite, lucru care iscase deja unele gâlcevi, îndemnat credinţa că face bine, puse în legătură cele două cete, cu gândul de a le mijloci reunirea puterilor spre a împlini mai lesne cele poruncite lor. Încheierea fu însă cu totul potrivnică celeia la care chitise: după numai câteva clipe, slujbaşii celor două dregătorii se încăierară, bătându-se ca orbeţii. Cum odaia era foarte strâmtă, cei aproape zece oameni abia de aveau loc să se mişte. Fiind prea apropiaţi unii de alţii ca să poată folosi spadele, se slujiră de pumni şi de şişuri.

Material cu drept de autor

Căpitanul vămii privi la început înlemnit ciomăgeala care se iscă din senin sub ochii săi, dar apoi, supărat că i se fărâmă puțina agoniseală care se afla adunată în casă, ieşi în curte şi adună plăieşii aflați de slujbă în acea clipă la posadă. Aceştia, dimpreună cu țăranii care se adunaseră atraşi de zarvă, intrară vârtos cu bâtele mocăneşti printre slujbaşii stăpânirii şi îi lecuiră de pofta lor de sfadă. După aceea le luară toate armele şi-i închiseră de-a valma, fie ei de la agie sau de la armăşie, în coteţul porcului – care, de la crăciun încoace, era oricum lipsit de chiriaş, dar era înjghebat temeinic din blăni groase, zdravene de lemn. Aici cele două tabere se liniştiră şi, împăcate, prin rosturile dintre dulapi, începură neguțări trudnice cu mai-marele posăzii. La început îl amenințară, într-o unire înduioşătoare pentru nişte duşmani înverşunați, cu cele mai crude pedepse pe care le-ar abate stăpânirea asupră-i dacă nu-i va slobozi pe dată din cotineață.

Căpitanul nu se lăsă înduplecat şi, rămânând neclintit în supărarea sa, le ceru trei aspri, prețul pagubelor suferite de pe urma încăierării, făgăduindu-le că de nu se învoiesc vor avea parte de găzduirea sa până în clipa când alți râtani vor cere pentru folosul lor adăpostul. Slujbaşii nici nu voiră să audă de aşa înțelegere, arătând că vor sparge temnița, iar, de vor ieşi, vor face vama una cu pământul, risipindu-i până şi cenuşa în cele patru zări. Țăranii de afară râseră înveseliți, mărturisind că abia aşteaptă să fie martori unei asemenea mărețe întâmplări, căci până atunci nimeni nu izbutise a făptui asemenea ispravă grozavă, deşi nu erau primii cărora li se dăruia o mărinimoasă găzduire acolo. Alții o pățiseră chiar mai rău, trebuind să împartă locul cu dobitocul căruia îi era menit, deci cu stăpânul de drept, iar acesta nu era întotdeauna bucuros de oaspeți.

Cum dezlănțuirea vitejească a slujbaşilor se frânse de scândurile groase de-o palmă ale coteţului, aceştia

Material cu drept de autor

deveniră mai înțelegători şi purceseră să se tocmească pentru despăgubire, care li se părea prea usturătoare. Căpitanul, având asupră-le o vădită precumpănire prin trăinicia deosebită a locului de întemnițare, rămase neclintit. În cele din urmă, socotind că acesta ar fi în stare să-şi țină făgăduiala, se dădură bătuți şi prinseră a aduna, mână de la mână, banii trebuitori – nu fără mârâieli –, împingând în cele din urmă pumnul de monezi de argint pe sub uşiță. Căpitanul le numără, le cântări în palmă, le încercă în dinți spre deznădejdea prinşilor, care-l cercetau nerăbdători prin crăpături. Apoi o slugă luă toate armele cu brațul şi le lepădă grămadă în fața porților ogrăzii. Tot acolo fură duşi şi caii nedoriților oaspeți. După aceea slujitorii domneşti fură sloboziți şi petrecuți printre două rânduri de ciomege noduroase afară din ogradă. În urma lor zăvoarele fură ferecate, iar plăieşii şi țăranii se aşezară la pândă pe după uluci, spre a se apăra dacă s-ar întâmpla cumva ca musafirii, redobândindu-şi sculele ostăşeşti, să fie din nou îmboldiți de gânduri războinice.

Cum armele erau amestecate şi cum fiecare se repezi să le apuce nu pe ale sale, ci pe cele mai bune, se încinse o nouă încăierare. Urcați pe buza ulucilor, cei din ogradă urmăreau păruiala târgoveților cu patima cu care iei parte la o întrecere între două cete. Ba, arătându-şi plecarea pentru un buluc sau celălalt, se împărțiră în două tabere, îmbărbătându-şi aleşii cu strigăte de bucurie atunci când izbuteau a-i dovedi pe potrivnici, fie mustrându-i cu fluierături, povețe şi îndemnuri când se trăgeau înapoi. Mai puțini la număr, slujbaşii agiei se văzură siliți ca în cele din urmă să bată în retragere, căutându-şi scăparea în arinişul din lunca Prahovei. Armăşeii prinseră curaj şi tăbărâră peste fugari, luându-i prinşi pe doi dintre ei, pe care-i înfățişară mai apoi – în chip de pradă de război – mai-marelui lor.

Material cu drept de autor

Radu Vărzaru fu de-a dreptul încântat de prețiosul lor vânat. Simțise că scăparea lui Inochentie nemulțumise pe Matei. Şi deşi nu era vinovat de ea, căci ajutorul îi fusese cerut prea târziu, o săpuneală era de neînlăturat. Ori acum i se ivea prilejul de a abate asupra altuia norii care păreau că umbresc fruntea domnului; întâmplarea îi venise în întâmpinare. Nici el, cu toată iscusința sa în a unelti, nu şi-ar fi putut ticlui o mai bună ieşire din încurcătură. Isprava pica tocmai la țanc şi era hotărât să tragă toate foloasele de pe urma ei, ca să făurească la Curte o stare de cuget care să-i fie prielnică. Avea acum la îndemână dovezi care nu puteau fi puse la îndoială, că toate greutățile pe care le întâmpina în slujbă se datorau lucrăturilor neîntrerupte ale celorlalți dregători. I se ivea astfel prilejul să se dezvinuiască pentru toate neîmplinirile din ultima vreme, aruncându-le pe seama celora care, chipurile, în setea lor oarbă de răzbunare, nesocoteau voința domnului şi trebuințele țării, călcându-le cu grosolănie în picioare, ca nişte adevărați vânzători de neam! Vărzaru, în sinea sa, gusta din plin hazul împrejurării: el, uneltitorul, vânzătorul, apărea în lumina celui jertfit pe altarul supunerii nestrămutate față de domnie şi de neam, iar cei cu adevărat credincioşi lui Matei se înfățişau ca urzitori ascunşi şi primejdioşi! Era o grozavă răsturnare a adevărului – aproape de neînchipuit –, şi armaşul era mândru de a se fi priceput să închipuie asemenea lucrătură!

A doua zi, dis-de-dimineață, îşi chemă laolaltă toată curtea, de la sfetnicii săi cei mai însemnați până la ultimul grăjdar şi-i înarmă până în dinți pe toți, chipurile, ca să poată duce sub pază pe cei doi prinşi la palat. Nu că s-ar fi temut cu adevărat de un atac din partea agăi sau a spătarului – după cum spunea cu prefăcută îngrijorare –, ci numai din dorința de a atrage luarea aminte asupră-şi, de a face vâlvă, de a stârni tulburare, căci ditai alaiul era cu neputință să nu scoată toată suflarea pe uliță şi să nu

Material cu drept de autor

stârnească felurite taclale. Era încredințat că lumea va fi copleşită de măreția priveliştii şi, uitând să cerceteze cât este ea de îndreptățită, îşi va închipui că în adevăr armaşul este chiar primejduit de cineva! Forfota şi înverşunarea ce se vor dezlănțui vor fi copleşitoare, iar aceasta nu numai datorită compătimirii pe care o va trezi ca năpăstuit, ci şi din pricina îngrijorării divaniților pentru propria lor soartă.

Când numeroasa ceată, gătită ca de război, se apropie de palat, pe zidurile de apărare izbucni o zarvă şi o mişuneală grozavă, semn de mare spaimă, străjile temându-se de o încercare de împresurare, sau de vreo răzvrătire a norodului. Tot convoiul, venind din Târgul de Sus, se perindă în lungul Uliței mari, pe toată întinderea zidurilor dinspre apus ale Curții, fiind privit de sus, cu deosebită îngrijorare, de archebuzierii de strajă. Canaturile porții, bătute cu întăritură de fier, se trântiră cu vuiet asurzitor, sporit de bolțile intrării, şi fură grabnic zăvorâte. Pândarii din Turnul Chindiei sunară a primejdie. Trupul oştenilor de strajă înțesă întăriturile, armele lor sclipind printre creneluri, în razele aurii ale răsăritului. Domnul însuşi, tulburat de atâta larmă, întrebă ce se petrece şi trimise câțiva copii de casă în cercetare.

Ajuns în fața arcadei turnului porții, vel armaşul se izbi de împotrivirea de neînduplecat a căpeteniei străjii de a-l lăsa să intre în curte înarmat şi petrecut de numeroasa-i ceată. Se temea pesemne de o capcană a unor boieri răzvrătiți. După îndelungi neguțări se ajunse la înțelegerea ca să fie totuşi îngăduit în ogradă, dar însoțit de numai zece armăşei, ceilalți urmând să se tragă în aşteptare pe largul maidan din fața porții. Armaşul, care la urma-urmei nu se temea de nimic, ci dorise doar să pricinuiască zarvă, lucru ce-i izbutise, se învoi neîntârziat, dar îi aşeza în aşa fel pe cei rămaşi afară încât să facă trecerea cu neputință şi pe Ulița Mare şi prin capătul uliților lăturalnice din vecinătate.

Material cu drept de autor

În felul acesta, stânjenind trecerea târgoveților, nădăjduia să țină cât mai multă vreme trează asupră-şi privirea lumii. Abia apoi intră în cu slujitorii îngăduiți.

Matei vodă, atras de neobişnuita foiala de afară, ieşise în foişorul din capul scării celeia mari, de la înălțimea căruia putea cuprinde cu privirea toată întinderea ogrăzii din fața palatului celui nou. (Mai era o ogradă, cea a acareturilor şi a slujitorilor. Aceasta, aflată spre Ialomița, în dosul caselor domneşti şi a bisericii celei mari, nu putea fi văzută din foişor.)

Nedumerit şi totodată îngrijorat, îl primi neîntârziat pe armaş. Căpitanul străjii, care pesemne mai avea unele bănuieli împotrivă-i, îi opri jos, în fața scării celei mari, pe însoțitori şi pe cei doi prinşi, ținându-i sub privegherea sa şi îngădui numai marelui armaş să urce în foişor, dar şi el trebui să se lase păzit de patru seimeni, care primiseră – în auzul său – poruncă să sară asupră-i şi să-l înjunghie dacă ar fi făcut cea mai neînsemnată mişcare nepotrivită în fața Măriei Sale, măsură zadarnică de vreme ce armele îi fuseseră luate la poartă.

Ajuns înaintea voievodului, Radu Vărzaru, în văzul tuturor celor aflați în ogradă şi a oştenilor care erau răspândiți prin ceardacele zidurilor de apărare, căzu în genunchi şi înălțând mâinile spre poalele caftanului domnesc într-o rugă deznădăjduită, foarte grăitor jucată, îşi începu jelania:

- Slăvite Doamne, ascultă-mă şi îndură-te de o sărmană slugă care ți-a fost credincioasă şi ți-a împlinit întotdeauna poruncile cu trudă harnică. Vin în fața ta Mărite stăpâne, să-mi dai dreptatea care mi se cuvine pentru atâta iubire şi sârguință câte le-am pus în slujba Voastră. În urmă cu câtăva vreme m-ai poruncit să descopăr boierii cu care s-ar fi întâlnit în taină solii moldoveni. N-am găsit nici o urmă, căci nu puteam afla un lucru care nu se petrecuse. Dar

Material cu drept de autor

ponegritorilor mei, care născociseră totul cu nemăsurată viclenie ca să mă poată dovedi nevrednic, nepriceput sau trădător, nu le-a fost de ajuns! N-a trecut mult şi mi-au făcut altă ruşine: mi-au smuls o parte a drepturilor dregătoriei; dar preabunul Dumnezeu a ales adevărul de neadevăr, arătând cine are dreptate şi pricepere şi cine nu, căci deşi acei ponegritori credeau că vor dovedi mai multă destoinicie, s-au arătat în cele din urmă mai bicisnici, atât la minte cât şi la faptă. Toată lăudăroşenia lor sfruntată s-a spulberat când au fost siliți să recunoască fără ocol că mie nu mi-a fugit încă nimeni din temniță, în vreme ce lor li se spulberă tâlharii de sub nas! Noroc cu sărmanii grădinari ai Măriei Voastre, care în smerenia lor s-au dovedit de zeci de ori mai destoinici în treburile armelor decât aceşti oşteni, de care numai gura este! zise el cu înveninare, răstălmăcind cu bună ştiință cele petrecute mai înainte.

Cum domnul şi armaşul se aflau la înălțimea foişorului, adică în dreptul catului se sus al palatului, cei doi puteau fi zăriți de către toți cei aflați în ogradă, iar privitorii erau peste măsură de tulburați de ceea ce se petrecea sub ochii lor. Aveau parte de o privelişte de tot rară, cum nu se mai pomenise.

Spusele armaşului erau destul de străvezii, şi domnului nu-i fu greu să priceapă că, prin ponegritorii niciodată numiți, îl are în vedere pe agă şi de bună seamă şi pe nepotul său. Îndrăzneala dregătorului nu plăcu domnului şi, încruntându-se, gata să răbufnească, acesta îi făcu semn cu mâna să treacă peste asemeni mărunțişuri cunoscute, pe care nu dorea să le mai audă.

- Aceşti ponegritori, Mărite Doamne, văzând că nu izbândesc în pizma lor să-mi facă răul pe care mi-l doreau, au izvodit alte şi alte urzeli. Astfel s-au pornit a-mi prigoni oamenii, împiedicându-i să ducă la împlinire poruncile voastre, din dorința de a dovedi că eu n-aş fi în

Material cu drept de autor

stare să înfăptuiesc îndatoririle care-mi cad în seamă. Slugile mele au fost bătute, rănite, schilodite şi chiar omorâte! Cu toate acestea n-am pregetat o clipă să înfrunt toate vitregiile acestor uneltiri, fără să mă plâng şi fără să mă răzbun, din nețărmurită dragoste pentru Luminăția voastră! Dar totul are o limită. Şi astăzi m-am hotărât să cer înalta ocrotire a Măriei Voastre, aducând dovada de netăgăduit a nevinovăției mele, dar a vinovăției ponegritorilor de care vorbeam. Înălțimea voastră, mi-aş îngădui să vă amintesc că mi-ați poruncit să-l prind pe acel nevrednic temnicer al serdarului. Eu, de bună credință, am trimis pe dată, prin toată țara, poteraşii cei mai buni pe care-i aveam ca să-i dau de urmă, dar era limpede că era prea târziu... Nu am putut lua seamă decât că fugise din țară. Ei bine, acel Iudă ne-a scăpat, pustiindu-se prin Ardeal, precum v-am înştiințat pe dată ce-am aflat. Iar cercetările le-am oprit până ce Strălucirea voastră îmi veți da slobozenie să-mi urmez căutările dincolo de hotare. Deci nu sunt vinovat de fuga nemernicului, Doamne, căci cercetările mi-au fost încredințate când el era de multă vreme ajuns pe meleaguri străine. Dar pe neaşteptate am băgat de seamă că cineva mă sapă; ştergea urmele cele bune, mă îndruma pe căi greşite, întindea capcane oamenilor mei şi multe altele. Începusem să bănuiesc cine e prigonitorul meu, dar nu o puteam dovedi până aseară, când simbriaşii ce-i tocmisem, care băteau ținuturile Prahovei, zăbovind pe acolo, s-au văzut atacați de o poteră a agiei, spre a le smulge veştile dobândite, care, după dorința potrivnicilor mei, n-ar fi trebuit să ajungă la mine şi la Înălțimea ta. Dumnezeu a voit însă altfel, iar oamenii aflați în slujba mea au învins, aducând spre adeverire ceşti doi bărbați luați zălog, pe care vi-i înfățişez drept întărire a spuselor mele! Fără aceşti prinşi, Măria Voastră, m-ar fi putut crede din nou pe mine vinovat de neîmplinirea poruncii, ceea ce de altfel țintiseră şi aceia care

Material cu drept de autor

i-au trimis împotrivă-mi. Numai o minune dumnezeiască le-a dejucat uneltirea şi mi-a izbăvit cinstea şi chiar viaţa, de care – recunosc că – aş fi devenit nevrednic şi aţi fi fost îndreptăţit să mi-o luaţi, dacă aş fi făptuit eu nelegiuirile pe care ponegritorii mi le pun în seamă! De altfel am venit în faţa Măriei Voastre tocmai ca să-mi apăr bruma de viaţa care mi-a mai rămas, căci, amar de mine, nici de zilele mele nu mai sunt sigur! Ca să mă pot feri de duşmani, precum aţi putut vedea, sunt silit, când ies din casă, să mă însoţesc cu întreg steagul meu de oaste, de parcă am trăi vremuri de război! Chiar străjile Măriei Voastre s-au speriat văzându-mă, dar alta nu pot face, dacă vreau să mai trăiesc!

O scurtă cercetare a celor doi slujbaşi de la agie, desfăşurată din înălţimea foişorului, îl încredinţă pe domn că marele armaş, cel puţin în parte, spune adevărul. Cum peste puţin urma să se întrunească divanul, hotărî să judece pâra lui Radu Vărzaru cu acest prilej.

La întrebările răspicate ale domnului, aga, spăşit, răspunse pe ocolite, tăgăduind cu jumătate de gură învinuirile care-i fuseseră puse în seamă. Cum prin soaţă era cumnat cu principesa Elina şi pe deasupra foarte apropiat lui Diicu, nădăjduia într-o cercetare mai blândă, lucru care nu prea părea a se întâmpla.

- Ceea ce s-a spus nu este tocmai adevărat, bâigui el. Potera mea urmărea un alt răufăcător, nu pe temnicerul dispărut. Nu ea a iscat sfada, ci slujbaşii mei s-au pomenit a fi năpădiţi fără pricină. La mijloc nu e decât o lucrătură menită pe de-o parte să mă defăimeze, iar pe de alta să pună în cârca altora neîmplinirile armăşiei. Ba, aş cuteza să merg chiar mai departe şi să spun că armăşia voieşte să ne aducă la cheremul ei prin felurite silnici, care să bage groaza în lume, puindu-ne astfel piciorul pe grumaz. Iar când nu izbuteşte prin forţă şi ameninţare, recurge la viclenie. Celor care i se împotrivesc – nelăsându-se speriaţi –, prin

Material cu drept de autor

meşteşugite răstălmăciri, cu neputință de dovedit, li se pun în seamă vini închipuite! Aşa s-a întâmplat cu puțin în urmă unor oameni ai mei ciomăgiți chiar în cuprinsul cetății. Neputând face dovada adevărului în fața voastră, cu totul altul decât cel înfățişat de marele armaş, au fost osândiți. Azi lucrurile sunt pe cale să se repete. Cum să vă dovedesc ce s-a petrecut cu adevărat, în lipsa martorilor?! Măria Voastră să nu uite însă că, nu cel care se vaită mai înduioşător, nu cel care țipă mai tare, sau varsă lacrimi mai mari are dreptate! Şi nici cel care se grăbeşte a pârî primul nu este întotdeauna nevinovat! Vel armaşul, ca om viclean şi şiret ce se află, se foloseşte întotdeauna de atari mijloace spre a întoarce faptele în folosul său!

După ce-i ascultase împricinații, Matei se simți pus în încurcătură, asemeni legendarului sultan din îndepărtatele ținuturi ale răsăritului care, la judecată, recunoştea dreptatea părților amândurora pe care le ascultase, dar îşi da totodată seama că aşa ceva nu este cu putință. Pentru a ieşi din impas, ceru să fie înfățişați adunării cei doi prinşi ai lui Vărzaru. Aga, prevăzând parcă cele ce vor spune, se albi la față. Oamenii erau prea speriați ca să mintă şi pe deasupra nu fuseseră dăscăliți din vreme asupra mărturiei pe care ar fi trebuit s-o înfățişeze într-o astfel de împrejurare la care, la urma-urmei, nici nu se gândise până în acea clipă.

Cei doi nu tăgăduiră deci că-l urmăreau într-adevăr pe Inochentie. Armaşul îşi râdea triumfător în barbă, aruncând ochiri sfidătoare agăi, dar ocolind privirile furioase ale lui Diicu. Această scurtă mărturisire stăvili orice alte întrebări, iar bărbații fură scoşi din spătărie. Astfel se spulberă toată cuvântarea sforăitoare a potrivnicului armaşului, care scotea totuşi la iveală nişte adevăruri. Acum însă nimeni nu le mai luă în seamă!

Material cu drept de autor

- Din a cui poruncă, jupân Staico ot Popeşti, ai purces urmărirea? întrebă domnul pe cumnatul său. Eu, parcă, încredințasem această trebuşoară armăşiei!

Rămas fără grai, aga bâigui ceva nedesluşit şi, crezând că-l va îndupleca mai lesne pe domn, făcu o străvezie trimitere la o înțelegere cu spătarul, neştiind că în ajun acesta nu mărturisise nimic principelui, care nu era deci înştiințat asupra vreunei plănuiri pe care el şi vtori armaşul ar pune-o la cale. Marele spătar, care pricepu imediat că porunca pe care-o dăduse agăi fusese încălcată, când se văzu amestecat – şi ştiindu-se cu totul nevinovat – nu se putu stăpâni şi izbucni spre uimirea tuturor:

- Cum de cutezi să mă învinui?! Ştii doar foarte bine că în cele din urmă nu ți-am îngăduit să te apuci de aşa ceva!

Întregul divan zâmbi ascuns. Diicu prin chiar felul cum îşi alesese şi orânduise vorbele, se dădea de gol, dovedind că ştia despre cele puse la cale. Fără voie recunoştea că era cumva amestecat, ba că o vreme, la început, chiar înclinase să le încuviințeze; abia mai târziu se răzgândise şi se împotrivise. Marele spătar îşi dădu de îndată seama că l-a luat gura pe dinainte, dar întrevăzu greşeala abia după ce se scăpase şi nu mai putea tăgădui ceva. Tăcu şi privi vinovat spre Matei vodă.

Acesta luă în seamă numai înțelesul vorbelor din urmă – adică acela legat de o neîngăduință – şi se prefăcu a nu fi băgat de seamă şi tâlcul lăturalnic al celora dintâi. Îl mustră deci pe agă că îndrăzneşte să stea împotriva poruncilor sale şi ale iubitului său moştenitor întru domnie. De va dovedi şi pe viitor o atât de rea ascultare – îl amenință el –, atunci va primi o răsplată pe măsură! Dacă de astă dată e îngăduitor, o face pentru că e încredințat că jupân Radu Staico Şintescu ot Popeşti, iubitul său cumnat, s-a vârât în această nesăbuință nu din necredință, ci din prea mult

Material cu drept de autor

osârdie, din dorința de a îndrepta cele stricate, de a-i fi cât mai folositor şi de a i se arăta cât mai îndatoritor. Dar pe viitor aceste alese însuşiri nu-l vor mai apăra, căci sârgul, oricât de multă bunăcredință l-ar însufleți, dacă păgubeşte, nu poate fi îngăduit! În încheiere îi aminti îndatoririle cuvenite slujbei sale – mărginindu-i desluşit însărcinările – şi-l preveni că îi va arăta toată neîngăduința de va mai cuteza să şi le lărgească prin încălcarea drepturilor altor cinstiți boieri dregători. Şi pentru a stârpi orice pricină de gâlceavă şi de pizmă, arătă că serdarul era întors din nou în grija armăşiei.

Spusele din urmă făcură plăcere divaniților, ele având înțelesul unei dojeni făcute agăi şi mai ales marelui său ocrotitor. Radu Vărzaru, pe de-o parte, era încântat, întrucât îşi învinsese şi pe acest câmp de bătaie potrivnicii şi-şi sporise renumele şi volnicia; dar pe de alta era îngrijat că părtaşii vor începe iarăşi a stărui pe lângă el pentru slobozirea lui Constantin Şerban. Ori nu-i era de fel pe plac ca acesta să fugă din nou, căci reîncredințându-i-se paza, ar fi dat prilej de bucurie ponegritorilor, ştirbind deplinătatea izbânzii abia dobândite. Îşi închipui clevetelile muşcătoare şi învinuirile veninoase care ar fi urmat:

- După ce ne-a sfruntat, după ce ne-a dat cu tifla, după ce şi-a râs de noi, după ce ne-a pus în seamă nepriceperea, el nu se dovedeşte cu nimic mai vrednic!! Noi cel puțin am împiedicat fuga, am pus stavilă oricărei uneltiri! E drept că nu i-am putut preîntâmpina încercarea, dar nouă serdarul nu ne-a scăpat. Însă armaşul l-a pierdut fără putința de a-l mai redobândi!! Deci nu eram noi mai buni? Cu ce drept îşi îngăduie, deci, să ne împroaşte cu hule?!

Şi de bună seamă clevetelile nu s–ar fi oprit aici. După ce făcuse atâta zarvă în jurul prigonirii sale, după ce storsese compătimiri şi aţâţase divaniții împotrivă-le, după

Material cu drept de autor

ce pricinuise osândiri (fie ele şi numai în vorbe), o asemenea încheiere ar fi fost de-a dreptul neghioabă, putându-i pricinui chiar mazilirea. Nu trebuia uitat că se înfrunta cu unul din cumnații domnului şi cu nepotul îndrăgit al acestuia. De altfel în noile împrejurări, când toți ochii erau ațintiți asupra serdarului, nu se mai putea face nimic pentru el.

În urma sfezii dintre cei doi mari dregători, aga şi armaşul, singurii găsiți vinovați fură cei doi slujbaşi de la agie prinşi de armăşei. Ei plătiră pentru toți ceilalți, hotărându-li-se şase luni de ocnă grea, spre pildă tuturor acelora care nesocotesc poruncile domneşti.

În încheierea întrunirii sfatului, măritul voievod mulțumi tuturor boierilor de față pentru cinstita slujbă şi multa credință cu care, fără contenire, zi de zi, ceas de ceas, au slujit domnia. Îşi arătă încântarea că are în jurul său sfetnici atât de iubitori şi de supuşi, care nu ştiu ce înseamnă cruțarea de sine, slujitori cum rar se mai pot găsi la Curțile altor cârmuitori. Plini de smerenie, boierii răspunseră laudelor cu un murmur de bucurie, spre a arăta cât sunt de mişcați de frumoasele prețăluiri ale stăpânului lor slăvit şi luminat.

Ascultându-le cu răceală mormăielile de recunoştință, Matei vodă, zâmbind plin de mărinimie, îi cuprinse pe toți cu privirea. Se întreba care vor fi fiind fățarnicii care au întors fața de la el şi îl sapă? Care vor fi fiind aceia care au cutezat să scrie duşmanului său de la Iaşi? Care sunt aceia care au tăinuit cu solia moldovenească? Care dintre ei a înlesnit fuga biv vel serdarului? Domnul nu lăsă să i se citească gândurile, ci, dimpotrivă, cu un zâmbet binevoitor, dar totodată rece şi depărtat, potrivit rânduielilor locului la asemenea împrejurări, continuă a primi prinosul de recunoştință al supuşilor şi sfătuitorilor săi cei mai apropiați – prinos pe

Material cu drept de autor

care aceştia şi-l înfăţişară cât mai gălăgios, căci fiecare se socotea dator să-şi mărturisească supunerea ceva mai tare decât vecinul său de jilţ, spre a fi băgat în seamă.

Neînţelegerile de la Curte nu se stinseră nici după hotărârile aprige ale voievodului. Aga, îmbărbătat de spătar, nu se abătu de la a săpa slujbaşii armăşiei, voind a-şi răzbuna astfel mândria rănită. Oricum, de astă dată luase toate măsurile ca să nu mai poată fi dovedit, cel puţin aşa credea el. Prin aceste zădăreli mărunte cerca să se grozăvească în ochii lumii, dovedind că n-a fost totuşi îngenuncheat. Îndărătnicia sa, pe care o mai vădi adeseori, e drept, că numai departe de privirea domnului, îi va pricinui însă necazuri, îngăduind armaşului Radu Vărzaru să arunce asupră-i şi pe mai departe – plin de viclenie – vina unor neîmpliniri, a unor încurcături ori supărări. Frecuşul dintre ei – din pricina repetării aceluiaşi fel de hărţuieli şi a aceloraşi învinuiri şi lămuriri – începu să dezguste lumea, ajungând să nu mai trezească luarea aminte a cuiva.

În ce-l priveşte pe Inochentie, acesta se dovedi peste măsură de chibzuit şi de norocos. Nu zăbovi la Sibiu, ci se îndreptă neîntârziat spre Ţara Bârsei şi de aici, pe la Oituz, trecu în Moldova, astfel încât slujbaşii crăieşti, care primiseră poruncă să-l prindă, se văzură siliţi a mărturisi că cel căutat ieşise în afara hotarelor ţării lor şi nu mai aveau putere asupră-i. Cum legăturile cu Vasile Lupu erau destul de proaste, nu se făcu vreo încercare asemănătoare pe lângă acesta, căci, de bună seamă, ar fi fost lipsită de orice sorţi de izbândă. Vărzaru însă nu voi a se da bătut şi trimise pe urma sa, în taină, un om de încredere. Acesta îi dădu de urmă, furişându-se după el până la Iaşi. Între timp însă se dezlănţuiră războaiele dintre principate, iar iscoada, prin căutările ei stăruitoare, atrase luarea aminte a agiei din cetatea de scaun moldavă şi, dovedindu-se că vine din Muntenia – deci din tabăra vrăjmaşă –, fu bănuită a fi

Material cu drept de autor

unealtă a lui Matei vodă, care caută ştiri despre gătirile de luptă şi, fără a o mai cerceta prea îndeaproape, fu spânzurată. Astfel urma temnicerului se pierdu pentru vecie. De altfel osânda care pecetlui viața serdarului, slobozirea sa şi mai ales războiul îndelungat care urmă, cu sorții săi schimbători, abătură atenția de la făptura cu totul lipsită de însemnătate a oşteanului, el fiind dat cu totul uitării.

*

* *

Material cu drept de autor

Capitolul X

Zvonurile despre putința ca biv vel serdarul Constantin Şerban să fie tăiat fără judecată ajunseră curând până la Dobreni, unde acesta îşi avea conacul de baştină, dăruit mamei sale de domnitorul Radu Şerban, a cărui ibovnică era. Soața sa, Bălaşa, o moldoveancă veselă şi sfătoasă, de cum primi ştirea, fu cuprinsă de spaimă şi-şi chemă în grabă vechilul şi-i porunci să-i gătească pentru dimineața următoare rădvanul şi toate cele trebuitoare ca să purceadă fără întârziere spre cetatea de scaun. Întreaga noapte robotiră slujnicele sub privegherea severă a stăpânei, strângând în lăzi grele de stejar, ferecate cu brâuri de fier frumos împodobite, albiturile, schimburile, veşmintele de purtat pe afară şi zaharelele trebuitoare călătoriei.

Material cu drept de autor

Dimineața, când nici nu se crăpase bine de ziuă, Bălaşa, frântă de oboseală, o porni dârză la drum. Era însoțită de o singură fată din casă, căreia obişnuia ai destăinui cele mai ascunse griji ale ei, de un vizitiu şi de patru călăreți înarmați, de pază. Căruța cu tot calabalâcul, bine păzită şi ea, venea mai în urmă, neputând străbate drumul cu aceeaşi repeziciune ca rădvanul.

A vorbi despre repeziciune era un fel de a spune, care nu prea avea de a face cu ceea ce se petrecea cu adevărat. Zăpezile se topiseră aproape peste tot, iar pământul mustea de apă, încât şleahurile erau cu totul desfundate. Roțile rădvanului, deşi nu prea încărcat, se afundau adânc în noroi şi nu de puține ori cei patru însoțitori erau siliți să descalece şi să pună umărul pentru a-l urni din loc. Călătoria se dovedi peste măsură de trudnică. Bălaşa, ostenită de treburile de cu noapte, cădea de somn, dar în urletele vizitiului şi în zdruncinăturile butcii îi era cu neputință să ațipească.

Abia după vreo două zile ajunse la Târgovişte. Târgul i se păru neprietenos şi mohorât. Totuşi fu mulțumită că în sfârşit, după atâta osteneală, se va putea odihni omeneşte. Trase ca de obicei la un cumnat, fratele mai mic al bărbatului ei, născut însă din căsnicia legiuită a soacrei cu un anume Neagoe Tântăveanu, fost odinioară mărunt slujbaş la logofeție, pe care principele ibovnic îl silise să-i ia țiitoarea de nevastă, spre a-i spăla acesteia cinstea. Soartă parcă-i hărăzise omului înadins acest nume! Deşi frați maşteri, iar cel din urmă mult mai tânăr decât cel dintâi, cei doi se înțelegeau bine şi țineau mult unul la altul, întrucât crescuseră împreună. Când veneau în cetatea de scaun, biv vel serdarul şi soața căutau obişnuit găzduire în casa acestui neam al lor.

De a doua zi – deşi nu avea la îndemână decât veşmintele de drum, căci căruța cu calabalâcul nu sosise

Material cu drept de autor

încă – sârgui, trecând pragul a numeroase case mari, să înduplece cinstitele gazde să pună o vorbă priincioasă în folosul soțului ei. De fiecare dată însă, deşi era întâmpinată în chip destul de cuviincios, se lovea de o nepăsare lehămetită, ascunsă însă sub haina unei fățărite mărinimii, sau chiar a unei anume mile, nu lipsită de un simțământ de compătimire. Obişnuit, cei năpădiți de rugi, ca să scape de stăruințe, îi făceau făgăduieli nedesluşite, care nu-i îndatorau în vreun fel, hotărâți de altfel să nu mişte un deget pentru ea. Această prefăcută bunăvoință, în care se împotmoleau toate încercările ei disperate, o aduse curând la deznădejde.

Văzând că bate zadarnic la uşile dregătorilor – căci aceştia, deşi nu i se arătau împotrivitori, nici n-o ajutau –, nefericita moldoveancă hotărî să cerşească ajutorul perechii princiare; îşi puse deci în gând să dobândească o întrevedere cu voievodul, sau cel puțin cu soața acestuia, dacă altfel nu se putea. Se înfățişă marelui vornic Preda Brâncoveanu, nepot al domnului şi ruda sa cea mai apropiată, care se afla în viață. Acesta, aflând despre ce este vorba, ca să scape fără să o respingă pe față, o îndrumă, chipurile peste măsură de îndatoritor, să meargă la logofeție şi să depună acolo o jalbă, întrucât aceasta ar fi calea obişnuită de urmat într-o asemenea pricină. Boierul era încredințat că domnul i-ar fi primit cu mânie mijlocirea unei întrevederi şi nu avea poftă să-i înfrunte ocările pentru fitecine, căci femeia i se părea o ființă lipsită de orice însemnătate, deci nevrednică de a fi luată în seamă.

Dar şi la logofeție întâmpină aceleaşi rețineri, iar lucrul nu era la urma-urmelor de mirare. Judecând asemănător, marele logofăt nu îndrăznea nici el să ia asupră-şi o astfel de îndatorire. După ce încercase zadarnic să-şi domolească ginerele ca să nu-l împingă pe Diicu la făptuirea unei noi nesocotințe prin uciderea lui Constantin Şerban,

Material cu drept de autor

socotise că s-ar cuveni să-l prevină pe Matei, preîntâmpinând o astfel o nouă nenorocire. Numai că nu cuteza să deschidă vorba la întrevederile cu Măria Sa, amânând împlinirea gândului de la o zi la alta. Îşi dădea seama că, tot tărăgănând lucrurile, încercarea sa putea veni prea târziu, dar tot nu-şi putea înfrânge nehotărârea. Orice dregător ştia că, pentru a-şi păstra rangul, trebuia să osebească cele plăcute domnului, de cele neplăcute lui şi, din prevedere, să nu facă vorbire, pe cât se poate, de acestea din urmă. Radu Cocorăscu – fiind curtean vechi şi cu destulă învăţătură şi pricepere într-ale slujirii – ţinea şi el seamă de această rânduială, chiar dacă nu era înscrisă în vreo legiuire. Ori dacă nu cutezase a arunca o vorbă într-o pricină mai însemnată pentru el, căci în ea era amestecat un neam apropiat de-al său, iar urmările zăbavei erau din cele mai supărătoare chiar pentru sine, e de înţeles că nu era plecat să-şi pună pielea în joc pentru o străină oarecare. Cu atât mai mult cu cât şi grijile sale, cât şi cele ale nepoftitei sale musafire se legau aceeaşi pricină nefericită, anume soarta serdarului pus în obezi. O sfătui prin urmare pe Bălaşa să caute ajutor la vornicie. Când însă femeia îi lămuri stânjenită că taman vel vornicul Preda Brâncoveonu o trimisese, marele logofăt zâmbi înciudat; iarăşi şiretul vornic izbândise să scape din încurcătură pe socoteala sa.

În aceeaşi clipă întrevăzu însă putinţa de a zădărnici aţâţările făcute de ginerele său la spătărie, şi încă fără a se da pe faţă. Astfel putea scăpa de a înfăţişa domnului încurcăturile pe care le avea în casă cu cei apropiaţi lui, şi totodată se putea feri de a vorbi de rău în chip deschis pe Diicu, părtinitul voievodului. La urma-urmei venirea femeii îi pica bine. Cum era şi o fire blajină, ridică resemnat din umeri şi-l chemă pe al treilea logofăt ca s-o îndrume cum să alcătuiască o jalbă scrisă. Aceasta va fi înfăţişată cât de curând principelui, şi, în temeiul ei,

Material cu drept de autor

Luminăția sa va hotărî dacă-i va dărui sau nu o întrevedere, spre a-i îngădui să-şi desluşească pricina şi prin viu grai – îi arătă el binevoitor.

Hrisovul rămase însă în sertarul în care fusese aruncat, căci, în nehotărârea sa, dregătorul, socoti până la urmă că – în afară de a-şi mânia stăpânul – nu va putea dobândi nimic altceva în temeiul său. Când Bălaşa se reînturnă după răspuns, se dezvinui, spunând la repezeală că „Măria Sa se lasă greu", dar făgădui a mai stărui. Femeia înțelese însă că n-are rost să-şi mai facă nădejdi şi izbucni în lacrimi. Bătrânul, mai mult stânjenit decât mişcat, o sfătui să facă o încercare pe lângă doamna Elina, căci zicea, el:

- Femeile se înțeleg mai uşor între ele şi va fi mai lesne să găseşti ascultare acolo. Pe deasupra, mărita principesă e fire miloasă şi înțelegătoare şi va fi desigur înduioşată de lacrimi şi de vaiete, aşa că nu e nimerit să fii zgârcită cu ele. Iar prin înrâurirea deosebită de care se bucură pe lângă voievod, cuvântul ei ar putea să-ți înlesnească nu numai întrevederea dorită, ci chiar şi împlinirea rugăminților tale.

În felul acesta vel logofătul nădăjduia că îşi va putea împlini şi răfuiala cu ginerele său, fără ca să poată fi bănuit că s-ar fi amestecat în vreun fel! Bietei moldovence i se sfâşia sufletul de necaz văzându-se trimisă de la unul la altul, cu dorința vădită de a scăpa de ea. Îndurerată şi amărâtă îl rugă cu cerul şi cu pământul pe vornicul doamnei să-i mijlocească o întrevedere cu aceasta. Ca să nu pară necuviincios, curteanul făgădui să-i împlinească ruga, dar îi arătă că în acea clipă nu-i era cu putință să-i dea ascultare, doamna fiind peste măsură de prinsă de griji, căci dorea să rezidească biserica Sântul Nicolae, care fusese stricată tare de cutremurul întâmplat mai în urmă, în anul 1636 al mântuirii.

Material cu drept de autor

Însă dregătorul nici măcar nu se gândi să-i împărtăşească principesei vreuna din dorinţele Bălaşei, încredinţat fiind că aceasta va fi pusă în amarnică încurcătură, trebuind să ceară soţului iertarea unui vrăjmaş învederat (lucru pe care se ştia dintru început că acesta nu-l dorea). Chiar şi pentru el, ca mijlocitor, se năştea o stare supărătoare dacă stăruia ca s-o înduplece să făptuiască un lucru neplăcut atât ei, cât şi principiarului ei bărbat. Şi, ca să nu mai fie tulburat pe viitor, îi spuse serdăresei că poate aştepta liniştită acasă, căci o va înştiinţa atunci când, principesa fiind veselă şi prin urmare îngăduitoare, i se va ivi prilejul prielnic de a-i înfăţişa nefericita ei stare. Nu are rost să grăbească lucrurile, căci, dacă nu alegea clipa potrivită, putea strica totul. Bălaşa ghici că – pentru a nu-l mai sâcâi – i s-a cerut să aştepte răbdătoare acasă o vestire care nu va veni niciodată. Tocmai de aceea îndrăzni să se reîntoarne nechemată după câteva zile, nădăjduind că prin stăruinţă să-l înduplece pe vornic să facă totuşi ceva în folosul ei. Acesta, ghicind ce ţinteşte, se purtă cu grosolănie şi-o repezi supărat:

- Doar ţi-am spus, femeia lui Dumnezeu, să aştepţi în tihnă acasă şi să nu mai baţi drumurile de pomană. Ce-oi fi vrând?! Crezi că lumea n-are alta a face decât să grijească de tine şi de belele tale?!

- Trăgeam nădejde că în atâtea zile aţi avut vreme să strecuraţi câteva vorbe doamnei...

- Iţi închipui că-i chiar atât de uşor?! o întrerupse nesimţitor vornicul, căci i se păruse că nedorita musafiră cutează să-l învinuiască pentru că nu i-ar fi făcut hatârul. Să nu-ţi închipui că la o ditai Curte domnească trebile se petrec la fel ca în ograda ta de la ţară! Ehei, aici sunt alte canoane şi alte legi. Nu este aşa de lesnicios tuturor supuşilor să pătrundă în preajma preamăriţilor noştri stăpâni! Pentru a izbândi îţi trebuie multă răbdare şi dibăcie...

Material cu drept de autor

Ştia sărmana Bălaşa, căci cu vreo cinci-şase ani în urmă făcuse şi ea parte din alaiul jupâneselor de slujbă ale bătrânei principese şi pe atunci veneau alții la ea ca să-i ceară ocrotirea şi ajutorul. Dar, odată cu mazilirea soțului, fusese şi ea îndepărtată şi silită să se tragă pe tăcute la moşie. Acum aceiaşi oameni, care pe vremuri i se închinau cu adânci plecăciuni când trecea pragul palatului, o opreau şi-o respingeau cu grosolănie. Cât de deşartă şi ipocrită i se părea lumea în toată alcătuirea ei!

De la toate întrevederile acestea se întorcea acasă zdrobită şi dezamăgită, ca să-şi plângă necazurile în brațele slujnicei care-i slujea de duhovnic. Era tot mai încredințată că pentru bărbatul ei nu se mai află scăpare. Prietenii, chiar dacă nu puteau sau nu voiau să opintească în ajutorul ei, se grăbeau în schimb să-i aducă tot felul de ştiri de la şi mai ales despre omul ei. Deseori veştile lor mai mult o speriau decât o îmbunau. Pe această cale îi ajunseră la ureche o seamă de mărunțişuri despre gândul lui Diicu de a-l otrăvi pe biv vel serdar; ba află că Vasile din Corcova a plecat să facă rost de licorile ucigătoare trebuitoare şi că, din fericire, dintr-o pricină oarecare, întârzie să se întoarcă în cetatea de scaun; la fel află că oameni cinstiți şi buni, chiar dacă nu erau prietenii soțului ei, luptă să împiedice omorul. Îngrijorată, trimitea de mai multe ori pe zi câte-o slugă la spătărie, ca să afle dacă Vasile din Corcova, duşmanul ei cel mai înverşunat, s-a întors de la moşie. Fiecare tăgadă îi smulgea câte un oftat de uşurare: viața biv vel serdarului se mai prelungise cu încă o zi!

Într-una din acele săptămâni de spaimă, Bălaşei îi veni în ospeție o prietenă de altă dată, nevasta lui Radu Fărcăşanu. Musafira era o fire voioasă şi nestăpânită, care nu părea să pună ceva la suflet. Soțul ei – fost vtori vistiernic – fusese alungat din dregătorie în urma unei învinuiri, care făcuse multă vâlvă la vremea ei – nici acum

Material cu drept de autor

pe deplin lămurită –, legată de un furt vârtos din vistieria țării. Pâra, zice-se venea chiar din partea cumnatului ei, care de pe urma pocinogului se alesese cu o boierie de rangul întâi. Cu toate necazurile suferite, femeia nu-şi schimbase felul de a fi. Nu se ruşinase de cele întâmplate şi continua să umble cu îndrăzneală şi pe mai departe prin casele celor aleşi. Îndată după descoperirea isprăvii bărbatului ei, fu privită cu dispreț şi luată în derâdere de „lumea bună", dar nu-i păsa. Se veselea laolaltă cu ceilalți de glumele care se făceau pe socoteala ei, ba uneori născocea ea însăşi vorbe de duh din cele mai izbutite, făcând haz de necaz. Chiar şi bârfitoarele cele mai înveninate rămaseră fără grai în fața acestei senine nepăsări. Voioasa ei nestăpânire topi repede răceala care se izvodise în juru-i, şi-şi câştigă o nețărmurită priință în lumea femeilor de neam din cetatea de scaun.

Trecea uneori pe la Bălaşa, de când aceasta poposise în târg, dându-şi seama că biata femeie se simte singură şi nefericită. O înțelegea, căci la urma-urmelor îi împărtăşea soarta, fiind şi ea una dintre acelea care fuseseră alungate de la Curte, ajungând o mazilă oarecare. De altfel, din această pricină, şi în fundul sufletului ei se aşternuse o amară tristețe, chiar dacă nu lăsa să se întrevadă simțămintele mai adânci pe care le încerca. Cu bârfeala-i uşuratică şi vioaie nădăjduia să-i mai descrețească moldovencei fruntea şi mai ales să-i dea credința că nu a fost părăsită cu totul în nenorocirea ei. Serdăreasa – pe care prietenele de odinioară o cam ocoleau – îi era recunoscătoare pentru bunătatea ei, care nu țintea la vreun folos din parte-i. Dar întâmplările din lumea aleasă pe care le istorisea vioaia ei musafiră, în starea sufletească în care se afla, o cam lehăMeteau, netrezindu-i în nici un fel luarea aminte. Totuşi nu voia s-o alunge, încât sârguia din greu ca să-i lase credința că o ascultă şi, spre a-i dovedi că-i urmăreşte cu băgare de seamă spusele, clătina din când în

Material cu drept de autor

când din cap a încuviințare, deşi în sinea ei stăruia cu gândul tot la grijile care-o frământau.

Într-una din zilele de început ale lunii lui mărțişor, soața lui Radu Fărcăşanu se veselea, nu din răutate, ci în felul oamenilor care nu pun supărările la inimă, pe seama necazurilor surorii ei, Florica, măritată cu marele vistier Ghinea Țucala Brătăşanu, ajuns în această slujbă în urma mazilirii soțului ei şi a mai-marelui acestuia, un anume Stroe Leurdeanu. La vremea aceea se mai şuşotea încă despre faptul că pâra ascunsă care dusese la dezvăluirea furtului din vistieria domnească, pricinuind ruşinoasa cădere a celor doi dregători, ar fi venit din partea acestui cumnat. Se aduceau chiar o seamă de dovezi care păreau a îndreptăți zvonul. Însă nu se putea şti sigur dacă nu cumva totul nu era decât o simplă bănuială, născută din împrejurarea că Ghinea avusese de câştigat de pe urma nenorocirii celor maziliți. Oricum, odată uns în dregătorie, omul ştiuse să devină unul dintre apropiații voievodului, fiind socotit slujbaş de mare încredere.

Deşi ajuns la o vârstă destul de înaintată, tată a şase copii, fusese dintr-o dată cuprins de păcătoase patimi trupeşti. Poate că acestea îl chinuiseră de dinainte, numai că în tinerețe ştiuse să se ascundă mai bine, scăpând de gura lumii. Oricum, în ultimii ani, printr-un paic descurcăreț intrase în legături cu o țigancă codoaşe, care în taină îi făcea rost de codane nevinovate, sau care doreau să pară astfel. Povestitoarea se veselea peste măsură, de una singură, închipuindu-şi priveliştile care trebuie să se fi petrecut între marele vistier şi fragedele sale ibovnice. El bătrân, gras, slăninos, greoi, grosolan, lipsit de gingăşie, dorind doar plăceri de-o clipă, nepăsător dacă trezeşte sau nu dorințe şi ispite, înțelegând să înlocuiască simțirile fine cu jignitoare târguieli băneşti, în răstimpul cărora cântărea cu vorbe atingătoare – potrivite pentru prețăluirea unei vite –

Material cu drept de autor

însuşirile fetişcanei care i se dăruia. Ele mici, gingaşe, fragede, tânjind după dragoste, după cuvinte amăgitoare, dar plăcute, căutând în van fericirea. El gol, răsturnându-se pe spate şi gâfâind obosit, dar satisfăcut. Ele scârbite, lehămetite, umilite, acoperindu-şi ruşinate goliciunea.

Din nefericire pentru cinstitul boier, nevastă-sa, Florica, i-a descoperit tainica slăbiciune şi nu a fost plecată să i-o treacă cu vederea. Tot ceea ce dobândise în viață bărbatul se datora la urma-urmei averii ei; fără ea ar fi rămas un lăcătar hoinar oarecare, care era obişnuit – în vana nădejde a căpătuielii – să bată drumurile Balcanilor. Drept care îi cerea ceva mai multă recunoştință, mai multă cuviință în fața lumii şi mai ales a celor şase copii ai lor! Într-un cuvânt îi spuse răspicat că nu-i mai îngăduie s-o facă de râs. Bietul om nu mai avea zile bune în casă.

Dar soața nu se mulțumise să-l căznească cu nesfârşite cicăleli în tainicul lor cămin, ci se apucase să se jeluiască pe la prietene. Ori, odată intrată în gura femeilor, povestea făcu ocolul târgului şi lumea se veselea, râzând în hohote, nu atât de slăbiciunile – nu tocmai de neînțeles – ale vistiernicului, cât de deznădejdea care-l cuprinsese în fața pedepselor domestice, folosite de neîndurătoarea soață.

Ghinea simți curând că mulți dintre cei care-l cunoşteau, atunci când se credeau nebăgați în seamă, îşi dădeau coate, făcând haz pe socoteala sa şi asta îl supără. Ținea la vaza sa, drept care hotărî să se răzbune pe nevastă. Ştia cât ținea aceasta la fastul Curții, setoasă, în nemăsurata ei pohfală, de a se înfățişa lumii ca măritată jupânească de cel mai înalt rang. Ori, ce pedeapsă mai amarnică putea să-i orânduiască, decât s-o smulgă din acest cerc de ființe alese, unde-şi putea da zi de zi, fără îngrădire, ifose de mare boieroaică şi s-o silească să se însingureze la moşie. Florica, văzându-se atât de temeinic amenințată în rosturile ei, trecu la măsuri de apărare, cerând întru aceasta chiar ajutorul

Material cu drept de autor

doamnei Elina Basarab, slăvita principesă a Ungrovlahiei. Stărui ca aceasta s-o reţină, chipurile, cu sila la palat, ca fiind de neînlocuit. Gâlceava dintre soţi era în plină desfăşurare, fiecare trăgând de partea să sa vânjoase puteri necăsniceşti. Toţi stâlpii cârmuirii, în ascuns – e drept –, începând de la boierii de sfat până la cei de treapta a treia, fură atraşi fie într-o tabără, fie în cealaltă.

Vesela musafiră începu a-i afurisi pe grecii porniţi pe căpătuială, care se cam aciuiaseră ciotcă prin ţară – cumnatul aparţinând acestui neam –, dar se opri dintr-o dată, căci îşi dădu seama că, în chip de neiertat, cam dăduse cu bâta în baltă, tatăl prietenei, un anume Nicolachi Ralli, fiind tot elin! Nu luase aminte că, din fericire, gazda, copleşită de gândurile ei, n-o prea ascultase; drept care îi tălmăci tăcerea drept supărare. Stânjenită, părându-i de adevăratele rău de nebăgarea ei de seamă, nu ştiu cum să se dezvinuiască mai bine.

Bălaşa tocmai făcea din mână un semn moale, de îngăduinţă şi nepăsare pentru a-i opri revărsarea de lămuriri, căci nu se supărase, când fură întrerupte de slujitorul care, din răstimp în răstimp, dădea fuga la curtea marelui spătar spre a iscodi starea lucrurilor de acolo. Acesta intră în odaie şi, fără vreo altă vorbă lămuritoare, o înştiinţă, ca de obicei, că Vasile nu se întorsese încă de la moşie, după care se retrase la fel de grăbit, pe cât de năvalnic apăruse. Serdăreasa răsuflă uşurată. Fărcăşanca o privi uimită, dacă nu chiar speriată, crezând că Bălaşa vrea să ceară ajutorul fostului păhărnicel din Corcova pentru soţul ei. Suflet bun, o preveni:

- Ar fi mai nimerit să te fereşti de boiernaşul ăsta. Am auzit că este un om foarte rău şi primejdios. Între femeile pe care le cunosc se spun cele mai groaznice lucruri despre el. Pe deasupra este un duşman înverşunat al bărbatului tău!

Material cu drept de autor

Se opri încurcată, căci n-ar fi voit ca tocmai ea s-o înştiinţeze că, după cum umbla vorba, Vasile pregătea otrăvirea serdarului; socotea că o s-o sperie. Tot târgul cunoştea acest lucru, dar îşi închipuia că Băşaşa n-ar fi auzit încă zvonul. Pe de altă parte şi Bălaşa, care credea că lumea n-a aflat toate dedesubturile legate de soarta soţului ei, se feri să-i spună de ce se grijea de soarta sfătuitorul marelui spătar.

Femeia lui Fărcăşanu, pentru a drege ceea ce i se părea a fi fost greşeala făptuită mai devreme, ţinu morţiş să-şi dovedească prietenia printr-un semn mai deosebit de bunăvoinţă, de aceea stărui ca serdăreasa s-o însoţească în vizita pe care urma s-o facă surorii sale. Aceasta era ispitită să-i primească poftirea, gândindu-se că s-ar putea să întâlnească acolo oameni cu ceva înrâurire, care i-ar putea fi de folos. Totuşi şovăia, căci îi venea greu să dea ochii cu viespoasa vistiniceasă. Spre deosebire de veşnic binevoitoarea şi vesela ei soră, Florica era o fire aspră, cusurgioaică, plină de ifose, fudulă şi întotdeauna plecată să înţepe cu vorba. Pe vremea când Constantin Şerban slujea de mare serdar, iar ea, Bălaşa, se bucura de cinste osebită la Curte, o privise cam de sus pe această soră, pe atunci soaţă a unui biet clucer de-al doilea. Şi nu-i prea venea să creadă că sărmana clucereasă de odinioară, ajunsă între timp semeaţă vel vistiniceasă, va uita obida suferită cu ani în urmă. Cine şi-ar fi închipuit pe atunci că se va petrece o atât de adâncă răsturnare a stărilor?!

Până la urmă Bălaşa se lăsă înduplecată, deşi plecă de acasă cu teama că se primejduieşte, fiind pe cale să cadă jertfă ocărilor şi despreţului răzbunător al Floricăi Brătăşanu. Avu însă parte de o neaşteptată bucurie. Vistierniceasa, – deşi nu fusese niciodată săracă – era măcinată de simţământul că ar fi socotită o amărâtă boieroaică de la un capăt al ţării uitat de lume, pe care

Material cu drept de autor

nimeni n-ar lua-o în seamă. De aceea era mereu plecată să-şi dovedească însemnătatea şi înrâurirea ce le avea în „lumea cea bună". Şi era peste măsură de încântată când putea să se fălească față de semeni cu măreția ei nemăsurată şi mai ales față de aceia care, prin aşezarea lor, o făcuseră vreodată să-şi simtă nimicnicia, dovedindu-le acestora, dar şi sieşi, că este cel puțin pe măsura lor, dacă nu cumva chiar mai presus de ei, ca în împrejurarea de față.

Mândria ei era înfiorată de o nespusă plăcere, când vreunul dintre aceia în fața cărora se plecase umil pe vremuri venea să-i ceară, cu smerite şi sfielnice ploconeli, o înlesnire oarecare. Plină de sine, le dădea de înțeles că îi ia sub ocrotirea ei mărinimoasă şi că de acum nu mai au a se teme. Față de Bălaşa, pizma şi simțământul de nimicnicie fuseseră întotdeauna mai adânci, întrucât serdarul – deşi nu avusese o dregătorie de mare însemnătate – o tulburase prin aceea că-l ştia odraslă de voievod, chiar dacă nu fusese zămislit în cucernicia patului legiuit.

Când Bălaşa, la îndemnul prietenei, îşi istorisi păsul, cunoscut de altfel tuturor, gazda – care vedea în ea în primul rând pe nora slăvitului Radu Şerban voievod, care-i cade umil la picioare – mărturisi că a făcut bine că a venit să-i cerşească bunăvoința. Fățărind smerenia, le mărturisi că de ea a depins şi depinde soarta multor oameni şi că, deşi este copleşită de mulțimea celora care năvălesc asupră-i cu tot felul de cerşeli, îşi va jertfi câteva clipe din timpul ei prețios şi pentru biv vel serdăreasă.

Dorea îngăduința de a fi primită de principesă? Nimic mai simplu, căci pe lângă aceasta se bucura de o trecere deosebită, se lăudă ea plină de sine, nesocotind adevărul, care nu-i era chiar atât de prielnic pe cât voia ea să se creadă. Chiar a doua zi, doamna Elina urma să cerceteze

Material cu drept de autor

din nou binaua[5] bisericii Sfântul Nicolae pe care o reclădeşte din temelii. Bălaşa să fie şi ea pe acolo. Florica o va înfăţişa măritei principese. O pricină potrivită pentru a se găsi în acel loc ar fi aceea că doreşte să-şi dea obolul pentru înălţarea sfântului locaş şi cere îngăduinţa doamnei întru aceasta. Principesa va fi de bună seamă peste măsură de încântată că cineva nu numai că se frământă pentru truda ei ctitoricească, dar mai e şi plecat să-i vină întru întâmpinare cu ceva bani, deşi aceştia nu-i lipseau de fel. Se înţelege că, după aceste vorbe de început, Bălaşa putea spune Doamnei tot ce dorea, putea să-i înfăţişeze între altele şi rugămintea de a pune o vorbă bună pentru serdar.

După atâtea săptămâni de tăgade cuviincioase – dosite într-o mărinimie făţărită –, era prima izbândă pe care-o câştiga. Şi era ciudat că o dobândise tocmai prin femeia de la care nu se aşteptase la vreun sprijin şi o ocolise. Fericită că a spart zidul de nepăsare care o împresura, nu-şi putu abţine lacrimile şi-i mulţumi vistiernicesei plângând de recunoştinţă. În avântul ei de bucurie, sărutându-i mâna, îi mărturisi mişcată că a fost singura fiinţă care s-a plecat asupra necazurilor ce-o copleşesc şi că e singura care a ajutat-o cu adevărat. Florica Bratăşanu fu tulburată de sinceritatea lacrimilor şi a recunoştinţei serdăresei, cu atât mai mult cu cât veneau din partea unei nurori de voievod, şi nu-şi mai încăpea în piele de încântare. Pentru prima dată în viaţă vedea cât era de plăcut să fii socotită bună şi milostivă şi se simţi înduioşată de propria ei filotimie.

Ca să fie sigură de izbândă, Bălaşa se duse deîndată după aceea la binaua bisericii, să-l caute pe portarul Stanciu, cel care, din însărcinarea doamnei, era ispravnicul lucrărilor ce se făptuiau. Avu norocul să dea acolo peste el. Se arătă gata să dăruiască ceva bani pentru împlinirea zidirii,

---

[5] (*Înv.*) bina = şantier, clădire în construcţie sau în reparaţie. – Din tc. **bina.**

Material cu drept de autor

dar ar fi dorit ca doamna să ştie acest lucru. Cum nu se arătă deloc zgârcită nici cu portarul, acesta o înştiinţă ca să se înfăţişeze a doua zi de dimineaţă în acelaşi loc, căci se vestise trecerea Doamnei Elina. De bună seamă că, dacă ar fi ştiut pricina adevărată pentru care femeia se arăta atât de darnică, boierul ar fi stat mult pe gânduri până să se învoiască a o înfăţişa principesei.

A doua zi Bălşa se ivi cu noaptea în cap în faţa binalei, rămânând câteva ceasuri ascunsă în rădvan, în aşteptarea alaiului voievodesei. Când îl văzu apropiindu-se dinspre colţul uliţei, coborî repede şi voi intre în ograda bisericii. Halebardierii din straja doamnei încercuiseră însă locul, pentru a împlini straşnica pază a alesei musafire. Noroc că o zări portarul, care ceru oştenilor să îngăduie femeii să intre.

Principesa Elina cercetă îndeaproape mersul trebii, dându-şi cu părerea asupra a ceea ce nu-i plăcuse şi lăudând totodată părţile care i se părură a fi izbutite. Taman când se pregătea să plece, Florica Brătăşanu şi Stanciul portarul o rugară să dăruiască puţină atenţie unei boieroaice care voieşte a aduce unele prinoase pentru înfăptuirea zidirilor. Dacă ar fi ştiut ce ţinteşte Bălaşa, înalta doamnă nu s-ar fi învoit s-o asculte; nu-şi putea îngădui să fie în nepotrivire cu soţul ei princiar, care-l proscrisese pe serdar.

Cei care o vedeau numai cu prilejul sindrofiilor şi al alaiurilor rânduite de ighemoniconul Curţii, o socoteau o fire rece, severă, potolită şi deznădăjduitor de chibzuită. Avusese un singur copil – Mateiaş –, o fiinţă plăpândă, care nu apucase să crească. Deşi toţi vorbeau de Mateiaş ca de fiul ei, cu adevărat acesta era feciorăşul fratelui ei, Udrişte Năsturel. Mama pruncului murise la naştere, iar principesa îl luase de suflet deîndată ce venise pe lume. Din păcate băieţelul nu împlinise decât cel mult vreo şaptesprezece ani când se stinse pe neaşteptate. După aceasta prima doamnă a

Material cu drept de autor

țării se întoarse la caznele vieții ei sterpe, care de o grămadă de vreme îi măcina mocnit simțămintele neîmplinite de mamă. Pentru a umple acest chinuitor gol sufletesc adună din nou în iatacul ei nenumărate fete orfane, cărora le dădea o creştere aleasă şi, mai apoi, cuvenita zestre ca să se poată mărita. Odăile din palatul cel vechi deveniseră un adevărat adăpost pentru cei nefericiți – împrejurare pe care domnul o îngăduia cu osebită înțelegere. Totuşi copilele străine, cu toată gingaşa lor sfiiciune, nu-i puteau ogoi pe deplin această jale ce-o căznea. Dragostea unei progenituri, care să fie carne din carnea ei, nu putea fi înlocuită de simțămintele de cuviincioasă recunoştință ale părtinitelor sale. Aceste suferințe ascunse, cât şi goliciunea găunoasă a rânduielilor vieții de Curte o aspriseră, dându-i o înfățişare măreață dar rece, care trezea sfiiciune şi ținea la depărtare pe cei din jur.

Apropiații ghiceau însă în spatele severității multă gingăşie reținută, multă duioşie şi înțelegere. Când Florica Bratăsanu o rugă cu aprindere să-şi plece privirea asupra unei biete disperate, Bălaşa din Dobreni, deşi jupâneasa de curte făcu vorbire numai despre prinosul pe care voia a-l închina bisericii, principesa şovăi o clipă. O cunoştea bine, de peste o duzină de ani, pe aceea care-o căuta, după cum ştia şi întâmplările din urmă, legate de bărbatul acesteia, serdarul. Se gândi că-şi va supăra soțul printr-o îngăduință care putea trece drept o alăturare de vrăjmaşii domniei. De altfel nu avea nici o îndoială că serdarul era cu adevărat vinovat. Cuprinsă de nehotărâre, stătu câteva clipe în cumpănire. Îşi zise că poate într-adevăr femeia nu vrea decât să-i jertfească nişte bani, fără a fi ispitită să aducă vorba de soarta soțului ei. Ori nişte bani, orice s-ar zice, erau oricând bine veniți, Pe deasupra socoti că nu se cuvine ca o principesă să se arate nesimțitoare şi nemiloasă cu supuşii ei; o astfel de purtare neîngăduitoare se potriveşte numai asprimii unui bărbat. De aceea se lăsă înduplecată. La urma-

Material cu drept de autor

urmelor serdăreasa se nimerise din întâmplare prin preajmă-i, deci îi apăruse în cale fără învoirea ei, iar dacă aceasta îi va spune câteva cuvinte, faptul va putea trece drept neînsemnat şi ca atare nebăgat în seamă şi nu va stârni cleveteli sâcâitoare.

Tremurând de înfrigurare şi de nădejdi, Bălaşa, care se oprise la colțul unui zid, se înfățişă imediat, la semnul care i se făcu. Cât stătuse în rădvan şi mai apoi cât aşteptate lângă un perete numai în parte ridicat, îşi cernuse de zeci de ori în minte vorbele pe care le avea de spus doamnei. Întrevederea va fi de bună seamă scurtă şi ea trebuia ca, în cuvinte puține, să-şi mărturisească toată durerea. Nu trebuia să-şi ciuntească prea mult spusa, ca nu carecumva să scape vreun lucru pilduitor; dar nici s-o lungească prea mult nu se cuvenea, căci o putea lehămeti pe principesă, pierzându-i astfel bunăvoința. Soarta şi viața bărbatului ei atârnau acum de felul cum va şti s-o înduioşeze pe mărita doamnă Elina.

Apariția Bălaşei pricinui o vădită zarvă printre jupânesele de slujbă din alai, care ştiau şi ele prea bine cu cine aveau de a face. Unele rămaseră înmărmurite, altele doar nemulțumite sau nedumerite că biv vel serdăreasa a putut ajunge printre ele. Apropiindu-se, aceasta îşi repeta în gând, chinuitor, vorbele pe care le avea de spus, până ce cuvintele i se învălmăşiră în minte şi-şi pierdură înțelesul. Deşi nu era de fel cald afară, năduşea, înspăimântată că va scăpa prilejul atât de greu dobândit, datorită zăpăcelii care o cuprinsese.

Doamna se feri să întoarcă spre ea vreo privire, înainte ca femeia să scoată vreo vorbă. Se prefăcea că n-o bagă dintru început în seamă, pe de-o parte ca să lase vreme îndestulătoare celora nedumerite din alaiul ei ca să poată trece peste clipa lor de buimăceală; iar pe de alta, pentru a sădi credința că bogata şi nefericita boieroaică a ajuns din

Material cu drept de autor

întâmplare în față-i, scăpând cumva din mulțimea soațelor dregătorilor mărunți, de rangul al doilea sau al treilea, care se zăreau înghesuindu-se la poartă, venite spre a-şi arăta prinosul de cinstire cuvenit celei dintâi doamne a țării.

De altfel chiar vornicul principesei, puțin descumpănit, crezu că a făptuit vreo greşeală, căci nu-şi putea lămuri cum de boieroaica izbutise să treacă de străjile de la poartă, unde era oprită gloata femeilor de rând. El ştia prea bine ce dorea serdăreasa, căci el însuşi vorbise cu ea. Pentru a preîntâmpina o privelişte care putea deveni viforoasă chiar şi pentru el, hotărî s-o îndepărteze molcum pe Bălaşa. Din întâmplare Florica Brătăşanu îi ghici din vreme gândul şi-i tăie calea, şoptindu-i, în aşa fel ca să nu fie auzită de cei din jur, că doar n-o fi nebun să îmbrâncească jupâneasa în fața înaltei doamne, care se învoise s-o asculte.

Când înțelese ce voia cu adevărat Bălaşa, principesa o întrerupse. Curtea bisericii, prin mulțimea doamnelor din alaiul ei şi prin numeroasa ceată a femeilor care-o aşteptau la poartă ca să-i proslăvească trecerea, nu închipuia un loc potrivit pentru o tăifăsuire atât de gingaşă, care nu trebuia să ajungă la urechile gloatei. Ca atare o pofti ca după amiază să ia parte la jocul unor saltimbanci veniți tocmai din Lehia, care urmau a-i înfățişa iscusințele meşteşugului lor într-una din odăile iatacului ei. În răstimpul cât aceşti venetici vor arăta de ce sunt în stare, ele vor mai putea schimba câteva cuvinte, fără ca să stârnească zvonuri şi cleveteli.

Cum poftirea aceasta fusese auzită de prea puțini, ivirea Bălaşei în aceiaşi zi la Curte stârni înmărmurirea distinselor jupânese din alaiul principesei. Nu pricepeau ce se petrece şi socoteau că la mijloc trebuie să fie un fel de uneltire care trece dincolo de înțelegerea lor. Vornicul doamnei cam strâmbă din nas când o revăzu şi-o trimise în

Material cu drept de autor

gloata de femei, soții și fiice de boieri de rangul al doilea și al treilea, care, împotriva rânduielilor ighemoniconului obișnuit al palatului, fuseseră îngăduite la priveala saltimbancilor. Bălașa se trase răzleață și umilă într-un colț, așteptând cu încordare să fie chemată.

Jocul leșilor începu. Privitoarelor li se înfățișau uimitoare scamatorii, atât de izbutite că nu-ți puteai crede ochilor; mai apoi fură martore unor tulburătoare cercări umblat pe frânghii, unor nefirești răsuciri trupești, saltimbancii ajungând a-și scoate capul printre coapse, și multe alte ciudățenii. Alteori jocul veneticilor era mai blând și mai plăcut, ei unduindu-se în niște dansuri neobișnuite, care erau pe gustul curților regești ale apusului, în revărsarea cântului meterhanelei de sub ferestre. Doamnele, cărora prejudețele acelor vremi le cereau să ducă o viață retrasă, liniștită, în umbra conacelor zăvorâte, unde nu aveau parte, în afară de bârfă și de brodat, de alte desfătări, fură repede cucerite de privelişte. Scrutau cu încordare orice mișcare a saltimbancilor, neputându-și înăbuși, din când în când, naive țipete de uimire. Petrecerea aceasta era pentru ele o întâmplare cu totul ieșită din făgașul celor obișnuite, despre care vor vorbi multă vreme după aceea, mai ales pentru că multora li se făcuse cinstea de a sta în preajma primei doamne a țării, cinstire ce nu li se întâmpla în fiece zi și la care nu putea năzui fitecine!

Vornicul principesei, răspunzător de plăcuta curgere a petrecerii, ședea retras într-un colț pentru a nu stânjeni mulțimea de femei între care, în afara saltimbancilor, era singurul bărbat. Jocul străinilor nu-i prea stârnea luarea aminte, căci, cu câteva zile în urmă, se nevoise să privească scamatoriile și scălămbăielile cu care aceștia se lăudau, spre a hotărî ce le era îngăduit a înfățișa la Curte și ce nu. În schimb se veselea pândind purtarea privitoarelor. Aproape toate păreau a fi fermecate de un

Material cu drept de autor

saltimbanc-dansator, un băietan reuşit, înveşmântat într-un strai subțire, anume croit ca s-i vină ca turnat pe trup, de o culoarea apropiată pielii puțin arse de soare. Era un flăcăiaş tare frumos, înalt, subțirel, cu coapse prelungi şi vânoase, cu şoldul îngust şi pieptul lat spre umeri. Capul, prin desăvârşirea sa, te ducea cu gândul la minunatele ciopliturielineşti, iar părul lung, auriu îi chenăruia feciorelnic fața. Şuvițele prelungi, atât de potrivite cu ochii albaştri, se revărsau la fiecare mişcare asupra obrazului, făcându-l cu atât mai atrăgător în această revărsare de vioiciune şi veselie. În isonirea meterhanelei de a afară, se unduia asemeni mlădierilor unei cadâne.

Grăjdana, soața marelui stolnic Bunea Vâlcu Grădişteanu, vârstnică şi greoaie, dar totuşi plină de viață, ca vrăjită, nu-şi dezlipea privirile de trupul tânărului. Fu cuprinsă de o moleşitoare înfiorare a simțurilor, care, cu încetul se preschimbă la început într-o dorință nedesluşită de a fi îmbrățişată şi iubită. Dar pe măsură ce priveliştea se prelungea, chipul celui dorit – de tot tulbure în primele închipuiri – lua tot mai mult înfățişarea răpitorului băietan care, în straiul său lipit de piele, era mai aţâțător decât dacă li s-ar fi înfățişat cu totul gol. Simțămintele amestecate care-o stăpâneau i se citeau atât de limpede pe față, încât zbuciumul din sufletul bătrânei nu scăpă nici ochiului pătrunzător al tinerei Ilinca, nevasta vtori spătarului Barbu Filişeanu. Taina neîmpărtăşită îşi pierdea însă hazul, aşa încât femeia, neputându-şi stăpâni ascuțişul limbii, se plecă spre soața paharnicului Hrizea – de aceeaşi vârstă cu ea – şi, privind-o ca pe o ființă la care putea găsi cuvenita înțelegere, fiind destul de destupată la minte, îi şopti la ureche cugetări înțepătoare pe socoteala „băbuței" stolnicese, cum o porecli ea.

În acest timp Păuna Brâncoveanu, nevasta marelui vornic, femeie în vârstă, aşezată şi cuviincioasă, se ruşina

Material cu drept de autor

să-l privească pe saltimbanc şi căuta stânjenită tot pe alături, deşi trupul său ademenitor o atrăgea tot mai mult. Se simți şi mai stânjenită când băgă de seamă cum se veseleau cele două neveste tinere pe socoteala Grăjdanei, temându-se să nu ajungă şi ea de tot râsul – pricină îndestulătoare ca să fie de-a dreptul pornită împotriva priveliştilor deşănțate la care era silită să ia parte şi care îi puteau ştirbi renumele de bătrână plină de vază. Dar chiar şi femeile a căror încântare se mărginea la a prețui doar desăvârşirea mişcărilor mlădioase ale flăcăiaşului nu puteau scăpa de înrâurirea pe care frumusețea trupească a acestuia o revărsa asupra simțurilor lor. Înfiorarea care le străbătea ființa şi de care se ruşinau, le dădea credința că se împărtăşesc din ceva neîngăduit şi împătimit de năravuri rele, dar tocmai de aceea ispititor şi tainic.

Doamna Elina urmărea saltimbancii cu un chip de nepătruns. Pe obrazul ei nu puteai citi nimic. În aceeaşi vreme însă priveghea adunarea din odaie cu coada ochiului. O zădărea cu osebire marea slugerească, ultima nevastă a lui Socol Cornățeanu. Era o ardeleancă plină de sine, care nu pierdea nici un prilej ca să privească de sus Curtea de la Târgovişte, întrucât, după ea, aceasta nu suferea asemănare cu cea de la Bălgrad, de la care, chipurile, venea. Era măritată dincoace de munți de cel mult un an de zile, iar în alaiul doamnei fusese îngăduită abia după aridicările în slujbe făcute după sfântul Vasile, adică doar de câteva luni.

Orice tăifăsuire la care era parte o începea şi-o termina lăudând măreția cu totul deosebită, mult mai aleasă, mult mai strălucită, a curții principelui Rákóczi. Istorisirile, vădit batjocoritoare, chiar dacă nu o arătau în mod deschis, erau menite să pună în cumpănă cele două curți, dar în aşa fel încât cea valahă să apară întotdeauna mai prejos de cealaltă. Chiar dacă această opunere, cel mai adesea, era numai pe jumătate mărturisită, viața de palat din Târgovişte

Material cu drept de autor

apărea ca mai înapoiată, mai necioplită, mai sărăcăcioasă, lipsită de subțirimea obiceielor venite din lumea simandicoasă a îndepărtatului apus. Deşi clucereasa se ferise să-şi spună răspicat gândurile atunci când punea în cumpănă cele două Curți, principesei Elina nu-i scăpase vreodată subînțelesul acestor taclale şi ştiu prin urmare să priceapă şi acum tâlcul zâmbetului lehămetit, desprețuitor, cu care Varvara urmărea saltimbancii. Desigur că după ce aceştia se vor retrage, va povesti plină de sine cât de alese, de fine, de adânci prin înțelesuri sunt petrecerile din Ardeal, față de țărănismele la care tocmai luase parte. Cele dintâi nici nu sufereau – chipurile – asemănare cu această înjghebare de doi bani, amărâtă şi ştearsă pilduire a ceea ce putea fi văzut dincolo, adică în Ardeal! Numai nişte sărmane suflete sărace cu duhul, ca doamnele munteneşti – care încă nu scoseseră capul în lume şi nu ştiau ce înseamnă cu adevărat fastul –, puteau să se socotească încântate cu atât de puțin. Principesa era însă hotărâtă să i-o reteze tăios, ştiind că va avea de partea ei toate jupânesele din alaiul ei, pornite şi ele împotrivă-i, căci disprețul ardelencei le jignea fără osebire.

De altfel Varvara rămăsese deja grea şi, chiar dacă lucrul acesta nu devenise încă prea vădit, punea totuşi la îndemână pretextul de a scăpa de apropierea ei sâcâitoare. (De altfel gurile rele se întrebau dacă, la vârsta sa, slugerul mai putea fi tatăl fătului. Şi mai întotdeauna răspunsul era o tăgadă, deşi se ştia că Socol Cornățeanu, în tinerețile sale, fusese mare crai.) Ca s-o îndepărteze cât mai repede pe ardeleancă, îi va da de înțeles vornicului curții ei că ea, principesa, pe care destinul o lipsise de copii, suferă când are în juru-i femei care o sfruntă cu rodnicia lor. Iar acesta va pricepe că e de datoria sa să-i curme suferința şi va căuta o cale ca să-i facă vânt nesuferitei boieroaice.

La o vreme, când lumea părea pe deplin prinsă de jocul saltimbancilor, principesa îi îngădui Bălaşei să se

Material cu drept de autor

apropie şi să-i vorbească. Aceasta începu să turuie la urechea ei de parcă ar fi vrut să-i spună totul dintr-o suflare. Elina n-o asculta. Avea răspunsul gata pregătit; o să-i vorbească despre firea păcătoasă a omului care, niciodată sătulă cu ce are, îl împinge la rele, cum s-a întâmplat şi bărbatului ei; apoi îi va arăta că trebuie să se resemneze în faţa sorţii, cum făcuse ea însăşi atunci când destinul nu voise s-o binecuvânteze cu câţiva copii. O va îndemna să aibă încredere în bunătatea lui Dumnezeu şi în judecata providenţei. În încheiere o va încredinţa că dreptatea iese întotdeauna învingătoare, iar dacă soţul ei este într-adevăr nevinovat, nu i se poate întâmpla nimic rău. De ochii lumii, aşa cum se cuvenea, îi va făgădui că va face tot ce-i stă în putinţă ca adevărul să biruie, fapt care nu o lega cu nimic, cruţând-o de a se amesteca în treburile domnului.

Neatentă la pălăvrăgeala femeii – dar fără a se da de gol – doamna o cercetă curioasă pe fosta serdăreasă. O cunoştea de multă vreme, întrucât cu ani în urmă făcuse parte din alaiul însoţitoarelor ei. Pe atunci moldoveanca era trupeşă, domoală, veselă, sfătoasă. Acum slăbise şi pierduse ceva din talia ei zdravănă, care-l făcea pe privitor să i se plece fără voie, stingherit; părea obosită, avea ochii încercănaţi şi plânşi. Ghiduşia ce i se zugrăvea altădată pe chip i se ştersese, îşi pierduse stăpânirea de sine, vorbea pripit, i se tăia glasul, îşi frângea mâinile de teamă că n-o va înduplecа. Principesa fu tulburată de aceste schimbări. Rămase nepăsătoare la vorbele Bălaşei, iar argumentele ei pline de chibzuială o lăsaseră rece, dar această durere măcinătoare care i se citea pe înfăţişare o zgudui.

Ca fiinţă de întâiul rang în ţară, auzise deseori vorbindu-se în preajmă-i despre osândirea la moarte, ea însuşi o încuviinţase uneori, socotindu-o trebuitoare pentru tăria şi liniştea cârmuirii, pentru izbăvirea de primejdii. Dar pe atunci o privea ca pe un fel de plăsmuire a minţii, a

Material cu drept de autor

închipuirii, fără răsfrângere nemijlocită asupra unei ființe anume, care suferă, care se teme, care deznădăjduieşte... Asemenea pedeapsă era o simplă poruncă a stăpânirii, ca oricare alta. Acum însă, când întâlnea zbuciumul omenesc viu care însoțește cruda osândă la neființă, ceva i se frânse în suflet şi i se păru deodată că o povară îi apasă umerii, simțământ de îndatorire pe care nu-l încercase niciodată până atunci. Îi făcea plăcere să creadă că, în temeiul împrejurării că este întâia doamnă a țării, are căderea de a împlini şi o seamă de meniri ale cârmuirii, deloc de neluat în seamă. De altfel, de câteva ori, în ciuda obiceiurilor legiuite care alungau femeia din viața de obşte, avusese prilejul să cârmuiască pe deplin. Astfel chiar la începutul domniei – pentru a putea purcede într-o călătorie la Înalta Poartă a fericirii – Matei îi încredințase căimăcămia pe răstimpul lipsei.

Drept care, socotind că, în temeiul locului care-i cădea în seamă în stăpânirea țării este îndreptățită să pună o vorbă pentru un supus, îi răspunse Bălaşei cu mărinimie, în ciuda socotințelor cu care purcese la întrevedere, făgăduindu-i chiar că se va sfătui cu soțul ei, slăvitul domn al Ungrovlahiei, ca să găsească împreună o cale de a o ajuta. De altfel din tot ce cuvântase serdăreasa, nu-i rămăsese în minte decât un singur mărunțiş, pe care socoti că e nimerit să-l aducă la ştiința lui Matei. Boieroaica zisese la o vreme că cineva ar voi să-l ucidă în chip tainic, fără judecată, pe serdar, lucru care va aduce pagubă stăpânirii însuşi. Ori împrejurările nu lăsau loc de îndoieli asupra celuia nenumit, de care se făcea vorbire. Era neîndoios spătarul Diicu. Deci, din nou acesta tindea să vâre domnia în încurcături. Trebuia cu tot dinadinsul să-l întrebe pe Matei vodă dacă avea ştiință de asemenea plănuiri şi dacă ele erau cu adevărat îngrijorătoare, sau la mijloc nu era vorba decât de o plecare a bârfitorilor de a întrece măsura cu închipuirea.

Material cu drept de autor

Bălaşa, încântată de neaşteptata compătimire pe care o trezise, plecă plină de nădejdi, fericindu-se în gând pentru chipul strălucit cum ştiuse să-şi înfăţişeze pricina.

Principesa îşi ţinu făgăduiala şi-i vorbi domnului de supărările Bălaşei din Dobreni, dar îi puse totodată întrebarea care nu-i dădea pace de când o ascultase pe mazilă. Matei o asculta cu luare aminte, dar totodată puţin înveselit de acest iureş pornit împotrivă-i pe parte femeiască. Avea obiceiul să spună că e mai uşor să lupţi cu un întreg steag de bărbaţi decât cu o singură femeie, căci cu bărbaţii poţi alege înfruntarea dreaptă cu spada, pe când cu femeile, trebuind să te războieşti cu ascuţişul limbii, victoria devine nesigură. Domnul tăcu şi se adânci în sine, mângâindu-şi barba albă şi nu prea lungă. La întrebarea doamnei răspunse scurt:

- Nu ştiam de plănuirile vel spătarului, dar uciderea în împrejurările de acum ar pica asupră-ne ca o adevărată năpastă. Ar ridica tot divanul împotrivă-i, dar şi împotriva mea. Trebuie să mă nevoiesc a născoci un mijloc de a împiedica asemenea nesăbuinţă.

După asta căzu din nou pe gânduri. Doamna rămase tăcută privindu-l întrebătoare. Se întâmpla ceva în mintea voievodului, iar ea nu-şi putu da seama ce anume. În cele din urmă domnul întrebă, părelnic fără vreo legătură cu cele vorbite mai devreme:

- Bălaşa asta, a fostului nostru serdar, nu este cumva moldoveancă, din vechiul neam Boul?

- Aşa este, Doamne! întări Elina.

- Oare ce rude va fi având prin Moldova?! întrebă domnul mai mult pentru sine.

Doamna ridică din umeri, neputând ghici şirul chibzuielilor care-l frământau pe soţului ei.

Material cu drept de autor

- Nu cumva Bălaşa aiasta e rudă cu Safta, fata lui Toader Boul, nevasta de acum a logofătului Moldovei, Gheorghe Ştefan?

- Nu ştiu, Doamne, dar dacă lucrul are vreo însemnătate îl putem afla, spuse doamna.

- Este copila Măriei, zisă de unii şi Marica, sora Saftei, sări în ajutorul Elinei vornicul Preda Brâncoveanu, care se afla de față la întrevedere. Safta îi este deci mătuşă dinspre mamă jupânesei, iar vel logofătul moldovean i-ar pica de unchi.

Domnul înclină a încuviințare din cap. Deci Constantin Şerban, uneltitorul, era neam cu celălalt vânzător de domn, cu Gheorghe Ştefan, de din sus de Milcov. Din păcate de acesta din urmă avea nevoie pentru a curma pentru totdeauna uneltirile lui Lupu, făurindu-i astfel o domnie liniştită şi trainică lui Diicu, care, nefiind peste măsură de chibzuit, s-ar fi apărat mai greu de un asemenea vecin primejdios. Ori țesătura de legături care se întrezărea îl silea să fie prevăzător. De aceea se cuvenea să se arate mai prevenitor față de logofătul ieşean ca să nu-l îndepărteze – pe el şi pe uneltitorii săi – printr-o hotărâre care i-ar ştirbi încrederea şi i-ar slăbi înverşunarea. Luând seamă la legăturile sale de rudenie cu serdarul, era poate mai nimerit să se arate mai îngăduitor cu acesta din urmă. De altfel – mânuite cu iscusință – împrejurările îi puteau pune la îndemână chiar o cale de a schimba câteva răvaşe cu părtaşul moldovean, la pavăza unor închipuite neguțări legate de soarta lui Constantin Şerban. Pe deasupra nu se cuvenea să tăgăduiască soației sale împlinirea unei rugăminți atât de uşor de înfăptuit, mai ales când lucrul îi mai aducea şi alte câştiguri.

- Iubită Doamnă, pentru a vă face plăcere, vă îngădui să o înştiințați pe această femeie că o voi primi deîndată în spătăria mică. Să se înfățişeze neîntârziat

Material cu drept de autor

vornicului nostru pentru ca împreună, să hotărască ziua şi ora când va putea să mi se închine! Dar aş dori ca faptul să se petreacă cât mai repede, chiar azi, de se poate! se întoarse el spre marele vornic.

Principesa nu se aşteptase la o purtare atât de îndatoritoare – ţinând seamă de răul nume al obrazului pentru care punea o vorbă – şi fu încântată că domnul, după atâţia ani de vieţuire, care mai şterseră ceva din căldura şi gingăşia simţămintelor care-i legau, îi mai arăta în lume atât de multă curtenie.

Vestea că însuşi voievodul o cheamă ca să stea de vorbă cu ea o făcu pe Bălaşa să tresalte de bucurie. Era ciudat că, după ce săptămâni de-a rândul se izbise de nepăsarea oamenilor, dintr-o dată i se deschiseră toate uşile datorită unei toane a Floricăi Brătăşanu, care, pentru a creşte în proprii ei ochi, dorea să se poată făli că este ocrotitoarea unei nurori de voievod şi prin aceasta a unei beizadele, fie ea şi nelegiuite, dacă alta mai bună nu putuse găsi.

Dacă boierii – cu osebire cei din ceata uneltitorilor – întâmpinară cu bucurie ştirea, aga Radu Popescu şi Diicu Buicescu intrară la griji. Nu-şi puteau lămuri pricina pentru care se arăta, aşa dintr-o dată, o atât de neaşteptată mărinimie vânjoasei moldovence.

În răstimpul întrevederii, Matei vodă îi arătă Bălaşei o nespusă bunăvoinţă, de-a dreptul părintească, încât aceasta se simţi îmbărbătată şi istorisi toate zvonurile şi toate bârfele pe care le aflase de când se găsea în cetatea de scaun. Domul o lăsă să povestească totul, ba o mai şi iscodi cu felurite întrebări. Astfel de lucruri, deşi vrednice de toată luarea aminte, nu-i fuseseră aduse la cunoştinţă de sfetnici, care le socotiseră de bună seamă prea neînsemnate. El le găsi însă peste măsură de grăitoare, căci îi dădeau măsura vieţii adevărate de pe ulicele cetăţii de scaun. O descusu apoi asupra neamurilor din Moldova, încredinţând-o, cu

Material cu drept de autor

subînțelesuri al căror rost scăpa priceperii fostei serdărese, că-i prețuieşte nespus aceste rude, deşi slujesc unui domn nevrednic. Ba îi ceru îngăduința de a scrie în numele ei o carte unchiului din Moldova, marele logofăt Gheorghe Ştefan, despre faptul că el, Matei, se îndurase de serdar, la rugămintea Bălaşei, nepoata sa şi în temeiul aprețuirii osebite ce o poartă casei alese a logofătului.

Bălaşa, măgulită de băgarea de seamă care i se arăta, se învoi pe dată, ba se grăbi chiar să pună la îndemână o slugă, care să poarte cartea spre Moldova. Matei mulțumi serdăresei, dar spuse că nu-şi îngăduie s-o tulbure cu atâtea mofturi. De bună seamă nu-i era pe plac ca solul să fie o slugă a serdarului, căci acesta, pe lângă răvaşul de acoperire legat de soarta lui Constantin Şerban, trebuia să poarte şi unele cărți tainice, care nu se puteau încredința oricui; fără a mai vorbi de împrejurarea că trebuiau duse anume ştiri şi prin viu grai. Însemnat era ca logofătul să fie înştiințat neîntârziat că el, Matei, e pregătit ca să-i sară în ajutor la primul semn pe care i-l va face, spre a-i fi de sprijin în uneltirea pusă la cale împotriva lui Vasile vodă Lupu. Pe această cale se putea pune în legătură nemijlocită cu trădătorul moldav, neguțând până în amănunțimi toate laturile urzelii. Pe deasupra făurea în acest chip şi mijlocul prin care putea fi vestit la vreme – şi fără a bate la ochi – asupra clipei când se va dezlănțui răzvrătirea.

Bălaşa, copleşită de mărinimia care i se arăta, fu cuprinsă de credința că lucrurile vor intra pe un făgaş mai prielnic decât până acum. Deşi nu i se spusese lămurit aşa ceva, înțelese că un cuvânt de apărare din partea neamurilor sale moldovene ar fi bine primit. Mai departe domnul o încredință că zvonul uciderii bărbatului ei fără judecată era cu desăvârşire neîntemeiat. El nu avusese nicicând un astfel de gând, ba, dimpotrivă, voise ca lucrurile să urmeze, ca întotdeauna, calea dreptății. De altfel pentru a fi păzit cu mai

Material cu drept de autor

multă grijă, de câteva zile bărbatul ei fusese încredințat din nou vel armaşului. Iar pentru a-şi dovedi buna credință îi făgădui apoi că va grăbi judecata pricinii în divan şi, pentru a nu lăsa loc unor îndoieli asupra nepărtinirii sale, nu va chibzui singur, ci va însărcina cu aceasta obştea cinstiților săi boieri veliți şi dregători, căci, unde sunt mai multe capete şi mai multe păreri, orice cumpănire greşită este preîntâmpinată.

Făgăduiala din urmă îi cam răci bucuria, căci, după vorbele frumoase de dinainte, nădăjduise să dobândească iertarea şi nu judecarea bărbatului ei. Îşi zise totuşi că, deşi nu era ceea ce dorise, judecata cinstiților divaniți îi putea fi mai prielnică decât o poruncă a voievodului, având oricum precădere față de josnicele uneltiri ale lui Vasile din Corcova. Voievodul, ca parte a gâlcevii iscate, ar fi putut fi, chiar şi fără voie, pătimaş; divaniții vor fi desigur mai nepărtinitori. Şi la urma-urmelor, încercarea ei nu se dovedea zadarnică, chiar şi numai pentru faptul că făcea cu neputință cercarea de ucidere în taină a biv vel serdarului.

Când se întoarse din Corcova, Vasile găsi starea lucrurilor cu totul schimbată, devenită destul de prielnică celui întemnițat. Nu numai că Diicu fusese abătut de la gândul otrăvirii, dar pe deasupra serdarul Constantin Şerban fusese trecut din nou sub privegherea armaşului. Fostul păhărnicel spumega de supărare, văzând că toată străduința de a lega printr-o întunecată cârdăşie soarta lui Diicu de a sa i se spulbera. Fusese încredințat că taina omorului – cunoscută acum lumii întregi, lucru pe care se făcea a nu-l băga de seamă – va învârtoşa legătura dintre ei, întrucât socotea că Diicu, prins în laț, de teama de a nu fi dat în vileag, îl va cruța în toate de acum încolo, îngrijind de el ca de un ou. Dar nu-şi întemeie socotințele numai pe frică, ci şi pe gândul de a-l face să împărtăşească simțământul

Material cu drept de autor

vinovăției celor făptuite, simțământ pe care, dacă ar fi ştiut să-l țină treaz – şi la asta se pricepea –, ar fi făurit între ei o legătură pidosnică, o slăbiciune bolnăvicioasă față de el, care i-ar fi făcut să atârne în veci unul de celălalt în temeiul tainei ce-i încătuşa laolaltă. Pe aceasta cale se văzuse câştigând părtinirea şi precumpănirea în toate, lucru care-i putea înlesni grabnica înălțare spre marile dregătorii ale Curții.

Se agățase cu toată ființa de acest vis şi, în năvalnica dezlănțuire a patimii sale, nici măcar fugar nu-şi închipuise că ar putea da greş. Dimpotrivă, în nădejdea apropiatelor schimbări pe care le întrevedea, porni mărețe pregătiri care să-l ajute să fie pe măsura noii stări către care năzuia. Îşi începu sârgul prin primenirea prietenilor; pe unii dintre cei vechi, socotindu-i neîndestulător de aleşi, îi îndepărtă. Îşi alese un fel de vorbire mai fandosit, spre a se osebi de gloata celor lipsiți de însemnătate. Hotărî ca la întoarcere în cetatea de scaun să-şi statornicească o zi de primire a celora doritori să-i ceară ocrotirea.

Nu lăsă de-o parte nici grija de a-şi zămisli o nouă înfățişare. Întru aceasta veşmintele aveau deosebită însemnătate, de aceea arătă mare luare aminte pentru preschimbarea lor. Cât fusese la Corcova îşi croise un caftan nou, din cea mai prețioasă catifea venețiană, luată cu japca unui negustor sas din Braşov, care umbla cu marfă prin Oltenia. Acesta, în nădejdea unor învârteli mai bănoase, se abătuse din drumul mare, căutând pe la conace clienți bogați şi oleacă mai sărăcuți de fire. Vasile fu ispitit de catifelele negustorului, dar deloc plecat să i le şi plătească la prețul cerut. Drept care asmuți slugile asupră-i şi-l zăvorî în hambar dimpreună cu vizitii şi cu ajutoarele sale, amenințându-l că-l va da pe seama vel căpitanului județului sub învinuirea de înşelăciune. Neguțătorul opinti să-şi îndreptățească cererile, dar apoi, văzând lipsa de spor, se

Material cu drept de autor

jelui, se rugă, aduse în apărarea sa pedepsele mâniei cereşti care s-ar abate asupra prigonitorului său, dacă va fi năpăstuit cu nedreptate; însă totul fu în zadar. Văzând că boierul nu poate fi înduplecat, se lăsă păgubaş. Deşi nevinovat, socotea mai înțelept să nu ajungă în fața slujbaşilor acelui loc, căci nu era încredințat că i se va face dreptate. Poate se şi îndoia că o are, căci numai el ştia ce fel de alişverişuri învârtea şi ce păcate îi mai apăsau sufletul. Pe deasupra fostul paharnic putea fi prieten cu judecătorul şi atunci părtinirea ieşea în afară de orice îndoială. Dar chiar şi fără asta izbânda era îndoielnică, căci marfa sa îl putea ispiti şi pe slujbaş şi atunci, ca să se sloboade, va cădea jertfă unui jaf îndoit şi, în loc de un val de catifele, va fi silnicit să dea două, unul dregătorului şi altul boierului…

Vându deci țesătura cerută la un preț de batjocură şi plecă în grabă, înainte ca samavolnicei gazde să-i vină gândul de a-şi spori cererile, fericit că a scăpat cu viață şi doar cu atâta pagubă! Vasile îşi croi deîndată un caftan din deosebit de prețioasa țesătură, veşmânt pe care, din lipsa altor mijloace – căci un negustor de blănuri scumpe nu-i ieşise în cale –, trebui să-l tivească doar cu pielicele de vulpe din cele mai obişnuite, precum făceau slujbaşii mai sărmani de la Curte. El era însă peste măsură de fudul în noile sale straie, deşi boierii se veseleau a batjocură pe seama tivului de blăniță ieftină, a cărui sărăcie ieşea şi mai mult la vedere prin opunere față de soiul cu totul deosebit al catifelei.

Deci reînturnarea în cetatea de scaun îi prilejui o amarnică dezamăgire, căci îşi văzu spulberate toate frumoasele sale plănuiri. Împlinirea visurilor de mărire era din nou amânată, iar fârtații de la spătărie erau în culmea bucuriei, spre ciuda sa! Peste măsură de nefericit din pricina neaşteptatei schimbări, hotărî să-şi verse tot năduful pe ei. Cum îi lipsea o pricină pentru o răfuiala deschisă, le aruncă

Material cu drept de autor

o aţâţare pe ocolite, făcându-se că vorbeşte, chipurile, numai lui Diicu, fără a-i băga şi pe ei în seamă:

- Stăpâne, dacă n-aş fi plecat de lângă domnia ta pentru a-ţi căuta binele în alte părţi, cinstea ţi-ar fi fost demult spălată! Eu, când mă pun în slujba cuiva, apăi fac treabă temeinică, n-o las neisprăvită ca alţii! oftă el plin de înveninare, rotind învinuitor privirea în jur.

Radu Ştirbei Izvoranu, aflat din întâmplare de faţă, se simţi atins de spuse, care – deşi nu făceau trimitere la cineva anume – îl ţinteau cu toate acestea şi pe el. Iar dacă marele spătar nu s-ar fi grăbit să arate că împărtăşeşte părerea lui Vasile, s-ar fi răstit la acesta, luându-l repede, căci furia sta să răbufnească din el. Dar aşa, după zisele lui Diicu, se stârni în toţi o asemenea stânjeneală încât tăcu, înghiţindu-şi clocotul. Prin încuviinţarea sa, vel spătarul nu ţinea cu tot dinadinsul să-şi măgulească lăudătorul, ci chitea să-i înţepe pe prea-potoliţii săi sfătuitori, care-i tăiaseră avântul şi sporul în gâlceava cu serdarul.

*

Principele îşi ţinu făgăduiala şi în zilele imediat următoare începu judeţul biv vel serdarului Constantin Şerban. Primele întruniri ale divanului – care ţinteau doar să cerceteze în mare pricina, având rostul numai de a găti adevărata adunare a sfatului – se desfăşurară întruna din odăile mari din catul de jos al palatului domnesc celui nou. Domnul nefiind de faţă să-i privegheze, mulţi dintre marii dregători veniseră însoţiţi de propria lor curte, încât privitorii erau numeroşi şi feluriţi, mulţimea martoră fiind alcătuită din boieri de rangul al doilea şi al treilea şi din alţii chiar mai mărunţi.

Marele logofăt Radu Cocorăscu porni divănitul, cercând să găsească în canoanele legiuirilor pe care le avea

Material cu drept de autor

la îndemână o pricină asemenea celeia făptuite de serdar. Lăsă de-o parte pravila cea subțire, ieşită în anii mai îndepărtați din teascurile de la Govora şi desfăcu solemn "Îndreptarea legii", carte de legi scoasă de sub tipar abia în vremea anului de abia trecut şi, după ce răsfoi câteva file, dădu citire unui crâmpei din glava l06, cuprinsă în zacialo[6] 31, după cum singur le spuse auzitorilor:

- „Cela ce va zice cuiva: eu sunt mai de cinste decât tine şi mai boiaren – atunce acela se suduiaşte şi se va pedepsi ca un suduitoriu. Iară de-i va zice: cinstit sunt şi eu ca şi tine şi boiaren ca şi tine, atunce nu se va pedepsi ca un suduitoriu, de vreme ce nu ia nemică den cinstea lui sau den boieria lui, şi pentr-aceeia nu se va pedepsi ca un suduitoriu. Iară de vreame ce acela ce va grăi acest cuvânt, el va fi mai mic decât acela ce aude acest cuvânt, atunce se va pedepsi ca un suduitoriu. Iară aşa aceastea toate stau după voia judecătoriului să judece şi să adevereze să vază sunt aceste cuvinte de sudalmă (sau) nu sunt."

Marele logofăt se opri şi puse ceaslovul deoparte:

- Deci aceasta este pricina pe care o supun astăzi cercetării luminăților voastre, pricină pe care de altfel o cunoaşteți cu toții nemijlocit, fiind martori al celor petrecute.

Odată începutul făcut, boierii se încinseră la vorbă, sfatul ajungând în scurtă vreme peste măsură de furtunos. Cei care voiau să câştige bunăvoința lui Diicu căutau pricini de sporire a învinuirilor, pe când potrivnicii scormoneau după pretexte care să le scadă.

Marele vornic Preda Brâncoveanu se făcu părtaşul învinuitorilor. El ceru să se dea citire glavei l07, zacialo 1, pentru a înlesni deslușirea întocmai a păcatului săvârşit şi a mijloacelor de judecată de urmat, pentru ca acestea să fie cu

---

[6] (*Înv.*) subdiviziune a capitulelor Evangheliei sau ale unei pravile (cod de legi).

Material cu drept de autor

adevărat pe măsura faptelor întâmplate. După ce ascultară cu toții frântura de lege ce-o alesese, el zise drept încheiere:

- Deci asprimea cu care se ceartă orice sudalmă o socotim după cât de atingătoare este, pentru ca pedeapsa să fie deopotrivă cu fapta. Mărimea sudălmii este pe măsura vorbelor de ocară alese, de locul în carele acestea au fost rostite, după obrazul celui suduit şi cel al suduitoriului, după împrejurările când s-a făcut ocara, după greutatea cuvintelor aruncate. Ori, în temeiul acestor socotințe, sudalma pe care o judecăm este, fără nici o îndoială, o sudalmă mare. Întâi că a fost făptuită de către un obraz mic către unul mare, neasemuit mai mare; apoi, întrucât a fost spusă în plin divan, față de cea mai aleasă stirpe a acestei țări. În al treilea rând pentru că aduce atingere însăşi cinstei domnului, pentru că, pe de-o parte, nesocotea cuviința ce se cade a se arăta atunci când Măria Sa este de față, iar, pe de alta, pentru că nu ținea seamă de o poruncă a Înalt-prea-luminatului nostru voievod, care a hotărât, într-un chip ce nu lasă loc nici unei îndoieli, chipul cum să fie cinstit boier Diicu de către obştea întregii țări. Deci vina este limpede. În înfumurarea sa deşănțată, acest fost serdar, azi simplu mazil, nu s-a mulțumit numai să se creadă deopotrivă cu moştenitorul scaunului domnesc al Ungrovlahiei şi de seama aceluia care este totodată cel mai însemnat dregător al divanului nostru, după Sfinția sa, părintele mitropolit. Deşi şi acestea închipuie o hulă de neiertat, lucrurile au mers chiar mai departe! Acest boier oarecare a cutezat să se socotească nu asemenea, ci chiar mai presus de măritul vel spătar, cu toate împuternicirile de care se bucură acesta! Din păcate legea nu face o osebire mulțumitoare între feluritele chipuri de ocară, lipsindu-i un cuvânt potrivit pentru acest soi de nesăbuință, dar fapta trebuie socotită mult mai vinovată decât orice suduitură obişnuită, prețuind cel puțin cât păcatul a patru sudălmi mari

Material cu drept de autor

laolaltă! Potrivit părerii mele şi pedeapsa trebuie împătrită, ca să fie pe potriva nelegiuirii!

- Adevărate sunt cuvintele vel vornicului –întări marele logofăt – căci legea noastră, la glava 107, zacialo 9 şi 11 arată deslușit că „mare sudalmă se cheamă când va sudui neşcine pre altul la vreun loc ca acela de cinste, unde vor fi mulți oameni strânşi", căci una e să te suduiască cineva între patru ochi şi alta să te facă de ruşine față de mulțime de lume.

- Ba, la zacialo 19, aceeaşi glavă, se adăugeşte – lămuri mai departe marele vornic – că a lovi cu pumnul sau cu toiagul „în Curtea Domnească... atunce se va chema sudalma mare". Ori legea ne învață, la zacialo 5 glava l07, că sudalma în cuvinte „mai rău întărâtă pre om decât când l-ai bate cu un toiag". Deci atunci când sudalma din vorbe e făptuită la Curtea Domnească mai aspru trebuie să se pedepsească decât pălitura făptuită în acelaşi loc. Dacă lovitura în aceste împrejurări se aseamănă cu o sudalma mare, atunci cuvântul cel atingătoriu şi mai aspru trebuie cercetat!

- Să nu uităm că legea apără pe oamenii domniei ce se află în slujbă – se amestecă în vorbă marele portar Neagu şi el îngăduit, în ciuda datinilor, la acest lărgit divan boieresc, în care obişnuit nu putea ajunge.

Deşi în alte împrejurări părerile sale nici nu erau băgate în seamă de marii sfetnici, îşi luă voia de a stărui:

- În mai multe locuri – adăugi el – legea alcătuită cu încuviințarea bunului nostru domn spune răspicat acest lucru; să căutăm la glava 48, zacialo 2 sau la glava 107, zacialo 15 şi vom afla bună îndreptare. Înfruntarea unui dregător în slujbă trebuie să se certe peste măsură de aspru!

Într-o clipită în odaie se stârni oarece zarvă, căci mai mulți boieri deodată îşi arătară îndoiala că s-ar putea socoti că Diicu s-ar fi aflat la împlinirea unei porunci

Material cu drept de autor

domneşti la vremea petrecerii nenorocitei întâmplări. Ridicând vocea ca să se facă auzit, Neagu din Vaideei, marele portar, se grăbi să facă îndreptarea cuvenită:

- Marele spătar venise la divanul ţarii. Ori a lua parte la întrunirile acestuia e tot una cu împlinirea unei porunci domneşti. Deci spătarul îşi săvârşea îndatoririle legiuite către ţară şi către stăpânire. Deci lucrurile nu trebuie socotite ca fiind o simplă suduială spusă de un mazil de rând unui oarecare boier mare ce se afla pe undeva în preumblare, ci ca o hulire a unuia dintre cei mai însemnaţi dregători în vreme ce acesta înfăptuia grijile de obşte, care cad în seama cârmuirii!

Diicu urmărea cu plăcere înfierarea potrivnicului. Fiecare nouă învinuire, sau fiecare adâncire a uneia din cele vechi o întâmpina cu un zâmbet încuviinţător de încântare. Faptul că în ultima vreme întâmpinase o seamă de nereuşite din cele mai supărătoare îl îndemnase să pună nemăsurat de multă patimă în această judecată. Nu putea uita că de curând pierduse judecata cu mitropolia din pricina unei nepărtiniri prost înţelese a unor aşa-zişi prieteni; la aceasta se adăugau apoi încurcăturile pricinuite de agă, care atinseră culmea cu fuga serdarului şi cu încercările de prindere ale temnicerului scăpat în străinătăţuri.

Se părea însă că, în sfârşit, steaua lui se ridica din nou. Întrezărea deja întâiile bucurii cu care-l răsfăţa soarta. În primul rând Constantin Şerban era târât în faţa judecăţii şi de bună seamă îşi va primi răsplata meritată, urmând a fi osândit necruţător, cu atât mai mult cu cât era vădit că o seamă de divaniţi nu se arătau tocmai îngăduitori; iar principele, după cum lăsa să se întrevadă, îi gătea şi o altă bucurie, căci, după cum se putea înţelege, dădea zor cu oştirea ţării, cu gândul de a se amesteca în trebile Moldovei. Ori cârmuirea năvalei asupra principatului vecin neîndoios că i se va dărui lui, cu toate foloasele pe care le putea

Material cu drept de autor

stoarce de aici. Din nou era cuprins de vise avântate şi de încredere în viitor. Privea cu dispreț la serdar, care, adus în fața lor, stătea în picioare umil şi stingher, în veşmintele sale mucede şi murdare, pline de scame şi urme de paie – căci armaşul nu îngăduise să i se aducă straie noi, deşi cele vechi împrăştiau un miros greu în jur.

Totuşi Diicu nu era pe deplin mulțumit de mersul tocmelilor; pricina amenința să fie socotită ca mărginindu-se doar la nişte simple suduieli, de aici ivindu-se primejdia unei osânde cam prea îngăduitoare. Ori el dorea altceva. Cugetările marelui portar nu fuseseră prinse de ascultători în toată adâncimea lor, dar tocmai ele puteau deschide un nou făgaş chibzuielilor, încurcând lucrurile. Se uită stăruitor la vel agă, aşteptând ca acesta – cum se înțeleseseră de mai-nainte – să ia cuvântul şi să dea povățuirilor întorsătura dorită. Radu Popescu se codea însă să se amestece în vorba atâtor mari dregători, aflați mult deasupra rangului său, dar se văzu, în cele din urmă, silit să-şi învingă sfiiciunea sub privirea biciuitoare a marelui spătar.

- Frumos ne-a vorbit marele vornic şi temeinic s-a priceput a ne tălmăci legea. Tocmai de aceea voi purcede de la spusele sale atunci când îmi voi înfățişa părerea. Oare putem să ne mărginim a vedea în cele petrecute o simplă sudalmă – fie ea şi una mare –, zvârlită împotriva unui boier, cum s-a arătat până acum? Eu cred că nu! Domina sa, logofătul Radu Cocorăscu, ne-a arătat că sudalma s-a întâmplat de față cu Măria Sa, slăvitul nostru voievod şi domn, înfruntându-l deci pe însuşi stăpânul tuturora. Oare nu ar trebui să vorbim de o sfruntare aruncată în obraz nu unui boier, ci domniei însăşi?! Pe de altă parte nu acelaşi înțeles îl are şi tăgada de a arăta marelui spătar semnele de cinstire orânduite prin voința domnului?! Ori eu cred că nelegiuirea pe care o cercetăm este întreită; în primul rând e vorba de o sudalmă mare aridicată împotriva unui mare

Material cu drept de autor

boier, ale cărei amănunțimi, de toți ştiute, o fac să atârne şi mai greu decât cele zugrăvite în pildele pravilei ce-o cercetăm; iar aceasta este vina cea mai uşoara care i se poate pune în seamă pârâtului! La ea se adaugă o sudalmă întoarsă asupra domniei în chipul celei zugrăvite în glava 112 zecialo 1. Iar în al treilea rând, trebuie să ne gândim şi la nesocotirea şi batjocorirea unei porunci domneşti, lucru care nu poate fi tălmăcit decât numai drept zaveră împotriva stăpânirii de Dumnezeu aşezate. Deci nu avem de judecat doar o suduială din cele obişnuite şi lipsite de însemnătate, ci de o amarnică hulă îndreptată împotriva stăpânirii, care dovedeşte şi o vădită nesupunere față de orânduielile țării şi față de cârmuirea ei!

Cum domnul se ferise să se amestece, lăsând divanul să se descurce singur, neguțările se prelungiră câteva zile, cu tălmăciri ale legii care se băteau cap în cap, fiecare vorbitor căutând să tâlcuiască faptele şi să le potrivească în canoanele pravilei după propria sa chibzuință, fără să se poată ajunge până la urmă la o părere de obşte. Nici prietenii lui Constantin Şerban nu tăcură, căutând mijloace care fie să-l dezvinuiască pe cel judecat, fie cel puțin să-i scadă păcatul ce-l apăsa. Cum legea le era mai puțin prielnică, se agățau de argumente care izvorau din pravoslavnica omenie care se cuvenea a o arăta în preajma sfintelor sărbători:

- Milostenia este însuşirea sufletelor mari şi mărinimoase! După asta se osebesc de celelalte! zise cu străvezii subînțelesuri marele comis Radu Mihalcea Cândescu, pentru a-l înrâuri pe Diicu ca să se învoiască la o împăcare şi la iertarea vinovatului.

- Iar împlinirea neabătută a legii este semnul sufletelor pline de vrednicie în păstrarea bunelor rânduieli! răspunse acesta scurt, hotărât să nu facă nici un pas înapoi.

Material cu drept de autor

- Totuşi bunătatea şi împăcarea înalță sufleteşte omul! Ori de ce să nu ne iertăm semenii când aceasta ne stă în putere şi faptul ne face cinste?! Chiar legea îndrumă spre stingerea pricinilor prin creştinească iertare! intră în vorbă Ghinea Țucala Brătăşanu, marele vistiernic, altfel fire grosolană, nesimțitoare, neiertătoare şi răzbunătoare.

Se auziră murmure de mirare şi nedumerire, lumea nepricepând la ce canon anume face trimitere, dar şi pentru că îi cunoştea firea şi năravurile, deloc plecate spre milostenie şi gingaşe simțiri pravoslavnice. Era deci ciudat că făcea vorbire de aşa ceva.

- La glava l06, zacialo 25 – îi lămuri marele vistiernic pe cei nedumeriți – legea zice: „Cela ce va fi suduit pre cineva pentru pornirea mâniei sau de în sminteala limbii, acela să nu se certe ca un suduitoriu..."

Anume se oprise cu cititul la jumătatea frânturii alese din pravilă, întrucât voia să-şi înşele ascultătorii, întemeindu-se pe lor buna credință. Adevărul era că partea a doua a bucății de scriere alese, cea trecută sub tăcere, arăta că vinovatul putea fi iertat numai dacă acesta cerea iertare celui vătămat şi se ajungea la împăcarea împricinaților înaintea purcesului judecății. Ori vreo împăciuire nici nu se încercase măcar şi asta în primul rând din pricina îndărătniciei serdarului, care nu era plecat să cedeze în fața potrivnicului său.

Astfel retezat, crâmpeiul de lege făcu vâlvă, căci se născu credința că serdarul va putea fi dezvinuit cu uşurință. Prietenii lui Diicu cerură în grabă să vadă legea, încredințați că la mijloc era ceva necurat. Abia atunci se descoperi viclenia marelui vistiernic. Pravila arăta mai departe că cel vinovat scăpa de pedeapsă numai dacă „se lasă mai mic", şi dacă se pocăia sincer şi cerea „ertăciune naintea tuturor". Ori serdarului nici prin gând nu-i trecuse să se învoiască la aşa ceva, nici atunci pe loc, de îndată după

Material cu drept de autor

petrecerea întâmplării, şi nici mai târziu; nimeni nu ştia ca acesta să fi încercat măcar odată să ajungă la o astfel de încheiere.

De altfel vistierul, pornind de la lipsa sa de demnitate, el neruşinându-se de nici o înjosire dacă aceasta îi aducea folos, nădăjduia că serdarul, semănându-i la fire, va înțelege portița de scăpare care i se punea la îndemână şi se va grăbi să-şi ceară iertăciune înaintea tuturor, chiar aici la cercetări şi va pune în felul acesta capăt județului, silindu-l pe Diicu să-l izbăvească. Pentru Ghinea, om obişnuit a se da după împrejurări, puțină fățărie, oricât de umilitoare ar fi fost, nu era greu de închipuit. Nu obişnuia să se încurce în simțiri de astea subțiri, precum cinstea sau virtutea. El se bizuia pe înțelepciunea zicalei că te faci frate şi cu dracul până ce treci puntea. După aceea legămintele nu mai aveau preț şi puteau fi încălcate fără vreo părere de rău...

Dar biv vel serdarul era prea fudul ca să cadă la asemenea învoială, chiar dacă aceasta îi putea aduce o neîntârziată mântuire. Aşa încât, el tăcând, divănitul îşi urmă netulburat mersul.

- S-ar putea zice că cele întâmplate s-au petrecut sub pornirea mâniei, se băgă şi marele spătar în vorbă, răstălmăcind cu prefăcută bunăvoință partea legii de care făcuse vorbire vel vistierul. Dar trebuie să ținem seamă că împrejurările de atunci nu prea îndreptățesc părerea, căci făptaşul nu avea pricini temeinice de supărare, care să-l fi scos din fire. Pe deasupra mazilul pe care-l judecați nu poate fi cruțat de cercetări şi din aceea că nu a arătat vreun semn de pocăință şi nu a venit să cerşească plecată iertăciune.

Cum taman în acea zi fusese adus în fața lor şi serdarul, Diicu se temu că, spunând acest lucru, potrivnicul, plin de viclenie, se va grăbi să facă acum, de ochii lumii, cererea de iertăciune şi-i va scăpa printre degete, căci el, doritor de a nu apărea ca neomenos, va fi silit să se

Material cu drept de autor

învoiască a primi mâna de împăcare întinsă de celălalt. Dar nu se întâmplă aşa. Dimpotrivă serdarul îl privi duşmănos şi îndărătnic. Nici gând să se plece! Diicu oftă uşurat şi-şi urmă vorba:

- Deci legiuiala de care a făcut vorbire marele vistiernic nu se potriveşte defel stărilor pe care le-a iscat împricinatul. Oricât de iertător aş dori să mă dovedesc, răutatea şi îndărătnicia biv vel serdarului mă împiedică să-i arăt semnele bunăvoinţei mele!

Diicu socoti că dat prin aceasta şi măsura simţului său de dreptate, a milei creştine ce-l însufleţeşte şi a cugetului său iertător. După cele ce spusese, nu putea fi nicicum socotit neîndurător, neomenos sau răzbunător. El voise iertarea şi împăcarea, dar celălalt se dovedise rău, încăpăţânat şi îndărătnic.

Sfatul ajunse deci la un prag ce se dovedea anevoios de trecut, atât pentru marele spătar, cât şi pentru apărătorii biv vel serdarului. Diicu se temea şi pe mai departe că în cele din urmă serdarul ar putea ceda, iar el, pentru a trece în ochii lumii drept blând şi iubitor al aproapelui – lucru care i-ar fi scos bun renume –, va fi silit să-l ierte pe păcătos, ceea ce nu se potrivea însă socotelilor sale. Pe de altă parte, nici părtaşii mărturisiţi şi nemărturisiţi ai serdarului nu îndrăzneau să împingă lucrurile prea departe în legătură cu cererile de iertăciune pe care acesta le datora şi părerile de rău care le-ar încerca, căci nu erau siguri că boierul – pe care nu apucaseră să-l iscodească spre a vedea în ce ape se scaldă – va fi înclinat să se umilească. Era primejdios ca să-l îndupleci pe Diicu să se încuviinţeze stingerea gâlcevii în temeiul mărturisirilor de părere de rău, iar serdarul să se împotrivească plin de vrednicie a făptui cele de cuviinţă spre îmbunarea potrivnicului. Soarta i-ar fi fost pentru totdeauna pecetluită şi nimeni nu l-ar mai fi putut izbăvi în vreun fel. Dar o asemenea încăpăţânare

Material cu drept de autor

împotrivitoare s-ar fi răsfrânt neprielnic nu numai asupra pârâtului, ci şi asupra apărătorilor săi, căci ar fi ajuns de batjocura celorlalți, părând de-a dreptul nerozi, de vreme ce se dezicea de spusele lor chiar acela pentru care se zbăteau! De aceea nu aveau pricină de a se simți prea în largul lor stăruind mai departe. Singura ieşire din impas ar fi fost ca serdarul să nu fie adus în starea de a fi silit să tăgăduiască deschis faptul că nu era plecat să se închine lui Diicu, lăsându-se nedesluşit credința că acesta încă nu şi-a spus cel din urmă cuvânt. Totuşi merseseră atât de departe cu osârdia, încât era destul de greu de a mai da înapoi; drept aceea marele comis, fără a se mai sfătui cu cineva, luă asupră-şi necazul de a duce mai departe lupta:

- Este adevărat că până acum biv vel serdarul nu a dat vreun semn de ispăşenie, dar aceasta împotriva voinței sale, pentru că, fiind întemnițat, nu a mai avut putința de a se înfățişa înaintea Domniei tale, vel spătare. De la data nefericitei întâmplări este întâiaşi oară că apare în lume...

Marele comis spuse ultimele cuvinte nesigur, înfrigurat, aşteptându-se ca, în orice clipă, mândrul Constantin Şerban, care se socotea scoborâtor din os domnesc, să răbufnească, certându-l furtunos, întrucât nu a cerut nimănui să-l apere, înjosindu-l. Îşi isprăvi totuşi spusa fără să se fi întâmplat ceva, dar nu îndrăzni să privească spre Constantin Şerban, pentru ca nu cumva vreun semn de tăgadă al acestuia să le arate tuturor că vorbise nu numai fără încuviințarea celui învinuit, ci chiar împotriva credințelor sale lăuntrice.

Diicu se simți prins în capcană. I se punea în cumpănă bunătatea sufletească, însuşire cu care îi plăcea să se fălească şi pe care, cu câteva clipe mai devreme, o trâmbițase sfruntător. Privi întrebător spre marele logofăt, negăsind în acea clipă un mijloc de a ieşi din încurcătură fără a ceda. Radu Cocorăscu, care arăta peste măsură de

Material cu drept de autor

multă scumpătate în tălmăcirea înscrisurilor pravilei, neîngăduind nici cea mai mică abatere de la cugetul lor – fără gând de a veni în întâmpinarea dorințelor tainice ale marelui spătar –, hotărî să facă îndreptările cuvenite, după un răgaz de tăcere care i se păru lui Diicu nesfârşit, căci toți cei adunați aşteptau un răspuns din partea lui şi nu a logofătului:

- După câte ştiu, legea grijită şi tocmită de sfinția sa, preafericitul chir Ştefan şi încuviințată de Măria Sa a fi scoasă la lumină de tiparnițele țării nu îngăduie aşa ceva. La glava 111, zacialo 9 se spune răspicat că iertarea trebuie să se petreacă înainte de a „întra acelea cuvinte (de sudalmă) în urechile judecătorului; iară de-l va erta după ce va fi înțeles judecătoriul, atunce nu se chiamă ertată aceaia sudalmă." Ori, cum judecata s-a pornit deja, după cele legiuite, iertarea şi împăcarea nu mai sunt de amu cu putință.

Diicu răsuflă uşurat. Acum îşi putea îngădui să se grozăvească mai departe cu sufletul său mărinimos, căci, oricum, județul era sortit să curgă mai departe, chiar dacă el ar fi zis că l-ar fi iertat pe păcătos. Nimeni nu-i mai putea pune în seamă vina că judecata mergea înainte din pricina răutății, ori a neîngăduinței sale! O ieşire mai de cinste nici că şi-ar fi putut dori!

De altfel şi apărătorilor serdarului li se luase o piatră de pe inimă. Se temuseră de o răbufnire de semeție a întemnițatului, care i-ar fi lăsat pe toți fără putința de a mai zice ceva. Trecuseră însă cu bine peste clipele de cumpănă, căci serdarului nu-i scăpase nici un semn de împotrivire, ascultând totul cu resemnare şi nepăsare. Îmbărbătați de purtarea sa delăsătoare, se avântară din nou în vorbă. Vel spătarul se bucurase prea devreme. Mai mulți divaniți stăruiră asupra împrejurării că fostul serdar fusese în neputință de a-şi arătata liber voința, deci nu i se putea cere să fi împlinit cerințele cetite din pravilă de marele logofăt.

Material cu drept de autor

Acestea erau orânduite e numai pentru aceia care, liberi fiind, aveau putința de a aduce îndreptările cuvenite celui suduit şi nu o făcuseră din vreme, nu şi la cei care până la clipa judecății fuseseră împiedicați de a-şi împlini dorința din pricina unor împrejurări străine de voința lor – acum fiind vorba de zăvorârea în temniță. Mitropolitul, care până atunci se mulțumise să ia parte la sfat mai mult ca privitor, intră şi el în vorbă, îndemnând părțile să se plece spre o împăcare.

- Înțelepciunea sfătuieşte la înțelegere şi la iubire, nu la dezbinare şi la ură. Apoi văd că uitați cu totul că ne aflăm în postul Paştelui. Oare unde vă sunt adevăratele simțăminte creştineşti, care trebuie să vă slujească de îndemn în viață?! Oare, atunci când Domnul nostru ceresc suferă în amarnice cazne, voi mai aveți vreme pentru neînsemnatele voastre răfuieli?! În astfel de zile trebuie să vă ridicați deasupra celor pământeşti, să vă spălați cugetele în căință, în iertare, în bunătate şi împăcare, aşa cum vă îndeamnă Domnul Dumnezeu! Iar voi, dimpotrivă, vă urâți şi vă mâncați ca nişte netrebnici. Uitați de toate cele sfinte şi vă afundați în mocirla păcatului şi al patimilor celor rele!

„Țărănoi afurisit!" îl bodogăni în gând Diicu pe mitropolit, căci arhiereul se trăgea într-adevăr dintr-un neam de moşneni destul de sărmani. După ce pierduse județul legat de strânsul birurilor, nu-l mai putea suferi. „Bine că ai început să aridici nasul şi să-ți dai cu părerea între nişte boieri adevărați!" îşi zise înciudat mai departe.

Logofătul încuviință în cele din urmă că asemenea cugetări nu sunt tocmai lipsite de îndreptățire şi, deşi lucrurile veneau cam târziu, îngădui ca părțile să poată făptui totuşi cele de cuviință pentru încheierea unei împăcări, dacă nu au nimic împotrivă. Apărătorii întemnițatului stăruiseră până atunci numai ca să-l zădărască pe Diicu Buicescu, încredințați fiind că hotărârile

Material cu drept de autor

pravilniceşti împiedică orice putință de împăciuire în răstimpul județului. Întorsătura îi luă prin urmare pe nepregătite şi îi cuprinse teama că sunt amenințați de primejdia ca serdarul să-şi iasă până la urmă din sărite şi, neînvoindu-se cu umilințele canonului de iertare, să strice totul. Mutenia sa de până atunci era la urma-urmelor un răspuns, de bună seamă unul de tăgadă, dar, cu puțină bunăvoință, tăcerea putea fi totuşi răstălmăcită de apărători în opusul ei. Atâta vreme cât el tăcea puteau să vânture stindardul împăcării şi al iertării. Însă, la drept vorbind, serdarul tăcuse până atunci nu din dorința de a arăta că s-ar împotrivi, ci pentru că nu-l întrebase nimeni nimic. Fusese privit ca o ființă aflată mai prejos de semeni, pentru care alții sunt în drept să hotărască, fără a ține seamă de ea.

Dar nici vel spătarul nu se simțea în largul său văzând că nu avea de ales decât între două ieşiri, amândouă la fel de supărătoare: ori să-şi apere renumele de bun creştin, milos şi iertător şi să-l lase pe serdar să scape nepedepsit, ori să cadă jertfă clevetelii de obşte – trecând drept răzbunător şi neomenos –, dar să obțină osândirea vinovatului. Se aşternu o linişte adâncă, lumea aşteptând din parte-i răspunsul de care depindea soarta județului. Vel spătarul tăcea însă nehotărât. Unii se veseleau de încurcătura în care se afla, ştiind că, oricare răspuns ar fi ales, îşi călca într-un fel pe inimă.

Al doilea spătar Barbu Filişesnu, aflat în spatele mai-marelui său, se plecă la urechea acestuia şi-i şopti să ceară o amânare pe a doua zi, căci poate între timp vor găsi vreo ieşire. Diicu, fără a sta pe gânduri, repetă cu voce tare povața ce o primise. Judecata se întrerupse din nou, urmând ca firul ei să fie reînnodat în dimineața ce va veni.

Toată noaptea spătăria fu în fierbere. În frunte cu marele spătar, toți căutau un chițibuş care să împiedice făptuirea oricărei încercări de împăcare şi să silească sfatul

Material cu drept de autor

domnesc să urmeze pe mai departe, neabătut, calea judecății. În cele din urmă Radu Ştirbei Izvoranu, nu lipsit de o bogată închipuire când era vorba de țesutul urzelilor viclene, descoperi pretextul ce-i putea scote la liman, iar aga fu însărcinat ca a doua zi să-l înfățişeze adunării, înainte ca logofătul să apuce să-l întrebe pe Diicu ce-a hotărât.

- Faptul că marele spătar s-a arătat îndurător şi s-a învoit să înceapă cele de cuviință pentru a înlesni o împăcare dovedeşte măreția sufletului său şi îi face deosebită cinste! îşi lăudă aga ocrotitorul. Din păcate însă dezlegarea judecății nu stă în mâna domniei sale, urmă mai departe vorbitorul. S-a arătat că sudalma a fost zvârlită marelui spătar în vreme ce acesta se afla în slujbă domnească. Ori legea, la glava 106, zacialo 28 spune limpede că „cela ce va sudui pre omul cel domnesc, acela se cheamă cum au suduit pre domn; şi de-ară şi erta cel suduit iară căce iaste om domnesc, domnul nu-l va erta, ce-l va pedepsi." Deci este limpede că bunătatea nemărginită a vel spătarului n-are puterea de a scăpa de vină pe mazilul Constantin din Dobreni, ci se face numai dovada mărinimiei cugetului său! Apoi pricinaşul a hulit nu numai om domnesc în slujbă, ci a nesocotit şi porunca domnului privind chipul de cinstire a vel spătarului Diicu, ca beizadea şi urmaş la scaunul țării, arătându-se fire vicleană şi zavistnică[7]. A vrut, cu fala sa, să pună sub semnul îndoielii însăşi legiuita îndreptățire a cârmuirii noastre, pe care țintea s-o uzurpe. Ori toate acestea nu se cade să le ierte vel spătarul, ci numai domnul poate hotărî asupra lor. Deci, de voieşte să fie legiuit, vel spătarului Diicu Buicescu nu îi este îngăduit să oprească mersul judecății!

Aga se aşează jos, cu cugetul împăcat că a împlinit aidoma îndatorirea ce-i fusese încredințată de Diicu. Dar

---

[7] (*Înv.*) Fire de intrigant, pizmaş, invidios, gelos, pizmuitor. [Var.: **zavistic**.] – Din sl. **zavistiniku**.

Material cu drept de autor

acesta şi vtori spătarului Barbu Filişanu îl pironeau crunt cu privirea. O clipă nu înțelese din ce pricină se arătau aşa supărați, dar apoi îşi dădu seama că, pentru a preîntâmpina amestecul domnului în neguțările lor, fusese dăscălit a adăugi câteva vorbe, pe care însă le uitase. Deşi logofătul tocmai mărturisea că va ține seamă de noile deslușiri de care se făcuse vorbire şi că va sârgui să le cerceteze temeinicia, aga, întrerupându-l, se sculă repede în picioare ca să-şi întregească spusa, aşa cum o învățase la spătărie:

- Deci numai domnul se cuvine să ierte în această pricină. Dar nu are rost ca să-l mai supărăm cu vreo întrebare, căci a arătat deja că doreşte să se facă judecată, de vreme ce ne aflăm adunați laolaltă aici din porunca sa. Deci Măria Sa nu a arătat semne de iertare şi de uitare a celor petrecute, ci dimpotrivă.

Cugetările înşirate erau pe deplin îndreptățite şi nimeni dintre cei aflați de față n-ar fi îndrăznit să se înfățişeze domnului, ca să-l întrebe dacă mai are rost să meargă mai departe cu județul, de vreme ce el poruncise ținerea acestuia. Astfel neguțările se împotmoliră la acest liman, fără nădejdea de a mai fi reluate vreodată, lucrătura lui Izvoranu – peste măsură de iscusită – dovedindu-se desăvârşită şi de nezdruncinat.

Pe deplin satisfăcut, Diicu nu se putu ține să nu se bucure deschis de îndemânarea sa, jucând în fața celorlalți privelişitea sfâşietoare a bunelor sale năzuințe, care se sfarmă de zidul neîndurător al legii. De aceea după ce logofătul recunoscu temeinicia celor spuse de marele agă, vel spătarul se ridică în picioare spre a deplânge în fața cinstitei adunări nefericirea care-l încerca, văzând că legea năprasnică îi iroseşte bunătatea sufletească şi-l opreşte să-şi reverse, acum, în postul Paştelui, o cât de mică câtime a milosteniei sale asupra acestui mazil rău şi viclean, care – întrucât este şi el un suflet de creştin, deşi păcătos până în

Material cu drept de autor

măduva oaselor – meritã totuşi îndurare, căci, dacă răul înrăieşte, poate bunătatea îl va îndupleca spre bine. Fandoselile sale îi dezgustară pe toți prin fățăria lor vădită, căci se ştia din zvonuri şi cleveteli că nu dorise nicicând o împăcare, de vreme ce toți sfetnicii şi povățuitorii săi trudiseră o noapte întreagă ca să născocească această viclenie izbăvitoare.

Cuvântările pline de omenie şi înaltă simțire creştină, pe care, din fățărnicie, Diicu nu avusese tăria să şi le înăbuşe, avură o urmare neaşteptată şi nedorită de el: scăzură încruntarea județului, dând naştere unei plecări spre cugetări peste măsură de priincioase fostului serdar, încât se ivi putința ca acesta să scape cu o osândă destul de uşoară. Spătarul îngăduise pălăvrăgeala despre iertare şi milă numai din dorința de a-şi da prilejul să-şi înfățişeze marea sa gingăşie sufletească şi de a-şi făuri astfel un bun renume, nicidecum din dorința de a trezi în ceilalți mărinimie şi înțelegere încărcată de nețărmurită bunăvoință, lucru care putea uşura pedeapsa cuvenită osânditului. De aceea îi îndemnă pe cei care-i erau părtaşi să găsească mijloace prin care să preîntâmpine luarea unei hotărâri prea prielnice pârâtului. Totuşi noile învinuiri de care aceştia făceau vorbire erau nişte însăilări cam trase de păr şi se legau numai de mărunțişuri, cu totul lipsite de însemnătate pentru mersul neguțărilor. Marele spătar simțea că-i cam fuge pământul de sub picioare şi îşi da seama că numai purtarea sa prefăcut îngăduitoare împinsese județul spre acest nedorit pripor. Din nefericire se părea că în acea clipă nu mai era nimic de făcut pentru a-i schimba mersul. Din pricina nenorocitei neghiobii de care se lăsase ispitit, dădea greş cu răzbunarea. Gândul de a-şi fi pricinuit singur neizbânda îl râcâia adânc în suflet şi această gâlceavă cu sine nu întârzie să răbufnească chiar în lume, însă într-un chip care să-i îngăduie să ascundă adevărul:

Material cu drept de autor

- Văd că se arată multă înțelegere acestui viclean mazil, care de multe se face vinovat. De vreme îndelungată Măria Sa a aflat că nişte boieri îl hiclenesc, căzând la învoială cu duşmanii țării noastre. Să ne amintim numai de întâlnirile tainice de astă iarnă cu solii acelui neprieten al nostru, voievodul Vasile al Moldovei. „Oare cine era frunte acelor vrăjmaşi?" ne întrebam cu toții. Ei bine, acest mazil, care o face pe spăşitul în fața domniilor voastre, e unul dintr-aceia! Nici temnița – fie ea şi cea mai grea – nu-l împiedică să unelteaască, cum a dovedit-o şi încercare de scăpare făptuită! Că doar nu putea pune mâna pe chei dacă nu era ajutat de unii de afară! Şi în multe alte chipuri vânzătorii au viclenit pe domnul nostru, în taină năzuind chiar să apuce scaunul, punând în cumpănă pentru aceasta însăşi viața Măriei Sale, slăvitul nostru voievod!

Învinuirile nespus de atingătoare, dar nedrepte şi prin nimic dovedite, însăilate cu patimă şi cu ciudă, fură primite cu întărâtare, stârnind rumoare. Ațâțați, divaniții vorbeau de-a valma, unii arătând că nu poate fi vorba decât de nişte scorneli care întrec măsura adevărului, alții cerând dovezi. Diicu nu era în stăpânirea nici unor mărturii, căci aruncase vorbele numai dintr-o pornire potrivnică plecărilor spre împăcare ale celor întruniți. Fusese o ieşire neîndestulător cugetată, dar odată pornit pe acest scoborâş, nu mai putea da înapoi. Ca să-i facă să tacă pe cei care îl înfruntau, cerând dovezi, rosti cu vădit subînțeles:

- De altfel cred că ar cam trebui să ne întrebăm dacă cei care pun prea mult suflet întru apărarea acestui mazil viclean o fac chiar fără a ținti vreun folos?! Eu unul mă cam îndoiesc! Cred mai degrabă că se tem să nu li se descopere părtăşia. Apărându-l pe el se apără pe sine. Pentru cel care se pricepe să citească în suflet, chiar şi vorbele ce par a fi fără noimă scot la iveală multe adevăruri ascunse şi amestecături vinovate.

Material cu drept de autor

Mulți boieri, văzând că părerile lor nepărtinitoare şi cinstite sunt tălmăcite cu atâta rea-voință, se simțiră atinşi. Asemenea vorbe învinuitoare erau tot una cu a nu le mai îngădui să-şi spună deschis părerea, sub amenințarea de a fi bănuiți în chip samavolnic de hiclenirea țării şi a domnului! Acest chip de a-i face să tacă, siluindu-le voințele, dezlănțui o fulgerătoare vrăjmăşie față de marele spătar, iar cugetele deveniră foarte ghețoase. Din dorința de a-i sfida pe cei care îndrăzneau să nu-i țină partea, Diicu preveni adunarea că va aduce curând dovezi de netăgăduit, care vor da pe față pe mulți dintre aceia care – crezându-se mult preacinstiți – o fac pe jigniții, acum când lucrurile sunt spuse fără trimitere la cineva anume.

Judecata era pe cale de a ascuți din nou dezbinarea din sânul obştii celor de neam. De altfel amenințarea că potrivnicii vor fi dați în vileag cu toptanul stârni o stare de vie neliniște. Mulți boieri, chiar nevinovați, se temeau să nu cadă jertfă unor mărturii plăsmuite, izvodite din deşartă dorință de răzbunare, ştiind că la spătărie era un adevărat viespar, pus pe uneltiri şi intrigi. Luarea aminte a celor din odaie se abătu cu totul de la cele ale tâlcuirii pravilelor, întorsătura dată de vel spătar prinzându-i într-atât pe aceştia, încât uitară pentru ce se întruniseră. Simțindu-se primejduiți, divaniții şuşoteau între ei, fără a mai asculta vorbitorii. Larma deveni de-a dreptul de nesuferit, încât mitropolitul, dându-şi seama că adunarea nu mai putea fi înturnată la bună rânduială, ceru întreruperea sfatului.

Plecând de la palat, marele comis Cândescu Radu Mihalcea, prins de înverşunare, se destăinui însoțitorilor săi:

- Dacă m-am ridicat întru apărarea biv vel serdarului Constantin o făceam din dragoste pentru adevăr, nu din pricini ascunse. Dar în urma amenințărilor de astăzi – cum că, dacă îndrăzneşti să-ți spui deschis părerea şi nu-l preamăreşti pe spătar, eşti amenințat să fii socotit potrivnic

Material cu drept de autor

cârmuirii – mai poți îndrăzni să scoți vreo vorbă în divan?! Am ajuns noi, divaniții – cei mai de vază fii ai țării –, la cheremul unuia dintre ai noştri! Poate fi trecut cu vederea aşa lucru?! Şi totuşi... La urma-urmei nu ai ce face, căci nu te poți împotrivi! Cred că de acum încolo o să tac mâlc, oricât de josnice şi de strigătoare la cer ar fi urzelile marelui spătar. La drept vorbind fostul serdar mie străin şi n-are rost să mă primejduiesc pentru el.

Cumintea sa plecare, fără nici o împotrivire, în fața amenințării, mărturisită pe un ton plângăreț, dădea vorbelor sale nu chip de răzvrătire, ci mai degrabă înfățişarea unei scânceli dezvinuitoare. Ghinea, marele vistiernic, aflat mai în față, auzindu-l, se opri şi se întoarse spre el, străduindu-se să-l încredințeze că adevărul trebuie biruie cu orice preț, căci a nu lupta pentru recunoaşterea sa însemna să te laşi copleşit de laşitate. Marelui comis îi păru rău că spusese o vorbă care se întorcea împotrivă-i. Ca să scape, fu ispitit să se desprindă de ceata căreia i se alăturase. Ajungând în dreptul bisericii celei mari domneşti se despărți de ceilalți, punând pricină că doreşte să ia parte la slujba care începuse deja, căci îl cunoştea şi-l prețuia pe părintele care trebuia să țină liturghia, care urma a avea loc în lipsa voievodului.

Ghinea Țucala Brătăşanu, în drum spre caii priponiți de conovețele dinspre poartă, pufni batjocoritor, arătând cu capul înspre partea în care dispărea comisul:

- Diicu nici n-a apucat să se vadă domn, că a şi băgat frica în de-al de ei!

- Tată, poate că totuşi vel comisul are dreptate, încercă să-şi dea cu părerea, cu oarece codeală, Mihu Brătăşanu, fiul vistiernicului şi ginerele lui Socol Cornățeanu. De ce să ne primejduim degeaba? Diicu are o fire arțăgoasă şi pătimaşă. Chiar dacă scăpăm acum răzbunării sale, nu vom scăpa mai târziu. Nu este el omul

Material cu drept de autor

care să uite şi să ierte. La urma-urmei nimic nu ne leagă de serdar; nu-i suntem nici neamuri, nici prieteni!

Apoi, scăzându-şi vocea şi uitându-se cu fereală în jur, şopti la urechea părintelui său:

- Dacă avem vreo răfuială cu cineva, aceasta se îndreaptă numai împotriva celora care au în mână puterea!

Ghinea se întoarse spre fecior, privindu-l a lehamite din pricina scăzutei sale pătrunderi a minții. Mihu se făcu mic sub apăsarea acestei priviri de nemăsurat despreț. Apoi, la fel de prevăzător, uitându-se cu băgare de seamă în jur ca să nu fie auzit de cine nu trebuie, adăugi zădărât în chip de dezvinuire:

- Da, am priceput că, în răfuiala noastră cu stăpânirea, nu putem fi nepăsători față de Constantin Şerban, căci, fără să ştie şi fără să fi voit, ne slujeşte drept unealtă cu care să lovim în principe. Ca să ne întărim rândurile trebuie să întărâtăm şi pe alții; numai aşa poată fi mânuită gloata! Puterea de înrâurire şi de stăpânire a mulțimilor, pe care se întemeiază tăria oricărei cârmuiri, este un lucru foarte gingaş, iar el atârnă de întretăierea a mulțime de împrejurări. Dacă însă acestea sunt împiedicate a se întâlni, temelia oricărei conduceri începe să se clatine, şi, dacă zdruncinătura e destul de puternică, totul se poate nărui! Odată cu vârsta Matei şi-a ieşit din fire, dar nu se va prăbuşi de la sine căci, din obişnuință, oamenii sunt plecați spre ascultare şi pe deasupra se tem de el. Deprinderea de a sta în cuminții supuşenie este una dintre laturile alcătuitoare pe care le putem abate din câmpul de întrepătrundere al lucrurilor pe care se aşează temelia cârmuirii de azi. Iar pentru aceasta trebuie sporită îndrăzneala şi cugetul de nesupunere. Ori prin ce îi putem îmbărbăta mai bine pe cei cutezători, dacă nu prin a-l face scăpat pe biv vel serdar – cel care a sfruntat pe domn şi pe răsfățatul acestuia?! Văzând că lui nu i s-a întâmplat mare lucru, când li se va

Material cu drept de autor

oferi şi lor prilejul, vor cuteza şi alţii să ridice capul. Până şi fricoşii vor mai prinde oleacă de inimă. Toţi aceştia, chiar dacă nu ni se vor alătura făţiş, ne fac totuşi o nemăsurată slujbă, fără să-şi dea seama! Luptând pentru adevăr, pentru dreptate, pentru cele de cinste, făcând-o pe nepărtinitorii, ridică adăpost pentru împotrivirea ce o facem noi şi preîntâmpină scoaterea noastră la vedere. Aceşti luzi iubitori de dreptate ne vor sluji de pavăză, căci sunt recunoscuţi de proşti plini de vrednicie, cinstiţi şi de bună credinţă. În aceste împrejurări, noi, ceilalţi, care cârtim din şiretenie sau viclenie, vom fi asemuiţi lor şi ni se va arăta îngăduinţa şi înţelegerea de care se bucură ei. Pe de altă parte, ţinând trează prin ei o stare de întărâtare împotriva cârmuirii, sporim şi bărbăţia părtaşilor noştri şi câştigăm totodată noi sprijinitori. Serdarul ne dă astfel prilejul de a ne întări înţelegerea înjghebată. Înţeleg deci foarte bine că n-o să ne întâlnim curând cu un alt prilej la fel de potrivit cu ţelurile noastre şi prin urmare cred şi eu că nu trebuie să-l pierdem în nici un chip!

- Totuşi arăţi o prea mare preţuire faţă de părerile vel comisului, lucru care nu se prea potriveşte cu spusa ta din urmă!

- Ăsta de ani de zile e prieten cu serdarul. Cele cuvântate de el au pricinuit de-a lungul vremii destule încurcături mai-marilor noştri. S-ar cuvenim să ne simţim îndatoraţi pentru aceasta! Şi-ar fi păcat să-l pierdem, căci am rămâne descoperiţi. De aceea mă străduiesc să-l ataţ ca să-şi împlinească mai departe menirea, de care nătărăul nici nu-şi dă seama.

- Dar nu este vorba numai de atât! adăugi vel paharnicul Hrizea din Bogdănei, care făcea parte din ceată şi de care nici tatăl şi nici feciorul nu se feriseră. Matei vodă vrea să-şi chezăşuiască atât lui, cât mai ales iubitului său nepot, o domnie liniştită, de aceea înlătură cu îndârjire pe

Material cu drept de autor

toți ceia care, devenind prea puternici şi dobândind înrâurire prea mare, ar putea ținti la coroană. Prigonirea serdarului – de os domnesc, deci pasămite un potrivnic – este parte a acestui țel. A-i face jocul şiretului voievod şi a lovi în serdar, înseamnă ca în cele din urmă să-l ridicăm la domnie, cu mâna noastră, pe Diicu!

Cum se va dovedi peste vreo doi ani, însuşi Hrizea visa la coroană şi de bună seamă că acest lucru se întâmpla şi cu ceva vreme în urmă, nefiind deci o dorință stârnită din senin. Prin aceasta marele spătar era pentru el un potrivnic sigur şi apropiat, având oarece sorți de a-i sta împotrivă, în vreme ce Constantin Şerban era doar unul nesigur şi îndepărtat, deci mult mai puțin primejdios.

- Văd că ții la voievod! îl luă în râs vel vistiernicul pe paharnic, mai mult ca să-l necăjească, decât ca să-i facă o vină din spusa lui de mai înainte.

Hrizea îl privi nedumerit, căci lui nu i se părea că ar fi ținut în vreun fel partea voievodului. Vel vistiernicul îşi dădu seama că celălalt nu ghiceşte încotro bate, aşa că adăugi lămuritor:

- Nu împărtăşeşti gândul că Matei ar fi dat în mintea copiilor, ieşindu-şi din fire, ci ți-l închipui ca pe un moşneag înțelept şi foarte şiret.

- Nu-mi place să-mi fur singur căciula! Matei o fi el bătrân, dar nu e de fel pălit cu leuca! Dimpotrivă, e un potrivnic iscusit şi primejdios. Semnele de neputință pe care pare a le arăta uneori sunt prefăcute, pentru că în anume împrejurări îi slujesc ca să ne mânuiască după pofta lui. Ne face să credem că oricum n-o mai ducem mult şi astfel ne înduplecă mai uşor să ne învoim cu toanele sale, socotindu-le de tot trecătoare, deci fără prea mare însemnătate. Alteori nici nu sunt jucate, ci sunt rodul închipuirii privitorilor. Domnul se slujeşte de aceste fățării când îi sunt priincioase în vreun fel, ca să iasă din cine ştie ce impas... Adevărul este

Material cu drept de autor

că ne cam joacă pe toți pe degete, chiar dacă nu ne face plăcere s-o recunoaştem.

Ghinea dădu despreţuitor din mână, nevoind să-i ia în serios cugetările prevenitoare.

În zilele care urmară starea de cuget de la spătărie fu foarte încărcată. Diicu trăsnea şi pufnea. Luându-l gura pe dinainte făgăduise în divan că va scoate la vedere nişte dovezi zdrobitoare, pe care însă cu adevărat nu le avea. Sfetnicii şi slugile curții sale umblau în vârful picioarelor, pe coridoare dosnice, ca să i se ferească din cale, căci nu mai puteau să-i intre în voie în nici un chip. Unii, născocind pretexte care puteau fi cât de cât luate în seamă, izbutiră să scape de împlinirea îndatoririlor lor de zi de zi, aținându-se cât mai departe de spătărie. Spre pildă, întruna din zile, Radu Ştirbei Izvoranu, acrit de spaima pe care o răspândea în jur mai-marele lor, se plânse de nişte înfiorătoare dureri de stomac şi plecă spre casă.

Vasile din Corcova, care de câteva zile se ținea scai de el întru înfăptuirea unui gând nemărturisit până atunci nimănui, se grăbi să-l însoțească, deşi Ştirbei îi spuse că s-ar simți mai bine în singurătate. Vasile, care fusese mai înainte slujbaş la păhărnicie, întrucât spătarul nu se grăbea să-l răsplătească, dăruindu-i vreun rang oarecare, visa să redobândească cel puțin dregătoria avută odinioară, aşa încât, asemeni sălbăticiunii care adulmecă prada, dădea târcoale lui Hrizea din Bogdănei. Deşi se ferise să se destăinuie cuiva, cunoscuții îi ghiciră de multă vreme slăbiciunea, încât aceasta nu mai era o taină pentru nimeni. Ca să lungească drumul şi, câştigând timp, să găsească un prilej de a-şi mărturisi gândul care-i încolțise în minte, Vasile îl rugă pe Radu Ştirbei Izvoranu să treacă oleacă pe la păhărnicie. Acesta se împotrivi, cu atât mai mult cu cât, cu puțin înainte, ca să poată pleca de la spătărie, se plânsese de nişte închipuite arsuri la stomac. Însoțitorul îl năpădi însă

Material cu drept de autor

cu o asemenea stăruință, încât, ca să scape de pisălogeală, se învoi.

Încântat de a-l fi înduplecat să-i facă hatârul, socoti că a sosit clipa ca să-i mărturisească adevărata pricină pentru care ținuse atât de mult ca să-l însoțească. Se gândise să-i înfățişeze un târg ce-ar voi a-l face cu el:

- Stăpânul nostru e acum la ananghie, căci cred că-ți dai seama că nu are mărturiile cu care s-a lăudat în divan. Acum e rost să ne căpătuim!

Radu Ştirbei îşi privi însoțitorul cu nedumerire şi cu o anume reținere prevăzătoare. Vasile îi zâmbi cu subînțeles ademenitor, voind astfel să-i arate că îl place şi că are deosebită încredere în el. Chipul său vădea însă o nețărmurită fățărnicie, bunăvoința fiind atât de grosolan maimuțită încât Ştirbei fu cuprins de o amarnică stânjeneală; era limpede că i se cerea să-i întoarcă simțămintele, dar nu era în stare să-şi zugrăvească pe chip, fie şi numai un rânjet silnic. Soțul îl dezgusta, însă nu avea tăria de a-l repezi.

- Stăpânul are nevoie de nişte martori împotriva serdarului, urmă Vasile. Ce-ar fi să facem noi adeverirea trebuitoare?

- Bine, dar eu nici nu-l cunosc ca lumea pe jupânul Constantin Şerban. Suntem de vârstă cu totul diferită. De, nu suntem de-o seamă, iar din pricina asta drumurile nu ni s-au încurcat vreodată! Ce-aş putea spune despre el?! se apără zădărât Ştirbei, gătindu-se de o tăgadă. Iar pe deasupra nu înțeleg de ce este cu tot dinadinsul trebuință de mine...

- O singură mărturie nu ajunge... Nu e destul de înduplecătoare... Când mai mulți spun aceleaşi lucruri, acestea sunt mai lesne de crezut...

- Dar cum să-l învinuiesc, când nu cunosc nimic despre el, nici de bine şi nici de rău?!

Material cu drept de autor

Vasile, ştiind că prin încăpăţânare şi stăruinţă se pot câştiga multe, nu se lăsă păgubaş, ci-şi urmă sârgul.

- Asta n-are însemnătate. Născocim noi ceva, că doar nu suntem aşa proşti. O minciună bine ticluită poate fi de mai mare crezământ decât un adevăr prost. E îndestulător ca spusele noastre să se potrivească unele cu altele...

- Dar...

- Însemnat este ca să-l ajutăm acum neîntârziat pe marele spătar, căci a ajuns la strâmtoare. În această clipă ne putem lipi de el. Mai târziu orice sârg va fi zadarnic. Dacă punem umărul la astă vreme, ne-am procopsit cu recunoştinţa sa! Iar recunoştinţa asta preţuieşte aur, căci în curând va fi domn...

- Dar este nedrept. Este necinstit! se împotrivi tot mai zădărât Ştirbei.

- N-are rost să ne facem atâtea mustrări de cuget! scurtă Vasile iute desluşirile. Serdarul este oricum vinovat. Şi nu-mi spune mie că nu visează la domnie şi că nu ar vrea să uzurpe pe voievod şi pe spătar! Numai proştii pot crede asta. N-ar fi cu neputinţă totuşi ca neamurile să-l scoată basma curată, prin iscusite răstălmăciri ale legiuirilor pravilniceşti, slujindu-e de mărginirea unor dregători încuiaţi, care nu se pot aridica la o înţelegere mai înaltă decât aceea a unor bucoavne năroade şi prăfuite, pricină din care nu sunt în stare să întrevadă dedesubturile subţiri ale poveştii. Asta ar fi drept?!

- Dacă divanul nu-i găseşte vină... desigur că este drept!

- Să nu fim nătângi! În divan sunt o grămadă de nătărăi înfumuraţi care, lăsându-se încurcaţi şi amăgiţi de nişte vorbe goale scoase din catastife terfelite, sunt duşi de nas de o şleahtă şireată şi vicleană. Ăştia din urmă ticluiesc tot soiul de tertipuri ca să ne pună beţe-n roate, iar ceilalţi le iau în serios şi se împotmolesc în judecăţi cărturăreşti,

Material cu drept de autor

ținând județul în loc. Ori – şi aici cred că eşti de aceeaşi părere cu mine – serdarul este cu adevărat vinovat. Ar fi drept ca să scape fără să plătească? Şi asta numai din pricina unor cugetări încurcate şi lipsite de noimă?!

- Totuşi divanul e aşezământul cel mai înalt de judecată din țară, iar nepărtinirea hotărârilor sale nu poate fi pusă la îndoială...

- Ei, aş! Şi acolo tot oameni sunt! Iar unde sunt oameni nu lipsesc patimile, prejudețele, grija de dobândire a unor foloase, felurite alte socotințe, vânzarea şi celelalte. Hotărârile drepte şi nepărtinitoare – stărui el cu subînțeles – sunt ca o barcă pe care unii o târăsc într-o parte, iar alții o trag în cealaltă, fiind adesea gata-gata să se scufunde. Fiecare o mână încotro îi este lui mai bine. Până la urmă, chinuită şi spartă, barca iese pe undeva la liman. Asta este „nepărtinirea" pe care o lauzi cu atâta sârg! Şi taman cum unii vor să păcălească divanul pentru a-l scoate nevinovat pe serdar, putem şi noi să-l păcălim, ca să-l constrângem să-i dea osânda care i se cuvine! Ce însemnătate are împrejurarea că mințim pentru a ne atinge țelul? Apărătorii săi nu mint şi ei?! Cu ce suntem noi, cei care umblăm ca să primească ceea ce i se cuvine, mai prejos de cei care uneltesc ca să fie iertat fără îndreptățire?!

Radu Ştirbei Izvoranu îşi dădu seama că nu-l va îndupleca pe Vasile să se lipsească de ajutorul său, punând pricină doar cugetul sau de dreptate şi simțul cinstei. De aceea, ca să scape, mărturisi că i-ar fi frică să facă jurăminte strâmbe şi să umble cu mărturii mincinoase, pedepsele pentru asemenea nelegiuire fiind foarte aspre. Vasile nu se dădu bătut, arătându-i că temerile sale sunt de prisos, căci vel spătarul va avea grijă să-i acopere.

Izvoranu însă nu se lăsă copleşit şi căută alte pretexte. Apoi, oftă el cu prefăcută părere de rău, toate hrisoavele sunt întărite cu legăminte de afurisenie şi felurite

Material cu drept de autor

anateme care lovesc pe cei care umblă cu strâmbătăți. Ori el nu voia să se primejduiască. Vasile rămase un scurt răstimp descumpănit, căci la astă spusă, la care nu se aşteptase, nu fu în stare să găsească pe dată dezlegare.

Ajuns la casa paharnicului se văzu silit să-şi întrerupă stăruințele, deşi nu smulsese încuviințarea lui Ştirbei Izvoranu, căci se temea să nu fie auzit de cei de la porți. Gândul care-i încolțise mai demult în minte şi se închegase pe deplin abia acum pe drum, în vreme ce îl împărtăşea însoțitorului său, nu-i dădea pace, mai ales că ajunsese a-l replăsmui potrivit noii împrejurări în care Izvoranu nu se lăsa înduplecat. În acele clipe el îi puse în umbră chiar slăbiciunea pentru casa paharnicului, încât în acea zi nu zăbovi mult acolo, ci, fremătând de nerăbdare, se reînturnă la spătărie. Trebuia să-l înştiințeze neîntârziat pe Diicu Buicescu că e gata să depună mărturia de care acesta avea nevoie. Împrejurarea că Ştirbei Izvoranu nu se învoise cu el avea şi o parte bună: foloasele cugetărilor sale nu va trebui să le împartă cu nimeni. Va fi singurul care se va osebi dintre ceilalți în ochii mai-marelui său! Ba avea chiar prilejul de a atrage anume luarea aminte asupra înaltelor sale însuşiri, care-l ridicau cu mult deasupra fârtaților săi, mărturisind, ca din întâmplare, că se străduise – dar fără izbândă – să câştige la plănuirea sa şi câțiva dintre slujbaşii spătăriei. Din păcate, când era în joc renumele stăpânului lor, aceştia mai găseau timp să se gândească la propria lor cinste, la nepărtinire şi multe alte socotințe la fel de „înălțătoare", ascunzându-şi – la adăpostul lor – laşitatea şi necredința. Iar spusele şi le va pildui repetând aidoma vorbele lui Radu Ştirbei Izvoranu. Apoi se va întreba dacă spătarul nu se arăta prea mărinimos cu aceşti farisei. El îi hrăneşte, le dă ranguri, le apără averile, iar ei şovăie când e să întoarcă toate aceste daruri. Singur el, Vasile, deşi încă nu a avut parte de prea mari înlesniri, deşi n-a primit încă vreo

Material cu drept de autor

dregătorie, nu precupețește nimic, nici cinste, nici osteneală, nici simțăminte, ca să-şi ajute ocrotitorul cu toate mijloacele modeste care-i stau la îndemână.

Schimbul de vorbe cu Diicu Buicescu se petrecu aidoma cum îl închipuise pe drum. Marele spătar primi cu încântare prepunerea; venea cum nu se putea mai bine. Fu peste măsură de zădărât că Radu Ştirbei îi este într-atât de duşmănos, pe cât o dovedea Vasile fără chip de tăgadă. Totuşi putea fi mulțumit, izbăvirea fusese găsită. Ce vor mai zice acum cei care, pe la spate, îl luau în zeflemea? Dintr-o dată înveselit, se răsturnă pe sofaua turcească din odaie şi râse mulțumit, gândindu-se la renghiul pe care-l joacă potrivnicilor. Întrucât i se ivise prilejul, Vasile din Corcova voi să se grozăvească, dovedindu-şi sârgul nemăsurat care-l însuflețește, pricină pentru care aduse vorba despre putința ca divanul să se arate îngăduitor față de Constantin Şerban, în ciuda mărturiei sale. Stărui asupra unei întorsături de acest fel, ca să se poată face din nou folositor, închipuind o ieşire mântuitoare şi din impasul pricinuit de asemenea împrejurare.

- Dacă judecătorii nu sunt în stare să facă dreptate, o să luăm asupra noastră această îndatorire! O câtime de otavă dezleagă totul într-o clipită! îi zise el cu înțeles, reînturnându-se la urma-urmei la gândul său mai vechi, gând pentru împlinirea căruia făcuse de altfel rost de licoarea trebuitoare şi acum nu avea ce face cu ea.

- Din păcate vel armaşul Radu Vărzaru se împotriveşte nimicirii şi nu se află putința de a-l îndupleca! Ori de oamenii săi nu cred că putem trece! îi atrase luarea aminte Diicu, nu fără părere de rău. Temnicerii au fost temeinic primeniți şi va fi cu neputință să găsim printre cei rămaşi pe vreunul care – după cele întâmplate – să se mai lase cumpărat. Aşa ceva era cu putință pe vremea când serdarul era în mâna agiei!

Material cu drept de autor

- Oare?! făcu plin de subînțelesuri Vasile.

Marele spătar, care avea mare încredere în Radu Şintescu din Popeşti, întrucât îl prețuia cu adevărat, îl privi mirat.

- Din păcate aga nu prea e obişnuit să țină seamă de dorințele celor pe care-i slujeşte! urmă Vasile. De altfel e lipsit şi de orice simțământ de bărbăție! Nu înțeleg cum poate îndura să fie făcut de ruşine de serdar, de când cu fuga, fără ca să clocotească sângele în el?! Eu până acum m-aş fi răzbunat de zece ori, pe când el, ca o muiere vlăguită şi plină de ifose, aşteaptă să-i facă divanul hatârul!

Marele spătar se simți de parcă ar fi fost străluminat. Aga i se înfățişa dintr-o dată ca un alt om, cu totul diferit de cel pe care-l cunoscuse până atunci.

- Şi pe mine a început să mă supere de la o vreme! recunoscu el, limpezindu-i-se deodată unele îndoieli şi simțăminte nedesluşite pe care le încercase uneori şi pe care nu şi le tălmăcise până atunci în vorbe.

- Dacă aş fi avut şi eu o dregătorie, oricât de mică, aş fi ştiut să te slujesc cum nu te-a slujit nimeni până acum, stăpâne! îl încredință Vasile, năzuind la dobândirea agiei.

Diicu pricepu pe dată că mărturisirea de credință a celuilalt nu este decât o cerere străvezie de a fi în sfârşit aridicat la o slujbă oarecare. Cum nu-l bătuse încă gândul de a-i face asemenea hatâr, trecu peste subînțeles, prefăcându-se a nu fi pătruns tâlcul vorbelor sale.

În această vreme Radu Ştirbei Izvoranu, uitat de Vasile la păhărnicie, unde acesta îl târâse cu forța, stătea stingher într-un ungher. Era fie privit cu răceală, fie nebăgat în seamă. Lucrul era într-un fel firesc. În primul rând pentru că venise însoțit de Vasile – care multora le părea o ființă josnică; ori prietenii acestuia nu se puteau bucura de mai multă prețuire decât el însuşi. Pe de altă parte, ştiindu-l de la spătărie, îl socoteau un fel de iscoadă a lui Diicu plecată să

Material cu drept de autor

cerce simțămintele tainice ale boierilor față de stăpânul său. Starea sa devenise stânjenitoare. Ştirbei ar fi vrut să plece, dar nu avea tăria să se ridice şi să iasă; ceva îl ținea locului, îl pironea pe laviță, îl ademenea.

Tânărul nu era un înfocat părtaş al spătarului. Se învoise a intra la spătărie nădăjduind într-o curândă aburcare pe scara rangurilor. Dar începea să întrevadă adevărul: se înşelase amarnic asupra lui Diicu! Acesta nu avea sorții de înălțare pe care – urmând părerea de obşte – i-i pusese în seamă. Chiar dacă, printr-o minune sau prin dibăcia lui Matei vodă, urca treptele scaunului domnesc, mărirea sa ar fi fost de tot vremelnică – minunea neputând ține mai mult de câteva luni... Izbutise să atragă asupră-şi potrivnicia aproape a întregii boierimi. La drept vorbind era cu totul răzlețit de ceilalți şi, dacă nu s-ar fi bucurat de ocrotirea lui Matei vodă, n-ar fi ajuns vreodată să dobândească vreun rost în cârmuire. Pe măsură ce acest lucru îi devenea tot mai limpede, Ştirbei începuse a se îndepărta cu încetul pe Diicu, căutând în alte părți o cale mai sigură de a se căpătui.

Starea de cuget de la păhărnicie era cu totul osebită de cea de la spătărie şi taman acest lucru îl ispitea. Firea veselă, ştrengărească a lui Hrizea din Bogdănei îşi pusese pecetea pe întreaga sa curte. Era împresurat de mulți flăcăiaşi, adia un vânt de voioşie, de îndrăzneli nesăbuite, de dorințe de împlinire, de voiniceală, de feciorelnică grozăveală, care fermeca. Iar marele paharnic Hrizea era de-a dreptul cuceritor. Nu era numai un bărbat plăcut la vedere – de o frumusețe desăvârşită şi cu purtări alese –, dar era totodată peste măsură de hazliu şi plin de vioiciune.

Când îl zări pe spătărel, ridică mirat dintr-o sprânceană. Nu se aştepta să-l găsească printre musafirii săi, dar, de vreme ce venise, îl îngădui plin de curtenie. Îi spuse chiar câteva vorbe binevoitoare şi fu încântat de răspunsurile iscusite şi nu lipsite de haz pe care le primi. Oaspele i se

Material cu drept de autor

păru peste măsură de isteț și de glumeț. Acesta îi trezi astfel luarea aminte și stătură îndelung de vorbă – prilej de a se cerceta unul pe celălalt. Ştirbei îi mărturisi dezamăgirea pe care o trăia la spătărie. Marele paharnic simți ce se petrecea în sufletul său și se gândi că e un bun prilej de a dobândi o iscoadă din nemijlocita apropiere a lui Diicu. Drept care nu numai că-l înconjură cu multă căldură, dar îl pofti să-i mai calce pragul, căci îl găseşte peste măsură de plăcut. Spătărelul fu măgulit de vorbele de curtenie și de atenția osebită care i se arătase și făgădui să revină. De altfel, supunându-se vrerii stăpânului lor, care se putea ghici din purtarea sa, cei de la păhărnicie își schimbară dintr-o dată felul de a-l privi, care deveni destul de prietenos. Ştirbei era atât de încântat, încât îi păru rău că nu face parte din casa lui Hrizea. După așa ceva tânjea: o hârjoană tinerească, înfruntări și întreceri de forță și îndemnare, ispititoare povestioare despre vreo iubire furată în ceardacul dosnic al unui mare conac, o viață plină de neastâmpăr și de întâmplări neașteptate, în mijlocul unei cete de tineri gălăgioşi, veseli și zurbagii[8]. Odată începutul făcut, Ştirbei va reveni des la păhărnicie și nu numai că va pune la îndemână lui Hrizea știrile cerute asupra urzelilor lui Diicu, dar, sforar înnăscut, cum se va dovedi în anii care urmară, foarte curând se va alătura cu totul și uneltirii puse la cale de vistiernic și de armaș.

Vasile din Corcova nici nu bănuia ce pagubă făcuse marelui spătar, abătându-l pe Radu Ştirbei Izvoranu din drumul spre casă. Nu-și închipuia că prin voia întâmplării, pe care o înlesnise fără să-și dea seama, în loc să-l prefacă pe Izvoranu într-o unealtă oarbă a lui Diicu, înlesnise preschimbarea acestuia în unealtă a potrivnicilor acestuia. De altfel chiar dacă ar fi aflat roadele isprăvii sale, tot nu și-ar fi recunoscut vreo vină; s-ar fi îndârjit să spună

---

[8] (*Înv.*) Răsculat, răzvrătit, rebel, revoltat. – Din tc. **zorba.**

Material cu drept de autor

că toate sunt pricinuite numai şi numai de firea păcătoasă a spătărelului.

La următoarea întrunire a divanului, legată de pricina dintre Diicu şi Constantin Şerban, marele spătar, cu o bucurie pe care nu cercă să şi-o stăpânească, ceru ascultarea martorului său. Marele logofăt se învoi şi urmându-i ruga, porunci aprozilor să-l aducă pe acesta în odaie. Vasile, plin de sine în noul său caftan preţios, tivit cu blană de vulpe, păşi pragul plin de fudulie. Se auziră câteva icnete de surpriză, iar privitorii începură să murmure pe şoptite. Lipsa de bun simţ a lui Vasile din Corcova era prea bine ştiută, iar o mărturie din parte-i nu putea decât stârni nemulţumire. Numele său era întotdeauna legat de vreo uneltire murdară şi de bună seamă că şi acum aveau a se aştepta la ceva asemănător.

Marele logofăt făcu ochii mari când îşi văzu ginerele în faţa divanului şi înghiţi în sec. Îl cunoştea destul de bine ca să ştie că se putea aştepta la orice din parte-i, dar, cinstit şi nepărtinitor din fire, nu lăsă să i se întrevadă nici gândurile şi nici furia de care fusese cuprins. Doar că făcu semn celui de al doilea logofăt să grijească el de cercetarea martorului, ca să nu se izvodească părerea că la mijloc ar fi vorba de o urzeală pusă la cale între neamuri.

Fostul păhărnicel începu prin a istorisi o seamă de întâmplări din petrecerea vieţii sale – multe dintre ele născocite anume pentru judeţ. Între altele arătă că, fiind şi el mazil ca şi Constantin Şerban, se duceau în musafirlâc unul la celălalt. Fostul serdar îl înconjura cu deosebită băgare de seamă, doritor de a-i cuceri prietenia. Nu înţelese dedesubturile acestei bunăvoinţe până ce, într-o zi, jupân Şerban îi mărturisi că năzuieşte la scaunul ţării, socotindu-se îndreptăţit la aceasta, fiind de os domnesc. Totodată punea sub semnul îndoielii dreptul de moştenie al marelui spătar, luând în bătaie de joc toate cele orânduite de măritul

Material cu drept de autor

voievod întru aceasta. Se îngrozise la auzul acelor vorbe ticăloase şi – ca să nu poată fi învinuit de tăinuire – adăugă că a înştiinţat pe dată, plin de înfiorare pe cei în drept, dar din păcate fusese luat în râs, mustrat fiind că face din ţânţar harmăsar. Se feri cu bună ştiinţă să adauge numele aceluia cu care ar fi vorbit – lucru care, de altfel, nici nu se petrecuse vreodată –, dar, în afara mitropolitului, din pricina zarvei stârnite, nimeni nu băgă de seamă scăparea. Totuşi Sfinţia sa se temu să zică ceva, socotind că nu era cu neputinţă ca Vasile să fi vorbit într-adevăr cu vreun dregător – poate chiar cu unul dintre urzitorii cu care se învoise prin mijlocirea marelui vistier mai în urmă. Dacă lucrurile se petrecuseră aşa, pesemne nu fusele luat în seamă, nu pentru că pâra sa ar fi fost socotită neîntemeiată, ci pentru că nu se dorise dezvăluirea adevărului. De aceea, pentru a nu da cumva de gol pe vreunul dintre cei cu care era înţeles, chir Ştefan socoti mai nimerit ca să tacă. Acest fel de a cugeta asupra împrejurării, la prima vedere peste măsură de chibzuit, era însă cu totul nefericit. Dacă Vasile din Corcova ar fi fost cercetat asupra acestei scăpări – singura verigă slabă a ticluirilor sale –, tot şiragul de minciuni pe care-l izvodise s-ar fi năruit ca un palat de nisip lins de ape, iar mărturia sa ar fi fost ştearsă. Dar jocul întâmplării i se arăta prielnic, încât putu duce la capăt, plin de înfierbântare, şiragul de născociri.

Reînturnându-se la locul la care întrerupse povestea despre neizbânda pârii sale, Vasile mărturisi că, descumpănit, neştiind ce altceva să facă, plecă acasă la moşie. În zilele care urmară se ferise cât putuse din calea păcatului, dar jupânul Constantin din Dobreni nu-i dădea pace. Veni de mai multe ori la Corcova şi continuă să-l ispitească, arătându-i că este înţeles cu mulţi boieri de seamă. Fu o clipă de încordare, căci divaniţii se aşteptară să urmeze o înşiruire de nume şi o seamă de înfierări. Dar,

Material cu drept de autor

liniştit, Vasile se abătu către un alt răstimp al amintirilor sale, zugrăvind în amănunțime tăria sufletească de care dăduse dovadă pentru a rămâne neprihănit în fața ademenelilor.

Vasile mințea cu atâta seninătate şi încredințare, încât ascultătorii se întrebau dacă nu cumva la mijloc era şi un sâmbure de adevăr. Oricum, spusele nu erau cu totul lipsite de noimă. Deşi simplu fecior din flori, Constantin Şerban era foarte mândru de scoborârea sa domnească şi nu pierdea niciodată prilejul să se fălească şi să-şi de ifose în temeiul ei. Ori nădejdea de a dobândi coroana – în aceste împrejurări – apărea ca o prelungire firească a pohfalei sale. De altfel, cu cât Matei vodă înainta în vârstă, se gândeau cu toții – în ascuns sau chiar fățiş – la urmaşul care ar putea să-i ia locul. Desigur că nu o făceau ca unii care se aşteptau a-i fi moştenitori, căci nu ar fi avut temeiul ca să țintească scaunul domnesc pentru sine, ceea ce nu se putea spune şi despre serdar. Privind deci lucrurile dinspre această latură, nu părea de fel de mirare ca Şerban să fi fost ros de asemenea gânduri şi, bucurându-se de înlesnirea de a avea o scoborâre voievodală, să fi privit asemenea năzuință într-un chip mai aparte, precum acela arătat de pârâş. Deci nu era de necrezut că ar dori să devină el însuşi domn.

Bănuiala aceasta fu de altfel întărită de Vasile din Corcova, care le readuse aminte că fostul serdar făcuse dovada spuselor sale chiar mai demult, prin vorbele proaste, chiar spurcate, pe care, pe vremea când era serdar, le spusese în auzul tuturor, din prea multă mândrie, aducând atingere domniei însăşi şi aşezămintelor ei, pricină pentru care până la urmă trebuise a fi mazilit. Față de cele petrecute cu ani în urmă, toată Curtea se aşteptase ca, după obiceiul îndătinat pentru osândirea hainilor, să fie cel puțin crestat la nas, spre a-i tăia avântul spre măriri. Dar din păcate domnul Matei vodă, devenit neaşteptat de milostiv şi de îngăduitor,

Material cu drept de autor

se mulțumise a-l alunga, cu hulă din dregătoria sa. Ori mustrarea, prea blândă fiind, nu i-a slujit de învățătură de minte. Deci osânda nu-i fusese îndeajuns, spre a-l liniști!

Dar dregătorii nu erau neliniștiți atât de învinuirile de hiclenire a stăpânirii puse pe seama fostului serdar, cât de primejdia de a fi târâți alături de el cu dovezi măsluite. Marele spătar se lăudase doar că va înfiera numeroși boieri... Ascultătorii așteptau cu sufletul la gură nu osânda în pricina lui Constantin Șerban, ci osânda ce-ar putea cădea pe capul lor. O întrebare îi chinuia pe toți: oare în cine fusese dăscălit Vasile să lovească?! Până și postelnicul Constantin Cantacuzino își pierduse măreția înfățișării. Deși se bucura de o așezare statornică la Curte și nu avea deci pricini temeinice de îngrijorare, își simți sufletul încleștat în colții unei neliniști înăbușitoare. De altfel se vorbea că armașul ar fi zis odată domnului că de bună seamă în încercarea de fugă a întemnițatului trebuie să fie amestecate niște neamuri ale acestuia... Ori asemenea vorbe loveau și în el... Ieșindu-și de aceea din sărite, îl repezi pe vorbitor cu încrâncenare:

- Da' mai lasă deoparte povestea chinurilor tale de neprihănire, că n-avem vreme de fleacuri și treci la fapte! Spune neîntârziat numele boierilor care – după știința ta – s-au întovărășit cu biv vel serdarul și nu ne mai fierbe atâta!

Luat repede, Vasile se pierdu și începu să bâiguie niște lămuriri nedeslușite, cum că nu cunoaște boierii haini cu numele, căci serdarul trecuse sub tăcere asemenea amănunțimi. Deci Diicu, cu toate amenințările aruncate mai înainte, nu îndrăznise până la urmă să lărgească atacul și asupra altora, de bună seamă cu gândul de a preîntâmpina crearea unui înfrățiri potrivnice, ce-ar fi fost spre priința lui Șerban – își ziseră cu ușurare divaniții. Se temuse desigur că cei învinuiți samavolnic, apărându-se, l-ar fi dezvinuit și pe fostul serdar. Totul nu fusese decât o păcăleală, ca să-i sperie, și se isprăvea în chip la fel de nerod precum

Material cu drept de autor

începuse. Înfrigurarea care-i copleşise se topi ca un gheţuş atins de săgetările soarelui. Neaşteptata destindere – deşi nu pricinui icniri înfundate sau oftaturi de uşurare – se făcu totuşi auzită: după liniştea înghețată a încordării, răbufniră scârțâiturile stranelor şi foşnetele veşmintelor. Luarea aminte față de mărturia mazilului Vasile scăzu dintr-o dată. Teama, care îl ocrotise până atunci de iscodeli cârcotitoare, lăsă loc unei năvalnice vrăjmăşii, care se întrupă în cugetări muşcătoare sau zeflemisitoare. Răutatea fiindu-le ațâțată, boierii se lăsară atraşi spre priporul zădăririi şi al batjocurii şi-l încolțiră din toate părțile pe vorbitor cu întrebări capcană. Se repeziră asupră-i ca fiarele înfometate.

Istorioarele, atât de bine ticluite împreună cu marele spătar, sfârtecate şi cercetate fără cruțare, se destrămară ca nişte rotocoale de fum. După puțină vreme se ajunse la o întoarcere atât de afundă, încât fostul paharnic din pârâş ajunse pârât, fiind învinuit de tăinuirea unei hainii nemăsurate, care primejduia viața domnului şi liniştea țării. Bietul mazil, care până atunci se bucurase nimicind pe alții cu uneltirile sale, se pierdu cu totul când înțelese că va cădea jertfă propriilor sale urzeli. Fâstâcit, se încurcă în noi şi noi deslușiri, care scădeau mărimea vinilor puse mai devreme în seama serdarului, căci cerca să dovedească de astă dată că ceea ce a tăinuit nu este atât de primejdios pe cât cred cei care-l cercetează şi totodată că vina care i se pune în cârcă trece cu mult dincolo de măsura adevărului. Marele spătar nu-şi putu ascunde supărarea şi-l repezi – potrivnic tuturor obiceielor îndătinate pentru mersul unei judecăți drepte şi nepărtinitoare –, cerându-i să nu tăgăduiască cele spuse mai devreme. Împrejurările deveniră pe cât de caraghioase, pe atât de jalnice, căci schimbul de vorbe dovedea că între cei doi era neîndoielnic o înțelegere. Dacă ceilalți divaniți primiră dezvăluirea făcută fără voie de Diicu printr-o tăcere pe cât de zădărâtă, pe atât de sfruntătoare, marele vistiernic

Material cu drept de autor

Ghinea Brătășanu, care nu se sfiia niciodată să-şi arate grosolănia în lume, izbucni într-un râs răsunător.

Marele logofăt Radu Cocorăscu, deşi – ca socru al celui încolțit de adunare – se simțea peste măsură de stânjenit, socoti de a sa datorie să reîntoarne cugetele prea înfierbântate pe făgaşul cumpătării.

Drept aceea se sculă din strana sa, atrăgând adunării luarea aminte că Vasile le-a zis dintru început că a înştiințat spătăria asupra hainiei lui Constantin Şerban – fără ca lucrul să fie pus de cineva la îndoială –, deci hărțuirea sa nu are rost. El îşi împlinise cum se cuvenea datoria de supus credincios. Logofătul se făcu a uita însă o seamă din spusele ginerelui său, care mai devreme dăduse de înțeles că cel care-i primise jalba cercase a lua partea pârâtului, fiind părtaş la relele pe care acesta le făptuia, întrucât îi acoperise vina, făcându-se prin aceasta el însuşi vinovat. Ori acesta nu putea fi marele spătar!

Nedându-şi pe dată seama de subînțelesurile nedorite ale lămuririlor sale, Cocorăscu adăugi cum că poate tocmai împrejurarea că serdarul se simțise a fi bănuit de spătărie făcuse ca în acesta să răbufnească o potrivnicie față de Diicu, pornire care îndrumase lucrurile spre făgaşul care dusese la pricina care tocmai le era dat s-o cerceteze. Era o deslușire făcută la repezeală, lipsită la urma-urmei de orice temeinicie, atât de străvezie încât nici logofătul nu credea în adevărul ce-ar fi trebuit să-l închipuie, dar nu găsise alt mijloc de a descâlci impasul. Deci spusa-i nu era nici aidoma celor auzite mai devreme şi nici îndreptățită prin altceva, căci ginerele său nu arătase pe cine ar fi înştiințat asupra gândurilor serdarului. Era neîndoios pentru toți că trimiterea la spătar era o simplă născocire. Deşi vădit neîntemeiată, lămurirea fu totuşi luată de bună de auzitori, socotindu-se că – ținând seamă de legăturile de înrudire, de toți cunoscute – logofătul era în măsură să ştie unele laturi

Material cu drept de autor

ale istoriei despre care pârâtorul nu făcuse vorbire în acea clipă. Poate chiar el era unul dintre aceia care fuseseră înştiinţaţi de ginerele său şi n-ar fi fost pentru nimeni de mirare dacă ar fi mărturisit mai departe acest lucru. Era deci o spusă asupra căreia nu avea rost să se stăruie, îşi ziseră divaniţii.

În sufletul logofătului se învălmăşeau două simţăminte potrivnice. Pentru a-şi ocroti fiica şi în parte pe marele spătar, ginerele său nu se cuvenea să fie dat de gol şi nici făcut de râs de faţă cu atâta lume. De aceea se hotărâse să-l dezvinuie pe Vasile din Corcova, ceea ce tocmai făcea. Totuşi ipochimenul îi era nesuferit şi-i părea nespus de rău că-l îngăduise a intra în casa sa, de aceea îşi zise că atunci când or rămâne între patru ochi se cădea să-i tragă o săpuneală pe care să n-o uite prea curând. Dar lucrul acesta nu-l putea face decât ceva mai târziu, iar el era ispitit să-l mustre chiar acum, dându-i neîntârziat cel puţin o parte a învăţăturii de minte care i se cuvenea. Însă, oricât de puternic îi era imboldul, vel logofătul îşi dădea seama că nu-şi putea împlini pofta decât având grijă să nu-i vatăme pe cei care, stând în umbra lui Vasile, trebuiau feriţi de supărări. Se gândea cu osebire la fata sa şi la vel spătar. Nu voia totuşi să-l cruţe, cu atât mai mult cu cât era încredinţat că tot ceea ce le înşirase nu erau decât palavre înveninate.

La repezeală nu găsi un pretext potrivit pe care să-şi întemeieze şi cu care să-şi îndreptăţească pornirea, drept care hotărî ca, în schimbul izbăvirii nepricopsitului său ginere de învinuirile divaniţilor, să-i zădărnicească mărturia.

- Vinile puse în seama serdarului, tocmai din pricina grozăviei lor, trebuiesc temeinic dovedite, ceea ce acest martor – precum s-a văzut – nu este în stare. Nu putem osândi pe cineva pentru amarnică hiclenire a domniei numai în temeiul unor vorbe de clacă. Dar nu numai lipsa de vârtoşenie a istorisirilor îi pune mărturia sub semnul

Material cu drept de autor

îndoielii. Ar mai fi ceva de adăugit. Atunci când am îngăduit ascultarea martorului, neştiind despre cine este vorba, am făcut o nemăsurată greşeală, uitând un canon al legii. Glava 23 a pravilei scoase de sub teasc anul trecut, luând de pildă hotărârea Sfântului Sobor de la Cartagena, canonul 130 şi 58, nu îngăduie cercetarea la județ a neamurilor sau a oamenilor din casa pârâşului, întrucât, din prietenie, din iubire ori de frică, aceştia sunt ispitiți adesea să aducă în fața lumii mărturii strâmbe. Ori jupân Vasile din Corcova – precum toată lumea ştie – de câteva luni bune face parte din slăvita casă a dumnealui, marelui spătar Diicu Buicescu, pârâşul biv vel serdarului, împrejurare care mă face să cred că de mărturisirile sale – de adevărul cărora nu mă îndoiesc – nu se poate ține seamă. Ca să nu greşesc cumva, cer sfatul adunării asupra acestui lucru...

Mormăituri de încuviințare îl întrerupseră pe vorbitor. În vreme ce Vasile din Corcova clocotea de furie la cele auzite, socrul său tăcu un scurt răstimp, apoi urmă tacticos:

- La întâia vedere s-ar putea zice că felul meu de a cugeta şchiopătă. Gândurile viclene ale fostului serdar sunt dovedite. Chiar mazilirea sa de acum cinci ani întăreşte această spusă. De ce să nu luăm în seamă un adevăr limpede pentru oricine, un adevăr aflat în afară de orice îndoială, vor zice unii dintre dumneavoastră, nu fără dreptate. De ce să ne împiedicăm în buchile unei bucoavne, când lucrurile sunt cât se poate de deslușite, veți spune?! Ați putea zice de asemenea: „Oare cinstea osebită a celora ce-au deschis județul nu ne-ar putea îngădui să nu ținem seamă de canonul legiuirii pe care l-am cetit adineauri?!" Nu pot însă încuviința asemenea întrebări. Legea – şi mă gândesc la pravila pe care o am în față, zămislire neprețuită, făptuită cu învoirea măritului nostru voievod – trebuie păzită în întregul ei şi urmată din scoarță în scoarță, chiar şi atunci când nu ne

Material cu drept de autor

este prielnică, chiar şi atunci când nu ne place, chiar şi atunci când pricinuieşte vădite încurcături. Legea este lege şi se află deasupra noastră a tuturora. Încălcarea ei, chiar dacă acum împrejurările ar îndreptăți-o, izvodeşte o pildă pentru judecățile viitoare, putând prilejui atunci făptuirea de strâmbătăți. Dacă acum luăm de bună mărturia boierului din Corcova, numai pentru că adevărul ei ni se pare neîndoielnic, în anii ce-or veni va trebui să îngăduim şi alte mărturii ce încalcă glava 23, deşi poate îndreptățirea lor este îndoielnică, sau vor fi de-a dreptul mincinoase. Vom deschide astfel o portiță pentru nedreptăți şi răfuieli, de care oameni lipsiți de mustrări de cuget nu vor întârzia să se slujească!

Vasile din Corcova rămase buimac, nevenindu-i să creadă că tot ce spusese se ducea pe apa sâmbetei din pricina afurisitului său socru. Drept răzbunare, era hotărât să-i ardă o mamă de bătaie nevestei, fiica aceluia care-i dejucase plănuirile. Diicu spumega şi el de furie; ochii îi aruncau scântei. Era a doua oară că logofătul, dintr-un cuget de dreptate lipsit de noimă, uita să-l părtinească şi nu-l apăra de răutățile vrăjmaşilor. Plin de pornire, cu vocea ridicată şi zădărâtă, se arătă potrivnic părerilor înfățişate şi făgădui să dovedească, în ciuda celor cunoscute tuturor, că Vasile nu ține în nici un fel de curtea sa şi nici prieten nu-i era. Din toate părțile izbucniră zbierete. Boierii se foiau lărmuitor, iar unii se sculară chiar în picioare. Glasul vel spătarului se pierdu în huietul din odaie.

Mitropolitului Ştefan, în lipsa domnului, îi cădea în seamă îndatorirea de a conduce divanul. Însă acesta, spre a scăpa de orice bătaie de cap, dintru început hotărî să treacă marelui logofăt Radu Cocorăscu – mai cunoscător în tâlcuirea pravilelor – truda migăloasă de a face potriveala dintre faptele cercetate şi canoanele legii, de el scoasă de sub teascul tiparului, dar cu învoirea domnului Matei vodă.

Material cu drept de autor

Sfinția sa se mărginise să stea de-o parte, mulțumindu-se numai cu menirea de privighetor al mersului adunării. În clipa când tulburarea ajunse la culme, nemaiputând fi stăpânită, părăsi cu paşi măreți sfatul, împresurat fiind de arhiereii săi. Fu urmat pe dată de marii dregători şi odaia se goli în câteva clipe. Prin aceasta judeţul fu din nou amânat pe altă dată.

Doi dorobanți îl luară pe Constantin Şerban şi-l înturnară în temniță, de astă dată cea de lângă temelia turnului Chindiei, care, lăsând de-o parte zăbrelele de la uşi şi de la ferestre, avea înfățişarea unei case obişnuite cu mai multe odăi şi pridvor în față. Cum micile ferestruici nu puteau fi închise, neavând canaturi, înăuntru se făcea destul de frig, cu deosebire noaptea. De aceea serdarul mai atârna câte o țoală în dreptul deschiderii, ca să se ferească cât de cât de răceală, căci acest lucru îi era îngăduit.

Încă înainte de a se începe judecata, Bălaşa, îmbărbătată de vorbele prietenoase ale voievodului pe seama neamurilor ei, se gândi să le ceară ajutorul. În Moldova avea unchi şi mai mulți veri, aridicați în dregătorii de seamă. Cel mai bine aşezat era soțul mătuşii ei Safta, mare logofăt al principatului vecin, om de încredere şi fin al domnului Vasile Lupu. Un frate al mamei ei, Ştefan Boul, era mare şătrar, iar o altă mătuşă era măritată cu Pătraşcu Ciogolea, fost până de curând mare stolnic.

După puțină chibzuială, plină de nădejdi, serdăreasa hotărî să scrie carte mătuşii Safta, rugând-o cu înfierbântare să-l înduplece pe unchi ca, în numele cancelariei moldovene şi a voievodului său, să pună o vorbă bună spre priința bărbatului ei. Imboldul desperat ce-i dădea ghes ar fi stârnit zâmbete celor care se socoteau grozavi cunoscători în ale mersului cârmuirilor. Părea o nerozie să ceri ocrotirea Curții din Iaşi, în împrejurarea în care între cei doi voievozi se dezlănțuise o aprigă gâlceavă! Atari

Material cu drept de autor

sfătuitori, plini de sine, ar fi lămurit-o cu argumente care se voiau pătrunse de adâncă înțelepciune şi de înaltă învățătură, că a făptuit o nemăsurată nerozie, atrăgând asupra soțului ei, pe lângă învinuirile care i puneau deja în seamă şi împovărătoarea bănuială a unor înțelegeri ascunse cu vrăjmaşul Vasile vodă. Prevenită în acest fel, s-ar fi speriat şi s-ar fi lăsat păgubaşă. Din fericire nu se sfătui cu nimeni, ci se lăsă îndrumată numai de simțămintele născute în urma întrevederii cu Matei Basarab, – simțăminte trezite în sufletul ei cu bună ştiință de domn – şi astfel, de nimeni abătută din gândul ei, îşi duse plănuirea la împlinire. În simplitatea ei, femeia – fără să bănuiască măcar – nimeri în hățişul unor înalte şi tainice urzeli ale stăpânirilor, vârtejul cărora va aduce mari răsturnări în casa ei, în cea a neamurilor ei apropiate, dar şi în soarta de obşte a țării.

Odată cartea ajunsă în mâna marelui logofăt al Moldovei – întărind-o pe cea trimisă mai înainte în numele ei de Matei vodă –, maşinăria urzelilor se puse în mişcare. Gheorghe Ştefan se arăta pe dată peste măsură de mişcat şi înclinat să-i sară neîntârziat în ajutor nepoatei. Îi arătă chiar voievodului Vasile Lupu răvaşul din urmă şi-i ceru sfatul asupra a ceea ce credea că este de făcut. Domnul moldovean, încredințat că la mijloc nu e vorba de vreo măsluire şi că primejdiile care-l amenințau pe serdar sunt adevărate, îl îndemnă pe logofăt să-i dea nepoatei şi bărbatului ei ajutorul cerut, lăsându-i deplină slobozenie asupra chipului cum va înnoda un schimb de răvaşe cu neamurile din Muntenia ale nevestei sale, dar şi cu lumea dimprejurul palatului de la Târgovişte. El cugeta că i se ivise un bun prilej de a drege neînțelegerile pricinuite de vânzarea făcută de paşa de la Buda şi de a adormi temerile lui Matei, spre a-l putea lua pe nepregătite când i-o fi mai la îndemână. Nici prin cap nu-i trecea că la umbra îngăduinței sale se țeseau uneltiri, care foarte curând aveau să-i aducă pieirea.

Material cu drept de autor

Bineînțeles că logofătul moldovean intră pe dată în joc, dar nu pentru că i-ar fi plăcut să-şi dovedească mărinimia față de nepoata sa, pe care n-o văzuse decât o dată sau de două ori în viață – şi atunci în fugă –, încât nici măcar nu se putea spune că o cunoaşte cu adevărat şi că se simte în vreun fel dator față de ea. Pricina grabei sale era cu totul altul: ruga nepoatei îi dădea prilejul – la care de altfel gândise şi Matei când stătuse la taclale cu Bălaşa – de a trimite, fără a stârni bănuieli, un om în Muntenia spre a afla mersului gătirilor de ajutorare răscoalei împotriva lui Lupu. Până acum se ferise de a se pune în legături nemijlocite cu Matei, de teamă că prin aceasta ar putea să atragă luarea aminte asupră-şi şi să se dea de gol. Neguțărilor prelungite pe care le avea cu Ardealul izbutise să le preschimbe înțelesul, lăsând lui Vasile Lupu credința că prin răvaşele trimise la Bălgrad, vrea doar să potolească supărarea craiului, ducând astfel mai departe încercările de împăcare pe care le începuse în principatul de dincolo de munți, din chiar porunca domnului său. Dar acum necazurile Bălaşei îi picau cum nu se putea mai bine spre a statornici legături nemijlocite şi cu părtaşii de din jos de Milcov.

Spre a sădi credința că împrejurările ce-l ating pe serdar sunt peste măsură de împovărătoare şi pentru a fi sigur că nu stârneşte bănuieli, hotărî să nu stăruie singur pe mai departe pe lângă voivod. Deşi pe acesta îl înştiințase chiar el asupra întâmplărilor, socoti că e mai prevăzător să dea de înțeles că amestecul său în aceste treburi se petrece fără voia sa, ba chiar împotriva dorințelor sale. De aceea se prefăcu chiar puțin zădărât de stăruințele nepoatei, dar, ca om de lume ce se afla, nu avea de ales, trebuind să le facă neamurilor pe plac, căci, chipurile, nu se cuvenea să nu le bage în seamă.

Aşadar, îndrumat de asemenea socotințe, Gheorghe Ştefan hotărî să-şi împingă soața în față, drept

Material cu drept de autor

paravan. Deci, după numai câteva ceasuri, se grăbi să se înfăţişeze din nou domnului, rugându-l prea plecat să îngăduie femeii sale să-i răpească câteva clipe din timpul său neprețuit, spre a-i istorisi cu gura ei necazurile nepoatei, întrucât, vezi Doamne, dânsa stăruise întru aceasta. Astfel el putea să pară cu totul desprins de întreaga poveste, în spatele ei stând doar nevasta şi neamurile acesteia. Sârgul cu care cerca a dovedi că nu-i prea pasă de cele care se petreceau, nu era întâmplător. Prefăcătoria era menită să-i ascundă cât mai bine ţelurile, abătând de la el orice urmă de bănuială. Vasile vodă, care ştia că Bălaşa este nepoata Saftei şi nu a logofătului, trebuia în urma acestei rugi să rămână cu credința că bărbatul îi vorbise nu din voia sa, nu pentru că ar fi avut de dobândit vreun folos, ci din pricina cicălelilor muierii, gând pe care de altfel izbuti să-l strecoare în cugetul voievodului. Pe deasupra femeia – deşi nu mai era tocmai tânără – trecea chiar şi acum drept o frumusețe a Iaşilor, iar princiarul naş – muieratic recunoscut – pare-se că nu era nepăsător la farmecele finei, pricină îndestulătoare ca o vorbă venită din parte-i nu numai să nu-i trezească bănuieli, ci să se bucure chiar de o bună primire.

De altfel despre legăturile păcătoase dintre naş şi fină umblau prin târg unele cleveteli peste măsură de răutăcioase, fiind însă greu de spus cât adevăr cuprindeau. E drept că mai târziu Gheorghe Ştefan va mărturisi în auzul lumii că Vasile Lupu i-ar fi pătat cinstea, batjocorindu-i nevasta, lucru care-l îndemnase să se ridice împotriva sa. Aceste dezvăluiri pot însă stârni ceva neîncredere, fostul logofăt fiind, în clipa când rostea vorbele cu pricina, în căutare de argumente care să-i îndreptățească răzvrătirea împotriva lui Lupu; avea deci temeiuri de a-l încondeia cât mai neiertător pe naş, încât învinuirile sunt departe de a fi tocmai sigure. De altfel nici soțul nu era tocmai un suflet neprihănit, el însuşi – ca în împrejurarea de față – slujindu-

Material cu drept de autor

se cu bună știință – ca de-o momeală – de farmecul ademenitor al perechii sale, lucru – de bună seamă – nu lipsit de primejdii pentru ea.

Dar lăsând de-o parte aceste lucruri nedesluşite, sigur este că Vasile vodă căzu uşor în nada care-i fusese întinsă şi încuviință cu uşurință întrevederea, ba, cunoscând însuşirile vrednice de luat în seamă ale musafirei, se feri să dea întâlnirii o înfățişare rece, de întrevedere subjugată rânduielilor severe ale canoanelor obişnuite primirii unui dregător oarecare. Safta fu poftită în spătăria mică unde principele o întâmpina singur, plin de curtenie. Gheorghe Ştefan, care nu se încredea prea mult în prietenia domnului şi nici în neprihănirea soației, avu grijă s-o însoțească drept vajnic păzitor, lucru care, după cât se părea, displăcu domnului, care nădăjduise ca finul să nu apară.

Neluându-l în seamă pe logofăt, Vasile Lupu întinse foarte binevoitor mâna musafirei. Smerită, femeia se plecă adânc şi sărută cu pioşenie inelele prețioase sub care dispăreau degetele domnului. Acesta o pofti cu nemăsurată curtenie să se aşeze alături de el pe o sofa turcească şi-o îndemnă să-şi descarce sufletul, în vreme ce soțul rămase stingher şi tânt în picioare, în fața lor. Domnul îi punea întrebări şoptite şi-i zâmbea cu subînțelesuri, sporindu-şi voit semnele de gingaşă mărinimie ca s-o câştige.

Gheorghe Ştefan, rămas toată vremea în picioare, se trase tot mai stânjenit lângă uşă, nebăgat voit în seamă de stăpânul său, într-un chip care putea fi socotit, poate, chiar puțin sfruntător. Statul său devenea tot mai puțin plăcut, dar el era cel dintâi vinovat de ceea ce se petrecea, căci el îşi împinsese cu bună ştiință soața în odaia principelui, iar ceea ce urma era la urma-urmei uşor de prevăzut de oricine. Cu toate acestea privelişitea – deşi de el pricinuită – şi mai ales chicotelile femeii îl zădărau, răscolindu-i gelozia. Deşi îi venea să lovească, să scuipe şi să înjure, surâdea senin şi

Material cu drept de autor

supus, ca un sfânt care primeşte cu resemnare caznele la care îl supun hulitorii săi, ba poate chiar cu plăcerea celuia care gustă desfătarea umilirii şi batjocurii. Domnul, care şuşotea în şoaptă cu Safta, îl priveghea cu coada ochiului, găsind că arată un chip destul de tâmp, privind – cu deplină lipsă de virtute şi bărbăție – cum altul, sub ochii săi, îi ademenea nevasta. Dar proştii n-aveau decât să-şi plătească prostia, îşi zise voievodul şi nu se lăsă tulburat din îndeletnicirea sa. Dacă logofătul, pentru a nu-i pierde bunăvoința, e plecat să-şi jertfească nevasta, el de ce n-ar trage folos? Pentru un privitor din afară, priveliştea ar fi fost – prin lipsa ei de noimă – mai degrabă jalnică decât încărcată de haz.

La drept vorbind Gheorghe Ştefan nu avea de ce să-şi învinuiască soața; ea împlinea în amănunțime poruncile de el date, încercând să fie cât mai răpitoare. Îi vorbi lui Vasile Lupu de necazurile Bălaşei şi îi ceru ajutorul. Voievodul îi desluşi însă că este în legături peste măsură de proaste cu vecinul din Muntenia, şi amestecul său i-ar putea face serdăresei mai mult rău decât bine, deşi îl durea inima că nu-i putea împlini ruga. Deplânse faptul că nu poate fi pe placul unei femei atât de ispititoare, dar făgădui ca nu-i va respinge nici o altă rugăminte, dacă ar mai avea vreuna. Atunci Safta ceru voie – vorbind de astă dată cu voce mai ridicată ca s-o audă cât mai desluşit şi soțul – ca să trimită ea, în numele logofeției, un ceauş în Muntenia. Gheorghe Ştefan, apropiindu-se slugarnic câțiva paşi, îşi îngădui să se bage în vorbă:

- Doamne, gândul soației mele cred că este binevenit. De când paşa Budei ne-a trădat, Matei vodă ni se arată foarte răuvoitor. N-a fost chip ca solii noştri de astă iarnă să-l împace. Numai bătrânețea l-a oprit de a se oşti împotriva noastră. Ori cred că este nimerit să gătim calea unei temeinice împăcări pentru ca, la adăpostul ei, să ne

Material cu drept de autor

putem pleca din nou asupra plănuirilor noastre. Pretextul oferit de nepoata noastră este taman prilejul care ne trebuieşte ca să încercăm a-l îmbuna pe moşneag. Solul ce-l vom trimite va avea, chipurile, menirea de a cere îndurare pentru biv vel serdarul Constantin Şerban, având însă grijă să nu supere prin prea multă stăruinţă. Cu adevărat însă va sârgui pentru a neguța, fățiş sau tainic, reînnodarea bunului prieteşug dintre țările noastre. Iar dacă nepotul meu, serdarul din Dobreni, nu cred că va trage vreun folos din toate acestea, sunt încredințat în schimb că Măria Ta are numai de câştigat de pe urma unui asemenea cercări!

Vasile vodă întoarse capul şi-l ascultă a lehamite pe marele logofăt, privindu-l peste umăr; se vedea că-l nemulțumea amestecul său necerut, care-i tulbura taifasul cu femeia sa. Apoi, după ce făcu un semn cu mâna pentru a-l opri, îi răspunse, vorbindu-i însă soației, spre care se întorsese:

- Unei jupânese atât de frumoase nu i se poate tăgădui nimic. Logofătul nostru nu are decât să vă împlinească voia, dacă aşa o cereți. Iar dacă faptul este şi spre folosul nostru, cum se străduieşte să ne încredințeze dumnealui, ne bucură cu atât mai mult!

Apoi privind urât spre logofăt, pentru ca să-l facă să înțeleagă că nu doreşte să mai fie tulburat, continuă s-o curtenească pe Safta, care-l asculta roşie în obraz, de ruşinea celor auzite în fața bărbatului ei. Uitând uneori de el, chicotea măgulită de vorbele peste măsură de curtenitoare cu care era copleşită.

Altceva nu se întâmplase în acea zi. Totuşi – cum am mai spus – şi această întâmplare va fi mai târziu zugrăvită de vel logofătul Gheorghe Ştefan celor din jurul său spre a-şi îndreptăți răzmerița, care se nevoia să apară ca o dreaptă răzbunare a cinstei sale terfelite. Însă pe la colțuri boierii vor prepune – nu fără temei de altfel – că e vorba de

Material cu drept de autor

un simplu pretext, isprăvile de desfrânare ale unei jupânese – pe deasupra făcute la imboldul soțului – nefiind pricină întemeiată pentru a schimba soarta unei țări! În schimb femeile, mai răutăcioase, vor spune despreţuitor că fâşneaţa Safta a fost şi este „cam rea de muscă", iar tăntălăul de bărbatu-său se cam lasă „îmbrobodit" şi, în loc s-o țină sub papuc, îi caută în coarne şi – pentru a-i apăra „cinstea" (deci ca să-i apere taman ceea ce-i lipsise dintotdeauna) – prinde a se războ cu nişte oameni cumsecade, care n-au altă vină decât aceea de a nu fi avut tăria să-i înfrunte ademenelile.

De altfel ele îşi aminteau că nici împrejurările în care se măritase cu vel logofătul – lucru din care ea însă făcea pricină de fală, semn al nemăsuratei ei frumuseți – nu erau mult diferite, dovedind aceiaşi purtare dezmățată. Cu ani în urmă, poate nu chiar din întâmplare, rădvanul ei tăiase calea alaiului logofătului. Slujindu-se de prilej, Safta, pe atunci fiica unui boier nu prea bogat, cu o spujină de copii fără căpătâi, dintre care patru fete de măritat cărora le cam lipsea zestrea, scoțându-şi nurii la vedere ca o desfrânată, îl robise pe muieratecul boier, care, dintr-o dată, ca prostit, o urmase orbeşte la altar. De altfel această fulgerătoare subjugare le stârnise dintru început unele bănuieli şi nu socoteau cu neputință ca la mijloc să fi fost şi niscai farmece, ba poate chiar lucruri şi mai necurate.

Bărbații aduceau obişnuit o îndreptare poveştii. Şi ei erau încredințați că totul se iscase din clipa când cele două rădvane îşi întretăiaseră calea. Dar din acest loc mersul lucrurilor era după ei cu totul diferit. Marele logofăt, obişnuit să-şi împlinească toate poftele după voie, fără a ține seamă de lege, de cuviință, sau de durerea şi chinurile pe care le pricinuia semenilor, zărind chipul femeii printre perdele desfăcute, fusese cuprins de dorințe pătimaşe. Drept care asmuți slugile asupra celuilalt rădvan, înlătură vizitii şi însoțitorii şi silnic duse prada la conacul său, spre a se

Material cu drept de autor

înfrupta după pofta inimii din nurii celei răpite. Amănunțimile celora ce s-au urmat în iatac nu se istoriseau, dar prin mijlocirea lor Safta pare-se că l-a înduplecat pe samavolnicul boier ca s-o ia de nevastă. Dar nu numai farmecele celei căzute jertfă, ci, de bună seamă şi amenințările şi stăruința familiei ei – plină de fală pentru vechimea neamului din care făcea parte – par să fi avut un anume rost în încheierea căsniciei.

Femeile însă, desprețuitoare, nu încuviințau nici pe departe cugetările soților; acestea nu puteau fi luate în seamă! Cu un zâmbet şăgalnic, cu o zvâcnitură a sânilor şi o şerpuire a şoldurilor tânții de bărbați puteau fi repede orbiți. Iar Safta, nu numai că era mare meşteră în asemenea tertipuri, dar nici nu se dădea în lături să se slujească de ele cu orice prilej! Iar dacă bărbații puteau fi prostiți cu uşurință, ochiul lor necruțător de femeie nu putea fi înşelat cu asemenea viclenii!

Dar nici logofătul nu era ferit de înțepături veninoase. Bârfele spunea că nu e cu nimic mai bun decât nevasta, căci precum sacul aşa şi petecul, căci era în stare să vândă nurii soației pentru a dobândi felurite înlesniri. Iar în legăturile sale cu Vasile Lupu cam asta făcuse, ca un fățarnic ce se află! Poate şi din această pricină izbutise să stea aşa îndelungă vreme în dregătorie!

Având încuviințarea lui Vasile Lupu, Gheorghe Ştefan slobozi spre Târgovişte o slugă de credință, aleasă cu luare aminte. De acum înainte, de vreme ce-l înştiințase întru acestea chiar pe voievod, a cărui învoială o dobândise, putea scrie şi în Muntenia fără a trezi bănuieli, felul său de slujire părând fără cusur. Solitorul, la adăpostul credinței că ar griji de treburile neamurilor Saftei, avea îndatorirea, nu de a găsi căile de a drege împăcarea cu Ungrovlahia – cum ştia Lupu –, ci aceea de a-l înştiința pe Matei asupra mersului gătirilor răscoalei moldovene şi de a neguța cu el

Material cu drept de autor

cerințele ce se vor pune pentru a dobândi ajutorul ostășesc trebuitor.

Pentru a nu atrage peste măsură luarea aminte asupră-şi şi pentru a nu stârni bănuieli, trimisul lui Gheorghe Ştefan nu se înfățișă drept la Curte. Mai întâi o cătă pe Bălaşa şi împreună cerură marelui portar Neagu din Vaideei să le înlesnească o întâlnire cu domnul. Portarul nu ştia dacă se cade să aducă în fața principelui pe olăcarul unui boier, care, pe deasupra, făcea parte (după credința sa de neştiutor) dintre vrăjmaşii cei mai înverşunați ai Măriei Sale. Bălaşa stărui dar, întrucât dregătorul nu se lăsa înduplecat, trimesul îi arătă că poartă şi o carte întărită cu pecetea voievodului Moldovei, de care trebuia să se slujească în folosul amânduror țări, dacă împrejurările vor fi prielnice unor neguțări rodnice. Însărcinările sale erau deci mai întinse decât lăsase să se înțeleagă în prima clipă. Pe lângă îndatorirea de a ajuta pe serdărească, mai trebuia să aducă pacea între principate, dacă lucrul se vădea cu putință!

Tulburat, marele portar plecă să ceară sfatul vel postelnicului Constantin Cantacuzino. Acesta nu cunoştea nimic desluşit despre uneltirea urzită împotriva lui Lupu, totul mărginindu-se la cele pe care i le spusese Badea Bălăceanu. Numai că vtori postelnicul nu-i va mărturisi prea multe, căci primise din partea craiului poruncă straşnică de a nu dezvălui vreun nume şi nici prea multe amănunțimi despre urzelile care se țeseau, atâta vreme cât nu este singur cu domnul. Ori sfetnicul înțelesese prea bine cât de gingaşă era partea aceasta a ştirilor pe care le solea şi totodată îşi dădea seama că pentru a păstra bunăvoința domnului trebuie să fie peste măsură de prevăzător, ca să nu-l supere cumva, căci de acesta îi atârna soarta. Drept care îi spusese marelui postelnic doar ceea ce îi fusese îngăduit de la Iernut, trecând toate celelalte sub tăcere. Chiar şi la prima întrevedere cu domnul, unde avea martori mai mulți mari dregători, se feri

Material cu drept de autor

de a aduce vorba de lucrurile de la care fusese poprit. Pe acestea le va înfăţişa principelui abia într-o a doua întrevedere, în dimineaţa următoare, de astă dată fără martori. Din această pricină Constantin Cantacuzino cunoştea foarte puţin despre cele puse la cale de boierii moldoveni împotriva lui Lupu şi mai nimic despre amestecul lui Matei, dar, destul de viclean fiind, simţea că în ascuns lucrurile sunt mult mai încurcate şi că lui îi cam scapă nişte dedesubturi. Dar cum el însuşi dorea îndreptarea legăturilor dintre cele două ţări, preîntâmpinând izbucnirea unui nou război, era înclinat să sprijine orice încercare de împăcare, din oricare parte ar fi venit. Ori din această pricină îi trezeau nădejdi, încântându-l chiar, spusele solului, care stăruia că ar fi avut împuternicirea de a mijloci înfăptuirea păcii între principate. Nu-şi putea da prea bine seama pentru cine anume trudea până la urmă străinul, dar, oricare ar fi fost acela pe care-l slujea, fiinţa sa putea trezi principelui luarea aminte, aşa încât îl sfătui pe portar să-i împlinească pofta cât mai repede, ba să-i arate şi cinstea cuvenită oricărui sol. Totuşi, prevăzător, îl preveni pe dregător că deocamdată trecerea moldoveanului trebuia învăluită în tăcere –, căci nu se putea şti care va fi voia domnului. S-ar putea ca să nu-i facă plăcere să se clevetească în lume pe seama legăturilor sale cu Lupu.

La rândul său, Matei vodă trebuia înştiinţat în ascuns şi cu multă grijă. Cantacuzino n-o spuse, dar lăsă să se înţeleagă că sosirea olăcarului poate avea nişte dedesubturi mai osebite – care trec cu mult dincolo de graniţele judeţului lui Constantin Şerban –, de vreme ce omul vânturase nişte cărţi voievodale şi stăruia să dobândească o întrevedere între patru ochi cu domnul. Cum Neagu se arătă speriat de nemăsurata prevedere care i se cerea, Cantacuzino deveni dintr-o dată peste măsură de

Material cu drept de autor

săritor şi se arătă gata de a vorbi el cu Măria Sa. Portarul răsuflă uşurat; scăpase dintr-o grozavă încurcătură.

Postelnicul luase asupra sa corvoada înştiinţării domnului nu pentru că dorea să-l scoată pe celălalt din impas – cum îi dădu de înţeles acestuia –, ci pentru că presimţurile îi şopteau că trebuşoara, părelnic măruntă, ascunde o urzeală cu multe şi adânci dedesubturi, iar gândul de a se afla în miezul unor uneltiri care hotărau soarta mai multor cârmuiri deodată îl ispitea. Dacă pe Neagu din Vaideei lucrăturile încurcate îl spăimântau şi se retrăgea temător din păienjenişul lor, Cantacuzino le căuta. Abia atunci când pătrundea în miezul marilor urzeli care răscoleau o ţară întreagă, sau când se putea vârî în amestecăturile tainice ale domniilor, simţea desfătarea de a trăi şi totodată deplinătatea puterii sale. Era de-a dreptul stăpânit de patima clocotitoare de a se furişa în cele mai adânci taine ale cârmuirii, care rămâneau pe vecie necunoscute omului de rând, fiind de neatins pentru acesta.

Vel postelnicul se ferici pentru ascuţimea pătrunderii sale. De îndată ce principele află că a sosit un olăcar de la logofătul Moldovei, ceru ca omul să fie căutat şi să-i fie înfăţişat neîntârziat. O asemenea grabă era destul de grăitoare. În toată această poveste se ascundea altceva decât o arătau părelniciile. Însă, spre ciuda lui Cantacuzino, întrevederea avu loc între patru ochi, în iatacul domnesc. El nu fusese îngăduit înăuntru, trebuind să stea la uşă, în tindă.

Solul începu prin a arătă că – de ochii lumii – are o dublă îndatorire: aceea de a pune o vorbă în folosul biv vel serdarului şi de a încerca să mijlocească dregerea prieteşugului cu Vasile Lupu. În vreme ce vorbea, băgă de seamă că se mişcă vălurile unui polog, aflat în dreptul unuia din pereţii odăii. Se opri şi privi întrebător spre domn. Nici acestuia nu-i scăpase fluturarea perdelei, dar i-ar fi plăcut să nu fi fost zărită. Dar străinul o văzuse şi devenise dintr-o

Material cu drept de autor

dată temător. Pesemne că Gheorghe Ştefan îl dăscălise temeinic asupra prevederii de care trebuia să dea dovadă, dacă nu voia să pricinuiască moartea tuturor urzitorilor moldoveni. Cum omul nu mai făcea decât să bată apa în piuă, Matei se sculă şi împinse perdeaua la o parte. În spatele ei se ivi o uşă întredeschisă.

- Pesemne o adiere venită din odaia învecinată a mişcat perdeaua de catifea, făcu domnul.

Musafirul nu se arătă însă prea mulţumit de deslușire şi nu părea de fel doritor de a-şi urma vorba. Atunci, la un semn, de alături răsări grămăticul de taină al voievodului.

- Poți vorbi fără fereală în fața lui! îl încredință Matei vodă pe moldovean.

Acesta reînnodă firul lămuririlor, de acolo de unde îl frânsese. Curtea trebuia să cunoască numai cele două pricini de acoperire ale soliei sale. Cea de a treia, cea adevărată, era aceea de a-l înştiința pe domn asupra răzvrătirii împotriva lui Lupu. Trebile erau temeinic pregătite. La Iaşi sosise de curând Ioan Boroş – anume trimis de craiul Rákóczi ca să adoarmă lui Vasile vodă simțul prevederii şi totodată să-l împiedice să plece din cetatea de scaun de sărbătorile Paştelui – încât să devină pradă sigură pentru nemulțumiți. Prin chefuri fără de sfârşit – în bună parte plătite cu banii veniți de la Bălgrad – voievodul era abătut cu stăruință de la gândul tocmirii unei mari vânători, cum se obişnuia de sfintele sărbători. Însă aceasta ar fi pricinuit plecarea domnului din Iaşi – şi încă împresurat de o strajă peste măsură de numeroasă. Ori ieşirea din târg nu era de dorit, căci îi da putința de a scăpa din capcană în clipa hotărâtoare.

Între timp logofătul Gheorghe Ştefan adunase în jurul său mulțime de boieri destoinici, în care se putea avea deplină încredere. Aşteptau numai sosirea ajutorului

Material cu drept de autor

făgăduit de crai şi de Matei vodă ca să se pună în mişcare. Lupu fusese însingurat şi era cu totul nepregătit pentru a se putea opune în vreun fel, preamări solul izbânzile uneltitorilor de acasă, spre a-l face să creadă în temeinicia de nezdruncinat a înjghebării lor. Grozăvelile şi laudele de sine pe care le însăila nu erau însă născocirile sale, ci ale logofătului, el mărginindu-se a repeta aidoma spusele poruncite de stăpânul său. Mai departe arătă că în acea clipă acesta se afla dus la Bălgrad, de unde urma să se întoarcă peste câteva zile. De ochii lumii se făcea a neguța îmbunarea craiului, dar cu adevărat punea la cale ultimele mărunțişuri ale uneltirii.

După un scurt răstimp de tăcere nehotărâtă, îl preveni pe domnul muntean că trebuie să fie peste măsură de prevăzător, căci la Curtea sa se aflau slujbaşi plecați să-l vândă. La Iaşi se primise un răvaş, lucrătură neîndoielnică a unor boieri munteni, în care Vasile vodă era înştiințat că s-ar găti o uneltire împotrivă-i. Chiar domnul de dincolo o citise de curând măritului logofăt! Deci ştirea nu era de mâna a doua, nefiind aflată din auzite. Din fericire necunoscuții scriitori ai răvaşului nu voiseră a înşira şi numele părtaşilor la uneltire, pricină pentru care hrisovul nu fusese luat în seamă, fiind socotit o făcătură. De altfel Gheorghe Ştefan, căruia, printr-o întorsătură fericită a sorții, i se ceruse chiar părerea asupra temeiniciei celor însăilate de pârâtori, se pricepuse să adoarmă neliniştile lui Lupu – arătă cu mândrie trimisul. Ori pe viitor trebuie împiedicată scăparea unor ştiri atât de primejdioase chiar în rândul divaniților! Abia acum, după această lămurire, înțelese Matei vodă de ce tresărise solul atât de speriat când se mişcase perdeaua. La urma-urmelor viața sa, a stăpânului său şi a multor altor boieri atârna de grija cu care ştia să păstreze taina uneltirii. O greşeală oricât de mică putea să-i dea de gol şi să-i piardă pe toți.

Material cu drept de autor

Matei vodă aflase unele cleveteli legate de o carte ajunsă la mâna lui Vasile Lupu, dintr-un zvon care umblase de curând prin cetatea de scaun. Solul nu făcea decât să-i întărească lucruri ştiute.

Se gândise de mai multă vreme la născocirea unor mijloace de a preîntâmpina supărările care se puteau izvodi de pe urma unor hainii a acelora din jurul său, dar amânase a se aşterne pe treabă spre a le împlini. Împrejurările arătau însă că a cam sosit vremea să grăbească lucrurile.

Mai apoi solul aduse deslușiri asupra clipei dezlănțuirii zaverei şi a aceleia când vor năvăli ardelenii peste munți. Gheorghe Ştefan căzuse la înțelegere cu craiul Gheorghe Rákóczi al II-lea ca intrarea oştilor sale în Moldova să fie orânduită în jur de Joia Pocăinței, care în acel an, al 7161-lea de la zidirea lumii şi al 1653-lea de la naşterea Mântuitorului, cădea în ziua de douăzeci şi patru mărțişor, după cărindarul moldovenesc, aflat în urmă cu vreo zece zile față de cel din Ardeal, care era înjghebat pe calapod papistăşesc. Ori ar fi fost foarte nimerit dacă şi trupurile de oase munteneşti ar trece hotarul pe la Focşani în aceea zi. Luat pe neaşteptate, Lupu va cădea uşor, mai ales dacă surpriza va fi îndoită printr-o înaintare hotărâtă şi fulgerătoare asupra Iaşilor a oştilor de ajutor.

Solul îşi isprăvi cuvântarea înturnându-se asupra îndatoririlor sale de acoperire. Scoase la vedere cartea scrisă de logofeția lui Vasile vodă, în care acesta cerşea sinceră împăcare şi iertarea acelor gânduri neprieteneşti dezvăluite şi răstălmăcite prin uneltirile înşelătorului paşă al Budei. Lupu făgăduia că în vremile care vor veni va rămâne un prieten credincios şi binevoitor, dacă domnul Ungrovlahiei va şti să-i dovedească la rândul său că e însuflețit de simțăminte de acelaşi fel. Principele ascultă cu un zâmbet zeflemitor fățărniciile din izvod, iar după ce se isprăvi

Material cu drept de autor

cetirea acestuia, îi porunci lui Sava să alcătuiască un răspuns pe măsura ipocriziei vicleanului domn moldav.

În legătură cu Constantin Şerban, solul avea poruncă să stăruie în folosul său, dar numai în măsura în care aceasta nu punea în cumpănă neguțările tainice pentru ajutorul ostăşesc trebuitor preamăritului vel logofăt Gheorghe Ştefan, lămuri străinul. Dar, cum pretextul soliei era legat în primul rând soarta biv vel serdarului, pentru a ascunde adevărul de ochii lumii, era nimerit să se arate o anume îngăduință osânditului. Astfel şi făgăduielile de prietenie față de Lupu, ca răspuns la cartea acestuia, vor părea mai lesne de crezut. Pe deasupra în acest chip se va izvodi părelnicia unei dorințe de împăcare, iar stăpânul Moldovei va uita de prevedere... Desigur însă că, dacă Măria Sa are pricini de a nu lua în seamă această rugă, vel logofătul Ştefan nu stăruie! Însă față cu această împrejurare trebuie găsit un alt mijloc de a ascunde ținta adevărată a soliei. De altfel – mai zise trimisul, arătând că este vorba de o părere a lui şi nu a aceluia care l-a trimis – părtinirea serdarului Constantin Şerban l-ar face mai încrezător pe Gheorghe Ştefan în prietenia şi ajutorul ocrotitorului şi părintelui său din Ungrovlahia.

Matei vodă Basarab făgădui că va ține seamă de aceste povețe binevoitoare şi se va strădui să fie îngăduitor, deşi, după câte a aflat – el însuşi neavând vreme să ia parte la întrunirile divanului de judecată –, învinuirile vor fi foarte grele. Ținând însă seamă de prețul cu totul deosebit pe care l-a căpătat județul în acea clipă, va, cârmui, chiar de a doua zi, el însuşi sfatul țării.

Apoi zise solului:

- Să fii gătit ca mâine să citeşti hrisovul ăsta în fața divaniților şi să înşiri şi toate cuvintele de împăcăciune de cuviință, ca să aibă boierii mei despre ce vorbi şi asupra a ce mă povățui! Să ceri divanului în chip meşteşugit şi

Material cu drept de autor

îngăduință pentru păcătosul cela de serdar, căruia i s-ar cuveni, nu să fie iertat, ci spânzurat de crengile primului pom întâlnit în cale!

Solul era deci poftit să ia parte şi el la întrunirea divanului, mai întâi ca solitor al domnului vecin, iar mai apoi ca martor-privitor al judecații celuia pentru care pusese o vorbă. Era potrivit să se afle de față, socoti voievodul, pentru ca să fie în stare să istorisească stăpânilor săi, cât mai deslușit şi mai în amănunțime, ca unul ce-a văzut lucrurile cu ochii săi, ce şi cum a fost, stăruind mai ales asupra faptului că domnul muntean s-ar fi speriat foarte de cel al Moldovei şi pe dată a înțeles să nu ia în deşert rugămințile care i se făcuseră.

- Să arăți că atât de rău m-am spăimântat, încât am încheiat județul serdarului în graba cea mai mare, chiar de-a doua zi după ce vorbirăm! Deci cam în acest chip să-i povesteşti lui Vasile vodă despre mine. Poți adăuga apoi tot ce vei voi ca să-l faci să creadă că nu vom cuteza a ne atinge de țara sa. Deie Domnul ca să poți sosi la Iaşi şi vorbi voievodului de dincolo, înainte de a ajunge şi oştile noastre acolo.

Diicu spumegă de furie când află că moldovenii îşi îngăduie să se amestece în județul său cu serdarul.

- Cum?! După toate cele întâmplate Curtea ieşeană mai îndrăzneşte să ni se înfățişeze cu o seamă de rugămințî?! se zbuciumă el peste măsură de zădărât. După ce uneltesc pieirea lui Matei vodă – şi sunt dovediți în toată ticăloşia lor –, mai au obraz să cerşească hatâruri?!

Nu-l iertă nici pe Gheorghe Ştefan de ocări, deşi era unul dintre foarte putinii din țară, care ştia o bună parte a adevărului despre el:

- Şi logofătul Ştefan ce se crede, de cutează să-şi bage nasul în treburile vecinilor?! Un Iudă primejdios, un vânzător, asta este! După ce pică la poala noastră cu

Material cu drept de autor

amarnice rugăminți, în loc să fie mulțumit cu pomana care i se aruncă, mai are neobrăzarea de a ne pune sula-n coaste, cutezând a mai aridica asupră-ne şi-o seamă de cereri lipsite de simțul măsurii?! Cum de poate Măria Sa să îndure asemenea neruşinare?! Doamne, cum de nu mi-ai dat destulă putere ca să pun la locul lor toate aceste făcături, care nu-şi cunosc lungul nasului şi cutează a se amesteca dimpreună cu mai-marii lor! se jelui el cu înverşunare.

Din fericire, celor care-l auziră le scăpă înțelesul probozelilor aruncate lui Gheorghe Ştefan şi astfel lucrurile fură în acea clipă trecute cu vederea. Abia peste câteva săptămâni, când Gheorghe Ştefan ajunse domn, amintindu-şi-le, boierii îşi dădură seama cât de străvezii fuseseră şi le păru rău că, lăsându-se cuprinşi de plăcerea trecătoare a bucuriei de a-şi vedea potrivnicul întărâtat şi cumva sfruntat, nu se mai gândiseră să caute un înțeles mai adânc acelor vorbe care puteau părea la prima vedere lipsite de noimă. Dacă nu s-ar fi mulțumit numai să se veselească pe seama zădărârii lui Diicu, ar fi putut preîntâmpina războiul care stătea să se dezlănțuie şi poate mulți dintre ei şi-ar fi mântuit viața şi libertatea.

Dar pentru ei istoria se sfârşi – fără să-i mai răscolească subînțelesurile – când, parcă spre a le face plăcere, supărarea spătarului trebui să se sfarme de voința de neclintit a domnului. Numai câțiva dintre apropiații cei mai de credință ai lui Diicu ştiau că, după necazul pățit la județ, acesta se dezlănțuise la spătărie într-o volburoasă izbucnire de furie, care ar fi pricinuit un tărăboi fără seamăn dacă ar fi încercat măcar împlinirea cele rostite atunci. Mistuit de ură şi de patimă, spătarul avu o clipă de slăbiciune, în răstimpul căreia furtuna din sufletul său răbufni nimicitor. Nu se putu abține cu acest prilej de a amenința răspicat că se va răzbuna pe unchiul său – domnul –, pe serdar şi pe vel logofătul Gheorghe Ştefan. Ba gândea la a făptui ceva măreț, un lucru

Material cu drept de autor

care, asemeni unei lovituri de trăsnet, să-i spulbere dintr-o dată pe toți cei care-i stăteau împotrivă, dimpreună şi cu craiul Ardealului. O vreme însă nu ştiu în ce să se întrupeze acest fapt fără asemănare, care să lase întreaga suflare mută de uimire. După ce se mai zbuciumă o vreme socoti că a găsit calea de a se răzbuna pe lume. Ar fi trebuit să fugă în Moldova şi să istorisească toate cele ştiute voievodului Vasile Lupu. Astfel noianul de urzeli ale logofătului, întemeiate pe reazămul vecinilor, s-ar fi spulberat într-o clipită, iar cei care cutezaseră a-i sta împotrivă s-ar fi prăvălit, asemeni unor mari steiuri, învăluindu-se în uriaşi nori de praf... Ascultătorii se îngroziră auzindu-l. Ce-ar fi zis domnul dacă ar fi aflat cele care-i scăpau pe gură? se întrebau ei înmărmuriți.

Când se mai linişti cât de cât, Diicu întrevăzu primejdiile care l-ar fi amenințat dacă cerca a-şi împlini plănuirile, ceea ce îi mai mici cuprinderea răzbunării. Fuga în Moldova o înlocui cu gândul trimiterii unei cărți făr' de semnătură la Iaşi, dar care să dezvăluie cele puse la cale la Târgovişte, cu mult mai multe amănunțimi decât înscrisurile despre care se zvonea că ar fi ajuns până atunci în mâna lui Vasile vodă. Acestea din urmă erau de bună seamă plăsmuirea unor ipochimeni mult mai puțin cunoscători ai tainelor domnului decât el, istorisind desigur lucruri de a doua însemnătate. Dar şi această năzuință i se spulberă, căci, îşi zise el temător, dacă Matei vodă ar fi ajuns să bănuiască ceva, dulcele său vis de a domni asupra Ungrovlahiei se risipea în cele patru vânturi, chiar înainte de năruirea uneltitorilor moldoveni pe care-i trăda.

Măria Sa îşi ținu făgăduiala: a doua zi – sub înalta sa îndrumare – divanul reluă județul în pricina ivită între vel spătarul Diicu Buicescu şi biv vel serdarul Constantin Şerban. Lucrul era cu totul neobişnuit, dacă nu chiar de-a dreptul nefiresc şi răzvrătitor, căci, după datină, în postul

Material cu drept de autor

Paştelui nu era îngăduit să se țină nici un fel de judecăți! De altfel acesta fusese unul din pretextele de care se slujise domnul ca să nu ia parte la întrunirile de dinainte. Ori dacă simpla întrunire a sfatului la această vreme de cucernică smerenie putea fi socotită o grosolană încălcare a obiceielor lăsate din bătrâni, a judeca un pravoslavnic şi a-i mai da şi osândă pe deasupra, ba încă una aspră sau legată de vărsare de sânge, închipuia o hulă care nu putea fi cuprinsă cu mintea! Tocmai ştiind acestea, lumea era încredințată că, prin îndelungatele cumpăneli ce se făceau, se țintea lungirea pricinii până după Paşti, când oricum reîncepeau întrunirile cele legiuite ale divanului. De altfel tot ce se petrecuse până atunci păruse a întări această prepunere. După părerea de obşte, la mijloc era deci o simplă făcătură, îngăduită spre a-i face grabnic plăcere spătarului, în cercarea de a-i împăca întrucâtva fudulia, ogoindu-i supărările. Deci totul era rânduit de ochii lumii, întru hatârul lui Diicu, iar, pentru a nu încălca pe deplin datina, treburile se lălăiau cu bună ştiință până după sărbători.

Apariția neaşteptată în divan a lui Matei, în plin post al Paştelui, lucru la care nimeni nu se aşteptase, îi luă pe toți pe nepregătite. In temeiul a ceea ce gândiseră mai înainte nu-şi puteau crede nici văzului, nici auzului. Se vestea deci ca neîndoioasă o schimbare în mersul lucrurilor, dar făgaşul pe care acestea îl vor urma era cu neputință de ghicit.

La neobişnuitul divan, după cum făgăduise Matei vodă încă de cu seară, fu poftit şi solul moldovean. La început acesta înfățişase înaltului sobor domnesc, după toate rânduielile obişnuite unui asemenea prilej, cartea lui Vasile Lupu, care cerea împăcarea celor două țări, cârmuitorii fiind îndemnați spre asemenea înțelegere de spăşenia cuvenită a se arăta postului Paştelui, pe care tocmai îl petreceau. Când isprăvi, fu poftit să mai întârzie oleacă, ca să se poată

Material cu drept de autor

împărtăşi din judecata celuia pentru care pusese o vorbă din partea stăpânilor săi. Socotind că străinul este împuternicitul unui voievod, chiar dacă acasă era purtătorul unui rang de tot neînsemnat, Matei îi făcu cinstea de a-l aşeza alături de marii dregători, dar îi dădu un loc destul de modest în această rânduială, anume o strană peste măsură de depărtată de scaunul său, pe undeva pe aproape de uşă. Dacă pentru un logofeţel de cancelarie, din cei mai de rând – ceea ce, la urma-urmei, era solul în ţara sa –, îngăduinţa însemna o cinstire nemăsurată, pentru cineva care închipa un principe care ţinea la fala sa, această aşezare era aproape o umilire. Însă străinul îşi cunoştea prea bine menirea, de aceea nici pe departe nu-i trecea prin cap să-şi îngăduie o răbufnire de mândrie în numele domnului său.

Din colţişorul în care se aşezase, în aşteptarea deschiderii taifasului asupra pricinii, cercetă în ascuns marii slujbaşi ai Curţii muntene. Desigur că şi aceştia trezeau luarea aminte prin fast şi bogăţie, dar, faţă de ceea ce se putea vedea la Iaşi, priveliştea de aici părea mult mai sărăcăcioasă. În Moldova domnul orânduise un ighemonicon mult mai fălos şi mai încurcat; bogăţia şi fastul erau mai izbitoare prin strălucire; risipa – nemăsurată; mulţimea slujitorilor căftăniţi, blăniţi, înfiretaţi – mai mare, dând Curţii măreţie cu adevărat împărătească. Orice faptă a principelui, de la golirea unei cupe de vin până la întărirea unui însemnat hrisov în divan, era adusă la ştiinţa cetăţii de scaun prin bubuituri de tun sau cel puţin de archebuze. Deşi întemeiată pe o bogăţie poate la fel de mare ca aceea a potrivnicului său, Curtea lui Matei vodă închipuia o fire de cârmuitor cu totul deosebită; mândria lăsa locul modestiei, iar dorinţa de a uimi prin măreţie era înlocuită de cugetul unui gospodar cumpănit şi chibzuit. Fără a fi zgârcit, Matei nu îngăduia risipa; fără a se împotrivi huzurului, nu se împăca însă cu lipsa de măsură. Ighemoniconul rămânea

Material cu drept de autor

simplu şi cumpătat, ferindu-se de o înzorzonare zadarnică şi deşartă. Domnul era atotputernic şi cinstit cu toată cuviința, fără a fi totuşi falnic, fără a duce cu gândul la măreția basileilor bizantini de odinioară, precum se întâmpla cu Vasile vodă Lupu.

Reintrarea principelui în odaie puse capăt şuşotelilor. După solemnitățile de cuviință, Matei ceru vel logofătului să i se înfățişeze o dare de seamă asupra celor sfătuite până atunci. Acesta luă cuvântul şi sârgui a istorisi tot ceea ce se petrecuse în zilele de dinainte, apoi încheie, încercând a trage învățămintele cuvenite pe marginea celor înfățişate.

- Din cele cunoscute nouă până în această clipă, putem deci înțelege că pârâtul s-a făcut vinovat de mai multe încălcări ale canoanelor pravilniceşti. În primul rând îl apasă vina de sudalmă mare; ținând însă seamă de împrejurarea că părțile erau plecate să cadă la înțelegere asupra împăcării, certarea poate fi mai îngăduitoare legat de partea aceasta a judecății.

După ascultarea marelui logofăt Radu Cocorăscu şi după ce Măria Sa cumpăni cu vorba asupra spuselor acestuia, se îngădui între alții şi grămăticului de taină al domnului – bătrânul Sava – să vină cu unele desluşiri asupra potrivirii faptelor la rânduielile pravilelor. Ca om şcolit ce era, care ştia a scrie şi a citi şi era obişnuit cu tâlcuirea legilor, domnul îi ceru părerea asupra chipului cum trebuie tălmăcite anume glave din cartea de învățătură, care tocmai fusese scoasă de sub teasc. Deşi i se cerea povața numai ca bun cunoscător în ale legiuirilor, fără dreptul de a judeca, hatârul care i se arăta răni mândria înalților dregători, care se simțeau puşi laolaltă cu un fitecine. Pe înfundate prinseră a mormăi că lămuririle ar fi fost firesc să fie date nu de un nimeni, ci de cumnatul domnului, vtori logofătul Udrişte Năsturel, care de altfel grijise de tipărirea unei pravile mai

Material cu drept de autor

mici cu câțiva ani mai în urmă. Zădărârea crescu când Sava, în loc să însăileze nişte cugetări cuviincioase şi care să nu supere pe nimeni, aşa cum se cuvenea din partea cuiva de rangul său, îşi îngădui o cercetare destul de necruțătoare, nu numai a scripturilor pravilniceşti, ci şi a hotărârilor de până atunci ale sfatului domnesc, mergând chiar până la a le arăta lor, ditai veliții, că ar fi nimerit să se dovedească plini de îngăduință față de cel osândit! Ori a le spune ceea ce aveau de făcut trecea cu mult peste hotarele slobozeniei care i se dăduse, iar Matei vodă se prefăcea a nu băga de seamă acest lucru, sfruntând prin aceasta divaniții. Dar supărarea lor n-ar fi cunoscut margini dacă ar fi aflat chipul în care, în seara din ajun, grămăticul de taină istorisise domnului mersul de până atunci al neguțărilor de judecată din adunare.

- Luminate Doamne – arătase acesta –, înainte de rânduirea divanului, marii sfetnici ai țării erau plecați să-l apere pe serdar întrucât, cea mai mare parte dintre ei, nu-l iubesc pe spătar şi pe deasupra erau încredințați că nu se va ține seamă de părerea lor în această pricină, ceea ce îi nemulțumea peste măsură de mult. Însă atunci când Măria Voastră le-a făcut hatârul de a le da mână liberă în a hotărî după cum le era voia – lucru socotit de ei drept o recunoaştere a drepturilor rangului lor – purtarea multora s-a schimbat în bine. Cum celor mai mulți nu prea le păsa de pârât, au socotit chiar că li se ivise prilejul de a-şi dovedi, pe seama acestuia, mulțumirea pentru încrederea arătată. Întru aceasta erau gata să-l jertfească pe întemnițat pentru atingerea țelului lor. Deci, după ce o vreme îl apăraseră pe serdar, au fost cuprinşi dintr-o dată de o râvnă potrivnică, cugetând a-l osândi. Iar cei mai înverşunați erau tocmai cei mai puțini statornici întru credință, adică cei din fire cam schimbători. Acum ei sunt în stare să ceară chiar tăierea serdarului Şerban. Cei credincioşi au ținut tot timpul măsura, ferindu-se de a sări peste cal cu spusele. Nici n-au

Material cu drept de autor

vorbit de nevinovăția osânditului, dar nici nu s-au învoit cu tăierea sa, sau cu o osândă peste măsură de aspră. Dar culmea era că, neîntrecându-se cu osârdia nici atunci când obștea celor dintâi cerea osândirea şi nici atunci când aceiaşi plecau cumpăna spre iertare, tocmai aceştia s-au văzut amenințați de primejdia de a fi socotiți mai puțin credincioşi Măriei Tale! Iar unele obraze răuvoitoare, cu bună ştiință, dădeau de înțeles acest lucru, fără măcar a o spune pe ocolite. Trecând vremea, înfierbântarea s-a mai stins şi oamenii, îndemnați şi de apropierea sărbătorilor sfinte, au devenit cu toții mai înțelegători. Deşi nimeni nu-l socoate nevinovat pe serdar, sunt prea puțini aceia care-i mai pun în seamă vini nemăsurat de mari. Ar fi însă de ajuns un cuvânt al Măriei Voastre pentru a-i trezi din amorțeală şi a le redeştepta neîngăduința. Învoirea pentru tăiere este deci uşor de dobândit, căci înalții dregători ai Luminăției voastre sunt gata să-şi dovedească tăria credinței chiar cu vărsare de sânge, mai ales dacă este vorba de sângele altuia...

La auzul vorbelor bietului grămătic, deşi mult mai potolite față de cele zise de cu seară în spătăria mică, atât părtaşii lui Diicu, cât şi potrivnicii lor îl priviră cu vrăjmăşie, socotindu-se şi unii şi ceilalți atinşi de cugetările sale. Dar acesta îşi urmă netulburat spusele, ştiindu-se ocrotit de domn, dar totodată şi pentru că era cunoscător al celor mai neştiute taine ale Curții. În temeiul acestor împrejurări arătă în încheiere:

- Dar, oricare ar fi vinile serdarului, aflându-ne în postul Paştelui, credința noastră pravoslavnică ne îndeamnă să iertăm şi să uităm!

Diicu, auzindu-l, spumegă de furie, dar îşi stăpâni orice răbufnire de nemulțumire.

Domnul, văzând chipurile acre ale sfetnicilor zădărâți de vorbele lui Sava, mustăci batjocoritor şi zise:

Material cu drept de autor

- Poate că iubiții mei dregători, cugetând asupra pricinii, au cam întrecut măsura, înclinând cumpăna prea mult, fie într-o parte, fie în cealaltă... Oricum, va fi o tăiere, dar de un alt fel... Va curge sânge, dar în alt chip decât sunteți voi obișnuiți... Asta am hotărât!

Până seara spusele sale făcură ocolul cetății de scaun, stârnind adâncă nedumerire şi o anume descumpănire. Bălaşa era cutremurată. La întrevederea cu Domnul înțelesese cu totul altceva. De altfel şi vărsarea de sânge în postul Paştelui era o adevărată pângară a datinilor şi a celor sfinte, pricină îndestulătoare ca toți să se minuneze de vorbele principelui.

- Deci, logofete, părțile au voit a se împăca? întrebă domnul însă fără gând de a-l asculta pe cel numit, căci spusa sa era simplă înfloritură de vorbire, care să-i dea prilejul de a-şi răspunde singur. Oare au putut împricinații să hotărască stingerea gâlcevii fără a ne cere învoirea, în împrejurarea în care sudalma a adus atingere domniei, cinstitului divan al boierimii şi țării însăşi?!

Severitatea vorbei, vina de sfruntare a scaunului domnesc, scăparea legată de vărsarea de sânge înfiorară adunarea, căci păreau semne care vesteau o osândă din cele mai crâncene.

- Nu, Măria Ta, aşa ceva s-a dovedit cu neputință şi împotriva legii. Dar ne gândeam că o împăcare a părților ar mai îndulci întrucâtva mărimea păcatului săvârşit.

- Atunci când e pusă în joc cinstea domnului vostru şi bunul renume al celei dintâi adunări a țării mai poate hotărî marele spătar micşorarea vinii printr-o plecare a sa spre mărinimie?!

Mustrat de domn față cu atâta lume, logofătul roşi şi tăcu fâstâcit. Tălmăcise hotărârea domnului de a nu veni la întrunirile divanului drept o dovadă de îngăduință. I se păruse că Matei vodă, prin lipsa sa, voia să le lase libertatea

Material cu drept de autor

de a lua o hotărâre mai blândă. De aceea căutase în acea clipă să dea lămuririlor sale un iz de împăcăciune, ca să fie pe potriva a ceea ce crezuse că este voința domnului. Dar, după câte se părea, nu ghicise adevăratele dorințe ale principelui, drept care o luă de la capăt cam descumpănit:

- Nu au fost uitate nici păcatele arătate de Măria Ta. Ele închipuie însă un mănunchi aparte de fărădelegi făptuite. Noi le-am socotit a fi pe măsura unei întreite sudalme mari. Judecând însă cu dreptate, acestor vini li s-a mai adăugat şi o alta, mai amarnică: hainirea domnului țării, cu gând de a uzurpa scaunul țării. Însă, cum s-a dovedit, mărturia – chiar dacă înfățişează adevărul – nu poate fi luată în seamă, căci cel care o aducea în fața noastră făcea parte din casa pârâşului.

- S-ar putea cu adevărat ca mijloacele de care v-ați slujit pentru a şterge mărturia celui adus în divan să fie legiuite, îşi urmă Matei vodă vorba. De altfel, dacă este sau nu aşa, nu are nici o însemnătate, fiind un chip de a privi împrejurările cam pe deasupra şi pe dinafară şi nu în lăuntrul lor. Altceva trebuie să ne trezească luarea aminte: dacă omul a spus sau nu adevărul! Ei bine, eu vă încredințez că, ceea ce a zis, a rostit cu dreptate. Vreți dovezi?! Sunt destule... Oare cel care batjocoreşte şi caută să uzurpe pe moştenitorul legiuit al scaunul domnesc, lăudându-se că este mai presus de acesta, fiind, vezi Doamne, de „os domnesc", nu năzuieşte vădit la mărire?! Şi e pe deplin limpede că nu gândea la o mărire oarecare, ci la una domnească! Şi aceasta nu s-a petrecut o singură dată. Pârâtul a arătat plecări de acest fel şi pe vremea când, cu bunătate, l-am primit în dregătoria de mare serdar. Deşi, cu ani în urmă, ne-am mâniat aprig aflându-i faptele, ne-am arătat milos, gândind că e vorba de o uşurință a minții sale neaşezate şi ne-am mulțumit să-l scoatem din dregătorie şi să-l alungăm de la Curtea noastră. Ba, l-am şi însemnat puțin la nas, spre

Material cu drept de autor

aducere aminte, dar pare-se că totul a fost neîndestulător şi deci zadarnic. Acum în urmă, socotind că prin căinţă s-a mai pocăit, am voit să-l cinstim din nou cu o dregătorie. Dar, în nerecunoştinţa sa, nu s-a sfiit să ne arate că el nu voieşte o slujbă cuvenită unui boier, ci năzuieşte a se înstăpâni pe însăşi coroana noastră! La acest nou semn de răutate putem fi oare la fel de îngăduitori ca prima dată?!

Voievodul se opri o clipă. În spătăria mare era o linişte mormântală. Se auzea doar răsuflarea şuierată a serdarului, căruia i se părea că felul răstit de a vorbi şi învinuirile principelui îi prevesteau tăierea capului. Solul moldovean era, la rându-i, înmărmurit. Din cele auzite în răstimpul întrevederii cu domnul, petrecută cu numai o zi în urmă, pricepuse că fostului serdar i se va arăta o nemăsurată îngăduinţă. Ori ceea ce i se înfăţişa venea împotriva celor făgăduite. Domnul, în loc să-i uşureze învinuirile, i le sporea! Vorbea de hainirea domniei, de o încercare de uzurpare a scaunului său şi câte alte rele. Şi nici măcar nu era silit de împrejurări să se slujească de asemenea ieşire. Dimpotrivă, marele logofăt Radu Cocorăscu îi pusese de mai multe ori la îndemână temeiul legiuit de a arăta o nemăsurată milostenie celui judecat, dar el îi respinsese spusele cu vădită pornire de fiece dată. Solul începu să se întrebe dacă nu cumva au dreptate aceia care-l învinuiesc pe bătrânul domnitor c-ar fi dat în mintea copiilor, nemaiştiind ce face. Era cu putinţă să fi uitat până dimineaţa făgăduielile făcute de cu seară?!

Ceauşul tălmăcea însă greşit purtarea principelui şi abia mai târziu îşi va da seama de acest lucru. Matei vodă stăruia asupra îngroşării învinuirilor pentru ca osânda – căci nici prin gând nu-i trecea să încheie judeţul fără nici o pedeapsă – să apară ca nemăsurat de mică faţă de grozăvia faptelor petrecute. Pe această cale iertarea ce o arăta putea apărea ca nemăsurat mai mare decât dacă vinile ar fi scăzute

Material cu drept de autor

şi nu ar fi dat pricinaşului nici o osândă. În această din urmă împrejurare, dovedind că pârâtul e aproape, sau cu totul nevinovat, era firesc ca acesta să nu fie pedepsit, iar izbăvirea sa apărea ca un lucru firesc şi cuvenit, iar nu ca un semn de milostenie pe care n-o merita. Deci, dacă dădea o astfel de înfăţişare lucrurilor, chiar o osândă uşoară putea trece drept un semn de cruzime, drept o dovadă de nedreptate, iar de împrejurarea că el s-ar fi dovedit un suflet mărinimos nici nu putea fi vorba. Ce să ierte dacă pârâtul ar fi părut tuturor nevinovat?! De iertare se putea face vorbire numai dacă împricinatul era dovedit ca fiind un răufăcător peste măsură de primejdios şi de vinovat. Numai atunci osânda primită putea fi socotită ca destul de uşoară faţă de cele care i se puneau în cârcă.

Ori domnul voia să sădească tocmai credinţa că e nespus de mărinimos şi că-şi calcă amarnic pe inimă prin îngăduinţa ce-o arăta. De aceea dădea de înţeles că-l ştia plin de cele mai rele păcate pe serdar şi că trebuie să se silească nespus de mult ca să i le poată trece cu vederea, că face o nemăsurată sforţare ca să-şi stăpânească mânia, iar această jertfire de sine se datorează numai dorinţei de a fi pe placul lui Vasile vodă Lupu şi al logofătului acestuia. Deci, crescându-i vinile, jucând priveliştea înăbuşirii unei furii pe cale de a se dezlănţui, osânda îngăduitoare la care se gândea sădea credinţa că făcuse o nemăsurată sforţare ca să-şi înfrângă simţămintele şi să se lipsească de dorinţa de a-i reteza capul după merit. Astfel hotărârea sa – care nu era tocmai de milostenie – putea părea totuşi o iertare greu dobândită, un semn de deosebită îngăduinţă! De altfel domnitorul îşi încheie cuvântarea tălmăcind lucrurile taman după întortocherile acestui făgaş de cugetare.

Cei adunaţi în spătăria mare, care nu-i ghiciseră jocul, nu se aşteptau la o iertare, cum nădăjduiseră la început, socotind că principele are de gând să făptuiască

Material cu drept de autor

lucruri amarnice tocmai sub zodia izbăvitoare a caznelor Măritului Mânuitor; de aceea se simțeau uşor înfiorați de osânda care părea a se vesti, drept care se aşternu o tăcerea apăsătoare, pătrunsă de spaime. Toți se temeau că vor auzi de o scurtare de cap şi asta taman în ajunul Paştelui!!! Era un lucru nemaiauzit!

- Logofete, oare care este pedeapsa acelora care năzuiesc să surpe domnii neamului şi ai țării, unşi după legile lui Dumnezeu şi prin voința Acestuia?! întrebă domnul cu vocea aspritǎ.

Radu Cocorăscu, speriat de mărimea învinuirilor de care se făcea vorbire, abia de reuşi să bâiguie răspunsul:

- Li se taie capul, Măria Ta, pentru ca să nu-l mai folosească, în vremile ce-or mai veni, pentru alte răutăți de acest soi.

- Aşa grăieşte pravila ce o ții în mână, logofete? Eşti sigur?!

- Aşa, Măria Ta, încuviință cu glas pierit cel întrebat.

- Deci ați auzit cu toții ce se cuvine după leage boiarinului care ne este dat astăzi a-l judeca. Totuşi pravoslavnica milă ne opreşte de la făptuirea unei asemene cruzimi. Fiind postul Paştelui nu voim a mânia pe Dumnezeu, poruncind uciderea unui seamăn. De altfel căzut-au la picioarele noastre, cu mulțime de rugăminți pentru iertarea vinovatului, şi doamna sa şi unchiul acesteia, vel logofătul țării învecinate. Ori nu putem să nu luăm aminte la ruga acestuia din urmă, căci este ea întărită de vorbele domnului Moldovei, care ne caută prieteşugul. Pentru a arăta tuturora că am uitat supărarea noastră asupra lui Vasile Vodă şi că dorim să trăim din nou în bună prietenie, vom primi aceste rugăminți şi vom ține seamă de ele, dând osânda cea mai mică îngăduită de lege pentru vinile aici înşirate. Deci hotărâm ca, pentru sudalma

Material cu drept de autor

aruncată boierului nostru credincios – marele spătar Diicu din Buiceşti –, cât şi pentru batjocura adusă nouă şi divanului, să nu-l certăm în nici fel, socotind că temnița ce au suferit-o până acum i-au fost pedeapsă îndeajuns. Iar pentru vina de a fi năzuit la coroana acestei țări, într-un chip neîngăduit şi în afară de orice dreptate, hotărâm nu tăierea capului, cum cer legile moşilor noştri, împărații cei de la Râm, ci o osândă mult mai uşoară, dar de ruşine, care să-i înfiereze fărădelegea. Călăul îl va însemna iarăşi la nas, ca nevrednic a sta între oamenii cinstiți şi de omenie. Poate că acum îi va fi de învățătură de minte. Acest semn de pângară îi va pecetlui chipul toată viața, ca o mărturie de neascuns a necinstei sale. Aceasta este voința noastră şi aşa poftesc să fie dusă la împlinire!

Apoi, vorbind anume solului, adăugi:

- Te poți deci duce la ai tăi şi-i poți înştiința de această veste şi nădăjduiesc că vor şti s-o înțeleagă şi s-o prețuiască aşa cum se cuvine! Numai dorința de pace şi de bună vecinătate mi-au dat puterea să le împlinesc voia, cum m-am priceput mai bine! Doar bunul Dumnezeu ştie însă cât mi-am călcat pe suflet ca să ajung la această încheiere mărinimoasă!

Străinul se sculă în picioare şi, ducând mâinile la piept, se plecă adânc, mulțumind pentru bunăvoința arătată mai-marilor săi.

În divan se iscară amarnice clipe de năuceală. Boierii, nespus de nedumeriți, se întrebau dacă Matei doreşte sau nu pace cu Vasile Lupu. O seamă de gătiri tainice, unele vorbe ale celor mai înalți dregători dădeau de înțeles că s-ar apropia războiul. În acelaşi vreme însă, domnul făcea cu orice prilej, față cu toată lumea, mărturisiri liniştitoare, cum că doreşte împăcarea şi pacea din tot sufletul. În cele din urmă boierii ajunseră să nu mai ştie ce să creadă. Oare să fie adevărat că voievodul dăduse în

Material cu drept de autor

mintea copiilor – adică îşi ieşise din fire cum spuneau alţii – şi nu mai ştia ce voia?! Sau poate el dorea cu adevărat pacea, iar Diicu răspândea zvonuri potrivnice, din dorinţa de a se ajunge la o înfruntare, în care să-şi poată dovedi măiestria de mare căpetenie de oaste cu care, chipurile, îl dăruise pronia?!

În aceeaşi seară, acasă la Socol Cornăţeanu, se întâlniră câţiva dintre părtaşii săi întru uneltire şi anume: Radu Vărzaru, Ghinea Ţucala Brătăşanu şi cumnatul acestuia din urmă, Radu Fărcăşanu. Vel vistiernicul Ghinea era îngrijat că Matei vodă ar voi într-adevăr să ajungă la o deplină împăcare cu Vasile Lupu. Apărea astfel primejdia să se ajungă la o stare de cumpănire, care ar da stăpânirii o statornicie greu de zdruncinat, ceea ce îi îngăduia lui Diicu să ia coroana fără bătaie de cap. Ori tăria aşezămintelor era tocmai lucrul pe care nu şi-l puteau dori urzitorii.

- Trebuie cu orice preţ să încingem legăturile dintre între cei doi voievozi, îşi încheie Ghinea spusele. Neorânduielile unui război ar fi desăvârşite pentru a-l răsturna pe domn şi pentru a-l înlătura totodată şi pe Diicu de la moştenie. Dacă pe bătrân, fiind prea cumpătat, va fi cu neputinţă să-l înrâurim ca, împotriva voinţei sale, să înceapă a se oşti, poate vom izbândi să-l întărâtăm pe Lupu, sporindu-i neîncrederea în Matei. Cu câteva cărţi bine ticluite cred că ne-am putea atinge ţelul! De altfel ar trebui să ne aşternem fără întârziere pe treabă, ca să ne putem sluji de trecerea trimisului lui Vasile vodă pe la noi. El ar putea mijloci portul unui înscris dincolo de Milcov... Am putea aţâţa chiar şi pe Diicu, ca să-l silească pe domn să se reîntoarne la gândul războiului…

Radu Fărcăşanu era socotit de foarte mulţi dintre cunoscuţii săi drept un boier bătrân şi înţelept, chiar Matei Basarab, în câteva hrisoave ale cancelariei sale, o va mărturisi, înscriind în ele asemenea cuvinte de laudă. Acesta

Material cu drept de autor

se arătă gata de a intra în legături cu ceauşul moldav. Se socotea mai liber decât ceilalți, fiind – în urma mazilirii ce-o pătimise – lipsit de orice fel de îndatoriri, Curtea slujindu-se arar de el, deşi – după cât se părea – domnul nu-l uitase cu totul. Pe deasupra, neavând vreo dregătorie, ca boier oarecare, faptele sale atrăgeau mai puțină luare aminte.

Credincios făgăduielii făcute, Fărăcşanu, în chiar dimineața următoare, ticlui o scrisoare plină de scorneli aţâţătoare, pe care o socoti atât de izbutită încât o reciti cu plăcere, bolborosind cuvintele pe înfundate. Apoi trimise un slujitor la sol, rugându-l să treacă pe la el, întrucât ar vrea să-i împărtăşească unele lucruri, care de bună seamă îi vor trezi curiozitatea. Aşteptă cu nerăbdare răspunsul. Sluga se întoarse destul de repede cu o ştire neaşteptată: moldoveanul se dovedise peste măsură de grăbit şi plecase dis-de-dimineață spre țara sa. Boierul, cuprins de înciudare, se învinui că a pierdut atâtea ceasuri cu scrisul, în loc să-l fi chemat din capul locului pe străin. După ce acesta ar fi aflat despre ce este vorba, desigur că şi-ar fi amânat dusul! Clocotind, Fărcăşanu se plimba prin casă, trântind uşile spre spaima slugilor, care stăteau smirnă chiar şi atunci când se aflau prin unghere dosnice. Înjura şi blestema crâncen la gândul mustrărilor pe care i le vor face părtaşii. N-avea de unde şti că acest joc al împrejurărilor, de care-i părea acum atât de rău, îi mântuise viața atât lui, cât şi celora cu care era înțeles.

După ce domnul îşi desluşi voia într-ale județului, marele spătar se arătă cu totul nemulțumit, cum am istorisit deja. Hotărârea avea mai degrabă înfățişarea unei mustrări, decât al unei osânde adevărate. Cu aşa ceva nu putea fi nici pe departe mulțumit. El visase altceva... Dar, ca să se împotrivească făţiş poruncilor princiare, era cu neputință. Iar dacă cele hotărâte se împlineau, serdarul urma să fie slobozit şi-i scăpa pentru vecie din mână; ori tocmai acest lucru

Material cu drept de autor

trebuia să-l preîntâmpine. A-l sili pe armaş să tărăgăneze scoaterea sa din temniță, în nădejdea că între timp se va putea izvodi o pricină de a-l opri, ar fi fost o încercare lipsită de orice sorți de izbândă. Trebuia găsit iute un pretext legiuit şi totodată vrednic de a fi luat în seamă, pentru a pricinui amânări. Câştigând ceva vreme se puteau găsi sau ticlui noi mărturii şi dovezi în temeiul cărora să se poată cere rejudecarea pricinii.

Povața izbăvitoare veni taman de unde nu se aşteptase nimeni: de la duhovnicul spătarului. Zâmbind şiret, acesta le aminti că se aflau în plin post al Paştelui, timp în care sfânta biserică pravoslavnică nu îngăduie nici un fel de vărsare de sânge, deci „tăierea" serdarului nu putea avea loc; ea trebuia să fie amânată până după sărbători... Dar întemnițatul nici nu putea fi slobozit până atunci, căci se isca primejdia ca, lăsat de capul său, să încerce să se facă nevăzut, scăpând peste hotare, lucru în urma căruia ar fi rămas neosândit.

Vel spătarul se înfățişă pe dată domnului spre a-i vesti aceste îngrădiri, pe care le scăpaseră nebăgate în seamă în răstimpul soborului. Ascultând cu răbdare şiragul de piedici de care Diicu făcea cu atâta aprindere vorbire, Matei vodă ridică nepăsător din umeri. Nu avea nimic împotriva întârzierii, dacă creştineasca pietate îi cerea asemenea jertfire.

Totuşi nişte boieri ghiciseră că zăbava e rău prevestitoare, fiind prilej de noi uneltiri viclene, care primejduiau pe întemnițat. Numai că, atunci când aceştia, spre a preîntâmpina răul, pârâră pe armaş cum că tărăgănează îndeplinirea hotărârii înaltului divan, principele, zâmbind cu seninătate, îi înştiință că lucrul se întâmplă cu învoirea sa, iar ca îndreptățire le înfățişă temeiurile izvodite de vel spătar. De altfel serdarul nu-i plăcuse niciodată şi nu era deloc grăbit să-i uşureze soarta. La urma-urmelor la

Material cu drept de autor

județ dăduse dovada înaltei sale mărinimii, atunci când se învoise cu o osândă care putea fi socotită mai mult închipuită, decât adevărată şi era încredințat că prin aceasta făcuse îndeajuns. Acum serdarul putea să mai aştepte... Apoi, dacă se întâmpla cumva ca răzvrătirea logofătului Ştefan – care era de prepus că se va dezlănțui în cel mult o săptămână sau două – va da greş, era slobozit de orice îndatorire față de acesta şi putea să întoarne judecata. Sluțirea nasului era departe de a fi o chezăşie îndestulătoare că biv vel serdarul era înlăturat din întrecerea pentru dobândirea scaunului țării. El – prin scoborârea sa voievodală dovedită şi nu închipuită ca a lui Diicu – rămânea un potrivnic primejdios pentru răsfățatul său şi prin urmare nici o măsură de prevedere nu era de prisos! Dacă o împrejurare străină de voința sa, pentru care nici măcar clevetitorii nu-i puteau găsi vină, îi punea la îndemână prilejul unei amânări, împiedicându-l să-şi țină făgăduiala, nu avea nici un rost să se întreacă cu sârgul şi prin aceasta să se împotrivească jocului întâmplării. Socotea că, până una-alta, este de ajuns ca să facă întemnițatului unele înlesniri în privința şederii – care să devină mai omenoase – şi să îngăduie neveste-si să-l caute cu cele de trebuință.

Aga Radu Popescu fu primul care se bucură de întorsătură. Prin amânarea la nesfârşit a slobozirii se putea socoti răzbunat. Dar mai era şi un alt boier care se arăta încântat, văzând că norocul surâse numai în treacăt serdarului şi apoi îl părăsise: era vorba de Vasile din Corcova. Deşi la judecată înşirase cele mai sfruntate minciuni, era atins în mândria sa că mărturia nu-i fusese luată în seamă. Se jeluia oricui avea răbdare să-l asculte că fusese umilit de divan – o adunătură care mustea de atâta vânzare, desfrânare şi necinste. Cuvintele sale sincere, prin care-l da în vileag pe serdar, cuvinte pornite din inimă, fuseseră puse la îndoială şi în cele din urmă rămaseră

Material cu drept de autor

neluate în seamă! Chiar şi slăvitul domn fusese silit să recunoască această jalnică scăpătare a netrebnicei adunări! Oare nu chiar Măria Sa arătase ca neîntemeiate mijloacele prin care mărturia sa fusese înlăturată?! îşi încheia Vasile cuvântarea despre vrednicia sa, tâlcuind după ureche, în folosul său, spusele lui Matei vodă. Oare nu principele zisese că e încredinţat de adevărul spuselor sale?! Dar în vreme ce domnul îi arăta cuvenita recunoaştere, divanul – podană desfrânată, care se vinde la orice preţ celui plecat s-o cumpere – îl împroşcase cu scursorile în care era înfundat! Dar – se lăuda Vasile –, pentru a-şi redobândi cinstea ştirbită, îl va nimici pe Constantin Şerban, chiar de s-ar ascunde în gaură de şarpe şi chiar de-ar fi să înfrunte întreg divanul, dimpreună cu toţi cumpărătorii săi.

Bălaşa începu să se teamă din nou pentru bărbatul ei, care, cu toate vorbele puse în folosul său, zăcea mai departe în temniţă. E drept că nu mai zăcea îngropat sub pământ, în spăimântătoarea cămăruţă a călăului, dar tot întemniţat era. Simţul de bucurie şi încredere, pe care i-l trezise sosirea ceauşului din Moldova şi primirea prietenoasă a acestuia la domnie, se spulberă. Binevoitorii o înştiinţară de noile ameninţări ale lui Vasile din Corcova, iar ea îşi dăduse şi singură seama cât de primejdioasă era duşmănia acestuia. De altfel tărăgănările, care se lungeau de la o zi la alta, nu erau un semn tocmai îmbucurător... Uneori o cuprindea deznădejdea. La urma-urmei domnul dăduse o osândă, poate nu cea mai fericită, dar totuşi una care se putea îndura. Dar din păcate, deşi cuvântul său ar fi trebuit să fie sfânt, porunca nu se ducea la împlinire. O mulţime de slugoi, lingăi şi prefăcuţi, găsiseră mijlocul a stăvili înfăptuirea ei, fără măcar să fie pedepsiţi de domn pentru nesupunere! Oare cum de era cu putinţă?! Desigur se slujeau de împrejurarea că Măria Sa nu le afla uneltirile şi josniciile şi nu avea habar că i se nesocotea hotărârea. Era răscolitor

Material cu drept de autor

să vezi că nici cu dreptatea în mână nu erai apărat, că nici ocrotirea princiară nu-ți putea sluji de scut! Biata femeie visa să se bucure de o nouă primire la voievod, ca să-l înştiințeze cum că sfetnicii săi îi încalcă şi-i batjocoresc poruncile, îngăduindu-şi să facă, după bunul lor plac, ceea ce îi tăia capul, în pricini asupra cărora el îşi arătase răspicat voința. Nădăjduia nu numai să-şi mântuie bărbatul, ci să deschidă totodată domnului ochii asupra celor din jurul său, prilejuind o primenire a Curții şi o reaşezare la locul cuvenit a cinstei, omeniei şi dreptății.

I se părea mai ales de neînțeles taina puterii acelui Vasile din Corcova – boier fără vreo slujbă şi fără vază. Soarta şi viața serdarului ajunseră de mai multe ori în cumpănă datorită lui. Oare nu despre el se zvonise că ar fi făcut rost de otrava trebuitoare pentru a-i face de petrecanie soțului ei?! O altă taină la fel de greu de deslușit o închipuiau pricinile pentru care îşi părăsise gândul de a folosi licoarea dobândită. Pesemne – îşi zicea sărmana serdăreasă – lăsase de-o parte cele plănuite ca să nu stârnească vâlvă, căci între timp începuse judecata şi ochii tuturor erau ațintiți asupra osânditului. Moartea sa neaşteptată ar fi bătut la ochi şi-ar fi fost urmată de cercetări şi desigur era de temut izbucnirea unui întreg tărăboi. Acum că judecata se încheiase, atenția lumii se abătea cu încetul de la serdar, iar duşmanii atâta aşteptau ca să ridice iarăşi capul. Când liniştea se va reaşeza în jurul pricinii, iar el va intra în uitare, putea fi pierdut fără larmă şi fără ca să bage cineva de seamă... Deci izbăvirea sau pieirea serdarului erau legate de trecerea timpului şi de aşternerea nepăsării asupra sorții sale. Atâta vreme cât ea se va frământa, ținând trează luarea aminte a celor din cetate, putea nădăjdui că vrăjmaşii nu vor cuteza să-şi împlinească răzbunarea.

Ca urmare, găsind că acesta era singurul lucru ce-i mai rămânea de făcut, se străduia că stârnească vâlvă în

Material cu drept de autor

jurul ei. Reîncepu deci a se perinda pe la cei care se arătau cât de cât binevoitori, în fața cărora se jeluia, ridica rugi fierbinți de ajutorare, învinuia, şi la nevoie chiar născocea pricini de îngrijorare. Din nou urmară zile grele, când se vedea nevoită să vorbească unor oameni care o ascultau cuviincios dar nepăsători, care făgăduiau că vor pune o vorbă pentru ea, iar la urmă nu făceau decât să poruncească slugilor ca în zilele următoare musafira să nu mai fie primită, punând pricină că stăpânii ar fi plecați. Nimeni n-ar mai fi cunoscut în matahala dârză, încrâncenată, aproape sălbăticită, cu ochii încercănați şi buzele adunate în crețuri, precum gura unei pungi, femeia blândă, veselă, domoală şi sfătoasă de odinioară.

După îndelungi stăruințe izbuti să-l înduplece pe mitropolitul Ştefan s-o primească. Înlăcrimată îi istorisi primejdiile care-i amenință soțul şi-i ceru ajutorul. Sfântul părinte cunoştea mai bine ca oricine toate dedesubturile întregii poveşti, cât şi încurcatele jocuri care se urzeau în umbra ei. Îşi dădea deci chiar mai bine seama decât Bălaşa de primejdiile care-l păşteau pe serdar şi cunoştea pe deasupra şi socotințele care se făceau în taină, în acea clipă, punând în cumpănă soarta întemnițatului.

Totuşi i se păru nepotrivit să învinuiască de silnicie nişte boieri de toată cinstea, care – mulți dintre ei – țineau dregătorii înalte în slujba țării. (Poate la mijloc era şi o anume codeală izvorâtă din caznele simțului nimicniciei sale, pe care i-l trezeau lui, fost fecior de țărani, acei blagorodnici de veche viță boierească, scoborâtori din spițele unor neamuri de înaltă obârşie, în mijlocul cărora fusese sortit să se aridice.) De aceea o mustră pe musafiră că poate gândi lucruri atât de urâte pe seama unor oameni de asemenea aleasă stirpe.

Dar vorbele nu-i tâlcuiau credințele şi simțămintele adevărate. În sinea sa nu socotea ca

Material cu drept de autor

neîntemeiate şi de necrezut zvonurile care umblau pe uliţe şi hotărî să facă ceva în ajutorul femeii. Cum „vărsarea de sânge" hotărâtă de divan era mai mult un soi de învăţătură de minte dojenitoare, decât o osândă adevărată, dădu o zapiscă mitropolitană de slobozenie la mâna Bălaşei, cu ajutorul căreia aceasta să poată dobândi învoirea de a se împlini osânda înainte de Paşti. Neîntârziat înscrisul fu înfăţişat marelui vornic spre a fi dus înaintea domnului. Printr-o fericită potrivealã, tocmai în zilele acelea Diicu plecă pe neaşteptate şi peste măsură de tainic din Târgovişte. De bună seamă că dacă n-ar fi lipsit, Bălaşa, cu toată zapisca ei, nu s-ar fi bucurat de vreo izbândă. Dar aşa rotiţele aşezămintelor cârmuirii se urniră şi se hotărî ziua şi ceasul când serdarul urma să fie dat pe mâna călăului.

Întâmplarea avu loc într-o zi însorită de primăvară. Cum însuşi Matei vodă voi să fie de faţă, armăşia găti totul cu deosebită grijă. În mijlocul ogrăzii celei mari a Curţii domneşti, chiar în faţa foişorului palatului celui vechi, fu înălţată, din grinzi zdravene de stejar, o prispă nu prea înaltă. Boierii mărunţi de starea a doua şi a treia, amestecându-se cu grăjdarii şi alte slugi de rând, se aşezară în jur, umplând bătătura. Seimenii şi dărăbanii – deşi nu erau cu toţii de slujbă în acea clipă – se urcară în ceardacele zidurilor de apărare, pentru a putea vedea mai lesne, de la înălţime, priveliştea năstruşnicei „tăieri de osândă". Marii boieri umplură foişorul dinspre palat, orânduindu-se de o parte şi de alta a înaltelor strane domneşti, în care urmau a lua loc principele şi principesa. Învoioşată de ciudăţenia privelii care se gătea, lumea, în aşteptare, fremăta de nerăbdare.

În sfârşit Matei vodă se ivi în foişor, se aşeză în jilţ şi făcu semn că se putea începe. Serdarul fu scos din temniţă – de astă dată din cea de rând, aflată la piciorul turnului Chindiei. Străjuit de patru oşteni se îndreptă spre

Material cu drept de autor

prispa nou aridicată, străbătând mişuneala din ogradă printre două şiraguri de seimeni, care purtau obişnuitele lor veşminte roşii de slujbă. Aceştia despicaseră în mulțime, anume pentru el, o cărare de trecere şi abia de izbuteau să țină piept îmbulzelii pricinuite de fremătarea celor aflați în spatele lor. Peste capul oştenilor, din toate părțile, cunoscuți şi necunoscuți îi aruncau osânditului vorbe de batjocură.

Serdarul trecea țeapăn, fără să privească nici într-o parte, nici în cealaltă. Fusese primenit. Era îmbrăcat într-o cămaşă albă, strânsă pe talie, în pantaloni strâmți, lipiți pe coapse ca nişte iţari, iar în picioare purta cizme negre cu tureatca înaltă. Veşmintele strâmte scoteau la vedere pântecele care, odată cu vârsta, începea să i se rotunjească. Păşea încet, legănându-se domol când spre dreapta, când spre stânga, după cum îşi lăsa greutatea trupului când pe un picior, când pe altul.

Ajuns pe prispă, fu întors cu fața spre ceardacul în care se afla domnul şi silit să se plece adânc, în semn de mulțumire pentru îndoita pomană princiară de care se bucura. Căci la cel dintâi hatâr care i se făcea prin osândă îngăduitoare, se adăuga un al doilea, şi anume, cinstea de a fi privit de însăşi Luminăția sa. Serdarul se lăsă mânuit, fără să facă nici cel mai mic semn de împotrivire. Simțea că sălbateca plăcere cu care gloata îi aştepta batjocorirea îl zdrobea. Oare ce aveau cu el, ce le făcuse?! Mulți dintre ei nici nu-l cunoşteau şi totuşi tresăltau de bucurie. În acele împrejurări nu se simțea în stare să înțeleagă că, la drept vorbind, mulțumirea mulțimii nu era urmarea vreunei vrăjmăşii față de el ca om, ci duşmănia față de ceea ce închipuia statul cinului său! Era plăcerea de a vedea frângându-şi gâtul unul dintre cei „mari", unul dintr-aceia față de care trebuiseră să se umilească, în fața căruia ajunseseră să tremure. Chiar dacă cel care le era aruncat drept pradă nu era decât un sărman prigonit al tagmei sale,

Material cu drept de autor

înfruntarea şi înjosirea sa – tocmai prin ceea ce închipuise odinioară – era întruparea unui biruințe asupra stăpânitorilor, un prilej de a se răfui pentru câte pătimiseră sub obida ascultării şi a supunerii. Gustau nu numai desfătarea de a fi martorii prăbuşirii unuia dintre puternicii vremii, ci şi plăcerea de a-l şti ajuns la bunul lor plac, putându-l batjocori şi călca în picioare – la fel de amarnic precum o pățiseră ei înşişi – şi asta după ce mai înainte abia de li se îngăduise să-i sărute botforii! Era o adevărată plăcere să-i vezi căzuți în colb pe aceşti prea-făloşi blagorodnici, ajunşi fiind chiar mai jos decât tine, după ce, mai înainte, abia de ți se îngăduise să le săruți botforii! O astfel de întâmplare nu putea fi decât mare prilej de bucurie şi petrecere, oricare ar fi fost nefericitul care pătimea, chiar dacă suferiseşi sau nu, chiar tu, ceva de pe urma lui.

Învolburata revărsare a urii îi biciuia simțurile; obrajii îi ardeau; urechile îi țiuiau, încât nu putea osebi, unele de altele, vuietele din jur; priveliştile i se învălmăşeau făr' de înțeles prin fața ochilor. Ar fi dorit să se deschidă pământul şi să se prăbuşească în hăul fără fund care să-l sloboade de înfierarea care-l păştea. Totuşi nu se întâmplă nimic, iar batjocurile îl loveau din toate părțile, necruțătoare. Îi era scârbă de josnicia lumii! Îndrăzneau să râdă de el – cel care avusese îndrăzneala să-l înfrunte pe principe – nişte oameni de nimic, care n-ar fi cutezat nici măcar să zâmbească, până nu trăgeau prevăzător cu coada ochiului spre domn, de teamă ca nu care cumva purtarea lor, lipsită de orice însemnătate, să nu-i fie pe plac.

Dar ura sa nu se revărsa atât asupra gloatei care-i stătea în față şi se simțea încântată că-l putea înjosi, cât asupra moşneagului cu chip rece şi de nepătruns care, fără să-i tresară vreo vână pe obraz, cerceta priveliştea din foişorul palatului. Îl zădărea nepăsarea ghețoasă şi lipsa de patimă cărora le căzuse pradă. Moşneagul nu-l umilea cu

Material cu drept de autor

plăcerea biruitoare cu care-ți îngenunchezi un vrăjmaş, ci păstra o înfățişare nepărtinitoare, potolită, de iubitor de neclintit al dreptății. Ceea ce lăsa să se întrevadă era mai degrabă scârbă şi lehamite, decât duşmănie neîmpăcată. Ori răzbunarea făcută cu despreț şi în silă îl jignea pe vel serdar mai mult decât o sfruntare bățoasă – răbufnire a unei uri aprinse şi fățiş mărturisite. El n-ar fi putut rămâne atât de nepăsător şi cu chip atât de împietrit, pricină pentru care vedea o josnicie fără margini în purtarea, deloc nefirească, a celuilalt.

Ciracii călăului, pentru a preîntâmpina vreo mişcare de apărare, îi cetluiră serdarului brațele la spate, căci nu era de dorit ca osânditul să tulbure cu mâinile frumusețea lucrării mai-marelui lor. Cu capul învăluit într-o glugă roşie, prin deschiderile căreia i se puteau zări numai ochii, gâdele urcă plin de fală scărița spre prispa aridică pe grinzi, ca pentru împlinirea unei mari osânde. Nu purta decât un jungher prelung şi ascuțit în mână; în schimb ucenicii, pentru ca să dea o înfățişare mai înfiorătoare priveliştii, fără gând de a le folosi, înşiraseră la vedere securi, spade şi o întreagă strânsură de alte unelte de canonire.

Bălaşei i se îngăduise să-şi aşeze rădvanul într-un locşor din apropierea porții, prin dreptul conovețelor. Ascunsă în dosul perdelușelor, urmărea cu înfrigurare mişcările gealatului. Cu o zi înainte îl căutase pe acasă şi-i dăruise o pungă cu galbeni ca să pricinuiască bărbatului ei o rană cât mai micuță cu putință. Acum, sub gluga roşie, cu despicături doar în dreptul ochilor, nu-l recunoştea pe bărbatul cu care se tocmise în ajun şi se temea că acesta ar putea să fi fost înlocuit cu vreun altul.

Doi dintre ciracii gâdelui prinseră pe serdar din părți, de brațele legate la spate, pentru a-l împiedica să mai facă vreo mişcare. Un al treilea îşi înfipse degetele în plete

Material cu drept de autor

sale, ca să preîntâmpine orice tresărire a capului, care putea să ştirbească ceva din desăvârşirea măiestritei lucrări pe care urma a o făptui dascălul lor. Cu o mişcare pe cât de scurtă, pe atât de sigură, întâmpinată de mulțime cu un țipăt de încordare, călăul îi crestă prinsului vârful nasului. Cum sângele răbufni năvalnic din rană din prima clipă şi-i potopi obrajii şi bărbia, nimeni nu putu băga de seamă că spintecătura nu era de fel adâncă, iar vârful nasului nu fusese retezat, potrivit învoielii făcute cu Bălaşa.

Râzând şi veselindu-se, lumea se împrăştie. Domnul şi alaiul său se traseră în palat. Slobozit, biv vel serdarul rămase singur şi descumpănit pe prispa înjghebată anume pentru osândirea sa, privindu-şi hainele mânjite de sânge. Fără să mai gândească la ceea ce face, scoase din buzunar o năframă albă, pregătită din vreme de Bălaşa, şi şi-o apăsă peste nas pentru a opri sângerarea. Vizitiul, trimis de soață, se apropie de stăpân şi, apucându-l de braț, îl aduse lângă rădvanul cu perdele trase.

În aceiaşi zi cei doi soți părăsiră pe furiş Târgovişte a şi se înturnară la Dobreni. Cerând ajutorul „fizicului" voievodului, italianul Mascellini, apoi al unui bărbier ardelean şi folosind pe deasupra, drept lecuitor priveghetor, un vraci localnic, biv vel serdarul îşi tămădui cu grijă vătămătura dintre nări. Peste câteva luni rana se închisese atât de bine, că abia de se mai putea desluşi o zgaibă îngustă şi nu prea lungă. Aceasta îi pocise totuşi puțin nasul, aducându-i supranumele de „Cârnul", poreclă cu care Constantin Şerban – fiul voievodului Radu Şerban Basarab – a intrat în istorie.

Gura lumii ştia că fostul serdar, după această pățanie, devenise pe cât de resemnat, pe atât de retras, asemenea unui pustnic care trudea în pustie la găsirea căii către Domul, cum zicea zvonul. Alți clevetitori nu vedeau împrejurările învăluite de aceeaşi cucernicie. Aceştia

Material cu drept de autor

istoriseau că prigonitul „stătea cu oblojeala la nas şi cu bărdaca la gură". Oricum părea că devenise de tot neprimejdios pentru stăpânire, părăsind visurile de mărire care-l ispitiseră până atunci. Dar cum se va dovedi după numai câteva luni, lucrurile erau departe de a sta chiar aşa, neprihănirea fiindu-i doar părelnică.

*

* *

Material cu drept de autor

Capitolul XI

Pe la jumătatea lunii lui mărțișor Diicu Buicescu părăsi pe neașteptate cetatea de scaun. O făcuse într-un chip care se voia cât mai tainic cu putință: plecase noaptea, fără fast, fără alai, fără deslușiri, lucru neobișnuit pentru el, mare doritor de a stârni vâlvă în jurul său. Ieșise din Târg în ascuns, nevăzut, îndreptându-se către o țintă de nimeni știută. Pricina dispariției sale nu era nici ea cunoscută cuiva. Puțini erau aceia care bănuiau – fără a fi totuși siguri – că ar fi vorba de gătirea oștilor dinspre părțile de răsărit ale Ungrovlahiei, lucru poruncit – cum ziceau aceștia pe șoptite – de însuși preamăritul Matei vodă.

Prepunerile acestea, deși erau privite cu îndoială și de aceea prea puțin luate în seamă, nu erau totuși prea departe de adevăr, căci domnul, fără a se sfătui cu cineva, ceruse proteguitului său ca, în cel mult o săptămână, în ascuns, să așeze oastea pe picior de război. Diicu era nespus de încântat de însărcinarea ce-i fusese încredințată, dar suferea la gândul că nu poate sărbători cu falâ, în văzul lumii, fericita întâmplare, care – după părerea sa – urma să-i aducă nu numai încununarea ca mare căpetenie de oaste,

Material cu drept de autor

slăvită prin măreția izbânzilor sale, dar poate şi scaunul Moldovei, la care visa de ceva vreme în taină. I-ar fi făcut osebită plăcere să stârnească vâlvă în jurul măririlor care i se deschideau în față, dar trebui să-şi înfrâneze trufia şi să se supună poruncilor de neclintit ale voievodului, de a părăsi oraşul în aşa fel încât să atragă cât mai puțin luarea aminte a cuiva. Deşi osânda tăcerii îl apăsa din greu, nu cuteză să cârtească. Această împrejurare lămurea ieşirea hoțească, în plină noapte, din cetatea de scaun.

Jertfa spătarului se dovedi însă zadarnică. Lumea era obişnuită să-l vadă înconjurându-se cu orice prilej – oricât de mărunt ar fi fost acesta – de o pohfală princiară. Chiar o preumblare oarecare pe la vreo ocină mărginaşă, spre a cerceta destoinicia cu care vechilul de acolo îi gospodăreşte avutul, era un prilej de a se înfățişa lumii împresurat de un alai atât de mândru, încât îl punea în umbră chiar pe acela cu care se însoțea domnul. Totul trebuia să se petreacă în trâmbițatul surlelor şi în răpăitul tobelor celei mai alese meterhanele de la Curte, în bubuit de tunuri şi trosnet de archebuze, în mijlocul foielii simandicoase a unei numeroase şi strălucitoare străji ostăşeşti, pusă în slujba sa din porunca voievodului. Ori plecarea furişată – şi prin aceasta greu de închipuit –, vădită coborâre întru smerenie, atrase în mai mare măsură luarea aminte – tocmai prin felul ei cu totul neobişnuit – decât ieşirile şi reînturnările sfidător de făloase, cu care lumea se obişnuise şi le privea ca pe ceva firesc, fără a le bănui că ar dosi şi unele dedesubturi ascunse, altele decât acelea care se vădeau ochilor tuturor. Oamenii luau cel mult seamă – nu fără o pornire plină de pizmaşă vrăjmăşie – că sunt din nou sfruntați prin voita scoatere la vedere a nemăsuratei sale bogății şi a osebitei înrâuriri ce o avea asupra stăpânirii, ca proaspătă beizadea ce se afla. Mulți adăugau în gând „ca făcătură" de beizadea, adunătură luată de suflet. Deci cei care-l cunoşteau, în chip

Material cu drept de autor

firesc, nu puteau fi decât uimiți și mirați de neașteptata sa renunțare la apucături. Iar nedumerirea pricinui un potop de întrebări și prepuneri.

În prima clipă se crezu că ar fi vorba de unele neînțelegeri iscate între el și domn, căci altfel nu se putea înțelege cum de lăsa baltă gâlceava cu serdarul Constantin Șerban, în care se prinsese cu atâta patimă! Neîndoios, își zicea lumea, pricinile de supărare – al căror fel era deocamdată cu neputință de a fi bănuit – trebuia să fi fost peste măsură de temeinice, de vreme ce-l schimbaseră într-atâta pe Diicu! „Oare spătarul să fi izbutit să-l supere în sfârșit pe Matei vodă prin firea sa josnică?!" se întrebau clevetitorii plini de răutăcioase nădejdi.

Cum o asemenea ruptură, urmată de prigonirea vel spătarului, era dorită, sub înrâurirea propriei lor năzuințe, zvoniștii descopereau dintr-o dată zeci de pricini care să dovedească, chipurile neîndoios, că ea s-ar fi petrecut cu adevărat. Ba, înturnându-se în timp, arătau că neînțelegerile dăduseră colț chiar de multă vreme, iar pentru un ochi pătrunzător încheierea era de întrevăzut. Drept mărturie, pentru a pune temei credinței lor, se aminteau felurite întâmplări – mai mult sau mai puțin închipuite – care, după părerea lor, zugrăveau răstimpii acestei îndepărtări a Măriei Sale de oblăduitul său. Dar în zilele următoare Matei nu dădu nici cel mai mic semn de dușmănie față de Diicu, deși – dacă ruptura s-ar fi petrecut cu adevărat – o cât de firavă ieșire doveditoare întru aceasta ar fi fost de așteptat. Plăcuta prepunere a zvonitorilor fu de aceea, cu încetul, părăsită. Numai cei mai împătimiți potrivnici ai spătarului se mai legănau în nădejdea prigonirii acestuia.

Totuși neobișnuita întâmplare continua să ațâțe închipuirea și – cum acest dintâi făgaș, singurul de altfel căruia i se putea găsi cât de cât un temei, trebui lăsat de-o parte – se izvodiră la nimereală zeci de alte prepuneri,

Material cu drept de autor

destule dintre ele de-a dreptul năstruşnice. Tocmai slăbiciunea vădită a fiecărei judecăți în parte îndemna la noi şi noi născociri, pricinuind o năucitoare înmulțire a părerilor.

După chipul în care erau tălmăcite pricinile grăbitei şi tainicei pustiiri a spătarului, erau arătate şi locurile către care acesta trebuia să fi plecat. Unii erau încredințați că s-ar fi tras pe la vreo moşie din Oltenia, ruşinat şi îmbufnat de surghiunul său. Alții bănuiau c-ar fi ajuns în Ardeal; aceştia, la rândul lor, după cum îşi îndreptățeau şi desluşeau părerile, putea fi împărțiți în două cete osebite. Primii dintre ei îl socoteau fugit la fiul său pentru a-şi istovi, departe de țară, amărăciunea scăpătării sorții sale. Ceilalți erau încredințați că fusese împuternicit de a relua neguțările tainice începute de Badea Bălăceanu. Iar alții, mai puțini la număr – şi luați în mai mică măsură în seamă –, gândeau că n-ar fi fost cu neputința să fi plecat pe undeva prin țară pentru a aduna oaste...

De bună seamă că nici Diicu şi nici Matei vodă nu-şi închipuiseră că fereala cu care îşi rânduiseră trebile va pricinui un mers tocmai potrivnic celuia la care chitiseră şi în loc să învăluiască în tăcere o înaltă taină a cârmuirii – cum era aceea a gătirii oştii pentru războiul cu Moldova –, vor pricinui un năvalnic potop de cleveteli şi prepuneri, care va atrage cu osebire luarea aminte asupra îndatoririlor spătarului, a căror împlinire s-ar fi voit să se petreacă în ascuns. E neîndoios că, dacă ar fi aflat de neaşteptata şi nedorita întorsătură, Diicu n-ar fi întârziat să-i zică unele vorbe mustrătoare domnului, nemulțumit că, în mod zadarnic, fusese silit să-şi terfelească mândria, fiind pus să părăsească cetatea de scaun într-un chip atât de umilitor. Dar, pe de altă parte, în sinea lui, ar fi fost totuşi încântat să ştie că stârneşte o asemenea vâlvă printre semeni,

Material cu drept de autor

împrejurarea sporindu-i simțământul însemnătății sale în lume.

În rândurile celor mai ştiutori – mai ales între boierii care aveau moşii prin ținuturile de răsărit ale țării – începu să umble zvonul că Diicu ar rândui undeva în marginea Bărăganului, sau prin apropierea Râmnicului Sărat, o cătare a oştii. Erau chemați, ziceau aceştia, bărbații de prin județele Râmnicului, Buzăului, Saac, Ialomița şi Prahova. Zvonul primi o neaşteptată întărire, căci domnul – zădărât de atâtea cleveteli, care-i ajunseră în cele din urmă şi lui la ureche – se simți dator ca, în sfârşit, să dea o lămurire de obşte, în nădejdea că astfel frământarea nedorită, pe care nu o întrevăzuse, se va potoli. De aceea Măria Sa, ca din întâmplare, într-una din zile, aruncă o vorbă vicleană, cu înțeles nu tocmai desluşit, la o întrunire a divanului. Prefăcându-se că l-ar fi luat gura pe dinainte, se abătu puțin de la cele ce cuvânta şi – fără a intra în amănunțimi – aruncă o zisă despre „cătarea de care grijeşte spătarul nostru". Tocmai pentru că ştia că spusele îi vor fi sorbite cu lăcomie, dând mai apoi naştere unui potop de cleveteli şi judecăți stârnitoare de mare vâlvă, o spuse voit nepăsător, fără a stărui, ca şi cum ar fi istorisit un lucru de toți ştiut şi totodată lipsit de orice însemnătate. Nădăjduia că nepăsarea, înduplecător jucată, va înşela auzitorii, izbutind să preschimbe înțelesul celor care se petreceau cu adevărat şi prin aceasta putea abate luarea aminte de la ele. Dar nici această încercare nu putu păcăli cu adevărat lumea. Multe întâmplări, fie ele şi foarte mărunte, pe care le putea oricine băga de seamă, nu se înscriau pe deplin desluşirilor date de domnie, stârnind şi pe mai departe nedumerire şi neîncredere.

Era firesc deci să se izvodească prepunerea că această „cătare" este mai mult decât o simplă cercetare a stării în care se găsesc trupurile de oaste, cum se făceau în

Material cu drept de autor

mai fiece an în felurite părți ale țării. În primul rând atrase luarea aminte, ca un lucru osebit, împrejurarea că se ceruse celor chemați, să-şi aducă mult mai multe merinde decât ar fi fost trebuitoare pentru o întrunire de doar câteva zile. Pe de altă parte, cătarea urma să se desfăşoare ciudat de aproape de hotarul Moldovei – şi asta în împrejurările în care legăturile dintre cele două țări treceau printr-o seamă de anevoințe. Pe deasupra aceste „cătări" (adică un soi de cercetări ale stării trupurilor de oaste, urmate de tot felul de întreceri de îndemnare între oşteni) erau – pentru vremea aceea – una din foarte puținele petreceri în care bărbații îşi puteau găsi deplină desfătare. Ele erau deci fericite prilejuri pentru luptători de a-şi arăta puterea sau îndemnarea în mânuirea feluritelor unelte de luptă, de a se întrece în alergări de cai sau în trageri la țintă cu arcul. De aceea asemenea întâmplări erau gustate cu osebită plăcere de întreaga suflare bărbătească a Ungrovlahiei, mai abitir chiar decât chiolhanurile de la Curte. Până şi lumea femeiască nu rămânea nesimțitoare la asemenea împrejurări; astfel la taclalele prilejuite de adunările de la Curte, întrunite în jurul doamnei, asemeni unor şezători țărăneşti, în vreme ce-şi brodau cusăturile, jupânesele se lăudau care mai de care cu isprăvile de vitejie sau de destoinicie ale soților, fraților sau feciorilor lor.

Vâlva pe care o pricinuiau „cătările" ostăşeşti era deci nețărmurită! Mulți erau doritorii care țineau să ia parte la aşa ceva, în nădejdea că va merge faima vitejiei lor. Prețuirea de care se bucurau aceste petreceri cerea ca însuşi domnul să fie de față, ca semn de cinstire a vredniciei celor care-l slujeau chiar şi cu jertfa vieții. Cu asemenea prilejuri, privitorii, fie că era vorba de voinicii aflați chiar pe câmpul de înfruntare, fie de zvonitoarele jupânese ascunse prin iatacurile conacelor – cuprinşi dintr-o dată de pătimaşe porniri partnice –, se împărțeau în cete potrivnice care, pline

Material cu drept de autor

de înflăcărare, săreau întru apărarea aleşilor lor, intrând în gâlcevi vijelioase şi nesfârşite. Mersul întrecerilor era urmărit cu sufletul la gură. Se încheiau prinsori înfierbântate şi ades izbucneau certuri aprinse; pe izlazul înfruntărilor, dintr-o parte se auzeau urlete de îmbărbătare, din cealaltă răsunau huiduieli. Din această pricină toată suflarea bărbătească era doritoare să nu scape astfel de prilejuri, care mai înviorau lâncezeala mohorâtă a zilelor de peste an şi le îngăduia, celora care se socoteau tare viteji, să-şi sporească fala. Iar domnia, pentru a face plăcere întregii obşti, fie ea de parte bărbătească sau femeiască, vestea din vreme rânduirea acestor petreceri pentru a da tuturor putința de a se griji cât mai temeinic pentru ele.

De altfel chiar şi tocmelile pentru asemenea isprăvi – începând de la alegerea veşmintelor, a cailor şi a armelor, până la sârgul de a-şi desăvârşi deprinderile de luptă şi de călărie, de a-şi împlini destoinicia în ale trântelor – închipuiau o parte însemnată a plăcerilor unei astfel de cercări. Cu săptămâni înainte tinerii se întâlneau şi se iscodeau cu nespusă curiozitate asupra stării în care se găseau gătirile lor, se sfătuiau plini de înfrigurare, se ajutau între ei întru dobândirea celor trebuitoare, sau, dimpotrivă, se săpau în ascuns, cercând a pune piedici potrivnicilor spre a fi siguri de izbânda lor. În toiul încleştării se năşteau pizme, răsăreau avântate nădejdi sau se înălțau – ca o noptoasă nălucă – apăsătoare stări de îngrijorare.

Deci „cătările" erau înconjurate, în mod obişnuit, de mult zvon şi nemăsurată tulburare. Ori ceea ce rânduia Diicu se punea la cale în tăcere şi cu fereală, ieşind astfel cu totul din făgaşul celor fireşti. Pentru orice om dăruit cu cât de puțină judecată sănătoasă, era limpede că toate câte se petreceau – şi al căror martor era – aveau un cu totul alt înțeles...

Material cu drept de autor

Nu putea fi vorba decât de tocmeli neîndoielnice de război! Totuşi Matei vodă, aproape în orice împrejurare, continua să trâmbiţeze năzuinţe de pace şi de înfrăţire. Nepotriveala dintre vorbele şi faptele domnului năştea vădită nedumerire. „Oare principele o fi dat în mintea copiilor, să-şi fi ieşit cu totul din fire?! Se destramă tăria şi sănătatea cugetului său?! Nu mai ştie ce vrea, nu mai putea osebi starea de război, de cea de pace?!" se întrebau mulţi. Sau poate spusele sale erau menite doar să năucească lumea şi să ascundă adevărul, preschimbându-i înţelesul într-unul potrivnic?! Ori poate cugetările sale erau sincere, dar Diicu îşi împlinea păcătoasele-i pofte fără ştirea sa?

De altfel se aflase că, între oamenii săi de credinţă, spătarul ai fi mărturisit că ar năzui la scaunul Moldovei. Oare plecase din târg punând pricină că-şi cercetează vreo moşie şi – slujindu-se de împuţinarea minţii voievodului, fără a-l înştiinţa – găteşte pe socoteala sa o năvală în ţara vecină?! Acest gând zădărî peste măsură cugetele, iar boierii erau furioşi că poftele deşănţate de mărire ale acestui necumpătat iubitor de sine şi nechibzuinţa principelui, care arăta iz de sărăcire bătrânească a minţii, sunt pe cale de a împinge ţara la pierzanie.

Unii dregători se întrebau dacă nu e vremea să caute un mijloc de a-l vesti pe domn asupra a ceea ce se petrece, făcându-l să-şi dea seama de nenorocirea ce-i păştea pe ei şi totodată întreaga obşte. Dar acesta respingea hotărât chiar şi cele mai firave cercări de a deschide vorba, retezând neîngăduitor îndrăzneala celor care, foarte pe departe şi nespus de sfielnic, sârguiau a da de înţeles că ar voi a zice ceva pe seama spătarului. Această încăpăţânare, în care ei erau plecaţi să vadă un semn al secătuirii firii lui Matei şi o înrobire sufletească faţă de nepotul zurbagiu, îi aducea la deznădejde. Nu întrevedeau că domnul se purta astfel cu bună ştiinţă, tocmai pentru că, deocamdată, nu dorea ca să

Material cu drept de autor

dea vreo socoteală divanului, hotărât să nu-şi dezvăluie cuiva plănuirile. La drept vorbind nu voievodul era cel mânuit dinafară de cineva, nu el era cel înrobit, ci el era adevărata forță care le punea pe toate în mişcare, dar, după obiceiul său, socotea mai potrivit să nu se dezvăluie celor din jur, ci să rămână în umbră, neînțeles, nepăsându-i că în parte meritele sale rămâneau necunoscute lumii.

Erau totuşi – deşi puțini la număr – şi unii care nu se lăsau înşelați de părelnicii; presimțeau în adâncul cugetului lor o apropiată încleştare cu Moldova, devenită de neînlăturat. Cu toate acestea, când judecau la rece, îşi ziceau că sunt prea prăpăstioşi, neputând crede că ar fi totuşi cu putință să se dezlănțuie un război; încercau astfel să se amăgească, spunându-şi că îndoiala ce-i încerca ar fi o simplă închipuire, răsfrângere a neliniştilor şi tulburărilor din lunile de dinainte. Cei câțiva boieri veliți care întrevedeau adevărul, tocmai pentru că nu îndrăzneau să şi-l mărturisească nici sieşi, se fereau să deschidă vorba asupră-i. Se încheiase parcă un soi de înțelegere a tăcerii între ei. De aceea socoteau mai potrivit ca în lume să lase credința că iau de bună lămurirea voivodului legată de o rânduirea unei nevinovate „cătări" ostăşeşti, silindu-se să nu bage de seamă că gătirile poruncite se desfăşurau după un tipic mai osebit.

Cu toată frământarea de la Târgovişte, nimeni nu bănuia adevărata întindere a tocmelilor lui Diicu. Intr-o poieniță ascunsă din lunca pârâului Râmna, nu departe de Focşani, tabăra munteană sporea repede. Corturile viu colorate, încununate cu stindarde pestrițe, împânzeau cuprinsul strâmt al luminişului. Cai şi oameni se îmbulzeau în neorânduială, locul devenind curând cam neîncăpător. Şi totuşi, de la o zi la alta, număr celor chemați continua să sporească.

În centru se ridica, dominându-le pe celelalte, cortul marelui spătar Diicu Buicescu. Era o înjghebare

Material cu drept de autor

uriaşă de pânză roşie, cu o croială care o amintea pe a celor domneşti, iar pe stâlpul din mijloc fâlfâia stindardul cu stema ţării: corbul cu crucea în cioc, străjuit de o parte de un soare, de cealaltă de o semilună. Boierii adunaţi sub arme priveau într-acolo cu ciudă şi pizmă, nemulţumiţi că Diicu înalţă deasupra sălaşului său însemnele domneşti, deşi domnul legiuit se mai afla în viaţă. Era la urma-urmei o sfruntare.

Lăudătorii spătarului, pentru a drege părerile potrivnice pe care le trezea fala fără margini a ocrotitorului lor, cercau să dea de înţeles că la „cătare" va lua parte la o vreme însuşi domnul, iar cortul cel mare este de altfel gătit pentru el; Diicu îl locuieşte doar vremelnic, până la sosirea stăpânului său de drept. Radu Ştirbei Izvoranu, care – ţinând de casa lui Diicu – auzise adesea lămurirea dezvinuitoare, se veselea de latura hazlie a acesteia. Închipuind astfel lucrurile, vel spătarul se înfăţişa sub stânjenitorul chip al unei slugi care, în lipsa stăpânului, se grozăveşte şi-l maimuţeşte pe acesta, dându-şi – plin de fudulie – ifose de mare cârmuitor, lăfăindu-se totodată în taină în veşmintele şi în jilţul său, ba cheamă chiar la poruncă, grosolan şi plin de măreţie, pe cei mai din jos de el. Dar – toată vremea cu urechea la pândă – sare ca ars în picioare la ivirea adevăratului stăpân, părăsind leneveala tihnită, voit nepăsătoare şi înţepeneşte, ca la poruncă, drept şi nemişcat ca lumânarea, fără nici o trecere şi fără a se simţi de fel ruşinat faţă de acei cu care, privindu-i de sus, mai devreme făcuse şmotru. Apoi umil şi vinovat, cătând viclean la mai-marele său, se gudură slugarnic ca să i se ierte neobrăzarea.

Oricum clevetitorii nu se lăsară înşelaţi de răstălmăcire, cu atât mai mult cu cât cei care intraseră la marele spătar istoriseau plini de uimire că acesta îi primise aşezat într-un jilţ de lemn cioplit cu măiestrie, care semăna destul de mult cu un scaun domnesc. E adevărat că nu purta

Material cu drept de autor

stema țării şi nu era învăluit de un polog de catifea, dar asemenea lipsuri nu puteau fi socotite ca închipuind dovada că lemnăria cu pricina nu ar fi fost menită unui voievod, ci doar unui boier oarecare. Iar dacă jilțul ar fi fost cu adevărat un scaun domnesc, apoi împrejurarea că Diicu se lăfăia în el era cu atât mai mult o pângară, o năprasnică hulă adusă Măriei Sale! „Deci spătarul – deşi principele legiuit încă n-a răposat – şi-a meşterit deja un scaun de domnie, doar că nu a îndrăznit deocamdată să cioplească herbul pe el!" răbufneau pe la colțuri defăimătorii, al căror număr era în neîntreruptă creştere. Li se părea răscolitor că acolo unde ochiul lui Matei nu-l putea ajunge, Diicu, nu numai că se purta ca un domn, ci îndrăznea chiar să vânture, fără a avea cuvenita îngăduință, însemnele îndătinate numai adevăraților cârmuitori. Pe deasupra îi silea şi pe ei să-i rabde fumurile şi să-l preamărească, precum ar face cu un adevărat stăpânitor.

De altfel firile mai iscoditoare băgaseră de seamă că pe spătarul înalt al prepusului scaun de domnie se găsea un rotocol neted, care nu fusese cioplit; era aşezat tocmai în capătul de sus, loc menit în mod obişnuit aşezării herbului. Deci, prin acest câmp gol, şi acest însemn era pilduit, chiar dacă nu fusese închipuit cu adevărat, fie din lipsă de timp, fie poate dintr-o ultimă rămăşită de bun-simț. Prea puțini bănuiau însă că şovăiala din pricina căreia acest rotocol rămăsese necioplit nu se datora unui urme de bunăcuviință care i-ar fi mustrat cugetul lui Diicu, ci nehotărârii legate de stema care trebuia să fie aşezată acolo. El se socotea ca şi domn al Ungrovlahiei, dar visa totodată şi la coroana Moldovei. Înfăptuirea celor două năzuințe, îşi zicea plin de nădejdi, atârna doar jocul întâmplării. Dar se simțea pus în fața unui anevoios impas, neştiind care încoronare se va împlini prima; va învinge mai întâi pe Vasile Lupu şi apoi se va petrece moartea lui Matei vodă, sau lucrurile se vor întâmpla altminteri? Ori, nefiind în stare să-şi dea seama

Material cu drept de autor

care coroană i se va oferi dintâi, nu se putuse hotărî care herb să-i fie încrustat pe spătarul jilțului.

Din fericire lumea nu mersese – cel puțin în acea clipă – cu închipuirea atât de departe încât să ghicească fie şi numai o parte din adevăr. Totuşi în foarte mulți sta să răbufnească furia. Chiar şi ceea ce văzuseră şi înțeleseseră ajungea ca să-i răscolească. Mulți ar fi fost încântați ca pripitele năzuințe de stăpânire ale marelui spătar să ajungă la urechile voievodului. Iar dacă veştile înfățişate lui Matei ar fi fost puțin îngroşate şi întrucâtva aduse din condei, pentru a se înfăți şa cât mai învinuitoare în ochii acestuia, cu atât mai bine! Era de închipuit că voievodul ar fi fost destul de zădărât de nerăbdarea proteguitului său; ba poate ar fi început chiar să se teamă... Boierii îşi aduceau aminte, plini de alean, că, numai cu câțiva ani în urmă, alt oblăduit princiar – Eustratie Leurdeanu –, datorită unor semne de nerăbdare de acelaşi fel – nici măcar dovedite, ci doar prepuse –, fusese cât pe ce să-şi piardă viața. Şi asta tot în preajma Paştilor... (Asemănarea izbitoare dintre cele două împrejurări le trezea nădejdi desfătătoare.) Eustratie scăpase numai datorită unui fericit joc al sorții, care-i înlesnise fuga din țară taman la clipa potrivită!

Seara, sub vălurile corturilor mărginaşe, unde colcăia o josnică pizmă, la lumina tremurândă a făcliilor, se urzeau în şoaptă cele mai drăceşti plănuiri de a-l da în vileag pe Diicu, dar uneltirile nu vor ajunge vreodată să fie duse la împlinire.

În vreme ce în sălaşurile celor de neam abia se puteau desluşi şuşoteli tainice, din cel al marelui spătar răzbătea freamăt de veselie. Prin perdelele larg desfăcute se revărsa străluciu îmbelşugat de luminări. Numeroşi boieri şi slujitori intrau şi ieşeau, iar umbrele lor, sporite nemăsurat de licărul luminii, cădeau asupra taberei ca nişte năluciri de uriaşi. Diicu, cu chip de tihnită măreție, sta tolănit tacticos

Material cu drept de autor

în jilțul său cu înțelesuri nedesluşite şi ocârmuia de acolo însufleţita adunare, cuprins de o beție ameţitoare. Trăia deja în închipuire măreața stare de domn al Moldovei. Alaiul spătăresc care-l înconjura se preschimba în mintea sa în osebit de aleasa Curte ieşeană. În linguşirea slujbaşilor casei sale, care-l tămâiau doar ca să-i câştige astfel bunăvoința, credea că poate citi voia clocotitoare a lăcuitorilor celor trei principate româneşti de a-l vedea cât mai curând singur stăpânitor asupra lor. În îndemnurile curtenitoare ale sprijinitorilor care-l împresurau se silea să desluşească nădejdea boierilor moldavi de a-l avea neîntârziat în fruntea lor ca voievod şi drept cârmuitor. Trăind cu credința că este dorit şi aşteptat cu nerăbdare, că a izbutit să cucerească toate inimile, Diicu socotea că a venit clipa să înceapă neguțările cu stăpânirile învecinate pentru recunoaşterea dreptului său de a năzui la scaunul lui Vasile Lupu, drept pe care i se părea întemeiat şi legiuit. Se gândea cu osebire la crăia Ardealului, dar nu lăsa de-o parte nici pe riga leşilor, şi nici pe hatmanul cazacilor sau pe hanul tătarilor, deşi acesta din urmă se afla mult prea departe.

Lui Matei vodă nu i se părea trebuitor să-i mai înfățişeze visele sale; pentru bătrânul său unchi urcarea sa în scaunul Muşatinilor nu putea fi decât o surpriză plăcută şi un lucru dorit, încât nu era de temut că-i va face greutăți, sau că îi va ridica oprelişti în față. Desigur că acesta nu se aştepta ca el să devină un al doilea Mihai vodă Viteazul – un strângător al pământurilor româneşti –, de aceea uimirea sa va fi cu atât mai mare! Simțise că Matei vodă, deşi n-o mărturisise deschis niciodată, era tot mai nemulțumit de el şi că începuse să-l privească în ultima vreme cu un anume simțământ de dezamăgire. Însă în clipa când va împreuna domnia moldavă cu cea a Munteniei, unchiul va fi nevoit să recunoască față de sine că nu l-a prețuit îndestulător. Față de cele pe care le făptuia el acum, împlinirile ocrotitorului său

Material cu drept de autor

– presărate în lungul unei domnii serbede de vreo douăzeci şi doi de ani, cu care acesta se tot lăuda – se dovedeau fără de îndoială nişte simple mărunţişuri! Neîndoios că voievodul îl va pizmui pentru norocul ce-i surâdea, pentru nemăsurata dibăcie cu care ştiuse să întoarcă sorţii în folosul său. Niciodată în viaţă foarte bătrânul său ocrotitor nu cutezase să viseze măcar să devină împlinitorul moşteniei lui Mihai vodă, deşi şezuse în scaunul acestuia aproape un sfert de veac! Ori lui îi era dat să împlinească această măreaţă lucrare, înainte chiar de a deveni stăpânul sfântului scaun al slăvitului său înaintaş! Spre deosebire de Matei, Diicu se vedea croit dintr-un alt aluat sufletesc; prin voia Domnului Dumnezeu sau al întâmplării, fusese frământat din aluatul marilor cuceritori, al vitejilor neamurilor!

Cum credea că moldovenii abia îl aşteptă, iar unchiul de bună seamă nu i-ar sta împotrivă – chiar dacă mai apoi va fi încercat de nemărturisita părere de rău de a nu fi fost în stare să se ridice la înălţimea sa –, socoti că singurul cu care e trebuitor să neguţeze în acea clipă ar fi craiul Rákóczi al Ardealului. De altfel spătarul era încredinţat că dacă-l va înştiinţa pe principele ardelean asupra simţămintelor de preţuire ale veliţilor moldoveni, a nerăbdării cu care aceştia îl aşteptau – lucru pe care i-l desluşiseră cu răbdare şi stăruinţă sfetnicii casei sale –, acesta nu va cuteza să i se împotrivească, nu va putea să se aşeze de-a curmezişul voinţei de obşte, care-l alesese pe el întru mărire şi nu pe neînsemnatul logofăt al lui Vasile Lupu, de al cărui nume abia dacă auzise cineva! De la gând, marele spătar trecu pe dată la fapte.

În Ardeal locuia un fiu al său – Preda Buicescu – însurat încă din vara anului trecut cu o unguroaică din neamul Szalanczy. Copleşit de beţia visului său, Diicu era plecat să aprecţuiască mult prea mult însemnătatea feciorului său în sânul păturii evgheniştilor de dincolo de munţi,

Material cu drept de autor

socotind că el şi socrii săi se bucură de o înrâurire nemăsurată. De aceea văzu în băiat cea mai nimerită ființă ce-i putea sluji de purtător de cuvânt în fața Curții de la Bălgrad. Drept care îl potopi cu felurite răvaşe şi hrisoave şi, astfel împănat, îl trimise să-i înfățişeze craiului prin viu grai şi cu înfierbântare pricina dorită. Deşi socri – copleşiți de măreția plănuirilor cuscrului – făgăduiră să-l susțină prin legăturile ce le aveau, Preda se simți foarte strâmtorat de însărcinarea ce o primise. Mai ales nesăbuința tatălui său de a se asemui lui Mihai vodă, avea credința că-l va face de tot râsul, ba va trezi în sufletul craiului şi o anume potrivnicie, căci acesta avea toate temeiurile să-şi simtă corona amenințată de asemenea năzuințe! Aceasta întrucât Mihai vodă cotropise şi scaunul de la Bălgrad, ba încă înaintea celui moldav. Totuşi tânărul nu avea tăria de a se împotrivi părintelui.

Deşi stânjenit şi ruşinat, se înfățişă până la urmă lui Rákóczi. Socri, ținându-se de cuvânt, îi mijlociră dobândirea unei întrevederi. În ultima vreme umbla zvonul că slăvitul crai ar fi căzut în patima beției. Cel puțin aşa începuseră să clevetească pe seamă-i cei din Universitatea săsească din Ardeal[9], care nu-l prea aveau la inimă şi-i căutau cusururi cu de-a sila. Poate că spusa era într-adevăr părtinitoare şi trecea cu mult de măsura adevărului, dar era un lucru neîndoios că, din când în când, Gheorghe Rákóczi încingea câte-un zaiafet deşănțat cu câțiva dintre apropiații săi, care ținea adesea până dincolo de zorii zilei următoare.

Preda fu primit după o astfel de noapte istovitoare. Craiul i se înfățişă mototolit la chip, cu ochii roşii, duhnind a vin – că numai mirosul te putea ameți – şi căscând de osteneală şi de urât, fără să se ferească de privitori. Nu-i dărui nici un fel de luare aminte, ba parcă îl privea chiar cu

[9] Universitatea saşilor era o adunare teritorială şi politică a saşilor din Ardeal, neavând nimic de a face cu învățământul.

Material cu drept de autor

oarece batjocură. Se vedea cât de colo că arăta asemeni unui om sâcâit că e abătut de la grijile sale cu prea multă pisălogeală. Tânărul boier muntean, care şi aşa se simțea destul de stingher, fu descumpănit cu totul de aşa întâmpinare, încât abia de cutează să deschidă gura. Vorbi fără avântare, fără stăruința de a îndupleca, grăbit să termine cât mai repede şi să scape de aceste împrejurări stânjenitoare prin ruşinea ce i-o răscoleau. Înfățişă scrisorile tatălui său, alcătuite într-o latină cam şchiopătândă, ceea ce le făcea destul de greu înțeles. Un diac crăiesc începu să le citească spre auzul tuturor, fără nici o mlădiere a glasului şi într-o zvonire peste măsură de searbădă, spre hazul craiului, care, ici colo, făcea, cu voce tare şi în zeflemea, cuvenitele îndreptări. Era vădit că principele nici nu prea sta să asculte cuprinsul celor scrise, fiind doar îngrijat să prindă câte o stâlcire hazoasă a vreunui cuvânt, ca să dea prilej curtenilor să râdă şi să se veselească. Dar, în clipa când diacul ajunse la rândurile în care Diicu arăta că se socoate născut sub semnul aceleiaşi zodii cu Mihai Viteazul, craiul nu se mai putu stăpâni. Râsul său răsunător curmă în chip grosolan cetania. Alaiul, slugarnic, hohotea şi el, fie molipsit de veselia vajnică a lui Rákóczi, fie ca să-i facă acestuia plăcere.

- Deci, după câte înțeleg, cât de curând trebuie să-l aşteptăm cumințI ca să ajungă şi la noi!! Mă înşel oare? Şi, dacă e să ne cotropească principatul spre binele nostru, crezi că s-ar cuveni să-i ieşim înainte prea plecați, întinzând în față-i covor de flori, ori cinstindu-l cu oştile rânduite şir în lungul drumului, în chip de preamărită întâmpinare?

Singur Preda nu râdea; de ruşine se făcuse mic de tot şi-ar fi vrut în clipa aceea să dispară, să se topească, să devină dintr-o dată nevăzut, ca să scape de batjocura pe care, de altfel, o întrezărise dintru început. Fără voie începu în gând o gâlceavă cu tatăl său şi-i reproşă – cum n-ar fi

Material cu drept de autor

îndrăznit niciodată s-o facă cu adevărat – că este nătâng, lipsit de simțul măsurii, că a ajuns de tot râsul şi pe deasupra îi mai nevoieşte şi pe alții să cadă jertfă batjocurii!

După un răstimp, liniştindu-se cât de cât, voievodul Ardealului izbuti să rostească câteva vorbe cu o voce ceva mai stăpânită:

- Dacă părintele dumneavoastră năzuieşte să urmeze pilda de acum cincizeci de ani a acelui Mihai, dovedeşte că visează între altele şi la tronul nostru şi ni se dezvăluie astfel ca neprieten. Ori atunci cum să-i dăruim ajutor şi ocrotire?! Am face-o împotrivă-ne!! Dar, deşi domnia sa ne amenință în acest chip pe ocolite, noi îi vom ierta îndrăzneala şi vom socoti cartea ce ne-ați înfățişat drept o glumă izbutită, care ne-a mai descrețit fruntea. Şi după cum orice cap încoronat iartă măscăricilor săi obrăzniciile, tocmai pentru că acestea îl veselesc, tot aşa vom ierta şi noi această rugă năroadă de dobândire a înaltei noastre mărinimii. Puteți vesti spătarului, tatăl dumneavoastră, că prețuim nespus snoavele izbutite şi nu purtăm de fel pică celor care le fac.

În vreme ce alaiul crăiesc continua să chicotească, Preda, roşu la față de ruşine, se retrase de-a-ndărătelea spre uşă, mulțumind pentru cinstea de a fi fost primit în fața Luminății sale.

Se sfii însă să istorisească tatălui său răspicat şi cu totul neprevenitor cele petrecute. Avea îndrăzneala de a-i vorbi în cuvinte tăios de aspre numai atunci când tăifăsuia în gând cu el. De aceea în răvaşul pe care i-l trimise îi înfățişă rodul încercării sale într-un chip ceva mai îndulcit. Îi povesti că dorința scumpului său părinte a fost primită cu răceală şi nemăsurată lipsă de bunăvoință, mai ales de către distinşii dregători ai craiului – aceasta desigur din pricina unei pizme josnice şi a temerii că s-ar putea ajunge şi la reunirea Transilvaniei, prilej cu care unii dintre ei şi-ar pierde slujba

Material cu drept de autor

şi înlesnirile. Dar prin stăruinţă şi iscusinţă, mai ales dacă se va ivi şi o împrejurare prielnică, este cu putinţă ca principele – pus în faţa lucrului împlinit – să fie silit să-şi schimbe părerea, încheia în chip de îmbărbătare feciorul – arătându-şi prin aceasta toată supunerea fiască de care era în stare.

Diicu era însă într-atâta stăpânit de beţia visurilor sale avântate, încât, citind cartea, socoti că Preda este prea neîncrezător în sorţii săi şi că potrivnicia craiului nu era nici prea îndârjită şi nici prea îndelungată. Găsea că e cu neputinţă ca acesta să nu se lase orbit de măiestria sa de cârmuitor de oaste şi de măreţia plănuirile pe care cugetul său sclipitor izbutise să le închipuie. Mai târziu vor înţelege cu toţii cât de greşit l-au judecat, neavând încredere în puterile sale! Dar atunci va avea şi el un cuvânt de spus defăimătorilor săi!

Copleşit de năzuinţele sale de mărire, Diicu sârguia să se arate privitorilor sub felurite înfăţişări voinicеşti, care să uimească. Astfel, călare pe un cal alb, se oprea pe malul pârâiaşului Râmna şi scruta zările înspre părţile Brăilei, căci numai pe latura aceasta depărtările se deschideau libere privirii, deşi duşmanul era de aşteptat dinspre calea potrivnică, care însă, fiind împădurită, nu-i îngăduia jocul aceleiaşi grozăveli. În icnetele de minunare ale însoţitorilor, se ridica în scări pentru a cuprinde mai bine zarea şi, măreţ, îşi proptea o mână în şold în vreme ce, pe cealaltă, o sprijinea măiestrit în mânerul spadei. Reîntors apoi în cort îşi deplângea soarta nedreaptă, care-l încătuşa. Alexandru Machedon devenise „cel Mare" pentru că a avut nişte vrăjmaşi pe măsură, care i-au îngăduit să-şi dezvăluie toate minunatele însuşiri care-i fuseseră dăruite de pronie, pe când el e osândit să nu fie cunoscut vremii sale şi nici celei care va veni în deplinătatea înaltelor sale însuşiri, întrucât duşmanii săi sunt nişte sărmane piticanii! Vai, unde oare ar putea găsi nişte potrivnici de talia sa?! rostea el plin

Material cu drept de autor

de patos în fața spătăreilor, înmărmuriți de nețărmurita minunare care-i copleşise.

Cei din juru-i se grăbeau să intre în jocul său fie din slugărnicie, fie ca să-i cucerească bunăvoința. La urma-urmelor nu socoteau cu neputință ca vel spătarul – folosindu-se de ocrotirea lui Matei vodă, de atâtea legături trainice cu lumea celor de neam, dar şi de o însemnată avuție – să izbutească până la urmă să-şi înfăptuiască visul. În această împrejurare cei care ştiuseră să-i intre pe sub piele nu ar fi avut decât de câştigat: odată cu stăpânul lor, s-ar fi rostuit ei înşişi. Iar dacă totuşi s-ar fi întâmplat să dea greş, nu pierdeau în cele din urmă nimic. Când şi-ar fi dat seama că nu mai are nici un fel de sorți de izbândă n-aveau decât să se întoarcă împotrivă-i şi să-l osândească dimpreună şi alături de învingători. Pentru a-l îmbărbăta – deşi nu se părea că mai are nevoie de aşa ceva – lăudătorii nu se sfiiau să zugrăvească priveliştea marii asemănări dintre el şi Alexandru cel Mare. Oare Macedonia era mai mare decât Muntenia?! Şi totuşi această țărişoară pitică nimicise ditai împărăție persiană, de mii de ori mai întinsă, asemeni lui David care-l zdrobise pe Goliat! Deci țânțarul îngenunchease nu armăsarul, ci ditai elefantul!, se avântau lăudacii. Orice om cumpătat – judecând în temeiul înțelepciunii de rând – ar fi zis că aşa ceva este cu neputință – şi nici n-ar fi încercat –, luând seamă la mult prea vădita osebire de mărime a țărilor care se înfruntau. Şi totuşi lucrul se petrecuse, fiind în afară de orice îndoială. Cum de reuşise tânărul Alexandru?! Ei bine, nu luase în seamă bunul simț şi judecata omului obişnuit; se lăsase îndrumat de un fel de sminteală a unei nemăsurate isteții a nesocotinței, care nu ține seamă de sfatul aşezat, potolit şi cuminte al celui care se crede înțelept şi cumpătat! O astfel de sclipire a agerimii minții nu e dată însă oricui... Dar el, Diicu, pare a fi atins de flacăra acestei scântei cereşti, pe care ceilalți nu o pot

Material cu drept de autor

înțelege. Deci toate căile îi erau deschise, numai să cuteze... Îndemnuri de acest gen, părelnic nevinovate, dacă putem socoti linguşirea şi slugărnicia nevinovate, curgeau şuvoi din toate părțile.

Al doilea spătar, Barbu Filişeanu, era însă scârbit. Aceiaşi care vorbeau obişnuit despre domnia nețărmurită a libertății, despre prețuirea care merită a fi arătată omului şi bunurilor sale, care lăudau smerenia şi osândeau obidirea semenilor, a strâmbătăților, tiranicească cârmuire, aduceau acum potop de laude prea-minunatului cuget al războinicului cotropitor, care cu spada înălțată până la cer, ucide şi pradă fără deosebire, pârjoleşte şi năruie, punându-i la urmă pe ce-i pe care-i năpăstuieşte să-i mai înalțe şi cântece de slavă şi recunoştință. „Oare pentru a face lumii dovada unei asemenea iscusințe diavoleşti, fie ea oricât de măreață, se cuvenea ca oamenii să sufere atâta, să fie batjocoriți şi ucişi?!" se întreba, oftând posomorât, al doilea spătar. Scăpase odată o asemenea întrebare şi cu voce tare – dar din fericire pentru el, o făcu în lipsa lui Diicu Buicescu. Îi păru însă pe dată rău de sinceritatea sa, căci toți îi săriseră imediat în cap; îl mustrau că îşi îngăduie să arunce cu noroi în nişte plănuiri fără seamăn, că întinează chipul de sfânt luptător al marelui spătar, că huleşte, că nu este în stare de nici un fel de înălțare sufletească, că nu e în stare să prețuiască măreția de cuget a oamenilor cu adevărat mari, cufundând totul în miasmele caliciei, în înăbuşitoarea mărginire a gloatei, în micimea cugetului său. Suferințe? Vor fi poate şi acestea, dar ce însemnătate are că o turmă năroadă se chinuieşte, dacă deasupra ei se înalță fălnicia de cuget a unui viteaz fără de asemănare, asemeni măreței umbre a unui prooroc slăvit, vestitor al slobozirii porților către nişte timpuri minunate?!

Filişeanu, deloc plecat să ia în serios atâtea proslăviri, îi bodogăni în gând: „Dacă s-ar ridica în spinarea

Material cu drept de autor

voastră, dacă v-ar jefui vouă averile, v-ar pârjoli vouă conacele, dacă v-ar batjocori vouă fiicele, nevestele şi mamele v-ați arăta la fel de încântați de asemenea măreție pustiitoare?! Dar, nădăjduind să vă căpătuiți voi înşivă de pe urma lui, totul vi se pare grozav, ales, vrednic de minunare! Pentru că în taină hrăniți voi înşivă atari visuri de stăpânire, care încalcă orice omenie şi orice dreptate, vă puteți înflăcăra şi vă puteți lăsa copleşiți de încântare! Dacă ați trăi şi voi nenorocirile măreției pe care o preamăriți, desigur că ați judeca cu totul altfel, nu atât de uşuratic şi nu v-ați pripi cu laudele. Dar nu sunteți decât nişte suflete avane, setoase de putere, josnice şi scârbavnice, lipsite de orice prețuire şi înțelegere față de aproape, în stare de orice mârşăvie pentru plăcerile şi bunăstarea voastră!"

Dar reținerile sale nu erau împărtăşite de nimeni; de altfel ele se mărgineau numai la purtarea peste măsură de umilă a celor care se oploşiseră în ultima vreme la spătărie şi care, amestecându-se în treburile dregătoriei prin tot soiul de povețe, înrâuriri şi sforării, începuseră să-l stânjenească şi chiar să-l zădărască, ştirbindu-i trecerea. Năvalei în Moldova – poruncită de Măria Sa, Matei vodă Basarab – nici gând să i se împotrivească! Dimpotrivă; ca slujbaş obişnuit să-şi împlinească îndatoririle fără crâcnire, ce se afla, înțelegea să înfăptuiască cele hotărâte fără cea mai mică abatere, în aşa fel încât să nu se afle pricină de a fi certat pentru ceva.

Dar nu numai linguşitorii se adunau în jurul vel spătarului Diicu Buicescu precum gâzele, seara, în jurul opaițului. La rându-i şi acesta sârguia trudnic ca să atragă cât mai mulți lăudători şi susținători de partea sa. De deplina credință care i-ar purta-o cei din casa sa nu se îndoia, dar atâta nu-l putea mulțumi. Era nevoie să câştige căpitanii, iuzbaşii şi stegarii, iar prin mijlocirea lor, iubirea oştii întregi. Dar pentru asta era trebuitor să-şi jertfească puțin

Material cu drept de autor

avuțiile, căci dobândirea faimei şi a unui bun renume se cuvenea plătită! Deşi încercat de păreri de rău în fața atâtor cheltuieli, neavând altă ieşire, începu să devină darnic, aruncând în jur cu tot soiul de răsplăți pe care însă, ca om cu mâna strânsă de gospodar chibzuit, avu grijă să le însemneze cu migală la răboj. De altfel nu uita niciodată ca să-i lămurească pe cei care se împărtăşeau din mărinimia sa că, dacă va ajunge domn şi voievod, foloasele de care se vor bucura în viitor vor fi pe măsura noii sale stări de bine. Era o spusă care, prin înțelesurile sale, deşi nemărturisite fățiş, nu lăsa loc de îndoieli şi nelămuriri...

În această stare de fericire îl găsi Barbu Poenaru pe marele spătar Diicu Buicescu în clipa când ajunse în tabăra de la Râmna. Fostul vel ban al Craiovei fugise aproape în ascuns din cetatea de scaun, îndemnat de un întreg şir de socoteli greu de deslușit. La mijloc erau în primul rând vechile sale năzuințe de căpătuială.

Un arhiereu din îndepărtatul levant, Paul de Alep pe nume, a trăit întâmplările acestea la Iaşi; iar, un an mai târziu, când va ajunge la Târgovişte, ele îi vor fi repovestite şi în chipul în care le ştiau cei din Muntenia. Ori în temeiul celor astfel aflate, mărturiseşte că toate gătirile pentru cotropirea Moldovei s-ar fi făptuit în ascuns, încât nu erau de nimeni ştiute. Tăcerea aşternută în jurul lor ar fi fost desăvârşită. „Unchiul său, Matei voievod, îl trimisese (pe Diicu) în taină, fără ştirea boierilor săi (ca să pregătească oastea), căci dacă aceştia ar fi ştiut, i-ar fi ucis pe amândoi şi nu i-ar fi lăsat să atragă asupra lor o nenorocire veşnică”[10], însemna el în amintirile preumblărilor sale. Pare-se totuşi că spusele sale nu erau întru totul nepărtinitoare. De altfel rândurile de mai sus sunt adăugite mai târziu povestirii sale, când se apucă să istorisească o încercare de uzurpare a domnului legiuit, căreia voia să i se arate prielnic, iar spusa

[10] Citat din Paul de Alep, Călătoriile patriarhului Macarie al Antiohiei.

Material cu drept de autor

sa, alipită aici, era menită să îndreptățească uneltirea. Se poate deci crede, nu fără temei, că deslușirile acestea sunt atinse de păcatul nesinceritătii, fiind cernute prin ciurul întâmplărilor care tocmai se petreceau în răstimpul scrierii, spre a le da temei și îndreptățire. Ba mai mult; nu trebuie uitat că cele înscrise în bucoavnă în acel loc sunt rodul înrâuririi unor povestitori de baștină, dornici de a dovedi că bătrânul voievod a făptuit amarnice greșeli de cârmuire, înșiruirea cărora nu numai că era menită să îndreptățească răzvrătirea boierimii împotrivă-i, ci trebuia totodată să trezească chiar mirarea că zurbaua s-a petrecut atât de târziu. Deci, deși condeierul are înlesnirea de a privi lucrurile atât prin ochii Curții ieșene, cât și prin ai celeia târgoviștene, iar spusele sale nu par a lăsa loc de îndoieli, ele nu pot fi primite totuși fără unele rețineri. De altfel este greu de crezut că o reunire de bărbați de asemenea cuprindere, care pricinuia scurgerea a mii de suflete prin satele și târgurile din răsăritul țării, se putea face fără ca aparținătorii păturii cârmuitoare să nu fi prins chiar nimic de veste.

Cu toate zisele răspicate ale ierarhului venetic, trebuie să ne împăcăm cu gândul că totuși în cetatea de scaun răsuflaseră unele știri, se bănuia câte ceva, chiar dacă adevărul nu era cunoscut în întregul său. De o taină desăvârșită nu putea fi vorba. Aceste zvonuri, oricât de firave vor fi fost ele, nu puteau să nu ajungă la urechea unui răspânditor de bârfe și de știri, cum era Barbu Poenaru, și să nu-i întărâte închipuirea. Veșnic la pândă, în neostenită căutare de învârteli și pomeni, vel banul Craiovei simțise că acolo, departe de Târgoviște, se vestește o învălmășire a întâmplărilor tocmai potrivită pentru un pescuitor în ape tulburi de talia sa! Era deci o pricină îndestulătoare ca să fie atras de tabăra din lunca Râmnei.

Pe deasupra, i se părea prevăzător să părăsească pentru o vreme Târgoviștea și din pricina unei nesăbuințe

Material cu drept de autor

făptuite în ajun, care-l băgase într-o belea. Deşi la vârsta sa de peste cinzeci de ani ar fi trebuit să fie un om aşezat şi chibzuit, rămăsese totuşi un pătimaş răspânditor de noutăți pricinuitoare de vâlvă. Nu era întâmplare mai osebită sau bârfă mai răutăcioasă care să-i scape, fiind un povestitor nesecat. Fără să se fi gândit îndeajuns la urmări, istorisise în mai multe case adevăruri supărătoare pentru marele armaş în legătură cu gâlcevile acestuia cu agia. Pare-se că spusele sale nimeriseră de astă dată chiar la țintă, deoarece Vărzaru, înştiințat prin iscoadele sale, se simți cu adevărat atins şi nu întârzie să se îndrepte împotrivă-i.

După cum aflase Poenaru prin tainicele sale făgaşe prin care-şi sorbea ştirile, Radu Vărzaru ar fi făgăduit să-i dea o amarnică învățătură de minte, pe care să n-o uite prea curând şi care urma să-l lecuiască pentru vecie de limbuție. Bătrânul boier, care se pricepea destul de bine la oameni, înțelese pe dată că nu se cuvenea să ia în deşert amenințarea marelui armaş, pricină pentru care socoti mai nimerit, ca, cel puțin pentru o vreme, până ce-i va trece acestuia furia, să nu-i mai iasă în cale. Cum cele două pricini de îngrijorare, cea legată de putința pierderii unei căpătuieli rodnice şi cea legată de supărarea armaşului, îndrumau spre aceeaşi încheiere, fostul mare ban, ajuns acum doar mare zvonitor, hotărî să ia în grabă drumul Focşanilor.

În tabără fu primit destul de bine. Cu fața suptă, ca de schimnic, cu ochi pătrunzători ca de cărturar ales, cu o barbă scurtă, puțin sură, pieptănată cu multă îngrijire, făcea o bună părere celor din jur. De altfel pentru a atrage luarea aminte – mai ales a acelora care nu-l cunoşteau, sau îl cunoşteau mai puțin – avea obiceiul să se laude a fi prieten vechi al principelui, om din cea dintâi trâmbă de părtaşi ai acestuia, ceea ce, de bună seamă, pricinuia auzitorilor scurte încrucişări de priviri mirate şi neîncrezătoare. Cum se

Material cu drept de autor

aştepta la această tresărire, socotind-o drept o poftire de a se desluşi, istorisea, în amănunţime, că prin anii '30, când domnul de acum nu era decât aga Matei din Brâncoveni, el Barbu Poenaru, pe atunci foarte tânăr, hotărâse, dimpreună cu o ceată din cei mai aleşi boieri munteni, să fugă de răul lui Leon vodă. Dintre ei şi cu ajutorul lor, mai apoi, s-a ridicat Matei Basarab la ceea ce este astăzi. „Acestea sunt lucruri care nu se uită!" încheia el plin de sine, pentru a da de înţeles că domnul i se simte şi la această vreme îndatorat. Mulţi se cam îndoiau, socotind că la mijloc sunt doar simple laude, deşi bătrânii îşi aduceau aminte că într-adevăr boierul, pe atunci simplu postelnicel, făcuse într-adevăr parte din ceata celora care pribegiseră dimpreună cu aga Matei. Ceea ce însă ei uitaseră, iar Poenaru trecea sub tăcere, era că, schimbător din fire, lingău şi urzitor, vel banul fusese între primii care se întoarseră la Leon vodă şi se împăcaseră cu domnitorul de atunci, lăsându-i de izbelişte pe răzvrătiţi.

Barbu Filişeanu, al doilea spătar, căruia i se înfăţişase spre a dobândi îngăduinţa de a fi primit în tabără, ştiind cu ce se îndeletnicea prin Târgovişte, îl pofti pentru aceiaşi seară în cortul mai-marelui său. Nădăjduia că ştirile pe care de bună seamă le aducea cu sine vor mai înviora apăsătoarea stare de cuget şi mohoreala ultimelor zile. Poenaru îşi dădu pe dată seama ce se aştepta din parte-i şi se strădui să fie la înălţime, făcându-le cunoscute ultimele zvonuri care umblau prin cetatea de scaun. Îşi istorisi poveştile limpede, cu mult haz şi fără a le lungi prea mult, stăruind cu osebire asupra acelora care erau legate de numele caselor celor mai alese din ţară, pentru a aduce dovada înaltelor legături pe care le avea în lumea bună, cât şi a însemnătăţii ce-i era recunoscută de aceasta.

Numai atunci când fu silit să vorbească de peripeţiile biv vel serdarului Constantin Şerban se cam codi.

Material cu drept de autor

Se temu că în clipa când va afla cât de uşor scăpase acesta, Diicu va avea una din obişnuitele sale izbucniri de furie şi, aflând întâmplarea din gura sa, se va descărca asupră-i, deşi, la urma-urmei, nu era cu nimic vinovat de cele petrecute. Devenit dintr-o dată prevăzător, povesti istorioara sec, potolit, fără de a intra în vreun un fel de amănunţimi. Din aceleaşi socotinţe trecu sub tăcere nemăsurata îngăduinţă a lui Matei vodă, pe care el însuşi nu o încuviinţa; ba merse până acolo încât, pentru a-l ogoi cumva pe spătar, chiar răstălmăci puţin lucrurile, îngroşând usturimea batjocurii care s-ar fi arătat serdarului. Spre uimirea celor aflaţi de faţă, marele spătar primi vestea cu nepăsare. Era cu totul pierdut în visele sale de mărire şi părea că uitase de tot ce nu avea legătură nemijlocită cu acestea. Cum văzuse topindu-se năluca furtunii, de care se înspăimântase, zvonistul răsuflă uşurat şi părăsi în grabă istoria asta. O făcu firesc, îndrumând luarea aminte a auzitorilor spre alte întâmplări ale lumii celor de spiţă aleasă, pe care le însăila într-un chip sprinţar dar muşcător, care părea că nu iartă pe nimeni şi nimic. Felul său batjocoritor şi usturător de a povesti, care făcea istoriile nespus de atrăgătoare, era totuşi drămuit cu osebită atenţie, căci n-ar fi dorit să-şi facă noi duşmani. De aceea se luă cu înverşunare numai de aceia care nu aveau prieteni între cei care-l înconjurau, pe seama celorlalţi făcând doar un haz uşor şi acesta pătruns de îngăduinţă şi înţelegere.

Dar Barbu Poenaru nu era singurul nou venit. Odată cu el sosise şi mult mai tânărul Radu Toma Năsturel. Postelnicelul fusese ferecat o vreme în noul şi măiestritul conac părintesc de la Herăşti, zidit de un preaşcolit meşter străin, după felul palatelor frâncesti din aşa-zisa vreme a „renaşterii", cum le plăcea celor din apus s-o numească. Plimbările cu barca pe întinsa baltă din spatele palatului, hoinăreala prin lunca Argeşului şi printr-o pădure din

Material cu drept de autor

vecinătate, în împrejurările în care vremea nu se arăta prea grozavă, fiind încă rece, iar cărările desfundate de zăpada care nu se topise încă pe de-a-ntregul, nu-i dădeau nici pic de desfătare. Din această pricină sihăstrirea de nevoie ce-o păţise îi apărea nu ca un liman izbăvitor, care să-l ferească de veninul clevetelilor, ci mai degrabă ca o osândă din cele mai aspre. Ori nu mai putea suferi singurătatea care-i amintea fără încetare de greşeala făptuită. Simţea nevoia să se sloboade, să scape de acest loc, care ajunsese un însemn al dojenilor care, deşi nespuse, erau cu atât mai apăsătoare cu cât ştia bine că le merita! Ar fi vrut să fugă oriunde, numai să fugă!

După ce zăcuse câteva săptămâni în temniţa aceasta – părelnic neîngrădită – şi încercase să rabde aici, cu îndârjire, potrivniciile vieţii, îşi rugă tatăl, cu cerul şi cu pământul, să-l scoată din însingurarea surghiunului său. Nu era totuşi ispitit să se reîntoarne la Curte; s-ar fi simţit peste măsură de stingherit acolo. Chipurile viclene, prefăcute, mieroase ale curtenilor îl scârbeau, închipuindu-şi-i cum în taină, în spatele său, s-ar fi veselit plini de înveninare pe socoteala celor păţite. Între ei ar fi vieţuit chiar mai rău decât în surghiunul ce-i fusese hărăzit.

Vestea că Diicu strânge oaste pe undeva departe de cetatea de scaun făcu să răbufnească în sufletul său nădejdile, asemeni laptelui intrat în clocot, care, umflându-se, se revarsă în foc. Între oşteni, firi mai simple, poate cam necioplite dar totuşi sincere şi bune în grosolănia lor, oameni dintr-o bucată, nu talere cu două feţe, avea credinţa că se va simţi mai în largul său. Mai bine să moară răpus de un plumb, decât să mai ducă acesta viaţă de pribeag, de ciumat, departe de lume, ocolit şi despreţuit.

Udrişte Năsturel nu era însă prea încântat să readucă aminte princiarului său cumnat de necazurile pricinuite de fiul său, de aceea se codi de a purcede la a

Material cu drept de autor

făptui ceva; şovăiala sa izvora mai ales din credința că feciorul ar fi dorit o reînturnare la Târgovişte, la Curte, lucru care l-ar fi adus în toată vremea în ochii domnului, redeşteptându-i în minte cele întâmplate. Ca urmare îi tăgădui la început cerințele şi nu fără a-i înfățişa şi alte temeiuri. De bună seamă că Măria Sa, sub înrâurirea mătuşii Elina, luase de bună părerea că băiatul răpise răvaşele numai pentru a se răzbuna pe Badea Bălăceanu, deci dintr-un fel de hârjoană tinerească. Dar poate că alții, între care şi vel armaşul Radu, chiar dacă n-o spuseseră deschis, spre a nu supăra pe cei din casa principelui, nu gândeau la fel, îl preveni bătrânul Udrişte. Era cu putință ca ei să-l bănuiască amestecat în vreo urzeală, sau prins în vinovate legături cu uneltele din Muntenia ale lui Vasile Lupu. Un pretext pentru a îndreptăți asemenea păcate se putea găsi cu uşurință. Nu trebuia uitat că el, deşi nepot al voievodului, mărturisise doar în mai multe rânduri că, în temeiul căderii sale de frate al lui Mateiaş, cel luat de suflet de perechea domnitoare şi numit mai apoi urmaş la scaun, ar fi fost mai îndreptățit decât Diicu ca să-i urmeze în scaun răposatului. Cum fusese lăsat de-o parte, putea fi bănuit că ar simți o anume vrăjmăşie față de domnie şi oarece pizmă față de noua beizadea, pricină din care s-ar fi născut în el dorința de a face rău. Stăruința de a ajunge din nou la Curte nu ar fi făcut decât să sporească îndoielile şi semnele de întrebare de acest soi.

Când însă înțelese că tânărului i-ar place mai mult ca să ajungă în tabăra de la Râmna, la cătarea armatei, îşi schimbă întrucâtva părerile, devenind mai îngăduitor. Întru întemeierea rugii sale, feciorul îi arătă că în împrejurimile Focşanilor era departe de Curte, departe de scaunul domnesc, ba ajungea chiar sub poala celuia pe care odinioară îl clevetise.

Material cu drept de autor

Totuşi bătrânul nu se lăsă uşor înduplecat. Nici în această împrejurare bănuielile n-ar fi lipsit, mai ales dacă dădea peste nişte fârtați cârcotaşi, îşi preveni feciorul. Tabăra era la numai un ceas de hotar, dacă nu chiar mai puțin; deci se putea isca credința că, fie-şi tocmeşte gătelile de fugă, spre a se adăposti sub aripa ocrotitorului său moldav de s-ar isca vreo primejdie, fie că, iscoadă a lui Lupu fiind, îşi alege un loc mai potrivit pentru a trimite veşti dincolo. Însăşi neaşteptata sa înfățişare în mijlocul oştirii putea fi înțeleasă ca o încercare de iscodire a stării tocmelilor făcute de spătar: venise să ia ştire asupra mulțimii luptătorilor şi a plănuirilor de luptă, spre a le face apoi cunoscute vrăjmaşului. Chiar dacă zvonurile de acest fel erau neadevărate – lucru asupra căruia bătrânul Udrişte nu avea îndoieli –, nu trebuia dat prilejul ca asemeni gânduri să fie strecurate în mintea domnului!

Cugetările aşezate ale părintelui său nu-l descumpăniră, aşa încât nu se dădu bătut. De altfel nici bătrânul nu le lua prea serios, făcând vorbire de ele, doar din lipsa unui pretext mai bun, cu ajutorul căruia să-şi poată îndreptăți cumva tăgada. Cum Radu Toma stărui, bătrânul nu mai avu puterea de a se împotrivi şi cedă. După câteva zile îşi putu înştiința feciorului că primise învoirea lui Matei vodă de a-şi răscumpăra, cu arma în mână, greşeala făptuită.

În tabără Radu Toma fu întâmpinat cu destulă bunăvoință. Diicu Buicescu, vrând să şi-l facă părtaş, deşi nu uita că odată îi pusese la îndoială dreptul de a năzui la coroană, îi aminti, încă de la prima lor întâlnire, de apropiata lor înrudire. Deşi avea unele îndoieli asupra acestui lucru – şi nu fără dreptate, căci ce mare apropiere putea fi între ei, de vreme ce spătarul era nepot dinspre mamă al lui Matei vodă, iar el nepot de frate al doamnei –, Radu Toma nu scăpă vreo părere potrivnică, dornic să câştige priința celor din jur. De altfel nu se putea simți decât încântat că însăşi

Material cu drept de autor

căpetenia cea mare a oştii îl orânduia atât de aproape de ea, înălțându-l întru cinstire în fața întregului ei alai.

Această aşezare osebită între cei aflați de față, care i se recunoştea, îl făcu pe Radu Toma să renască. Răvăşirea sufletească, din pricina căreia simțise nevoia de a fugi din Herăştii poticnelii sale, se curmă, iar viitorul nu i se mai păru atât de întunecat şi dezamăgitor.

Chiar întâmplarea care-l adusese în această stare stânjenitoare i se păru cu putință de a fi răstălmăcită într-un chip mai prielnic pentru el şi-i păru rău că nu-i trecuse prin minte de a o înfățişa dintru început, plin de demnitate, în această lumină. Dar nu socotea c-ar fi prea târziu ca să îndrepte lucrurile! Era de ajuns să spună că, legat de Bălăceanu, avea de ceva vreme răfuieli aparte cu acesta, pe care înțelesese să le împlinească neînfricat, ca de la bărbat la bărbat şi aici nimeni nu avea a se amesteca, chiar dacă vtori postelnicul, din laşitate, văzându-se nevolnic de a face față, se jeluia tuturor – pentru a dobândi ocrotirea domnului – că prin sine nu era atacat omul, ci dregătorul, slujbaşul stăpânirii, deci un aşezământ, o verigă a rânduielilor cârmuirii! Legat de cele două răvaşe dispărute, va putea arăta, nu că-i fuseseră smulse lui Bălăceanu în urma vreunei cercări de a-l prăda, ci că acesta, de sperietură şi îndobitocit de frică, nici mai mult, nici mai puțin decât că le pierduse prin zăpadă, iar el, zărindu-le, le adunase de pe jos. Astfel bunul nume îi era cârpit şi devenea din nou un mădular de cinste al cinului său.

Revenindu-i încrederea în sine şi în sorții săi, fostul postelnicel începu să-şi făurească din nou visuri de mărire. Dacă postelnicia nu fusese de el, câmpul de luptă îi da în schimb putința de a-şi face cunoscute strălucitele însuşiri ce le avea. Ca hârțogar, oricât de dăruit ar fi fost, rămânea un necunoscut, un oarecine, iar dacă împrejurările i se arătau prielnice, ajungea cel mult un mânuitor din umbră

Material cu drept de autor

al faptelor stăpânirii, un soi de păpuşar, silit însă să-şi treacă meritele şi împlinirile marelui postelnic sau domnului. Deci era hărăzit să nu treacă pragul de slujbaş de rând, pe care nimeni nu-l băga în seamă în întunecimea cancelariilor... Din încrucişarea vorbelor, oricât de ascuţite şi de tăioase erau acestea, nu ieşiseră vreodată viteji! Pe câmpul de luptă era cu totul altceva; aici te puteai osebi dintre ceilalţi în văzul tuturor, arătându-te în faţa lumii în deplinătatea însuşirilor tale, printr-o înfruntare dreaptă cu potrivnicul, fără josnice şiretlicuri, fără viclenie şi făţărie! Numai aici – fiind sub ochii tuturor – se scotea cu adevărat la vedere destoinicia fiecăruia. Aici tot jocul se duce pe faţă şi puteai răzbate numai prin propria-ţi volnicie! Doar aici puteai arăta de ce eşti cu adevărat în stare! Aici puteai fi privit, cântărit şi puteai trezi minunarea celor din jur! Intr-o luptă se aleg, fără putinţă de tăgadă, cei îndrăzneţi, cei destoinici, de cei laşi şi nevolnici, ceea ce meşteşugul soliilor şi al neguţării – arta măiestritelor ascunzişuri, lupta celor lipsiţi de bărbăţie şi virtute – nu îngăduie. Războiul îţi aduce cununa preţuirii de obşte, recunoaşterea ca erou! Care pisar de cancelarie – chiar aflat în culmea faimei sale – s-a bucurat de un astfel de răsfăţ în lume?! În jurul cărui hârţogar – cu chipul său de bucher prăfuit – au roit femeile cu simţurile aţâţate?! Care grămătic, cu picioare subţiri şi piept îngust, le-a înfierbântat închipuirea, făcându-le să se viseze în braţele sale, gustându-i dezmierdările?! Pe când în faţa unui oştean vânjos şi îndrăzneţ, s-ar topi care mai de care, de dogoarea dorinţelor!!

Apoi lupta îngăduie şi o grabnică aridicare în slujbele oştii, alegând în numai câteva ceasuri pe cei tari şi puternici dintre ceilalţi. Nu se află primejdia ca, acelora care sunt îndreptăţiţi, să nu li se recunoască frumoasele însuşiri cu care sunt dăruiţi, căci sunt atâtea locuri de viteji într-o oaste, câţi luptători se află întruniţi sub steag! Dimpotrivă,

Material cu drept de autor

în trebile de cancelarie faci cu greu paşi înainte şi trebuie să aştepți cu răbdare până ce vreun bătrân hârbuit se leapădă în cele din urmă de dregătoria pe care o stăpâneşte de amar de ani, pentru a face loc, în sfârşit, vârtoşeniei celor mai tineri. Deseori încărunțești în aşteptare şi toate visele tale se veştejesc înainte de a ajunge să dobândeşti slujba cheie de care ai nevoie ca să ți le înfăptuieşti!

În noua sa stare sufletească, lui Radu Toma i se păru mult mai nimerit meşteşugul ostăşesc decât cel din căncelării. Simțea că numai urmând această cale se va putea împlini cu adevărat. Simțea cu toată ființa sa că de mânuirea armelor îi atârna întreg viitorul. Se mira singur cum, vremelnic, se putuse amăgi închipuindu-şi că ar fi menit unei serbede munci grămăticeşti. Amarnică rătăcire! Ea era numai şi numai rodul înrâuririi părintelui său, care, hârțogar din fire, nu înțelegea desfătarea de a-şi simți vinele fremătând, care nu gustase plăcerea acelei încordări afunde – împletire a unor simțăminte de înfrigurare, de teamă şi de nădejde – care te încearcă înainte de a te dezlănțui ca o vijelie, care desprețuia trăirea clipei în schimbul unei nesfârşite roboteli lâncede şi chinuite în umbra unui tetrapod hărăzit buchiselilor. Dar taman pe această latură a firii se deosebea de tatăl său. Nu nesocotea ştiința de carte – de care nu era străin –, dar nu se putea mulțumi cu o viață liniştită şi cuminte, netedă şi searbădă ca un fund de tingire. Nu-l atrăgea nici menirea de mânuitor din umbră, ale cărei împliniri şi le însuşesc alții. El dorea mai mult: se visa privit cu minunare pe ulițe, proslăvit de tinerii războinici – care să vadă în el un chip pilduitor de vitejie, vrednic de a fi urmat –, iar femeile să roiască în juru-i ca vrăjite.

După o rătăcire nu tocmai scurtă pe la postelnicie, îşi zicea Radu Toma Năsturel, printr-o întâmplare – la urma-urmei – norocoasă, soarta îl împinsese pe făgaşul adevăratului său destin, care îi va dărui împliniri pe potriva

Material cu drept de autor

ființei sale sufleteşti. Parcă abia acum se trezise dintr-un somn al cugetului, care-l bântuise atâta amar de vreme, fiind cuprins dintr-o dată de o străluminare ce-i dezvăluia înfățişarea unui viitor pe măsura aleselor sale însuşiri!

Însă după terminarea războiului pe care îl va porni Diicu, în ciuda acestor închipuiri avântate, Radu Toma nu va ajunge viteazul de poveste, pe care-l visase în acele zile ale începutului. Dimpotrivă, spre sfârşitul anului se va reînturna la searbăda trudă de hârțogar, de astă dată ostenind însă ca diac la logofeție. Era obişnuit să se scoale târziu, să muncească puțin, să-i fie îngăduite toate mofturile şi chiar să fie părtinit cu orice prilej, pricină pentru care, de bună seamă, nu putu să urce decât destul de greu chiar şi treptele de slujire orânduite de aşezămintele logofeției. Prin urmare trebui să se mulțumească încă o bună bucată de vreme cu smerita slujbă de logofețel. În cele din urmă, la vremea când prinse a cărunți, se va pricopsi totuşi, ajungând a fi numit în dregătorii mai de seamă, de cel dintâi rang.

Chiar în după-amiaza zilei în care fostul postelnicel avu străluminarea legată de măririle ostăşeşti ce-l aşteptau, în tabăra de la Râmna sosi un oaspe, a cărui intrare stârni peste măsură de multă tulburare; era un sol al generalului Kemény, deci al aceluia care – în numele craiului Transilvaniei – urma să năvălească în Moldova odată cu Diicu, ca reazăm al răzvrătirii de acolo, care sta să izbucnească. Oastea de dincolo de munți fusese strânsă în taină la Brețcu, aşteptând în acel loc clipa hotărâtoare. De curând craiul Gheorhe Rákóczi venise şi el în apropiere, aşezându-şi Curtea în cetatea Feldioarei. Îndată după aceea se zvoni că logofătul Gheorghe Ştefan ar fi izbândit să treacă în Ardeal prin pasul Oituz, oprindu-se în locul unde conăceau războinicii meniți ajutorării sale. Întâmplarea se petrecea de Joia Pocăinței, care în acel an cădea în 24

Material cu drept de autor

mărțișor, dacă zilele erau socotite după vechiul cărindar al chezarilor romani.

Venirea logofătului fusese o adevărată halima plină de peripeții. Pe la jumătatea lunii craiul îl trimise pe Boroș la Iași, pentru a priveghea chiar de lângă scaunul domnesc gătirile pentru răsturnarea fălosului Vasile vodă. Oaspele crăiesc venise cu două butoaie mari de vin unguresc în dar și prepuse Măriei Sale, ca semn de împăcăciune, să le bea dimpreună. Lupu, pentru a fi la înălțimea trimițătorului, fără să-și dea seama, dejucă planuirile uneltitorilor, căci îl trimise pe Gheorghe Ștefan în solie la Bălgrad, pentru a-și dovedi, în același chip ca și craiul, gândurile bune ce-l însuflețeau. Necazul era că în acest chip urzitorii își pierdeau căpetenia taman în clipa când răzvrătirea sta să se dezlănțuie, iar Boroș se vedea lipsit de cel mai însemnat părtaș cu care urma a unelti împreună în vremea ședерii sale.

Logofătul, ajuns de nevoie la Bălgrad, mai rostui încă odată, dimpreună cu voievodul Ardealului, mărunțișurile înțelegerii dintre ei, deși toate erau limpezite de dinainte și se mai învoi din nou asupra clipei și împrejurărilor când urma să se dezlănțuie zavera. Apoi se grăbi să se reîntoarne la Iași, ca să-l prindă pe Boroș aici. Sosi la vreme, tocmai când acesta era silit să-și ia ziua bună de la domn.

Clevetelile vremii vor stărui mai apoi asupra unei întâmplări, nu lipsită de tâlc, care ar fi dovada că vel logofătul, scăpându-se la gură în plin divan, a mărturisit răspicat că ar aștepta venirea armatelor năvălitoare ardelene, ca să-l ajute să-l surpe din scaun pe Vasile vodă. Cele petrecute atunci sunt repovestite mult mai târziu de cronicarul Ion Neculce. Acesta istorisește că într-una din acele zile în care Boroș se gătea de plecare, spre a se înturna acasă, Gheorghe Ștefan ședea cufundat în gânduri în strana sa din spătăria mare, sprijinindu-se cu gura de capătul

Material cu drept de autor

toiagului, care era semnul slujbei al cărei purtător era. Văzându-l în această stare de uitare de sine, copleşit de griji de neînțeles, marele vistiernic Iordache Cantacuzino, plecat de a face haz de cei din jur, se grăbi să-l zeflemisească, tulburându-l cu o întrebare cu care-l lua uşor peste picior:

- Ce zici din fluier, dumneata logofete?

Tresărind şi venindu-şi în fire, acesta răspunse în acelaşi chip glumeț, fără să-i ia în nume de rău izul cam înțepător al vocii:

- Zic din fluier să mi se coboare caprele din munte şi nu mai vin![11]

Cei care, de față fiind, auziră schimbul de cuvinte, socotiră totul o glumă, fără a o lua în serios şi fără a-i căuta vreun înțeles ascuns. Abia câteva săptămâni mai târziu pricepură că logofătul grăise în pilde, mărturisind un mare adevăr, şi anume că urzea surparea stăpânului său şi că, întru aceasta, aştepta venirea oştilor ardelene de ajutor, care, la drept vorbind, urmau a coborî neîntârziat din munte, dinspre părțile Oituzului. Dar în acele clipe totul fu luat drept o simplă vorbă de duh, lipsită de orice fel de dedesubturi.

După cum era aşezată înțelegerea cu Rákóczi, logofătul – pentru a scăpa din Iaşi – urma să ceară învoirea lui Vasile vodă, ca, din curtenie, să-l petreacă o bucată de drum pe cel care le fusese oaspete. Însă cu adevărat el avea să meargă cu slujbaşul crăiesc până la Brețcu, în tabăra oştenilor aflați sub cârmuirea lui Kemény, clipa sosirii lor aici închipuind semnul pentru pornirea năvalei acestora dincoace de hotarele Moldovei.

Din nou, fără să-şi dea seama, domnul dejucă socotelile uneltitorilor, căci nu îngădui logofătului să-l întovărăşească pe oaspete pe drumul de întoarcere. Boroş, potrivnic celor plănuite, trebuia să plece singur. Zăbava

---

[11] Pasajul reia o povestire din „O seamă de cuvinte", scriere a lui Ion Neculce.

Material cu drept de autor

logofătului la Iaşi amâna însă clipa trecerii oştilor ardelene în Moldova.

Gheorghe Ştefan nu se putea însă împăca în nici un fel cu soarta devenită dintr-o dată neprielnică şi cu mintea-i iscoditoare, care fierbea toată vremea de urzeli, căută neîntârziat o altă cale de a fugi în principatul vecin. Cum Safta, soața sa, lipsea din Iaşi, îi dădu în gând să alcătuiască un răvaş ca venind din parte-i, în care nevasta, chipurile aflată în satul Bogdana, în apropiere de Oituz, îl înştiința că e atât de bolnavă, încât se putea socoti aflată pe patul de moarte. Cu această carte ticluită, deşi trecuse demult ora de culcare, logofătul se înfăţişă lui Lupu, care tocmai se gătea să coboare din palat spre a fi părtaş la o slujbă închinată Sfântului Andrei Cretanul, care se ținea în toiul nopții. Domnul luă de bună pricina izvodită de logofăt şi-i îngădui acestuia să părăsească neîntârziat Curtea şi Cetatea de scaun.

Dregătorul, având calul şi alaiul însoțitor gata rânduite, o porni pe dată spre Oituz, scurtând drumul pe cărări ascunse, care tăiau de-a curmezişul codrii Căpoteştilor. Plecat din Iaşi încă înainte de miezul nopții, sosi după amiaza târziu la Brețcu, unde conăcea oştirea lui Kemény. Descinderea sa dincolo de munți se petrecea taman de Joia Pocăinței. În acele împrejurări nimeni nu se gândi cât de nefericită era alăturarea denumirii sfintei sărbători, de Joia Pocăinței, de fapta – de loc de ispăşenie – pe care o punea la cale Gheorghe Ştefan.

Aflând de sosirea sa, craiul dădu deîndată semnalul aşteptat; a doua zi, vineri, în ziua de 25 mărțişor a anului 1653 de la naşterea Domnului, oştile sale urmau să calce hotarul Moldovei. Pentru a potrivi răstimpii năvalei sale cu plănuirile lui Diicu, generalul ardelean trimise pe dată veste la Râmna.

Material cu drept de autor

Dar, deşi crainicul crăiesc era aşteptat, iar Diicu mărturisise în numeroase rânduri că e nerăbdător să se pună în mişcare, acum când clipa sosise, în mod ciudat, spătarul întârzia să-l primească pe noul sosit. La stăruințele celor din jurul său, care sârguiau să-l înduplece, arătă că nu e nici o grabă întrucât, lăsându-se seara, nu avea rost să încerce măcar să ridice tabăra în acea clipă. Trecerea hotarului nu se putea face pe întuneric, ci puteau purcede la drum – cel mai devreme – a doua zi de dimineață. Deci avea vreme îndestulătoare pentru a tăifăsui cu ceauşul ardelean. Nefiind prin urmare pricini de pripă, se putea urma rânduiala, întrunind întregul sfat ostăşesc, ținând astfel seamă şi de dreptul căpeteniilor aflate în tabără de a-şi împlini căderile de povățuitori ai vel spătarului, marea căpetenie a lucrării ostăşeşti care le sta în față. Cu acest prilej, față cu o lume atât de aleasă, se va putea arăta şi solului prețuirea care i se cuvenea, nu lui, ca suflet oareşcare, ci stăpânului său, craiul.

Spre a curma stăruințele apropiaților, dădu de înțeles că ține în chip cu totul osebit la un asemenea semn de curtenie, întrucât doreşte ca să-l linguşească pe orice cale pe Rákóczi, încât să-l înduplece ca, în înfruntarea cu logofătul Gheorghe Ştefan, să-i dea lui precumpănire. Deşi asemenea lucru era prea mărunt ca să ducă la preschimbarea unor păreri de mare însemnate, lămurirea nu putea fi totuşi tăgăduită, încât asaltul asupră-i fu lăsat de izbelişte.

Ceauşul s-ar fi lipsit cu plăcere de toată primirea făloasă care i se făgăduia, căci primise severe îndrumări ca să se ferească de orice pierdere de timp, pentru a preîntâmpina întârzierea năvalei muntene, căci orice nepotrivire a răstimpilor de luptă putea îngădui lui Lupu ca să zdrobească pe rând oştile, mai întâi pe cea ardeleană şi mai apoi pe cea munteană. Dimpotrivă, trecând hotarul în aceeaşi vreme, puteau opune vrăjmaşului o forță îndoită, deci mai temeinică, şi astfel îşi sporeau sorții de izbândă.

Material cu drept de autor

Neavând însă încotro, solul ardelean se resemnă şi se aşează răbdător la masă, în aşteptare.

Totuşi Diicu se purta ciudat, dacă nu de-a dreptul anapoda, socoteau apropiații. Ştiindu-l dornic să cucerească scaunul Moldovei, aceştia s-ar fi aşteptat să-l vadă fremătând de nerăbdare acum, în clipa în care războiul devenise de neînlăturat. El, dimpotrivă, căzuse dintr-o dată într-o stare de amorțeală de neînțeles. Atâta vreme cât bătălia era un lucru mai îndepărtat, fusese cuprins de un avânt clocotitor; când însă dezlănțuirea neîntârziată a acesteia devenise o cerință grabnică, dintr-o dată îl încercau teama şi îndoielile şi purcese a bate în retragere.

Ne-am pripi însă dacă am crede că purtarea spătarului se datora împrejurării c-ar fi fost cuprins dintr-o dată de frică sau de laşitate; ea era urmarea unor întretăieri de prejudețe, socotințe şi plecări ale firii peste măsură de întortocheate şi de încurcate. De tânăr fusese crescut în credința că cel mai sănătos şi rodnic fel de cârmuire este cel în care hotărârile se luau de întreaga obşte a blagorodnicilor neamului şi nu se mărgineau de a închipui doar voia capului încoronat, acesta din urmă trebuind să se supună şi să urmeze sfatul celor dintâi. Din clipa când fusese vorba să urce în scaunul de domnie, începu însă să viseze a întrupa un stăpânitor atotputernic a cărui volnicie să fie nemăsurată. Dar lucrurile nu se opreau aici! Dorindu-se a fi un al doilea Mihai Viteazul şi mai ales o căpetenie de oaste învingătoare asemeni lui Alexandru Machedon, năzuințele îl îndrumau, vrând-nevrând, spre o adevărată tiranie lipsită de orice îngrădire, în care nimeni să nu crâcnească împotrivă-i. Deci făloşenia şi setea sa de mărire îl împingeau tot mai mult împotriva prejudețelor boiereşti ce-i fuseseră sădite în suflet încă de copil, judecățile sale încontrându-se între ele, lucru care însă îi tulbura modul de a fi şi de a se purta.

Material cu drept de autor

Deci pentru a împăca în vreun fel în cugetul său cele două închipuiri care se băteau cap în cap, făurea icoana unui domn peste măsură de bogat, împresurat de o Curte numeroasă şi sclipitoare, care-l preamărea şi cu care, într-o minunată înțelegere, îşi împărțea puterea, înălțându-se totuşi deasupra tuturor, ca un stăpân atotputernic. Totuşi în adâncul ființei simțea că nu era totuşi cu putință să precumpănească în aceeaşi vreme şi întâi stătătorul neamului, cât şi adunarea celor aleşi. Cumpăna nu se putea pleca decât fie într-o parte, fie în cealaltă şi nicidecum în amândouă părțile deodată. Ori şi cei din jur întrevedeau şi ei acest lucru, încât Diicu le apărea adesea cu totul de neînțeles, stârnind chiar o anume mirare şi nedumerire în rândul lor. Din păcate această încâlceală a judecății îl făcea ca adesea să şovăie când trebuia să ia o hotărâre în pripă, căci cumva nu se înțelegea cu sine însuşi.

La această ciudată suceală se adăuga apoi şi un cusur al firii. Pus pe neaşteptate în fața împlinirii neîntârziate a unui lucru oarecare, începea să pregete, să tărăgăneze, să se piardă, de parcă ar fi fost cuprins de zăpăceală, neputându-se de aceea hotărî să se pună în mişcare. În asemenea clipe cheie îl încerca o ciudată împotrivire la ceea ce avea de făcut. Acelaşi lucru i se întâmpla şi acum. Deşi era de câteva săptămâni la Râmna şi ştia bine ce îndatoriri îi stăteau în față, nu se obişnuise cu gândul că va trebui cu adevărat să înfăptuiască ceea ce plănuise, că va trebui să mântuiască lucrurile, nu numai să cumpănească în închipuire asupra lor, sau să pălăvrăgească la nesfârşit despre ele, spre a se putea grozăvi. Socotise războiul ca pe ceva îndepărtat, ca o plăsmuire a minții, ruptă de viața de zi cu zi şi vorbise despre el de parcă istorisea o peripeție din halima, fără să fie pătruns de simțământul că chiar va trebui să ducă la îndeplinire tot ceea ce era legat de acesta. Trăise aceste săptămâni cu credința că e pus doar în

Material cu drept de autor

fața unor cercări îndătinate ale oştirii, a unor jocuri de-a războiul şi că deci îşi putea îngădui orice fel de trăsnăi ce-i trecea prin cap, oricât de sucite ar fi fost, căci totul se mărginea la un fel de întrecere vitejească între luptătorii săi, fără de primejdii şi fără urmări care i-ar putea pricini necazuri vrednice de luat în seamă. Privind astfel împrejurările, fusese cuprins până atunci de un o nemăsurată înflăcărare.

În temeiul acestor trăiri care-l încercau, în clipa în care vtori spătarul îl înştiință că generalul Kemény îi cere ca a doua zi să calce hotarul spre Moldova, nu se putu împăca cu gândul de a trece neîntârziat la fapte. Parcă nu-i venea a crede că trebuie să purceadă cu adevărat din loc. Lucrurile deveneau dintr-o dată foarte serioase. Fu copleşit de simțământul nemăsuratei primejdii în care se vedea vârât cu sila. Găsi starea lucrurilor cu totul schimbată. Dintr-o dată începu a privi altfel şi gătirile făptuite în ultimele săptămâni. Acestea i se păreau a nu fi pe deplin încheiate. Avu simțământul că nu toți cei chemați s-au adunat sub steagurile sale – deşi nu era aşa; apoi oamenii i se păreau neîndestulător şmotriți. Şi nici sufleteşte nu erau gătiți să intre în foc; luaseră lucrurile prea uşor, ori această uşurință îi putea aduce pieirea. Ar fi fost trebuitor să purceadă la încă o şcolire a luptătorilor, dar de astă dată foarte temeinică, fie ea oricât de scurtă. De asemenea nu-şi cunoştea încă destul de bine nici căpitanii şi nici iuzbaşii, fără a mai vorbi de cei cu ranguri mai mărunte. Într-un cuvânt mai avea peste măsură de multe de făcut şi tocmai acum, în toiul treburilor, îi pica înainte de vreme porunca de a purcede năvala şi aceasta încă spusă în chip cam sfruntător, de parcă ardelenii i-ar fi fost stăpâni! I se lua răgazul trebuitor pentru a-şi rândui temeinic oştirea.

Diicu nu avea tăria să recunoască, chiar şi față de sine însuşi, că avea groază de a se înhăma la treburi

Material cu drept de autor

trudnice, că în clipa unei hotărâri însemnate se simțea descumpănit, strivit de simțământul că i-a încremenit judecata şi că, pentru o clipă, nu ştie bine ce are de făcut în împrejurarea care-i stătea în față. De aceea îşi căuta tot felul de dezvinuiri pentru şovăiala ce-l cuprindea, dezvinuiri în care ajungea să creadă cu toată cu toată ființa, neîndoindu-se o clipă de adevărul lor.

Ca atare, în clipa când i se vesti sosirea solului, se agață cu tot mai multă încăpățânare de credința că oastea nu şi-a isprăvit gătirile trebuitoare. Apoi cererea lui Kemény cam suna mai mult a poruncă neînduplecată, decât a rugă smerită, iar mândria sa suferea la gândul că trebuie să se supună poftelor unuia pe care-l socotea aşezat din jos de el. Aceste chinuitoare simțiri nedesluşite care se întretăiau în sufletul său – multe dintre ele netălmăcite pe de-a întregul în cuvinte – treziră în mintea spătarului o împotrivire surdă față de răvaşul craiului şi față de purtătorul acestuia, pe care nici nu apucase a-l întâlni; iar în numai câteva ceasuri această potrivnicie se preschimbă mai întâi în vrăjmăşie nedesluşită, pentru a deveni apoi o ură răscolitoare.

Dar cerințele poruncitoare ale lui Kemény nu erau întărite de vreo făgăduială din parte-i, care să slujească de chezăşie muntenilor. El cerea deci fără a da ceva în schimb. În clipa când slobozise solul, el nu purcese încă năvala, ci arăta că o va face îndată după aceea (adică a doua zi) şi numai o ființă peste măsură de încrezătoare – îşi zicea Diicu – nu băga de seamă că era vorba de o încercare de a-şi lăsa o cale deschisă de a se răzgândi în ultima clipă. De bună seamă solia nu avea decât un singur țel: acela de a-l îndupleca să atace el cel dintâi, încât, de nu vor izbândi, să i se poată arunca lui în cârcă întreaga vină, ca începător al gâlcevii! Ori, după ce se străduise atâta ca să trezească prețuirea celor din jur, avea rost să se lase păcălit în chip atât de jalnic?! Oare era firesc să se arunce orbeşte, cu capul

Material cu drept de autor

înainte, în nada întinsă de şiretul ungur – sluga craiului – de a cărui sinceritate şi bunăvoinţă era destul de îndreptăţit să se îndoiască? De bună seamă părtaşii cercau să-l împingă pe el în faţă, în chip de pavăză, pentru ca, la adăpostul său, să-şi atingă ţelurile lor josnice, fără a se primejdui cu ceva.

Cu adevărat însă, Kemény se purtase cinstit şi drept cu părtaşul său muntean. El era pe deplin hotărât să-şi ţină făgăduiala de trecere a pasului Oituz în ziua de 25 mărţişor, spre a dezlănţui atacul asupra domnului Moldovei, după cum era aşezată înţelegerea. Tot mănunchiul de cugetări ale lui Diicu era neîntemeiat şi nedrept, doar niscai dezvinuiri născocite cu menirea de a-şi linişti cugetul cuprins de nemulţumire faţă de sine însuşi, pentru a-şi împăca vocea judecăţii, cu firea şovăitoare şi tărăgănătoare.

Din păcate, după toate priveliştile de vitejie jucate în faţa alaiului său, după grozăvelile cu care îşi preamărise bărbăţia, nu putea dintr-o dată să se dezică de toate şi să înfăţişeze solului o tăgadă răspicată. De altfel cum şi-ar fi putut îndreptăţi faţă de Matei vodă împotrivirea?! Pe măsură ce-şi dădea seama că nu mai poate da înapoi, începea să se înfurie pe sine. De bună seamă nu putea fi vorba de a nu încuviinţa cererea ardelenilor, dar nici să se învoiască, aşa dintr-o dată, cu ea nu voia...

Căpeteniile sfatului său ostăşesc începeau să se întrunească în despărţitura de alături a cortului, dar el încă nu izbutise să-şi limpezească faţă de sine încâlciturile simţămintelor şi gândurilor care-l răscoleau. Trecu totuşi dincolo şi prinse a se plimba printre ei, fără să le asculte şuşotelile. Întâmplător dădu cu ochii de Barbu Poenaru. Diicu se simţea nefericit şi nedreptăţit de viaţă şi fu cuprins de dorinţa de a bea până la fund pocalul amărăciunii sale; de aceea îşi arătă dorinţa de a i se mai istorisi odată cum a fost iertat vicleanul Constantin Şerban. Îmbărbătat de amintirea seninătăţii cu care marele spătar primise ştirea mai înainte,

Material cu drept de autor

din nou încrezător în steaua sa norocoasă, Barbu Poenaru îndrăzni să reia povestea fără a se mai arăta grijnic şi prevenitor ca prima dată şi înfăţişă lucrurile într-un chip mult mai apropiat de adevăr. Pe măsură ce vorbea, pentru a fi pe placul auzitorilor, devenea tot mai veninos şi dădea înţelesuri duble, tot mai ascunse, clevetelilor sale. Înfierând pe cei care-l apăraseră pe biv vel serdar, îşi vărsa năduful asupra lumii – vădit nerecunoscătoare – care-i pricinuise neîmplinirile care-i curmaseră aridicarea pe scara măririlor. Pornit împotriva armaşului Radu Vărzaru, nu se putu ţine să nu-l învinuiască, dezvăluind, plin de rea-voinţă, unele închipuite lucrături ascunse, menite a uşura izbăvirea serdarului. Era şi aceasta o cale de a se răzbuna pe nesuferitul său potrivnic.

Diicu îl ascultă la început dus pe gânduri, fără a-i arăta nici un fel de luare aminte. Dar pe măsură ce timpul trecea, nu atât întâmplările istorisite, cât subînţelesurile şi înveninarea cu care vorbea îşi atinseră ţinta; încetul cu încetul sângele începu să clocotească în spătar. Fusese de ajuns să plece din cetatea de scaun ca şleahta de făţarnici care-l înconjura pe Matei vodă să-l sape. Furia, la început lăuntrică, prinse a dospi pe îndelete în sufletul său, umflându-se ca apele unui şuvoi primăvara. Nu-şi putu reţine câteva cugetări usturătoare. Nu atât felul pătimaş de a rosti vorbele, cu care cei din juru-i erau obişnuiţi, cât vocea tăioasă le atrase luarea aminte. Şuşotelile încetară şi deveniră atenţi. Barbu Poenaru pricepu că se întâmplă ceva cu marele spătar, dar nu fu în stare să ghicească pe deplin preschimbările care se petreceau în sufletul acestuia, drept care îşi urmă istorisirea cu aceleaşi cuvinte aţâţătoare.

În adâncul cugetului Diicu Buicescu întrevăzu că furia îi punea la îndemână paravanul în spatele căruia se putea ascunde, spre a se feri de a da un răspuns în faţa sfatului său de război. Drept care nu încercă să-şi

Material cu drept de autor

stăpânească simțămintele, ci, dimpotrivă, le lăsă să răbufnească în voie, în deplina lor învolburare. Priveliştile ce le jucă le apărură tuturor pe cât de neaşteptate, pe atât de adevărate. Trecerea de la nepăsare la furie clocotitoare o făcu printr-o creştere atât de bine jucată, încât ar fi fost cu neputință ca vreunul din cei aflați de față să osebească ceea ce era voit, căutat, prefăcut cu bună ştiință, de ceea ce era sincer şi venit de la sine. Dezlănțuirea sa, pe care el însuşi începu s-o socotească nefățărită şi îndreptățită, spori firesc, asemeni unei furtuni care, purcezând domol, se întețeşte cu încetul până ce ajunge la tăria unei vijelii năprasnice, în stare să măture totul din cale. Culmea o atinse când izbucni în nişte urlete care cutremurară pânza cortului:

- Oare se cuvenea să mi se aducă asemenea ocară?! Eu mă jertfesc aici pentru țară, pentru slăvirea voievodului meu, iar duşmanii mei, drept recunoştință, sunt iertați şi înconjurați de onoruri! Oare doar atâta poate să-mi dăruiască neamul nostru ca să-mi răsplătească nenumăratele slujbe pe care i le-am făcut şi nu încetez să i le fac?! Oare după jertfele pe care le fac zi de zi, fără ca să cer nimănui nici cel mai mic hatâr în schimb, fiind bucuros în smerenia sârgului meu că pot fi cât de puțin folositor alor mei, nu mi se putea da câştig într-o pricină atât de măruntă?! Oare nu mi se cuvenea – spre a mi se spăla ruşinea – capul nemernicului acestuia?!!

Cei aflați de față aveau stânjenitorul simțământ că probozelile legate de nerecunoştința neamului, a țării, erau revărsate şi asupra lor, aşa încât, stingheriți, nu mai cutezară să ridice privirile. Se făcură mici de tot şi se cufundară într-o mutenie vinovată. Diicu se avântă cu tot mai mare învolburare în mustrări şi învinuiri. Se deda furiei cu un fel de desfătare răutăcioasă, nu numai pentru că îi da prilejul unei răfuieli – în lipsă – cu prepuşii săi potrivnici, ci mai ales pentru că îl slobozea de îndatorirea de a se mai supune

Material cu drept de autor

judecății așezate, care-i poruncea să dea ascultare solului și cererilor pe care acesta le mijlocea.

- Oricâtă bunăvoință zace în sufletul meu – îi înștiință Diicu și pe cei aflați de față, dar și pe cei care lipseau – nu-i voi putea uita pe aceia care s-au dat cu vrăjmașii mei! De altfel acel Vărzar ce ne este armaș, fiind de neam prost, era firesc să cadă la învoială cu feciorii turnați la gard și cu alte asemenea căzături!! Ce poate fi mai firesc decât înhăitarea unui fecior de grădinar boierit cu o corcitură domnească! De altfel progenitura de zarzavagiu nu s-a sfiit să ne atace și prin credincioșii noștri. Oare nu tot în noi ținea atunci când, în fața domnului, aducea pâri prietenului nostru, aga Radu Șintescu ot Popești?! Dar, și mai tristă decât faptele nemernice ale acestei otrepe boierite, este lașitatea cinstiților boieri veliți care, în loc să-l pună la locul său pe pungaș, au tăcut molcum și nu mi-au luat apărarea! Cine, eu sau mitropolitul Ștefan, va izbăvi țara din impasul în care se află?! Deși oricine poate vedea că eu îmi jertfesc sângele, cui i s-a dat dreptate în pricina pe care o aveam cu bărbosul popă, de neam la fel de prost ca acel vărzar ploieștean?! De bună seamă lui, celui care stă acum cocoțat după cuptor, în vreme ce eu îmi pun pieptul pentru ca să apăr fruntariile țării!!

Lui Diicu nici nu-i tremură vocea când cuvântă cu înfierbântare despre sângele pe care-l vărsa pentru țară, de pieptul pe care și-l punea pavăză în fața vrăjmașului, deși măreața priveală pe care o prilejuia era menită să-i îngăduie nu ca să se avânte în luptă, ci să tărăgăneze războiul în care – după cum li se lăuda – era hotărât să se jertfească fără urmă de cruțare, primejduindu-și chiar viața. Din colțul său – nepăsător de urmările acestor amarnice învolburări pe care chiar dacă nu el le stârnise, le oferise totuși pretextul, fiind prin aceasta cel puțin în parte vinovat de ele –, Barbu

Material cu drept de autor

Poenaru se bucura de săgeţile aruncate împotriva armaşului – rod al aţâţărilor sale –, săgetări care-l unseseră pe suflet.

- Şi cine a cutezat să făptuiască această mârşăvie?! Un venetic ridicat din gunoiul obârşiei sale spurcate prin mila lipsită de discernere a măritului nostru voievod, reîncepu vel spătarul la fel de furtunos, fără a lua în seamă uşorul freamăt care-i întâmpină vorbele.

Privitorii erau descumpăniţi şi uimiţi, neştiind la cine să se gândească atunci când spătarul adusese vorba de veneticul înălţat din gunoi. Dacă spusa rămânea legată tot de armaş, lucrul nu ar fi fost cine ştie cât de îngrijorător. Dacă cel înţeles ar fi fost vel vistierul Ghinea – fost lăcătar în tinereţe – de asemenea nu era cine ştie ce nenorocire. La urma-urmei el cercetase, în numele domnului, pricina cu mitropolia şi ca atare i se cuveneau unele mustrări. Însă dacă cel la care se gândea era însuşi vlădicia[12] sa, chir Ştefan, mitropolitul ţării – ceea ce nu era de fel cu neputinţă, căci şi acesta era de neam prost, părinţii săi fiind nişte moşneni oarecari –, lucrurile se cam schimbau, fiind în joc renumele bisericii... Surd la nedumerirea care zgrepţăna auzitorii, Diicu urmă fără a se întrerupe:

- De bună seamă că toată această liotă aşteaptă bogate miluiri şi pomeni şi din partea lui Diicu vodă. Dar le puteţi face cunoscut că sub domnia mea fiecare îşi va primi răsplata după merit! Nu voi fi zgârcit nici cu binele, dar nici cu răul! Va veni o zi a socotelilor, când mi-o vor plăti cu toţii! ameninţă în încheiere, privind în jur cu ochii străbătuţi de mulţime de vinişoare roşii.

Învolburarea în care se dezlănţuise îi secase puterile. Nu mai găsea ce să spună şi tăcea scrutându-şi

---

[12] *(Înv.)* **1.** Demnitatea de vlădică, episcopat, episcopie, diecezã, eparhie. **2.** (*Înv. uneori*) cârmuire, conducere, diriguire, domnie, guvernare, stăpânire. **3.** Apelativ folosit pentru şi de înalţii ierarhi: *Ex. vlădicia voastă, vlădicia mea*. – Din sl. **vladika.**

Material cu drept de autor

crunt privitorii care rămaseră înlemniți. Îl supăra simțământul că i-ar fi apărut în colțul buzelor un firişor de spumă care amenința să se scurgă, aşa că se şterse repezit cu mâna. Înmărmurite, căpeteniile venite la sfat nu îndrăzneau să rupă tăcerea şi-şi fereau privirile din calea sa. Era mulțumit văzându-le stinghereala şi capetele plecate a vinovăție, de parcă cei care se frângeau în față-i ar fi fost vrăjmaşii de care făcuse vorbire şi pe care izbândise a-i îngenunchea. În sinea lui se simțea biruitor, fără să-şi dea seama că zvonul viforoasei sale cuvântări, răzbătând în câteva zile până în cetatea de scaun, nu-i va speria pe potrivnici, ci, dimpotrivă, îi va îndârji, prevenindu-i asupra a ceea ce îi aşteaptă dacă va ajunge vreodată domn.

Cum tăcerea se prelungi, Diicu, cu voce seacă, îi slobozi să se ducă în trebile lor şi dădu să treacă în despărțitura învecinată a cortului. Nimeni nu cârti la cele poruncite, dar, nedumerite, căpeteniile de sfat rămaseră totuşi pe loc, în aşteptare. Spătarul se opri cu mâna pe perdeaua pe care tocmai se pregătea s-o împingă de-o parte, ca să treacă pragul, mirat că cererea nu îi era împlinită. Al doilea spătar, Barbu Filişeanu, încercă să se folosească de scurta sa zăbavă, spre a reînturna lucrurile pe făgaşul lor firesc. I se păruse că, sub imboldul împrejurărilor, mai-marele său uitase pricina pentru care îi întrunise. Socoti deci de a sa datorie să-i aducă aminte de nevoințele care îi măcinau la acea clipă. Se apropie cu fereală şi slugarnic, ridicându-se pe vârfuri, încercă să-i şoptească câteva cuvinte la ureche. Era încredințat că desluşirile ce i le va da vor pricinui spătarului o fulgerătoare preschimbare a stării de cuget, potolindu-l şi reînturnându-l la grijile arzătoare ale războiului care sta să se dezlănțuie. Astfel nu numai că scotea din impas sfatul ostăşesc ce sta să se spargă, dar dădea totodată şi dovada trecerii deosebite de care se bucura pe lângă marele spătar.

Material cu drept de autor

Diicu Buicescu, care nu dorea să i se ştirbească în vreun fel măreția retragerii, cu care socotea firesc să încheie o atât de vajnică răbufnire de furie, îl îmbrânci atât de năprasnic, încât Filişeanu, luat pe neaşteptate, se împiedică de marginea unei piei de viței, întinsă în chip de covor şi căzu pe spate, spre mirarea chiar şi a lui Diicu. Nimeni nu îndrăzni măcar să zâmbească. Lungit pe jos, sprijinit în coate într-o arcuire care închipuia începutul încercării de a se ridica, cu gura întredeschisă de uimire, fără să poată să înțeleagă bine ce i s-a întâmplat, al doilea spătar fu silit să primească un mănunchi de ocări, care l-au lecuit pentru totdeauna de dorința de a da dovezi ale înrâuririi sale asupra stăpânului.

- Când eu dăruiesc țării tot, iar ea nu-mi întoarce nimic în schimb, voi cutezați să-mi vorbiți de înaltele datorii pe care le am față de neam?! tună Diicu în încheiere. Afară!! Afară!! Să nu vă mai văd!!

Jignite de atâta despreț, căpeteniile ostăşeşti se zoriră spre ieşire, bulucindu-se printre perdelele care abia de puteau să le încapă. Din pricina îmbrâncelilor, începu să clatine cortul. Solul însuşi, fără voie, se lăsă purtat de val şi, părăsindu-şi locul, nimeri în mijlocul învălmăşelii. După ce i se făgăduise o primire făloasă – după toate canoanele rânduite la Curte – sfârşise prin a se vedea înghiontit în coaste şi călcat pe picioare de o gloată fremătândă, care uitase şi cea mai firavă urmă de bunăcuviință.

Abia când ajunse afară îşi dădu seama de lipsa de noimă a împrejurării. Totul se încheiase fără ca el să-şi poată împlini îndatorirea, de vreme ce nu i se dăduse prilejul să înfățişeze cererile stăpânului său. Ori ardelenii, din pricina nesăbuinței spătarului, erau primejduiți a se afle singuri în fața oastei moldovene. Chiar de izbândeau – lucru care în noile împrejurări i se părea cam îndoielnic – starea sa nu era prea fericită, fiind greu de crezut că i se va ierta

Material cu drept de autor

slăbiciunea de a nu le fi putut da muntenilor un imbold îndestulător, ca să le vină la vreme în ajutor alor săi. Iar de se întâmpla ca ardelenii să fie bătuți, ar fi fost de-a dreptul pierdut, căci putea fi bănuit c-ar fi pricinuit cu bună știință zăbava, făcând jocul vrăjmaşilor, cu care ar fi fost în înțelegere, nelucrarea sa apărând ca o dovadă de vânzare de netăgăduit. Deci, dacă nu izbutea să-l înduplece neîntârziat pe spătarul Diicu Buicescu să se pună în mişcare, soarta sa era pecetluită, iar el ajungea un om fără de viitor. Dacă ceilalți se răspândiră prin tabără, pentru ca, feriți de urechile trepăduşilor, să-şi arate nemulțumirea față de batjocura suferită, solul hotărî că nu poate lăsa lucrurile în această stare deznădăjduită. Trebuia, zor-nevoie, să găsească o cale de izbăvire. După cele întâmplate, nu îndrăzni să ceară o nouă şi grabnică înfățişare înaintea spătarului. Hotărî de aceea să-şi încerce norocul cu înlocuitorul acestuia.

Barbu Filişeanu îl primi stânjenit. Cu străinul se întâlnise şi cu câteva ceasuri mai devreme, când acesta îl rugase să-i mijlocească intrarea la vel spătar – întrevedere atât de jalnic încheiată. Deci îi cunoştea prea bine îndatoririle – a căror însemnătate o înțelegea pe deplin –, fără să mai simtă nevoia unor alte prealuminate deslușiri. Ba îi împărtăşise dintru început şi vel spătarului toate cele aflate, atunci când îi vorbise despre dorința oaspelui. Şi solul ştia la fel de bine că dregătorul îi pricepuse rosturile, totuşi pentru a putea stărui asupra nevoii de aridicare a oştiri, se făcu a uita cele spuse la prima întâlnire şi-şi luă de la capăt, în toate amănunțimile şi foarte tacticos, lămuririle, împănându-şi cuvântarea pe argumente bine alese. Încă năucit de ruşinea pățită, dregătorul nu-l urmărea, nesimțindu-se în acele clipe în stare de a fi atent la vorbele sale. Nu trecuse vreme îndeajuns pentru a se putea împăca sufleteşte cu gândul celor petrecute. Şi pe mai departe nu-i venea să creadă că toate cele trăite cu câteva clipe în urmă

Material cu drept de autor

erau adevărate! Solul, văzând că nu e ascultat, se opri. Filişeanu, adâncit într-ale lui, nu prinse de veste că celălalt amuțise, ci continuă să-i încuviințeze spusele printr-o legănare neîntreruptă a frunții. Străinul tăcea şi-l privea întrebător şi nedumerit, cu ochii măriți. Abia după ceva vreme dregătorul luă seama că mai clătina din cap, deşi vorbitorul nu mai rostise de mult vreo vorbă. Se simți ruşinat şi roşi.

Îşi stoarse câteva clipe mintea, în nădejdea de a găsi o cale de a ieşi din impas. Dacă ar fi început prin a pune vreo întrebare, l-ar fi silit pe oaspete să-şi ia istorisirea de la capăt, lucru zadarnic şi neplăcut, căci era uşor de bănuit ce putea spune. Pe deasupra străinul nu trebuia să-l înduplece asupra unei nevoințe a cărei însemnătate o înțelegea pe deplin şi pe care o încuviințase din capul locului. Deşi putea părea de o delăsare fără seamăn – nici măcar ascunsă de o fățarnică şi înşelătoare bunăvoință –, se hotărî să pună capăt întrevederii, dând un răspuns searbăd, plin de făgăduieli nedesluşite, care să nu-l lege prin ceva. Nu-i păsa că acesta nu-l va mulțumi de fel pe sol; era de ajuns să-l facă să plece. Nu voia decât să scape cât mai repede de el. Ca atare – pătruns de încredințarea că la urma-urmelor nici nu se putea întâmpla altfel – îi spuse ceauşului că izbucnirea spătarului este o tulburare trecătoare şi că într-un ceas sau două lucrurile se vor lămuri de la sine şi totul se va reînturna pe făgaşul firescului. În vreme ce îndruga aceste preziceri îmbucurătoare, îşi zise că totuşi niciodată nu puteai şti la ce să te aştepți din partea lui Diicu. N-avea deci rost să facă nici măcar făgăduieli nedesluşite pe seama acestuia, făgăduieli care-l legau şi pe el, şi care, neînfăptuindu-se, puteau arunca şi asupră-i o lumină neprielnică. De aceea înlocui vorba răspicată cu una mai şovăielnică, adăugând că nu trebuie să se aştepte ca să fie reîntrunit zor-nevoie sfatul căpeteniilor. Poruncile pentru ridicarea taberei puteau fi

Material cu drept de autor

închipuite şi fără ajutorul acestei adunări, fiind doar treburi de gospodăreală, nu de înaltă ştiinţă ostăşească.

Barbu Filişeanu nădăjduia – deşi în adâncul sufletului îl încerca parcă o îndoială – că supărarea marelui spătar este trecătoare şi că în dimineaţa următoare oastea se va pune în mişcare. Deocamdată nu se mai întoarse la Diicu, socotind că vederea sa, cât mai ales stăruinţele legate de nevoinţele acelei clipe îi vor redeştepta zădărârea. Lăsat singur se va linişti mai repede şi se va curma de la sine starea nefirească iscată de nazurile mai marelui său. Dar până atunci nu putea sta cu mâinile în sân. Rânduirea plecării din acest loc de conăcire, chiar dacă nu era legată de cine ştie ce înaltă învăţătură sau dibăcie întru cele ostăşeşti, nu era totuşi o lucrare chiar atât de simplă. Nu era vorba numai de a strânge şi încărca în chervane uneltele trebuitoare războiului, corturile şi toate celelalte merinde. Trebuiau alese totodată şi străjile înainte-mergătoare, cât şi cele datoare să păzească spatele oştirii. Trebuia rânduit apoi şi chipul de înşirare a celorlalte steaguri. Pe de altă parte o grijă aparte o ridica breasla oştenilor care grijeau de tunuri şi de iarba de puşcă trebuitoare. Zăpada se topise în bună parte, iar pământul mustea de apă; ori se ivea primejdia ca unele dintre căruţele care trudeau la portul grelelor ţevi de tun să se împotmolească în noroi. În faţa atâtor griji ce-şi aşteptau neîntârziat dezlegarea, vtori spătarul se aşternu cu nădejde pe treabă.

În vreme ce – fără a se cruţa – împărţea avântat porunci în dreapta şi în stânga, se gândea cu plăcere la clipa când – mai pe seară, ori la noapte – Diicu, potolindu-se, îl va chema şi-i va cere să trezească oamenii ca să rânduiască ridicarea taberei. În acea clipă el va putea spune, voit smerit, peste măsură de smerit, de parcă nu ar da vreo însemnătate împrejurării, că, prin grija sa, oastea este de mult gătită şi nu aşteaptă decât semn din partea iubitei lor căpetenii pentru a

Material cu drept de autor

se pune în mişcare. Desigur că Diicu îl va privi câteva clipe în tăcere, surprins, apoi, înseninându-se dintr-o dată, va izbucni în râs, mărturisind, plin de recunoştinţă, că se simte nespus de fericit ca are în jur atari bărbaţi de ispravă. În felul acesta va creşte din nou în ochii mai-marelui său, care-i va ierta greşeala făptuită mai devreme, redobândindu-şi astfel locul care i se cuvenea.

Mulţumit şi chiar înfierbântat de asemenea închipuiri, hotărî să nu se culce, ci se aşeză îmbrăcat pe pat, rezemându-se cu spatele de pânza cortului, ca să fie treaz în clipa când Diicu îl va chema la sine. Astfel ajungea înaintea celorlalţi slujbaşi spătăreşti, preîntâmpinând primejdia ca vreunul dintre aceştia să-i smulgă vreo fărâmă din meritele celor pe care le făptuise. Cum orele treceau netulburate, aţipi şi se trezi abia dimineaţa când trâmbiţaşii sunau deşteptarea. Nu-i venea să creadă că fusese cu putinţă să nu fi fost tulburat de nimeni toată noaptea. Îşi chemă paicul ca să-l iscodească dacă nu cumva marele spătar întrebase totuşi de el. Tânărul ridică mâhnit din umeri. Barbu Filişeanu nu se putea dezmeţi din uimire. Nu putea înţelege ce se petrece. Oare Diicu renunţase la visul de deveni domn al Moldovei?! Primise oare alte porunci de la Matei vodă?! Sau poate îşi trăda unchiul, căzând în taină la vreo învoială cu Vasile vodă Lupu?!

*

La început şi Radu Ştirbei Izvoranu fu nedumerit şi mirat de neaşteptata ieşire a vel spătarului Diicu. Crezu ca şi ceilalţi că furia care-l cuprinsese în clipa când aflase că serdarul Constantin Şerban scăpase de o pedeapsă aspră era sinceră şi că îi întunecase vremelnic judecata. Dar în vreme ce era întins pe pătura aspră a patului său, chinuindu-se zadarnic să adoarmă, îi trecură fără voie prin faţa ochilor

Material cu drept de autor

întâmplări din ultimele zile care, înlănțuindu-se, îi schimbară părerea. Era ciudat, spre pildă, că spătarul se înfuriase nu în clipa când aflase prima dată de soarta lui Şerban, ci abia când aceasta îi fuse repovestită după venirea solului. Oare nu cumva priveliştea mâniei nu era rodul unei răbufniri de nestăpânire adevărate, ci fusese căutată, jucată fiind anume, întru atingerea cine ştie cărui țel? Dacă slobozirea lui Constantin Şerban îl atinsese atât de puternic, cum de rămăsese nepăsător la întâia istorisire al lui Poenaru?! Diicu mărturisise odată în fața lui şi a lui Filişeanu că războiul cu Moldova nu este războiul nevolnicului de Matei vodă, ci războiul său, război închinat vârtoşeniei sale tinereşti! (Izvoranu zâmbise atunci în gând, căci Diicu era un bărbat de peste patruzeci de ani, trupeş şi greoi, pe care numai cu greu ți-l puteai închipui zugrăvit prin cuvântul „tinerețe".) Apoi adăugise că, de vreme ce războiul era al său şi izbânda va fi numai a sa, fiind hotărât să nu o împartă cu nimeni!! Nu putea fi decât ciudat că, după astfel de spuse, Diicu nu era grăbit să primească solul care-i vestea începutul luptelor, iar după o întâie amânare a cestuia până la întrunirea sfatului – înfuriindu-se în adunarea căpeteniilor sale –, urmase o a doua, el uitând parcă de ceea ce el însuşi socotise a fi „războiul său"! Purtarea sa nu era deloc firească şi – deşi părea greu de crezut la întâia privire – Izvoranu începu să bănuiască în chip nedesluşit că ieşirea din răstimpul după-amiezii era precugetată, deci voită şi prin urmare ascunde ceva.

Totuşi nu putea înțelege ce țintea Diicu. Tot ceea ce făcuse în ultimele săptămâni ducea la părerea că doreşte cu adevărat acest război, că îl aşteaptă cu nerăbdare. Atunci de ce se răzgândise aşa dintr-o dată? Oare îi era teamă? Îi cunoştea destule cusururi – izvorâte mai ales din firea sa nestăpânită şi peste măsură de părtinitoare –, dar laş nu şi-l închipuise vreodată. Pe buze îi răsări un zâmbet de amară

Material cu drept de autor

dezamăgire; greşise amarnic alăturându-se casei lui Diicu. Fiinţa acestuia nu se ridica nici măcar la înălţimea cerinţelor ce le avea el însuşi faţă de sine! Se visa domn al Moldovei, se închipuia o căpetenie ostăşească biruitoare, un mare viteaz şi sfârşea jalnic, într-o răbufnire de frică şi nehotărâre. Un asemenea om nu era hărăzit unor izbânzi răsunătoare! Alături de el nu ajungeai nicăieri! Ar fi făcut mai bine dacă se apropia mai mult de Hrizea şi de prietenii acestuia, chiar dacă îi dăduseră de înţeles că se despart de cârmuitorii de acum ai ţării. Diicu, dezamăgitor cum i se înfăţişa în strălucirile acelei nopţi, nu părea a fi sortit unei măreţe înălţări; deci era firesc să fie părăsit încetul cu încetul. Tocmai la cei care înţeleseseră acest lucru trebuia să-şi chezăşuiască viitorul. Şi întru aceasta, întâiul lucru folositor pe care-l putea face, era să plece cât mai grabnic de la spătărie... Din nefericire, până la sfârşitul luptelor care tocmai se întrezăreau, aşa ceva era totuşi cu neputinţă. Ar fi fost bănuit că cearcă a fugi din faţa vrăjmaşului – ori nu suferea gândul de a fi crezut fricos. Mai trebuia să amâne, dar dacă va scăpa cu viaţă, de părăsit tot îl va părăsi pe Diicu! Numai de n-ar fi prea târziu atunci...

În cele din urmă Izvoranu adormi cu un iz de dezgust în suflet, care îi spori dimineaţa, când află că spătarul mai este pradă aceleiaşi stări de nesăbuită furie. De bună seamă nu se înşelase asupra mai-marelui său!

Singur Diicu fu mulţumit în sinea lui de chipul cum izbutise să ocolească darea unui răspuns către ardeleni. Îl încerca apriga plăcere de se fi răzbunat pentru nerecunoştinţa ţării, care nu-i împlinise aşteptările. Apoi îi dovedise lui Kemény – fără ca acesta s-o afle – şi mai ales propriilor săi sfătuitori, că el nu este omul care să poată fi mânuit de alţii, nu era omul care să îngăduie ca să i se poruncească precum unei slugi, iar el să se supună fără crâcnire. El nu era argatul nimănui şi nu se putea învoi ca

Material cu drept de autor

oareşicine să-l privească de parcă i-ar fi stăpân. Cugetul său volnic nu suferea îngrădiri de nici un fel; era o fire prea liberă, şi de tot neatârnătoare. Pe de altă parte dovedea că este nu numai foarte dăruit cu duhul, ci că pe deasupra e şi foarte şiret, neîngăduind părtaşilor săi să-l împingă în față în aceste peripeții care puteau deveni primejdioase, încât pe umerii săi să cadă povara întregii răspunzătăți, dacă s-ar întâmpla cumva ca totul să se isprăvească cu o poticneală. Kemény n-avea decât să-şi ia singur asupră-şi un asemenea risc. De altfel acesta nu putea fi decât un părtean ascultător celuia menit a ajunge la domnie, care era el, Diicu, şi era jignitor că, în loc de asta, îşi îngăduia să-i dea porunci! Ori de datoria ungurului era să se poarte ca o slugă preaplecată şi să deschidă calea unei beizadele, căreia soarta darnică îi hărăzise a dobândi în aceeaşi vreme nu mai puțin de două scaune de domnie! Era chiar o lipsă de bunăcuviință din partea lui Kemény că nu se gândise singur, dintru început, că aceasta îi era îndatorirea, fără să mai încerce să-l viclenească prin mijlocirea unor vorbe înşelătoare, oricât de meşteşugite ar fi fost acestea! Ar fi trebuit ca ardeleanul să socotească o cinste împrejurarea că-i poate fi de folos şi că-i îngăduie să-l slujească. Oricum, nădăjduia că întâmpinarea răspicată, pe care o făcuse cererilor sale, îi va fi de acum încolo de învățătură de minte acestui căpitănaş înfumurat, care va pricepe în sfârşit cum să se poarte cu el!

Desigur că-l încurca logofătul lui Vasile Lupu, acel Gheorghe Ştefan, care-şi viclenea atât de josnic stăpânul şi care, pe deasupra, mai trăgea nădejde să-i smulgă scaunul şi coroana Moldovei atât lui, celui menit de pronie, cât şi domnului aflat deocamdată încă la cârmuire! Acest vânzător primejdios îi apărea sub toate laturile ca un potrivnic mult mai josnic decât Vasile vodă însuşi, deşi în acea clipă cel din urmă se dovedea cea mai însemnată piedică în calea înfăptuirii planurilor sale. Până şi neîmplinirile în județul cu

Material cu drept de autor

serdarul Constantin Şerban se datorau tot fățăritului divanit ieşean, căci la urma-urmei el era acela care pusese o vorbă în folosul celui întemnițat. Era deci limpede că nu putea fi împăcare între ei! Prea multe îi despărțeau. Acest război ce se va porni peste câteva zile va fi nu numai o luptă cu Vasile Lupu, vrăjmaş recunoscut, ci totodată o luptă cu Gheorghe Ştefan, soț de nevoie al său. Dar îi mai erau trebuitoare câteva zile pentru a se hotărî; le va câştiga prin şiretenie. La adăpostul furiei va mai rămâne încă o vreme de neajuns, până ce va socoti că a sosit clipa ursită! Apoi, mişcat de „tăria" dovezilor pe care şi le născocise pentru a-şi îndreptăți față de sine tărăgănarea şi a-şi linişti cugetul, îşi zise, spre a încheia, că tot ceea ce făptuieşte îşi are izvorul în soiul ales al simțirilor sale, pe care oamenii de rând nu sunt în stare să-l înțeleagă.

Se culcă mulțumit, dormi adânc şi se trezi şi mai mulțumit, însă neclintit în hotărârea de a mai întârzia câteva zile, până ce va avea dovezi sigure că armata lui Kemény a pătruns în Moldova. Astfel îşi încheie marele spătar – deloc pătruns de smerită căință – acea joi a pocăinței, din Postul cel Mare al Paştelui.

Ziua următoare – care trebuia să fie ziua de străpungere a hotarului dinspre Focşani –, începu peste măsură de ciudat. O parte dintre căpitani şi iuzbaşi, în temeiul poruncilor lui Barbu Filişeanu, date de cu seară, îşi strângeau corturile şi rânduiseră şi celor de ei ascultători să facă la fel. Pânzele scăpate din strânsoarea frânghiilor fâlfâiau umflate de vânt ca vântrelele unui caic, până ce şi ultimii țăruşi erau smulşi din pământ. Pe de altă parte, alții, oțărâți din pricina chipului cum fuseseră jigniți în seara din ajun, rămâneau pe loc, îndărătnici, aşteptând o poruncă răspicată din partea marelui spătar şi nu a înlocuitorului său, pe care nu erau plecați să-l socotească îndreptățit să ia locul căpeteniei celei mari. Dezbinarea dintre cei care împlineau

Material cu drept de autor

poruncile vtori spătarului şi cei care se îndărătniceau să li se împotrivească pricinui o anume năuceală şi peste măsură de multe încurcături. Nimeni nu mai ştia prea bine ce are de făcut. Celor care-şi dezmădulau corturile, văzând că alții nu se clintesc, le scăzu dintr-o dată râvna, socotind că au înțeles greşit îndrumările primite. Ba se temură că vor fi luați în batjocură pentru slugărnicie. Drept care mulți dintre ei se opriră din treabă, înciudați.

Dar nici cei cu purtare potrivnică nu se simțeau în largul lor. Văzându-i pe unii că se gătesc de plecare, începu să li se clatine încăpățânarea, întrebându-se dacă nu întrec măsura cu sfruntata lor nemişcare. În cele din urmă şi unii şi ceilalți, părăsindu-şi gândurile dintru început, sfârşiră prin a umbla de-a valma prin tabără în aşteptarea unor deslușiri, sau a unor porunci răspicate. Toți lărmuiau, se frământau, mişunând de colo-colo, fără o țintă anume. Neorânduiala nu spori numai năuceala, ci, cu încetul, le furişă în suflet chiar un nedeslușit simțământ de îngrijorare. Până şi cel din urmă oştean simțea plutind ceva nefiresc în văzduh. Nu aceasta trebuia să fie înfățişarea unei tabere când era de aşteptat ca duşmanii să pice în orice clipă!

La început János, solul lui Kemény, îşi închipui că poruncile de care-i vorbise de cu seară Filişeanu fuseseră slobozite, iar ceea ce vedea închipuia râvna de a le duce la împlinire. După spaima trasă la spargerea sfatului din ajun, după îngrijorarea din timpul nopții, putea lăsa de-o parte încordarea ce-l căznea de atunci, îşi zicea el, liniştindu-se. Cuprins de o bucurie înfrigurată, nu găsea puterea de a sta locului şi se plimba de ici-colo, năuc de fericire şi fremătând de nerăbdare. Aştepta să-l cheme marele spătar ca să-l reîntoarne la ai săi cu răspuns; era chiar mirat că uitaseră până atunci de el. Dacă Diicu nu l-ar fi speriat cu izbucnirea sa viforoasă, iar Filişeanu nu l-ar fi dezamăgit la ultima întrevedere cu jignitoarea sa nepăsare, s-ar fi dus să le aducă

Material cu drept de autor

aminte că se mai afla aici. Dar aşa îşi zise să aibă răbdare, căci era cu neputință să nu-l cheme ei. Dar după câteva ceasuri îşi putu da seama că în tabără nu se făceau nici un fel de tocmeli de plecare şi că domneşte cea mai amarnică neorânduială. Iar de vreo poruncă de aridicare a oştirii nici nu putea fi vorba! Toată mişuneala gloatei întrunite la Râmna era un zbucium în gol, căci nu se întrupa în nimic folositor! Slobozenia de a purcede la drum, nu numai că nu fu primită de dimineață, cum nădăjduise Filişeanu, dar spătarul nu o dădu nici la prânz şi nici seara; şi cu cât plecarea întârzia, cu atât încordarea şi vălmăşagul sporeau.

Oamenii erau tot mai nedumeriți şi mai zădărâți din pricina purtării lui Diicu. Li se părea de neînțeles şi de neîngăduit ca tocmai marea căpetenie să se lase orbită de nişte supărări mărunte, într-o clipă hotărâtoare nu numai pentru ei toți, dar şi pentru întreaga țară. Atacul asupra Moldovei – cine n-o ştia acum după venirea solului de la Kemény! – fusese anume plănuit de Paşti, căci obişnuit de sfintele sărbători oştenii erau sloboziți pe casele lor. Astfel Vasile vodă, luat fiind pe nepregătite, n-ar fi fost în stare să-şi întrunească toate forțele şi, datorită puținătății apărătorilor, devenea o jertfă sigură a năvălitorilor. Orice întârziere ducea însă la pierderea acestei precumpăniri. Deci împlinirea fulgerătoare a atacului era hotărâtoare pentru a se putea bucura de izbândă. Ori Diicu, tărăgănând, pierdea taman aceste foloase ale plănuirilor de luptă, lăsând vreme vrăjmaşului nu numai să fie vestit asupra primejdiei, ci chiar să-şi strângă oastea. Aceste împrejurări le scădeau însă amarnic sorții de izbândă, dovedirea potrivnicului devenind îndoielnică. Ba mai mult, dacă Lupu era înştiințat, prins de deznădejde, putea în orice clipă, pentru a se apăra, să-i atace, ceea ce ducea la o îngrijorătoare răsturnare a stărilor, din hăituitori devenind hăituiți! Ori ei, din pricina neorânduielii la care se ajunsese, ar fi fost prinşi în deplină

Material cu drept de autor

neputință de a se apăra. Devenea tot mai limpede că le lipsea o cârmuire destoinică.

Barbu Filişeanu, după râvna primei sale încercări de a ține locul marelui spătar, văzând că poruncile date de cu seară nu erau întărite de Diicu, se feri de a se mai amesteca în ceva, lăsându-se copleşit de împrejurări, care, îşi zicea el, treceau de puterile sale. Îşi dădea seama că nu-şi putea îngădui să ia pe de-a-ntregul cârmuirea oştii! Dacă ar fi încercat totuşi s-o facă, fie că izbândea sau nu, era amenințat să fie învinuit de uzurparea marelui spătar. Apăsat de teama de a-i fi răstălmăcite în acest chip imboldurile, la urma-urmelor pe deplin îndreptățite, avea simțământul că e martor la dezlănțuirea unor stihii, a căror învolburare nu o putea zăgăzui.

Radu Ştirbei Izvoranu stătuse la început deoparte, privind cu dispreț la priveliştile închipuite de marele spătar cu furia sa şi cu milă râvna lui Filişeanu de a-i acoperi şi drege greşelile. Dar mai apoi, dându-şi seama că-i paşte neîntârziat o nemăsurată primejdie, care devenea tot mai amenințătoare pe măsură starea de neorânduială se prelungea şi se adâncea, hotărî să se pună în mişcare. Prin urmare chemă în cortul său câțiva căpitani, iuzbaşi şi boieri mai de vază. Aceştia priveau în zeflemea dorința acestui tinerel înfumurat, dar lipsit de deprinderile meşteşugului bătăliilor, de a da sfaturi unor vechi războinici hârşâiți în lupte! Cu oarece îngăduință disprețuitoare primiră totuşi poftirea, având însă de gând să-l învețe minte deîndată ce, întrecând măsura, îşi va îngădui să le dea învățături şi povețe.

Ştirbei Izvoranu le ghici simțirile, şi-şi dădu seama că numai de cumpănirea cu care va şti să le vorbească atârna ca această potrivnicie surdă să răbufnească sau să fie înăbuşită în sufletul lor. Ca să nu-i zădărască în vreun fel, se feri de a li se înfățişa în chip de înțelept sfătuitor, care

Material cu drept de autor

încearcă să-i domine cu strălucirile cugetului său. Avu totodată grijă de a nu se înfăţişa în chipul unei căpetenii cu oarece trecere şi plină de ifose, stare la care, de altfel, prin lipsa de însemnătate a slujbei sale, nici nu avea dreptul a se înălța. Se străduí să pară o ființă peste măsură de smerită, dar care trăieşte totuşi cu picioarele pe pământ şi nici pe departe nu-şi îngăduie să treacă înaintea altora. (La urma-urmelor însă, şi această icoană sub care li se înfăţişa era tot o fățărie, asemeni celor jucate cu bună ştiință de marele spătar, şi nu-i închipuia nici pe departe adevărata fire.)

Începu prin a se dezvinui că el, un fitecine, a cutezat să tulbure oameni cu asemenea greutate, dar socotise de mare nevoință să le dea prilejul de a se întâlni unii cu alții ca, în temeiul întinsei lor priceperi în treburile vieții, să găsească laolaltă o ieşire din impas, el socotindu-se cu totul neputincios în fața celor care se petreceau sub ochii lor. Şi ca să nu lase îndoieli asupra pricinii pentru care îi adunase, arătă că în acea clipă erau ca şi lipsiți de un cârmuitor şi nu se putea şti cât va dura această nefericită stare, drept care le cădea în seamă lor, musafirilor, îndatorirea de a acoperi într-un fel acest gol. Iar găsirea unor desluşiri era peste măsură de grabnică în fața primejdiei de a fi atacați, lucru care devenea cu putință de vreme ce ardelenii dezlănțuiseră deja războiul. (Pe sine se lăsa de-o parte la acest sfat, socotindu-se prea tânăr şi cu totul nepriceput în treburi atât de gingaşe.)

Smerenia sa plăcu, iar spusele cam usturătoare despre purtarea marelui spătar – deşi neaşteptate din parte-i – chiar îi încântară, apărând ca un soi de răspuns la sudălmile de care avuseseră parte în seara din urmă. Ca atare nimeni nu se mai gândi să-i dea vreo învățătură de minte, care să-l cumințească, amintindu-i locul, de tot neînsemnat, pe care se afla aşezat în orânduielile spătăriei. Dar, deşi erau încredințați de temeinicia spuselor sale,

Material cu drept de autor

oaspeții se feriră să-i primească poftirea de a ține locul ocârmuirii de care în acea clipă erau păgubiți. Îl cunoşteau ca pe unul din apropiații spătarului şi se temeau că era pus de acesta ca să-i iscodească, ispitindu-i la sinceritate, pentru ca după aceea să fie înfierați.

După un răstimp destul de lung de tăcere, înțelegându-le reținerile, Ştirbei Izvoranu se hotărî să le dovedească, într-un chip care să nu mai lase loc de îndoieli, că pot avea încredere în el, căci nu face parte din acel soi de slugi care arată stăpânilor lor o credință înfocată, care-i preschimbă în nişte unelte mărginite şi oarbe ale acestora. Drept care îşi urmă spusa de unde se oprise mai devreme:

- De bună seamă că nu vom putea porni la atac de capul nostru, fără de porunca unui cârmuitor. Dar de lipsa acestuia nu suntem noi vinovați şi nimeni nu ne va putea găsi pricină pentru că mucezim aici la Râmna, în loc să ne facem datoria! Deci nu pentru a dezlănțui năvala v-am chemat. De vreme ce marii noastre căpetenii nu-i pasă de acest război, nu văd de ce ne-ar îngrija pe noi mai mult! Poftirea pe care v-am făcut-o țintește cu totul altceva. Cu sau fără voia noastră, aflându-ne aici – acum după ce Kemény a trecut hotarul în Moldova –, se cheamă că şi noi ne aflăm în stare de război cu Vasile vodă Lupu. Deci putem fi şi noi atacați în orice clipă. Ori neorânduiala care domneşte în rândurile noastre ar face ca să fim învinşi chiar înainte de a începe lupta. Aici nu mai avem de a face cu o oaste, ci doar cu o gloată nestăpânită care, la cel mai mic semn de primejdie, ar lua-o la goană, risipindu-se precum potârnichile. Am fi măcelăriți până la unul! Ar fi însă culmea să murim ca nişte nerozi, dintr-o toană de neînțeles a cuiva care, ca să-şi răzbune o neîmplinire, ne pune în cumpănă, nouă tuturor, viețile!

- După câte înțeleg vrei ca noi să descurcăm ceea ce un altul a încurcat. Iar la urmă nu numai că nu ni se va arăta

Material cu drept de autor

cuvenita mulțumire, ci, cel de care facem vorbire, se va lăuda că a făptuit totul singur, nesocotind toată osteneala noastră! mârâi bănuitor un iuzbaşă mustăcios, privindu-l pieziş.

- Înțeleg că cele petrecute ieri v-au rănit pe mulți dintre dumneavoastră şi că inima nu vă mai dă ghes să liniştiți vălmăşagul spre folosul şi mărirea celui care v-a suduit. Întrucât însă în clipa de față e în joc chiar pielea noastră, trebuie să trecem peste dihonii şi patimi şi să ne dăm mână ca să ne mântuim.

- Păi dacă ți-e atât de limpede care-i primejdia, iar pe de altă parte ştii ce-i de făcut, de ce nu faci? Ce ne mai amesteci pe noi?! bombăni plin de neîncredere acelaşi cârcotaş.

- Eu nu am priceperea trebuitoare şi nici nu mă bucur de destulă trecere ca să pot aduce oastea la bună rânduială, răspunse Ştirbei Izvoranu cu o smerenie bine jucată. Insă dacă dumneavoastră ați voi să lucrați într-o unire, atunci chiar dacă nu vom bate războiul pus la cale, ne vom izbăvi cel puțin viețile, de s-o isca vreo primejdie!

Cuvântarea sa, nu lipsită de înflăcărare, poate tocmai pentru că înfățişa lucrurile fără ocol, se bucură de oarece răsunet între cei aflați de față. Rostită în alte împrejurări ar fi stârnit de bună seamă murmure de osândire, mai mult sau mai puțin aprinse. Şi asta nu pentru că auzitorii ar fi dat în brânci cu cele ale credinței, ci pentru a-şi dovedi, după cuviință, prețuirea față de aşezămintele cârmuirii. Acum însă, în aceste clipe de restrişte, nimeni nu mai avea poftă să fățărească semne sforăitoare de supunere şi de ascultare față de stăpânire. Nu aveau vreme de fleacuri. Ca oameni ai faptei ce erau, în cuvinte puține dar răspicate, îşi împărțiră îndatoririle, hotărând în amănunțime ce are de făcut fiecare, nu numai pentru a pune capăt dezbinării şi

Material cu drept de autor

neorânduielii, ci şi pentru a înjgheba temeinice mijloace de împotrivire față de o năvală neașteptată.

În primul rând închipuiră câteva căi prin care să readucă oștenii la ascultare şi la bună rânduială. În al doilea rând era trebuință să fie întărite paza şi apărarea. Nu era de ajuns să fie înmulțite străjile din jurul pajiştii în care conăceau, ci se cuvenea să trimită neîntârziat niscaiva iscoade în Moldova. Acestea îi puteau preveni din vreme asupra vreunei apropieri a unor trupuri de oaste vrăjmaşe, preîntâmpinând un atac pe neașteptate. În al treilea, dar nu în ultimul rând, se cereau a fi plămădite câteva măsuri de prevedere, care să-i ferească chiar de vel spătar. Acesta de bună seamă că ar fi primit cu reținere, dacă nu chiar cu dușmănie, înțelegerea lor, de aceea era mai nimerit să se ferească de trepăduşii care, din slugărnicie şi din linguşeală, îi puteau pârî, răstălmăcind poate şi un pic lucrurile, încât acestea să pară cât mai urât sunătoare. Ca urmare făcură un soi de răboj al celora în care se putea avea încredere, iar pe de altă parte unul cu aceia de care trebuiau să se ferească.

Până să se lase seara, cei înțeleşi cu Radu Ştirbei Izvoranu se aşternură pe tăcute pe treabă. Îi cunoşteai fără greş după felul tainic în care îşi împărtăşeau roadele celor făptuite, sau primeau poruncile fârtaților lor. Oricum, urmările se văzură deîndată, căci, în mare, buna rânduială fu reaşezată în mai puțin de-un ceas.

Cu toate acestea Ştirbei Izvoranu era departe de a se simți liniştit. Cea mai însemnată grijă a sa devenise în ultima vreme găsirea unei căi de a scăpa din tabără, dar în aşa fel încât să nu-şi facă nume rău! De altfel o dintâie încercare de plecare o făcuse încă din primele zile de la aşezarea popasului, dar atunci nu cu gând de a nu se mai întoarce. Abia sosit, fu înştiințat de cei rămaşi acasă că țăranii din satul Poienile, din județul Teleorman, care i se vânduseră rumâni cu vreo cinci ani în urmă, îl dăduseră în

Material cu drept de autor

judecată, cerând domnului să le îngăduie să-şi răscumpere libertatea şi moşiile lor strămoşeşti. De bună seamă se lăsaseră înşelați de zvonul prigonirii lui Diicu, zvon care umblase la o vreme prin cetatea de scaun, după dispariția tainică a acestuia. Ciudat şi greu de lămurit era faptul că, din colțul depărtat de țară în care se aflau, izbutiseră să afle clevetelile care dădeau ocol târgului Târgovişte. Ori românii îşi făcuseră o socoteală greşită, închipuindu-şi că, odată cu steaua marelui spătar, a apus şi aceea a lui Radu Ştirbei Izvoranu. În asemenea împrejurare – dacă se zoreau, până a nu se schimba ceva –, puteau trage nădejde că vor avea sorți de izbândă, căci, odată alungat, stăpânul nu putea să apară la Curte ca să le stea împotrivă. Chibzuielile lor erau însă vădit neîntemeiate.

De cum fu înştiințat, Ştirbei Izvoranu se înfățişă lui Diicu şi-i ceru îngăduința să se reîntoarne la Târgovişte pentru a-şi apăra drepturile. Acesta, neştiind că dispariția sa stârnise aprige cleveteli şi zvonuri în cetatea de scaun, socoti că, dându-i învoirea, călca legământul tainei care-i fusese poruncit de voievod. De bună seamă, tras de limbă de prieteni, spătărelul nu le va putea ține piept şi va istorisi unde se aflau şi cu ce treburi anume. Ca atare Diicu nu-i încuviințase plecarea, punând pricină tocmai acest lucru. Gândindu-se că spătărelul îi putea răspunde cu făgăduieli şi jurăminte asupra tăcerii pe care ar păstra-o, din prevedere, nelăsându-i vreme de a zice ceva, se grăbi să adauge şi un alt argument, peste care să nu se poată trece la fel de uşor. Îl lămuri deci, cu o voce încărcată de greutatea a ceea ce spunea, că, pentru a preschimba această gloată de strânsură într-o oaste adevărată, nu se poate lipsi nici măcar o clipă de vreunul dintre oamenii casei sale. Deci nici nu putea fi vorba de o plecare a sa, fie ea şi numai de câteva zile!

Iar ca să-l împace, îi făgădui să pună o vorbă pe lângă voievod, cerându-i acestuia ori o încheiere prielnică,

Material cu drept de autor

ori, dacă împrejurările nu făceau cu putință așa ceva, amânarea județului până la întoarcerea lor în cetatea de scaun. Fără a pregeta vreo clipă, Diicu porunci scrierea deîndată a cărții pe care, ceva mai târziu, i-o citi el însuşi proteguitului său, ca să-i dovedească bunele sale simțăminte şi ca să-l silească să-şi arate neîntârziat prinosul de recunoştință pe care i-l purta. Hrisovul înşiruia aceleaşi lămuriri pe care i le dăduse şi slujbaşului său, spre a îndreptăți lipsa acestuia dinaintea sfatului de judecată. Mai departe dădea de înțeles că e trebuitor ca să se țină parte spătărelului, căci altminteri o hotărâre potrivnică acestuia, dată în atari împrejurări gingaşe, ar putea clătina credința sa în domn şi asta tocmai în preajma dezlănțuirii războiului!

Ştirbei Izvoranu, deşi neîmpăcat, nu mai avu ce spune şi se văzu silit nu numai să-i mulțumească, lăudându-i mărinimia, ci chiar să îngenunche şi să-i sărute mâna plin de recunoştință. În acea zi, de altfel, nu-i păru prea rău de ieşirea găsită de marele spătar, căci – îşi zicea el pentru a se îmbuna – amestecul acestuia îi putea aduce foloase mai mari decât dacă se înfățişa el însuşi la județ. Dar în acele zile nu întrevăzuse iadul care se va dezlănțui în tabără. Acum îşi reproşa că n-a stăruit, căci poate, încăpățânându-se, i-ar fi smuls până la urmă învoirea... Dar, de vreme ce se împăcase cu hotărârea acestuia, nu mai era nimic de făcut, decât să pândească un nou prilej de fugă.

Soarta păru că îşi pleacă în cele din urmă urechea la dorința sa, punându-i la îndemână pretextul visat. Chiar în aceste zile încordate când, în ciuda râvnei arătate, oastea nu apucase să fie adusă pe deplin la bună rânduială, sosi de la Târgovişte un ceauş care – cu o întârziere de mai bine de o săptămână – îi aducea vestea asupra celor hotărâte în județul pornit de rumânii săi din satul Poienile. Matei vodă, simțitor la argumentul câştigării credinții proteguitului spătarului, se arătă necruțător față de pârâşi. Astfel în hrisovul de

Material cu drept de autor

judecată, voievodul spunea că „domnia mia am judecat să-şi ție moşia cum au cumpărat, că nu iaste liage şi obiceiul să-şi întoarcă banii de (după) atâta vreme". (Era vorba de un răstimp de cinci ani.) „Deci am dat domnia mia den divan pre boierul domniei miale Badia (Bălăceanu), vel postelnic[13], ca să-i aliagă moşie ce-i vor scrie zapisele de cât satul Poenile. Al va (altfel) să nu fie că aşa-i învățătura domniei miale."[14] Domnul, spre a-l măguli pe Bălăceanu şi pentru a-şi arăta mulțumirea pentru slujbele făcute de acesta, îl numi voit în izvod pe tânărul boier „vel", adică mare postelnic, deşi acesta cu adevărat nu dobândise decât rangul de vtori, adică al doilea postelnic.

Uricul îi pricinui lui Ştirbei Izvoranu o îndoită bucurie: în primul rând îi întărea izbânda şi pe deasupra îi putea înlesni fuga din tabără. Pentru a-şi îndreptăți plecarea, putea răstălmăci cartea în felul următor: țăranii se dovediseră răi şi îndărătnici, iar dacă îndrăzniseră să măsluiască adevărul în folosul lor în fața domnului şi a divanului, cu atât mai mult vor cuteza să o facă în fața unui smerit vtori postelnic, care mai era şi foarte tânăr şi abia de curând aridicat în dregătorie, deci lipsit de pricepere în deslușirea vicleniei celor răuvoitori şi deci uşor de înşelat. Prin urmare, pentru ca Badea Bălăceanu să nu fie înrâurit în chip nedorit de ticăloşii de țărani, nu putea lipsi de la hotărnicie.

De altfel ar fi dorit să fie de față chiar cu adevărat, nu atât că s-ar teme că țăranii vor fi părtiniți de către ispravnicul numit de domn, cât din dorința de a-şi înfrunta rumânii, frângându-le cerbicia. Tot cugetând asupra clipei

---

[13] O vădită greşeală de redactare. Badea era vtori (al doilea) postelnic, nu vel (mare) postelnic, slujba din urmă deținând-o la acea dată Constantin Cantacuzino.

[14] Document autentic din 11 martie l653, aflat azi la Arhivele Statului din București.

Material cu drept de autor

când îşi va putea lua din scurt pârâşii, începu să-şi aleagă în gând vorbele cu care trebuia să-i umilească, făcându-i să-şi înghită amăreala înfrângerii. Acestea îi răsunau în urechi: „Voi, nişte răpănoşi, cutezaţi a vă măsura cu mine, ditai boierul?! Umblaţi cu pâri, va să zică?! Vreţi să mă săpaţi pe la spate?! Vă închipuiaţi că dacă ridicaţi jalbă la domnie mă înfundaţi?! Acum vă e limpede, nădăjduiesc, că sunteţi la mâna mea şi că nu mai aveţi scăpare din nici o parte! Mai bine v-aţi face mici şi mi-aţi pupa botforii, ca să nu mă mânii şi mai aprig şi să poruncesc pornirea unor noi urgii împotriva voastră! De altfel supărarea oricum o să mi-o cunoaşteţi, iar pâra asta mi-o veţi plăti cu vârf şi îndesat, ca să vă lecuiţi de a vă mai jelui şi altă dată!" Şi pe măsură ce se adâncea în trăirea celor închipuite, cuvântarea îşi sporea lungimea, îmbogăţindu-se cu tot mai multe vorbe batjocoritoare.

Frământând în minte priveliştile sfruntării ţăranilor, se înfăţişă marelui spătar. Acesta, crezând că vine spre a-i cere deslușiri legate de trebile care se petreceau în tabără, îi trimise vorbă printr-un paic că este năpădit de mulţime de griji şi că nu-l poate primi. Cum Ştirbei Izvoranu stărui, adăugind în treacăt că ar fi avut un necaz în viaţa sa de acasă, Diicu se învoi, dar, pentru a se pune la adăpost de a asculta vreo cerere care nu i-ar fi fost pe plac, îşi luă o înfăţişare de om mânios, gata să răbufnească, încât musafirul, strâmtorat, să nu cuteze a aduce vorba de lucruri care l-ar fi putut stârni şi mai amarnic.

Spre uşurarea sa spătărelul îl înştiinţă că, în pricina pornită împotrivă-i de rumâni, dreptatea a căzut de partea lui. În faţa acestei deslușiri marele spătar îşi închipui că celălalt venise ca să-i împărtăşească simţămintele sale de mulţumire pentru ajutorul pe care i-l dăduse şi-şi schimbă felul de a-l privi, chipul său devenind dintr-o dată nespus de prietenos. Ba mai mult, se grăbi să iasă în întâmpinarea

Material cu drept de autor

celor care crezu el că urmează să i se spună şi mărturisi cu fățărită modestie că, mulțumită trecerii de care se bucură, sârgul pe care i l-a cerut împlinirea nevoințelor sale nu este vrednic de a fi luat în seamă şi că nu i se cuvin laude, preamăriri sau mulțumiți. Însă prin osârdia stăruitoare de a arăta că nu doreşte să fie copleşit cu potop de cuvinte de recunoştință, atrase lui Izvoranu luarea aminte asupra a ceea ce aştepta din parte-i. Oaspetele, năpădit de grija căutării unor îndreptățiri cât mai temeinice pentru cererea de a părăsi tabăra, uitase cu totul de această îndatorire, spre care buna cuviință ar fi trebuit să-l îndrume. Luat pe neaşteptate, deşi ştia foarte bine ce i se cerea, nu fu în stare să se dezlănțuie într-un lung şirag de vorbe linguşitoare, care să dea credința unei sincere şi fierbinți revărsări de simțăminte venite din adâncul sufletului. Abia dacă reuşi să bâiguie până la urmă câteva cugetări serbede de mulțumire, însă fără vreun fel de avântare, care să meargă la inima mai-marelui său. Diicu era peste măsură de dezamăgit; nădăjduise să fie întâmpinat cu nişte răbufniri mai înflăcărate, mai stăruitoare, care să-l măgulească până în afundul ființei.

Iar legat de îngăduința de a pleca, Izvoranu se izbi de o împotrivire răspicată. În felul acesta marele spătar socotea că îl pedepsea pentru spusele-i seci şi simțămintele veştede cu care-i răsplătise ajutorul, care totuşi îl mântuise de pierderea unei moşii! Dar nu numai această nemulțumire era pricina neîngăduinței sale. Diicu se temea că unchiul său, voievodul, ar putea afla de tărăgănarea atacului, mai ales că fusese înştiințat de trepăduşii săi că spătărelul ar fi scăpat în ultimele zile nişte vorbe peste măsură de atingătore pe seama sa. (Prea multe mărunțişuri nu cunoştea, dar ceva despre întrunirea din sălaşul tânărului răsuflase; nu era cine ştie ce, dar îndeajuns ca să devină bănuitor şi neîncrezător.) Dacă față de slujbaşii spătăreşti şi față de căpeteniile ostăşeşti de sub ascultarea sa – cărora, la urma-urmei, nu era

Material cu drept de autor

dator să le dea vreo socoteală – furia putea fi un pretext îndestulător, care să îndreptățească amânarea intrării în luptă, față de voievod, aceasta nu-i mai putea sluji de pavăză. De aceea gândea că era mai înțelept ca Matei vodă să nu afle ce se petrecea în tabără de la Râmna.

Ştirbei Izvoranu părăsi dezamăgit cortul spătarului; şi ultima nădejde de care se agățase cu atâta deznădejde se spulbera. Era osândit să rămână laolaltă cu ceilalți până la sfârşitul de obşte care le era sortit.

De altfel şi János, solul lui Kemény, avea simțământul de a fi intrat într-o capcană fără de ieşire. Văzând că nu izbuteşte să-l înduplece pe Diicu să împlinească îndatoririle care cădeau în sarcina muntenilor în temeiul legămintelor încheiate înainte vreme, voi să părăsească tabăra spre a pârî domnului reaua credință dovedită de vel spătar, căreia ardelenii îi cădeau jertfă. Diicu ghici primejdia care-l putea atinge şi nu voi să-i asculte nici o rugă, cu toate că cererile sale erau pe de-a-ntregul îndreptățite. Nu-i îngădui nici măcar să se întoarcă la ai săi, deşi, la urma-urmei, îşi împlinise rosturile şi la drept vorbind nu se mai găseau pricini de a-l ține locului. Ba mai mult, îi porunci lui Barbu Filişeanu să nu-l scape din ochi, făcându-l răspunzător cu capul dacă ungurul ar fi dispărut din popasul unde conăceau.

Dar nu numai Ştirbei Izvoranu sau János căutau cu deznădejde o cale legiuită de a scăpa din această prinsoare. Erau tot mai numeroşi boierii care, înconjurați de cetele lor, urlau, bătându-se plini de patos cu pumnii în piept, că vor pleca la Târgovişte pentru a se plânge voievodului că Diicu, lăsându-şi de izbelişte rosturile, îi sileşte să-şi primejduiască pielea în chip nechibzuit. Dar toți aceşti cârcotaşi gălăgioşi nu îndrăzneau să facă nici măcar un singur pas în afara şanțului taberei.

Material cu drept de autor

În acest furnicar întărâtat descinse, după puține zile, o a doua solie a generalului Kemény. Vestea se răspândi ca fulgerul, şi oştenii îi ieşiră în întâmpinare. Străinul era năpădit de mulțimea întrebărilor care cădeau din toate părțile asupră-i, dar omul, însoțit de un străjer care-i purta calul de frâu, trecea posac, fără să răspundă. János, înviorat dintr-o dată, îi ieşi în cale şi, alăturându-i-se, îi istorisi în puține cuvinte, pe ungureşte – ca să nu fie înțeles de curioşii care-i înconjurau –, că Diicu, dintr-o pricină necunoscută lui, încalcă sfintele legăminte încheiate cu craiul, neînvoindu-se a ataca Moldova. Îi dădu de înțeles că ar fi fost mai bine să se fi dus de-a dreptul în cetatea de scaun ca să-l vestească pe domn, căci, poate, cele petrecute aici se întâmplă fără ştirea acestuia. Acum era însă prea târziu, căci marele spătar îi ținea pe toți ferecați locului, nici unul din cei care au intrat neprimind învoirea de a mai pleca. Îl îndemnă să se arate neclintit, să nu se lase înduplecat sau păcălit de vicleniile unor laşi vânzători, căci altfel o să pățească precum el.

Zoltán, cel de al doilea solitor ardelean, nu fu primit deîndată. Diicu însărcină pe Barbu Filişeanu să afle mai întâi cât de departe au ajuns ostile crăieşti în năvala lor. În clipa când ajutorul său îl înştiință că acestea înaintaseră până în preajma Romanului, Diicu suferi o neaşteptată preschimbare. Şiretenia sa îşi dăduse roadele – se bucură în sinea sa spătarul. Fățarnicul Kemény fusese până la urmă silit, datorită iscusitei sale şiretenii, să ia asupră-şi întreaga răspunzătate pentru dezlănțuirea războiului. Acum putea să intre şi el în luptă fără nici un fel de reținere!

Porunci deci strângerea în grabă a tuturor căpeteniilor sale de steaguri pentru a arăta solului cinstirile cuvenite înaltului cuvânt crăiesc pe care-l purta. János vedea repetându-se lucrăturile prilejuite de propria sa întâmpinare, când, e drept, i se făcuse cinstea de a fi primit cu fală, dar nu

Material cu drept de autor

numai că nu i se dăduse putința de a-şi împlini rosturile, ci fusese alungat laolaltă cu ceilalți. Îngrijat, îl preveni pe Zoltán să nu se lase înşelat de părelnicii. Acesta se înfățişă prin urmare bățos şi zădărât, începându-şi cuvântarea cu voce oțărâtă, de-a dreptul necuviincioasă.

- În vreme ce oştenii noştri îşi pierd viața pe câmpul de bătaie, Măria Ta nici n-ai sunat trâmbițele de plecare! îi reproşă cu neobrăzare spătarului. Desigur că atunci când îl voi înştiința pe generalul meu şi pre luminatul nostru stăpân, măritul crai, că legămintele noastre sunt luate în derâdere, vor şti să prețuiască şi să răsplătească aşa cum se cuvine această laşă hainie. Zăbava domniilor voastre ne-a făcut un rău nemăsurat. Moldovenii ce se află uniți cu Gheorghe Ştefan, văzând că ajutorul muntean nu mai vine, s-au temut c-au fost mințiți şi că vor rămâne singuri în fața lui Vasile vodă, drept care au început să-l părăsească pe marele logofăt! Astfel în deznădejdea lor unii boieri s-au înfățişat domnului moldav şi i-au mărturisit toată urzeala, rugând să fie iertați că s-au lăsat ispitiți de uneltitor. Au fost însă pe dată întemnițați şi tăiați. Pentru toate aceste nenorociri voi sunteți vinovați! urlă Zoltán, răstălmăcind cu bună ştiință adevărul.

Urmând povața fârtatului său, nu se ferea să întreacă măsura în ceea ce socotea el că închipuie înfăptuirea îndatoririlor sale. De altfel până în clipa aceea nu se dăduse nici o bătălie şi deci jertfele de care făcuse vorbire cu atâta patos nu se aflau, iar şuvoiul de sânge vărsat pe câmpurile de luptă era o simplă scorneală. Iar în ce-i privea pe boierii vânzători, aceştia îl părăsiseră pe logofăt fără nici o legătură cu tărăgănările lui Diicu, de care, de bună seamă, nici nu avuseseră cum să ştie. De altfel cele petrecute la Iaşi în legătură cu dezvăluirea uneltirii lui Gheorghe Ştefan şi tăierea unora dintre urzitori, între alții şi a frații Ciogoleşti, erau la acel ceas de tot nedesluşite, nimeni

Material cu drept de autor

neştiind încă ce se întâmplase cu adevărat acolo. Dar solul, pornit împotriva marelui spătar, era plecat să-i sporească cât mai mult vinovăția şi să-i arunce în seamă mulțime de greşeli şi fărădelegi, fie ele chiar şi neîntemeiate, fără a gândi la urmări. De vină nu erau însă numai ațâțările lui János, care fuseseră totuşi hotărâtoare. Încă de la plecare, Kemény – nedumerit şi nemulțumit de întârzierea muntenilor – bănui că se petrece ceva necurat în tabăra părtaşilor săi şi-l prevenise pe Zoltán că ar fi cu putință să întâmpine unele greutăți în urma împrejurării că măritul crai nu voise a sta reazăm pentru năzuințele lui Diicu de a se aburca în scaunul Moldovei. Drept care îşi sfătuise solul să se poarte peste măsură de chibzuit, spre a nu-l îndârji pe spătar întru îndărătnicie. Acesta, însă, după ce ascultase istorisirile fârtatului său, socotise că nu prin rugăminți, ci nevoindu-l prin amenințări, va putea să-l scoată pe spătar din nemişcare. Acestea erau deci împrejurările care-l îndemnaseră pe sol să zugrăvească o privelişte atât de întunecată a urmărilor zăbavei muntene – privelişte care însă, aproape în întregul, era curată născocire.

La început, strâmtorat, Diicu fu cuprins de mutenie. Dar mai apoi chiar Zoltán îl scoase din impas, vorbindu-i de o închipuită vânzare a unor boieri din Iaşi, de care abia acum lua cunoştință. Peripețiile de care făcuse vorbire oaspele îl ajutară să întrevadă încotro trebuia să bată, ca să-şi poată îndreptăți zăbava:

- Cele petrecute la Iaşi – cuvântă el, stăruind apăsat asupra vorbelor sale – dovedeşte felul nestatornic de a fi al moldovenilor – lucru pe care noi îl cunoşteam dinainte vreme – şi lămureşte de altfel prevederea şi înțeleapta noastră reținere! Chiar şi solul János, aici de față, ne-a înştiințat că şi voi înşivă priviți cu neîncredere către moldovenii schimbători din fire! Cunoscându-vă şovăiala, ne puteam oare arunca orbeşte în făptuirea unei amarnice

Material cu drept de autor

nesăbuințe, fără ca să adăstăm clipa potrivită?! Ne temeam că voi înşivă nu veți grăbi năvala! Vânzarea acelor părtaşi ai logofătului dovedeşte fără tăgadă câtă dreptate am avut, codindu-mă! încheie Diicu, încântat de judecata pe care o născocise la repezeală.

Şi odată pornit în josul acestui repeziş, se prinse într-o mulțime de alte cugetări asemănătoare, simple cumpăniri în jurul aceleiaşi judecăți.

Ştirbei Izvoranu nu se putu ține să nu zâmbească atunci când „marea căpetenie" vorbea despre „aşezata cugetare" şi „chibzuita prevedere" de care dăduse dovadă. Prin opunere îi stăruia în minte priveliştea de furie nimicitoare cu care sfârşise sfatul de dinainte, furie care nu se potrivea deloc cu potolitele cugetări de acum, care, chipurile, l-ar fi călăuzit de pe atunci. Pe de altă parte era dezgustat că Diicu repeta, chipurile aidoma, nişte închipuite spuse ale solului János, pe care nici nu-l ascultase vreodată! Ştirile aduse de acesta le aflase doar prin mijlocire lui Barbu Filişeanu sau de la alți apropiați, deprinşi a duce vorba.

- Deşi nu eram pe deplin gătiți, dacă János ne-ar fi vorbit sincer şi răspicat, arătându-ne cât de grijnice sunt împrejurările în întregul lor, dacă n-ar fi sădit îndoieli asupra celor care urmau să se întâmple la Iaşi, dacă nu ne-ar fi dat de înțeles că nu se cuvine să ne încredem deplin în tăria celor hotărâte de voi, dacă n-ar fi bătut şaua cu o seamă de păreri care semănau îndoiala în sufletul nostru, noi nu ne-am mai afla de multă vreme la Râmna!

- Ce pricini de şovăială aveați? stărui cu iz învinuitor Zoltán, care era tot mai pornit, văzând că Diicu caută tot soiul de tertipuri viclene, lipsite de orice temeinicie, spre a se feri de a da un răspuns desluşit. Se temea să nu i se arunce în seamă şi lui aceleaşi păcate, cu care era acum potopit tovarăşul său. Ar fi fost de ajuns să ascultați la hotarele Moldovei huietul de clopote şi de toace

Material cu drept de autor

bătute cu spaimă şi grabă şi ați fi înțeles că e zvon neîndoielnic de luptă!

- Solule, ne judeci cu prea multă părtinire, căci şi pe pământul nostru se aude acelaşi zvon de clopote şi toace, care se înalță spre cer întru cinstirea jertfei Mântuitorului nostru! Oare cum am putea osebi dangătul clopotului de război din Moldova, de clopoțirea muntenească, de slavă şi lăudă a sfintei sărbători a Paştilor, mult aşteptată de pravoslavnicii?!

- Sufletul oşteanului adulmecă fumul pârjolului de război şi nu se lasă înşelat de un dangăt popesc! rosti solul plin de despreț, văzând că Diicu caută alte şi alte pricini dezvinuitoare, de a căror temeinicie se îndoia tot mai mult.

Mustrările deschise şi subînțelesurile, de a căror revărsare se vedea potopit, erau grele, şi mândria lui Diicu fu adânc rănită. În schimb privitorii erau încântați că în sfârşit s-a găsit cineva care să-i zvârle fără cruțare adevărul în obraz. Tot mai jignit de necuviințele străinului, dar zădărât şi de mulțumirea care se citea în ochii mădularilor sfatului său, Diicu îşi ieşi din răbdări şi răbufni plin de oțărâre, răstindu-se mânios la întreaga adunare. János era tot mai încredințat că e martorul aceleiaşi primiri de care avusese şi el parte, doar că de astă dată solul fusese cel puțin ascultat. Pe de-o parte era îngrijat că ai săi nu vor primi sprijinul la care nădăjduiau, dar pe de alta îl încerca bucuria că va avea – în fața lui Kemény – un martor care o să-i dovedească nevinovăția, dar care va învedera totodată că spătarul s-a purtat nespus de ciudat, nefiresc chiar.

- Unui sol i se cuvine să nu uite că este doar împuternicitul unor înalți domni, el însuşi neprețuind nimic prin sine! El nu este decât un om de rând, a cărui însemnătate nu o întrece pe aceea a calului în spinarea căruia stă cățărat! urlă marele spătar furios. Mărinimia şi cinstirea cu care ai fost întâmpinat tu, solule, nu-ți erau

Material cu drept de autor

sortite ţie, fiinţă prea-umilă, ci închipuiau o slavă închinată stăpânului tău, al cărui cuvânt ni-l aduci! De aceea nu uita că, atunci când ni te înfăţişezi nouă, să ne cinsteşti rangul şi puterea! Tu, slugă între slugi, învaţă să-şi cunoşti locul, altfel te spulber ca pe un nimic ce te afli, ca pe un gunoi netrebnic, care ne mânjeşti casa! Ia seama la rânduielile ighemoniconului obişnuit a se urma la a asemenea împrejurări, dacă ţii la viaţă! Numai stăpânului tău – care ne e deopotrivă – i-ar putea fi îngăduit să ne spună astfel de vorbe, dar şi aceasta nu fără urmări pentru el şi pentru legăturile dintre ţările noastre!! Cutezi a ne vorbi de hainie?! Noi suntem haini?! se răsti el plin de pătimaşă pornire. Pesemne te-ai grăbit să pleci cu prea mare uşurinţă urechea la zvonuri răuvoitoare şi e greşeala ta de neiertat – pentru care vei da seamă faţă de noi şi de stăpânul tău –, că ni le zvârli cu neobrăzare în faţă, fără să le cercetezi în mai înainte adevărul.

Zoltán se temu că Diicu s-ar putea ţine de cuvânt şi l-ar putea osândi pentru necuviinţele şi născocirile înşirate, aşa că, prevăzător, trecu în apărare. Întru aceasta mai slobozi cea din urmă minciună, care, nădăjduia el, îl va pune cumva la adăpost:

- Dacă nu mă voi înturna deîndată în tabăra craiului, dimpreună cu János, Măritul Crai, e hotărât să înştiinţeze şi să certe pe însăşi Matei vodă pentru această fătarnică tăgadă de a ne veni în ajutor, aşa cum o cer legămintele dintre ţările noastre, legăminte care, în această clipă, se arată ca fiind încălcate!

Gândul înştiinţării lui Matei vodă – şi poate de vreun sol la fel de bătăios ca acela din faţa sa – nu-i surâse lui Diicu, drept care socoti că trebuie să devină mai prevenitor. Iar întâiul semn că intrase la griji fu acela că-şi schimbă dintr-o dată felul de a vorbi, înlocuind izul răstit şi pătimaş al vocii, cu unul potolit şi aşezat, dar nu lipsit totuşi

Material cu drept de autor

de o anume asprime tăioasă. Cu noul ison se înturnă la spusa de la care fusese întrerupt de sol.

- Ei bine, se cuvine să cunoşti tot adevărul, ca tu şi stăpânul tău să ştiți cât ați greşit față de noi! Nu eu, nu iubiții mei sfetnici credincioşi şi nici iubitele slugi domneşti aici adunate sunt de vină că stăm nemişcați, în loc să fim alături cu înțeleptul vostru căpitan! Păcatul îl poartă numai el, rosti Diicu spre uimirea tuturor, întinzând mâna spre János, a cărui frunte o ținti învinuitor cu arătătorul. L-am primit cu dragoste şi bunăvoință, aşa cum te-am primit şi pe tine. Dar deşi s-ar fi cuvenit să prețuiască aceste dovezi de prietenie, asemeni ție, şi el ne-a înfruntat cu neobrăzare, aducându-ne jigniri de neiertat. Ba mai mult, spre a ne abate de la fapte hotărâte şi iuți, cu subînțelesuri pidosnice şi judecăți viclene, pline de ascunzişuri, a sădit în sufletul nostru cinstit sâmburele îndoielii. După ce l-am ascultat, noi nu mai eram siguri că hotărârea voastră de a lupta este neclintită şi ne pierduserăm încrederea atât în stăpânul vostru, cât şi în boierii moldoveni care urmau să se ridice asupra domnului lor. El nu v-a slujit cu credință şi ne-a purtat şi pe noi pe o cale greşită!

Apoi, după un scurt răgaz pe care şi-l luă spre a-şi trage suflarea, urmă cu îndârjire:

- Ce dovadă mai grăitoare a dorințelor şi gândurilor noastre cinstite vrei să-ți înfățişăm decât această aleasă adunare, întrunită anume pentru a asculta neprețuitele cuvinte ale stăpânilor tăi şi a veni întru întâmpinarea dorințelor lor! Pe cine vezi tu aici că s-ar clătina în credință, sau că ar şovăi la faptă?! Arată-mi-l de zăreşti vreunul! Eu îi văd pe toți uniți într-un gând şi-o hotărâre! Mă tem că ai căzut şi tu în nada aceluiaşi urzitor care ne-a înşelat şi pe noi! Din cele care s-au petrecut până acum şi din cele care se vor petrece mai departe, vei putea înțelege dacă bănuielile cu care aduci pângară numelui nost au vreun temei!

Material cu drept de autor

La îndemnul lui Diicu, doritor de a-i dovedi pe loc lui Zoltán buna-credință ce o poartă craiului, cei adunați începură a divăni despre punerea în mişcare a oştirii. Barbu Filişeanu găsi în sfârşit prilejul de a-şi înfățişa plănuirile zămislite cu câteva seri în urmă, dar lăsate între timp de izbelişte. Izvodirile sale erau neîndoielnic bine închegate şi Diicu îşi arătă toată prețuirea față de el, stăruind cu osebire asupra unei lămuriri lăturalnice a vtori spătarului. Acesta spusese între altele, spre a se grozăvi cu sârgul său nețărmurit, că închipuise totul îndată după sosirea lui János. Filişeanu vorbise doar în treacăt de acest lucru, în numai câteva cuvinte şi fără a-i da vreo însemnătate osebită. Diicu se grăbi însă ca să împrumute această zisă, ba să-i şi sporească înțelesurile şi cuprinderea, închipuind-o ca pe o întărire a spuselor sale de mai înainte. Prin asta urmărea să dovedească ceauşului că nici după întâia solire muntenii nu rămăseseră nepăsători, ci începuseră gătirile de plecare, dar că, descumpăniți fiind de poveţele şi veştile trimisului de peste munți, prinseră a şovăi tot mai mult, până ce se răzgândiră de-a binelea, în aşteptarea unor deslușiri cu adevărat lămuritoare.

Zoltán privea cu uimire iuțeala cu care se răspundea cererilor sale şi îşi zise că poate într-adevăr sărise peste cal cu felul cum îi vorbise marelui spătar. Privi bănuitor spre János şi se întrebă dacă nu cumva acesta, cu bună ştiință, îl aţâţase pentru că, înrâurindu-l să se poarte cu grosolănie, voise să pricinuiască o ruptură cu muntenii. Dar ce câştig putea avea din asta? Oare să fi fost vândut lui Vasile vodă Lupu şi încerca, la porunca acestuia, să dezbine pe crai de Matei vodă? Aşa se părea, căci altă deslușire nu se putea găsi. Totuşi parcă nu-i venea a crede una ca asta, căci îşi cunoştea bine fârtatul şi încă de amar de ani! Dar câți rămân neclintiți în fața unei pungi cu galbeni?! Ori János era – e drept – un bun tovarăş, dar peste măsură de neprihănit nu se

Material cu drept de autor

arătase niciodată! Dar să cadă chiar atât de jos, n-ar fi crezut! Totuşi adevărul rămânea adevăr şi nu mai putea fi tăgăduit, oricât de tare l-ar fi dezamăgit. Culmea neroziei, îşi zise Zoltan, era că János nu-şi luase din vreme unele măsuri de prevedere, iar după ce se văzuse descoperit, nu se străduise să-şi piardă urma. Oare să nu-şi fi dat seama că rămânând pe loc îl păştea ştreangul?!

Sau poate era adevărat ceea ce îi spusese încă de la început fârtatul său, anume că era păzit ca un puşcăriaş? Acum era însă prea târziu pentru acesta ca să mai încerce ceva, iar el, Zoltán, nu avea de gând să-l acopere în faţa generalului Kemény, căci nu-i surâdea să se ştie bănuit de a fi legat de el prin vreo părtăşie vinovată.

În vreme ce căpitanii şi iuzbaşii părăsiră zoriţi cortul, János rămase năuc pe o bancă. Era năucit, zdrobit, prostit, ameţit de acest vârtej de învinuiri, care-l sorbea în vâltoarea sa. Nici nu-l auzi pe Zoltán, care-l îndemna şoptit să se ridice şi să-l însoţească. Rămase locului încremenit, fără să mai înţeleagă ce i se întâmpla. Zoltán luă nemişcarea sa drept împotrivire şi descumpănit zăbovi câteva clipe în picioare lângă el, prins de muţenie. Deşi îl durea sufletul, socoti de a sa datorie să grijească de toate cele de cuviinţă ca să nu scape.

După o scurtă şovăială se înfăţişă lui Diicu, care trecuse în despărţitura de alături, şi-i ceru îngăduinţa şi reazămul trebuitor ca să-şi cetluiască ortacul sub greaua învinuire de hainire a craiului. Diicu socoti ruga drept un semn de recunoaştere a greşelii făptuite şi dovada unei dorinţe de îndreptare, cum mărturisi el însuşi plin de înţelegere. Pentru a arăta şi de astă dată cât este de săritor, îi puse la îndemână doi seimeni din propria-i strajă. Ba îl şi ferici că în sfârşit a întrevăzut adevărul şi-i făgădui să ierte ocările care-i fuseseră aduse. Cu mâinile cetluite, János fu îndrumat într-un mic cort învecinat, care slujea de temniţă.

Material cu drept de autor

Isprăvind cu această stânjenitoare îndatorire, Zoltán hotărî să se odihnească câteva ceasuri înainte de a porni spre Târgovişte, aşa cum primise poruncă de acasă. Străbătând tabăra, fu cuprins de fiorul unei ciudate bucurii, văzând mişuneala oştenilor care se găteau de plecare. Războiul începuse şi pentru munteni şi aceasta datorită sârgului său! Spre seară, proaspăt şi odihnit, se înfăţişă din nou marelui spătar, cerându-i zapiscă de liberă trecere, care să-i îngăduie să părăsească tabăra şi să-l ajute să străbată nestingherit ţara până la Târgovişte.

- De ce mai este nevoie să te înfăţişezi domnului de vreme ce, după cum vezi, vă venim în ajutor?! îl luă din scurt Diicu, devenit dintr-o dată bănuitor.

Prin această întrebare era limpede că se gătea de o tăgadă. Zoltán presimţi împotrivirea şi se dezvinui prevăzător că are de înfăţişat nişte scrisori lui Matei vodă; ocolul pe la Târgovişte era, prin urmare, parte a îndatoririi ce-i fusese încredinţată. De astă dată vorbea foarte prevenitor, fiind vădit că nu voia să-l supere cu ceva pe spătar. Înfăţişarea acestuia suferi pe dată o adâncă preschimbare. Bunăvoinţa de mai adineauri se topi, locul fiindu-i luat de semne neîndoioase de supărare. După felul bătăios de a fi, pe care-l arătase la sfatul căpeteniilor oştii, era de aşteptat ca Zoltán să înfăţişeze părtinitor voievodului zăbava de câteva zile. Legându-se de această întârziere, Kemény desigur că plănuia să-i pună în seamă răspunzătatea pentru toate greutăţile şi opreliştile întâmpinate până acum, cât şi pentru cele ce-or veni. La urma-urmei, solitorul ungur înfăţişase cam la fel lucrurile şi în faţa sa. Diicu se temea că – de bună seamă – purtarea bătăioasă şi necuviincioasă a acestuia era urmarea desluşirilor primite de la crai sau de la Kemény şi nici prin gând nu-i da că ar putea fi doar rodul unei râvne prost înţelese, care-l îndemnase să treacă mult dincolo de căderile cu care fusese împuternicit. Deci – îi

Material cu drept de autor

zicea el – lucrurile vor fi înfățișate lui Matei taman așa cum îi fuseseră istorisite lui mai devreme în sfatul ce-l ținuse. Nu era cu neputință ca generalul Kemény – furios din pricina nemișcării sale – să ceară chiar înlocuirea sa de la cârma oștii muntenești, drept chezășie a unei mai bune înțelegeri în timpii ce-or veni. Ori Matei vodă Basarab nu trebuia supărat cu atari stăruințe și mai ales nu trebuia să afle ce se întâmplase la Râmna și încă din gura cuiva care-i era răuvoitor! Dar, ca așa ceva să nu se întâmple, Zoltán nu trebuia lăsat, în nici un chip, să ajungă în cetatea de scaun! Ca să-l oprească avea însă nevoie de un pretext vrednic de a fi luat în seamă, dar în acea clipă nu-i venea nici unul în minte; darul născocirii parcă-i secătuise.

Între timp cortul marelui spătar se umpluse din nou de lume; erau căpitanii și iuzbașii care veneau să dea seamă de cele făptuite și să primească noi porunci. Lui Diicu i-ar fi picat mai bine ca întâlnirea cu solul să se petreacă fără martori, dar nu putea să-i dea afară pe cei care mișunau în jur, ca să rămână doar între patru ochi cu acesta. În cele din urmă, făcându-se a uita de ceilalți, începu cu o voce răbdătoare, care se voia și înduplecătoare:

- Voievodul nostru ține în chip deosebit la taina gătirilor noastre de luptă. În clipa aceasta nu numai cetatea de scaun, dar nici măcar Curtea, nu au habar de ceea ce făptuim noi aici. Neașteptata ta apariție la Târgoviște ar rupe vălul acestei tăceri, dejucând socotelile lui Matei vodă, lucru pe care acesta nu mi l-ar ierta, cu atât mai mult cu cât îmi stă în puteri să-l preîntâmpin. Ori n-am de gând să mă primejduiesc făptuind o neghiobie! Cărțile de care ne vorbești le va purta un om de-al nostru, a cărui intrare și ieșire să nu atragă luarea aminte a celora de la Curte. Nu ești tu primul pe care-l împiedic de la o asemenea călătorie. Iată-l spre pildă pe acest boier al nostru, făcu el, arătându-l pe Radu Știrbei Izvoranu; a avut sărmanul necazuri mari pe

Material cu drept de autor

acasă şi în două rânduri ne-a căzut la picioare ca să ne roage preaplecat să-l slobozim. Zadarnic însă, aşa ceva nu-mi era îngăduit de împrejurări. Treburile sale le-am împlinit tot prin mijlocirea unor solitori ascunşi, care nu băteau la ochi...

Diicu stăruia cu bună ştiinţă asupra pricinii spătărelului, ca să-i dovedească solului că hotărârea nu e pornită anume împotriva sa, ci că e una pentru toţi şi prin urmare e de neclintit.

- Pe deasupra tu nu trebuie să-ţi pierzi vremea cu drumuri zadarnice! Trebuie să te întorni cu cea mai mare grăbire la ai tăi, cu o îndoită însărcinare. În primul rând să-i vesteşti că ne-am pus în mişcare şi că, în câteva zile, o să ne alăturăm lor. Iar în al doilea rând trebuie să-l duci generalului Kemény pe acest vânzător, de ale cărui uneltiri, precum am văzut, tu însuţi te-ai încredinţat. Acest lucru este de cea mai mare însemnătate, căci, dovedindu-ne nevinovăţia, va renaşte încrederea de amândouă părţile şi se va întări legătura dintre noi!

- Înţeleg spusele Luminăţiei tale, dar am porunci anume date, de la care nu mă pot abate! se îndărătnici să stăruie străinul, deşi o făcea oarecum pătruns de un soi de sfioşenie.

- În ţara mea eu hotărăsc ce e bine şi ce nu! Iar generalului tău o să-i arătăm în scris care ne-a îndemnat să hotărâm în acest chip şi nu altminteri, încât, luând asupră-ne toată vina, nu vei avea pricină de a te teme de ceva! răbufni Diicu furios. Vrei să poruncesc să fii şi tu închis, ori scurtat de cap?!

Câţiva căpitani şi unii boieri cutezară să pună o vorbă în apărarea lui Zoltán. Era greu de spus dacă o făceau spre a înăbuşi gâlceava care sta să se işte, cu toate urmările nenorocite pe care amestecul lor le putea avea pentru ei, sau din dorinţa de a înlesni ajungerea la domn a unuia care,

Material cu drept de autor

nădăjduiau ei, îi va istorisi acestuia tot adevărul celor văzute.

- A lua cărțile crăieşti pe seama noastră, ar putea trece drept o batjocură în ochii lui Kemény! cercă a dovedi unul, dezlănțuindu-se apoi într-o adevărată cuvântare, ce părea a nu se mai sfârşi.

- Ba s-ar putea chiar crede că am avea ceva de ascuns voievodului! Faptul ar putea da naştere la o seamă de bănuieli nu numai la Târgovişte, ci şi printre părtaşii noştri de dincolo de munte! întări un altul, pentru a-şi împăna apoi zisa cu o mulțime de alte gânduri legate de acest chip de tălmăcire a împrejurărilor.

- Solul trădător, János, va putea rămâne în grija oastei noastre până în clipa când ne vom alătura lui Kemény, îşi dădu un al treilea cu părerea.

- Apoi şi dintre ai noştri sunt destui aceia care cunosc bine cărările Moldovei şi ar putea duce, fără osteneală prea mare, un răvaş de răspuns lui Kemény la Roman. Cartea nu trebuie purtată cu tot dinadinsul de Zoltán. El nu este de neînlocuit în trebuşoara asta, aşa că poate merge liniştit la Curte, arătă un al patrulea. Putem trimite carte chiar şi craiului, în Ardeal!

Năpădit din toate părțile cu povețe şi păreri, hotărârea lui Diicu păru a se clătina. O clipă se zămisli chiar credința că, dacă sfătuitorii vor stărui, acesta va sfârşi prin a ceda, aşa că cei din jur se îndărătniciră în sârgul lor. Radu Ştirbei Izvoranu începuse a-şi cam da seama din ce pricină se împotrivea marele spătar şi tocmai de aceea fusese dintru început încredințat că nu i se va putea schimba gândul. Văzându-l însă că începe să şovăie, îşi zise că nu e totul pierdut; se mai putea trage nădejde de a-l îndupleca. Cum tânărului i se oferi prilejul de a se apropia de urechea mai-marelui său, îi şopti cu fereală, ca să nu fie auzit de alții:

Material cu drept de autor

- Dacă Măria Voastră se teme de unele vorbe proaste şi răuvoitoare ale solului crăiesc, putem trimite şi noi solitorii noştri, care, ajungând odată cu el la Curte, vor putea îndrepta neîntârziat spusele sale, înlăturând cugetările neprielnice care s-ar putea trezi în mintea prealuminatului nostru domn. Astfel nici Kemény nu se va simți jignit şi nici măritul nostru principe nu se va mânia asupra noastră!

Este greu de spus ce-a simțit Diicu la auzul acestor cuvinte. Este cu putință să se fi socotit dat de gol, căci poate nu-şi închipuise că cineva ar putea să desluşească adevărata pricină a reținerii sale. Sau poate Izvoranu – fără să-şi dea seama – îi adusese aminte de primejdia care-l păştea şi care-l îngrijase din capul locului. Dar, se putea la fel de bine, ca toți cei din jur să se fi înşelat asupră-i, iar el să nu fi fost nici o clipă înclinat să cedeze. Dar lucru neîndoios este că, taman când toți se aşteptau să-l audă făgăduind zapisca de liberă trecere ce-i fusese cerută, el se răsti tăios la întreaga adunare:

- Nu! La Târgovişte va merge omul nostru, aşa cum am hotărât! Iar dumneata, solule, te vei întoarce în Moldova ca să vesteşti generalului tău purcederea noastră! Îți voi da şi ajutoare, ca să poți priveghea asupra prinsului tău!

Iar Ştirbei Izvoranu îl întregi în gând: „Şi la nevoie să vegheze şi asupra ta, ca să nu-ți dea cumva prin cap ca, ieşit din tabără, să te abați din drumul poruncit şi să împlineşti, chiar şi fără zapiscă, cele orânduite de acasă." La drept vorbind, cugetând astfel, spătărelul nu se găsea prea departe de adevăr.

Se iscă în acea clipă o stare de amarnică anevoință. Diicu nu numai că oprea solul să se înfățişeze domnului, dar îi cerea pe deasupra şi cărțile lui Kemény către Matei, iar acesta nu voia nici în ruptul capului să i le dea, căci prin aceasta – zicea el – încălca poruncile primite şi îngăduia să se aducă atingere bunului renume al acelora în slujba cărora

Material cu drept de autor

se găsea. Spătarul era însă hotărât să-şi împlinească pofta fără să mai țină seamă de nici un fel de oprelişti! Nici un drept al soliilor, fie el întărit de datini străvechi, sau de obişnuințe mai noi, de legi sau de legăminte, nu-l mai putea abate de la hotărârea care urma să-i deschidă calea spre scaunul de domnie ieşean!

- Deci ții cu tot dinadinsul să ne pui în primejdie plănuirile, făcând zarvă într-o trebuşoară în care prealuminatul principe doreşte o tăcere deplină?! urlă el clocotind. Văzând că am ghicit jocul tovarăşului tău, ai cercat să ne câştigi încrederea, recunoscând că unelteşte. Dar tu ținteşti la urma-urmelor ca să ți-l încredințăm, încât, primindu-l în grijă, să-l slobozi spre a vă urma întru unire şi mai departe josnica lucrătură! Acum v-am înțeles pe deplin fățăria!

Apoi, după un scurt răstimp de tăcere, trebuitor ca să-şi tragă sufletul, răstimp în care nu luă în seamă bâiguielile celui învinuit pe nedrept, se reînturnă la spusele sale cu aceeaşi întărâtare:

- Şi tu te arăți la fel de nesupus şi duşmănos ca şi János! Oare Kemény al vostru nu are pe lângă sine oameni credincioşi şi cinstiți, ca să-şi aleagă dintre ei slugile?! Numai de-al de voi îmi trimite?! Dar dacă el nu ştie a pedepsi hainii şi zavistnicii, o voi face eu în locu-i!

Şi nu întârzie să-şi ducă amenințarea la împlinire, poruncind unor oşteni care-i alcătuiau straja, să-l scotocească pe Zoltán până la piele, în căutarea cărților menite a fi duse domnului. Fierbând de supărare şi tremurând de frig, căci era gol puşcă, solul se uita neputincios cum îi cotrobăiau prin veşminte. Privindu-i corpul vânjos, înalt şi bine legat, scos la vedere până la ultimele mărunțişuri, căci nici părțile ruşinoase nu şi le putea acoperi, având mâinile răsucite la spate, câțiva căpitani îl cercetau cu multă curiozitate, dându-şi coate

Material cu drept de autor

însoțite de zâmbete părtașe, pline de subînțelesuri deocheate.

Radu Ştirbei Izvoranu, ba chiar şi Barbu Filişanu, deşi acesta din urmă se simțea mai legat de Diicu, erau uimiți de samavolnicia la care le era dat să fie martori. Niciodată până acum nu pomeniseră ca împuterniciții unei țări prietene, oricât de mic le-ar fi fost rangul, să fi fost batjocoriți în asemenea măsură! Atari silnicii şi încălcări ale legii nu puteau să ducă la nimic bun! Cum nu dădură de urma cărților, străinul fu cetluit şi aruncat alături de János; apoi se trecu la răscolirea calabalâcului său şi nu fără folos. Diicu primi nerăbdător răvaşul generalului şi, trăgându-se în despărțitura ce-i slujea de iatac, ca să fie singur, îl citi dintr-o răsuflare. În sfârşit se linişti; cuprinsul era – în legătură cu sine – cu totul neatingător.

Hrisovul fu trimis apoi, fără întârziere, domnului, ceauşul fiind şcolit ca să-l înştiințeze totodată pe acesta că, în clipa când i se înmâna izvodul, oştile muntene străbăteau victorioase Moldova, întru slava numelui neprețuit al Strălucirii sale! Pentru a zădărnici zvonurile ce-ar fi putut răzbate până la Târgovişte, sau care puteau ajunge la auzul Curții după aceea, trimisul era totodată dăscălit să înştiințeze prin viu grai – făcându-se însă a nu da vreo însemnătate spuselor – că apăruse ceva îngăimăceală în legăturile cu ardelenii datorită unor solitori hicleni şi haini, dar lucrurile se limpeziseră la vreme, de la sine, iar acum înfrățirea cu cei de dincolo e mântuită. Cu toate acestea, în ciuda acestei împrejurări nenorocite, Kemény, din dorința de a nu împărți cu nimeni cununa izbânzii, se zorise să năvălească în Moldova înaintea lui Diicu, dar oştile muntene, înştiințate între timp, erau hotărâte să-şi scoată paguba într-o zi sau cel mult două. (Marele spătar strecurase anume ştirea despre aşa-zisa grabă a ardelenilor, numai ca să dea alt înțeles zăbavei sale, temându-se că ea nu va putea fi ascunsă până

Material cu drept de autor

la capăt. Sărmanul habar nu avea cât adevăr cuprindeau clevetelile sale, pe care în închipuirea sa le vedea doar ca simple născociri ale sale, care să-l dezvinuiască şi care, pe de altă parte – prin deosebita iscusință ce-o dovedea, îşi zicea el –, erau menite să-l prostească pe domn!)

În aceeaşi vreme Diicu porunci să fie alcătuit şi un răvaş către generalul Kemény, în care se plângea de neobrăzarea solilor care-i aduseseră jigniri de neiertat. De bună seamă că, dacă nu s-ar fi dovedit că aceştia erau vânduți vrăjmaşului lor, lucrul ar fi putut ameninţa bunele legături dintre cele două țări surori! Deşi cu întârziere, hainia şi nesupunerea ieşiseră la iveală, iar vinovații urmau a fi reînturnați spre a fi judecați şi osândiți de cel în drept să o facă. Din păcate, datorită acestor uneltiri, cât şi a zvonurilor mincinoase semănătoare de neîncredere, o vreme fusese cu neputință să-şi potrivească năvala cu cea a ardelenilor. Dar acum, când viclenia fusese scoasă la lumină şi înfierată, nimic nu mai stătea în calea unei ajutorări frăţeşti.

Apoi, în aceeaşi după-amiază, cartea şi cei doi prinşi fură încredințați unei trâmbe numeroase de străjeri, spre a fi duşi la ai lor. Zoltán clocotea de revoltă şi-i era ciudă pe sine că se lăsase prins în capcană. Acum era încredințat că şi János era o jertfă la fel de puțin vinovată ca şi el însuşi. Din păcate însă părelniciile le stăteau împotrivă. De altfel chiar el îşi dăduse girul la clădirea acestei strâmbe credințe, atunci când ceruse cetluirea tovarăşului său. Fusese o pripeală pe care acum o plătea scump, căci, cercetat de judecătorii cărora va fi silit să li se înfăţişeze, n-ar fi putut da o deslușire vrednică de a fi luată în seamă asupra împrejurării că la început recunoscuse vinovăția soțului său, pentru ca, mai apoi, când îi împărtăşise soarta, să-şi schimbe dintr-o dată părerile. Se va socoti de bună seamă că se răzgândise întrucât, micind păcatele lui János, îşi apăra la urma-urmelor propria-i piele, în cercarea de a se arăta

Material cu drept de autor

nevinovat. Pe deasupra subînțelesurile viclene ale vel spătarului, deşi nu erau învinuiri fățişe şi răspicate, erau greu de dovedit ca neadevărate şi prin aceasta cu neputință de zădărnicit.

Dar şi mai îngrijorător era că în vreme de război judecățile se făceau în fugă, fără o temeinică cercetare a pricinilor de vinovăție. Era de ajuns ca pârâşul să fie bun de gură spre a stârni încredere şi să ştie totodată a trezi îndoieli asupra potrivnicului, pentru ca mărturia să-i fie luată de bună, fără a scotoci prea mult după adevăr. Ori Diicu părea să aibă însuşirile trebuitoare spre a ajunge la asemenea încheiere, de vreme ce-l făcuse şi pe el să-l bănuiască fără pricină pe János. Avea deci temeiuri puternice ca să se teamă că va fi spânzurat chiar înainte de a-şi putea dovedi nevinovăția! Se putea foarte bine ca nici să nu fie lăsat să se apere, Kemény osândindu-i pe amândoi fără a-i mai asculta măcar! În împrejurările acelor clipe era neîndoios că nu aveau nimic bun de aşteptat din partea unei judecăți. Iar ca să scape de ea, nu era decât o singură cale: să fugă de sub pază şi să dispară pentru vecie! Dar cum să izbândească, având mâinile cetluite la spate, iar picioarele prinse pe sub pântecele calului?! Numai la vreun popas s-ar fi putut ivi vreun prilej, când însoțitorii i-ar fi slobozit gleznele. Îşi legase toate nădejdile de o poprire, dar până atunci ruga în gând pronia să arunce o năpastă asupra lor: să obosească trăpaşii, să-şi frângă picioarele, să-i atace moldovenii, să-i jefuiască lotri, să le iasă în cale tătarii, sau orice altceva.

Încercă să-l atragă şi pe János la plănuirea sa şi-i şopti câteva cuvinte pe ungureşte, ca să nu fie înțeles. Străjile, bănuitoare, îl repeziră, cerându-i să tacă. De altfel se părea că era şi zadarnic să stăruie, căci János se bălăbănea țeapăn şi nepăsător în şa, parcă surd şi mut la toate. În această clipă de cumpănă a sorții sale, Zoltan nu putea găsi sprijin decât în sine. Îl cuprinse o dorință sălbatică,

Material cu drept de autor

clocotitoare de a trăi şi toată fiinţa i se încordă năprasnic. Stătea cu sufletul la gură, pândind o clipă când luarea aminte a însoţitorilor ar fi fost în scădere, spre a se mântui cu fuga. „Este cu neputinţă ca să nu obosească, să nu-i cuprindă somnul, iar bezna devine tot mai greu de pătruns şi îmi sporeşte sorţii... Nu se poate să nu scap..." îşi zicea, înfiorat de nădejdi, Zoltán. Iar ceata de călăreţi, în tropot molcom de copite, se înfunda tot mai adânc în negura acelei nopţi de mărţişor.

Din nefericire minunea la care nădăjduise Zoltán nu se petrecu nici în răstimpul călătoriei şi nici după aceea. Kemény luă de bun răvaşul primit, dar nu şi deslușirile trimişilor săi, încât nimic nu-i mai putu izbăvi pe cei doi slujitori. Chiar dacă n-ar fi fost vorba de hainie la mijloc, tot trebuiau să piară. Nu se putea să nu i se facă pe plac lui Diicu, când acesta cerea osândirea atât de stăruitor, punând pricină că fusese făcut de ocară în faţa oştirii sale! Cei doi soli sfârşiră ca atare spânzuraţi de ramurile unui gorun din hotarul târgului Romanului, hrană la corbi. Iar o sfântă înfrăţire îi îngemănă din nou pe cei doi slăviţi cârmuitori de oşti: ilustrisimul Kemény şi arhonda Diicu Buicescu.

În dimineaţa următoare venirii lui Zoltán, încă înainte de a se crăpa de zi, luminişul de pe malul Râmnei fremăta ca un furnicar cuprins de spaimă. Se întretăiau ţipete, chemări, lătrături, nechezături, scârţâit de care, muget de boi, foşnet de vânt, ison de surle, clinchet de clopoţei şi zurgălăi, zornăit de fiare. În cele din urmă, într-o rânduire făloasă, ca de sărbătoare, trupurile de străji înainte-mergătoare se puseră în mişcare. Cu încetul clocotul scăzu, şi după câteva ceasuri le urmă şi grosul ordiei, înşirată într-un lung convoi care tăia zăvoiul de-a curmezişul, într-o largă şerpuire. În frunte, ca într-o iconiţă zugrăvită pe filele unei bucoavne a vremii, călărea Diicu pe un cal alb, înconjurat fiind de mândra strajă care-l slujea. Purta un

Material cu drept de autor

veşmânt înfiretat, a cărui ţesătură lucioasă juca ape minunate. O întreagă ceată de surlari întâmpina cu trâmbiţări ascuţite vitejeasca sa descindere spre câmpul de luptă. Îşi recăpătase avântul şi înfrunta zările Moldovei cu priviri vultureşti. Nu se sfiia să înainteze victorios şi sclipitor, învingător şi măreţ pe calea cuceririlor, cale deschisă de Kemény. Dăduse chipului înfăţişarea cumplită a unui leu care stă la pândă, gata de a sări la pradă, privelişte demnă de un stăpânitor din vremea străvechiului levant, nu de o sărmană căpetenie de rând, care străbătea meleagurile luate în stăpânire prin sârgul altuia.

Avea presimţul că drumul acesta îl ducea de-a dreptul în istorie şi de aceea era îngrijat să găsească nişte priveli vrednice de a fi zugrăvite în cronici, dând acestei năvale cunună de slavă.

Totuşi nimic din ceea ce-şi închipuia nu-l mulţumea. Abia când la o cotitură a drumului răsări în zare umilul târg al Focşanilor se însenină străluminat: găsise!

Şi în clipa când se apropie de malul Milcovului îşi opri trăpaşul şi, umflându-şi pieptul ca să dea tărie vocii, rosti cezarian, închipuind măruntul pârâu drept un Rubicon valah:

- Alea iacta est![15]

Apoi îşi roti ochii în jur, nădăjduind să zărească priviri care-l sorbeau pline de uimire şi minunare. Purtarea sa plină de măreţie, în locul unui răsunet istoric, pricinui doar o îmbulzeală de nedescris. Dacă cei din nemijlocita sa vecinătate, care-i urmăreau orice mişcare cu slugărnicie şi galeşe priviri de preţuire, băgară din vreme de seamă neaşteptata-i oprire şi putură să se ferească de a da peste el, nu la fel se întâmplă cu cei din urmă. Aceştia, lehămetiţi de îndelungul lor mers lătăreţ cu poveri în spate, nu dăruiau

---

[15] Zarurile au fost aruncatei (lat.) - expresie atribuită lui Caius Iulius Caesar, când acesta atacă Roma, hotărât să-şi instaureze stăpânirea.

Material cu drept de autor

prea multă luare aminte drumului. Şi cum nu fură înştiinţaţi dinainte printr-o poruncă anume, băgară cu întârziere de seamă că cei de faţa lor se opriseră pe neaşteptate, drept care se revărsară asupra acestora. Şirurile se izbiră unele de altele, se clătinară învălurându-se şi se frânseră, învălmăşindu-se ca spuma unui talaz care se loveşte de o stâncă. Oamenii se împiedicară, se loviră între ei, unii căzură, alţii îi călcară în picioare. Se dezlănţui o larmă groaznică. De undeva din urmă răsunau ocări pe seama dobitocului care uitase să le vestească porunca popririi.

La un semn al lui Filişeanu trâmbiţaşii înălţară zvon de surle, spre a acoperi huietul necuviincioaselor sudălmi care puteau tulbura aleasa simţire a marelui spătar. Nedeprins cu subţirimile graiului latinesc, şi cu totul necunoscător al istoriei strămoşilor de la Râm, tălmăci în felul său vorbele mai-marelui său pre limba pământenilor. El înţelese că Diicu ar fi spus: „Alea, iaca ies!". Ori ei se aflau în câmp deschis, deci nu era deloc limpede de unde ar putea ieşi cineva. Privi cercetător în jur, întrebându-se cine puteau fi acelea care ieşeau şi de unde anume? Nici în pârâu nu se zărea făcând baie vreo femeie, care tocmai atunci să fi ieşit din apă. De altfel ora era nespus de timpurie şi pe deasupra era încă destul de răcoare, încât era greu de crezut că la acea vreme i-ar fi ars cuiva să se îmbăieze!

Pe deplin nedumerit, năucit şi de larma din jur pe care el o sporise prin porunca dată surlarilor, se aplecă spre spătar peste măsură de îndatoritor ca să-i ceară deslușiri, încât să ştie ce are de făcut mai departe:

- Care-s alea de ies? Că nu le văz...

Sărmanul nu auzise de Caezar şi cu atât mai puţin de sfârşitul republicii romane!

Diicu, prins de gânduri avântate, nu băgă de seamă ce se petrecea în rândurile de tot îndepărtate, ci îi cercetă dezamăgit pe cei din vecinătatea sa. În locul unei uimiri

Material cu drept de autor

pline de minunare, citea în ochii lor mai degrabă o adâncă nedumerire, nu rareori însoțită de clătinări mustrătoare din cap, din pricina neorânduielii iscate. Iar bietul său înlocuitor, în afunda sa neştiință, răstălmăcea jalnic măreția unor cuvinte, care-au clătinat soarta lumii la vremea lor!!

De bună seamă că nici unul dintre cei aflați în alaiul său nu auzise de Caezar, iar de Rubicon nici atât! Pe deasupra, legat de limba latină, nu ştiau o iotă! (La putința de a nu-i fi fost auzite şi deslușite cuvintele – spuse neîndestulător de tare – nici nu se gândea.) Nu era deci de mirare că, în loc să izbucnească în urlete de încântare şi minunare, cei din preajmă aşteptau cu toții tăcuți o lămurire pre singura limbă pe care o pricepeau. Căpetenia străjii sale, neînțelegând rostul istoric al acestei opriri, mai mult decât nefericite – devenite de-a dreptul o urgie –, socoti de a sa datorie să limpezească lucrurile şi, apropiindu-se dintr-o parte, întrebă sec:

- Ce-a poruncit Luminăția voastră?

Cu chipul încărcat de o amarnică lehămetiseală şi cu un deplin despreț pentru lipsa de învățătură şi sărăcia închipuirii acestor bădărani însoțitori, Diicu zise scurt şi răspicat:

- Am spus nişte cuvinte mari, vrednice de a fi ținute minte de orice om şcolit!

- Da?! se miră căpitanul cu o afundă nedumerire în glas, care îşi găsea aşezarea între un soi de oftat neîncrezător şi un icnet întrucâtva de minunare.

Odată cu răsăritul soarelui, Diicu trecu hotarul în Moldova. Potriveala i se păru şi ea plină de înțelesuri adânci. Şi el urca pe bolta acestei țări, strălucitor şi măreț ca învăpăiatul astru al zilei!

*

Material cu drept de autor

Între timp la Iaşi întâmplările curgeau cu destulă grăbire. Vreo trei-patru zile Vasile vodă trăi cu credința că finul-logofăt îi e pe deplin credincios, nebănuind că acesta era capul unei mari urzeli răzvrătite împotrivă-i. El socotea că Gheorghe Ştefan s-ar găsi cu adevărat la căpătâiul frumoasei Safte, care bolea atât de amarnic, încât trăgea să moară. Îi părea rău de pieirea femeii, căci şi lui îi plăcea peste măsură de mult; într-atâta de mult încât gurile rele ajunseseră să spună că, folosindu-şi statul de domn şi de naş, s-ar fi înfruptat din nurii ei, punând coarne credinciosului său sfetnic. E drept că, încă de a doua zi după plecarea logofătului, se zvoni că ardelenii ar fi trecut hotarul în Moldova prin pasul Oituz, dar Vasile Lupu nu puse ştirea în legătură cu boierul său. Dimpotrivă, se temu că năvălitorii l-ar putea prinde şi vătăma în vreun fel pe sărmanul său divanit, pentru multa credință pe care i-o purta. Îngrijarea sa izvora din aceea că moşia Bogdana, unde bolea chipurile Safta şi spre care plecase logofătul, se găsea la o aruncătură de băț de vărsarea Oituzului în Trotuş, adică alături de drumul mare care cobora din Ardeal, peste măsură de aproape de hotar. Deci ocina se afla taman în ținutul pe unde treceau la acea vreme pârdalnicii de cotropitori, împrejurare care îl putea primejdui peste măsură pe bietul său sfetnic. Cel puțin aşa îşi zicea Lupu în neghioaba sa bunăcredință.

În acele clipe de început, domnul socotea că năvala se datora numai şi numai fățărniciei lui Rákóczi, fără vreun alt amestec. Prin Boroş acesta jurase că l-a iertat pentru cele scrise paşei de la Buda, iar în ascuns gătise o amarnică răzbunare. Solia ardelenească slujise drept pavăză acestor viclene uneltiri, având menirea de a-i abate luarea aminte de la primejdie. Dar Lupu nu era peste măsură de îngrijat de năvală, căci, după ştirile pe care le primise, munții îi trecuse doar un mic trup de călăreți, un soi de sărmană strajă înainte-mergătoare. Nădăjduia că asemenea trâmbă

Material cu drept de autor

neînsemnată o va putea spulbera cu uşurinţă. Dădu veste în ţară de strângere a oştirilor, dar adunarea lor se făcea anevoios şi cam încet, oamenii fiind greu de urnit de pe la casele lor, acum de sărbători. Mulţi locuiau prin sate mai depărtate de cetatea de scaun şi tare mai doreau să prăznuiască Paştele în tihnă. Pe deasupra logofătul şi marele spătar Constantin Ciogolea, prin slujbele pe care le aveau la Curte, izbutiseră să împrăştie atât oastea, cât şi cele trebuitoare războiului în toate părţile, în aşa fel încât acum erau greu de aflat şi readunat laolaltă.

Dar nu trecură alte două zile de la zvonul năvalei ardelene, că în mâna vistiernicului Iordache Cantacuzino, fratele lui Constantin Cantacuzino, marele postelnic aflat în slujba lui Matei Basarab, ajunse un răvaş scris de un necunoscut, care-l băgă în sperieţi pe dregător, aşa că îl duse în grabă lui Lupu. Când îl citi, şi domnul se sperie peste măsură şi nu fără temei. Izvodul vorbea de o mare uneltire, care ţintea uciderea sa în Duminica Floriilor, când va ieşi din biserica Mânăstirii Trisfetitelor[16], mănăstire socotită a fi a măritului voievod. Omorul urma a fi înfăptuit chiar de oştenii de strajă, care se lăsaseră cumpăraţi. În fruntea acestei mişelii ar fi stat nimeni altul decât credinciosul său vel logofăt, care uneltea în înţelegere cu ardelenii. Abia acum pricepu Lupu de ce logofeteasa se „îmbolnăvise" taman la Bogdana, la doi paşi de pasul Oituz, unul din puţinele locuri pe unde se putea trece lesne din Ardeal în Moldova; dar era prea târziu.

Cu tot sârgul de a păstra taina asupra acestor ştiri, în aceleaşi zile zvonul năvalei ardelene se răspândi ca fulgerul prin toată ţara, dezbinând cugetele. Unii erau de partea domnului, alţii, sătui de vechea stăpânire, trăgeau nădejde că o schimbare va aduce după sine înnoiri binefăcătoare şi priveau cu bucurie spre logofăt.

---

[16] Trei Ierarhi. Cu acest nume în Iaşi se găsea o mânăstire şi un han.

Material cu drept de autor

Vasile Lupu, cuprins de înfierbântare, căuta desperat o ieşire. Se gândi mai întâi să-şi ademenească logofătul într-o capcană, de aceea, prefăcându-se a nu şti şi a nu bănui nimic în legătură cu uneltirea, trimise la el om, pe un anume Sculi, cu ipocrite cărți de poftire, ca să-l ispitească a veni la Curte, sub cuvânt că are nevoie de el ca să desluşească dimpreună un mijloc de a scăpa de nepoftiții ardeleni, trimişi spre răzbunare de fățarnicul crai, care-l mințise pe bunul şi credinciosul său sfetnic, spunându-i că nu vrea să-l prindă Paştele în ceartă cu cineva, ca să se poată spovedi şi împărtăşi cu deplină curățenie în cuget. Dar vicleanul crai, numai de grija cugetului său neîntinat nu murea. După ce logofătul îi va cădea în mâna, îşi zicea domnul, va avea grijă să-l scurteze de cap, ca să le fie şi altora de învățătură de minte.

Aprodul trimis nu putu ajunge la Bogdana, căci, încercând a urca de-a lungul Trotuşului, dădu peste călărimea ardelenilor şi, ca să nu fie prins, făcu cale întoarsă, ajungând a doua zi înapoi în cetatea de scaun. Îl înştiință pe dată pe domn despre cele petrecute, dar acesta abia de îi luă în seamă deslușirile, socotindu-l cu desăvârşire nepriceput. Drept care, ca să-l ispitească pe logofăt, trimise de astă dată înainte-i un întreg steag de oştire, ce avea în frunte doi solitori şi anume pe vătaful de aprozi Iacomi şi un boier mazil, Alexandru Costin, fratele mai mare al cunoscutului cronicar de mai târziu, Miron Costin. Aceştia purtau cu sine o scrisoare bine ticluită, prin care boierul era chemat la Curte pentru grabnică sfătuire, spre a preîntâmpina năvala.

În ăst timp domnul cercă să dea de urma necunoscutului care alcătuise răvaşul care-i picase în mână, înştiințându-l asupra omorului plănuit împotrivă-i. Nădăjduia a afla de la el mai multe deslușiri asupra celor puse la cale. Logofătul plecase, e drept, dar de bună seamă

Material cu drept de autor

lăsase în urmă o mulțime de părtaşi, de vreme ce urma să fie înjunghiat la ieşirea de la slujbă. De aceea voi în primul rând să ştie cum de ajunsese răvaşul la vistiernic, cumnatul său după cea dintâi nevastă. Acesta povesti că se dusese după obicei să se spovedească la duhovnicul său, părintele Ioasaf, egumen la mânăstirea Aron Vodă. Cum era ştiut, părintele era duhovnicul tuturor boierilor de seamă din cetatea de scaun. De la acesta primise înscrisul. De aici se putea trage o întâie încheiere. Cel care-l scrisese trebuia să fie el însuşi mare boier, căci altfel cartea nu putea ajunge la egumen. „Dar cine să fie?" se întreba furios domnul. Trimise pe dată după arhiereu, poftindu-l la Curte, chipurile, ca să-i fie de ajutor cu cele cuvenite pentru a putea întâmpina sfintele sărbători.

Omul, nebănuind nimic, se înfăţişă pe dată Măriei Sale, dar, de cum se ivi, fu pus în fiare şi amenințat cu schingiuirea dacă nu va mărturisi pe dată cine i-a dat răvaşul. Deşi călăii îl strânseră bine în obezi şi-i plimbară pe sub nas fiare înroşite în foc, omul nu voi să vorbească. El spuse senin că a făcut legământ de păstrare a tainei spovedaniei şi nu-şi va călca juruința nici de-ar fi să-şi dea duhul! Îngrijorat că ar putea să moară în timpul caznelor, ducând cu el taina în mormânt, Vasile vodă Lupu opri canonirea prinsului. Chemă la Curte pe mitropolitul Vaarlam şi-l mustră că cei de el ascultători sunt nişte mişei netrebnici şi nişte haini, plecați numai să-i mănânce banii. La urmă îi povesti necazurile întâmpinate cu duhovnicul boierimii, care-i pricinuise aşa mare supărare.

Înalt-prea-sfinția sa Vaarlam se simțea cam strâmtorat de stăruințele domnului, căci la urma-urmei, i se cerea să calce legiuirile bisericii pe care o cârmuia. Dar înțelegând grozăvia împrejurărilor, ceru să fie dus în fața prinsului. Sprijinit de subsiori de doi monahi care slujeau la mitropolie, căci, bolnav fiind, se putea mişca numai cu mare

Material cu drept de autor

greutate, vlădicia sa coborî în beciul palatului. Aici îl găsi pe Ioasaf cu anteriul sfâşiat, iar prin rupturi se vedeau rănile făcute de călăi. Punându-i părinteşte mâinile pe cap cercă să-l facă să înțeleagă că lucrurile sunt mult prea serioase ca să poată tăcea. Monahul însă îi răspunse că el a făcut un legământ pe care nu-l poate călca, fiind întărit cu anateme care l-ar urmări până în lumea de dincolo. De aceea nici nu se gândeşte să păcătuiască în fața Domnului Dumnezeu, Preamăritul, nesocotind juruința prin care se legase.

Văzând că egumenul e încăpățânat ca un catâr şi-o ține una şi bună cu jurământul său, chir Vaarlam hotărî să caute o altă ieşire, căci nu ştia cum o să dea socoteală voievodului pentru cel supus ascultării sale. Tot frământându-şi mintea, îi veni şi gândul izbăvitor. Cu rangul ce-l avea, putea – la urma-urmei – dezlega pe monah de legământul său neghiob. Îi puse deci egumenului din nou mâna pe cap şi rosti cuvintele care, după credința sa, închipuiau cântul de dezlegare.

După ce sfârşi, ceru starețului să vorbească. Cu sufletul uşurat, acesta mărturisi că răvaşul îi fusese încredințat cu puțin în urmă de vel spătarul Ciogolea Constantin. Întrucât acesta tocmai se găsea la Curte, Lupu porunci să fie ispitit să intre în beciul palatului celui mare şi să fie pe dată cetluit, dar în chipul cel mai ascuns cu putință, toate cele care se petreceau trebuind păstrate în cea mai desăvârşită taină. Nimeni de la Curte nu trebuia să bănuiască măcar ceva.

Strâns în chingi, spătarul îşi recunoscu vina şi-l rugă cu înfierbântare pe domn să-l ierte. Arătă că el nu dorise a se amesteca în uneltire, dar îl ispitise fratele său, Pătraşco, cumnat cu marele logofăt, pesemne supărat fiind că fusese scos de curând din dregătorie.

Deîndată şi acesta fu chemat la Curte, pentru a fi, chipurile, de ajutor domnului cu sfatul şi cu spada, în

Material cu drept de autor

împrejurările năvalei ardelene şi a pripei care se iscase. Omul, nebănuind nimic, veni senin la palat, unde se văzu băgat în beci alături de fratele său şi schingiuit, spre a dezvălui şi pe ceilalți soți cu care era înțeles logofătul. Cei doi frați nu ştiau prea multe, dar putură totuşi pomeni câteva nume, între altele şi pe acela al serdarului Ştefan, care slujea şi de pârcălab de Soroca.

Lupu era afund răscolit. Dacă din partea celorlalți se putea aştepta la o vânzare, fiind prea puțin legați de ființa sa, pe serdarul Ştefan nici în ruptul capului nu l-ar fi crezut în stare de o asemenea ispravă! Acesta era de obârşie destul de proastă, iar el îl scosese „din obiele", dându-i ranguri şi cinstire. De aceea din parte-i s-ar fi aşteptat la mai multă recunoştință. Îl chemă de îndată la Curte sub acelaşi pretext înfățişat şi celor de mai dinainte şi anume nevoia de a găsi împreună, în pripă, o cale de a opri pe ardeleni şi de a grăbi strângerea oştilor țării. Omul, nebănuind nimic, căci întemnițările se făcuseră în mare taină, veni pe dată de la Soroca. Îl ispitea gândul de a fi de față la înjunghierea voievodului, aşa că nu zăbovi deloc pe drum. Odată sosit, sfârşi prin a ajunge în beciul palatului, alături de ceilalți fârtați ai săi.

Curtea devenise un adevărat viespar. În ultimele zile olacii intrau şi ieşeau fără încetare, ştirile, uneori foarte contrazicătoare între ele, curgând cu nemiluita. În acest vălmăşag se reînturnă şi Alexandru Costin, fost pârcălab de Putna şi acum boier mazil, cel trimis pentru ispitirea logofătului. Veştile pe care le aducea nu erau din cele mai bune. Împreună cu însoțitorul său nu ajunseră decât până în preajma Bacăului, unde dădură nas în nas cu straja călare a ardelenilor. Nedorind să se dea pe mâna vrăjmaşilor, se dezvăluiră ca fiind oameni de-ai voievodului Vasile Lupu şi fură puşi pe fugă. În timpul prigoanei, vătaful de aprozi, având cal mai prost, fu ajuns din urmă şi ucis, zăcând acum

Material cu drept de autor

pe undeva prin lunca Siretului. El, Alexandru Costin, avusese noroc să scape şi se întorcea singur, ca să aducă ştiri despre duşmani. De ademenirea logofătului la Curte nici nu mai putea fi vorba! Pesemne era demult înfrățit cu năvălitorii! Se feri însă să-i mărturisească domnului un gând care-l frământase tot drumul şi anume că vicleniile prin care se încerca readucerea logofătului de bună voie la Curte erau peste măsură de neghioabe.

Vasile Lupu era atât de supărat şi de prins de treburi, încât de Duminica sfintei Mării Egipteanca nu-şi făcu apariția la biserica din afara târgului, unde, la cererea sa, era orânduit să ție slujbă patriarhul Macarie al Antiohiei, aflat din luna lui gerar – deci de câteva luni – în ospeție în Moldova. Aici urmau să se petreacă o seamă de țărmonii făloase, care să-l preamărească pe voievod şi pe neprețuitul său oaspete. Dar domnul nu se arătase, păsându-i prea puțin că prin lipsă aducea atingere alesei simțiri a prea înaltului ierarh. Față de marile necazuri care-i căzuseră pe cap, supărarea străinului nu mai avea vreo însemnătate. La urma-urmei patriarhul venise în musafirlâc doar pentru că auzise de dărnicia nemăsurată, de împărat bizantin, a voievodului şi nădăjduia să ciupească ceva bani, pentru a acoperi cel puțin o parte a uriaşelor datorii pe care le făcuse eparhia sa.

Desperat, Lupu îşi dădu seama că oastea, din voia lui slobozită, zăbovea cam mult ca să se adune în juru-i. Nu avea la îndemână decât câteva mii de oşteni, buni de-o vânătoare, nu de un război; iar ştirile rele curgeau pe zi ce trecea. La Bacău ajunsese grosul ordiei ardelene. Din fericire războinicii lui Matei Basarab nu intraseră până în acea clipă în țară, deci putea încă nădăjdui a da pe rând, lupte osebite cu oştile fiecărui principat vecin. Atâta vreme cât vrăjmaşii nu se înfrățeau, nu se putea socoti totul pierdut. Ori, la ceasul acela, străjile ardelene înainte-mergătoare trecuseră de Bacău şi sârguiau a ajunge la Roman, în vreme

Material cu drept de autor

ce muntenii nu trecuseră încă hotarul. Deci se prea putea ca ordiile crăieşti să ajungă singure în preajma Iaşilor, lucru care, la urma-urmei, nu era decât spre folosul său. După ce va isprăvi cu ele, va putea să se îndrepte şi împotriva muntenilor, dacă aceştia ar fi îndrăznit până la urmă să treacă dincoace de Milcov.

Cum nu mai era temei de a nădăjdui că logofătul ar putea fi ispitit să vină la Curte, taina cu care erau învăluiți cei întemnițați nu-şi mai avea rostul. Dimpotrivă, făcând cunoscute crâncenele pedepse date acestora, hainii care încă nu putuseră fi dovediți ar fi fost băgați în speriați, nemaicutezând a făptui ceva păgubitor. Drept care, în dimineața care urmă, cei trei prinşi fură scoşi în ograda de afară a Curții domneşti, unde, chiar lângă Poarta cea Mare, se găseau butucii pentru împlinirea osândelor pentru cei de neam. Aici se descăpățânau boierii socotiți haini. Pentru oamenii de rând fuseseră aridicate câteva spânzurători, aşezate tot în vecinătatea Porții Gospod, dar pe partea de dinafară a zidurilor Curții.

Cu mare alai şi multă larmă, în bubuit de tobe şi în ison de surle, pentru a atrage lumii luarea aminte, celor trei vânzători le fură retezate capetele. Din pricina zidurilor înconjurătoare şi a marii lungimi a bolții de sub turnul de intrare, chiar dacă porțile ar fi rămas deschise, dacă erau lăsate pe loc, leşurile osândiților n-ar fi putut fi zărite decât de cei care ar fi intrat în ograda dinafară a Curții. Ori pentru a fi pildă şi pentru alți haini şi pentru a-i lecui pe toți de pofta de a mai unelti, trupurile însângerate era trebuitor să fie văzute, fără nici un fel de oprelişti, de întreaga mulțime a celor roşi de viermele nesupunerii. Întru împlinirea acestui gând leşurile celor descăpățânați fură târâte de picioare sub spânzurătorile de afară. Ele vor zace în glod mai multe zile, până ce mirosul care le învăluia devenise de nesuferit chiar şi pentru cei din Curte, nu numai pentru trecători. Erau

Material cu drept de autor

destui aceia care, perindându-se prin fața spânzurătorilor, cugetau cu scârbă: „Nişte vânzători ai vânzătorului! Deci au făptuit o îndoită vânzare, ca atare şi-au meritat deplin soarta!".

De cum fuseseră scoşi la vedere cei osândiți la moarte, prietenii logofătului se grăbiră să trimită acestuia, în chip tainic, veste despre darea pe față a urzelii sale şi tăierea părtaşilor, dar nimeni nu putea desluşi cum de li se putuse da de urmă. Toți se întrebau, nu fără a fi încercați de un fior de teamă, cine vor fi fost vânzătorii celor tăiați. Solitorii trimişi fugarului zugrăveau priveala îngrețoşătoare de sub spânzurători şi cumplita duhoare care se înălța deasupra hoiturilor care prinseră a se umfla, de crăpau veşmintele pe ele. Cum povestitorii văzuseră priveliştea cu ochii lor, istorisirile erau nespus de grăitoare! Gheorghe Ştefan, care va afla abia câteva zile mai târziu adevărul deplin asupra celor întâmplate, fu zguduit de veştile primite. La început se simțea într-un fel chiar vinovat de moartea celor tăiați. Socotindu-i jertfe nevinovate, le deplânse cu nespusă jale soarta, lăcrimând chiar cu oarece îmbelşugare. Când, ajuns după ceva vreme la Iaşi, află că Ciogoleştii îl vânduseră nu numai pe Lupu lui, ci şi pe el celui dintâi, se arătă necruțător cu amintirea lor. Opri până şi rostirea numelui acestora la Curte, încondeindu-i pentru vecie pe răbojul duşmanilor săi.

Ardelenii erau acum aşteptați la Iaşi, dar aceştia nu mai soseau. Lumea nu ştia cum să tălmăcească zăbava. Oare întârzierea era bine sau rău prevestitoare?! În vreme ce târgoveții se frământau, cumpănind între teamă şi nedumerire, sosi vestea că năvălitorii se opriseră la Roman ca să-i adaste pe munteni, căci singuri se temeau pesemne să atace cetatea de scaun. Ştirea nu linişti însă pe nimeni, mulțimea celor care se băjeneau sporind de la o zi la alta.

Deşi Lupu era hotărât să-şi înfrunte duşmanii, se gândi, din prevedere, să-l trimită totuşi pe nepotul său,

Material cu drept de autor

Ştefăniță paharnicul, la Cetatea Neamțului, unde era ascunsă uriaşa vistierie a țării. Trebuia să întărească paza cetății față de orice primejdie ce s-ar mai putea ivi. Nu se cuvenea să uite că, dacă vrăjmaşii veneau de-a lungul Bahluiului spre Iaşi, se găseau aşezați între el şi prețioasa sa hazna, deci îi tăiau calea de a se sluji de avuțiile adunate. De aceea unele măsuri de a păstra nevătămată stăpânirea asupra comorilor sale nu era îngăduit să fie lăsate de-o parte. Puțină grijă nu-i putea strica defel.

Ştefăniță paharnicul merse în tihnă fără a întâmpina vreo opreliște, urmând până la Siret chiar drumul cel mare. Potrivnicii pare-se că nu îndrăzniseră să părăsească Romanul după ce li se vestise că uneltirea le fusese dată pe față, iar Vasile vodă Lupu nu va mai fi înjunghiat. Ajuns la Siret, nu văzu nici o pricină de grabă, căci ardelenii păreau a se afla încă departe. Drept care, după ce trecu râul, aşeză iarbă de puşcă sub grinzile podului şi-l aruncă în aer, pentru a-l sili pe vrăjmaş să zăbovească cât mai mult, de voia să-şi urmeze drumul peste apă. Lucrul oricum nu era tocmai lesnicios, căci Siretul era peste măsură de umflat de şuvoaiele năvalnice de primăvară, potopind pe alocuri malurile spre a bălti prin luncă.

De aici paharnicul coti peste creasta din fața sa, spre a ajunge în valea râului Moldova, de-a lungul căruia urcă până la vărsarea Neamțului. Apoi se abătu pe cursul acestuia, pentru a ajunge în cele din urmă la masul său. Porunca pe care o primise era împlinită! Marea hazna domnească ajunsese sub stăpânirea sa, iar zidurile cetății erau temeinice, fără a mai vorbi de coastele din jur, foarte râpoase şi greu de urcat.

*

* *

Material cu drept de autor

Capitolul XII

Deşi olăcarii lui Diicu poposiră în cetatea de scaun încă de la crăpatul zorilor, odată cu deschiderea porților, fură deîndată pe dată primiți la Curte, căci voievodul se trezise deja. Aflând că oştile sale mărşuiau biruitoare pe meleagurile Moldovei, că marea năvală se dezlănțuise, se învioră, cuprins de o plăcută înfiorare. De obicei era o fire foarte socotită şi-şi cântărea cu osebită grijă orice hotărâre înainte de a o înfăptui, încât puțini bănuiau că în spatele liniştii şi a cumpătării se ascundea un tumult de simțiri clocotitoare. Totuşi avea şi clipe când îl ademenea primejdia şi plăcerea înfruntării ei. Bătrânețea nu-l sleise şi nu-i secătuise nici dorul de peripeții osebite, atât de trebuitor unui om al faptelor, oricând gata să înfrunte neprevăzutul.

Fiind singur – deci neavând față de cine să se ascundă –, îşi îngădui să dea frâu liber, câteva clipe, simțămintelor sale adevărate, necernute prin răceala nepărtinitoare a cugetării cumpătate şi a canoanelor care rânduiau mersul vieții de Curte. Zâmbi cu plăcere răutăcioasă la gândul că în sfârşit îi va da cuvenita plată lui Vasile Lupu. Până acum, vreme de mai bine de douăzeci de

Material cu drept de autor

ani, se supusese sfaturilor aşezate şi învoielilor înțelepte, mulțumindu-se să se apere de repetuitele atacuri ale principelui moldav. Acum călca pentru prima dată obiceiul paşnicei şi smeritei apărări, cale aleasă statornic ca om cuminte se afla, şi se avânta într-o încercare îndrăzneață. N-ar fi fost sincer dacă n-ar fi recunoscut că primejdia în care se vâra îl ispitea, îl înfierbânta şi-i trezea în suflet o plăcere aparte, pe care o trăise numai cu mulți ani în urmă, când purtase războiul pentru scaunul Ungrovlahiei.

Se plimba plin de frământare prin iatac, cuprins de un avânt tineresc. Era nerăbdător; trăia cu înfrigurare luptele care se izvodeau în zarea vremii şi bucuriile izbânzii! Îl năpădiră o mulțime de gânduri şi socotințe. Bătăliile de pe câmpurile Moldovei întrupau de bună seamă lucrul cel mai însemnat în acea clipă, fiind pragul de plecare şi temeiul tuturor celorlalte făptuiri ce-i stăteau în față, dar nu închipuiau miezul a ceea ce avea de împlinit! Sâmburele zămislirilor sale sta taman în dorința rezidirii, după voia sa, a stăpânirii vecine, năruite de nevoințele războiului abia pornit. Dacă aceasta nu avea loc, sau se săvârşea în chip nefericit, toate jertfele făcute îşi pierdeau rostul şi prețul! Iar ținta din urmă a zbaterilor sale era ca, purcezând de aici, să înjghebeze o temeinică înfrățire a celor trei principate surori, dar, până să se ajungă aici, mai era mult de trudit!

Pentru a-şi limpezi îndatoririle care-i stăteau înainte, cât şi pentru a-şi face rânduială în gânduri şi năzuințe avea nevoie de un auzitor de credință, care să fie totuşi mut, un soi de duhovnic, față de care, vorbind de unul singur, să-şi poată destăinui neîngrădit păsurile. Iar dacă acesta, la urmă, îşi îngăduia a-i da unele povețe, stăruind cuviincios asupra vreunor slăbiciuni ale plăsmuirilor sale, era cu atât mai bine. Numai să nu se întindă prea mult... În prima clipă se gândi la logofătul său de taină – Sava din Fudulești – care, chinuit şi el de nesomnul bătrâneților, avea

Material cu drept de autor

obiceiul de a sosi la Curte cu noaptea-n cap. Porunci să fie chemat în spătăria mică, dar fu înştiinţat că, din păcate, nu sosise încă. Atunci îşi scormoni mintea în căutarea unui alt auzitor, care să fie la fel de supus şi de cuviincios întru smerenie, dar nu găsi nici un altul. Nerăbdător fiind, şi neavând de ales, trimise vorbă marelui logofăt să i se înfăţişeze în grabă. Cum însă acesta locuia departe de palat, dură o bună bucată de vreme până când cel chemat putu răspunde voii sale, vreme îndestulătoare ca domnul să mai sloboadă câteva porunci. Între altele hotărî întrunirea, încă pe la al doilea ceas al dimineţii[17], a marelui divan al ţării. Ora rânduită pentru ţinerea sfatului, întrucât era neobişnuit de timpurie, dădea de înţeles că ar fi vorba de o pricină pe cât de grijnică, pe atât de neaşteptată şi de zornică.

Domnul nu se întorsese de la utrenie, când boierii se aflau deja adunaţi, în aşteptare, în spătăria cea mare. În dimineaţa aceea Matei vodă dorise să asculte slujba singur – fără alaiul îndătinat –, de aceea alesese, în locul marii biserici domneşti, micul paraclis din dosul palatului, lipit de temelia Turnului Chindiei. La drept vorbind aceasta, în mod obişnuit, era locul de închinare doamnei sale şi al suitei ei feminine. În cucernica sa schimnicie nu fusese îngăduit decât vel logofătul, cu care dimpreună întârzia ciudat de îndelung la slujbă.

Boierii se rânduiră după rang şi dregătorie în stranele de lemn. Deşi acestea îi sileau la o şedere ţeapănă, silnică, fremătau de nerăbdarea curiozităţii stârnite. Într-un târziu Radu Cocorăscu se ivi în marea odaie şi, învăluit de o tainică tăcere, se îndreptă spre locul său, făcându-se a nu băga de seamă privirile care-l iscodeau cu stăruinţă întrebătoare. Îndată după aceea surlarii trâmbiţară scurt de

---

[17] Conform sistemului oriental de consemnare a timpului, inspirat de Noul Testament, începutul ceasului al doilea din zi corespunde cu ora 7 antemeridian de astăzi.

Material cu drept de autor

câteva ori şi, în aceeaşi clipă, uşiţa grea de stejar de lângă scaunul domnesc se deschise. În chenarul ei apăru chipul bătrânesc, albit, al voievodului. Toţi cei aflaţi de faţă îi întâmpinară, printr-o adâncă plecăciune, intrarea şi aşezarea în jilţul său princiar. După un scurt răgaz surlele trâmbiţară din nou, iar boierii se reaşezară smeriţi, aşteptând în tăcere să li se desluşească rostul chemării lor.

La un semn abia văzut al Măriei Sale, vel logofătul Radu Cocorăscu ieşi câţiva paşi mai în faţă, spre a veni în întâmpinarea curiozităţii care-i rodea, tulburându-le tihna. Bătrânul îşi începu cuvântul, făcând o scurtă cercetare a legăturilor cu Moldova din ultimii ani. Pizmaş şi uneltitor, Vasile vodă Lupu a năvălit în mai multe rânduri asupra blândului Matei vodă, stăpânul lor iubit, slăvit fie-i numele! – le aminti el. Înţeleptul şi nelacomul lor principe a alungat, ajutat de pronia binevoitoare şi iubitoare de dreptate, pe silnicul năvălitor. Deşi supărările nu au fost puţine, chibzuitul şi paşnicul lor domnitor nu s-a lăsat ispitit de imbolduri sufleteşti mărunte şi nu a cercat vreodată să se răzbune, călcând hotarele ţării învecinate, spre a-l pedepsi pe cârcotaş. Multă vreme fuseseră îndreptăţiţi să creadă că împodobita înţelepciune şi minunata cumpătare a slăvitului lor voievod au luminat mintea acelui megieş urzitor, căci acesta şezuse apoi, aproape zece ani, cu linişte şi prieteşug. Dar s-au înşelat, căci, în adâncul sufletului său întunecat, nu au încetat să mocnească aceleaşi năzuinţe pline de făloşenie, acelaşi cuget nesătul. Nişte cărţi ale Lupului, căzute printr-o norocită soartă în mâna Strălucirii sale, dovedesc ca neîndoioase asemenea gânduri duşmănoase. „Ori acum a sosit clipa când trebuie să hotărâm dacă ţara ne este primejduită cu adevărat sau nu. Trebuie să cercetăm dacă mărturiile care ne-au căzut în mână nu sunt cumva ticluite, căci în acel paşă al Budei care ne-a trimes răvaşele de învinuire a Lupului nu se poate avea prea multă încredere.

Material cu drept de autor

Deci cade în seama noastră îndatorirea de a alege adevărul de neadevăr, dovezile măsluite cu bună ştiinţă de cugetarea dreaptă şi curată, iar la urmă să hotărâm dacă trebuie să ne socotim loviţi de o grea primejdie, sau dacă aceasta nu este decât o amăgitoare părere. Deci să dăm umilul nostru sfat măritului nostru voievod, ca Măria Sa să cunoască voinţa adunării noastre şi s-o împlinească aşa cum va crede că este mai bine!"

Deşi le cunoştea, bătrânul vel logofăt se făcu a uita cercările deja făcute la Poartă pentru a cuceri bunăvoinţa înalţilor dregători de acolo pentru îngăduirea lui Gheorghe Ştefan ca domn şi pentru a dezvinui năvala lui Diicu în Moldova. De bună seamă aceste cereri tainice nevoiseră ţara la temeinice cheltuieli, dar domnul socotea că bănetul astfel risipit fusese dat cu folos şi nu trebuia să-i pară rău după el. Ceea ce bătrânul dregător nu ştia, era că, din păcate, după prima seamă de galbeni trimisă deja la Ţarigrad, capuchehaia munteană ceruse mai apoi şi mai mulţi bani, căci, după cum scria în taină domnului, mai erau încă multe uşi de uns spre a se deschide...

Matei asculta încheierile lui Radu Cocorăscu cu o uşoară încruntare, pe care nu şi-o ascunse, pentru ca marele logofăt să-i înţeleagă limpede nemulţumirea, întrucât nu-i împlinise porunca întocmai. Ca să nu pară peste măsură de părtinitor în gâlceava cu Moldova, se ferise anume să înfăţişeze el pricinile de nemulţumire faţă de domnul vecin, trecând îndatorirea asupra lui Radu Cocorăscu. Prin aceasta se putea zice că imboldul de a sfătui asupra acestor împrejurări nenorocite venea dinspre adunare, care s-ar simţi în primul rând ea – şi nu domnul – atinsă de plănuirile lui Vasile Lupu. Principele nu apărea astfel ca fiind mânat de vreo vinovată siniubire, sau de nişte patimi josnice, ci se înfăţişa în chip de apărător al unor nevoinţe de obşte: supuşii îngrijaţi îl rugau preaplecaţi să-i izbăvească de primejdiile

Material cu drept de autor

care-i amenințau, iar el, mărinimos şi fără a lua în seamă greaua trudă ce-i stătea în față, se jertfea fără şovăială şi fără teamă spre a-i mântui. C-ar trage vreun folos din toate acestea nici nu putea fi vorba. De bună seamă că marelui logofăt nu-i putuse mărturisi răspicat toate aceste gânduri şi dorințe de răstălmăcire a împrejurărilor, dar nădăjduise că acesta pricepuse şi singur încotro țintea.

De altfel, pentru a-l sili să-i împlinească voia, îi ceruse să ia cuvântul, fără însă a-i da prea multe alte deslușiri, pe care le socotea ca fiind întrevăzute de dregător. Îl sfătui doar cum să înceapă; să purceadă cu nişte lămuriri prin care să aducă aminte divaniților dovezile vrăjmaşelor porniri ale vecinului din miază-noapte – mare parte a lor, precum cartea venită de la Buda, fiindu-le în bună măsură deja cunoscute – şi să sfârşească prin a întreba ce se cuvine să facă țara față de atâta potrivnicie năpăstuitoare. Oare neînțelegerile se mai pot stinge prin simple neguțări paşnice, sau îşi pot dobândi liniştea numai printr-un război neiertător? Domnul, spre a nu lăsa îndoieli asupra dorințelor sale, îi dăduse de înțeles – şi încă nespus de limpede – că pe gustul său ar fi calea a doua, ceea ce însemna că dregătorul era îndrumat să-şi arate şi el sprijinul pentru aceasta din urmă, socotind-o mai potrivită. Ca să-şi înfățişeze neîncrederea în temeinicia mărturiilor care le căzuseră în mână – şi totodată față îndreptățirea unui război –, nu fusese nici o clipă vorba, întrucât asemenea cugetări erau potrivnice țelurilor sale! Ori împăciuitorul Radu Cocorăscu, prefăcându-se a nu fi priceput unde bate, călăuzise divănitul taman pe acest făgaş nedorit. El nu cerca a dovedi că nu se mai află nici o cale de împăcare, arătând că impasul la care se ajunsese este fără ieşire, deci că o bătălie devine de neînlăturat. În loc de asta se întreba dacă vrajba dintre cei doi cârmuitori este chiar atât de adâncă încât să devină un temei pentru un război între țările lor, lucru de trebuința

Material cu drept de autor

căruia, da de înțeles, că se cam îndoieşte. Pe deasupra mai semăna şi neîncredere în cele scrise de paşa Budei.

Dacă se urma pe mai departe făgaşul acestor judecăți, adunarea s-ar fi abătut cu totul de la cele țintite de Matei vodă. El voia ca sfetnicii să-i arate că războiul a devenit de neînlăturat, iar apoi, în numele țării, să-i ceară stăruitor să pună mâna pe arme. Ori cum se putea ajunge la asemenea încheiere, dacă, din capul locului, sfatul purcedea prin a se întreba dacă pricinile gâlcevilor apărute aveau sau nu un temei adevărat şi vrednic de a fi luat în seamă?!

Marele logofăt, osânzos şi greoi, liniştit şi părelnic atât de supus, era totuşi un cuget greu de clintit din ale sale, care ştia bine ce voia. Şiret, ocolea înfruntările deschise, se ferea de a se pune în gură cu cineva şi – sub chipul blajinătății, al bunăvoinței, al ascultării – cu răbdare, îşi strecura propriile crezuri. Şi acum făcuse la fel; nu cârtise la auzul hotărârilor şi judecăților domnului şi nu scăpase nici o vorbă împotrivă-le, de parcă le-ar fi împărtăşit; în schimb, sub veşmântul unei depline înrobiri față de Măria Sa, îi împlini poruncile în aşa fel încât părerile sale să se facă auzite, ba chiar să fie urmate de cei din jur. El se prefăcea neprihănit şi lipsit de plecări ascunse, spre a putea sădi credința că alunecările sale de la poruncile primite sunt rodul unor mici greşeli de înțelegere şi nicidecum urmarea unei îndărătnice plecări spre nesupunere sau neatârnare. De altfel pentru a se despăgubi de aceste „mici greşeli" scăpate chipurile „fără voie", arăta o osârdie peste măsură de îndatoritoare, încât era greu să fie învinuit de rea-voință.

Voievodul însă era mult prea priceput în a citi în cugetul oamenilor şi în a le ghici gândurile ascunse, încât să se lase atras în capcana pe care i-o întindea cu atâta părelnică nevinovăție vicleanul dregător. O clipă fu bântuit de furie şi se întrebă dacă nu a greşit păstrându-l pe Cocorăscu prea îndelung în logofeție. Acesta pare-se că

Material cu drept de autor

ajunsese să privească slujba ca pe o moşie pe care o poate folosi după bunul său plac, luându-şi chiar unele ifose de neatârnare, care puteau deveni primejdioase. Dintr-o slugă menită în primul rând să împlinească voința stăpânului, înclina să devină un obraz care socoteşte că de părerea sa acesta trebuie să țină seamă! Poate că totuşi a sosit vremea să facă o temeinică primenire a Curții... Deşi poate îndreptățită pentru învârtoşarea cârmuirii, îndepărtarea moşnegilor cu care se obişnuise – şi care, mai toți, erau încă vânjoşi, încât nu-şi trădau anii –, i-ar fi dat simțământul – peste măsură de apăsător – că lumea lui se scufundă, ridicându-se în juru-i o alta – străină –, a unei noi vârste, în mijlocul căreia rămânea înfipt ca un pisc singuratec şi uitat de vreme.

Oricum, aceasta era o grijă a viitorimii, asupra căreia urma să mai cumpănească. Acum însă se ivea nevoia de a făptui ceva neîntârziat, spre a reînturna soborul pe făgaşul ce-l dorea, dezrădăcinând cu totul cercarea vicleană a marelui logofăt de a-i strica plănuirile. Drept care intră în vorbă, retezând cugetările sfetnicului său:

- Dovezile neprieteniei lui Vasile vodă față de noi şi de țară au fost înfățişate sfatului pe măsură ce acestea au ajuns la ştiința noastră, ca atare vă sunt pe deplin cunoscute şi nu cred că mai e trebuitor să stăruim asupra lor şi să le mai cântărim. Acum se cuvine să facem un pas înainte şi să ne gândim ce este de făcut pentru a preîntâmpina primejdia care vine dinspre Iaşi, asupra căreia nu mai avem pricină a ne mai îndoi.

Domnului i se păru că chipul prea răspicat prin care înlătura orice preget asupra pricinilor de război dă celor care-l ascultau simțământul că li se îngrădeşte dreptul liberei cugetări, silnicindu-le cumva voința. Ori tocmai pentru a nu trezi asemenea stări sufleteşti împotrivitoare socotise potrivit să se slujească de mijlocirea lui Cocorăscu. Din

Material cu drept de autor

păcate acesta îi înşelase aşteptările de astă dată, iar prin felul în care fusese nevoit a cuvânta mai înainte, spre a-i şterge înrâurirea, era încredințat că i-a cam râcâit în străfundul ființei lor pe divaniți. De aceea, spre a-i împăca întrucâtva şi a nu le da credința că este prea silnic, adăugi cu o voce ceva mai îngăduitoare:

- Legat de paşa de la Buda – drept este – că e un fățarnic. Chiar şi numai împrejurarea că pe de-o parte ne-a pus la îndemână atât nouă, cât şi craiului Rákóczi cărțile de uneltire ale Lupului, iar pe de alta – dovedindu-se taler cu două fețe – a trimis la Iaşi răspunsurile noastre, o dovedeşte îndeajuns! Dar, că răvaşele care au ajuns la noi spun adevărul adevărat, nu încape îndoială, căci, în clipa când i-au fost înfățişate prin mijlocirea soliilor noastre, cât şi al acelora crăieşti, Lupu nu le-a tăgăduit, ci a tăcut mâlc. Ba mai apoi a umblat chiar după împăcare, cerându-şi fățarnic iertare, ca să ne prostească, cercând a ne adormi luarea aminte. Iar tăcerea, urmată mai apoi de cerşirea iertăciunii – şi cu atât mai mult desluşirile sale prevenitoare ce-au urmat – sunt şi ele un răspuns; şi încă unul peste măsură de grăitor!

Apoi, spre a le da ghes celor plecați să stea reazăm părerilor sale, se gândi să-i ajute a întrevedea noi argumente cu care i-ar putea veni întru întâmpinare, îndrumând vorbitorii cum şi încotro să bată pe mai departe:

- Precum, poate, ați aflat şi unii dintre dumneavoastră, din pricina prea multor strâmbătăți, nici chiar moldovenii nu-l mai suferă pe Vasile vodă şi sunt gata de a se ridica împotrivă-i. Ar fi deci un bun prilej de a-l clătina din stăpânirea țării sale, venindu-i de hac. Ne-am sfătuit şi cu vecinul şi prietenul nostru, craiul Ardealului. Domnia sa a hotărât să-l ajute pe vel logofătul Gheorghe Ştefan, cel care s-a aşezat în fruntea nemulțumirilor de dincolo de Milcov. De altfel n-a întârziat să treacă şi la fapte, aşezându-şi sluga – pe Kemény – în fruntea unei oşti

Material cu drept de autor

numeroase, care călcă deja pământurile de dincolo de munți. Dar toate împrejurările acestea ne pun în fața unui mare impas. Oare în acest ceas de cumpănă îl putem lăsa singur pe măritul crai, de care ne leagă sfinte legăminte, care ne-au înfrățit? Oare ce va crede despre noi văzând că-l părăsim? Nu se va scârbi dinspre noi şi la rându-i ne va lăsa de izbelişte când soarta ne va pune pe noi la încercare?! Sunt cu atât mai îngrijat, cu cât înfrângerea sa ar fi de mare primejdie şi pentru noi! E greu de crezut că Vasile vodă, dovedindu-l, se va opri şi nu va porni urgia şi împotriva noastră, cum a mai făcut-o de altfel de destule ori. Şi nu numai izbânda îi va da inimă întru aceasta, ci chiar cumpătata noastră înfrânare în ale războiului, pe care de bună seamă o va lua drept un semn de teamă şi de slăbiciune! Şi în acele clipe ne vom găsi singuri în fața sa! Neamestecul înseamnă nu numai primejduirea vieții şi a averilor noastre, ci şi mutarea câmpurilor de luptă pe meleagurile de dincoace de Milcov, adică pe la noi. Aşadar țara va avea parte de multă nenorocire, jaf şi stricăciune! Vai nouă! Oare n-ar fi mai nimerit să ne dobândim liniştea prin război şi să câştigăm pace statornică prin stârpirea răului din rădăcină?! Într-un cuvânt, deci, vă cer să alegeți între pace şi război, între a vedea pustiită țara noastră sau pe aceea a vrăjmaşului!

Boierii băgară pe dată de seamă că între spusele domnului şi cele ale logofătului e o vădită osebire şi nu ştiau cum s-o tâlcuiască. Oare să fie un semn că Maria sa doreşte o cercetare peste măsură de temeinică a împrejurărilor, îngăduind punerea în cumpănă chiar a părerilor sale? Sau să fie o vorba doar de o nepotrivеală întâmplătoare, rod al unei scăpări a marelui logofăt? Ori poate bătrânul Cocorăscu să fi fost cuprins de o răbufnire de nesupunere?! Lucrul ar fi fost însă cu totul neobişnuit pentru firea sa blajină şi ascultătoare, dar totuşi deloc de mirare dacă te gândeai că

Material cu drept de autor

era un împătimit iubitor de pace şi înfrățire, făcând întotdeauna tot ce putea pentru a preîntâmpina gâlcevile şi cârcota. Puteai oare să i te alături fără riscuri?! Dacă te luai după spusele sale nu erai cumva primejduit să stârneşti mânia domnului? Poate că ceea ce îi era îngăduit credinciosului bătrân nu ar fi fost privit cu aceeaşi înțelegere dacă la mijloc se afla un boier mai tânăr şi mai puțin iubit! Sau poate era o capcană întinsă cu bună ştiință sfetnicilor, pentru a-i ispiti la sinceritate şi a le iscodi gândurile cele mai ascunse, pentru a-i cerne mai apoi?

Tăcerea devenea stânjenitoare, cu atât mai mult cu cât domnul, deşi se arăta liniştit şi senin, îi scruta cu mare asprime, dovadă neîndoioasă că nu va lăsa pe vreunul să scape fără să-şi spună răspicat părerea. În cele din urmă marele postelnic Constantin Cantacuzino, punându-şi soarta în cumpănă, deci lăsându-se în voia întâmplării, se sculă în picioare şi purcese a-şi arăta părerile, deşi în sinea sa nu era încredințat că nu face o prostie.

De bună seamă nu dorea războiul, zise el. Pricina pentru care nu-i era prielnic o înfățişă însă destul de încurcat, încât auzitorii nu prea îl putură înțelege. Vorbea de prădăciuni şi de multe alte supărări, care însă, arătase domnul dintru început, nu-i vor ocoli nici dacă stăteau de-o parte. Matei îl asculta părelnic nepăsător, fără ca vreo vână a obrazului să i se clintească, încât să-i poți ghici simțămintele pe care le încerca în vreme ce-l asculta. Dar, deşi nu lăsa să se întrevadă nici cel mai neînsemnat gând care-l frământa, cerceta cu băgare de seamă – şi nu fără o anume înveninare – temeiurile pe care dregătorul îşi clădea desluşirile. Negreşit, neprețuitul său postelnic nu vedea cu ochi buni unele schimbări care s-ar petrece la Iaşi, căci avea acolo doi frați, aflați la mare cinste la Curtea lui Lupu: unul dintre ei, Toma, era mare vornic al Țării de Sus, iar celălalt, Iordache, mare vistiernic. Ori aceştia erau prea atârnători de voievodul

Material cu drept de autor

de acum, ca să poată nădăjdui că logofătul Gheorghe Ştefan va avea vreo încredere în supunerea lor. Apoi între ei şi logofăt se născuse chiar un soi de pizmaşă nesuferire. Datorită bogăției şi rangurilor lor, cei doi Cantacuzini doreau adesea să treacă înaintea celorlalți sfetnici – între care se număra bineînțeles şi Gheorghe Ştefan –, ceea ce pricinuia frecuşuri surde în lumea aleasă a Curții ieşene. Nefiind deci peste măsură de plăcuți noului pețitor al scaunului domnesc, apusul lui Lupu însemna şi sfârşitul slavei lor. Ori, odată cu năruirea celor doi frați, şi postelnicul era atins de izul unei anume scăpătări, ceea ce îi ştirbea întrucâtva renumele.

Acesta, deşi nu era prea potrivită clipa ca să le amintească faptul că neamurile sale apropiate slujeau unui domn socotit vrăjmaş, mărturisi că, prin legăturile temeinice pe care le are la Iaşi, nu numai că l-ar putea potoli pe Vasile vodă Lupul, răcindu-i avântul, dar totodată ar putea mijloci chiar unele negoțări rodnice între cele două Curți. Ba, se lăudă el, nu era cu neputință ca, pe această cale, să aducă împăcare chiar între Rákóczi şi Lupu, oprindu-l pe Kemény, despre care avea ştire că năvălise deja Moldova, trecând cu oastea până dincolo de Bacău. Deci, având de ales între două căi, el o socoate mai prielnică pe cea întemeiată pe negoțări şi e gata chiar să devină mijlocitorul înfăptuirii unei păci trainice între cei doi principi.

Cantacuzino credea cu adevărat într-o astfel de putință, căci, în ciuda sârgului lui Diicu de a zăvorî ieşirile din popasul de la Râmna, iscoadele sale îl înştiințaseră că, în vreme ce Kemény dezlănțuise bătăliile, oastea munteană stătea încă în aşteptare şi deci se mai putea face o încercare de ultimă clipă de a afla o cale de paşnică împăcăciune. Pe deasupra era de crezut că Lupu – văzându-se atacat şi primejduit de ardeleni – de nevoie, ca să nu-şi atragă pe cap şi muntenii, ar fi fost plecat să lase să treacă mai mult de la

Material cu drept de autor

sine, învoindu-se cu nişte legăminte peste măsură de prielnice. Ori meritele de mijlocitor ale postelnicului deveneau cu atât mai preţioase, iar izbânda sa cu atât mai răsunătoare, cu cât neguţările ar fi adus domnului foloase cât mai mari.

Mai mulţi mari boieri fură zădărâţi de cele spuse de vel postelnic, părându-li-se că acesta se grozăveşte cu puterea de a mânui până şi cârmuirea ţării învecinate (fără a mai vorbi de cea a ţării lor!). Totuşi în sinea lor recunoşteau că nu era vorba de o făloşenie lipsită cu totul de îndreptăţire, căci nu socoteau cu neputinţă ca acesta chiar să împlinească cele făgăduite. Îi încerca însă pizma la gândul că postelnicul, arătându-se gata de a dezlega impasul cu vecinii, ba pe deasupra fără a nădăjdui, chipurile, la vreun folos pentru sine, găteşte totuşi calea de a se strecura cât mai sus lângă domn – şi aceasta în paguba lor!

Mai departe luă cuvântul marele vistier Ghinea Brătăşanu, şi el tot grec de neam, ca şi vorbitorul de dinaintea sa, dar în aprigă potrivnicie cu acesta, din pricina despreţului cu care cel dintâi – ca slăvit scoborâtor al vechilor basilei din împărăţia Bizanţului, cât şi al rigilor Franţii – îl întâmpina de fiece dată pe el, sărman lăcătar rătăcitor prin ţinuturile de apus ale nesfârşitei împărăţii a Sublimei Porţi. De altfel vel vistiernicul aflase că, printre cunoscuţii săi, postelnicul, aducând vorba de isprăvnicirea vistieriei, unde bănuia că se petrec o samă de nelegiuiri, ar fi zis plin de dezgust: „După ce a părăsit înaltul cin strămoşesc de olar şi-a pornit haimanalâcul ca lăcătar prin părţile mai dinspre noi ale Eladei, tare mi-e teamă că a spart mai multe lacăte, decât cele pe care le-a dres!", dând de înţeles că Brătăşanu s-ar fi îndeletnicit şi cu spartul caselor, deci cu tâlhăria. Ori vel vistierul nu putea uita această ocară muşcătoare. Pe deasupra Ghinea se temea acum că nişte neguţări rodnice, purtate prin fraţii săi, ar putea deveni

Material cu drept de autor

pentru postelnic temeiul unei înălțări şi mai grozave decât aceea de până acum. Ori acest gând nu putea decât să-l râcâie adânc pe suflet şi să-i întărâte înciudarea împotriva fârtatului său. De altfel simțământul se adăuga unei vrăjmăşii mai vechi, născute cu ani în urmă. Toate aceste socotințe şi imbolduri sufleteşti alcătuiau temeiuri îndestulătoare ca să fie peste măsură de pornit împotriva unor neguțări între Matei şi Lupu. Pe deasupra împăcarea paşnică a muntenilor cu moldovenii mai era neprielnică şi pentru înfăptuirea uneltirii puse la cale dimpreună cu vel armaşul şi cu slugerul Socol.

Îndemnat deci de atâtea pricini, pentru el foarte temeinice, se dezlănțui furtunos împotriva spuselor de mai-nainte. Pentru înălțarea cinstii şi numelui Măriei Sale – arătă el cu înfierbântare – e de o deosebită însemnătate ca, nelegiuitele ocări care i-au fost aduse domnului în lungul vremii de către moldovean să fie plătite în chip necruțător, cu spada scoasă din teacă, şi nu răscumpărate pe calea umilitoare a neguțărilor şi a milogelii!! Plin de viclenie stărui cât putu de mult asupra acestei cugetări, întorcând-o pe toate fețele, căci îşi dădea prea bine seama că asemenea vorbe întărâtă sufletele – tocmai pentru că nu se întemeiază pe puterea judecății, ci răscolesc doar simțirile omului. De oprirea din drum a lui Kemény nici nu putea fi vorba după părerea sa. „Dimpotrivă, acesta este un prilej fără seamăn, care nu trebuie scăpat, cu atât mai mult cu cât oastea moldavă e lăsată la vatră pe răstimpul postului Paştelui, deci Vasile vodă e lipsit în această clipă de orice apărare. Ne găsim în fața unui mănunchi fericit de împrejurări care înlesnesc nimicirea vrăjmaşului neodihnit al slăvitului nostru voievod, pe care îl iubim şi-l cinstim peste măsură!" încheie el pestrița sa cuvântare.

Matei se veseli în sinea sa de chipul nedesluşit cum îşi tocmise spusa marele vistiernic, căci, din ultimele sale

Material cu drept de autor

vorbe, nu pricepeai prea limpede pe cine iubeşte, pe domn sau pe vrăjmaşul acestuia. Dar şi mai pline de haz sunau în gura vistiernicului părerile despre apărarea cinstei şi al bunului renume, căci el, un căpătuit prin mijloace nu tocmai de laudă, de neam din cel mai prost, cu suflet de negustor, uita, atunci când era vorba de bani, de orice cuviinţă, fiind în stare de orice josnicie! „Totuşi, deşi e de-o grosolănie neîntrecută şi nu se întrece ca alţii cu tot felul de simţiri subţiri şi gingaşe – îl dezvinui voievodul în gând – e un om pe care poţi pune temei, căci nu te lasă cu treaba neisprăvită, care şi acum a priceput repede şi uşor ceea ce doresc de la acest divan şi mi-a împlinit voia fără nazuri şi zadarnice frământări sufleteşti, legate de teama mustrărilor de cuget sau de cumpăniri întru osebirea binelui de rău." Deci, îşi zise mai departe în gând, Ghinea îl slujea chiar mai bine decât logofătul, de care-l legau atâtea amintiri. La urma-urmelor acesta i se părea o fire deschisă, care înţelegea să împlinească poruncile fără a le cântări dacă sunt drepte sau nu, rodnice sau nefericite, care nu îl silea să ţină seamă, zor-nevoie, de părerile sale. Înainte-i, boierul nu cerca a se arăta ca obraz cu oarece însemnătate, căruia eşti dator să-i arăţi o mai mare preţuire decât altora. Era deci sfetnicul desăvârşit, împlinitor neclintit a oricăror porunci. De bună seamă că domnul n-ar fi gândit astfel dacă ar fi aflat că Ghinea se arăta dornic de a se urma calea războiului nu pentru că-i întrevăzuse dorinţele şi nu pentru că s-ar fi grăbit să le vină în întâmpinare, ci, dimpotrivă, pentru că nădăjduia că în acest chip îi va grăbi căderea. Ghinea era încredinţat că Matei îşi va rupe gâtul în acest război şi se va deschide astfel drumul alesului său de la Dârstor.

De altfel, sub înrâurirea acestei credinţe, cu grosolănia-i obişnuită, zisese într-una din zilele trecute lui Socol Cornăţeanu, cu care stătea la taclale despre cele pe care de bună seamă le făptuia Diicu la Râmna:

Material cu drept de autor

„Boşorogul nu-l va putea doborî în nici un chip pe moldovean! Lupu este încă tânăr, sau, oricum, în floarea vârstei; e om fălos şi vrednic. Acum îi are şi pe cazaci de partea sa, iar aceştia sunt războinici plini de destoinicie! Cum să le facă faţă un bătrân nevolnic, pe care boierii l-au părăsit şi-a încăput pe mâna unui nepot nătărău şi plin de ifose?! Matei nu are nici un fel de sorţi de izbândă. Ori o înfrângere va pricinui starea de năuceală şi descumpănire care ne va ajuta ca să-l aducem în scaun pe feciorul Mihnii! Atunci de ce să nu voim războiul, dacă în acest chip Matei îşi sapă singur groapa – mai bine decât am putea-o face noi – şi-şi dă singur osânda de cădere din drepturi, scăpându-ne de osteneala de a-l surpa prin sârgul nostru?!”

Mult mai pornit împotriva cugetărilor călduţe şi liniştitoare ale marelui postelnic, fu aga Radu Popescu, cumnatul doamnei. El, înfocat slăvitor al lui Matei şi al nepotului său, încuviinţă din inimă spusele făţarnicului şi răzvrătitorului de vistier şi se dezlănţui peste măsură de furtunos asupra lui Constantin Cantacuzino, la urma-urmelor cu adevărat credincios voievodului. Patima şi nestăpânirea cu care osândea părerile unuia dintre sfetnicii cei mai de seamă ai ţării, el, un boier de mâna a doua, care era poftit arar la sfaturile domneşti – şi atunci numai încălcând obiceiul îndătinat –, zădărî pe toţi marii dregători, chiar şi pe potrivnicii postelnicului. Chiar şi aceştia socoteau că numai ei între ei, boieri de aceiaşi talie, se pot răfui şi judeca unii pe alţii şi nu le este îngăduit celora mărunţi să se amestece în sfada lor, fie ei şi neamuri ale domnului!

Fără voie îi cuprinse un simţământ de înfrăţire cu acela pe care, cu numai câteva clipe în urmă, îl pizmuiau şi-i doreau prăbuşirea. Drept care începură a tuşi şi a mormăi, spre a potoli pe vorbitor, scurtându-i îndrăzneala, vecină cu necuviinţa. Acesta se văzu silit să se întrerupă de câteva ori. „De vreme ce Diicu este plecat, trebuie ca să-i ţină cineva

Material cu drept de autor

partea aici în Divan!" îşi zise mândru Radu Popescu şi se înverşună împotriva dregătorilor de frunte ai țării! Şi cu voce de arțag, de parcă cineva şi-ar fi arătat fățiş în acea clipă vreo părere potrivnică, se oțărî la adunare, mărturisindu-şi însufleţirea şi nerăbdarea cu care aşteaptă bătăliile care le stăteau în față! Ele vor fi spre mărirea domnului, vor închipui o cunună de slavă a cârmuirii sale; vor dovedi încă odată înaltele sale însuşiri ostăşeşti! Pe deasupra izbânda le va aduce şi o bucurie lumească – anume plăcerea răzbunării împlinite, prin îngenuncherea unui duşman vechi şi peste măsură de sâcâitor.

Aga Radu Popescu vedea în doritorii de pace şi împăcare pe potrivnicii cei mai primejdioşi, căci, arătându-şi plecarea pentru neguțări, şubrezeau prin aceasta starea marelui spătar în căderea sa de beizadea şi urmaş la scaunul domnesc al Munteniei. Iar în gând adăugă, numai pentru sine, că pe deasupra mai împiedicau şi înfăptuirea visului, încă tainic, al lui Diicu, de a deveni domn al Moldovei. Pricinile pentru care trebuiau nimiciți fără cruțare erau deci numeroase. În încheiere îl rugă pe domn să-i îngăduie şi lui să plece în tabără la Râmna, ca să-şi dovedească, plin de bărbăție, cu spada în mână, iubirea nemăsurată pentru Măria Sa şi pentru țară.

- Ah, Dumnezeule, ce mărginiți! şopti cu iz de milă Radu Cocorăscu la urechea lui Cantacuzino. Pornirea asta nechibzuită o să ne ducă de râpă... Din nefericire însă este tocmai ceea ce "prinde" la gloată. Uită-te la ei cum grohăie! încheie el scârbit.

Intr-adevăr, boierii de treapta a doua, aflați în spatele stăpânilor lor, pentru a-şi dovedi credința nețărmurită, mergând până la jertfa de sine, socotiră de a lor datorie să încuviințeze lărmuind, atunci când aga se legă să plece pe câmpul de luptă.

Material cu drept de autor

Matei nu se clinti, de parcă n-ar fi auzit nimic. În gând însă îl cântări în câteva cuvinte destul de aspre: „este credincios, dar suferă de meteahna de a fi foarte pătimaş, mărginit şi prea duşmănos; veşnic țâfnos, de parcă toată vremea s-ar gâlcevi cu lumea. Pornirile sale pline de neîngăduință, încăpățânarea prostească, nepriceperea sa de a se mlădia după împrejurări îl fac deseori stânjenitor, deşi în fundul sufletului este unul dintre cei mai credincioşi slujitori ai mei. Ori se înrobeşte cu totul unui gând, ori îl tăgăduieşte în întregul său; cale de mijloc nu cunoaşte. Nu te poți întemeia din pricina asta prea mult pe el, căci în sârgul său pătimaş şi părtinitor stârneşte adesea nemulțumiri, neînțelegeri şi încurcături. Dar acum a făcut totuşi treabă bună. A spus taman ceea ce se cuvenea!"

Socol Cornățeanu se făcu purtătorul de cuvânt al acelora care osândeau necuviința cu care aga se atingea de un om care era cu mult deasupra-i. De altfel aga nu era pe gustul său şi prin aceea că era un părtean peste măsură de înfocat al marelui spătar. Aşa că îi hăcui spusele cu osebită plăcere. Dar i se păru că-i arată o prea mare însemnătate dacă-i va lua în seamă părerile, cântărindu-le în chip cumpătat temeinicia; aşa ceva putea lăsa credința c-ar fi plecat să-l ia în serios, lucru care i se părea stânjenitor față de ceilalți fârtați din divan. De aceea socoti mai nimerit să-i năruie judecățile, făcând haz de ele. De altfel, deşi se alăturase uneltitorilor, se împotrivea unui război cu Moldova. Aflase pe căi ascunse că tabăra de la Râmna avea o largă cuprindere de oameni – pesemne câteva zeci de mii – şi se temea că Matei vodă – slujit de aşa mulțime de ostaşi – ar putea birui, ceea ce îi îngăduia să-şi sporească puterea într-atât, încât să-şi poată împlini plănuirea de a-şi lăsa nepotul de urmaş. Pe deasupra Gheorghe Ştefan, care, pentru ajutorul primit, s-ar simți îndatorat față de Diicu, îi va sta acestuia de reazăm, făcându-l şi mai greu de clintit. (De

Material cu drept de autor

dorința spătarului de a deveni el însuşi domn la Iaşi şi de putința apariției unor neînțelegerilor cu logofătul nu aflase.) Socol socotea că, printr-o chibzuită uneltire, înlăturarea domnului şi a părtinitului său, chiar dacă se va înfăptui mai încet şi cu mai puțină vâlvă, va fi mai sigură şi mai lipsită de primejdii.

Deci avându-l ca potrivnic pe războinicul agă, Socol Cornățeanu îşi însăilă cu încântare părerile împăciuitoriste. Deşi nu aminti nici o clipă numele marelui spătar şi sârgui a lăsa credința că nici pe departe nu s-ar gândi la ceea ce se petrecea la Râmna, le era totuşi vădit tuturor că toată înşiruirea sa de judecăți era pornită împotriva acestuia. Adevărul era însă că nimeni nu se putea agăța de nici o vorbă anume, care să îngăduie să fie învinuit că i s-ar arăta cumva neprieten lui Diicu. Avântul nu i-l răcea nici măcar împrejurarea că se putea întâmpla ca, la viitoarele lor întâlniri tainice, să fie înfierat de către Ghinea, ca vânzător al țelurilor ascunse care-i însuflețeau. De altfel, dacă lucrul se va întâmpla, va întâmpina mustrările părtaşilor întru urzeli cu un zâmbet plin de neprihănire şi, prefăcându-se a uita că certarea sa era legată de împotrivirea arătată dezlănțuirii războiului, se va minuna că fârtații săi se găsesc să-i facă vină din faptul că el, singurul dintre ei, în fața tuturor, se încumetase a-i înfrunta fățiş pe potrivnicii lor de obşte, în frunte cu spătarul, doritor de război. „E de mirare că până şi o faptă plină de bărbătească îndrăzneală poate stârni cârcote!" se va văicări el. Desigur că în cele din urmă, încurcați de viclenia slugerului, nu-şi vor mai putea da seama dacă e sau nu vorba de o încălcare a legământului lor, căci pe de-o parte spusele sale le slujeau nevoințele, deşi pe de alta le stăteau împotrivă; bălmăjiți astfel vor sfârşi prin a-l lăsa în pace.

După Socol se mai ridicară câțiva boieri în apărarea păcii. Unii o făceau pentru că aveau moşii în părțile dinspre

Material cu drept de autor

răsărit şi se temeau de prădăciunile care îi vor năpăstui, fie că veneau din partea oştilor proprii, fie din partea celor vrăjmaşe. Nu le surâdea nici gândul de a se stânge zaherele de la rumânii lor, căci aceasta le scădea putința de a-şi dobândi venitul – în întregul său – de pe ocinile pe care le stăpâneau. Din aceeaşi pricină nu-i încânta nici împrejurarea ca țăranii lor să fie siliți a găzdui oştenii în trecere, căci pârjolurile şi jafurile prilejuite de asemenea cercări le făceau şi lor pagubă, nu numai celora ce argățeau pentru ei, ba le stârneau acestora din urmă nemulțumirea, făcându-i astfel mai greu de stăpânit. Într-un cuvânt, ca să-i poată stoarce ei pe rumâni, trebuia să-i ferească de a fi jupuiți de un altul mai înainte. Dacă nu-i ocroteau, țăranii sleiți, n-ar mai fi putut să-şi împlinească dijmele legiuite, stăpânilor secătuindu-le astfel dobânda. De aceea, cuprinşi de nețărmurită mărinimie, se dădeau în vânt pentru izbăvirea aceluia pe care-l numeau, plin de gingaşă simțire, „truditorul harnic şi smerit, care zămisleşte mierea stupului nostru". A-l smulge pe acesta de la truda sa, era – la urma-urmelor – o nelegiuire care dăunează tuturor stărilor.

Altora războiul le era nesuferit pentru că îi smulgea din viața tihnită cu care erau obişnuiți. Ar fi fost siliți să mărşuiască zile în şir, să doarmă ades sub cerul liber, să mănânce merinde învechite şi sărăcăcioase şi câte alele, la fel de puțin plăcute. Dar pricinile adevărate pentru care doreau pacea, fiind prea meschine, nu puteau fi în nicicum mărturisite fățiş; în locul lor se vedeau nevoiți a închipui altele, care să sune mai puțin stânjenitor.

- Bogăția unei țări nu se clădeşte pe jaf şi nesăbuință! lămureau ei plini de înțelepciune. Desigur că o spadă te duce mai repede şi mai drept la țintă decât chiverniselile legate de ținutul socotelilor gospodăreşti prin catastife, încurcate, lehămetitoare şi lipsite de făloasa cunună a vitejiei bărbăteşti. Dar bogățiile adunate din jaf se

Material cu drept de autor

mistuie repede, fără să dospească şi să crească. Dimpotrivă, avutul întemeiat pe munca măruntă a argaţilor, muncă pe nedrept privită a batjocură, este statornic, căci pe măsură ce-i culegi prinosul, mai spornic rodeşte.

- Pe deasupra, în vreme de război, în loc de a ne îndestula pe noi, ţăranii, meşteşugarii şi ceilalţi truditori adunaţi la oaste aşteaptă să-i îndestulăm noi pe ei! Deci numai pagubă ne aduce părăsirea sculelor robotelii de zi cu zi, iar paguba se îndoieşte dacă ne gândim că pălmaşii câmpului şi ai meşteşugurilor, în loc ca să umple haznalele vistieriei, îşi cer obolul de acolo! Pentru un războinic adevărul este desigur altul decât pentru un grămătic care nu-i însufleţit de imboldul vitejiei şi cinstei deşarte, ci cunoaşte folosul socotelilor băneşti, al câştigurilor şi pierderilor în alişverişuri şi care preţuieşte mai mult îndemnarea unei calfe, decât iscusinţa unui mânuitor al spadei! Totuşi un principe trebuie să ştie a împreuna cele două adevăruri într-o singură fiinţă, căci el este voievod, deci războinic, dar totodată şi domn, adică gospodar şi ocârmuitor!

Matei nu punea sub semnul îndoielii asemenea judecăţi, dar îşi zicea că sunt împrejurări când trebuie să treci dincolo de socotelile mărunte şi migăloase ale logofeţilor şi să cântăreşti câştigul şi în altceva decât în bani sunători.

Radu Vărzaru nu se grăbise să se amestece în sfadă, chipurile din smerenie, nevoind a trece înaintea celora mai mari în rang, cum făcuse, în mod necuviincios, aga. Cu adevărat însă rămăsese la pândă, în aşteptare, ca să vadă cum vor curge lucrurile şi era încântat că doritorii de pace nu puteau face vorbire decât de argumente lipsite de tărie, care, întemeindu-se mai mult pe judecăţi de bun simţ, asemeni unor poveţe bătrâneşti, nu puteau îndupleca pe nimeni, căci nu puneau cu adevărat la îndemână o ieşire din impasul clipei. Pragul la care ajunsese divanul era deci

Material cu drept de autor

prielnic pentru cele pe care gândea a le spune. Pentru a fi pe placul domnului cât şi al fârtaților săi întru uneltire, se arătă sprijinitor al războiului, dar o făcu într-un chip mai chibzuit decât aceştia din urmă. În afara lui Socol, toți cei cu care era înțeles se mulțumiseră să sprijine cu toată convingerea pe părtaşii lui Diicu, în frunte cu aga – adică pe vrăşmaşi –, nădăjduind că astfel vor împinge lucrurile spre prăpăd. Armaşul nu socotea chiar neîntemeiate temerile lui Socol Cornățeanu în legătură cu putința lui Matei de a învinge în război. De altfel tăifăsuise în mai multe rânduri cu slugerul despre aceasta, iar judecățile acestuia nu i se păreau tocmai lipsite de noimă. Dar Vărzaru era încredințat că a găsit o ieşire mântuitoare şi pentru această împrejurare, fără a lepăda gândul războiului. Pentru a nărui urmările prielnice ale unei biruințe în luptă, trebuia ca înainte de toate să i se smulgă lui Diicu cununa de învingător. Ar fi fost nemaipomenit ca să izbândească a-l înlocui cu unul de-al lor – se gândea în acea clipă la paharnicul Hrizea; astfel ajungeau să privegheze chiar ei asupra mersului năvalei! Dar, pentru a nu zădărî, prepunerea schimbării de cârmuire trebuia astfel ticluită încât să pară nu numai izvorâtă din cele mai curate simțăminte de supunere față de stăpânire, ci chiar folositoare şi prielnică domnului şi oblăduitului său scoborâtor! Ori taman în chipul în care-şi țesuse scornelile, sta toată iscusința lucrăturii sale.

Îşi începu vorba pe departe, repetând spusele unora care cuvântaseră înaintea lui şi anume că acest război este mai mult decât o simplă cercare de ocrotire şi sporire a cinstei domnului, el fiind în primul rând chezăşia tihnei viitoare a țării!! Apoi, cu încetul trecu la ceea ce țintea cu adevărat. Nu punea la îndoială însuşirile şi iscusința marelui spătar Diicu Buicescu – de altfel tuturor bine cunoscute – sârgui el a-i încredința pe cei aflați de față; dar un războinic trebuie să fie gătit atât pentru a birui, cât şi pentru a fi biruit.

Material cu drept de autor

Ori, poate, pentru preîntâmpinarea supărărilor ce s-ar izvodi dacă s-ar ajunge în starea din urmă, nu s-a făcut îndeajuns, căci, după părerea sa, marele spătar a fost aşezat într-un loc aflat în văzul prea multora, lucru dăunător pentru el. Chiar o izbândă în Moldova, fiind împotriva socotelilor Înaltei Porți a Fericirii, ar putea pricinui luminaților slujbaşi țarigrădeni simțăminte de nemulțumire, care ar putea ridica piedici în calea măritului vel spătar Diicu la urcarea în scaun. Dar dacă o izbândă nu era lipsită de ponoase, nu era greu de închipuit cât de nefericită ar fi fost o înfrângere! Oricât de strigătoare la cer le-ar fi dreptatea, învinşilor, nu li se împlinesc niciodată năzuințele şi visele! Deci în asemenea împrejurări s-ar putea ca încoronarea măritului spătar să devină aproape cu neputință – cu toată durerea ce ar pricinui-o tuturor celor adunați în divan, dar mai ales bietei țărişoare! De aceea domnia sa se cuvenea să fie ferit cumva de asemenea primejdie! Era deci grabnică trebuință să fie pus la adăpost de tot ceea ce îi putea păta cât de puțin bunul renume. Era prin urmare mai nimerit să nu atragă luarea aminte asupra sa nici măcar ca învingător într-un război care nu era plăcut nici marilor viziri ai Înaltei Curți a Feței pământeşti şi nici luminatului padişah. Fără a mai vorbi de împrejurarea de a fi silit să ia asupră-şi supărările unei neîmpliniri ostăşeşti, de care s-ar putea foarte bine să nici nu fie vinovat!

Cu totul altfel s-ar înfățişa lucrurile dacă drept căpetenie ar fi ales un tânăr lipsit de prea mare însemnătate la Curte, care, dacă s-ar stârni mânia Înaltei Porți, să poată fi jertfit fără mare părere de rău, izbăvind bunul nume al măritului spătar Diicu. Apoi, căutând cu privirea în jur, de parcă în acea clipă făcea alegerea, la care nu gândise mai devreme, îl prepuse ca din întâmplare pe paharnicul Hrizea din Bogdănei, ca fiind poate cel mai nimerit a sluji acestui țel. Prin înrudire şi prin slujba care i s-a dăruit, el nu e atât

Material cu drept de autor

de apropiat de scaunul domnesc încât întinarea sa să dăuneze stăpânirii. Pe deasupra s-a dovedit peste măsură de iscusit în tot ce-a făptuit până acum şi mai este şi iubit de oaste, fiind deci taman potrivit împrejurării.

„Care putea fi folosul cel mai de seamă al înlocuirii?" întrebă în chipul unei înfloriturі de vorbire armaşul, pentru a-şi da prilejul de a-şi răspunde singur, spre a se putea adânci în amănunţimi. În împrejurările în care ardelenii hălăduiau deja în ţinuturile Siretului, era firesc să fie adunate unele steaguri ostăşeşti de pază de-a lungul hotarelor, pentru a apăra ţara de primejdia unei năvale, arătă el. Pentru asta nu-i putea învinui nimeni pe munteni! Deci trebuia sădită credinţa că acesta ar fi fost singura menire a oştilor strânse la Râmna. Tabăra de acolo nu avea deci nici o legătură cu năvala în Moldova. Iar dacă Sublima Poartă şi-ar arăta adânca nemulţumire, osândind luptele de peste Milcov, atacul spre miază-noapte putea fi înfăţişat ca fiind făptuit de capul său de paharnicul Hrizea, care, lăsându-se cumpărat de Kemény, a trecut peste poruncile domnului său, care nu-i ceruse aşa ceva! Deci prin năvală dregătorul îşi călcase, vezi Doamne, îndatoririle ce-i fuseseră rânduite, urmând a fi judecat şi osândit pentru asta! Iar de se va întâmpla neizbândă, cu atât mai mult atacul va trebui închipuit drept silinţa unui răzvrătit, a unui zvânturat, care până la urmă a şi fost urgisit. Şi numai noi vom să şti că osândirea s-a făcut doar aşa ca să fie. Astfel supărările Împărăţiei stambuliote vor putea fi ostoite fără multă trudă, izbăvind totodată nu numai slava Luminăţiei sale, domnul Matei, ci şi bunul renume al neprețuitului său nepot şi beizadea! De bună seamă că marele paharnic s-ar jertfi cu bucurie, din iubire pentru principele său şi pentru urmaşul său legiuit, cu atât mai mult cu cât judecata şi osânda cu care s-ar putea alege vor fi numai de ochii lumii, cu deosebire de ochii celora de la Ţarigrad şi nimeni în ţară nu le va lua în serios. „De altfel,

Material cu drept de autor

în aceste împrejurări, nici unul dintre cei aflați de față nu s-ar da în lături de la o atât de la o atât de plăcută mucenicie!" îi încredință plin de patos marele armaş pe auzitori, de parcă el însuşi ar fi fost cuprins de un adânc nepreget, stând gata să-şi pună pielea în joc fără a crâcni. Rămâne însă îndoielnic că ar fi încredințat pe prea mulți că este cu adevărat însufleţit de asemenea gingaşe simțăminte de dăruire.

Hrizea era măgulit la gândul că ar putea conduce o oaste de asemenea însemnătate, dar, deşi înțelegea bine dedesubturile la care cugetase armaşul, fu puțin sâcâit că se vedea trecut pe răbojul celora lipsiți de orice însemnătate, de care stăpânirea se putea lipsi cu uşurință, jertfindu-i fără părere de rău. Totuşi se abținu de a-şi arăta nemulțumirea şi rămase cu privirile ațintite în podele, nemăsurat de spăşit şi modest.

Domnul se simți cu adevărat tulburat de părerile lui Vărzaru. Fusese atât de sigur de izbândă, încât nu mai dusese grija prevederii! De bună seamă că un război împotriva lui Vasile vodă, atât de bine văzut la Poarta marii împărății, mai ales dacă dădea greş, va părea otomanilor un semn de neatârnare şi nesupunere. De altfel, judecând drept, pentru el, Matei vodă, faptul că Moldova era atacată de Diicu sau de Hrizea schimba prea puțin lucrurile. Înaltul Devlet l-ar fi privit cam în acelaşi chip şi i-ar fi găsit aceeaşi vină. Dar pentru a înlesni urcarea în scaun a nepotului său, mărunțişul acesta putea avea într-adevăr însemnătate! Cum de nu-şi dăduse seama?! Cum de nu-l întrevăzuse?! îşi zise cu părere de rău domnul. Din păcate această latură a lucrurilor i se dezvăluia cam târziu. Acum era cu neputință să-şi schimbe hotărârea. Războiul era deja pornit, Diicu se afla de o zi pe meleagurile Moldovei! E drept că deocamdată el era singurul care ştia acest lucru. Dar ce folos? De altfel, chiar dacă Diicu ar mai fi zăbovit la Râmna, cum l-ar fi putut înlocui? Acesta s-ar fi supărat

Material cu drept de autor

peste măsură, socotind schimbarea nu ca pe un semn de ocrotire prevenitoare, ci ca pe o pângară, o dovadă de neîncredere în însuşirile sale de căpetenie!

Şi cum această cale, prea târziu descoperită, îi rămânea închisă, principele îşi zise drept îmbunare că, la urma-urmelor, padişahul şi vizirii săi puteau fi siliți şi prin alte mijloace ca să se încuviințeze moştenirea scaunului după voia sa. La drept vorbind şi el se ridicase domn şi stăpânise țara împotriva voinței Înaltei Porți! E adevărat că odinioară, la Plumbuita şi la Dudeşti, în lupta cu Radu Iliaş, fusese învingător! Ori asta spulberase toate firmanele date în folosul potrivnicului de atunci. Până la urmă şi la această vreme totul atârna de izbândă. Dacă Lupu era îngenunchiat, atunci mulțimea grijilor de acum se dovedea cu totul lipsită de temei. Adesea izbăvirea nu este rodul unor socotințe aşezate sau ale unor potriveli măiestrite, ci dimpotrivă poate fi urmarea unui imbold cu totul nesăbuit, ori a unei îndrăzneli smintite! Dar mulțimea de gânduri de îmbunare, care-l copleşiseră, nu reuşea totuşi să înăbuşe părerea de rău de a nu fi întrevăzut singur, de la bun început, foloasele dezvăluite de armaş. De aceea, în încheiere, neîmpăcat în sinea sa, îşi zise: „Cu toate astea, puțină prevedere n-ar fi stricat, dar acum e mult prea târziu!"

După lungi povățuiri, care ținură până spre prânz, Marele Divan al Țării hotărî, cu încuviințarea aproape a tuturor dregătorilor aflați de față, să dezlănțuie războiul şi-l rugă prea plecat pe domn să binevoiască a asculta această dorință a norodului, care nu mai suferă batjocurile aduse lui de voievodul țării megieşe.

Măria Sa, sculându-se în picioare, îi încredință pe boierii veliți din juru-i, că va ține seamă de năzuințele neamului şi nu va cunoaşte linişte până ce nu va tămădui rana sufletească a țărişoarei sale. Vor putea avea deplina încredere în hotărârea şi îndrăzneala sa, care sunt de

Material cu drept de autor

neclintit! Apoi, ca semn de deosebită cinstire, toți mădularii sfatului fură poftiți să ospăteze la masa principelui.

Prânzul se desfăşura într-o tăcere apăsătoare, osebindu-se cu totul de sindrofiile obişnuite la Curte, care erau însufleţite, vesele, iar uneori de-a dreptul uşuratice prin glumele lipsite de perdea pe care le istoriseau mesenii. În semn de smerită pioşenie – pentru a dobândi mărinimia proniei cereşti – risipa şi desfătătoarele plăceri trupeşti fură lăsate de-o parte. Mergând pe făgaşul unei cumpătări silnice, mâncarea fu lipsită de gust şi sărăcăcioasă, iar tainul peste măsură de zgârcit; băuturile nu lipsiră, dar fură din păcate drămuite cam cu prea multă grijă. Şi de parcă asta n-ar fi fost îndeajuns, spre a-i căzni cu foamea şi cu setea, mesenii erau întrerupți la fiecare cinci-şase dumicați de câte o lungă rugă a preafericitului mitropolit Ştefan, care cerşea binecuvântarea forțelor din tăriile cerului pentru războiul care, chipurile, urma a se porni de-a doua zi, dar care era deja în plină desfăşurare, lucru care scăpa ştiinței celor cuprinşi în cinstita adunare. Rugăciunile ajunseseră să ia locul însufleţitelor urări de bine care însoțeau obişnuit închinarea fiecărei cupe cu vin, care, prea gălăgioase şi prea vesele fiind, nu se potriveau cu strășnicia acelor clipe de canon către care, prin voința principelui, Curtea se plecase, spre a slăvi măreția neînfricării cu care se jertfeau fără preget oştenii duşi la război. Aceste dese întreruperi de înaltă cucernicie avură totuşi şi partea lor bună, căci le stricară la toți pofta de mâncare, făcând mai uşor de îndurat noile obiceie sihăstreşti de ospeție.

Ghinea – mâncău recunoscut – suferea cu mare greutate înnoitoarea prefacere întru pioşenie a bucatelor şi se gândea cu alean la mâncărurile gustoase şi îndestulate cu care s-ar fi putut desfăta acasă. Era atât de pofticios şi de lacom la masă încât blidele scumpe de cositor, mult prea puțin adânci, nu-l mulțumeau, iar Florica, nevastă-sa, fusese

Material cu drept de autor

silită să le preschimbe cu străchini mari de pământ, care se dovedeau mai încăpătoare, dar dădeau ospeţelor o înfăţişare ţărănească. Nu este deci greu de înţeles de ce marele vistiernic privea cu neîmpăcată jale la zeama mânăstirească din faţa sa, care de abia de acoperea fundul talgerului de argint. Cu cât găsea mâncărurile mai serbede şi mai neîndestulătoare, cu atât creştea în el nerăbdarea de a se înturna acasă şi-l chinuia mai mult lungirea nemăsurată a ospăţului, aducându-l la deznădejde. Iar rugile de izbândă, cu care mitropolitul întrerupea fără încetare masa, nu numai că-i stricau de tot pofta de mâncare – care şi fără asta avusese mult de suferit –, dar îl mai şi zădăreau, căci se temea că popa ar putea găsi până la urmă ascultare undeva pe sus, în tării. Lovit pe neaşteptate de credinţa în puterea farmecelor, vrăjilor şi descântecelor, alături de care aşeza de astă dată şi rugile, îşi stupea pe furiş în barbă şi bolborosea neauzit: „Doamne păzeşte!", întru frângerea tăriei legămintelor pentru care trudea din greu înaltul ierarh.

Se uita cu mirare şi cu oarecare supărare la aga Radu Popescu, care era cu totul pătruns de măreţia acelor clipe de smerenie şi lua foarte în serios toată solemnitatea. În primul rând se supunea fără cârtire osândei de a înghiţi asemenea bucate sihăstreşti, de parcă nicicând în viaţă n-ar fi mâncat ceva mai bun şi mai îndestulat, iar pe de altă parte se alătura cu sinceritate năroadă şi cu osebit de multă râvnă rugăciunilor, închinându-se des şi cu hotărâre, în vreme ce molfăia abia auzit cuvintele rostite de înaltul chiriarh. Nu numai că întâmpina cu nemăsurată pietate canoanele de curăţare de păcate, născocite în grabă de mitropolit şi de domn după nevoile clipei, dar trăia împrejurările plin de înfrigurare şi adâncă simţire, ca pe o nepătrunsă taină vrăjitorească. „Şi – culmea – nu pare să fie singurul!" băgă de seamă, cu părere de rău, marele vistiernic.

Material cu drept de autor

Pe obrazul marelui postelnic Constantin Cantacuzino, aflat într-altă parte a lungii mese, se putea citi o nețărmurită acreală. Se uita la cei din jur cu adânc dispreț, ca de undeva de foarte sus, purtându-se de parcă ar fi luat parte la prânz numai pentru a scăpa de nişte stăruințe ce-l lehămeteau, ale cuiva care-l bătuse la cap până-l adusese la deznădejde şi de care nu se putuse descotorosi în nici un chip. Sorbea atât de năzuros şi de ales zeama cu vârful buzelor, încât era limpede pentru oricine că nu venise ca să se îndestuleze, ci doar ca să împlinească înaltele îndatoriri care-i cădeau în seamă, în temeiul canoanelor care rânduiau obiceiele de Curte.

Mai încolo, mult mai tânărul Hrizea se lehămetea în lipsa glumelor, a veseliei sau cel puțin a unei bârfe mustind de înțepături veninoase. Mutenia adunării, mai degrabă întregită decât ştirbită de clefăiturile mesenilor şi de isonirile mitropolitului, ajunsese să-l sâcâie. Simțind că nu mai poate sta locului, începu să se foiască, dar cu fereală, şi voi să intre în vorbă, pe şoptite, cu cei care-i stăteau alături. Cercările sale se loviră însă de o neîncuviințare lărmuitoare, căci mai mulți boieri din celălalt capăt al mesei – nădăjduind că prin asta fac plăcere domnului şi că atrag astfel luarea aminte asupra lor într-un chip care să le priască – sâsâiră mustrător, cerând reaşezarea liniştei. Hrizea ridică a desperare privirile în tavan, zgrepțănat de mărginirea lumii ce-l înconjura, dar se supuse voinței stăruitor arătate de întreaga obşte a mesenilor.

Marele logofăt Radu Cocorăscu, aşezat în apropierea voievodului, încuviința totul fără a-şi zugrăvi vreun simțământ pe chip; nu părea nici lehămetit, dar nici încântat; nu dădea nici semne de habotnicie, dar nici de dispreț. Însă obrazul său nu oglindea nici nepăsare. Înțelesese de demult că, pentru a trăi mai deplin clipele hotărâtoare din viața fiecăruia dintre noi – pentru ca acestea

Material cu drept de autor

să rămână mai adânc întipărite în mintea semenilor –, este trebuitoare făptuirea unor lucruri mai osebite, care să iasă din canoanele obişnuitului. Ori începutul unui război era taman o clipă de răscruce de acest fel; iar jertfa care urma a fi făcută de războinici cerea cârmuitorului ţării să dovedească lumii cu acest prilej că sufleteşte se găseşte alături de cei ce-şi dau viaţa pentru el. Iar sfetnicii se cuvenea ca să simtă la fel şi era de a lor datorie să se supună sârguincios datinii acesteia, păstrată din moşi. Cocorăscu nu se lăsa de-o parte nici pe sine, ci înţelegea să se supună fără cârtire purtării de obşte, fără să se întrebe dacă asemenea obiceie sunt sau nu de râs, dacă trebuie sau nu să creadă în folosul lor. Era un canon care trebuia împlinit şi atât.

Se încheia aproape al zecelea ceas al zilei[18] când prea cumpătata prăznuire luă sfârşit, spre uşurarea celei mai mari părţi a musafirilor. Dar prinosul de pioşenie la care erau îndatoraţi în acea zi nu fusese istovit. Smerita lor înfăţişare era de nelipsit şi la sfânta vecernie, pentru împlinirea unei slujbe închinate slăvirii domnului Dumnezeu Tatăl cât şi a Mântuitorului – un fel de tedeum pravoslavnic –, întru înduplecarea cereştilor părinţi, ca să încline cumpăna sorţii întru biruinţa muntenilor. De altfel asemenea slujbe fură poruncite tuturor preoţilor de pe întregul cuprins al cetăţii de scaun, în acest fel făcându-se cunoscut norodului dezlănţuirea războiului cu Moldova.

Scăpat de la apăsătorul prânz orânduit de domn, marele postelnic, chemându-l cu sine şi pe logofătul Radu Cocorăscu, se îndreptă spre iatacul primei doamne a ţării, spre a-i cere o scurtă, dar grabnică, întrevedere. Cei doi îşi dădeau seama că prea mulţi sorţi de a izbândi nu aveau, ceasurile de tihnă de după prânz fiind cu totul nepotrivite pentru musafirlâc. Totuşi erau datori să încerce! Însă tocmai

---

[18] Adică era aproape ora 17, după felul de numărare a ceasurilor din zilele noastre.

Material cu drept de autor

înfățișarea cu totul neobișnuită, chiar nefirească, a rugii lor o făcu pe principesă să înțeleagă că la mijloc trebuie să fie ceva peste măsură de îngrijorător şi că deci nu se cuvine să nu le dea ascultare. Era cunoscut că dânsa veghea cu mare asprime la nestrămutata păzire a obiceielor Curții, iar dacă cineva îşi îngăduia totuşi să le încalce – şi încă în ochii ei –, însemna că era îndemnat de pricini mult prea temeinice ca să poată fi nesocotite, îşi zise ea în timp ce-i aştepta pe dregători.

- Luminată stăpână, am venit să vă cerem, spre nevoința țării şi a domnului, să puneți o vorbă pe lângă iubitul dumneavoastră soț.

Cărunta doamnă, aşezată țeapăn într-un jilț măiestru cioplit, făcu un semn binevoitor din mână, îngăduindu-le să-şi urmeze vorba.

- Cu câteva ceasuri în urmă, Marele Divan al Tării a hotărât să pornească război cu Moldova; dar noi ne temem de roadele sale. Cunoaştem luminata-ți înțelepciune şi creştineasca-ți cumpătare, de aceea îndrăznim a vă vorbi deschis, aşa cum n-am cuteza a o face în fața altcuiva. Căci chibzuința Strălucirii voastre ne îngăduie să nădăjduim la o judecată dreaptă şi sănătoasă, iar creştineştile plecări ne dau încredințarea iertării pentru vorbele poate păcătoase, poate supărătoare, dar izvorâte din inimă şi hrănite de bună-credință, pe care le-am putea spune.

Doamna, obişnuită cu prinosul linguşelilor şi laudelor cu care era năpădită fără încetare, făcu un semn de nerăbdare cu mâna, cerându-le să treacă mai repede peste canoanele de vorbire cuviincioasă, rânduite de obiceiele Curții, cu atât mai mult cu cât, între timp sosise şi fratele ei Udrişte Năsturel, cu care avea de chibzuit asupra unor trebi ale casei cestuia din urmă.

- Mărită doamnă, nădăjduim că ne vei ierta păcatul de a vă vorovi cam prea deschis, dar poate este mai bine să

Material cu drept de autor

grăim rău, dară să facem bine, decât pe dos. Într-un cuvânt ne temem de roadele încleştării cu moldovenii. Domnul nostru este vârstnic şi anii săi nu se mai potrivesc urgiei bătăliilor. Apoi soți puternici nu avem; pe Rákóczi nu putem pune mare temei, tânărul crai fiind cam nestatornic la fire şi plecat către trufie deşartă. Ba în vremea din urmă pare s-o țină tot într-o beție! Pe când Vasele vodă nu este numai în floarea vârstei – şi prin urmare vrednic la războaie –, ci, pe deasupra, mai are acum de ajutor un ginere în Polonia şi un altul în căzăcime! Deci poate nădăjdui pe bună dreptate la un reazăm destoinic dinspre aceste părți! Ori, învățată doamnă, cunoşti şi Măria Ta că leşii sunt potrivnici de care trebuie să se țină seamă, iar oştenii cazaci sunt luptători din soiul cel mai bun. Iar asta fără a mai vorbi de ocrotirea de care se bucură din partea Porții. Sunt deci destule pricini ca să ne temem că forța vrăjmaşilor noştri s-ar putea să precumpănească. De aceea vă întrebăm, neprețuită stăpână a acestei țări, oare amenințarea nu este prea mare? Nu ne primejduim prea mult, vârându-ne în acest război ? Nu simțiți fâlfâirea unor zodii rău-vestitoare, care ne dau târcoale?!

Câteva clipe principesa nu fu în stare să găsească un răspuns. Cugetul îi era răscolit de simțăminte amestecate şi contrazicătoare. O sâcâiau cârtelile – deşi foarte măsurate şi cuviincioase – împotriva soțului ei. O zădărea neîncrederea în însuşirile sale, nicicând dezmințite până atunci. O nemulțumea subînțelesul legat de vârstă lui şi mai ales de cusururile pe care aceasta le trăgea după sine. Obişnuită ca atât hotărârile ei, cât şi ale slăvitului soț, să fie încuviințate oricând fără crâcnire, să fie întotdeauna preamăriți deopotrivă pentru tot ceea ce gândeau sau făptuiau, se simți rănită de neaşteptatele îndoieli ale celor doi dregători, care sunau peste măsură de zgrepțănător în alaiul lăudătorilor. Pe de altă parte nu putea uita totuşi că

Material cu drept de autor

voievodul se apropia de capătul a aproape şapte duzini de ani. Vederea îi slăbise, o boală de rărunchi îl sâcâia din vreme în vreme, dar ceea ce se dovedea şi mai îngrijorător era că se şubrezise trupeşte, căzând din în când la pat, cu deosebire toamna şi primăvara. Nu mai departe decât cu câteva luni în urmă trăise un asemenea răstimp nenorocit! Oare nu erau acestea semne neîndoielnice şi de neascuns ale slăbiciunilor de care vorbeau dregătorii?! Dacă până acum – cu toate temerile şi înfrigurarea încercate la căpătâiul bolnavului – nu se gândise la o nimic rău, dintr-o dată fu molipsită de îngrijorarea sfetnicilor şi se cutremură. Îi era frică de acest război şi-o năpădiră simțăminte întunecate. De bună seamă va trebui să vorbească negreşit domnului şi stăpânului ei, atât de neliniştile celor doi slujitori de bună credință, cât şi de învolburatele preziceți ale fratelui ei Oreste, sau Udrişte, cum se obişnuia să i se zică la Curte.

Deşi întâiei doamne a țării îi plăcea ca să aibă un cuvânt de spus în treburile cârmuirii şi era încântată să bage de seamă că această înrâurire a ei se bucură de recunoaşterea lumii, se feri de astă dată să se lege în vreun fel față de sfetnici, părându-i-se nepotrivit ca să arate fățiş că ar putea apărea osebiri de păreri între ea şi princiarul ei soț. De altfel, după primele clipe de descumpănire, în înfruntarea dintre trăirile şi temerile ei sincere şi obişnuințele izvorâte din canoanele care rânduiau viața de palat, acestea din urmă ieşiră biruitoare. Prin urmare socoti îndrăzneala sfetnicilor drept o jignire şi se purtă ca atare. Se feri deci să-şi arate tulburarea şi, privindu-i pe boieri aspru şi neclintit, le vorbi cu o voce rece şi tăioasă:

- Cum de îndrăzniți să veniți cu astfel de spuse în fața mea?! Voi, cei care vă îndoiți de domnul vostru şi al meu, vreți a vă numi slugi credincioase şi plecate întru supusă slujbă?! Credința văd că vă este tulburată de teamă, iar iubirea către stăpânul vostru o văd umbrită de gânduri

Material cu drept de autor

zavistnice şi răzvrătitoare! Cum de v-aţi putut închipui că mă voi lăsa aţâţată ca să mă ridic cu simţirile cugetului, cu voinţa sau cu fapta asupra aceluia care ne este drept stăpânitor nouă, tuturora?! Cum de vă îngăduiţi să credeţi că veţi putea tulbura unirea noastră sufletească şi duhovnicească, strecurând între noi nişte vorbe păcătoase, pline de viclenie?! Oare judecata cârmuitorului vostru nu mai este deplină şi temeinică?! Cuvântul său nu mai are tăria legii?! Voinţa sa nu mai găseşte neclintită ascultare?!

Boierii amuţiseră. Erau puşi în faţa unor întrebări la care nu se putea răspunde. Din fericire principesa le înşirase numai că să-şi ascundă încurcătura în care se afla şi ca să-şi arate pornirea împotriva celora care-o tulburau. Prin urmare nu aştepta vreo deslușire, sau vreo dezvinuire. De altfel, după câteva clipe, se reînturnă asupră-le cu o şi mai furtunoasă dezlănţuire:

- Nimeni să nu îndrăznească să ponegrească pe Măria Sa în ochii şi în urechile mele, şi încă făcând din aceasta dovada credinţei sale! Nicicând nu voi răbda asemenea cugetări nărăvite! Plecaţi deci, căci nu voiesc să vă mai aud; eu una poate vă voi ierta pentru această rătăcire şi deie Cel de Sus ca să vă ierte şi stăpânitorul vostru de os domnesc!

Cei doi boieri, mergând de-a îndărătele, se traseră în tăcere spre uşă, bătând adânci mătănii, în chip de nețărmurită recunoştinţă pentru cinstea de a fi fost ascultaţi cu bunăvoinţă de aleasa principesă. Oreste Năsturel – zis şi Udrişte în vorbirea obişnuită – îşi privi sora dojenitor:

- Nu eşti prea aspră cu nişte sfetnici care vă slujesc – pe tine şi pe princiaru-ţi soţ – cu nemăsurată supunere? Te încredinţez că n-au venit ca să ponegrească sau să dezbine, ci mânaţi de cea mai sinceră şi neclintită dorinţă de a fi de ajutor. Oare nu simţi plutind în jur o ciudată neliniște, o frământare surdă, o nemulţumire în afunduri? Toate mă fac

Material cu drept de autor

să mă tem că vom fi siliți a înfrunta cât de curând miasmele colcăitoare ale unor vremuri de sângeroasă urgie. Războiul acesta ar putea deveni bulgărele care să dezlănțuie un rostogol precum cel de zăpadă pe coasta munților, ar putea fi borta prin care să se reverse vitregiile... Vai nouă, ce răutăți nemăsurate ne aşteaptă, iar noi, nechibzuiți şi pătimaşi, ne aruncăm în vârtejul lor, fără să ne dăm seama de amăreala roadelor cu care ne vom alege!

- Te înşeli asupră-mi! răspunse semeață şi falnică doamna Elina. Şi eu mă tem; şi mie îmi este îngrozitor de frică, dar se cade a arăta slugilor soțului meu slăbiciunile care mă încearcă?! Oare se cade să le arăt că mă spăimânt pentru domn, că mă îngrozesc hotărârile sale cutezătoare, care făceau să-mi bată mai repede inima şi odinioară, în tinerețe, darmite acum?! Dezvăluirea unor asemenea simțăminte este sub căderea unei principese, nu se potriveşte cu mândria ei de stăpână şi primă doamnă a țării. De bună seamă că voi vorbi Măriei Sale, dar sfetnicii aceştia îndrăzneți nu trebuia să o ştie!

Până la vecernie starea de cuget de la Curte se preschimbă din rădăcini. Vina o purta unul din solii sosiți de la Râmna, care, îmbătându-se, istorisi celor plecați să-l asculte, că Diicu trecuse granița încă din zori, când divanul poate că nici nu apucase să se întrunească. Deci îndelunga povățuire care se întinsese pe mai bine de jumătate de zi nu-şi avusese rostul, căci cei adunați chibzuiseră asupra unui lucru deja întâmplat şi încheiat, pentru care nu se mai găsea cale de întoarcere.

Ştirea făcu ocolul cetății cu iuțeală neobişnuită şi, răscolind simțirea lăcuitorilor, stârni un potop de judecăți, care de care mai năstruşnice, care, cel mai adesea, se mai şi băteau cap în cap. Boierii care se înturnară între timp la palat, prinşi de valul de cleveteli, îşi dădeau şi ei cu părerea, cum se pricepeau mai bine. Unii se înverşunau împotriva

Material cu drept de autor

marelui spătar Diicu Buicescu, învinuindu-l că nesocoteşte Divanul Țării, voința boierimii şi se aşează mai presus de ceilalți şi, în nemăsurata sa făloşenie, pornise războiul fără a le mai aştepta încuviințarea! Se făcea vinovat de încălcarea celor legiuite, sculându-se împotriva rânduielilor şi a dreptății, cutezând a se aridica deasupra domnului şi a divanului. Dar şi principele se făcea vinovat; aflând, prin olăcarul primit la primul ceas al dimineții, de gândurile samavolnice ale nepotului şi urmaşului său, în loc să înfățişeze divanului adevărul, osândind cele petrecute, îl corcolise pe Diicu, înşelându-şi sfetnicii. Ba mai mult; se făcea a le cere povețele într-o trebuşoară deja împlinită, care, pe deasupra, prin felul ei, odată făcută nu se mai putea desface şi nu mai îngăduia cale de întoarcere! Deci sfatul lor era cercetat numai de ochii lumii, divanul devenind astfel, dintr-un aşezământ care hotăra nestrămutat pentru țară, o simplă adunare menită să proslăvească faptele principelui şi ale răsfățatului său. Iar răuvoitorii dovedeau că se ajunsese aici nu din întâmplare, sub înrâurirea unor împrejurări mai presus de voința oamenilor, cărora nu te poți împotrivi, fiind ursite de soartă, ci totul fusese de demult socotit şi pus la cale cu bună ştiință; mărturie stătea chipul tainic cum se făcuse chemarea la oaste şi felul în care se cercase răstălmăcirea rosturilor celor adunați la Râmna, lăsând credința că ar fi vorba de o simplă cătare a steagurilor munteneşti!

De bună seamă că nu lipseau nici cei care, ținând partea lui Matei vodă, se străduiau să-l scoată de sub poala oricărei defăimări. După părerea lor domnitorul nu avea ştiință de nimic necurat, solul venit dis-de-dimineață vorbind doar de năzuința unei năvale, iar cel sosit spre prânz, câtă vreme fusese treaz, zisese acelaşi lucru. Deci de unde să afle principele altceva?! Iar dacă se petrecuse cumva ceva necinstit, de vină nu putea fi decât Diicu. Pe de

Material cu drept de autor

altă parte olăcarul, cât fusese în toate mințile, spusese una, iar când se îmbătase, alta. Oare când mărturisise adevărul? Mai puteai pune vreun preț pe taclalele sale?

În sfârşit alții mergeau chiar mai departe. Ei arătau, iar lucrul acesta ar fi fost în afara oricărei îndoieli, că cele care se şuşoteau nu erau decât vorbe de clacă ale unor bârfitori înveninați, ațâțate de un beţiv smintit, oastea munteană nefăcând nici un pas din loc. Deci nimeni nu trecuse încă granița, toate nu erau decât cleveteli şi baliverne născocite de vrăşmaşii spătarului.

Întrucât războiul fusese în cele din urmă încuviințat, mărunțişurile legate de chipul cum purcese atacul nu mai aveau vreo însemnătate, deşi poate – cântărind drept – ele nu puteau rămâne nici neluate în seamă şi nici uitate, stăruiau cei plecați să dezvinuiască stăpânirea. Totuşi nesăbuințele săvârşite de marele spătar ar fi fost cu adevărat nimicitoare, abia dacă divanul s-ar fi împotrivit luptelor. S-ar fi ajuns la un impas lipsit de ieşire, căci Diicu n-ar fi putut fi vestit la vreme asupra neîngăduinței de a trece hotarul. El n-ar fi primit vestea decât în clipa în care ar fi ajuns la Bacău, sau poate chiar la Roman, când, de preîntâmpinarea războiului, sau cel puțin de răstălmăcirea celor petrecute, nu mai putea fi vorba!

Dar răuvoitorii, din plăcerea de a găsi noi pricini de învinovățire a lui Diicu şi a lui Matei, îşi puneau întrebarea cu totul lipsită de rost: „ce-ar fi făcut voievodul dacă divanul n-ar fi încuviințat atacul împotriva lui Vasile vodă?" Şi tot ei se grăbeau să răspundă: de bună seamă ar fi început să urle la sfetnici, ar fi cercat să-i sperie, i-ar fi amenințat, iar dacă potrivnicia ar fi fost prea îndărătnică, nu s-ar fi sfiit să-i zdrobească fără cruțare pe cei care cârteau!

Învinuirea de tiranicească cârmuire – izvodită în împrejurările acestei stări sufleteşti a veliților – răsuna tot mai des, deşi în bună parte era nedreaptă, căci pentru a face

Material cu drept de autor

mai lesnicioasă izbânda oştirilor se pusese mare preţ pe gândul luării lui Vasile vodă pe nepregătite, într-o clipă când nu se aştepta, câtuşi de puţin, la vreo tulburare. Ori împlinirea unui asemenea gând nu se putea face stârnind larmă în jurul strângerii oastei! Din această pricină, de altfel, fusese ales pentru năvală Postul Paştelui, când, obişnuit, oştenii erau trimişi acasă de sărbători, fiind astfel greu de adunat laolaltă, Lupu rămânând astfel descoperit. Era prin urmare mai mult decât firesc ca neguţările cu Ardealul – şi celelalte găteli care urmaseră – să fie învăluite în cea mai desăvârşită taină. Desigur că, dacă nu s-ar fi lucrat cu destulă fereală, Vasile vodă ar fi aflat totul, dintru început, până în cele mai mici amănunţimi, iar cercarea ar fi fost zădărnicită. Cât de îndreptăţită era grija aceasta de ascundere, se vedea din însuşi faptul că, în ciuda a tot ceea ce se făcuse întru aceasta, după cum se zvonise la Curte, în mod neîndoios ajunseră la Iaşi câteva pâre dezvăluitoare. Din fericire alcătuitorii acestor răvaşe – mulţumită taman tocmelilor de prevedere luate – nu putuseră afla mare lucru şi prin urmare nu putuseră da veşti temeinice, care să atragă cu adevărat luarea aminte a voievodului moldav.

Dacă împrejurările se judecau în lumina acestor întâmplări, domnul şi părtinitul său puteau fi lesne dezvinuiţi. Iar dacă taina se vădea de nelipsit pentru a izbândi, nu era tocmai uşor de a hotărî dacă purtarea aspră a Măriei Sale – socotită îndeobşte o cârmuire tiranicească – era sau nu lipsită de îndreptăţire! Erau însă destui – şi în primul rând uneltitorii munteni şi cei reuniţi în jurul lor – care, peste măsură de porniţi fiind, nici gând nu aveau să se încurce cu asemenea judecăţi prielnice cârmuirii, pe care, fără a-şi mai bate capul, o numeau silnică, despoticească şi obiditoare. Iar vorbele defăimătoare nu le lipseau, iar ele erau departe de a se mărgini la cele câteva înşirate mai sus.

Material cu drept de autor

Cârtelile marelui spătar Hrizea din Bogdanei aveau însă temeiuri mai aparte şi mai adânci, osebite de cele ale fârtaților săi. Dacă aceştia din urmă erau porniți împotriva voievodului şi a odorului său, nepăsându-le de nimic altceva decât de ființa acestora, vel paharnicul era împins de imbolduri mai încurcate şi mai afunde. Pricini de a-l privi pe principe cu oarece rea-voință ar fi avut, chiar din destul, căci nu mai departe decât tatăl său avusese mult de suferit de pe urma acestuia. Totuşi vrăjmăşia sa nu izvora din ceea ce ar fi avut vreodată de suferit el, sau vreunul din neamul său. Deci nu vreo prigoană întâmplată cândva îl aridica împotriva conducerii din acea clipă, ci însăşi aşezământul acesteia, în întregul său, nu-i era pe plac. În anii din urmă ascultase cu nesaț istorisirile asupra celor petrecute de curând în Engliterra, unde regele fusese tăiat de supuşi în numele unor drepturi pe care aceştia le-ar fi avut față de cârmuire. Curiozitatea fiindu-i stârnită, făcuse rost, nu fără unele jertfe băneşti, de o seamă de scrieri răspândite în părțile de apus ale Evropei, care cercau a desluşi întâmplările, privindu-le din laturi cu totul osebite şi ajungând de aceea la încheieri felurite. Îi dăduse mult de gândit mai ales muşcătoarea polojenie[19] „Pro Populo Anglicane Defensio"[20], apărută de puțină vreme pe meleagurile dinspre soare apune, scrisă de un anume John Milton, un stihuitor, zice-se, de renume în țara sa. Bucoavna, după cum umbla vorba, s-ar fi bucurat de mare răsunet în partea ceea de lume. Stăpânirea din țara Franții o socotise atât de primejdioasă încât, în plin târg al Parisului, ar fi ars pe rug toate terfeloagele cu acest titlu, pe care putuse pune mâna!

---

[19] (*Reg.*) Pamflet, dar şi: diatribă, glumă, anecdotă, snoavă, spirit. – Din sl. položenije).

[20] «În apărarea poporului englez» - pamflet (polojenie) publicat în februarie 1651 la Londra.

Material cu drept de autor

Pisarul zicea între altele că nu voința silnică a regilor, ci numai faptele care slujesc binele întregului neam al țării sunt legiuite şi drepte! Iar în alt loc arăta fără ocol că regii nu dau seamă în fața lui Dumnezeu, ci în fața popoarelor. Aceasta întrucât, în temeiul unui legământ de obşte încheiat cu norodul, capetele încoronate puteau fi trase la răspundere de acesta! Spre deosebire de fârtații săi întru uneltire, el cerca a lega aceste cugetări neobişnuite de mersul trebilor din Ungrovlahia, iar pricinile de nemulțumire față de cârmuirea lui Matei vodă le cernea taman prin ciurul acestor judecăți papistăşeşti. Deci era firesc că felul său de înțelegere şi deslușire a lucrurilor să se osebească peste măsură de mult de cel al părtaşilor săi. Nu e de mirare deci că, după numai doi ani de la cele istorisite aici, însuflețit de astfel de cugetări, îl vom vedea ridicându-se în fruntea unei mari răzvrătiri a unor oameni de rând.

Înfățişarea gândurilor care-l frământau îi fu prilejuită în chiar seara aceleiaşi zile, când se întorcea la Curte pentru vecernia poruncită de domn. Poftit fiind în rădvanul vel vistiernicului Ghinea Brătăşanu Țucala, când acesta porni voroava pe marginea celor petrecute de dimineață, se porni să-şi golească sacul învățăturilor sale papistăşeşti față de gazdă şi de cumnatul acesteia, aflat şi el de față. De altfel primul nici nu-l prea luă în seamă, încât tânărul dregător tăifăsuia la drept vorbind numai cu cel din urmă.

- De bună seamă că stăpânirea lui Matei poate fi socotită ca fiind tiranicească, poate chiar una destul de aspră – cedă el fără prea multă tragere de inimă, spre a face plăcere auzitorului – fostul vtori vistiernic Radu Fărcăşanu, scos cu puțin timp în urmă din slujbă.

Acesta, socotindu-se prigonit, era, de bună seamă, încredințat că are de încheiat o răfuială cu principele, deşi în târg se zvonea că cel care-l pârâse – dându-l de gol pentru

Material cu drept de autor

nişte furturi din vistierie – era cumnatul, alături de care şedea tihnit pe lavița rădvanului şi care era mai vinovat față de el decât domnul.

- Dar cred c-a venit vremea să ne întrebăm dacă putem fi mulțumiți să înlocuim o cârmuire tiranicească aspră cu una mai blândă, îşi urmă cugetările vel paharnicul. Oare n-ar trebui înlăturată samavolnicia oricărei stăpâniri de acest fel?

Fostul vtori vistiernic, neînțelegându-l, îl cercetă la început nedumerit, încruntându-se a mirare. Apoi, luminându-se, îl învălui cu priviri de un adânc despreț. Mai auzise el, dar nu prea des, astfel de scorneli "frânceşti" – cum le poreclise el – şi nici prin gând nu-i trecuse vreodată să stăruie asupra lor pentru a le pricepe, căci socotea că pe la noi nici nu-şi prea aveau rostul. El vedea aici cu putință un singur fel de domnie, şi anume cel care se afla în ființă în acea clipă! Statornicia, liniştea, moşiile nu puteau fi altfel apărate. A visa la altă orânduială a stăpânirii era o sminteală de tot năroadă, dacă nu cumva chiar primejdioasă. Aşezămintele care alcătuiesc fruntea țării nu apar aşa dintr-o dată, din vârful penei unui cărturar, oricât de grozav s-ar crede acesta, ci se încheagă în lungul unui şir întreg de veacuri, prin truda migăloasă şi măruntă a nenumărate duzini de spițe ale caselor de frunte ale neamului.

- Dacă e să ne oprim la țara noastră, n-aş vorbi de cârmuire tiranicească aspră sau blândă, ci de domni care țin seamă de lege şi de cele legiuite, sau de alții care nesocotesc asemenea lucru. Osebirea stă în aceea că cel dintâi soi de principe este alesul boierilor şi îşi întemeiază puterea pe aceştia; pe când cel de al doilea devine un stăpân a cărui putere e neîngrădită de nimeni şi de nimic, el voind să nu fie atârnător de cinul din sânul căruia s-a ales, ba, cel mai adesea, se aşează chiar deasupră-i, dacă nu chiar împotriva sa! Ori tocmai de o purtare de acest fel îl învinuiesc pe

Material cu drept de autor

voievod, iar cele petrecute azi dovedesc cu prisosință că am dreptate! pufni înciudat jupân Fărcăşanu, doritor de a pune capăt pălăvrăgelilor mai tânărului său soț.

- Dar chiar şi cel dintâi soi de voievod poate închipui o cârmuire tiranicească, căci adesea numărul veliților pe care se întemeiază poate fi foarte mic, iar aceştia, să fie aleşi numai dintre neamurile sale apropiate! îşi urmă Hrizea vorba, de parcă n-ar fi băgat de seamă încotro bătea celălalt. Însemnat ar fi ca nici un cap încoronat să nu mai fie una cu legea, deci cuvântul său să nu mai întrupeze însăşi legea. Pravila şi dreptatea trebuie să trăiască în sine, în afara ființei unui om, fie el şi rigă, şi să-şi aibă izvorul în judecata nepărtinitoare a cugetelor preaînvățate şi în adevăratele nevoi ale neamului şi nu în făloşenia, poftele şi pricopseala, uneori josnice, la care năzuiesc domnul şi proteguiții săi! Numai aşa puterea poate fi supusă legii şi bunelor rânduieli şi poate fi curmată silnicia. Trebuie spartă carapacea care uneşte într-un singur tot mulțimea dregătorilor şi care devine pavăză pentru ei. Adevărul este că nici un slujbaş nu dă socoteală pentru silniciile pe care le făptuieşte, iar pravoslavnicul de rând nu poate ridica jalbă la unul împotriva altuia, cerând îndreptare. Ei au datoria de a răspunde numai față de întâistătătorul neamului, iar plângerea păgubitului poate primi dezlegare numai din partea acestuia. Înspre el curg toate puterile, toate firele cârmuirii. Dar câte dintre obrazele obişnuite pot găsi ascultare atât de sus? Deci nu sunt mai multe puteri care să vegheze una asupra celeilalte, spre a se cumpăni între ele, încât să se înfrâneze în făptuirea nedreptăților. Asta înseamnă că oricât de blând ar fi domnul, samavolnicia nu poate fi stăvilită, iar pentru cel din prostime cârmuirea este oricum tiranicească, fie că are în frunte un suflet spăsit, sau unul cumplit. Făptuitorii de silnicii plătesc numai atunci când fac greşeala de a-l mânia în vreun fel pe cel aflat în fruntea lor,

Material cu drept de autor

sau dacă se află pricină de a le pune la îndoială supunerea. Abia atunci, pentru a găsi temei de a-i osândi, se scormonesc şi se scot la iveală nedreptăţile făcute supuşilor. Deci lucrul acesta se face nu pentru că cineva ar duce grija supuşilor, pentru că i-ar păsa cuiva de ei, ci pentru a îndreptăţi răfuiala între cel încoronat şi ceia care au picat la prigoană. Slujindu-se de asemenea învinuiri, se poate ascunde pricina adevărată pentru care e bântuit dregătorul şi, pe de altă parte, se dă prostimii înşelătorul simţământ că în sfârşit a găsit şi ea ascultate, că i se face dreptate, iar cei ce-au oropsit-o îşi primesc plata meritată.

Ascultătorii se arătau peste măsură de lehămetiţi şi deloc plecaţi să-i încuviinţeze cugetările, încât marele paharnic se înverşună. O luă de aceea de la capăt cu avântul unui cărturar prea-şcolit, care vrea să-şi facă învăţăceii să priceapă afundurile unei bucoavne de înaltă învăţătură.

- Tocmai în această împletire a tuturor puterilor într-una singură trebuie lovit. E trebuitoare dezmădularea puterilor cuprinse în alcătuirea cârmuirilor, cum zic în zilele noastre cei de prin Engliterra, de prin Franţia ori ţara francilor! E nevoie ca dregătorii să devină neatârnători şi deplin liberi faţă de capul încoronat, iar tiranicească stăpânire se cuvine să fie dezrădăcinată şi stârpită! Pe deasupra, împărţind puterile şi însărcinările între felurite aşezăminte ale cârmuirii, arătând desluşit care sunt căderile fiecăruia în parte, se făureşte putinţa ca acestea să răspundă unul faţă de altul. Şi astfel se poate curma şirul samavolniciilor, căci cel care se vede prigonit dintr-o parte se poate jelui în cealaltă parte, care, având deplină neatârnare, ba chiar îndatorirea, dreptul şi putinţa de a cerceta strâmbătăţile, poate cere socoteală aşezământului obştesc pârât. Deci stăpânirea se împarte în mădulare osebite, dar împletite într-un singur trup, mădulare care se priveghează între ele spre a se împiedica unele pe altele a

Material cu drept de autor

făptui silnicii. Prin aceasta se poate păstra buna rânduială şi calea legiuită, căci orice plecare a unui aşezământ spre dreapta ori spre stânga față de cele hotărâte prin pravilă ar pricinui amestecul neîntârziat al altuia privighetor şi în acest fel ar recumpăni lucrurile, punând capăt obidei. Deci prin aceasta nevoințele de obşte, cât şi cele ale supuşilor luați în parte, pot fi mai bine ocrotite nu numai față de răufăcătorii obişnuiți, care ne amenință cu prăduirea, ci şi față de nedreptățirile celor care se află deasupra noastră.

Fostul vtori vistier recunoştea tot mai deslușit stricătoarele cugetări care se vânturau prin apusul Evropei, în lumea papistăşească de dincolo de mări. Le mai auzise rostite de unii călători străini, dar, neîncuviințându-le, nu-şi bătuse capul să le pătrundă înțelesul. De altfel îl dezgustau dintru început, părându-i-se nu primejdioase, ci de-a dreptul stricătoare şi acesta nu pentru că în Anglia sfârşiseră cu descăpățânarea unui rege – lucru care nu era cu totul nou în istorie, el însuşi uneltind împotriva unui cârmuitor, deşi acesta din urmă era de rang ceva mai mic decât cel dintâi. Mai îngrijorătoare era împrejurarea că aceste cugetări dezlănțuiseră zurbale amarnice ale prostimii, care deschiseră calea unor lupte sângeroase între frați şi răvăşiseră rânduielile după care se făcea stăpânirea avuțiilor, atât de sfinte oricărei obşti aşezate şi cu scaun la cap. Ori la o tulburare de acest fel era peste măsură de simțitor, căci nu voia să-şi ştie averea primejduită, pricină din care devenea cu totul neîngăduitor cu toate judecățile de acest soi.

Din nefericire însă gândurile nu puteau fi stârpite cum ai plivi buruienile în grădină. Pe deasupra chiar unele capete încoronate făceau greşeala de a le corcoli, deşi ar fi trebuit ca din necazurile pățite de regele Engliterrei să fi învățat cel puțin că trebuie să fie peste măsură de prevăzătoare, dacă nu vor să-i împărtăşească soarta. Dar din păcate nu mai departe decât craiul Gheorghe Rákóczi

Material cu drept de autor

numise rector al colegiului din Bălgrad pe un anume Johannes Henricus Bisterfeldius, care o fi fost el un mare învățat, dar se împărtășise din aceste dezgustătoare judecăți papistășești și se slujea de școala princiară pentru a le propovădui și pe la noi, spre prostirea celor tare încrezători, lucru cunoscut în toată crăia și chiar în afara acesteia.

Radu Fărcășanu era zădărât să descopere că taman cugetările pe care nu se străduise să le asculte, pe care nu sârguise să le înțeleagă și pe care nu voise să le țină minte găsesc totuși ascultare și dincoace de crestele Carpaților! Nici munții nu putea zăgăzui revărsarea cugetărilor stricătoare!!!

De bună seamă că boierul, cu firea sa atât de încuiată, ar fi fost și mai înmărmurit dacă i s-ar fi prezis că, peste nici doi ani, Hrizea nu se va mulțumi a însăila doar cugetări scoase din cine știe ce terfeloage înșelătoare care îndeamnă la răzvrătire, ci că va deveni fruntașul unei mari răscoale a „prostimii ostășești", care va învălmăși pentru o vreme întreaga Muntenie. Acum însă – cum era departe de a întrevedea preschimbările din viitorime – nu se puse în gură cu el, căci nu avea poftă de o sfadă, care să-l mai și zădărască, de aceea se mulțumi să ridice a lehamite din umeri, adăugind plin de milă în gând: „Are capul încărcat de neghiobii, care înfierbântă doar pe flăcăiandrii cu mintea crudă... Păcat de el, căci este totuși om în toată firea și s-ar cuveni să fie mai înțelept... Încă nu s-a copt îndeajuns, deși vârsta i-ar cere-o!" (Mai târziu, când paharnicul se va înfățișa lumii în chip de căpetenie a răzvrătiților, Fărcășanu, amintindu-și aceste taclale, pe care la vremea lor nu le luase în seamă, va mărturisi că-i ghicise demult plecările sale de tulburător al rânduielilor și prevestise de pe atunci nenorocirile pe care le va abate asupra neamului. Iar ca să-și dovedească spusa, va arăta că îi stă martor Ghinea Brătășanu – cumnatul său –, care fusese într-adevăr de față la aceste

Material cu drept de autor

pălăvrăgeli, dar care nu-i mai putea nici întări, nici tăgădui vorbele, căci, cu mult înainte, dispăruse din această lume în împrejurări tare neferite pentru el. De altfel, vel vistiernicul, cu totul nesimțitor la cugetări prea subțiri pentru mintea sa și care pe deasupra nu-i aduceau vreun folos neîntârziat, nici nu-i urmărise, rămânând cufundat în propriile-i gânduri.)

Întrucât auzitorii îi priveau cu nepăsare părerile, lui Hrizea i se cam tăie avântul, încât vorba începu a lâncezi. Într-un târziu, când se părea că uitaseră cu totul de el, Făreășanu adăugi nu fără o anume tânjire în glas:

- Totuși nu încape îndoială că stăpânirile acestea, pe care în chip neiertător le numești tiranicești, au totuși și partea lor bună: dau prilejul ca să se înalțe cârmuitori a căror măreție nu cunoaște asemănare printre muritori. Acolo unde puterea stăpânirii e fărâmițată între felurite așezăminte, iar acestea se luptă între ele, ba caută chiar a se cumpăni unele pe altele, nicicând nu se vor naște niște rigi de asemenea mărime!

Radu Fărcășanu, care visa în taină – e drept însă că fără a avea și vreun temei pentru asta – să devină un astfel de uriaș făr' de asemănare în ale cârmuirii, nu avea nici cea mai mică reținere față de chipul cum era rânduită domnia în vremea sa. Aceasta îi părea sub toate laturile ca desăvârșită, iar dacă uneltea totuși împotrivă-i, o făcea numai din pricina unor simțăminte neprietenești față de Matei, și nicidecum pentru că ar fi țintit la preschimbarea înnoitoare a unor așezăminte ale ei! Din aceasta izvora și felul său cam încurcat de a judeca împrejurările; astfel, ca uneltitor – deci ca nemulțumit – s-ar fi zis că năzuie la ceva nou. Dar el era departe de asemenea teluri, căci nu dorea să dea altă față orânduielilor, ci visa doar la înlocuirea unor obraze vechi cu altele noi, dintre care bineînțeles dânsul să nu lipsească.

Hrizea, dimpotrivă, judeca mai afund lumea, izbutind să treacă dincolo de simțămintele sale de prietenie

Material cu drept de autor

sau nesuferire față de cei din jur, simțăminte care, de bună seamă, nu-i lipseau nici lui. De aceea spusa fostului vistier îi deschise făgaşul spre un nou avânt într-ale cuvântatului:

- Este o simplă părelnicie. Intr-o cârmuire atotstăpânitoare ființa rigăi s-ar zice că într-adevăr creşte nemăsurat, devenind uriaşă, căci cei din jur se văd siliți s-o preamărească, să i se ploconească, s-o laude fără măsură, s-o ridice în slăvi! La urma-urmei, însă, capul încoronat nu e mare prin strălucirea ce ar împrăştia-o în jur, care ar izvorî din sine; mărimea îi este mincinoasă, fiind aceea pe care el voieşte să o vadă oglindită în ochii celor din preajma sa. Altfel zis, ea e poruncită de acesta, iar supuşii se prefac a o vedea ca adevărată. Ea e deci o simplă nălucire, doar un joc al unor oglinzi strâmbe. Pe deasupra acesta mai şi înăbuşe şi striveşte împlinirea celor care îl slujesc, care, destui dintre ei, sunt mai dăruiți decât purtătorul coroanei. Acolo unde domneşte legea, unde puterea e împărțită, asemenea chipuri, mari prin slava care li se aduce şi nu prin ce închipuie ele, nu mai apar, căci se sparg oglinzile strâmbe. Dar aceasta nu înseamnă că înaltele însuşiri s-ar pierde. Dimpotrivă, acestea înfloresc, numai că nu mai este vorba de cele ce-ar izvorî silnic din ființa „măritului" cârmuitor, ci de cele care răsar slobod din mulțimea celor supuşi; apar măiestriți meşteri într-ale frumosului, apar mari iscoditori într-ale ştiințelor, apar gânditori de tot soiul... Se nasc chiar şi meşteri într-ale cârmuirii, care însă, de astă dată, au preț prin sine şi nu sunt rodul unor oglinzi pocite, prin care supuşii sunt siliți să-i privească pe cei de deasupra lor, spre a vedea închipuiri! Atotputernicia cârmuitorului nu suferă în jur alți oameni care, prin vaza lor, i-ar putea trece înainte, punându-l în umbră. S-ar putea spune că puterea neîngrădită îi face pe toți deopotrivă!

Văzând privirea mirată a auzitorilor se grăbi să se desluşească:

Material cu drept de autor

- În fața domnului atotputernic toți ceilalți nu sunt nimic, n-au nici un preț, n-au nici un fel de drepturi şi nici o putere. Surpând orice drept firesc, acest fel de domnie, vrând-nevrând, ne face pe toți de-o seamă întru slăbiciune şi nenorocire.

Rădvanul se abătu din uliță şi, cotind spre stânga, pătrunse sub lunga arcadă a turnului, care străjuia poarta curții domneşti. Tropotul – surd până atunci, înăbuşit fiind de moliciunea colbului – răbufni dintr-o dată ascuțit şi puternic pe lespezile de sub bolți, cu atât mai răsunător cu cât răsfrângerea pe care acestea o pricinuiau îi sporeau huietul. Roțile strânse în cercurile lor de fier, până atunci neauzite, îşi zvoniră pentru câteva clipe rostogolirea peste pardoseala de piatră a pragului. Duruitul lor se stinse când rădvanul scăpă din strânsoarea zidăriei în largul ogrăzii.

Mânaşul coti spre dreapta în lungul zidului, oprind în fața odăilor în care se adăposteau străjile Curții, loc unde, după obicei, descindeau noii sosiți, îndreptându-se de aici, pe jos, spre palat. Taifasul se frânse prin urmare în această clipă, iar boierii îşi croiră drum spre Biserica Mare Domnească, printre curtenii care mişunau prin jur şi ale căror plecăciuni le primiră cu nepăsare. Fărcăşanu, deşi mazilit din slujbă, fusese îngăduit totuşi pe mai departe la Curte şi, dovedindu-se – după însăşi vorba voievodului – un boier „bătrân şi înțelept", primise chiar o seamă de însărcinări din partea domniei. Însă, lipsit fiind de slujbă, se văzu silit să se oprească în pridvorul sfântului locaş, ceilalți doi trecând mai departe printre halebardierii încremeniți în chip solemn lângă chenarul de piatră cioplită al uşii.

Vecernia nu începuse; marii sfetnici, adunați în mici cete, şuşoteau cuviincios, în aşteptarea domnului. Mitropolitul, înconjurat de cei doisprezece preoți şi de numeroşii diaconi dimpreună cu care urma să săvârşească citaniile de cuviință, îşi pierduse răbdarea şi se frământa în

Material cu drept de autor

loc. Cum starea aceasta de slugă în aşteptarea stăpânului îl sâcâia, îşi căuta din când în când ceva de făcut în altar, dispărând printre uşile împărăteşti, dar se reînturna nerăbdător şi zădărât.

Deodată se auziră paşi, scârțâituri şi voci înfundate dinspre galeria care lega la înălțime catul de sus palatul de biserică, semn că paicii şi oştenii se rânduiau la locurile care le erau menite. Un postelnicel, bătând cu toiagul său alb în podea, vesti intrarea voievodului. Pentru câteva clipe biserica fu străbătută de un freamăt, dregătorii rânduindu-se în grabă după canoanele care stăteau temelie vieții de Curte. În clipa când uşa din cafas se deschise şi perechea princiară îşi făcu intrarea, pe sub bolți trecu parcă adierea unei înfiorări. Se lăsă o linişte atât de adâncă, încât se auzea sfârâitul luminărilor care pâlpâiau în sfeşnice. Doamna rămase sus în cafas, ascunsă după desul grătar de lemn, asemeni celuia din moschei, menit a feri femeile de priviri necuviincioase, în vreme ce Matei vodă Basarab coborî scările încet şi solemn şi se îndreptă spre jilțul său aurit.

Boierii îngenunchează într-un foşnet de catifele şi mătăsuri, iar mitropolitul sărută mâna Măriei Sale. Abia după aceea slujba îşi putu începe mersul.

Dar aceasta nu urma tipicul îndătinat, căci chir Ştefan găsise nepotrivite rânduielile vecerniei obişnuite pentru ceea ce avea poruncit, drept care plăsmuise unele prefaceri pentru a potrivi cetaniile la nevoile clipei. Însă preschimbările nu le luă în întregul lor asupra sa, ci socoti mai potrivit să ceară povața tuturor fruntaşilor bisericii munteneşti aflați întâmplător în târg, întrunindu-i pentru aceasta într-un adevărat sinod. Totuşi nu o făcu pentru că şi-ar fi simțit ştiința şi priceperea neîndestulătoare. A-l bănui de aşa ceva era nu numai jignitor pentru el, ci şi cât se poate de nedrept. Vlădicia sa era socotit ca un neîntrecut cunoscător al canoanelor izvorâte din Sfânta Scriptură, cât şi

Material cu drept de autor

al celorlalte învățături legate de acesta. Un călător străin, Arsenie Suhanov – neașteptându-se la asemenea înaltă știință –, mărturisea că a fost nu numai peste măsură de uimit, ci chiar tulburat, găsindu-l pe ierarh oblăduind o seamă de cărturari, între care se găseau și câțiva învățați greci, nu lipsiți de renume, cu care făcea un foarte ascuțit și pătrunzător schimb de păreri cărturărești asupra unor gingașe treburi teologicești și filozoficești. Dacă acum ceruse ajutorul celor mai de seamă arhierei de sub ascultarea sa, nu o făcuse deci din nepricepere, ori pentru că ar fi prea sărac cu duhul, ci din dorința de a le câștiga încuviințarea pentru mai multele înnoiri pe care năzuia a le face în rânduiala bisericii pravoslavnice pe care o cârmuia.

Putea face, e drept, preschimbările printr-o simplă poruncă; puterea i-o îngăduia. Dar izul de silnicie ar fi putut stârni potrivnicia prea-cucernicilor părinți sufletești ai neamului, care rămâneau cu încredințarea că li se vâră cu forța pe gât ceva nedorit. Lăsându-le însă simțământul că, prin chemarea la sfat, lucrurile ar porni de la dânșii, se schimba felul lor de a gândi. Astfel preîntâmpina cârcotele care altfel s-ar fi stârnit neîndoios, căci mulți dintre ei nu s-ar fi sfiit să-l judece și să-l osândească față de pravoslavnicii care călcau pragul sfintelor lăcașe! Aceștia, spre a se îndreptăți, s-ar fi legat de încălcarea unor datini strămoșești, găsind astfel nu numai un argument socotit de toți peste măsură de temeinic, dar ar fi putut aduna în jurul unor asemenea cugetări pe mulți alții din cei plecați a cârti. Ori asemenea soi de oameni nu lipsiseră în ultima vreme, mai ales de când cercase unele prefaceri ale slujbelor, prin înlocuirea limbii slavonești cu cea a pământenilor. Deci trezind în slujbașii bisericii credința că le îngăduie să-și arate părerile și că acestea sunt luate în seamă, ba dându-le de înțeles și că cele pe care le voiește închipuie împlinirea cu sfințenie a dorințelor lui Matei vodă, prevenea iscarea

Material cu drept de autor

unei împotriviri față de nou. Ba mai mult, cei care altfel ar fi dat ghes clevetelilor deveneau propovăduitorii năzuințelor sale. Pe deasupra, simțindu-se copărtaşi, ar fi devenit chiar apărători necruțători ai înnoirilor, înfierându-i fără milă pe cei care şi-ar fi îngăduit să se abată cât de puțin de la cele povățuite.

Ca să fie sigur că nu va întâmpina vreo împotrivire în adunare nici de astă dată, avu grijă să poftească la sobor şi toți egumenii din mânăstirile învecinate, sau pe cei aflați în trecere prin cetatea de scaun, oricât de mărunt era lăcaşul ce-l stărețeau. Ba, ca unii ce treceau de buni cunoscători ai tipicului, chemă chiar câțiva ieromonahi mai vârstnici, care – prin învățătură sau sfințenie – se bucurau de oarecare renume. Această pătură mai măruntă, din care el însuşi se ridicase, era mai pătrunsă de simțul de ascultare față de stăpânire şi mai temătoare şi, ghicindu-i dorința, pe care o înfățişa ca fiind totodată şi a domniei, nu ar fi îndrăznit să-i iasă din cuvânt, dând naştere în adunare unei plecări prielnice gândurilor sale, în valurile căreia arhiereii – chiar şi aceia foarte plini de ei, care, spre a-şi dovedi însemnătatea, aveau întotdeauna ceva de cârtit – s-ar fi împotmolit.

Greutățile nu se mărgineau însă numai la înjghebarea mersului slujbei şi la împletirea răstimpilor osebitelor părți ale ei! La fel de trudnică era găsirea unei rugăciuni potrivite, care să cerşească prea plecat milostenia şi ocrotirea proniei, dar să laude totodată – cu străvezie trimitere la Domn – pe cei care ridică paloşele în slujba dreptății, care devin astfel brațul nepărtinitor, dar totuşi necruțător, al Celui de Sus şi să cânte totodată jertfa acelora care pun nevoile de obşte înaintea tihnei şi plăcerilor de acasă, al acelora care-şi dau obolul pentru binele aproapelui. Războiul trebuia să fie închipuit ca izvorând din trebuințele neamului, iar cei care-l conduceau să îmbrace veşmântul de

Material cu drept de autor

arhangheli ai izbăvirii, care se jertfesc pe sine pentru năzuințe mai presus de firea omului.

O scriere care să împlinească toate cerințele acestea nu cunoştea însă nimeni, căci nu fusese întâlnită în nici un ceaslov! Cineva îndemnă adunarea să ceară ajutorul vtori logofătului Udrişte Năsturel, care avea o vorbire osebit de mlădioasă şi aleasă, ba se pricepea chiar şi în ale stihuitului. Timpul era însă prea scurt – era vorba de numai câteva ceasuri – pentru a putea zămisli o scriptură ceva mai întinsă! Pe deasupra, după datina pravoslavnică, nu era îngăduit ca feluritele cântări bisericeşti să fie urzite de un mirean oareşcare! Prin urmare sârguința logofătului ar fi fost oricum zadarnică. Soborul se împotrivi deci zăticnirii cumnatului Măriei Sale. Drept care se hotărî ca rugăciunea să fie încropită prin înnădirea unor crâmpeie răzlețe, scoase din feluritele bucoavne care le erau la îndemână. După multă trudă înşiruirea închipuia un amestec la fel de pestriț, ca însăşi alcătuirea slujbei. Primele rânduri, fiind de preamărire a proniei, erau smulse din nişte axioane, ici-colo împănate cu frânturi rupte din vreun tropar. Partea care vorbea despre paloşul dreptății pe care Dumnezeu îl pune în mâna celor ursiți a mântui lumea era scoasă din polielee; doar că chipul sfântului trimes muritorilor spre a-i aduce la ascultarea celor rânduite de Scriptură era înlocuit cu acela al domnului pios, dar neînduplecat în dezrădăcinarea relelor; iar mucenicia întru propovăduirea credinței era preschimbată în jertfa capetelor încoronate pentru fericirea neamului lor, jertfă împlinită printr-o deplină uitare de sine. Cerşirea izbânzii se făcea apoi în măsuri şi vorbe de ectenie. Ici colo se recunoşteau însă şi mlădioase isoniri din psalmi. Ba unii stăruiră să fie adăugite şi câteva stihuri din molitvelnic; deşi cineva arătă că acestea, fiind sortite unor împrejurări ale vieții obişnuite – între altele şi îngropăciunii –, ar putea închipui un semn rău prevestitor, ceilalți

Material cu drept de autor

încuviințară folosirea lor, mai ales că înlesneau o bună trecere spre încheiere. Nu lipseau de pe nicăieri trimiterile la sfinții închipuiți călare, precum sfântul mucenic Gheorghe, care, prin felul cum erau alăturate în cântare, se împleteau cu chipul celui uns de Dumnezeu, care acum a scos spada din teacă spre a împlini voința de neclintit a Ziditorului, sub ocrotirea grijulie a căruia deschidea o nouă cale şi o nouă ursită neamului. Subînțelesurile nu lăsau loc la îndoieli asupra aceluia de care se face pe ocolite vorbire şi toți nădăjduiau că Matei vodă va fi pe deplin mulțumit cu roadele trudei lor.

Încă din clipa când protodiaconul prinse a prociti cu voce răsunătoare primele stihuri ale ecteniilor, în chip cu totul neobişnuit, ca semn al unei osebite smerenii, principele îşi scoase cuca, aşezând-o în brațele vel postelnicului Constantin Cantacuzino care, prin căderile dregătoriei sale, era dator să stea în stânga sa, la numai un pas de scaunul domnesc. Mai apoi însăşi preafericitul chir Ştefan rosti cuvintele de proslăvire a Măriei Sale: „Încă ne rugăm pentru Prea-evlaviosul, Preastrălucitul şi Preaînălțatul nostru Domn, Matei vodă Basarab, să-i dea lui putere, statornicie, sănătate, ferire de rele şi Domnul Dumnezeul nostru să-l ajute mai vârtos şi să-l îndrepte întru toate ca să puie sub picioare lui pe tot vrăşmaşul şi potrivnicul!”[21] Iar dacă principele primi închinarea cu nepăsarea obişnuinței, deşi lipsa ei l-ar fi izbit neplăcut, atunci când diaconii făcură vorbire de războiul cu Vasile Lupu, se sculă cucernic în picioare şi-şi făcu cruce pe toată lărgimea pieptului, în vreme ce cântăreții isoneau drept răspuns obişnuitul şi prelungul: „Doamne miluieşte!”

Când mitropolitul ajunse în sfârşit a psălmui lunga rugăciune anume încropită pentru această vecernie, pe cât de

---

[21] Invocația este transcrisă fără modificări din "Descrierea Moldovei" a lui Dimitrie Cantemir.

Material cu drept de autor

dezlânată pe atât de pestriță, domnul lunecă încet în genunchi, aşezându-se pe perna pe care-şi sprijinea obişnuit încălțările. Capul îi căzuse plin de umilință în piept, iar mâinile împreunate şi le lipise de buze într-o cucernică adâncire în sine. Boierii se grăbiră să-i urmeze pilda şi, plini de căutată smerenie, se prăvăliră zgomotos în genunchi, îşi împletiră degetele cu o râvnă voit îngroşată, pironindu-şi totdeodată privirile în pardoseală, ca să arate cât mai copleşiți de o afundă uitare de sine, iar sufletul să le pară răscolit de gingaşe simțiri, izvorâte din înfrigurarea acelei clipe de restriște. Rugăciunea însă, rodul alegerilor unei duzini de capete învățate, se prelungea stânjenitor de mult, căci se voise a nu se scăpa nimic din ceea ce se cuvenea să fie spus în fața domnului, începând cu preamărirea acestuia, a doamnei şi a viitorului moştean[22], continuând cu slăvirea faptei zilei, dar şi a celor ce-au fost şi a celor care vor veni, fără a lăsa în umbră nici cele cuvenite proniei. Ţintind atât de multe, deşi tărăgănarea ei lălâie era ruptă din vreme în vreme de întâmpinările cântate ale stranei, rugăciunea începu a deveni lehămetitoare, luarea aminte scăzând cu trecerea timpului. Totuşi nimeni nu cutează să se mişte, sau să freamete în loc de nerăbdare.

Ghinea, cu capul numai în parte plecat, îl iscodea înveselit pe mitropolitul Ştefan, care, înveşmântat în odăjdiile sale cusute cu fir aurit, se mişca netulburat şi senin printre numeroşii preoți şi diaconi care-i țineau hangul. Îl învoioşa gândul că, cel care umplea biserica de înflăcărate şi răsunătoare rugi sfinte pentru un război izbânditor se înțelesese cu ei, să facă tot ce-i va sta în puteri pentru a pricinui, sau cel puțin a înlesni, o poticneală! „Cât de ciudată e totuşi viața, cugetă el. Te sileşte adesea să făptuieşti potrivnicul a ceea ce gândeşti sau doreşti! Oare nu

---

[22] (*Înv. reg.*) **1.** Moştenitor, urmaş, succesor, moşan, moşinaş. **2.** Moşnean. **3.** Băştinaş. aborigen, autohton, indigen, neaoş, pământean.

Material cu drept de autor

bat şi eu acuşica metanii pentru preamărirea lui Diicu şi mă rog pentru izbânda sa, deşi chipul său nesuferit îmi stă în gât?!" Apoi adăugă cu un haz muşcător: „De aşa victorie să aibă parte Matei, precum i-o dorim noi!"

În această liniște ca de gropniță, mitropolitul isprăvi în sfârşit de însăilat pestrița sa încropire, primită de adunare cu nemăsurată pioşenie. Pentru o clipă isonirile popeşti se stinseră. Sfântul părinte tocmai se gătea să psălmuiască un opust prin care, binecuvântând pe cei aflați de față, să încheie slujba, când băgă de seamă că voievodul rămăsese nemişcat, aşa cum era aşezat în genunchi, fără să vadă şi fără să audă ce se petrece în jur. „Oare bătrânul a început să surzească? Nu înțelege că am isprăvit?!" se întrebă el nedumerit şi îngrijat totodată, neştiind ce hotărâre să ia. Oricum, să sfârşească şi să se plece, lăsându-l pe domn îngenuncheat, nu se cuvenea; l-ar fi pus într-o stare cât se poate de stânjenitoare, lucru pentru care nu s-ar fi putut dezvinui.

Răstimpul de tăcere se prelungi supărător de mult. Principele înțepenise în chip de stană în fața jilțului său aurit, iar mitropolitul, care nu prevăzuse întâmplarea, nu avu străluminarea trebuitoare ca să născocească pe dată ceva spre a umple golul. Boierii îngenuncheați nu îndrăzneau nici ei să se mişte, deşi simțeau înțepături în încheieturi din pricina aşezării zăticnite pe pardoseala de cărămidă. Cu coada ochiului iscodeau cu nerăbdare spre treptele scaunului domnesc, în nădejdea că vor primi dezlegarea de a se ridica. După mai multe clipe de năuceală, mitropolitul începu să zică o ectenie mică, socotind că o rugă mai mult nu poate fi dăunătoare şi nici rău privită de stăpânire, oricare ar fi fost clipa când ea era rostită. Diaconii, la un semn, pricepură imboldul ce li se dădea – împlinirea ecteniilor fiind la urma-urmelor de a lor datorie – şi purceseră a isoni cu râvnă noi şi noi stihuri de pomenire, iar cântăreții din strană nu întârziau

Material cu drept de autor

cu răspunsurile statornicite de canoanele străvechi. Cum dinspre scaunul domnesc nu se simțea nici o mișcare, se arătară trebuitoare noi şi noi adăugiri, încât ecteniile mici deveniră ectenii mari şi tot mai mari. Se părea că şi izvorul lor va secătui şi se va ivi primejdia unei noi întreruperi stingheritoare.

Într-un târziu domnul, care parcă uitase cu desăvârşire de simțămintele, de tăria trupească şi de răbdare celor din jur, se trezi din adânca-i cugetare şi din ruga sa tăcută şi se reaşeză țeapăn în scaun. Boierii se ridicară şi ei grăbiți dar greoi, din pricină că le amorțiseră picioarele. Se auziră chiar câteva oftaturi de uşurare, scăpate fără voie, amarnic deplânse de cei care nu şi le putuseră stăpâni. Matei întoarse fulgerător capul spre pronaos, spre a-i descoperi pe uşuraticii care se bucurau.

„Este şi acesta o cercare a credinței supuşilor mei!" cugetă el în treacăt şi-i făcu semn mitropolitului că e mulțumit şi că slujba poate lua sfârşit.

*
* *

Material cu drept de autor

Capitolul XIII

În vremea mărşuitului său – pe care şi-l închipuia drept un mers atotbiruitor – vel spătarul Diicu Buicescu întâlni numai târguri şi sate care – după cum stăruiau a minunare lăudătorii, dar în aşa fel încât să fie auziți – îşi recunoşteau pe dată supunerea, locuitorii grăbindu-se să cadă în genunchi şi să se gudure în jurul învingătorilor. Izbânda sa părea desăvârşită, el câştigând ascultarea fără luptă, numai prin răsunetul numelui său de temut cuceritor.

Adevărul, însă, se înfăţişa mult mai puțin măreț. Aşezările – mai ales că puțin mai devreme trecuseră prin ele şi oştile ardelene – erau în mare parte pustii, rar ici-colo apărând câte o ființă înspăimântată – vreun bătrân căruia neputințele vârstei nu-i mai îngăduiseră să ia drumul băjeniei, sau vreun gospodar hapsân care, după ce-şi pusese vitele şi pe ai casei la adăpost, se reînturnase, nădăjduind a mai scăpa de la jaf şi pârjol câte ceva din cele lăsate în urmă. Iar aceştia îi linguşeau atât de grabnic pe năvălitori nu din prea multă prețuire sau din nețărmurită iubire, nu pentru că le-ar fi aşteptat cu nerăbdare venirea, ci pentru a le câştiga bunăvoința şi chiar prietenia, în nădejdea că astfel ar putea scăpa de prădăciuni, de pojar şi alte rele. Ceilalți

Material cu drept de autor

lăcuitori apucaseră căile neştiute ale codrilor, afundându-se fie în desişuri de nepătruns, fie în viroage înguste şi prăpăstioase, pe care nici măcar la nămiezi soarele nu era în stare să le lumineze până la fund. Şedeau acolo înghesuiți unii într-alții, oameni şi vite, căruțe şi calabalâc, ferindu-se să aprindă până şi focul pentru fiertura de prânz, de teamă că firele de fum i-ar putea da de gol. Se zgribuleau de frig sub cojoace, căci semnele de primăvară erau încă slabe şi abia spre prânz şi numai la loc însorit se simțea un dram de căldură, în stare să le dezmorțească oasele.

Prea mare deosebire între cetele lui Vasile vodă, care, chipurile, îi apărau de cotropitori, şi cele venite la chemarea lui Gheorghe Ştefan ca să-i sloboade de silnica stăpânire tiranicească, nu făceau. Şi unii şi ceilalți, spre a-şi împlini tainul, jefuiau la fel de cumplit omul lipsit de apărare, pârjoleau cu aceeaşi uşurință şi neomenie cele întâlnite în cale, năruiau gospodăriile cu aceeaşi plăcere crudă de pustiire, fugăreau semenii cu aceeaşi desfătare diavolească, din dorința de a sădi spaimă, batjocoreau cu aceeaşi încântare femeile întâlnite în cale. Iar dacă cei rămaşi în urmă se grăbeau să se închine cu spăşenie oştilor aflate în trecere, fie ele ale asupritorului Lupu, fie ale mântuitorului Gheorghe Ştefan, nu o făceau decât ca să le câştige bunăvoința, în nădejdea deşartă că poate aşa ar putea scăpa de jafuri, de pârjoluri şi alte rele, cel puțin în parte, dacă nu de tot. Împresurați şi dintr-o pare şi din cealaltă de mulțimea atâtor izbăvitori şi ocrotitori, de răul cărora nu mai ştiau încotro s-o apuce, mulți se întrebau dacă nu era mai bună vechea robie, oricâte neajunsuri ar fi avut aceasta. Se adeverea zicala din strămoşi, că schimbarea domnilor e bucuria nebunilor.

De altfel noile necazuri se adăugau altora mai vechi. Paharul amărăciunilor fusese umplut până la gură încă din toamna trecută şi aceasta nu numai din pricina

Material cu drept de autor

supărărilor cu stăpânii locului, ci şi de pe urma necazurilor, peste măsură de amarnice, pătite din trecerea unui uriaş val de lăcuste care potopiseră meleagurile Moldovei şi ale unei ciume pornite din părțile de miazăzi ale Lehiei, care cuprinsese mai apoi întreaga țară, până spre părțile Galațiului. Dacă roadele celei dintâi nenorociri se mai vedeau încă sub chipul unor pete care acopereau pe alocuri câmpiile cu un soi de mâzgă verzuie dospindă şi urât mirositoare, în care cu greu se puteau recunoaşte trupurile păgubitoarelor gângănii, urmele celei de a doua năpaste nu erau la fel de vădite. Numai cei foarte băgători de seamă desluşeau prin multe țintirime pâlcurile, destul de cuprinzătoare, de cruci proaspete, al căror lemn nu apucase să se înnegrească sub biciuirea vremuielilor. Ori aceste nenorociri veneau după ce, cu numai trei ani în urmă, prin leatul 1650 de la naşterea Domnului, Moldova suferise nefericirile unei amarnice năvale a hoardelor tătărăşti, urmată aproape deîndată de un iureş al polcurilor căzăceşti, care pricinuiseră multe stricăciuni şi nemăsurată paragină; dar după părerea lăcuitorilor învârtejirea din urmă o întrecea însă în grozăvie pe cea dintâi, care nici ea numai blândă nu putea fi socotită!

Iar sărmanii locuitori, puțini câți îndrăzneau să se arate, nici nu apucaseră să uite amintirea „fericirilor" de care abia scăpaseră, când dezbinările domnilor celor mari le prilejuiau înnoită pagubă. Spre a scăpa de „binefacerile" mântuitorilor care le căzuseră pe cap, nu se sfiiau să le zugrăvească acestora, cât mai grăitor, năpasta ciumei abia trecute, în nădejdea de a-i spăimânta pe noii veniți cu primejdia molipsirii, îndepărtându-i în acest fel de sălaşele lor. Cu prefăcută îngrijare şi peste măsură de săritori, îi sfătuiau să ocolească un anume han, căci toți cei care primiseră găzduire aici muriseră după scurtă vreme. Sau oaspeții erau povățuiți să se păzească de a intra în satul de

Material cu drept de autor

care tocmai se apropiau, căci jumătate din şezătorii din acel loc fuseseră seceraţi de molimă. Sau li se spunea cu osebită bunăvoinţă să nu se apropie mai ales de cutare case din cătun, căci acolo se stinseseră toţi cei care trăiseră sub acel acoperiş, încât abia de se găsise cineva să-i îngroape pe răposaţi!

Zvonurile de acest soi nu erau de fel îmbucurătoare, încât erau destui aceia care, înspăimântaţi, se fereau să atingă până şi lucrurile de cumpărat, asupra cărora erau încredinţaţi de vânzători că nu erau spurcate de mâna vreunui bolnav, neaducând deci asupră-le primejdia molipsirii! Cu trecerea timpului avântul oştenilor scăzu simţitor, aceştia mărşuind tăcuţi şi întunecaţi, cu nemulţumirea mocnind în suflet. Treceau pe lângă hambare care uneori nu păreau de fel goale, dar nu cutezau să le tâlhărească, deşi nimic nu le stătea în cale, căci frica era nemăsurat mai mare decât puterea ispitei... Era de-a dreptul mâhnitor pentru lefegii de meserie, obişnuiţi să se căpătuiască prin jaf, să treacă pe lângă atâtea bunuri lăsate de izbelişte şi să nu se atingă de ele!

Dar nu întotdeauna vânturarea primejdiilor molimei izbutea să scape aşezările. Dacă pâlcurile care alcătuia grosul oştirii, mai îndeaproape privegheate de căpetenii, nu făptuiau prea multe stricăciuni, cetele răzleţite, plecate în pradă pentru dobândirea merindelor trebuitoare luptătorilor, nu dădeau în brânci cu buna rânduială, încât se întâmpla ca, atunci când erau înştiinţate că un sat este bântuit – bănuind că scorneala întrece cu mult măsura adevărului –, să răspundă râzând:

- Păi atunci hai să stârpim noi molima. Curăţind sălaşul de lăcuitori, n-o să mai fie nimeni care să ducă boala mai departe!

Şi, călcându-l sub copite pe ţăranul care încerca să le stea împotrivă, dădeau foc caselor. Ba se mai şi veseleau,

Material cu drept de autor

socotind că făcuseră o glumă izbutită. Iar unii dintre ei, în care pofta de jaf înăbuşea frica de molipsire, puneau focul abia după ce dăduseră şi o raită prin odăi, dijmuind puținul care nu putuse fi luat de fugari.

Privind – fără să se amestece – o astfel de privelişte, făptuită de războinicii de sub ascultarea sa, Radu Ştirbei Izvoranu nu-şi putu înfrâna o cugetare filozoficească:

- Atunci când jefuieşti la drumul mare cu o măruntă ceată de lotri, lumea te socoate tâlhar şi îți este ursit ştreangul. Când o faci în fruntea unui pâlc de războinici, trâmbițând țeluri sforăitoare, devii o prea-iscusită şi lăudată căpetenie de oşti, iar lumea te proslăveşte şi-ți dăruieşte, în loc de juvăț la gât, o cunună de învingător pe frunte! Ba eşti înscris şi în cronici, să se minuneze de tine şi cei care vor veni, ca să le slujeşti de pildă, căci cu adevărat au ce învăța de la tine!

În prima clipă s-ar fi putut crede că o spune întru căinarea celor năpăstuiți, copleşit fiind de un adânc simțământ de milă. Cu adevărat însă nu era vorba de vreo sfâşiere sufletească, de mustrări de cuget, ori de păreri de rău, ci doar de o probozire a căpeteniei, prea-minunate întru iscusință, pe care o slujea, şi anume a lui Diicu Buicescu! Se împletea în această răbufnire înciudarea de a nu fi izbutit să scape din tabără, cât şi potrivnicia crescândă pe care o simțea față de marele spătar.

Cel de alături, nebănuind încotro bătea cu spusa-i muşcătoare, luă vorba drept o cugetare asupra marilor războinici ai tuturor timpurilor şi răbufni plin de întărâtare:

- E adevărată hulire! Cum poți scoborî un viteaz măreț de talia lui Alexandru cel Mare al Machedoniei la statul unui tâlhar de rând?!!

- Ai dreptate, am sărit puțin peste cal! Între cei doi nu prea e asemănare, căci nu ştiu să fi fost vreodată, de când omul e om, un tâlhar care să fi jefuit şi să fi ucis cu atâta

Material cu drept de autor

spor pe cât a făcut-o Alexandru, cel prea-lăudat şi mult-prețuit! Tâlharii sunt mai nevinovați, sărmanii, că se țin doar de furtişaguri mărunte…

- Eşti de-a dreptul de nesuferit!

- De ce nu vrei să recunoşti că suntem nişte fățarnici?! Vrem libertate, ne nemulțumesc silnicia şi tiranicească cârmuire, dar numai dacă răul ne loveşte pe noi. Atunci devenim bătăioşi şi muşcători, de nu mai găsim destule cuvinte spre a înfiera samavolniciile! Dacă însă nu suntem nemijlocit atinşi, ne arătăm deodată foarte înțelegători, ba întrevedem chiar sclipiri de măreție fără asemănare în acea sminteală, care din păcate e de obşte, căci asemenea căpetenii n-au pornit năvalele singuri!

- E prea de tot ce însăilezi! Curate nerozii! Judecăți fără noimă ale celor slabi, care, din pizmă tâmpă, nu ştiu decât să împroaşte cu noroi pe uriaşii nemuritori, care-au făurit istoria! încercă însoțitorul să-i țină piept, vânturând a lehamite mâna prin aer.

- Deloc! Fățăria ne-a pătruns în sânge! Fiecare dintre noi ar dori – în sinea sa – să asuprească şi să stăpânească fără de îngrădire; toți suntem roşi de pofte deşarte de preamărire; suntem setoşi de putere şi bogăție; ne chinuieşte plăcerea de a-i face pe cei din jur să ni se umilească şi privim cu pizmă tânjindă pe cei din trecut, care – spre deosebire de noi – au izbutit să-şi împlinească pofta! Îi luăm de pildă, țintind a fi asemeni lor şi de aceea le recunoaştem măreția, pentru a da un veşmânt preacinstit josniciei şi crudei neomenii pe care o ascundem în suflet!

Soțul de la spătărie, lehămetit, se îndepărtă spre a priveghea o ceată de oşteni care stivuia într-o căruță nişte saci plini cu bucate, scoşi dintr-o groapă ascunsă, căreia îi dăduseră de urmă lângă peretele unei bojdeuci. Rămas fără ascultător, Radu Ştirbei Izvoranu tăcu, urmându-şi cugetările în gând.

Material cu drept de autor

Marele spătar Diicu Buicescu nu lua seamă la toate aceste privelişti dezgustătoare ale năvalei sale. Ele se petrecea undeva departe de aleasa sa ființă. De altfel dacă cineva ar fi cutezat să-l înştiințeze asupră-le, ar fi socotit înfățişarea lor drept o cercare de a-i defăima oştirea şi iscusința de căpetenie, de a-l zădărî şi nici nu i-ar fi îngăduit să-şi ducă vorba până la capăt. Orbirea îi era pricinuită şi hrănită pe de-o parte de o nemăsurată iubire de sine şi de o făloşenie fără de margini – care-l făceau să se aşeze cu mândrie deasupra celorlalți –, iar pe de altă parte de slugărnicia alaiului său, care îi zugrăvea spaima năucitoare pe care măreția sa ostăşească o trezea în vrăjmaşi şi, ca urmare, de ascultarea temătoare şi smerită care potopea sufletele celor care nu apucaseră a-i fugi din cale. Unii, cunoscându-i dorințele tainice, îi zugrăveau pe deasupra dragostea cu care era aşteptat şi primit de localnici, care îl prețuiau într-atât, încât şi-l doreau domn! Într-un cătun fusese chiar întâmpinat cu ghiocei şi alte flori de primăvară de o mică ceată de țărani – vreo şapte babe şi vreo cinci moşnegi, care abia de se țineau pe picioare de bătrânețe.

Spătarul, spăimântat de fantasma ciumei, se ferea de atingerea vreunui moştean, încât, în această împrejurare, porunci lui Barbu Filişeanu să primească mănunchiurile de flori, el mărginindu-se a mulțumi cu mare pohfală jalnicei deputății pentru frumoasa întâmpinare, dar avu grijă să o facă din şa, de la oarece depărtare, socotită îndestulătoare spre a-l feri de molipsire. Chiar pe florile aruncate pe jos, la picioarele sale, într-un gingaş covor, se feri să calce cu trăpaşul, căci şi le închipuia atinse de degetele unora ce-ar fi putut fi purtători ai molimei.

După spusa martorilor, privelişteа ar fi fost totuşi nespus de mişcătoare prin aprinsa proslăvire adusă spătarului, deşi gurile rele cleveteau cum că întâmpinarea localnicilor nu fusese pornită din imboldul şi din voia lor şi

Material cu drept de autor

deci că nu era tocmai sinceră. Se şuşotea că cei câțiva moldoveni, fiind toți cam boşorogi, nu putuseră fugi, încât ceata lui Vasile din Corcova îi prinse cu arcanul, pe când acesta dădea o raită prin marginea unei păduri şi fuseseră aduşi cu sila, sub pază severă, spre a „săvârşi" înălțătoarea faptă de preamărire a viitorului lor Domn, căruia îi jertfeau obolul recunoştinței care-i covârşea.

Deci marele spătar era încredințat că lipsa oricărei împotriviri – nici măcar încercată vreodată – s-ar datora numai şi numai renumelui său copleşitor, şi nici prin minte nu-i trecea gândul că lucrurile ar putea sta altfel. Anume, că ele ar fi urmarea împrejurării – cu totul lipsită de măreție – că pe de-o parte calea îi era deschisă şi netezită de oştile lui Kemény – înainte mergătoare –, iar, pe de alta, faptului că Vasile vodă nu avusese la îndemână mijloacele şi timpul trebuitor pentru a purcede la strângerea războinicilor săi, năvala asupră-i petrecându-se taman în Postul cel Mare al Paştelui, când lumea, lăsând grijile de-o parte, era prinsă cu totul de gătirile de sărbătoare.

Sub înrâurirea acestor trăiri de avântată preamărire, Diicu se aştepta ca, la intrarea în Roman, ardelenii să-i facă o primire făloasă. Se închipuia întâmpinat cu trompeții, cu chimvalele şi cu tobele. Iar în chip de închinăciune se vedea primit cu trosnete de tun, iar gloata, orânduită de-o parte şi de alta a ulițelor, vrăjită şi gătită ca de sărbătoare, fremăta de nerăbdarea de a-l zări o clipă cel puțin. De aceea fu cu totul dezamăgit când, la un ceas depărtare de târg, un căpitan secui îi ieşi înainte şi, tăindu-i calea, în loc de semne de cinstire, îi porunci să se oprească, căci altfel va fi nimicit de străjile care privegheau asupra spatelui oştii ardelene, străji tupilate în livezile şi viile aflate de-o parte şi de alta a drumului. Toate dezlănțuirile de mânie, toate ocările şi amenințările se dovediră zadarnice; ardeleanul rămase neclintit. După ce ascultă cuviincios tot noianul de

Material cu drept de autor

argumente şi mustrări, sfârşi prin a spune cu toată seninătatea că muntenii trebuie să aştepte a primi dezlegare din partea generalului Kemény, fără încuviințarea căruia neputându-le îngădui să intre în Roman.

Neavând de ales, vel spătarul dădu porunca de popas. Obosiți şi nemulțumiți, oamenii rupseră rândurile şi se aşezară în aşteptare pe marginile şleahului, pe pământul rece, mustind de apa dezghețului. Ici-colo, prin viroage, zăpada nu se topise, vederea ei sporind simțământul de jilăveală friguroasă. Nebănuind pesemne nădejdile pe care marele spătar şi le făcuse legat de întâmpinarea pe care şi-o dorea, Kemény nu se prea grăbi cu răspunsul. Nu este însă lipsită de noimă bănuiala că, dacă le-ar fi aflat, să fi întârziat şi mai mult!

Se scurseră astfel câteva ceasuri de aşteptare grea. Într-un târziu, cu aceeaşi purtare firească, lipsită de orice urmă de stinghereală, cu care îi oprise, căpitanul ridică opreliştea, îngăduindu-le să treacă mai departe. Diicu nu se putu abține să nu-l amenințe ca se va socoti mai târziu cu el. Omul, ridicând neputincios din umeri, se dezvinui cu seninătate – şi nu fără o anume plecare îndatoritoare – că nu face decât să împlinească poruncile primite.

Dar dezamăgirea încercată de marele spătar nu se opri aici; nu numai că nu-i ieşi nimeni înainte cu tobe şi trâmbițe, dar mai întâmpină şi mari neajunsuri cu găsirea de gazde pentru ai săi. Întrucât ardelenii se aflau de mai dinainte în târg şi se înfipseră în toate gospodăriile mai acătării, Diicu izbuti abia cu mare greutate să găsească o casă cât de cât mulțumitoare, unde să-şi facă sălaş şi să aşeze comenduirea. Însă cei care-i alcătuiau alaiul, față de fârtații lor de dincolo de munți, o nimeriră destul de rău, încât frecuşurile şi o potrivnicie surdă nu lipsiră. Nepăsarea pe care i-o arătau ardelenii, nedându-i vreun fel de luare aminte, ba lăsându-l să se descurce cum va putea, lipsa

Material cu drept de autor

oricărei curtenii şi a oricărei purtări prevenitoare îl izbiră neplăcut pe marele spătar, socotindu-le semnul unei jignitoare înfumurări a soților săi şi a unei sfruntătoare nesocotiri a ființei sale. Lucrul era cu atât mai supărător, cu cât venea după îndelungile şi desfătătoarele tămâieri ale celor din alaiul său. După credința sa, toate aceste porniri erau izvorâte dintr-o nemăsurată rea-voință, pătrunsă de peste măsură de multă pizmă.

Nici nu isprăvi bine a se aşeza, că pohfala sa avu de suferit o nouă caznă. Generalul Kemény, în loc să-i ceară smerit să-i facă cinstea de a-l primi, îl înştiință printr-un olăcar că îi orânduise o întâlnire pentru dimineața zilei următoare, lămurindu-i sec că în răstimpul serii nu are vreme de el, fiind peste măsură de prins cu căpitanii săi. Purtarea slugii craiului Rákóczi răni mândria lui Diicu pe două laturi. Cum el nu ceruse vreo întrevedere, hotărârea de a i se încuviința una, cu arătarea răspicată a ceasului când trebuia să se înfățişeze la chemare, lua chipul unei porunci îngăduită numai față de un supus, față de un obraz de el ascultător, ceea ce spătarul nu se socotea a fi. Pe deasupra felul cum era îndreptățită alegerea clipei când putea fi primit (abia a doua zi!) i se părea menit să-i dea de înțeles că, în ochii generalului ardelean, căpitanii acestuia trec înaintea marelui spătar muntean, ceea ce era de-a dreptul răzvrătitor! Dacă vestirea lui Kemény ar fi fost cel puțin împănată cu un şuvoi de vorbe linguşitoare, care i-ar fi putut face plăcere, ea ar fi părut cel puțin cuviincioasă şi putea fi îngăduită, ba poate chiar socotită vrednică de a fi luată în seamă, ca răsplată pentru prinosul de preamăriri. Dar chipul neprevenitor şi sec în care i se făcea cunoscut că soțul său îi îngăduie să i se înfățişeze, îl zgrepțănă pe Diicu până în străfunduri, încât izbucnirea sa față de trimisul ungur era de înțeles.

Material cu drept de autor

- Nu-mi aduc aminte să fi auzit c-ar fi cerşit cineva vreo întrevedere cuiva! Iar dacă cineva se simte dator să-mi facă mie cunoscute unele lucruri, n-are decât să-mi ceară cinstea de a-l îngădui în fața mea! Eu nu sunt la cheremul nimănui, iar căpitanul dumitale care te-a trimis, cum i-o fi zicând, mă tem că nu ți-a arătat desluşit cui trebuie să i te înfățişezi! (Marele spătar, drept răzbunare, se prefăcu anume a fi uitat numele celui mai de seamă sfetnic al principelui transilvănean, care nu era deci chiar oarecine.) De bună seamă nu era vorba de mine! reluă Diicu. Eu nu sunt un stegar de-al vostru, care să fie chemat la poruncă!

Vel spătarul era pe deplin hotărât să nu răspundă acestei chemări înjositoare, chiar dacă prin aceasta primejduia înțelegerea încheiată între Matei vodă Basarab şi craiul Gheorghe Rákóczi al II-lea.

Pesemne că olăcarul istorisi stăpânului său în toate amănunțimile ieşirea marelui spătar, căci, a doua zi de dimineață, se ivi la gazda acestuia un alt trimis, care îi înfățişă din nou poftirea, dar în cuvinte cu totul schimbate, încât să fie înlăturată putința de a tălmăci chemarea drept poruncă. Nu mai era vorba de o întrevedere între cele două căpetenii, ci de un larg sfat de război al oştilor înfrățite. Cum, în aşteptarea oştilor prietene, în tabăra ardeleană se făcuseră gătiri anume pentru împreunarea ordiilor, Kemény cerea încuviințarea – nu poruncea – ca numita adunare să se țină la comenduirea sa, deci acolo unde se rânduiseră deja o seamă de lucruri. Diicu era rugat, cu toată prețuirea cuvenită rangului său, ca să ia parte la întrunire. De bună seamă rămânea la voia sa dacă primea sau nu poftirea, faptul nefiind silnic! Dar era bine să vină pentru a le da prețioasele sale povețe, de care aveau atâta trebuință. Ba putea aduce cu sine, fiind bineveniți, şi pe cei mai destoinici dintre sfetnicii săi, a căror păreri era nimerit să fie şi ele cunoscute. Mai mult chiar, tocmai pentru că nu era dator să fie față dacă

Material cu drept de autor

lucrul acesta nu-i făcea plăcere, prealuminatul Kemény vedea în venirea sa un semn de deosebită mărinimie ce i se arăta, în căderea sa de gazdă!

Aceste prevenitoare înfloriturí de vorbire nu întrupau totuşi gândurile adevărate ale lui Kemény. Şi trufia sa era la fel de nemăsurată ca şi a lui Diicu, doar că nu se împletea cu aceeaşi nesăbuinţă. Dacă în parte da înapoi faţă de pornirea de la început, nu voia prin aceasta decât să-l îmbuneze pe spătar, spre a-l putea mânui mai uşor. Îşi dădea seama că acesta, dacă s-ar simţi înjosit, ar fi fost în stare să rupă legămintele care-i uneau. Însă craiul Rákóczi, bătăios şi nestăpânit cum era, nu i-ar fi iertat uşor generalului său lipsa de îndemnare cu care – neputându-şi stăpâni mândria – ar fi pricinuit ruptura. De aceea acesta se grăbi să lase credinţa că ar bate în retragere înaintea căpeteniei muntene, arătându-se cât se poate de cuviincios faţă de aceasta.

Noul chip de vorbire muie îndârjirea marelui spătar şi-l înduplecă să ia parte la sfatul de război, lucru de care avu de îndată pricină să-i pară rău, căci curtenia lui Kemény nu se dovedi prea statornică. Văzându-l în sfârşit sub acoperişul său pe acest fârtat cusurgiu, toate simţămintele pe care trebuise să şi le înăbuşe răbufniră vijelios. Să-i arunce în obraz vorbele cu care acesta îl probozise pe cel dintâi olăcar al său ar fi fost lipsit de noimă, căci mai degrabă i-ar fi dat apă la moară munteanului ca să-l înfrunte. Drept care muşcăturile sale urmară un cu totul alt făgaş. Puse deci pe seama zăbavei cu care oastea de sub ascultarea spătarului îi venise în ajutor, neajunsurile şi întârzierile pe care le întâmpinase el şi ardelenii săi, cât mai ales nemişcare din ultimele zile, la care fusese osândit. Tărăgăneala era cu atât mai primejdioasă şi mai vinovată, cu cât lăsa vreme lui Vasile vodă să-şi adune luptătorii.

Învinuirile – care loveau neiertător în oaspete – erau pe deasupra şi nedrepte, răstălmăcind cu bună ştiinţă

Material cu drept de autor

adevărul, poticneala generalului din ultimele zile având o cu totul altă pricină. În clipa când atacase Moldova, Kemény se grăbise să înainteze, fără să-l mai aştepte pe Diicu, dornic să nu împartă cu nimeni faima de învingător.

Avusese loc, e drept, o mică ciocnire din sus de Bacău cu un mic steag de moldoveni de-ai lui Lupu, dar înfruntarea se isprăvise cu o izbândă ardeleană, încât mersul înainte nu părea de fel primejduit. În acea clipă Kemény crezuse că e vorba de străjile înainte mergătoare ale potrivnicului moldovean, care ar fi ajuns deja în apropierea oraşului, grosul ordiei aflându-se undeva mai spre miazănoapte, dincoace de Siret. Starea lucrurilor părea să se încurce, dar câteva ceasuri mai târziu iscoadele îl înştiinţară că pe malul dinspre astă parte al Siretului, până spre Săbăoani, dincolo de care se afla un pod mare peste râu, nu întâlniseră nici picior de oştean de-al lui Lupu. Deci cei cu care se luptaseră la Bacău nu închipuiau străjile înainte mergătoare ale unei oşti mai însemnate, ci de bună seamă doar un pâlc de iscoade trimis în cercetare, mădularii căruia, neîndemânatici fiind, se lăsaseră descoperiţi.

Abia după o săptămână sau două se va afla adevărul de la Alexandru Costin, care între timp se alăturase fostului mare logofăt. Acesta arătă că cei cu care se dăduse lupta închipuiau o ceată pe care o cârmuise el şi un vătaf de aprozi pe nume Iacomi, trimişi cu nişte cărţi, plăsmuite cu nespusă viclenie, ca să-l ispitească pe Gheorghe Ştefan să se reîntoarne la Iaşi, pentru a fi prins şi tăiat.

Dar ivirea unei trâmbe de oşteni, care nu puteau fi decât iscoade, nu era pricină temeinică de îngrijorare, căci de bună seamă din ascunzişuri îi pândea în toată vremea cineva, făcându-i cunoscută lui Vasile vodă orice mişcare a potrivnicilor, pe care ar fi desluşit-o. De altfel ciocnirea fusese de mică întindere, încât, la drept vorbind, nici măcar nu putea fi socotită a fi fost o luptă adevărată. Prin urmare

Material cu drept de autor

nu erau pricini ca întâmplarea să-i taie avântul lui Kemény. Fuga celor câțiva oşteni vrăjmaşi care fuseseră scăpați, nu avea nici o însemnătate. Nu încăpea îndoială că iscoadele de pe la hotare îl înştiințaseră deja pe voievod despre intrarea oştilor străine. Deci fugarii nu puteau aduce pe deasupra decât ştirea că duşmanii ajunseseră la Bacău. Lucru cu totul neînsemnat, căci era cu putință ca voievodul să fi aflat deja acest lucru pe alte căi.

Deci fuga cetei lui Costin nu schimba cu nimic starea lucrurilor pe întregul lor. Singura împrejurare vrednică de a fi luat în seamă era doar aceea că, aşa cum mărturisea Gheorghe Ştefan, la Iaşi fuseseră atraşi în urzeala sa o seamă de boieri mai mari sau mai mici, ba chiar şi unele căpetenii ale feluritelor trupuri de oaste şi că aceştia urmau să stea reazăm pentru năvălitori din chiar vecinătatea nemijlocită a scaunului domnesc. În temeiul acestor chezăşuiri Kemény se simțea stăpân pe împrejurări. Astfel el ştia că spătarul moldovean Constantin Ciogolea punea la îndemâna răzvrătirii – prin dregătoria ce-o stăpânea – oastea țării, iar serdarul moldovean Ştefan, aflat cu îndatoriri pe Nistru, făgăduia a le da, pe lângă pâlcurile supuse ascultării sale, şi putința de a opri răvaşele ce-ar fi trimise de Lupu cuscrului său Bogdan Hmelnițki şi de a împiedica chiar pribegia acestuia spre ținuturile dinspre soare răsare. Iar dacă întâmplările curgeau după cum fuseseră plănuite – iar în primele zile generalul nu avusese pricini de a se îndoi că va fi altfel –, în Duminica Floriilor, la ieşirea de la liturghie, domnul urma să fie înjunghiat de câțiva oşteni din propria-i strajă, cumpărați de uneltitori.

Însă abia părăsise Bacăul când avu parte de o dezvăluire neplăcută. Iscoadele lui Gheorghe Ştefan, sosite de la Iaşi, îl înştiințară pe acesta că frații Ciogoleşti fuseseră puşi în obezi şi mai apoi scurtați de cap, trupurile lor, ajunse nişte hoituri urât mirositoare din care se înfruptau câinii de

Material cu drept de autor

prin mahalale, zăcând aruncate alături cu Poarta cea Mare a palatului, lângă prispa cu spânzurătorile pentru răufăcătorii osândiți. Le putea vedea oricine, dacă era curios. Logofătul nu înțelegea cum de putuseră fi descoperiți, căci lucrătura sa se împlinise destul de tainic. Încerca să-şi dea seama cine putuse fi acela care-l vânduse. Nu-i bănuia în nici un chip pe Ciogoleşti, aceştia apărându-i ca nişte biete jertfe ale trădării altcuiva, deci îi vedea ca pe nişte mucenici, cu totul nevinovați față de el. Adevărul îl va afla abia câteva săptămâni mai târziu.

Se grăbi deci să-l înştiințeze pe Kemény asupra veştilor primite. Acesta, având un dispreț fără de margini față de logofăt şi față de cei robiți lui, se arătă destul de pornit împotriva fraților Ciogoleşti. Deşi jertfe, frații îi trezeau ardeleanului mulțime de îndoieli, bănuindu-i de a fi făptuit ceva necurat legat de acea vânzare! Numai că generalul nu tălmăcea vânzarea prin aceea că se apucaseră să unelteascâ împotriva domnului legiuit, căruia îi juraseră credință, ci îi da un înțeles potrivnic, adică îi înfiera pentru că l-ar fi părăsit pe răzvrătitul Gheorghe Ştefan. Deci hainiseră pe cel hain. Kemény îl învinui pe logofăt în chip jignitor că n-a ştiut să-şi aleagă părtaşii. Furios, mărturisi că din capul locului nu avusese încredere în sprijinitorii acestuia, care i se păruseră dintru început nişte trepăduşi vicleni, nişte talere cu două fețe. Toți nu erau decât nişte oameni de nimic! Acum temerile i se adevereau. La urma-urmelor erau lăsați să se descurce singuri, mai ales că şi Diicu întârzia să intre în luptă. Primul lucru pe care-l făcu fu acela de a trimite marelui spătar muntean o nouă solie, cerându-i să i se alăture grabnic.

Kemény nu simțea nici un fel de părere de rău pentru prinderea şi tăierea celor doi frați şi a serdarului Ştefan. Nu-l mişcase în nici un fel ucidea lor. El era numai dezamăgit pentru că, odată cu năroada lor moarte, uneltirea

Material cu drept de autor

pierdea stăpânirea asupra celor mai însemnate trupuri ale oştirii moldovene. Pe deasupra, prin pieirea serdarului Ştefan, care slujea şi de pârcălab de Soroca, drumul lui Lupu spre cazaci era deschis. De bună seamă şi omorul voievodului, pus la cale de uneltitori, era zădărnicit! Lovitura era atât de neaşteptată, încât se simți cu totul descumpănit. Mărimea oştii care i se pusese la îndemână fusese prețăluită ca pentru un atac făptuit pe neaşteptate, asupra unui vrăjmaş luat pe nepregătite, nu pentru o luptă deplină, cu o ordie care aduna sub steagurile ei întregile mijloace ostăşeşti ale țării. Însă, punând în cumpănă uciderea domnului, Kemény socotise că nu va da nici un fel de bătălie, nemaiavând vreun potrivnic care să-i iasă înainte.

Această schimbare petrecută la Iaşi era pricina adevărată pentru care nu mai îndrăznise să meargă decât până la Roman, unde se oprise, cu totul descumpănit şi destul de îngrijat. Deci întârzierea lui Diicu nu-i înrâurise în nici fel hotărârea, făcându-l să şovăie în plănuita năvală asupra cetății de scaun moldoveneşti. Dimpotrivă, până în clipa aceea întârzierea muntenilor chiar îl bucurase, căci tărăgănelile lui Diicu i-ar fi lăsat numai lui fala de măreț învingător, pe care o dobândea, îşi zicea el, chiar fără a se primejdui.

Dar, în noile împrejurări, luptele cu Lupu – şi acestea adevărate – păreau de neînlăturat, pricină îndestulătoare pentru a regândi în întregul lor toate plănuirile închipuite înainte vreme. Dacă până acum socotise că se află în fața unui război fără bătălii, dintr-o dată se vedea pus în fața unor înfruntări temeinice, cu sorți nesiguri de izbândă, iar muntenii nu mai soseau; de aceea începu a şovăi şi a căuta pricini de zăbavă. Însă era prea târziu ca să mai poată da înapoi. Starea lucrurilor devenea tot mai încâlcită. Deşi Gheorghe Ştefan stăruia ca oştile ardelene să dea năvală fără întârziere asupra cetății de scaun,

Material cu drept de autor

Kemény hotărâse să se oprească la Roman, unde urma să-l aştepte pe Diicu. Abia când îşi vor împreuna forţele, vor continua laolaltă drumul către Iaşi! Logofătul începu a bombăni când află gândurile soţului său, dar nu avea de ales.

Totuşi, ca să dea un chip vrednic pregetului de care tocmai făcea vorbire, Kemény cercă să-şi ascundă nehotărârea şi temerile sub o înfăţişare de om cumpătat, care nu se lasă ispitit de pripeală, care gândeşte încet, dar temeinic. Îşi dosea astfel, sub un veşmânt de înţelepciune senină şi aşezată, frica, codeala şi dorinţa de a trage de timp. Dar atât nu era de ajuns pentru a-şi dezvinui nelucrarea. Nici cei din preajma sa – şi cu atât mai puţin craiul – ar fi luat de bună asemenea îndreptăţire. Temeiurile adevărate pentru care şovăia trebuiau, printr-o iscusită răstălmăcite, preschimbate în altele, care să pară vrednice de a fi luate în seamă şi să încredinţeze pe ceilalţi de dreptatea sa. Dar până să găsească asemenea deslușiri măiestre, cel mai simplu era să arunce vina pe cei cu care soarta îl silea să se înfrăţească. Drept care începu o lucrare stăruitoare de ponegrire a lui Diicu.

E greu de spus în ce măsură clevetelile sale, pe dată îmbrăţişate şi înmulţite de părtaşii care doreau să-i fie pe plac, chiar fură crezute cu adevărat de cineva. Însă el, repetându-le de atâtea ori, începu să le ia într-atâta în serios, încât se socoti îndreptăţit ca, întâlnindu-şi soţul, să-i arunce în obraz toate cugetările ce-i dospiseră în minte în ultimele zile. Ca atare, fără a pregeta prea mult şi fără de pricină, se dezlănţui împotriva lui Diicu, învinuindu-l – spusele-i nefiind pentru ardeleni deloc noi – că prin întârzierea sa îi făcuse pe cei de la Iaşi să se teamă că ajutorul făgăduit lor nu e temeinic şi răspicat, ceea ce îi îndemnase să se lase păgubaşi de cele plănuite şi să părască totul domniei, lucru sfârşit cu moartea Ciogoleştilor şi zădărnicirea uciderii lui

Material cu drept de autor

Lupu, toate cele puse la cale căzând astfel baltă, ceea ce îi silea să regândească din temelie întreaga înjghebare.

Kemény uita însă că nici el însuşi nu fusese tocmai de cuvânt şi că, din dorința de a fi singurul învingător, nu aşteptase la locul unde cei doi principi – cel al Ardealului şi cel al Ungrovlahiei – hotărâseră să se facă împreunarea oştilor lor.

- De bună seamă, sărmanii boieri moldoveni s-au simțit părăsiți văzând că oştile din Ungrovlahia nu mai sosesc! îi căina generalul cu nemăsurată sfâşiere în suflet pe răposați. Cuprinşi de deznădejde s-au aruncat orbeşte, cu capul înainte, la poala voievodului lor. Astfel prin nesăbuita voastră delăsare am ajuns la un pas de pieire. Iar eu, acum, mă văd silit, spre a-mi sluji stăpânul, să-mi sparg capul ca să găsesc un mijloc de a ne izbăvi!

Nu-l scuti de mustrări nici pe Gheorghe Ştefan, pe care-l învinui de lipsă de discernere în alegerea părtaşilor, lucru care nu-l îmbună însă pe Diicu Buicescu. Acesta era zădărât nu numai – şi nu în primul rând – pentru că generalul Kemény îi făcea numai pe ei răspunzători de impasul în care ajunseră – pe sine lăsându-se de-o parte –, ci şi din pricină că, jelindu-se că trebuie să-şi bată capul ca să-i scoată din impas, tindea să se aşeze cumva deasupra lor, ca un stăpân ocrotitor, care trebuie să gândească în locul slugilor. Ori Diicu nu era plecat să-i recunoască precumpănirea, care socotea că i se cuvine numai lui. Ceilalți doi, generalul şi logofătul, nu închipuiau în ochii săi nişte cugete de prea mare însemnătate. La urma-urmei unul nu era decât un simplu dregător crăiesc – fie el şi cel mai prețuit dintre toți –, iar al doilea, în acea clipă, nu era decât un mazil fugar, plin de ifose şi de visuri, dar care nu închipuia încă o putere adevărată prin sine. Față de ei, ca moştean recunoscut al unui scaun domnesc şi totodată cel mai de seamă dregător al sfatului muntenesc (prin trecerea

Material cu drept de autor

de care se bucură pe lângă principe şi ca vel spătar, deci căpetenie a oştilor munteneşti), el singur era o întrupare trainică, de care trebuia ținut seamă.

Însă aceeaşi năzuință de a se bucura de întâietate o avea şi Kemény, năzuință pe care şi-o întemeia nu atât pe căderea sa de cel mai înalt sfetnic al craiului, cât pe plecările Ardealului de a se aşeza mai presus față de celelalte două principate. La urma-urmei Matei vodă recunoştea în Rákóczi un ocrotitor, iar Gheorghe Ştefan trebuia să vadă în el un binefăcător căruia îi datora, pentru ajutorul primit, recunoştință şi supunere veşnică – îşi zicea generalul. Socotindu-se deci împuternicitul unei stăpâniri mai înalte, i se părea firesc să i se recunoască precumpănirea.

Dar nici Gheorghe Ştefan, care se socotea viitor domn şi voievod, nu îngăduia să-i treacă altul înainte. Cum el încheiase legăminte nemijlocit cu craiul şi cu voievodul Ungrovlahiei, nu vedea în cei doi însoțitori ai săi decât nişte oşteni care fuseseră puşi în slujba sa, anume ca să-i împlinească voia, deci doar nişte săvârşitori de porunci, de el ascultători. Ori găsea nefiresc, chiar sâcâitor – dacă nu chiar înjositor – că aceştia cutezau să-şi întreacă drepturile, purtându-se cu el cam de sus, spunându-i cam prea răstit ce are de făcut. De vreme ce veniseră să-i împlinească plănuirile, ar fi trebuit ca ei să-l asculte fără crâcnire, şi nu pe dos, căci, la urma-urmelor, el era cel mai în măsură să ştie ce vrea! îşi zicea înciudat biv vel logofătul Ştefan, privind ca martor tăcut gâlceava însoțitorilor săi. Deşi în suflet începuse a clocoti, nu zise deocamdată nimic, dându-şi seama că fără steagurile străine de ajutor nu închipuia un potrivnic vrednic de a fi luat în seamă. În jurul său se adunaseră prea puțini boieri. Chiar cei nemulțumiți de domnia lui Vasile vodă încă nu i se alăturaseră decât în mică măsură. Unii pentru că, neavând veste din vreme de cele care se punea la cale, nu-şi putuseră încă tocmi fuga fără

Material cu drept de autor

primejdie din Iaşi. Iar alţii, îndoindu-se la acea vreme de sorţii săi de izbândă, stăteau în aşteptare. De altfel timpul scurt şi taina în care lucrase îndreptăţeau răsunetul încă destul de mărginit al lucrării sale. Dar oricum o ruptură se petrecuse şi de acum ea se tot lărgea. Deşi încă în număr restrâns, în fiece zi soseau câţiva boieri moldoveni în tabăra de la Roman. Cei mai mulţi erau de rang mic sau mazili din Ţara de Jos, dar venirea lor prevestea un început care părea plin de făgăduinţe. Apoi pe alocuri ţăranii se răsculau, iar – după cum i se vestise printr-o solie anume – orheienii[23] îşi mărturisiseră deschis încuviinţarea faţă de cercarea sa.

Până una-alta, o oaste temeinică, care să ţină nemijlocit de el, nu izbutise să-şi încropească şi nici prea mulţi sfetnici nu putuse aduna în sfatul său de război, de aceea era încă silit să tacă răbdător. Dar nu uita nici o clipă că, dintre toţi, el singur este domnul şi nu va întârzia să le-o dovedească...

Lupta pentru întâietate împiedică soborul reunit al căpeteniilor să ia vreo hotărâre. Kemény cerea oprirea vremelnică a asaltului, urmând ca, după cum vor curge mai departe lucrurile, să se găsească clipa prielnică pentru iureşul hotărâtor. Diicu, din plăcere de încontrare şi pentru a dovedi că nu se lasă cârmuit de cineva, se arătă dornic de a porni grabnic spre cetatea de scaun. Însă după ce şi Gheorghe Ştefan, care se temea că datorită atâtor tărăgănări îi scapă coroana printre degete, stărui pentru dezlănţuirea unui atac neîntârziat, Diicu îşi schimbă în parte părerile. Nu avea de gând să-l împingă tocmai el pe logofătul hain în scaunul la care năzuia el însuşi! Drept care adăugi că, repedea plecare la care se gândeşte, nu se poate orândui decât după ce va primi cuvenitele veşti din partea iscoadelor sale, căci ştirile care i s-au făcut cunoscute de cârmuirea ostăşească ardeleană şi de cea moldovenească sunt cu totul

[23] Locuitor din părţile Orheiului (Moldova de dincolo de Prut).

Material cu drept de autor

neîndestulătoare, lămurind prea puțin starea lucrurilor din Iaşi şi de pe drumul până acolo. Deşi zăceau de atâta vreme la Roman – cu adevărat era vorba doar de câteva zile –, nu au fost în stare să afle în toate amănunțimile aşezarea potrivnicului şi nici să-şi dea seama cât de mare era ordia cu care acesta le venea în întâmpinare, înfățişându-i o deslușită stare a lucrurilor. Cădea deci în seama lui îndatorirea de a lămuri toate lucrurile acestea şi de a umple golul din neştiința lor, şi abia după aceea putea lua o hotărâre. În felul acesta nu numai că îşi osebea cu totul părerile de ale fârtaților săi, dar, slujindu-se de aceleaşi mijloace folosite mai devreme de Kemény, îşi îndreptățea părerile prin învinuirea celor cu care se înfrățea, găsindu-le pricină în slaba rânduire a trâmbelor de iscoade ce le aveau. Înfățişând astfel lucrurile, avea prilejul de a le întoarce plata părtenilor săi, în aceeaşi chip în care îl proboziseră şi ei mai devreme.

- Dacă aş fi lăsat să mă descurc singur, cred că izbânda ar fi neîndoielnică. Dar de bună seamă că, atunci când eşti atârnător de alții, ai de pătimit mulțime de încurcături şi neajunsuri! zise cu subînțeles vel spătarul mai departe, ca să nu le rămână dator celor doi, şi cu deosebire ardeleanului, care-l înveninase îndeajuns.

Kemény se înfurie. Roşu la față şi năduşit, se îndărătnici în a le dovedi foloasele aşteptării. După cele ce-i fusese dat să audă, hotărârea sa, de a nu da înapoi în fața lui Diicu cu nici măcar un pas, devenise de neclintit.

Hărțuielile dintre fruntaşii oştirilor se prelungiră şi în ziua următoare, împiedicând înfiriparea oricărei cercări de a făptui ceva întru gătirea luptei cu vrăjmaşul. Dar, ar însemna să ne înşelăm, dacă am mărgini pricinile nemişcării ordiilor năvălitoare doar la gâlceava acesta înverşunată pentru precumpănire, dezlănțuită între căpetenii. Ei trebuie să i se adăugească şi descumpănirea izvorâtă din dispariția – în chip atât de nerod – a spătarului Ciogolea şi a serdarului

Material cu drept de autor

Ştefan. Odată cu pieirea lor se spulbera şi nădejdea de a putea împiedica, sau cel puţin a întârzia, strângerea războinicilor rămaşi credincioşi principelui moldav, cât şi aceea de a pune piedici agonisirii celor trebuincioase războiului. În aceste împrejurări însăşi plănuita ucidere a lui Lupu se năruia şi ea de la sine. Pe deasupra se pierduseră şi înlesnirile unui iureş neaşteptat, care să-l ia pe Vasile vodă pe nepregătite; ba i se dăduse chiar putinţa de a-şi înştiinţa cuscrul din Ucraina învecinată. De altfel căderea serdarului Ştefan deschisese olăcarilor domneşti drumul – până atunci închis – înspre această parte a lumii.

De asemenea nu putea fi lăsat de-o parte nici simţământul apăsător, pricinuit de zvonirile – de fel îmbucurătoare – despre molima care bântuise ţara în toamna trecută. Erau destui cei care le luaseră foarte în serios şi erau spăimântaţi de ceea ce ar putea păţi. În sânul oştirii muntene însăşi Diicu Buicescu fusese acela care deschisese făgaşul acestor amarnice temeri! Auzind că nestematele şi metalele preţioase ar avea minunate puteri tămăduitoare, nu mai mânca decât din blide de argint şi cu tacâmuri aurite. Apa şi-o ţinea în două uriaşe ploşti de argint, măiestrit împodobite cu împletituri de felurite vrejuri înfrunzite, migălos meşterite prin ciocănirea preţioasei foiţe. Spre a bea se slujea de potire lucrate în acelaşi chip, adevărate odoare prin pietrele osebite ce le aveau încrustate în pereţi. Prevederea sa nu se mărginea însă la atâta! Înainte de a duce licoarea la buze – pentru a se pune şi mai bine la adăpost –, nu uita niciodată să cufunde în ea, ţinându-l cu vârful a două degete, un uriaş inel de aur, care purta încrustat un frumos rubin sângeriu, cuprins de un brâu de mici briliante.

Deşi nu vădea la fel de multe semne de pază şi ocrotire, nici Kemény nu era mai puţin temător. Singur Gheorghe Ştefan, de-al locului fiind, socotea primejdia trecută şi privea cu despreţ şi nepăsare toate semnele de

Material cu drept de autor

îngrijare ale celorlalți. De altfel, față de alți ani, molima pricinuise de astă dată mult mai puține jertfe şi acestea atinseseră cu deosebire rândurile prostimii, nu pe cele ale păturilor alese.

Starea de cuget a oştirilor se înrăutăți şi mai mult, încă de-a doua zi după sosirea muntenilor la Roman, în urma împrejurării că un pâlc de vreo patru darabani munteni şi vreo trei trabanți[24] din slujba oraşelor săseşti muriră pe neaşteptate, după ce se simțiră cuprinşi de fierbințeli amestecate cu tremurături de înfrigurare, felurite dureri, slăbiciune şi altele asemenea, semne de boală care nu ar fi îndrumat pe un vraci cunoscător la gândul că ar fi vorba tocmai de ciumă. De altfel, dacă împrejurările bolnăvirii ar fi fost mai îndeaproape cercetate, s-ar fi putut băga de seamă că cei vătămați, cu o seară înainte, chefuiseră dimpreună într-o cârciumă mărginaşă până noaptea târziu. Apoi, bâjbâind prin beznă, încercaseră să ajungă la gazde, dar aburii băuturii îi răzbiră într-atât încât nu izbutiră şi sfârşiră prin a poposi unii sub un gard, alții într-un şanț de alături, în care se împotmoliseră. Pământul fiind rece şi jilav, nu era deci de mirare că dimineața fură găsiți cu încheieturile țepene şi chinuiți de tremur şi de dureri. Totuşi în împrejurările spaimei ce-i chinuia pe toți, judecata oştenilor fu umbrită de teamă şi în scurtă vreme se născu credința că răposații sunt primele jertfe ale molimei renăscute.

De altfel oştile erau însoțite doar de nişte meşteri bărbieri, obişnuiți a griji mai ales de cei răniți în lupte şi nu de vătămături ceva mai gingaşe. Doftorii cu învățătură temeinică, care ar fi putut desluşi lucrurile prin înalta lor ştiință bucovnicească, risipind astfel temerile, erau la acea vreme peste măsură de rari şi de scumpi. Dar nici măcar

---

[24] (*Germanism înv.*) Soldat infanterist; dorobanț. (Sau soldat din garda unui principe; halebardier.)– Germ. **Trabant.**

Material cu drept de autor

nişte vraci mai iscusiți nu se găseau la îndemână, a căror pricepere ar fi scos până la urmă adevărul la iveală.

Oştenii crezură prin urmare într-atât în scorneala ce-o izvodiseră, încât o seamă dintre ei – mai iuți din fire şi înciudați că au chefuit în aceeaşi seară în cârciuma cu pricina – fură îmboldiți să răzbune închipuita greşeală de-a fi fost şi ei de față, primejduindu-se astfel de a se molipsi. Tulburarea lor era atât de aprinsă încât, punând pricină că vor a stârpi molima, uciseră cârciumarul şi puseră foc sălaşului său, şi aşa destul de dărăpănat.

După întâia răbufnire a nestăpânirii, încântați de ispravă, zurbagii plecară la treburile lor. Părăsite de cei care le aprinseră, pălălăile se întețiră, amenințând să se întindă şi la casele vecine, atingând chiar unele acareturi şi stoguri de fân. Cum flăcările se înălțară într-atât încât se puteau zări de la oarecare depărtare, atât oştile în trecere cât şi târgoveții care nu se băjeniseră se speriară foarte, mulțime de oameni adunându-se la fața locului. In cele din urmă pârjolul fu stins, însă întâmplarea făcu vâlvă şi dădu naştere la felurite tălmăciri şi mai ales la numeroase născociri. Zvonul despre focul izbucnit nu făcu decât să răspândească, să sporească şi să răstălmăcească ştirile despre dărăbanii răposați, punând temei credinței – de altfel cu totul neadevărate – că ardelenii şi muntenii fuseseră deja atinşi de molimă şi că primejdia adia pe deasupra oştirilor în întregul lor. Dacă se făcea o astrucare obişnuită celor câțiva beți pieriți, lucrul n-ar fi fost în stare să dea naştere unui asemenea puhoi de temeri cum o făcuse pârjolul care urmase, pricinuit de nişte gâlcevitori împătimiți, făr' de căpătâi!

La pricinile nemişcării ordiilor năvălitore – mai sus înfățişate –, care la urma-urmei izvorau şi din nişte împrejurări întrucâtva întemeiate, nefiind decât în parte legate de voința celor care făceau vorbire de ele, se mai adăuga şi o alta, care întregea şi adâncea lupta pentru

Material cu drept de autor

întâietate, şi-i dezbina pe cei trei soți prinşi în unire. Era vorba de dorința lui Diicu de a domni în Moldova, năzuință tot mai fățiş şi mai stăruitor mărturisită.

Pentru a-şi înfăptui visul, marele spătar se străduia cu osebire să sporească credința şi ascultarea față de sine a pâlcurilor de oaste aflate sub cârmuirea sa, încât acesta să devină o unealtă într-atât de supusă voii şi poftelor sale, încât să uite şi să nesocotească lesne însăşi poruncile lui Matei vodă. În temeiul acestui gând revărsă asupra căpitanilor, iuzbaşilor, stegarilor – şi uneori chiar şi a oştenilor de rând – un noian de răsplăți, pomeni şi felurite alte danii, ca un mare padişah din „O mie şi una de nopți". Dărnicia sa copleşea din când în când – dar tot mai des, pe zi ce trecea – chiar pe boiernaşii moldoveni din alaiul lui Gheorghe Ştefan, în cea mai mare parte oameni de a doua însemnătate. Aceştia îi primeau cu încântare prinosul de milostenie, deşi purtarea sa le stârni de la început mirare şi nedumerire. Lucrurile li se lămuriră abia atunci când Barbu Poenaru încercă să intre în vorbă cu hatmanul Pătraşco Moreanul – omul de credință şi obrazul cel mai de seamă din alaiul biv vel logofătului Moldovei. Fostul ban al Craiovei, cunoscându-şi prea bine însuşirile de destoinic răspânditor de ştiri, îi vorbi celuilalt, plin de nețărmurită omenie şi simțire față de treburile de obşte, despre frăția care trebuie să-i lege pe toți cei de-o limbă. După o cuvântare plină de înfloriturі şi întoarceri măiestrite despre această îngemănare de neam, din care era greu de înțeles încotro bate, prinse a stărui asupra împrejurării că şi moldovenii şi muntenii se bucură de aceeaşi credință, de aceleaşi obiceie şi năzuințe, care sunt ale întreg neamului românesc şi sfârşi prin a preamări sfânta moştenire a lui Mihai vodă Viteazul, care e de datoria lor s-o împlinească la această vreme de răscruce.

Material cu drept de autor

Hatmanul, neştiind unde vrea să ajungă vorbitorul, îi încuviinţă nedumerit spusele, fiind la urma-urmelor de aceeaşi părere cu el, în cele pe care acesta i le înşiruia. Abia când celălalt îl îndemnă să-l slujească pe Diicu – adevăratul şi singurul împlinitor al năzuinţelor lui Mihai vodă Viteazul – şi-i plimbă pe sub nas şi mulţimea de foloase de care se va bucura, înţelese despre ce era vorba şi se îngrijă. Cum bănuise de la bun început, munteanul nu se gândea să-l şcolească, împărtăşindu-i înalta sa cunoaştere într-ale istoriei neamului, spre a-l deştepta, ci îi cerea să-l trădeze pe Gheorghe Ştefan, trecând de partea vel spătarului, ceea ce schimba întrucâtva modul de înţelegere al visului marii uniri.

Dacă biv vel logofătul – având la îndemână armata lui Diicu şi reazămul lui Kemény – i-ar fi cerut să-l ajute să ocupe scaunul târgovişte an, n-ar fi şovăit prea mult, ba ar fi şi lăudat gândul, încuviinţând cu mult patos temeinicia năzuinţelor lăsate moştenire de marele voievod de odinioară. Însă ca în numele unor asemenea năzuinţe, fie ele şi mari, să se întoarcă împotriva celuia al cărui prieten şi slujitor credincios se socotea, i se părea ceva de neînchipuit, cu atât mai mult cu cât, cel din partea căruia venea poftirea, îi mai era pe deasupra şi nesuferit. De altfel aflase că şi între munteni erau destui aceia care nu-l plăceau pe spătarul din Buiceşti. Adevărul era că acesta nu i se părea de fel omul care s-ar putea ridica la înălţimea unor asemenea ţeluri. Deci, dacă nu i se alătura lui Diicu, nu o făcea pentru că acesta era muntean, ci pentru că nu vedea în el un adevărat ispravnic al năzuinţelor lui Mihai Viteazul, ci o sărmană piticanie vlăguită, îngâmfată şi plină de ifose, care, după ce voia să-i uzurpe prietenul, visa pe deasupra să mai şi înstăpânească o cârmuire tiranicească atotputernică!

Ca să scape de Barbu Poenaru, hatmanul Pătraşco Moreanul bâigui ceva în doi peri – fără a spune desluşit că

Material cu drept de autor

n-ar primi, dar şi fără a se învoi cu adevărat – şi fugi în grabă la ocrotitorul său ca să-i istorisească nenorocirea. Abia atunci recunoscură şi alţii dintre cei atârnători de curtea sa că şi asupra lor se făcuseră cercări asemănătoare de cercetare, deşi poate nu atât de fățişe. Gheorghe Ştefan, de uimire, rămase fără grai. La una ca asta nu se aşteptase!

Dacă era să se încreadă în cuvântul credincioşilor săi, care se jurau că nu se lăsaseră ispitiți, logofătul n-ar fi avut în acea clipă pricini temeinice de îngrijorare. Totuşi el nu se simțea nici pe departe liniştit. Înainte de toate avea temeri în legătură cu sinceritatea mărturisirilor; oamenii sunt foarte ascunşi, fățarnici şi schimbători, pricină pentru care ai parte de neaşteptate surprize –, întru aceasta avându-se pildă pe sine însuşi! (De bună seamă că naşul său – Vasile Lupu – fusese şi el uluit de isprava neprețuitului său fin, pe care n-ar fi crezut-o cu putință nici în ruptul capului!) Pe deasupra nici Diicu nu părea plecat să se răzgândească, o întâmplare, petrecută în chiar zilele care urmară, dovedindu-i ca neîndoios acest lucru. Era la urma-urmelor o prevestire, care nu-i căzu deloc bine logofătului.

Peripeția se petrecu tot la Roman, în mijlocul târgului, în împrejurări mai mult decât obişnuite, fără ca să-şi închipuie cineva că întâmplarea va fi urmată de o întorsătură neaşteptată – şi încă una destul de supărătoare! Oricum, lucrurile începură în chip peste măsură de plăcut pentru Gheorghe Ştefan. Un bivolar bătrân, care tocmai părăsise clătinându-se o cârciumioară, îi tăie calea, oprindu-l în drum. Bețivul îngenunche în față-i şi cu voce tunătoare se dezlănțui în avântate şi atingătoare urări de domnie lungă şi fericită, vorbărie stufoasă, dar plăcut sunătoare, născută în bună parte din aburii vinului băut fără măsură. Ajutoarele bivolarului – nici ele mai treze – urmară în grabă pilda căpeteniei şi bătură şi ele metanie cu multă râvnă, de se stârni un nor de praf când puseră genunchii în pământ. Ba,

Material cu drept de autor

în clipele când urătorului îi seca vremelnic izvorul vorbelor de preamărire, şi tăcea pentru un scurt răstimp, ridicau ei glas de slăvire, dând, ca adevărați diaconi, răspuns cântării popii.

Lumea se adună repede în jur şi, veselită, râdea şi scotea urlete de încuviințare şi de laudă, atât pentru gândul năstruşnic al bivolarului, cât şi pentru cel proslăvit. La întrebarea fostului logofăt, bivolarul arătă că se mulțumeşte, ca răsplată pentru urările sale, cu o butie de vin pe care s-o istovească dimpreună cu cei adunați în jur. Gheorghe Ştefan se învoi şi porunci pârcălabului Romanului, care-l însoțea, să plătească băutura cerută. Fireşte că mărinimia boierului stârni noi urlete de preamărire printre bețivi – şi mai înflăcărate, şi mai măgulicioase – încât vel logofătul părăsi maidanul ca un viteaz copleşit de măreția sa. Zvonurile din acea vreme au păstrat amintirea întâmplării şi, câteva duzini de ani mai târziu, Ion Neculce o va istorisi în cronica sa.

El se opreşte însă aici cu povestitul, fără să mai stăruie asupra încheierii care a încununat cele petrecute. Pesemne, aceasta stârnind mai puțină vâlvă, n-a trezit oamenilor prea multă luare aminte şi de aceea nu fusese băgată în seamă la vremea aceea. Totuşi pentru Gheorghe Ştefan încheierea aceasta – tocmai pentru că arăta în ce ape se scaldă potrivnicul său – nu era lipsită de noimă, pricină pentru care desigur că nu a trecut-o cu vederea.

De bună seamă, Diicu Buicescu nu fusese de fel încântat aflând de neaşteptata izbândă a logofătului, care arăta că acesta se bucură de oarece trecere în lume. Lucrul acesta nu-l putea lăsa rece. „Ar cam trebui să-i tai craca lui Burduja[25] ăsta! Ar fi de tot râsul ca țara să se aleagă cu un principe ce-şi zice Burduja vodă cel dintâi! Prea sus vrea să se înalțe! E vremea să fac ceva ca să-i curm mersul!”

[25] Burduja este porecla lui Gheorghe Ştefan, care a circulat în epocă.

Material cu drept de autor

Drept care nu se mulțumi numai să asculte vestea, stând cuminte şi nepăsător de-o parte. Dimpotrivă, hotărî să găsească o cale prin care să zădărnicească biruința celuilalt, recumpănind sorții de înălțare în folosul său. Ba socoti că mijlocul la care chitea trebuie astfel gândit, încât să-i sporească totodată faima printre moldoveni. Drept aceea îl trimise deîndată pe Vasile din Corcova şi pe Radu Toma Năsturel prin cârciumi ca, în numele său, să dea de băut, fără bani, tuturor celor puşi pe petrecut, care, de bună seamă, nu erau prea greu de găsit. Nădăjduia ca astfel să-şi facă bun nume printre târgoveții Romanului, atrăgându-şi bunăvoința localnicilor. Bineînțeles că oamenii – ca să nu piardă neaşteptatul chilipir – se grăbiră să ciocnească şi cu trimişii vel spătarului, îi ascultară cu luare aminte şi le întâmpinară deslușirile cu aceeaşi înfocare cu care îl slăviseră şi pe vel logofăt. Prea puțini dintre ei – poate chiar nici unul –, dată fiind şi starea de amețeală în care se găseau, nu pricepură dedesubturile acestei înfruntări surde. Poate că şi cei care întrevăzuseră ceva priviseră lucrurile cu nepăsare. De era domn unul, sau de era celălalt, starea lor nenorocită rămânea aceeaşi, aşa încât n-aveau pricină să se zbată pentru vreunul dintre ei. Iar dacă mâncătoria dintre cei doi năzuitori la scaun le aducea totuşi un câştig, fie el chiar trecător şi neînsemnat, era firesc să-l culeagă neîntârziat, căci cu altceva oricum nu aveau a se alege!

Deşi neplăcută pentru el, Gheorghe Ştefan se feri să arate că ar privi întorsătura cu prea mare îngrijare, râzând chiar de ea, deşi în taină îşi zicea că de acum încolo trebuie să fie peste măsură de prevăzător. Prefăcuta nepăsare îşi avea rostul ei, căci, dând de înțeles că țelurile lui Diicu nu sunt de luat în serios, nădăjduia să-i facă şi pe alții să nu le ia în seamă. Dimpotrivă, făcând vâlvă în juru-le, ar fi putut chiar el să înlesnească înrădăcinarea lor în cugetul gloatei! Drept care, fățărind o veselie clocotitoare, arunca înțepături

Material cu drept de autor

veninoase vel spătarului, pe care îl numea obişnuit „slugă necredincioasă" ce-i fusese dăruită de Matei vodă. Şi repetă de atâtea ori că visurile lui Diicu sunt lipsite de noimă şi de tot râsul, încât începu el însuşi să creadă în spusele sale!

Totuşi hazul pe care-l făcea închipuia o prea slabă împotrivire, a cărei rodnicie, în înfruntarea în care era parte, se dovedea de tot scăzută. Pentru a nărui uneltirile potrivnicului, trebuia să îndrume astfel lucrurile încât obştea să vadă în el pe adevăratul principe domnitor şi nu în celălalt. Drept care purcese prin a-şi reorândui „Curtea". Hanul în care era găzduit – o hărăbaie mare cu două caturi şi ceardace largi de-a lungul laturii din față, cu o ogradă cuprinzătoare, înconjurată cu garduri înalte din blăni groase, lămbuite şi cu porți grele de stejar – fu ridicat la rangul de şezământ voievodal. Din cele câteva duzini de boiernaşi care i se alăturaseră îşi orândui un măreț „divan domnesc" şi un alai cât se putu de fălos, iar puținii oşteni aflați sub nemijlocita sa ascultare fură împărțiți în două pâlcuri de oaste, unul cu rostul de strajă, care să privegheze toată vremea asupră-i, păzindu-l de orice primejdii – şi care era de altfel singura forță adevărată ce-i sta la îndemână – şi un altul care închipuia ceata menită ducerii bătăliilor ce se vor da, care, prin puținătatea oamenilor pe care-i cuprindea, închipuia deocamdată doar o sărmană nălucire. Logofătul nădăjduia însă să i se alăture curând şi ceva oaste de strânsură, adunată de bună voie sub steagurile sale, ceea ce, cu vremea, ar fi îndreptat în bună măsură lucrurile. De altfel o ceată de orheieni, abia sosită de câteva ceasuri, era tocmai orânduită acestui țel şi se purcese chiar la dăscălirea ei, pentru a-şi putea împlini menirea.

În mijlocul unei stări de cuget sfâşiate de simțăminte învălmăşite, în care se întretăiau pizma, învrăjbirile ascunse, temerile şi încordarea, nu era de mirare că neînțelegerile dintre cârmuitorii oştilor înfrățite se

Material cu drept de autor

adânceau pe ceas ce trecea, întâmplări mărunte, lipsite la urma-urmelor de vreo însemnătate, ajungând să dezlănțuie înfruntări greu de închipuit. Astfel într-una din zile o ceată a „pâlcurilor de luptă" moldovenești – cum fălos îşi ziceau cei care alcătuiau subțirea oaste a fostului logofăt – prinse un om care se furişa spre Roman, bănuindu-l a fi iscoadă a lui Vasile vodă Lupu. Pus în obezi, acesta arătă că este cercetaş al marelui spătar Diicu şi, mărturisind că fusese în cercetare până în preajma Iaşilor, ceru să fie dat deîndată pe mâna fârtaților săi. Gheorghe Ştefan îi făgădui slobozenia dacă îi va împărtăşi cele oblicite. Oşteanul nu se învoi şi atunci întemnițarea i se prelungi. Din întâmplare ştirea prinderii ajunse la urechile celora care alcătuiau alaiul vel spătarului Diicu Buicescu. Acesta, înştiințat la rându-i, fu cuprins de o furie nemăsurată şi plin de înverşunare hotărî să se înfățişeze pe dată logofătului ca să-i ceară socoteală, învinuindu-l totodată că pune piedici – ca un nesocotit ce este – reuşitei lupei lor înfrățite. Pe deasupra îl şi jigneşte prin această nelegiuire nu numai pe el, ci pe însuşi unchiul său, Matei vodă Basarab!

Când Diicu sosi la „şezământul voievodal" – cum îşi botezase fălos Gheorghe Ştefan hanul de găzduire –, logofătul se afla din întâmplare în ceardacul aflat la înălțimea catului de sus, într-un loc unde acesta ieşea mai în afară, în chipul unui foişor, spre care urca o scară din bătătură. Aici îşi primi musafirul, hotărât să-l silească să i se închine după toate canoanele ighemonicoanelor de Curte, adică punând un genunchi în pământ şi sărutându-i mâna. Şi asta în văzul tuturor celor care se aflau prin ogradă în acea clipă. Întru acesta, oprit în capul scării, biv vel logofătul, ca şi cum ar face-o din obişnuință, întinse firesc mâna spre buzele lui Diicu care taman urca spre el şi se afla prin urmare cu câteva trepte mai jos. Vel spătarul – care, precum se ştia, visa el însuşi la măririle domniei şi nu era plecat să

Material cu drept de autor

le împartă cu altcineva şi cu atât mai puțin cu un josnic uneltitor care-şi vindea stăpânul – se făcu a nu pricepe înțelesul mişcării şi-l lăsă cu mâna întinsă.

„De bună seamă că față de Kemény – în tabăra căruia sosise ca un pribeag amărât, fără alai şi fără strajă temeinică, cu dorința de a stârni mila – afurisitul de Burduja n-ar fi îndrăznit să dea asemenea semn!" îşi zise oaspele înciudat, numindu-l în gând pe logofăt printr-una din poreclele sale. De altfel, zădărât de aceste ifose voievodale, uită să-i zică şi obişnuitele vorbe de binețe, pe care, atunci când se întâlnesc, şi le datorează orice fel de cunoscuți. Ba mai mult, se hotărâse chiar să-i arunce în obraz tot desprețul pe care i-l trezise pentru josnicia purtării sale față de Lupu, pe care-l hainea, după ce-i jurase cândva credință. În felul acesta îl aşeza la locul său de om fără căpătâi, de sfetnic vânzător, alungat din dregătorie.

- S-ar cuveni să cunoşti mai bine decât alții gândurile stăpânului dumitale – îi zise Diicu, referându-se la Vasile Lupu –, căci te-a ținut doar la mare cinste şi-ți împărtăşea toate tainele sale! E trist deci că – în temeiul ştiinței ce-ar trebui să o ai – în loc să ne arăți domnia ta la ce să ne aşteptăm din parte-i, ne opreşti cercetaşii, ca – în chip viclean – să furi veştile care ne sunt menite şi care-s dobândite pe cheltuiala noastră! Oare după ce i-ai slugărit atâta vreme voievodului dumitale – căci a durat până te-ai hotărât să muşti mâna care te-a hrănit – îl cunoşti atât de puțin încât aştepți ca alții să-ți tălmăcească firea şi felul său de a judeca şi de a lucra?!

Gheorghe Ştefan fu răscolit până în străfunduri de stăruința asupra statului său de slugă necredincioasă a lui Vasile vodă, căci nu era numai o amarnică înjosire, ci şi o tăgadă a căderii sale de viitor domn al țării. Avea deci destule pricini să clocotească, cel puțin la fel de aprig ca şi Diicu. În această stare de înfierbântare încurcăturile legate

Material cu drept de autor

de iscoada pusă în obezi se cercetară în vorbe peste măsură de muşcătoare, căci până la urmă acesta nu era decât un prilej de a duce la capăt o răfuială mai veche, a cărei împlinire era demult dorită de cei doi.

Gheorghe Ştefan îşi tăgădui orice fel de vină. Cel întemniţat fusese luat drept iscoadă a lui Vasile Lupu – căci împrejurările în care fusese prins îndrumau spre o asemene bănuială –, iar ai săi se purtaseră cu el potrivit cu credinţa pe care o trezise în ei. Era o adevărată minune că mai era în viaţă! Puţin lipsise ca să fie şi tăiat, căci cine să-şi fi închipuit că era din chiar tabăra lor?! De bună seamă că, dacă s-ar fi ştiut dintru început cine este, lucrurile ar fi curs altfel... De vină de toată încurcătura era numai şi numai iscoada, care nu ştiuse a desluşi statul ei pe înţelesul celora care o cercetau! Nimănui altcineva nu i se putea găsi pricină! Desigur că dacă s-ar fi ştiut cine este, s-ar fi purtat altfel cu ea...

Era o minciună foarte străvezie şi ar fi fost pe dată dovedită, dacă se cerea logofătului să lămurească de ce n-au fost luate în seamă şi cercetate mărturisirile prinsului, care arătase din capul locului al cui om este, iar adevărul spuselor acestuia putea fi lesne şi grabnic cercat, luând legătura cu muntenii. Diicu era însă prea furios ca să mai judece limpede, drept aceea scăpă această latură a atacului, care i-ar fi dat precădere. Toată răbufnirea sa se risipi astfel într-un şuvoi de ocări şi de învinuiri împotriva soţilor săi. „Uniţi doar cu numele" stărui el în mai multe rânduri, căci fârtaţii cu care era legat, în loc să-l ajute, nu fac cu adevărat decât să-l sape, primejduind-l atât pe el, cât şi întreaga oaste de care răspundea în faţa domnului Matei! Ori în asemenea împrejurări e îndoielnic ca legămintele şi înţelegerile, mai devreme încheiate, să mai poată rămâne în picioare!

Gheorghe Ştefan nu era prea încântat de gândul de a pierde reazămul muntean şi-l repezi pe vel spătar,

Material cu drept de autor

arătându-i că nu e de căderea sa să hotărască dacă se cuvine sau nu să iasă din înfrățirea lor. Dacă se afla în Moldova, aceasta se datora unor învoieli încheiate între nişte puternicii aflate cu mult deasupra sa, iar hotărârile acestora Diicu nu e în drept să le pună în cumpănă, necum să mai şi cârtească împotrivă-le! Pierzându-şi la puțină vreme răbdarea, biv vel logofătul amenință că se va plânge lui Matei vodă de purtarea sa neascultătoare şi tulburătoare, înştiințându-l totodată că va pildui învinovățirile nu numai prin jignirile care tocmai i se aruncaseră în obraz, ci şi prin cercările de a i cumpăra boierii – adevăr care iese în afară de orice îndoială. Asupra împrejurării din urmă stărui mai mult, căci ghicea că închipuia o pricină de pără mai stânjenitoare şi mai temeinică, care putea tulbura cu adevărat pe domnul muntean şi pricinui supărări spătarului, încălcând învoielile încheiate mai înainte. În sinea sa Gheorghe Ştefan nădăjduia însă că spusele sale întrec cu mult adevărul celor chiar întâmplate, celălalt neîndrăznind să ducă lucrurile într-atât de departe, pe cât îl învinovățea el. Sărmanul nu-şi închipuia că are mai multă dreptate decât şi-ar fi dorit!

Văzându-se pus în fața unor asemenea judecăți, Diicu simți că lucrurile deveneau cam lunecoase şi, negăsind pe dată răspunsuri potrivite, se mulțumi să-l amenințe pe logofăt că de se va mai întâmpla să dibuie alte asemeni încercări pline de rea-credință, ca aceea întâmplate iscoadei sale, cercări puse la cale pentru a-l săpa, întrucât pun în primejdie viața şi tăria oastei de care răspunde, îşi ia libertatea de a nu mai ține seamă de înțelegeri, învoieli, legăminte sau obiceie îndătinate!

Măruntele frecuşuri de acest fel fură curmate pe neaşteptate de o nouă întâmplare, care îi făcu pe năvălitori să gândească la nevoia grabnicei reînceperi a asaltului asupra lui Lupu. Astfel se vedeau siliți să treacă peste simțămintele care-i dezbinaseră, trebuind să-şi reunească din

Material cu drept de autor

nou forțele împotriva vrăjmaşului comun. Schimbarea se petrecu prin ultimele zile ale lunii lui mărțişor, când un steag de oaste, încă credincios voievodului Lupu, plecat să cerceteze starea împrejurimilor, avu surpriza ca la Podul Iloaiei, deci la o mică depărtate de Iaşi, să dea peste străjile înainte mergătoare ale potrivnicilor. Moldovenii, speriați – crezând că năvălitorii au părăsit Romanul şi se îndreaptă asupra cetății de scaun –, lăsară destul de repede lupta de izbelişte şi, bătând în retragere, îşi căutară izbăvirea în târg. Pâlcul aparținând năvălitorilor, deşi mult mai numeros, ştiind că din spate nu e sprijinit de grosul oştilor, şi neştiind pe câtă oaste se întemeiază Vasile vodă, deşi biruitor, nu îndrăzni să se avânte în urma duşmanului.

Cu toate acestea ciocnirea de la Podul Iloaiei avu un neaşteptat răsunet în Iaşi. Lumea fu cuprinsă de spaimă. Prăvăliile se zăvorâră; bucatele fură îngropate; lucrurile de oarecare preț, ascunse; uşile şi ferestrele caselor, temeinic ferecate cu drugi aşezați pe dinăuntru. Femeile îşi căutară adăpost în biserici şi mânăstiri, nădăjduind că în oşteni mai zace poate o fărâmă cât de mică de pietate, care îi va opri să le pângărească în fața altarelor. E drept că până acum Vasile vodă, doritor să răspândească credința că nu se îndoieşte de trăinicia stăpânirii sale, rămăsese pe loc şi cerca să se arate cu totul lipsit de griji. Totuşi de astă dată nu se putuse stăpâni pe deplin şi, molipsindu-se de spaima celorlalți, începu a tocmi şi el, plin de prevedere, unele mijloace ce-i puteau înlesni înfruntarea vrăjmaşului, precum se dovedi mai apoi. O parte din bunurile mişcătoare le trimise la adăpost în Polonia, şi se ferici că doar cu câteva zile în urmă îşi mânase nepotul, pe Ştefăniță paharnicul, la cetatea Neamțului, ca să întărească apărarea haznalelor vistieriei, care se aflau rămase în spatele duşmanilor. De mirare i se păru doar că, deşi Ştefăniță năruise podul peste Siret,

Material cu drept de autor

potrivnicii ajunseră totuşi atât de aproape de Iaşi. Nu-şi putea lămuri cum de aceştia putuseră înainta atât de iute.

Din nefericire pentru Lupu, luptătorii săi se adunau greu. Răzvrătirea fusese plănuită anume în preajma Paştelui, căci de sărbători oştenii erau învoiți să se întoarcă pe la casele lor, ca să poată gusta alături de nevastă şi copii bucuria acelor zile de creştinească înălțare. Iar Gheorghe Ştefan – cât mai fusese dregător la palat – sârguise mult şi cu spor, ca să risipească pe cât mai mulți dintre ei. Rechemarea lor întâmpina negândite opreliști. Oamenii, sătui de o stăpânire care ținuse prea mult, nu se grăbeau să răspundă chemării voievodului lor. Tânjeau după o schimbare, chiar dacă aceasta nu le făgăduia răspicat o neîndoielnică şi grabnică îndreptare. O înnoire, oricare i-ar fi fost felul şi rodnicia, le da cel puțin prilejul de a nădăjdui la o primenire, şi chiar dacă aceasta era destul de nedesluşită, le îngăduia măcar să se amăgească cu visuri...

Pe de altă parte vel spătarul Constantin Ciogolea şi Ştefan serdarul, punându-se în slujba răzvrătirii, împrăştiaseră uneltele de luptă, iarba de puşcă şi slujitorii cine ştie pe unde, în aşa fel încât erau greu de regăsit şi de readunat atât de repede pe cât o cereau împrejurările. Pe deasupra tăierea celor doi nu numai că stricase rânduiala dregătoriilor în care fuseseră aşezați, dar făcuse să se piardă şi ştirile asupra a ceea ce făptuiseră în ultimele săptămâni şi mai ales asupra locului unde adăpostiseră (la drept vorbind ascunseră) o seamă dintre lucrurile trebuitoare războiului, ale căror urme fură astfel pierdute! Cei numiți în locu-le sârguiau din răsputeri spre a drege paguba, dar cel mai adesea, din pricina timpului prea scurt care le stătea la îndemână, strădaniile lor se dovedeau zadarnice. Vasile vodă se simțea părăsit, duşmănit, înstrăinat în chiar țara sa, în cetatea sa de scaun, în palatul său.

Material cu drept de autor

O parte dintre sfetnici îl părăsiseră. Însuşi mitropolitul, prea învățatul Varlaam, cu vreo câteva zile în urmă, fugise pe furiş şi se ascunsese într-o mânăstire din munți – unde egumenise odinioară –, spre a urmări de la adăpost întrecerea ce se da pentru putere. Adevărul era că se temea de venirea lui Gheorghe Ştefan, ştiindu-se vinovat de a fi dat în vileag Ciogoleştii. Unii zvonitori, pesemne dintre aceia care aveau atingere cu aşezămintele popeşti, din dorința de a-i găsi o îndreptățire, arătau că n-ar fi plecat în taină, ci ar fi cerut învoirea domnului, acesta dându-i încuviințarea trebuitoare. Deci din capul locului trebuia spus că nu era vorba de vreo fugă, ci totul se petrecuse cu bună rânduială. Iar pricina nu era frica de primejdiile războiului, ci ea izvora din socotințe legate de nevoile obştii pravoslavnice, deci avea temeiuri mult mai adânci. Şi anume: după vechile datini, şezământul mitropolitan se găsea la Suceava şi nu la Iaşi, iar Prea-sfântul părinte hotărâse – cum era de altfel şi firesc – să reaşeze la locul lor cele legiuite de obiceiele strămoşeşti. Neîncrezătorii – deloc puțini – clătinau însă a îndoială din cap, căci lui chir Varlaam îi trebuiseră vreo douăzeci de ani ca să-şi amintească cele lăsate din moşi şi de bună seamă că, dacă năvălitorii nu s-ar fi aflat la porțile Iaşului, aducerea aminte nu i-ar fi fost nici acum trezită! Dar nu numai chipul neaşteptat al redeşteptării amintirilor – care venea cam prea pe neaşteptate, după o atât de lungă vreme de uitare –, sau graba de a reînălța fala cetății păstoreşti a Sucevei iscau bănuieli şi prepuneri zeflemitoare. Hazul îl mai stârnea şi jocul ciudat al împrejurărilor, care nu-şi găsea nici un fel de îndreptățire, care făcuse ca rădvanul Prea-cucernicului şi Prea-fericitului părinte, în loc să ajungă la cetatea care trebuia reaşezată în drepturile ei firești, să poposească taman la Mânăstirea Secu, ascunziş apărat de păduri şi de coline...

Material cu drept de autor

Nu mai rămăseseră alături de scaunul său decât câțiva mari dregători, în frunte cu vel vornicul Toma Cantacuzino şi fratele acestuia, vel vistiernicul Iordache, frații marelui postelnic Constantin Cantacuzino al lui Matei vodă. Oastea ce-o avea la îndemână era şi ea de tot neînsemnată. În afară de cetele boierilor credincioşi, îl mai slujeau lefegii lui Boli căpitanul, dorobanții de sub comanda căpitanului Cara, vreo şaizeci de seimeni şi în sfârşit vreo sută de nemți, ce-i fuseseră dăruiți cu puțină vreme în urmă de ginerele său cazac. Cu pâlcurile acestea, care adunau sub steagurile lor abia câteva mii de oşteni, nu putea face față nici măcar unei încercuiri, în ciuda zidurilor puternice ale Curții, necum să se avânte într-o bătălie în câmp deschis. Mai mulți oameni îl slujeau în clipele când, de sărbători, pentru a urma cerința datinilor, ieşea la vânătoare! Nu-i rămânea decât să fugă, iar sfetnicii chiar îl sfătuiau să nu întârzie, căci zăbava le putea aduce tuturor pieirea. Iaşul nu avea întărituri puternice de zid şi piatră, care să îngăduie ca să fie stăpânit şi apărat cu oameni puțini – îl preveneau ei stăruitor. Mintea îi şoptea că au dreptate, dar sufletul se împotrivea judecății, făcându-l să mai nădăjduiască într-o minune, încât, deşi poticneala era tot mai vădită, el tot mai stătea în cumpănă, neîndurându-se să purceadă la drum. În ultima zi a lunii lui mărțişor, dis-de-dimineață, când nici nu se luminase bine de ziuă, îngădui totuşi plecarea spre Lehia a convoiului de harabale cu prețiosul său calabalâc, pe care-l încărcase în care cu o zi în urmă. Doamna şi fiul acesteia, ascunşi într-un frumos rădvan poleit, erau rânduiți să se alăture şi ei lungului convoi. Din păcate pentru el, cu acest prilej pierdea şi câteva sute de oşteni, care trebuia să-i însoțească şi să-i străjuiască pe cei porniți în călătorie. Şi aceasta în împrejurările în care oastea şi aşa nu-i prea prisosea!

Material cu drept de autor

Deşi ai săi şi carele cu poveri o porniseră deja la drum, Lupu nu se putea hotărî să părăsească palatul. Găsise chiar o îndreptățire şovăielilor sale: era de datoria sa să acopere fuga celor dragi şi mai ales a avuțiilor sale nemăsurate, din care îi izvora puterea. Privind însă în urma harabalelor care se scurgeau pe sub bolțile porților, simți o strângere de inimă, asemeni unei păreri de rău care te încearcă în fața unei mari pierderi, sau a unei neîmpliniri. Trăia simțământul de a fi părăsit şi lăsat în voia sorții chiar de cei mai apropiați lui. Neclintirea începu să i se zdruncine.

Reînturnarea postelnicului Stamatie Hadâmbul, pe care îl trimisese după ajutor în Ucraina, la cuscrul său Bogdan Hmelnițki, grăbi lucrurile. Acesta îl vesti că nu-şi putuse duce solia la împlinire întrucât pârcălabul de Soroca nu-l lăsase să treacă Nistrul la cazaci. Vasile vodă pierdea şi ultima nădejde de a se putea împotrivi năvălitorilor. Nu va primi deci ajutorul căzăcesc legat de care îşi făcuse atâtea visuri! Pe cât de mult pregetase până atunci, pe atât de repede se hotărî acum să se alăture convoiului purces spre Hotin. Şi o făcu cu asemenea zor, încât – cu toată ticseala de pe ulițe –, după cel mult o jumătate de ceas, trecu de Sărăria Veche din hotarul de miazănoapte al târgului şi curând se putu aşeza în fruntea băjenarilor. Dar din această clipă avântul i se frânse; carele – care scârțâiau cu obidă sub prețioasa lor povară – erau prea grele ca să poată merge îndeajuns de iute, încât principele se simțea ținut în loc. În această grabă nu uită totuşi să trimită un olăcar lui Ştefăniță paharnicul, poruncindu-i ca să încarce în căruțe toate avuțiile din Cetatea Neamțului şi s-o pornească şi el spre Hotin, având grijă să se împreuneze cât mai curând cu princiarul convoi.

În urmă ulițele viermuinde ale cetății de scaun vuiau şi se zbuciumau: domnul fugea! Părăsea țara în pripă, furişat, cuprins de spaimă. De nicăieri nu-i venea nici un

Material cu drept de autor

ajutor, nimeni nu-şi mai strica pe el un cuvânt de înțelegere, sau de îmbărbătare. Ajunsese un biet pribeag în propria sa țară!

Depărtarea dintre Roman şi Iaşi era destul de mare. Totuşi cei care voiau să se căpătuiască, câştigând bunăvoința năvălitorilor, nu erau de fel puțini, încât mulțime de băjenari se repezi buluc în tabăra acestora. Nu fu deci de mirare că, în chiar după amiaza aceleiaşi zile, vestea fugii grăbite a lui Lupu ajunse deja la urechile celor trei căpetenii cârmuitoare ale oştilor înfrățite. Pe dată acestea, înconjurate fiecare de un ales alai, se întruniră într-un sfat de război pe care-l găzdui Kemény. Diicu nu se învoise cu ospeția lui Gheorghe Ştefan, spre a nu sădi cumva credința că i-ar recunoaşte ifosele domneşti şi totodată „Curtea" pe care acesta tocmai şi-o încropise în pripă. Nici musafirlâcul la generalul ardelean nu-l încânta, căci îi dădea acestuia, în căderea sa de gazdă, prilejul de a-şi da ifose de mare oblăduitor, lucru care-l cam zădăra. Dar cum nu putea nădăjdui să-i înduplece pe ceilalți doi să-i calce pragul, nu-i rămânea decât să se învoiască a primi poftirea unuia dintre ei. Era un fel de a cumpăni între două rele. Iar dacă în cele din urmă înclină alegerea spre Kemény, o făcu cu încredințarea că pofta de întâietate a acestuia era mult mai nevătămătoare decât năzuința de a domni a celuilalt. Ea doar că-l înciuda, dar nu-i primejduia cu adevărat năzuințele, încât frecuşul dintre el şi general nu era atât de afund ca acela cu Gheorghe Ştefan.

Însă asupra a ceea ce le rămânea de făcut în noile împrejurări nu se putură de fel înțelege. Logofătul stărui, cu noian de argumente, ca să pornească fără cea mai mică întârziere pe urmele lui Vasile vodă. Din pricina mulțimii sufletelor însoțitoare şi a poverilor nenumărate, acesta se mişca greu şi putea fi lesne ajuns din urmă – arătă el pe drept. Pe deasupra străjile convoiului erau neîndestulătoare

Material cu drept de autor

pentru a face față unui iureş de mărimea celuia pe care-l puteau înfăptui cu forțele împreunate. El năzuia ca să scape astfel, pentru totdeauna, de potrivnic, ceea ce îi dădea încredințarea unei încoronări statornice, fără primejdie de reîntoarcere, răscumpărând astfel greşeala de a nu fi împlinit uciderea plănuită. Pe deasupra punea mâna şi pe o bună parte a averilor fostului domn. Cum însă nu-şi putea câştiga fârtații cu aceste deslușiri – ba pe Diicu şi l-ar fi ridicat chiar împotrivă dacă ar fi avut nechibzuința să-i lase să întrevadă că în acest fel i se netezea calea spre scaunul domnesc –, le vântură pe sub nas priveliştea prăzilor ispititoare care le cădeau în mână dacă jefuiau convoiul, prăzi pe care le puteau împărți în aşa fel încât să fie mulțumiți întâi şi-ntâi soții săi.

Chiar dacă vorbitorul cercă să-şi ascundă în acest chip gândurile adevărate, vel spătarul nu era atât de neghiob încât să nu le întrevadă şi, tocmai din această pricină, să nu se arate defel dornic de a purcede la o urmărire neîntârziată. Lupu n-avea decât să fugă, țara le rămânea lor în deplină stăpânire – lămuri el plin de mulțumire tihnită. Iar dacă le-o lăsa în seamă fără luptă, cu atât mai bine, căci îşi cruțau oastea, care putea fi trebuitoare şi în alte împrejurări. Marele spătar era încredințat că în folosul său era ca să nu-l înlăture pentru totdeauna pe vechiul voievod; atâta vreme cât acesta trăia şi era liber, tocmelile pentru încoronarea lui Gheorghe Ştefan erau întârziate, primejduite, dacă nu chiar zădărnicite, ceea ce i-ar fi îngăduit să câştige timp, sporindu-i în acest chip sorții de a-i smulge potrivnicului scaunul.

Kemény înclină de astă dată spre părerile lui Diicu. El țintea într-adevăr să-l aşeze pe fostul logofăt domn, căci aşa primise poruncă. Fiind poruncă, era hotărât s-o împlinească fără crâcnire, dar în aşa fel încât să-şi cruțe pe cât s-o putea sârgul, oştenii şi cheltuielile. N-avea de gând să dea în brânci cu râvna! În înțelegerea încheiată cu măritul

Material cu drept de autor

crai nu fusese nici o clipă vorba de vreo luptă cu Lupu, în temeiul făgăduielii logofătului că acesta va fi înjunghiat de straja sa la ieşirea de la slujbă. De aceea dezlănțuirea unei bătălii care putea fi preîntâmpinată, de vreme ce vrăjmaşul se dădea bătut, i se părea o risipă făr' de nici un rost.

Pe deasupra nu voia să-l prindă pe Lupu, spre a nu încurca întinsele plănuiri ale principelui Rákóczi, care erau puțin sau deloc cunoscute celorlalți. Craiul năzuia, nu tocmai în taină, la coroana Lehiei. Înaintaşi de-ai săi, din neamul Bathoreştilor, izbândiseră a deveni odinioară regi în această țară, aşa încât nu i se părea c-ar fi lipsit de noimă, sau că ar întrece măsura bunului simț, dacă cerca să le calce pe urme, reînnoind biruința lor!

De altfel plănuirile sale nu erau tocmai noi. Încă în urmă cu vreo cinci ani, când răposase vechiul rege al Lehiei, Wladislaw al IV, tatăl craiului ardelean se zbătuse ca să fie ales în locu-i, dar spre nenorocul său, un magnat băştinaş, un anume Ioan Cazimir[26], izbutise să i-o ia înainte, înstăpânindu-se în scaunul țării. Bătrânul Rákóczi era însă hotărât să nu se dea bătut, socotind că jocul nu este încă pierdut. Drept care, începu deîndată să-l sape pe proaspătul încoronat, în nădejdea de a-l surpa din domnie. Între altele, ca să-şi atingă țelurile, se alătură cazacilor, care chiar în acea clipă porniseră o răzvrătire împotriva leşilor, prin care năzuiau să-şi dobândească neatârnarea. Curând însă voievodul se văzu părăsit de toți cei care la început se arătaseră plecați să-l ajute. De altfel câteva luni mai târziu îşi va da pe neaşteptate sufletul, iar toate mărețele sale urzeli, aflate în plină desfăşurare, se năruie ca un castel de nisip. Îi va urma în scaun chiar fiul său, dar acesta se vede silit să se lepede de visele părinteşti, spre a pune temei stăpânirii sale în Ardeal, căci pare-se că întâmpina oarece

[26] Regele Poloniei Jan al II-lea Kazimierz de Waza.

Material cu drept de autor

împotrivire din partea grofilor, dintre care unii nu-l priveau cu ochi prea buni.

Abia după câțiva ani, socotind că în sfârşit stăpânirea i-a devenit de neclintit, se va reînturna la vechile năzuințe ale tatălui său. Întru aceasta va intra în negoțări cu Bogdan Hmelnițki, marea căpetenie a cazacilor, devenită între timp vrăjmaş înverşunat al leşilor, împotriva cărora se răzvrătise deja cu ceva vreme în urmă.

Ori dacă Lupu cădea prizonier, hatmanul Bogdan Hmelnițki, al cărui fecior era însurat cu domnița Ruxandra fata celui dintâi, ar fi putut lega înțelegerile împotriva Lehiei de unele înlesniri făcute cuscrului său moldav – cerând poate chiar slobozirea şi reînscăunarea acestuia –, ceea ce ar fi încurcat mult negoțările, cât şi încheierea unor legăminte, fără a mai vorbi de deplina zădărnicire a luptelor de acum. Iar moartea lui Lupu putea duce la ruperea cu totul a oricăror legături înspre căzăcime. De aceea, cea mai la îndemână ieşire din impasul care se putea isca era să se ferească de a pune piedici lui Lupu, neluând în seamă poftele şi năzuințele, uşor de ghicit, ale lui Gheorghe Ştefan, şi să-l lase pe duşman să scape. În temeiul acestor socotințe încuviință din toată inima spusele marelui spătar.

- Dacă noi ajungem stăpâni ai țării, şi încă fără nici un fel de bătălii, nu mai are nici o însemnătate împrejurarea că nu am pus mâna pe Lupu. N-are rost să ne secătuim forțele, alergând în zadar după el. Acum din parte-i nu ne mai paşte nici o primejdie! E un băjenar oarecare, care nu mai închipuie nimic. Din această clipă tot sârgul nostru trebuie să se îndrepte spre a pune stăpânire pe frâiele cârmuirii. Toate celelalte pot fi lăsate de-o parte! stărui el .

Încolțit din amândouă părțile, biv vel logofătul nu avu încotro şi se lăsă păgubaş.

Mulți dintre oşteni şi dintre mai-marii lor erau însă nemulțumiți. Le părea nespus de rău că nu vor putea prăda

Material cu drept de autor

convoiul voievodului plecat în pribegie. Despre bogățiile acestuia mersese vestea. Iar la acestea se adăugau şi chervanele boierilor – şi ele doldora! Intr-o vreme când jaful era cel dintâi țel al celor plecați la război, țel ştiut şi încuviințat de toată suflarea vremii, deci socotit atunci deloc nevrednic, a scăpa din mână un asemenea prilej fără seamăn nu putea trece decât drept o nerozie făr' de pereche, cu atât mai mult cu cât le era tuturor limpede că fugarii nici nu aveau mijloace îndestulătoare de a se apăra! Nu numai iuzbaşii şi stegarii, ci şi oştenii de rând – şi mai ales aceştia din urmă – bombăneau şi suduiau pe înfundate.

- Căpeteniile se gândesc numai la folosul lor, de ceilalți nici că le pasă!!! Şi mai vor să-i urmezi pretutindeni cu credință! răbufneau ei plini de năduf.

Dar cel mai dezamăgit de mersul paşnic al lucrurilor era Radu Toma Năsturel. În ultimele săptămâni se închipuise preschimbat într-un viteaz dorit de femei şi pizmuit de bărbați, încât aşteptase cu nerăbdare nişte bătălii mărețe, care să-i îngăduie să se osebească dintre ceilalți printr-o bărbăție care să stârnească mare vâlvă. Ori acum visele i se năruiau. Era martorul unui război fără lupte! Înfruntarea de la Podul Iloaiei – de altfel singura petrecută în răstimpul acestei năvale – se afunda în mocirla peripețiilor de tot mărunte, care nu puteau stârni decât cel mult despreț. Ceea ce se petrecuse acolo nu putea fi socotit nici măcar drept o mică bătălie! Fusese doar o sărmană hărțuială, cu nimic mai de soi decât o ciomăgeală de pe maidan, între două cete potrivnice de haimanale. Însă din nefericire nici măcar la aceasta nu avusese prilejul de a lua parte! Soarta îi stătea împotrivă, atârnându-i pietroaie de picioare, ca să-i oprească avântul. Dezgustat de viață, se întoarse la gazdă şi începu să să-şi strângă calabalâcul în vreme ce ostăşimea, într-o viermuială de nedescris, începu să se orânduiască de plecare pe ulițe.

Material cu drept de autor

După câteva ceasuri coloanele se puseră în mişcare. Dar nici nu ieşiră bine din târg, când straja din faţă înştiinţă ocârmuirea printr-un olăcar că podul peste Siret fusese surpat şi acum erau în căutarea unui vad pe unde să poată trece apa. După ce mărşuiră o vreme de-a lungul zăvoiului, Kemény dădu poruncă de oprire. Fără a se povăţui cu ceilalţi, hotărî să facă popas până a doua zi, aşezându-se prin dreptul locului unde, odinioară, şleahul cotea peste râu. În vreme ce se aridicau corturile, se duse să cerceteze ceea ce rămăsese din pod. Înfipt în coasta malului, se vedea de o parte şi de alta a apei mănunchiul de grinzi care sprijinise capetele înjghebării, iar în mijlocul râului mai tăia undele o înfiripare în mai multe colţuri, durată din bârne zdravene de stejar, îmbucate unele în altele, care servise până arunci de picior în mijlocul apei. Generalului nu i se păru greu să încropească, folosind chiar tulpinile copacilor din dumbravă învecinată, nişte plute, de felul podurilor umblătoare. Deşi se aflau în plin dezgheţ, în acea clipă, apele, deşi sporite, nu erau totuşi peste măsură de umflate. Până se întuneca, lucrul putea fi în bună măsură isprăvit. Se întoarse la locul de popas şi, retrăgându-se în cort – care între timp fusese înălţat –, dădu poruncile cuvenite. Gheorghe Ştefan şi Diicu, pâlcurile cărora veneau mai în urmă, se alăturară şi ei ardelenilor, întemeind în luncă o tabără în toată puterea cuvântului.

A doua zi, dis-de-dimineaţă – era vinerea de dinaintea Floriilor –, în câteva ceasuri, oştile trecută de partea cealaltă a Siretului şi o porniră fără griji, aproape agale, spre cetatea de scaun. Cum erau cu toţii încredinţaţi că nu-i paşte nici o primejdie, păşeau fără temeri, de parcă n-ar fi fost vremuri de război. Când soarele începu a scăpata pe geana zării din urma lor, trecură totuşi binişor de Târgul Frumos, dar le mai rămăsese îndeajuns drum până la Iaşi, aşa că fură nevoiţi să facă un nou popas. În ziua următoare,

Material cu drept de autor

cum nu merseseră peste măsură de spornic, când prinse a însera, le mai rămăseseră vreo trei-patru ceasuri de umblat până la cetatea la care năzuiau. Dacă ar fi stăruit, ar fi putut intra într-însa cu puțin după cântarea pavecerniței, dar a călca pe întuneric în târg, loc strâmt şi cu multe ascunzişuri, era mai mult decât o nesocotință. Pe deasupra noaptea este pavăza faptelor tâlhăreşti, nu al celor mărețe şi de laudă! Un viitor cârmuitor nu-şi putea îngădui ca, la adăpostul întunericului, să se strecoare nevăzut în palatul domnesc, ca un răufăcător! Dimpotrivă, înscăunarea trebuia să se petreacă în plină lumină, în văzul şi cu recunoaşterea tuturor, cu multă falâ şi strălucire, încât să stârnească uimirea şi încuviințarea lumii.

În temeiul acestei socotințe, pentru ca să poată apărea în fața supuşilor în toată măreția sa, Gheorghe Ştefan, până atunci grăbit, ceru să se facă iarăşi un popas. Să descindă abia în ziua următoare în cetatea de scaun a Moldovei nu-i putea fi decât pe plac, fiind duminică şi pe deasupra şi mare sărbătoare! Pe deasupra apărea călare în Iaşi taman de Florii, asemenea lui Isus Izbăvitorul, care intrase la aceeaşi vreme, tot călare, în Ierusalim! E drept că cel din urmă era aburcat doar în spinarea unui măgar, nu al unui focos trăpaş arăbesc ca al său, dar logofătului împrejurările i se păreau altfel pe deplin asemănătoare şi încărcate de înțelesuri adânci şi uşor de priceput chiar şi de cei mai neştiutori.

Dorința sa fu încuviințată (de bună seamă fără a aduce vorba de legăturile care se puteau face cu cele zugrăvite în Sfânta Scriptură, la care chibzuise în taină fostul logofăt) şi, după câteva porunci scurte şi răstite, rândurile se rupseră.

Luarea în stăpânire a unui oraş, care nu avea gând să se opună în vreun fel, n-ar fi dat nici o bătaie de cap unor războinici de meserie, dacă Diicu, din socotințe pe care nu-i

Material cu drept de autor

făcea plăcere să le mărturisească deschis, n-ar fi încurcat anume trebile. Toate lucrăturile sale aveau la urma-urmelor o singură țintă: aceea de a găsi pricini care să amâne cât mai îndelungă vreme încoronarea biv vel logofătului, spre a-l putea înlocui în cele din urmă. Cum dorințele sale erau prea gingaşe spre a putea fi înfățişate în toată goliciunea lor şi nici clipa nu era prielnică spre a le aduce aşa dintr-odată în fața lumii, nu-i rămânea decât să facă pe ocolite cele trebuitoare înălțării sale; iar pentru a spori timpul care-i stătea la îndemână spre a-şi putea împlini urzelile, singurul mijloc de care se putea sluji era acela de a încetini înfăptuirea planuirilor logofătului, născocind felurite oprelişti pe care să i le aşeze în cale, oricât de lipsite de temei ar fi fost acestea.

Se gândea că trebuie să înceapă mai ales prin a-l împiedica pe Gheorghe Ştefan să se înstăpânească asupra palatului domnesc, căci dacă acesta izbutea să se aşeze acolo, lucrul i-ar fi sporit mult înrâurirea, el – chiar neuns – apărând deja târgoveților sub chipul de viitor domn, recunoscut în această cădere chiar de către cei care-l aduseseră. Spre a preîntâmpina asemenea nedorită privelişte, prepuse soților săi, lăsând credința că nu e mânat de nici un imbold ascuns sau de vreo plecare vinovată, că – de vreme ce tot se întruniseră spre a hotărî amânarea intrării pe a doua zi – să orânduiască de pe acum locurile din târg pe unde aveau să tabere feluritele pâlcuri de oaste, şi să se înțeleagă asupra aşezămintelor asupra cărora urmau a se înstăpâni, cu arătarea desluşită a chipului cum le vor împărți între ei.

Tocmeala, părelnic nepărtinitoare la început, se înfierbântă repede când ajunseră a hotărî statul Curții domneşti. Gâlceava ținu până târziu, fără să se fi ajuns până la urmă la o desluşire. Rămasă deci de cu seară nedezlegată, povestea fu luată de la capăt, cu şi mai mare înverşunare, în

Material cu drept de autor

dimineața următoare, pricinuind o întârziere de cel puțin un ceas.

Pentru spătar nu avea însemnătate împrejurarea că isca pe această cale noi neînțelegeri şi adâncea încordarea dintre ei. Însemnat era că își crea astfel prilejul – părelnic necăutat – de a-şi înfățișa întregul noian de argumente pe care le plăsmuise şi le rumegase cu migală în tot răstimpul drumului până în fața Iaşilor, toate menite să-i taie logofătului calea de a ajunge la Curtea Domnească. Însăilă deci cu ifose de adevărat cărturar, care le dă celorlalți iscusită învățătură, o seamă de dovezi pentru care socotea că palatul nu putea fi locuit dintru început de nici una din părți; încercă chiar o orânduire a acestora după soi şi însemnătate, deşi alocuri alegerea ce-o făcea nu avea nici un fel de potriveală.

Își începu înşiruirea cu arătarea unor pricini pe care le socoti a pica pe latură ostăşească; nu era cu neputință ca voievodul fugar să se fi gândit să se răzbune asupra biruitorilor şi să le fi gătit vreo surpriză. Când Gheorghe Ştefan se arătă nedumerit, ba chiar neîncrezător, spătarul voi să fie mai lămurit şi înfățişă o pildă care să-l facă înțeles. Astfel se putea ca, zise el sfătos, pe undeva pe sub bolțile din beci ale palatului, să fi fost dosite unele butoiaşe cu iarbă de puşcă, iar un răufăcător lăsat în urmă, să aprindă fitilul când te aştepți mai puțin şi toată hărăbaia să sară în aer, pricinuind moartea celor aflați înăuntru. În mulțimea care va mişuna de bună seamă în jurul lor, va fi cu neputință să se cunoască mâna plătită ca să dezlănțuie prăpădul!

Fără să-i scadă sârgul, trecu apoi la zugrăvirea unor mărturii pe care le socoti legate de împlinirea cârmuirii. Un domn, spre a fi iubit de norod, trebuie să fie chemat de către acesta şi condus cu alai la încoronare. Priveliştea trebuie să fie sărbătorească, să lase credința că țara însăşi l-a ales şi şi-a dat învoirea, nu că voința i-a fost siluită în vreun fel! Ori o

Material cu drept de autor

asemene părere nu se putea naşte dacă era aşezat cineva cu forța, din prima clipă, în palatul şi în scaunul care nu apucaseră să se răcească de pe urma celui pribegit.

Urmară apoi argumente care izvorau, chipurile, din afunda înțelegere a simțirilor omeneşti. Oare era nimerit ca supuşii să fie lipsiți de plăcerea şi de bucuria de a lua parte – fie şi numai aşa de ochii lumii – la hotărârea destinelor lor, când pentru aceasta ei trei nu erau nevoiți să facă nimic, nu li se cerea nici un fel de trudă, ci doar puțină răbdare?! De ce să nu-i lase pe poporeni să creadă că ei l-au ales pe noul lor stăpânitor?

Apoi alătură un argument căruia nu-i găsise o aşezare desluşită în orânduiala judecăților sale. La prima vedere s-ar fi zis că era doar un îndemn nevinovat la prevedere; dar mai apoi, când se apucă să-şi lămurească mai pe larg cugetările, se dovedi cu totul altceva. Cuvântarea şi-o începu cu prefăcută neprihănire, vorbind cu înfierbântare despre dragostea pe care principele trebuie s-o trezească în sufletul norodului prin bunătate şi prin grija ce i-o poartă. Stărui atât de mult, încât unii care-i cunoşteau visurile se întrebară dacă spusele sale nu vor să închipuie un mănunchi de făgăduieli menit să-şi atragă prin el iubirea supuşilor. Însă se pare că cei care-l bănuiau de asemenea gând erau nedrepți, căci mai departe vorbitorul zugrăvi cusururile cârmuirii tiraniceşti, încheind prin a zice, fără a cerca să facă vorbire de țelurile care i s-ar fi putut pune în seamă, că plecările lui Vasile vodă de a înlocui puterea pravilei cu puterea pumnului aduseseră țara în pragul acestui prăpăd, pe care ei – întru binele moldovenilor – veniseră să-l curme. Iar lor trei le cădea în seamă datoria de a nu întina menirea înălțătoare pe care şi-o luaseră asupră-şi. Dar nu numai atât! Tristele samavolnicii pe care veniseră să le dezrădăcineze, ca adevărați mântuitori, trebuiau să le slujească drept pildă de ceea ce se cuvenea să se ferească. Încălcând

Material cu drept de autor

pravilniceştile canoane, purtându-se tiraniceşte, ar putea să cadă jertfă aceloraşi patimi care-l pierduseră pe Lupu. Deci, pentru liniştea țării şi mai ales pentru a feri ordiile ardelene şi muntenești de primejdiile pe care le-ar isca nemulțumirea celor de loc, trebuie oprite orice silnicii împotriva gloatelor prostimii! Trebuia preîntâmpinată naşterea stihiilor ce-ar aduce aminte de o cârmuire tiranicească! Ori aşezarea cu de la sine putere a lui Gheorghe Ştefan ca domn putea trezi temerea reînturnării la starea dinainte, şi prin aceasta ar fi zădărât mulțimea, împrejurare care făcea parte dintre faptele care amenințau să ațâțe cugetele împotriva oştilor slobozitoare, drept care el, Diicu, se vede dator să se împotrivească hotărât oricărei cercări de înstăpânire asupra palatului a vreuneia dintre părți, chiar dacă va fi silit pentru aceasta să se slujească de arme. Pentru el, apărarea de primejdii a armiei sale, e bunul cel mai de preț din lume, mărturisi plin de patos în încheiere, pentru a răstălmăci adevărata pricină a împotrivirii sale.

Cugetarea prin care-şi isprăvea cuvântarea înceta însă de a mai fi un îndemn oareşcare la prevedere, cum fuseseră – sau cel puțin păruseră – spusele sale de început. Sfârşitul era o amenințare deschisă pornită împotriva soților săi, amenințare de care ar fi fost neprevăzător să nu se țină seamă, chiar dacă pricinile de care se făcuse vorbire spre a o îndreptăți erau cam şubrede. Kemény de altfel îşi da prea bine seama că, în afară de primejdia aruncării în aer a palatului, dar şi aceasta îndoielnică, toate celelalte cugetări întrupau doar taclale lipsite de orice preț, simple pretexte căutate, care cercau să răstălmăcească un țel care, după cele petrecute la Roman, nu era prea greu de ghicit! De altfel nici putința aşezării tainice a unor butoiaşe cu iarbă de puşcă la temelia palatului nu îndreptățea cu adevărat îndepărtarea logofătului de la Curte, căci în mai puțin d-un ceas toate odăile, cât şi beciurile, puteau fi răscolite şi scotocite în

Material cu drept de autor

amănunțime şi putea fi înlăturată orice primejdie! Iar legat de părerea mulțimii despre ridicarea în domnie, generalul ardelean socotea că spusele nu închipuiau decât o pălăvrăgeală lipsită de orice rost. El nu era obişnuit să țină seamă de ceea ce zicea sau voia gloata. Nu scotea trebuitor ca s-o întrebe sau să-i urmeze povața! Trebile cârmuirii erau totdeauna rânduite în sânul cinului celor aleşi, prostimea neavând a se amesteca în aşa ceva, asemenea griji nefiind de nasul ei. Ea trebuia să se mulțumească a privi lucrurile pe dinafară şi să se supună la cele hotărâte de „cei mari". Iar dacă era totuşi uneori trasă şi ea în înfruntările pentru putere, aceasta se făcea, fie ca să se creadă luată în seamă spre a-i câştiga reazămul, fie, alteori, spre a-i folosi forța pentru nimicirea potrivnicilor. Dar în amândouă împrejurările rămânea o turmă, care cu vorbe amăgitoare, dar bine ticluite, era mânuită din umbră de cei care nădăjduiau a trage folosul! Prin urmare grija pentru câştigarea iubirii supuşilor era, după părerea sa, sporovăială goală, de care se făcea vorbire de ochii lumii pentru că suna frumos, iar nesocotirea acesteia nu aducea nimănui vreo pagubă vrednică de a fi luată în seamă. Ca să se încurce cu asemenea cugetări nici nu mai avea rost, de vreme ce primise în chip desluşit şi răspicat poruncă de a-l aşeza pe biv vel logofăt domn. Față de cele hotărâte de craiul Rákóczi şi de Matei vodă, orice altă părere nu mai avea nici o însemnătate! Şi dacă totuşi ar fi fost vreuna de luat în seamă, aceasta nu era în nici un chip aceea a gloatei!!

Deci nimic din spusele spătarului, în afară de amenințarea că li se va împotrivi cu armele, nu era vrednic de luare aminte. Dar pentru că nu dorea încurcături zadarnice, tocmai acum când însărcinarea dată lor era ca şi încheiată, se dădu bătut şi, cu o vânturară lehămetită a mâinii – de om ce vrea să pună capăt cicălelilor –, încuviință că poate, într-adevăr, tocmelile de prevedere, chiar dacă

Material cu drept de autor

întreceau întrucâtva măsura, puteau fi totuşi folositoare, dacă nu chiar trebuitoare. Dar apoi, ca să nu sădească credința că s-ar fi lăsat amăgit de Diicu, adăugă o deslușire menită să-i îndreptățească încuviințarea:

- Cred, de altfel, că Lupu a luat totul cu el, încât nu găseşti în tot palatul nici măcar o pernă pe care să pui capul! Aşa încât, oricum, n-am putea trage acolo, oricât am voi-o!

Gheorghe Ştefan se văzu din nou săpat de fârtații trimişi lui în ajutor de voievozii prieteni, dar, neavând cum să li se împotrivească – o pârâ la mai-marii lor şi răspunsul la aceasta, datorită depărtării, fiind cu neputință să ajungă la vreme –, se văzu silit să-şi înghită în tăcere necazul şi să-şi înăbuşe nerăbdarea. Nu se întâmpla întâiaşi dată că cei doi soți, cu care, chipurile, era înfrățit, se uneau împotrivă-i, dar era întâia oară că-i încolțea în minte întrebarea dacă nu cumva potriveala lor de păreri avea vreun tâlc mai adânc. Oare cei doi să fie înțeleşi împotrivă-i? Oare Kemény să fi încuviințat gândurile de domnie ale lui Diicu? Sau poate chiar voievozii care-i făgăduiseră ajutorul îl părăsiseră spre câştigul munteanului? Ființa sa să fi ajuns o sărmană pavăză la adăpostul căreia potrivnicul urma să-şi înfăptuiască plănuirile, el fiind păstrat în joc numai atâta vreme cât nu trebuia pierdut reazămul boierilor moldoveni, care n-ar fi privit cu încântare o unire cu Muntenia?! Bănuiala dospi în el, înfiorându-i sufletul. Oare, după ce-l uzurpase pe Lupu, soarta se răzbuna asupră-i, uzurpându-l, la rându-i, şi pe el?! Nu-i rămânea decât să stea neclintit la pândă şi să nu se lase doborât. Dacă voiau să-l zdrobească o să aibă el grijă să le dea temeinic de furcă! îşi zise în gând, în vreme ce fățiş nu scăpă vreo vorbă, de s-ar fi zis că părerile li s-ar fi îngemănat.

Cum între soții înfrățiți se reaşeză iarăşi buna înțelegere – cel puțin părelnic –, oştile, bătând cu fală pasul, putură purcede rânduri-rânduri – în huiet de surle şi răpăit

Material cu drept de autor

de tobe – asupra cetății de scaun, scoborând drumul de-a lungul Bahluiului. Spre nămiezi apărură în zare, printre coline, turlele lucioase ale bisericilor şi un ceas-două mai târziu străjile din față stârneau deja colbul mahalalei Păcurarilor.

Era taman acea nenorocită zi de 3 prier[27] a leatului 1653 de la naşterea Domnului, când Vasile vodă Lupu urma să fie înjunghiat de oştenii străjii sale, cumpărați de logofătul hain. Dar lucrurile se desfăşurară cu totul altfel decât fuseseră urzite cu săptămâni în urmă. Nu numai că Lupu scăpase cu viață, spre ciuda uneltitorilor, dar, în clipa când trebuia să fie înjunghiat, convoiul cu bunurile sale, în fruntea căruia călărea cu mândrie, trecea de satul Dărăbani, îndreptându-se spre Prut, cu gândul de a ajunge la Hotin. La aceasta se adăuga şi o altă izbândă. Paharnicul Ştefăniță ajunsese alaiul princiar din urmă şi putu înfățişa domnului întreaga vistierie adusă cu sine de la Cetatea Neamțului. Întrucât întâiul olăcar către cuscrul ucrainean fusese întors din drum de la Soroca, Vasile Lupu încredință această îndatorire descurcăreţului său nepot Ştefăniță, care se dovedise om tare de ispravă. Şi nu se înşelă asupră-i. Acesta, ştiind de la solia de dinainte că la Soroca Vasile vodă era privit cu vrăjmăşie, ocoli în taină cetatea şi trecu nesimțit Nistrul, ajungând cu bine la cazaci.

Iaşul îi întâmpina pe învingători tăcut şi neîncrezător. Deşi era Duminica Floriilor, deci mare sărbătoare, ulițele erau pustii, doar ici-colo vreun câine al nimănui dispărea pe după case, speriat de zarva pricinuită de puhoiul de oameni care se scurgea dincolo de uluci. Bufnetul înfundat al pasului măsurat al lefegiilor, care răsuna ca o bubuitură surdă şi grea până departe, înspăimânta lăcuitorii mai mult decât zornăiala țipătoare şi vioaie a meterhanelei. Pitiți pe după obloane, în biserici şi

[27] Aprilie

Material cu drept de autor

mai ales prin mânăstirile întărite, oamenii pândeau din ascunziş, cu inima strânsă, apropierea acelora care se lăudau că au venit să-i sloboade. Urcați în clopotnița Mânăstirii Sfântul Sava, patriarhul Macarie al Antohiei, fiul său, arhidiaconul Paul, starețul şi alți câțiva smeriți părinți, dimpreună cu câțiva mari negustori se străduiau să străpungă cu vederea depărtările dinspre apus, spre Ulița Mare, dând din când în când de veste celor de jos, din ogradă, asupra celora ce puteau şi ei cu greu zări printre acoperişuri şi rămurişurile desfrunzite.

Trupurile de oaste înaintară – măreț dar paşnic –, bătând pas de sărbătoare, fără a întâmpina vreo oprelişte. Fu o singură clipă când se pricinui oarece îngrijare, atunci când ajunseră în dreptul Mânăstirii Trisfetitelor. Aici târgoveții aşezaseră în lanț, în fața porților, în chip de întăritură, numeroase căruțe, trăsuri şi multe altele, ca de la adăpostul celor adunate purcoi să poată apăra intrarea în ograda sfântului locaş, înțesat de fugari şi de bunurile lor. Îngrămădirea de felurite ciorciobâtii îngusta însă ulița, amenințând să strice orânduiala desăvârşită a şirurilor de oşteni. La început aceştia crezură chiar că e vorba de o stavilă menită a le tăia calea şi se opriră câteva clipe descumpăniți, gata să treacă la atac, lucru care produse oarecare învălmăşeală în urmă. Se dumiriră însă repede că cei tupilați pe după loitre nu aveau gând de luptă, aşa încât o purceseră mai departe, bătând pasul la fel de hotărât ca mai înainte, deşi cam înghesuiți dintr-o latură, din pricina strâmtorii locului.

Precum se înțeleseseră, Gheorghe Ştefan se desprinse din alai şi cu însoțitorii săi o porni spre casele pe care le avea în târg, în vreme ce muntenii se traseră spre fânăria domnească din dosul hanului Trisfetitelor, iar ardelenii se revărsară spre grădina princiară din jurul iazului de sub Curte. În ograda palatului fură aşezate puține pâlcuri,

Material cu drept de autor

mai mult spre a arăta că se înstăpânise cârmuire nouă. Numărul oştenilor fusese astfel drămuit de fiece parte, de către cele trei căpetenii, încât să împace pohfala fiecăreia.

Noii sosiți nici nu apucaseră bine a conăci, că la Curte se şi înfățişă o deputăție de boieri şi de negustori mai de seamă, în frunte cu Ghedeon, episcopul Huşilor. Nădăjduiseră să întâlnească aici căpeteniile năvălitoare spre a le ura bun sosit şi a le împărtăşi bunele lor simțăminte de prietenie. Neaflându-le în acest loc, fură îndrumați de vale, în dosul palatului, spre a-l întâlni pe generalul Kemény. Acesta îi primi în chioşcul de pe malul iazului, arătându-le chiar o oarecare bunăvoință. Micuța căsuță avea însă faimă rea, căci se povestea că Ştefăniță, feciorul lui Vasile Lupu, aducea aici pe fii de boieri ce-i erau nesuferiți, şi, spre a-şi bate joc de ei, punea să fie îmbrânciți în undele iazului din înălțimea foişorului, de pe latura dinspre apă. Ardeleanul, care nu ştia de acest rău nume al drăguței zidiri, o socoti drept locul cel mai potrivit pentru a găzdui o întrevedere cu fruntaşii târgului, cărora se cădea să le arate cuvenita cinste.

Primirea deputăției se făcu în chipul cel mai prietenesc. Ba în clipa când oaspeții, întrecându-se pe sine cu linguşirile, îşi mărturisiră nețărmurita recunoştință pentru că fuseseră mântuiți de neagra asuprire a voievodului trecut – pe care, precum singuri arătară, nu-l numiră, căci nu merita nici măcar pomenirea, „uitat fie-i numele!" –, gazda le făgădui că oştenii pe care-i ocârmuia n-or să pricinuiască mai multă pagubă decât face obişnuit o oaste prietenă, aflată în trecere, departe de casă şi lipsită de cele trebuincioase. Nu era o făgăduială prea grozavă, dar, oricum, ardeleanul nu putea fi învinuit de lipsa oricărei bunăvoințe.

Ocolind apoi Curtea Domnească pe sub coasta pe care aceasta se înălța, deputăția se înapoie în târg pe Podul Gunoaielor şi se abătu spre stânga, spre fânăria gospod, ca să se închine şi muntenilor în chip cuvenit. Marele spătar

Material cu drept de autor

Diicu Buicescu îi primi neîntârziat în uriaşul său cort princiar, arătându-le nu o oarecare bunăcuviinţă seacă, ci o curtenie şi o grijă cu totul osebită. Pe bărbosul vlădică, care nu era prea bătrân, îl pofti să se aşeze pe un scăunel căptuşit cu catifea franceză, aflat alături de frumosul său jilţ cioplit, iar pentru ceilalţi ceru să se aducă băncuţe – care sosiră neîntârziat –, ca să poată sta de vorbă pe îndelete. Primirea care li se făcea întrecea orice aşteptare.

Diicu, voind să fie cât mai curtenitor cu musafirii, deschise el vorba şi, spre a-l măguli, se întoarse mai întâi spre arhiereu şi-şi arătă bucuria de a-l vedea aici în Iaşi, atât de departe de scaunul său vlădicesc. Felul în care gazda stăruia asupra marii depărtări de casă, îl făcu pe ierarh să se simtă oleacă strâmtorat, până la Huşi fiind cale de cel mult vreo trei-patru ceasuri de mers călare pe un cal bun. Cum avea pricină să se simtă cu musca pe căciulă, lui Ghedeon i se păru că spătarul vrea să-l ia peste picior, iar spusa acestuia ar ascunde un străveziu subînţeles legat de împrejurările pentru care se afla în târg, de aceea se socoti dator să se dezvinuiască. Mitropolitul Varlaam se hotărâse să se tragă la mânăstirea Secu, întru pioasă reculegere – lămuri el –, răstălmăcind în chip prielnic adevărul. Drept care acesta îl chemase la sine şi, mărturisindu-i că numai în el are deplină încredere, îl însărcină ca, în răstimpul cât lipsea, să ia pe umerii săi greaua povară a treburilor bisericeşti, devenind un fel de epitrop al scaunului mitropolitan. Deşi forţele sale erau puţine – recunoscu el cu modestie –, nu se putuse împotrivi rugăminţii preacinstitului lor păstor sufletesc, înţelept între înţelepţi şi Prea-fericit între Prea-fericiţi! Iar acum opintea după puterile sale să împlinească cele care se cuveneau, după îndrumările pe care le primise, străduindu-se să nu dezamăgească pe cel care avusese atât de multă încredere în el!

Material cu drept de autor

Mărturisirea vlădicii era însă o înşiruire întreagă de neadevăruri, dar nici unul din cei aflați de față nu avea cum s-o ştie. Venise la Iaşi cu puțin înainte ca frații Ciogoleşti să fie dați în vileag, deci când nimeni nu ştia de uneltirea lui Gheorghe Ştefan; şi nu era chemat de mai-marele său, ci bătuse drumul pentru a descurca nişte treburi ale scaunului său vlădicesc. Se gândise de asemenea că mitropolitul, care din pricina bolii care-l chinuia nu prea putea sta în picioare, îl va pofti să facă împreună slujba de Florii, lucru care îi putea spori trecerea şi renumele, trezind chiar credința că Varlaam şi l-ar dori urmaş întru scaunul său arhieresc. Văzând că viața târgului se tulbură, că oşti năvălitoare au intrat în țară, în loc să fugă, precum făcea grosul lăcuitorilor, rămase pe loc, socotind că, dacă se vor petrece unele schimbări, nu era bine să fie departe de cuptorul în care se cocea viitorul. Varlaam era bătrân – trecuse de şaptezeci de ani – şi pe deasupra nespus de bolnav, răbufnirile de podagră şi reumă, tot mai dese în ultima vreme, osândindu-l să zacă răstimpi tot mai îndelungați la pat. Prea-fericitul păstor al Moldovei nu mai putea avea zile prea multe, căci, fie din pricina frigului, fie a umezelii, înțepenea cu totul, atât de rău încât nici măcar să scrie nu mai izbutea, necum să mai şi umble! Între timp devenea tot mai limpede că uneltirea logofătului va produce nişte răsturnări de neînchipuit în stăpânirea țării. Iar schimbarea de domnie care se întrezărea putea pricinui înnoiri şi în cârmuirea bisericii. De aceea, ca să nu i-o ia altul înainte, n-ar fi fost înțelept să stea prea departe tocmai acum! Aşa încât căutase pricini de zăbavă şi, după cât se părea, socotelile nu-i fuseseră greşite.

Când chir Varlaam se gătise de plecare, îl chemase într-adevăr la sine pe Ghedeon, dar nu ca să-l lase chezaş al scaunului, ci ca să-l sfătuiască să-i urmeze pilda.

Material cu drept de autor

- Amestecăturile ce se fac acuma nu sunt vrednice de fețe cuvioase ca ale noastre! E mai sănătos să stăm de-o parte până s-or alege lucrurile şi să nu ne băgăm în toate uneltirile astea josnice! zisese bătrânul moale.

Când episcopul de Huşi îi tăgăduise pe ocolite povața de a părăsi Iaşul, arătând, cu naivă viclenie, că e gata să înfrunte cu bărbăție vitregiile vremii şi să stea față cu vrăjmaşul, jertfindu-se întru apărarea – fără preget – a nevoilor sfintei biserici mamă şi pe cele ale Prea-fericitului părinte, acesta îl privise lung, fără urmă de dojană, deşi îi ghicise țelurile ascunse. Era limpede că celălalt abia aştepta ca să moară, încât să-i poată lua locul. Însă în ochii săi nu se citea nici despreț, nici nemulțumire, nici scârbă. Privea micimea de suflet cu îngăduință, ca un pe un lucru de neînlăturat, firesc pentru a putea răzbate în viață, deşi, la urma-urmei, socoteala vlădicii era – de astă dată – gândită ca să tragă cuvenitele foloase din căderea sa. Dar el se simțea cu mult deasupra unor atari mărunțişuri, pe care – la vârsta ce-o avea – le putea privi cu nepăsare, dacă nu chiar cu dezgust.

- Fie, cedă el moale, parcă sleit de puteri. Rămâi, dacă aşa ți-e voia!

Apoi, după o alt răgaz de tăcere, îşi urmă vorba la fel de vlăguit, dar cu iz de proorocire:

- Nu trebuie să uităm nici o clipă că, oricare ar fi poftele şi voia noastră trecătoare, biserica trebuie să fie întotdeauna în frunte, deasupra a toate şi a tuturor... Noi trebuie să fim alături şi de cei buni şi de cei răi, trebuie să-i îndrumăm şi pe unii şi pe ceilalți!! Să nu ne lăsăm robiți de împrejurări, căci nu noi ca ființe oarecari trebuie să izbutim, ci biserica trebuie să iasă biruitoare, ca mamă ocrotitoare a tuturor. Izbânda ei statorniceşte şi împlinirile tale. Ori ca să putem vorbi cu adevărat de biserica mamă ca de un singur trup, slujitorii ei trebuie să trăiască în bună înțelegere unii cu

Material cu drept de autor

alții și să nu se lase dezbinați... Rămâi deci, dar nu uita de poveţele mele! încheie bătrânul, dându-i prin aceasta deplină libertate de a face ceea ce va crede de cuviință.

De altfel nici chipul cum trebuia să chezăşuiască scaunul mitropolitan la Iaşi nu era prea limpede, căci, la drept vorbind, acesta se găsea la Suceava. Este adevărat că, din dorința de a fi cât mai aproape de domn şi ca să poată lua parte la trebile cârmuirii, Varlaam locuise vreme de aproape douăzeci de ani la Mânăstirea Trisfetitelor, care devenise, prin forța împrejurărilor, un soi de şezământ al mitropoliei. Faptul însă nu schimba un adevăr îndătinat de amar de veacuri!

Totuşi nimeni nu cârti la lungul şirag de născociri ale lui Ghedeon şi aceasta nu numai pentru că – de bună seamă – nici unul din cei de față nu avea cum şti adevărul, spre a face cuvenitele îndreptări. Pricina tăcerii era cu totul alta: în acea clipă însăilările vlădicii – oricât de strâmbe ar fi fost – nu trezeau chiar nimănui luarea aminte! Ele nu-i fuseseră cerute de cineva şi închipuiau o abatere de la grijile care-i frământau atunci, şi care erau de mult prea mare însemnătate pentru ei. Era deci firesc că erau grăbiți să lase de-o parte asemenea taclale care le păreau fără de rost, mâncându-le doar vremea.

Țeapăn şi grav în falnicul său jilț cioplit, vel spătarul Diicu Buicescu se dezlănțui într-o lungă cuvântare prin care îşi încredința ascultătorii că dintotdeauna soarta Moldovei şi fericirea lăcuitorilor ei i-au stârnit griji şi luare aminte. Nu a pregetat şi nu va pregeta să-şi verse sângele pentru ei, chiar dacă aceasta i-ar aduce pieirea. O dovadă a spuselor sale este împrejurarea că s-a lăsat în voia unor nemăsurate primejdii, a unor amenințări de neînchipuit, sărindu-le în ajutor de la prima lor chemare, spre a înfrunta cu dârzenie şi îndrăzneală tiranul care-i storcea de vlagă, alungându-l până dincolo de hotare.

Material cu drept de autor

Fără voie boierii îşi zâmbiră în ascuns în bărbi, iar cei care se ştiau nebăgaţi în seamă îşi făcură chiar semne zeflemitoare din ochi, căci vorbitorul o cam luase razna, zugrăvind lupte care nu avuseseră vreodată loc şi primejdii care nu-l ameninţaseră nicicând! La Podul Iloaiei se petrecuse singura bătălie din vremea acestui război, dar şi aceasta fusese mai mult o hârjoană, decât o încleştare temeinică pe viaţă şi pe moarte! Şi pe deasupra Diicu nici măcar nu fusese printre luptători în acele clipe, încât primejdiile şi jertfele de care făcea atâta vorbire erau lipsite de noimă, toate nefiind decât plăsmuiri ale închipuirii sale înfierbântate.

Spusele cu care-şi încheie avântata cuvântare pricinuiră însă o vie surpriză printre ascultători. Spătarul arăta că Moldova are nevoie de un domn cumpătat, înţelegător şi blând, ori el poate fi taman un voievod ca acela pe care şi-l doresc ei! Deşi boierii nu-i întâmpinară cu strigăte de încântare hatârul cu care-i copleşea, deşi nimeni nu-l rugă preaplecat să le facă cinstea de a primi coroana, vorbitorul îşi urmă cuvântarea, încredinţându-i că, deşi cunoaşte greutăţile şi îndatoririle care apasă pe umerii unui voievod, el nu se simte în stare să-i dezamăgească, neluând în seamă rugile lor fierbinţi. Nefiind moldovean, socoti trebuitor să facă şi-o înşiruire, în rânduiala vechimii, a domnilor de mai-nainte, care-i îndreptăţeau dorinţa de înscăunare la Iaşi. Cu acest gând pomeni de Simion Movilă, de Radu Mihnea, de Alexandru Iliaş şi de Alexandru Cuconul, care, în ultima jumătate de veac, se perindaseră pe rând, când în scaunul Ungrovlahiei, când în cel al Moldovei. Aminti că însăşi Lupu Coci – fostul voievod – după ce de fel nu era moldovean, ci arvanit sau aromân de dincolo de Dunăre, înainte de a ajunge domn petrecuse mai mulţi ani în Muntenia, unde tatăl său slujise vreme îndelungată în felurite dregătorii şi unde, de altfel, bătrânul îşi găsise

Material cu drept de autor

sfârşitul şi-şi aflase locul de veci. Iar ca încununare a cugetărilor sale, se plecă asupra diatei politiceşti a lui Mihai Viteazul, pe care-l numi „strângătorul pământurilor româneşti". Şi stăruind asupra acestei clipe de istorie, nu scăpă prilejul de a le aduce aminte că în vremea aceea moldovenii au dovedit o înaltă simțire de neam, reunindu-se cu obştea celorlalți români fără nici un fel de lupte sau de împotrivire! Plăcerea cu care zugrăvea întâmplările legate de cel din urmă domn, care trăise cu ceva mai mult de jumătate de veac mai devreme, dovedea că, pe de-o parte, îşi făurise din el o pildă demnă de urmat, iar pe de alta că li-l înfățişa şi lor drept o țintă ce-ar trebui să le stea în față. După această scurtă cercetare a istoriei, încheie mulțumindu-le pentru credința pe care i-o purtau, de parcă cei aflați în față-i şi-ar fi arătat dorința de a-l avea de stăpân.

Deputația era vădit descumpănită. Boierii ştiau că năvala se făcuse în folosul lui Gheorghe Ştefan, pe care veniseră de altfel să-l ceară domn. Desigur, preumblarea lor prin cele două tabere era făcută numai pentru a fi pe placul noilor stăpâni, a căror mărinimie doreau să o câştige; era deci numai o cercare de linguşire, o cale de a arăta că încuviințează plănuirile măriților voievozi care stau în spatele ordiilor care le-au năpădit târgul. Deci ei înțelegeau prea bine că totul era hotărât dinainte, fără a ține seamă de adevăratele lor năzuințe, iar de a lor datorie era să laude grija cu care li se gătise viitorul şi să mulțumească pentru truda năvălitorilor de a fi dat peste ei. De altfel era ştiut că lupta pentru putere, pentru câştigarea şi păstrarea bunăvoinței celor volnici sileşte la ascunderea sau răstălmăcirea unor adevăruri nu tocmai plăcute, cere încropirea unor priveli care să zugrăvească clocotitoare simțăminte de supunere împărtăşite de obşte şi să prilejuiască lărmuitoarea mărturisire a unui întreg potop de

Material cu drept de autor

linguşiri, a unor gânduri care se vor înălțătoare şi mişcătoare.

Deci ceea făcea deputația nu era lucru nou şi nici lipsit de noimă; ba dimpotrivă, oaspeții erau încredințați că purtarea nu le va fi numai prețuită cum se cuvine, ci le va fi şi bine plătită, aducându-le foloase temeinice. Acum însă se vedeau puşi în fața unei întorsături neaşteptate. Țesătura urzelilor se dovedea mult mai încâlcită decât părea la prima vedere, ghemul firelor ei încurcându-se de astă dată cu totul. Până de curând se ştia că Vasile Lupu voise să se înstăpânească asupra amânduror principate de dinafara munților, lucru care prilejuise ridicarea lui Gheorghe Ştefan, cu reazămul vecinilor, zădărâți de asemenea năzuințe dăunătoare lor. La prima vedere totul părea limpede şi curgea cumva firesc, se putea spune. Unul adusese atingere „aproapelui" său, necinstindu-i nevasta, iar acesta îi da cuvenitul răspuns (dar nu tocmai creştineşte, adică fără să-i întoarcă şi celălalt obraz!). Dar acum se dovedea că ițele mergeau mult mai adânc şi se înnodau într-un chip de tot neaşteptat, Matei vodă părând a voi nu numai să spulbere plănuirile potrivnicului său, ci să se înstăpânească asupra scaunului ieşean, prin mijlocirea acestui nepot răsfățat. Până una-alta rămânea însă nelămurită părerea craiului, felul cum vedea el rostuită toată istoria, căci şi din partea acestuia era cu putință să se ivească unele încheieri nedorite, căci la drept vorbind nici în cuvântul său nu te puteai încredința pe deplin. În vârtejul atâtor uneltiri şi socotințe care se împleteau şi se întretăiau, era greu să mai găseşti calea spre liman!

Boierii erau de-a dreptul năuciți. Nu gândul unirii sau al unui domn din Muntenia li se părea ciudat. Vel spătarul avea deplină dreptate când înşira drept pildă numele atâtor voievozi moldoveni care cârmuiseră în Muntenia sau dimpotrivă. Aceştia întesau ultima jumătate de veac! Însă,

Material cu drept de autor

cunoscând neîndestulător legăturile de rudenie dintre stirpele boiereşti localnice, a prieteniilor şi a nesuferirilor care fărâmițau lumea moldovenilor de neam, Diicu făcuse o singură greşeală – dar una grozavă de tot – față de oaspeții săi: nu băgase de seamă că cea mai mare parte a lor erau – mai pe departe sau mai pe aproape – rude ale fostului logofăt Gheorghe Ştefan şi încredințați – din această pricină – că vor putea trage unele foloase de pe urma acestuia. Asemenea nădejde îi şi îndemnase să rămână pe loc ca să-l întâmpine. Deci părăsirea lui Vasile Lupu o însoțiseră de o seamă de socoteli asupra foloaselor de care vor avea parte trecând de partea boierului care era neam cu ei. Ştiau foarte bine că vel logofătul avea nevoie de oameni de care să se slujească. Punându-se cei dintâi la îndemâna sa, îşi sporeau sorții de a se bucura de felurite înlesniri şi de dregătorii. Toate aceste socotințe şi le făcuseră legat de biv vel logofăt şi se simțeau cu totul nepregătiți pentru primirea unui alt petitor la domnie.

Ori nu atât înrudirea lor cu logofătul – care oricum nu trezea un noian de simțăminte peste care nu s-ar fi putut trece –, cât mai ales spulberarea atâtor nădejdi şi socotințe le pricinuia în chip firesc o îndreptățită temere. Pe deasupra ştiau că marele spătar, datorită firii sale semețe, nu se bucura de trecere nici printre boierii de din jos de Focşani, pricină îndestulătoare ca să-l privească şi ei cu neîncredere. Dar aflați în mijlocul oştii sale, la bunul său plac, nu cutezau să-şi mărturisească deschis gândurile. În acest loc şi în împrejurări atât de tulburi prea multă sinceritate le putea primejdui chiar viața, aşa încât tăcură strâmtorați.

În cele din urmă vlădica Ghedeon – ca unul care se socotea a fi fruntaşul deputației – hotărî să-i scoată din impas. Printr-o cuvântare plină de ocolişuri lunecoase şi peste măsură de încâlcită, îşi încredință gazda că moldovenii au ştiut din totdeauna să poarte recunoştință celor darnici şi

Material cu drept de autor

milostivi, n-au uitat niciodată binele care li s-a făcut şi nu-l vor uita nici acum! Ferindu-se – cu mult simț al măsurii – să spună ceva răspicat asupra năzuinței lui Diicu de dobândi scaunul, lăsa totuşi credința unei încuviințări, căci mărturisi – dar cu vorbe de tot nedesluşite, care nu aveau tăria unui legământ care l-ar îndatora cu ceva – că cei veniți la poala sa prețuiesc cu toții şi în chip deosebit jertfele nemăsurate pe care le-a făcut pentru neamul lor. În adâncul sufletelor vor păstra veşnic vie icoana mărinimiei sale nemărginite, a binefacerilor cu care i-a copleşit.

Marele spătar, cuprins de un soi de beție a încântării de sine, nu păru că pricepe că e vorba de o cercare de a scăpa fără a făgădui ceva, ci socoti că spusele vlădicii răspund întrutotul dorințelor sale, doar că sunt cam stângaci înfățişate din pricina fâstâcelii şi sfiiciunii pe care o pricinuia măreția înfățişării şi a renumelui său. Drept care – întrerupându-l pe vorbitor – îl îndemnă să-şi mărturisească părerile cu mai mare îndrăzneală, cu mai multă hotărâre, căci adevărul nu-l supără. Vlădica, ascultându-l cu osebită şi supusă cuviință, ca să scape din încurcătură, se prefăcu că nu-l înțelege şi o luă de la capăt cu încredințările de recunoştință şi de prețuire, la fel de serbede ca şi mai-nainte şi o ținu aşa până ce-i lehămeti pe toți. Mădularii deputației, care – deşi de nimeni aleşi – se numiseră cu de la sine putere împuterniciții Tării Moldovei, răbdară fără a crâcni caznele nesfârşitei cuvântări, neştiind cum să facă spre a scăpa mai repede din sălaşul vel spătarului.

Se făcuse destul de târziu atunci când, în sfârşit, putură părăsi cortul căpeteniei muntene. Din norii groşi şi întunecați, care împuținau lumina apropiatului amurg – şi aşa destul de săracă –, se scurgea o bură rece şi neprietenoasă, pe care adierea unui vânt întârziat o făcea să pătrundă adânc în veşminte, dând un supărător simțământ de jilăveală şi înfrigurare. Boierii, grăbind pasul, se îndreptară

Material cu drept de autor

de astă dată spre casele vel logofătului Ştefan. Deşi clocoteau în sinea lor, temându-se însă că sunt privegheaţi de iscoadele lui Diicu, se cufundară într-o adâncă şi neguroasă tăcere. Dar odată ajunşi la adăpostul zidurilor conacului biv vel logofătului, toate gândurile care le dospiseră în suflet răbufniră furtunos.

Cuprinşi de frământare îi vorbiră lui Gheorghe Ştefan despre visurile lui Diicu şi doar că nu-l făcură dobitoc când îl învinuiră că, asemeni unei fecioare neprihănite lipsite de învăţătura vieţii, se lăsase tras pe sfoară de părtaşi. Cumnatul logofătului, marele şătrar Ştefan Boul, îşi arătă temerea că năzuinţele vel spătarului muntenesc se bucurau de încuviinţarea tainică a voievodului Matei Basarab, iar marele medelnicer Sturza Matei, un alt cumnat, se grăbi să adauge că dintru început voievozii vecini, asemeni unor vicleni păpuşari, îl folosiseră ca pe un sărman om de paie, spre a-şi împlini propriile plănuiri. De bună seamă că acum, nemaifăcându-le trebuinţă, se vor lepăda de el, sau poate, chiar mai rău, îl vor nimici că să nu-i stânjenească. O rudă mai îndepărtată, vel armaşul Grigore Hăbăşescu, merse până acolo cu îndrăzneala încât îl mustră că datorită nesocotinţei sale adusese asupra Moldovei, ca la ospăţ, tot soiul de peţitori ai scaunului domnesc, burtoşi şi nesătui – cine ştie câţi la număr –, care, cu cuţitul şi furculiţa în mână, erau gata să-şi reteze fiecare câte o ciozvârtă din trupul ţării.

Biv vel logofătul îi asculta întunecat, căci bănuielile lor răspundeau unei întrebări încolţite mai demult în sufletul său. Pasămite închipuiţii săi fraţi întru unire se folosiseră de el ca de o momeală oarecare, care să adune în jurul ei nemulţumiţii din Moldova. Fără voie picase precum o păpuşă în mâna unor dibaci mânuitori, care, atunci când nu se mai vădea trebuitoare, urma să fie aruncată la gunoi, fiind înlocuită la clipa potrivită cu adevăratul ales la scaunul

Material cu drept de autor

domnesc. Puşi în faţa lucrului împlinit, veliţii de loc n-ar mai fi avut de ales... De la Roman întrevăzuse deja adevărul, dar nu-l înţelesese în toată grozăvia lui. Cuprins atunci de o cumplită nesocotinţă – îndată după întâmplarea sa cu bouarul –, când i se povestise că Diicu azvârle cu bani prin cârciumi, deşi pricepuse destul de bine despre ce era vorba, în loc să se îngrijeze, luase lucrurile în râs, rostind cu o uşurinţă pentru care acum se mustra:

- Nu-mi închipuiam că domnia sa, spătarul, să fie chiar atât de darnic încât, deşi îi stau în gât, să-şi jertfească chiar şi averea pentru noi, spre a împlini voia unchiului său şi plăcerea noastră!! Suflet înalt, nimic de zis!

Apoi, schimbând mlădierea vocii, adăugise:

- Şi la urma-urmei nu putem decât să-i mulţumim pentru argintii risipiţi, căci – cu toate vorbele proaste ale crainicilor săi – lumea crede că banii se datorează tot mărinimiei noastre, muntenii fiind, orice s-ar zice, sub ascultarea mea... Ne slujeşte deci şi cu voie şi fără de voie; nici nu-mi mai dau seama când trece din statul de săpător al meu, în cel de lăudător!

Soarta părea că se răzbună pe logofăt, plătindu-i necredinţa în aceeaşi chip: îl viclenise pe Vasile vodă – naşul său –, pentru ca acum să fie la rându-i viclenit! Făţăria îi era pedepsită, răul îi era întors. Lupu se încrezuse în el şi păgubise! El se încrezuse în vecini şi acum trăgea ponoasele... Orbirea care-i întunecase mintea la Roman era numai prima lovitură a sorţii. În această seară urma cea de a doua, cea nimicitoare!

Ce altceva îi mai rămânea de făcut decât să fugă, dacă voia să scape cu viaţă?! Ba trebuia chiar să se grăbească, înainte ca potrivnicii să prindă de veste că le-a aflat jocul, că nu-l mai pot mânui după voia lor, că nu-l mai pot lua pe neaşteptate, că a încetat de a fi jucăria de până acum!

Material cu drept de autor

Dar încotro să năzuiască? Spre Muntenia nu avea rost să se îndrepte, de vreme ce Diicu era unealta lui Matei Basarab. Nici Ardealul nu era prea sigur, căci nu i se părea cu neputință ca principele Rákóczi să fie înțeles împotriva sa cu vecinul dinspre miazăzi. În Polonia ar fi dat de Lupu şi gâlceava dintre ei – care era de întrevăzut a izbucni – ar fi fost adusă în fața judecății regelui Jan Kazimierz, pe nepărtinirea căruia nu se putea pune bază, de vreme ce potrivnicul în surghiun avea drept ginere un conte din neamul Radziwill, mare magnat cu multă înrâurire la Curte! În Ucraina lui Bogdan Hmelnițki, cuscrul lui Vasile vodă, putea spera cu atât mai puțin la adăpost şi ocrotire... Ar mai fi rămas Înalta Poartă; dar turcii erau de bună seamă zădărâți de tulburările pe care le pricinuise nu numai fără învoirea lor, ci chiar împotriva celuia pe care-l oblăduiau cu atâta băgare de seamă. Iar pe deasupra, Vasile vodă, care zvârlea cu galbenii în jur ca un mare padişah din „O mie şi una de nopți" – nu degeaba se spunea despre el că are fire împărătească –, îşi încropise legături temeinice la Stambul, nu numai în serai, ci chiar şi în afara sa! În urma acestei grăbite ochiri făcute prin țările din jur trebui să ia seama că, la drept vorbind, nu avea unde să se ascundă, ajutorul cui să-l ceară. Toate țările învecinate, într-un fel sau altul, într-o măsură mai mare sau mai mică, îi stăteau împotrivă. Ar fi putut năzui poate mai departe, spre apusul papistăşesc, până în împărăția nemțească sau în îndepărtata Franție, dar cum să străpungă împresurarea vrăjmaşilor înconjurători, spre a scăpa într-acolo?! Se simțea prins ca într-o capcană, din care căuta zadarnic o ieşire...

Când le mărturisi boierilor gândurile şi temerile sale, aceştia prinseră a lărmui împotrivitor. Fuga sa nu intra în socotelile pe care şi le făcuseră, iar cu învinuirile, mustrările şi îngrijatele lor preveniri nu țintiseră să-l înduplece ca să se dea bătut, ci, dimpotrivă, voiseră să-l

Material cu drept de autor

vestească asupra primejdiilor care-i ameninţă şi cu deosebire să-l ațâțe împotriva soților săi, în care, era îndemnat, să nu aibă nici un fel de încredere. Prea îşi legaseră multe nădejdi de el, ca să-i îngăduie să-i părăsească aşa dintr-o dată, lăsându-i de izbelişte. Se afundaseră cu toții prea adânc în această lucrătură ca să mai poată da înapoi. Chiar de-ar însemna ca prin aceasta să-i pricinuiască pieirea, nu-i puteau îngădui să pribegească. Trebuia să rămână pe loc, în fruntea lor, ca să-i scoată la liman chiar cu prețul vieții. De bună seamă, asemenea cugetări nu puteau fi mărturisite în toată goliciunea lor, căci nu prea l-ar fi încântat pe vel logofăt şi deci nu l-ar fi câştigat întru împlinirea nădejdilor pe care şi le făuriseră. Ele trebuiau iscusit tălmăcite, trecând unele unduiri ale lor sub tăcere, iar pe altele umflându-le nemăsurat, sau preschimbându-le cu totul înțelesul, încât josnicia să prindă chip de vrednicie.

Printr-o mută soglăsuire – căci gândul le încolți în acelaşi timp mai tuturor în minte – boierii, întrevăzând primejdia de a-l pierde pe logofăt, îşi muiară dintr-o dată vorba şi-o întoarseră pe alt făgaş, încercând să-i potolească temerile. Amenințările nu erau chiar atât de mari, se grăbiră ei să-i dovedească. Se prea poate ca Rákóczi să nu aibă ştire de plănuirile lui Matei vodă şi ale lui Diicu, iar aceştia voiseră să-l pună pe crai în fața faptei împlinite. Dar această împrejurare schimba din temelie lucrurile, sorții de izbândă ai potrivnicilor lor scăzând peste măsură de mult. Kemény ar fi putut lesne să-i zădărnicească lui Diicu urzelile! Fuga nu era deci o cale de a se mântui. Puteau scăpa numai rămânând locului şi primind lupta. Episcopul Ghedeon, cei doi cumnați, verii săi şi cei ai soației, finii, chiar şi fratele său – Ştefan Ceaurul Vasile – îl încredințară că avea în spatele său întreaga Moldovă, care nu doreşte domn venetic! Îi înşiruiră apoi jertfele nesfârşite pe care le făcuseră până în

Material cu drept de autor

clipa aceea. Oare se cuvenea să le irosească printr-o băjenire pripită?!

După pălitura întâiei răbufniri de spaimă, Gheorghe Ştefan începu să-şi mai vină în fire şi să privească neaşteptatele oprelişti ce-i stăteau în cale cu ceva mai multă încredere. Cum mai devreme credincioşii săi boieri şi iubitoare neamuri îi cam găsiseră mulțime de vini, simți nevoia unei îndreptățiri. Zugrăvi prin urmare înaltele pricini care-l îndemnaseră să se răzvrătească şi, cuprins de plăcerea de a se asculta, asemeni unui iscusit lăutar care, pe măsură ce-o zice, îşi îmbogățească cântarea cu noi mlădieri, se porni a închipui tot soiul de judecăți care-i îngăduiau a da mari dovezi de deşteptăciune, vrednicie şi bărbăție. Astfel la o vreme ajunse să spună că:

- În Moldova tiranicească samavolnicie şi nedreptatea au încetat de a mai fi, dispărând odată cu năruirea vechii cârmuiri ale cărei pofte şi puteri erau neîngrădite. Ca şi în Engliterra, şi la noi de acum va începe un luminos ev al slobozeniei...

- Cum, te gândeşti să purcezi a face ca în Engliterra?! îi reteză avânturile marele şătrar Ştefan Boul, fratele nevestei.

Acesta se arăta foarte nedumerit, poate chiar puțin zgrepțănat şi nu fără pricină, căci în țara de dincolo de mări nu numai că riga fusese descăpățânat de supuşi, dar însăşi domnia ca aşezământ fusese ştearsă din obiceie, aşezându-se un nou fel de ocârmuire ce-şi zicea „republică"! În fruntea țării ajunsese un precupeț, iar cinul celor de viță fusese înlocuit cu o turmă de negustori!! Ori fruntaşul unei vechi case boiereşti nu putea să privească decât cu mare îngrijare la asemenea răsturnări.

Fostul logofăt abia acum îşi dădu seama că se lăsase luat de valurile pălăvrăgelilor sale, cuprins fiind parcă de un soi de beție a vorbei; dar el nu se gândise o clipă

Material cu drept de autor

măcar atât de departe, încât fu el însuşi nedumerit de năstruşnicia care i se punea în seamă. De bună seamă că nici pe departe nu-i trecuse prin minte să clintească aşezămintele îndătinate! Iar legat de făgăduielile de făptuire a dreptății, de slobozenie şi de dăruire a fericirii de obşte, aceste închipuiau vorbe care se rosteau obişnuit de cei care năzuiau a ajunge la stăpânire, căci ar fi fost lipsit de noimă, ba chiar răzvrătitor, să făgăduiască supuşilor potrivnicul, chiar dacă în fundul sufletului acestea le erau năzuințele! De aceea îşi tăgădui repede şi din toată inima spusele:

- Ei nu, nici chiar aşa... Voi libertate, dar luând lucrurile aşa în mare... O voi pentru noi, nu pentru toată prostimea! Doar n-o să îngăduim să ne înghiontească sărăntocii de negustori în plin divan!

Ascultătorii răsuflară uşurați. Logofătul nu se arăta o fire plecată spre răzmeriță. El nu gândea să schimbe ceva, ci se mulțumea numai cu dobândirea puterii, ceea ce putea fi înțeles şi încuviințat.

- Şi dacă e vorba de vreo primenire, aceasta priveşte doar alungarea veneticilor, care prea s-au aciuit în număr mare printre noi. Mai ales grecii s-au cam înmulțit în divan, scoțându-i pe ai noştri! adăugi el, socotind a culege astfel un nou val de încuviințări, ceea ce de altfel se şi întâmplă.

Doar Stamatie Hiotul Sacazlâul, grec țarigrădean, împământenit în ultimii zece ani, înghiți cam în sec, deşi el s-ar fi putut socoti lăsat de-o parte, fiind neam al Saftei – marea logofetească, soața vorbitorului –, care, pe deasupra, împreună cu bărbatul ei, îl şi cununase. Deci era fin al vajnicului luptător împotriva amarnicei grecimi, care, vezi Doamne, i-ar fi fost tare nesuferită. Privi întrebător spre vtori vistiernicul Statie, zis şi el uneori Stamatie, singurul din odaie care era de acelaşi neam cu el. Acesta însă nu-i luă în seamă stăruitoarea căutătură. Pasămite socotea spusele

Material cu drept de autor

logofătului o vorbă oarecare, cu care voia să fie pe placul grosului auzitorilor, spre a-i trage de partea sa, dar lipsită de urmări vrednice de a fi luate în seamă. Un pețitor al scaunului domnesc, ca să câştige ascultătorii, mai este uneori silit să spună ceea ce le-ar face acestora plăcere să audă, dar, trecând dincolo de asemenea trăncăneli, de făptuit făptuieşte ceea ce ştie că îi este cu adevărat folositor! Iar palavre dintr-astea mai auzise el în răstimpul mulților ani de când venise în Moldova, dar ele nu-l clintiseră de la vistierie, nici pe el şi nici pe vel vistiernicul Iordache Cantacuzino – şi el tot grec împământenit. Chiar dacă frățâni-său nu părea să se îngrijeze, Stamatie Hiotul Sacazliul se simți totuşi atins şi i se tăie cheful de vorbă pentru întreaga noapte, cât mai ținu sfatul.

Întrucât cumnatul – cu întrebarea sa – îi cam retezase logofătului însuflețirea, divănitul se putu reînturna pe făgaşul grijilor de trebuință neîntârziată, legate de cerințele clipei. Toate căutările se învârteau în jurul găsirii unor căi de a putea ține piept, cât mai îndelungă vreme, unor amenințări ostăşeşti. Primejduirile de alt fel nici măcar nu le luară în seamă, acestea nepricinuindu-le temeri.

Se hotărî mai întâi ca să se sporească întăriturile curții logofătului şi chiar în răstimpul nopții se făcură unele lucrări întru aceasta. Prin fundul grădinii se săpă un şanț şerpuitor cu multe coturi, după pildă căzăcească, iar în spatele său se înjghebă un soi de palancă. Cu grinzile smulse din acoperişul grajdurilor se întăriră şi ulucile şi cu deosebire poarta cea mare, care fu temeinic ferecată pe dinăuntru, cu drugi aşezați de-a curmezişul. Se îndoiră străjile şi se porunci pază temeinică şi neîntreruptă, nici un oştean neavând învoirea de a se culca, ograda şi casa ajungând astfel a forfoti ca un viespar întărâtat.

Cum însă curtea logofătului, în ciuda înjghebărilor făcute, nu chezăşuia o apărare îndestulătoare, era trebuitor

Material cu drept de autor

să se gândească să-şi mute şezământul în altă parte. Întrucât nu avea rost să creadă că vor putea dobândi palatul domnesc – în care se înstăpâniseră, alături de o ceată de oşteni de-ai lor, şi pâlcuri munteneşti şi ardeleneşti, greu de scos de acolo –, privirea li se îndreptă spre mânăstirile temeinic întărite din târg. Acestea erau adevărate cetăţui, nespus de trudnic de cucerit! Partea grea era însă aceea de a afla nişte monahi plecaţi să-şi jertfească liniştea şi locaşul pentru ei; ori găsirea acestora nu era un lucru tocmai lesnicios! Încă în răstimpul nopţii, spre a începe neguţările, fură trimişi olăcari pe la mânăstirile Sfânta Vineri, Sfântul Sava, Barnovschi, Bărboi şi Golia.

Primul care nu se învoi fu starețul de la Sfânta Vineri, care arătă că, aşezământul ce-l cârmuia, fiind simplu metoh al mânăstirii Sinai, nu poate primejdui lăcaşul fără încuviinţarea celor în drept, căci puteau fi vătămate unele bunuri care nu-i aparţineau. Iar a lua în grabă legătura cu o lavra care se găsea tocmai în Egipet, dincolo de mări şi ţări, era în chip vădit cu neputinţă.

Egumenul de la Sfântul Sava se dezvinui că, fiind gazda vestitului patriarh al Antiohiei, Prea-fericitul Macarie, nu mai avea cum oferi ospeţie unui alai aşa de numeros ca acela care, de bună seamă, îl va însoţi pe viitorul domn. Pe deasupra cinstirea care se cuvenea a se arăta musafirului ce-l avea nu îngăduia ca acesta să fie tulburat cu larma de nelipsit a vieţii de Curte şi nici să-i fie strâmtorat locul, ori să fie mutat în chilii dosnice. Şi nu putea fi trecută cu vederea nici împrejurarea că venirea prealuminatului Gheorghe Ştefan ar putea pricinui unele lupte, ceea ce putea primejdui chiar viaţa înaltului oaspete, ceea ce era de neîngăduit.

Cucernicii părinţi de la Golia, chipurile, nu se arătau împotrivitori, dar, în loc să spună răspicat dacă se învoiesc sau nu, dădeau de înţeles că lăcaşurile din afara

Material cu drept de autor

orașului – precum Galata – s-ar fi bucurat nu numai de niște întărituri împrejmuitoare mai zdravene, dar – prin așezarea lor în vârful unor muscele – erau mai prielnice zăgăzuirii unui iureș vrăjmaș.

În sfârșit măicuțele de la mânăstirea Adormirii Maicii domnului – cea ctitorită de Miron Barnovschi –, aducând vorba de închinarea așezământului către patriarhul Ierusalimului, înșiruiau aceleași dezvinuiri pentru tăgadă, precum acelea ale fraților lor de la Sfânta Vineri. Pe deasupra un așezământ de femei neprihănite, miresele Domnului, nu putea îngădui în sânul său o mulțime așa de numeroasă de bărbați, care – mulți dintre ei – erau de bună seamă, ca toți mirenii, și foarte bădărani, supărând sărmanele monahe, dintre care unele erau destul de tinerele, putând prin aceasta stârni necuviincioase ispite! Deși cercările din răstimpul nopții nu dăduseră roade, ele nu puteau fi lăsate de izbeliște, căci dobândirea unui adăpost, mai temeinic apărat, era grabnică.

În același timp se hotărî strecurarea câte unei iscoade pe lângă vel spătarul Diicu Buicescu și pe lângă generalul Kemény, care pe de-o parte să-l vestească din vreme pe logofăt asupra gândurilor bunilor săi soți, iar pe de alta să sădească zâzanie și neîncredere între cele două căpetenii.

A așeza un om pe lângă spătarul muntean – în așa fel încât să-i câștige acestuia pe deplin încrederea – nu era de fel greu, căci acesta abia aștepta să i se înfățișeze moldoveni care să fie plecați să i se închine. Pe deasupra, ca toți cei prea făloși și lăudăroși, Diicu era ușor de iscodit și de întărâtat, dacă te pricepeai să-i tămâiezi îngâmfarea.

Mai greu era să te apropii de generalul ardelean, om mai vârstnic, potolit și peste măsură chibzuit. Firea sa aspră și neîngăduitoare cerea o mai mare prevedere din partea iscoadelor, de aceea trebuia găsită o acoperire fără cusur, ca

Material cu drept de autor

să poată fi crezută de acestea. În cele din urmă alegerea se opri asupra lui Darie Carabăț, ginerele serdarului Ştefan, cel ucis cu vreo săptămână în urmă din porunca lui Vasile Lupu, când Ciogoleştii, prin nenorocita lor dezvăluire, îl dovediseră şi pe serdar amestecat în uneltirea împotriva domniei. Darie Carabăț trebuia să se plângă ardelenilor că Gheorghe Ştefan, socotindu-l pe socrul său un vânzător, se purta cu el cu foarte multă răceală, încât ajunsese să se teamă că va plăti fără vină greşeala tatălui nevestei sale, pricină pentru care se punea la îndemâna lui Kemény, a cărui mărinimoasă ocrotire o cerea, scorneală bine ticluită şi, la urma-urmelor, vrednică de a fi luată de bună.

Nu mai puțină sfadă iscă chipul cum trebuia făptuită încoronarea, poate partea cea mai spinoasă a plănuirilor lor. Nu încăpea îndoială că trebuia s-o ia înainte lui Diicu, căci faptele odată legate cu greu se mai pot dezlega. Dorința lor era însă cu neputință de înfăptuit atâta vreme cât mitropolitul nu se găsea în târg. Numai lui i se cuvenea dreptul de a sluji cele trebuitoare ungerii unui voievod. E adevărat că lipsa acestuia păgubea în aceiaşi măsură şi pe potrivnic, dar împrejurarea nu avea de ce să-i încălzească! Înaltul arhiereu trebuia adus fără întârziere înapoi – chiar împotriva voinței sale – şi înduplecat – la nevoie chiar forțat – ca să-l sfințească domn pe logofăt. Pentru această gingaşă trebuşoară se aleseră vreo douăzeci-treizeci de călăreți de credință. În ochii lumii ceata aceasta trebuia să treacă drept o strajă dăruită mitropolitului, strajă ce-i fusese pusă la îndemână ca semn de adâncă cinstire şi din nemărginită grijă față de ființa sa, cu îndatorirea de a-l ocroti de primejdii în aceste vremuri tulburi. Rostul adevărat al trâmbei era însă cu totul altul, şi anume acela de a „mlădia" voința înaltului arhiereu, adică de a-l sili să nu le iasă din cuvânt şi de a-l ține sub o aspră priveghere. Numai că această menire trebuia bine ascunsă! De altfel, încă de cu

Material cu drept de autor

noapte, călăreții care primiseră această însărcinare o porniră cu râvnă la drum, încât zorii îi prinseră departe de cetatea de scaun.

Marele şătrar Ştefan Boul – fratele nevestei logofătului – şi vtori armaşul moldovean Ioan Tăutu stăruiră să se trimită şi lui Kemény un olăcar, cerându-i ca, prin mijlocirea acestuia, să-şi mărturisească răspicat părerea față de năzuințele de domnie ale lui Diicu. Ei îşi îndreptățeau cererea prin aceea că erau încredințați că ardelenii nu fuseseră îndrumați ca să-l sprijine pe spătar, totul nefiind decât o lucrătură a lui Matei vodă. De vreme ce acesta nu făcuse până acum hotărât şi deschis vorbire de numirea nepotului său în scaun, însemna că plănuirea se afla abia la începuturile ei, când doritorii abia de iscodesc cât de prielnice le sunt împrejurările.

De bună seamă că dacă răspunsul logofătului va fi moale, potrivnicii săi din jurul craiului vor prinde inimă şi vor merge până la capăt cu rezemarea lui Diicu, sârguind a-l trage şi pe Rákóczi alături de Matei. Dacă, dimpotrivă, vor întâmpina o neclintită împotrivire, se vor da bătuți şi nu vor cerca să-l înduplece pe voievodul de peste munți să-şi calce legămintele deja încheiate.

Dar nu era de ajuns ca ei să stea față plănuirilor munteneşti cu toată dârzenia de care erau în stare, ci era trebuitor ca şi ardelenii să fie ațâțați împotriva marelui spătar – şi încă în cea mai mare grabă! Grozav ar fi fost – pentru atingerea acestui țel – ca să se ia legătura nemijlocit cu măritul crai, dar din păcate depărtarea şi împrejurările făceau aşa ceva cu neputință. Ca atare nu le mai rămânea decât să işte o ruptură aici la Iaşi şi asta cât mai iute, înainte de a se putea ajunge la Bălgrad la vreo înțelegere. Iar a-l ațâța pe Kemény nu era chiar greu, semeția acestuia fiind cunoscută, iar lupta pentru întâietate asprise deja legăturile cu muntenii. De altfel chipul său de a privi visurile lui Diicu

Material cu drept de autor

atârna în bună măsură şi de felul cum era luat. Dar chiar dacă ardeleanul s-ar fi dovedit prielnic spătarului muntean, ei nu trebuiau să despere, doar că atunci se cerea să fie cu mare băgare de seamă ca să nu-l scape cumva pe mitropolitul Vaslaam din mână, ca să nu se poată sluji cumva de el potrivnicul din Ungrovlahia.

Gândul celor doi boieri fiind încuviinţat, aceştia purceseră să-l şi ducă la împlinire. În toiul nopţii, la lumina unor făclii purtate de câţiva slujitori înarmaţi, o porniră pe jos pe la Chervăsăria Domnească spre Iazul de sub Curte. Pentru cei rămaşi la logofeţie urmară câteva ceasuri înfrigurate de grea aşteptare.

Nici Kemény nu dormea. Şi în tabăra sa lumea nu încetase să freamete, deşi se făcuse foarte târziu. Cei doi soli fură pe dată primiţi şi poftiţi să-şi spună păsul fără ocolişuri meşteşugite şi fără să mai întoarcă vorbele, căci, mărturisi generalul, se simte peste măsură de ostenit şi voia să meargă neîntârziat la culcare.

Fără a mai şovăi, marele şătrar îi istorisi tot ce ştia despre năzuinţele lui Diicu – înflorind ici-colo întâmplările, sau îngroşându-le grozăvia, spre a le spori vinovăţia – şi-i ceru să-şi arate faţiş părerea. Îl preveni că de sinceritatea răspunsului său atârna buna înţelegere cu blagorodnicia locului. Într-un fel aceasta era o ameninţare şi şătrarul îşi da prea bine seama că ea nu avea destulă tărie spre a-l sili pe sfetnicul craiului să le ţină partea. Dimpotrivă, punându-i astfel piciorul în grumaz, putea să-l zădărască, de aceea se grăbi să îndulcească înţelesurile spusei sale, adăugind şi o cugetare care să scoată la iveală lucrurile şi foloasele care-i leagă, spre a-l face mai simţitor pe ascultător:

- Ungerea lui Diicu ca domn moldovean, în împrejurările în care urmează să moştenească şi coroana munteană, va spori nemăsurat înrâurirea Ungrovlahiei şi aceasta în paguba Ardealului. Cele două ţări unite vor

Material cu drept de autor

ajunge precumpănitoare în acest colț al împărăției, punând în umbră crăia voastră. Deci, de voiți să vă păstrați întâietatea – şi asta taman acum când, pare-se, voievodul vostru țintește a împlini nişte visuri mărețe –, nu puteți încuviința asemenea plănuiri.

Generalul, bănuind că vorbitorul se gândeşte la năzuința lui Rákóczi de a dobândi coroana Poloniei, fu cam nedumerit, căci nu se aştepta ca lucrul să fie cunoscut la Iaşi. Gheorghe Ştefan nu părea să-l ştie, sau – oricum – nu arătase că i-ar fi păsat de aşa ceva. Alții însă îl aflaseră şi aceasta de bună seamă pentru că Bogdan Hmelnițki – cu care se porniseră unele neguțări – se scăpase cumva față de cuscrul Vasile Lupu. La urma-urmei însă destăinuirea nu avea prea mare însemnătate, iar marele şătrar avea dreptate când cerca a-i dovedi că înălțarea lui Diicu ar fi schimbat cumpătul dintre principate şi aceasta spre pierderea craiului. Ori o asemenea întorsătură era o pricină îndestulătoare ca să se împotrivească din răsputeri spătarului.

Ca atare făgădui celor doi purtători de cuvânt că va face tot ce-i va sta în puteri ca să zădărnicească urzelile munteanului. Ba se lipsi şi de somn, ca să se poată aşterne neîntârziat pe treabă.

De față cu oaspeții arătă că înainte de toate trebuia să pună mâna pe Curtea Domnească în aceeaşi noapte, încât, în răstimpul dimineții, Gheorghe Ştefan să se poată aşeza cu toată fala acolo şi astfel să apară în ochii mulțimii ca adevăratul domn al țării, chiar dacă – în acea clipă – cuvenitele solemnități de sfințire nu puteau avea loc. Boierii întâmpinară cu bucurie hotărârea, asupra căreia de altfel sfătuiseră mult şi la logofeție, dar împlinirea ei fusese socotită acolo un vis de neînfăptuit, tocmai pentru că nu se pusese temei pe reazămul ardelenilor.

În al doilea rând – după părerea lui Kemény – era grabnică aducerea mitropolitului la Iaşi spre a îndruma

Material cu drept de autor

slujba de încoronare. Aici şătrarul putu arăta cu încântare că pâlcul de oşteni hărăziți întru aceasta, fusese nu numai orânduit, ci se găsea deja în drum spre mânăstirea Secu! Generalul, socotind că a scăpat de o grijă, mustăci mulțumit. În încheiere făgădui să scrie neîntârziat craiului, înfățişându-i lucrurile taman aşa cum i le zugrăviseră şi ei şi nădăjduia ca astfel să zădărnicească orice fel de cercări ale lui Matei de a se face ascultat la Bălgrad; iar dacă unele neguțări începuseră cumva, era încredințat că o să le spulbere.

Şi în vreme ce vtori armaşul moldovean Ioan Tăutu fu reînturnat la logofeție ca să ducă vestea izbânzii, Kemény şi cu şătrarul Ştefan Boul urcară coasta pe care se înălța palatul, spre a cerceta ce puteau face spre a împlini cele asupra cărora se înțeleseseră.

Privită de sus, din zborul păsării, ograda domnească se înfățişa ca un soi de îngrăditură cu patru laturi, cea de miazăzi şi de miazănoapte fiind destul de lungi, iar cele dinspre apus şi răsărit, mult mai scurte. Dacă latura din urmă pica destul de drept asupra celora cu care se întretăia, cea dinspre soare apune cădea cam oblu față de acestea, având pe deasupra şi colțurile foarte rotunjite. Din această întindere fusese tăiat pe latura de miază-noapte, înspre capătul de răsărit al acesteia, printr-un mur subțire fără şanț, un pătrat, care alcătuia cuprinsul mânăstirii Sfântul Nicolae Domnesc. Întinderea rămasă era apoi împărțită în două curți printr-o altă perdea de zid, trasă de-a curmezişul, de la răsărit la apus. Jumătatea ogrăzii dinspre miază-zi era zisă curtea dinăuntru, iar cea dinspre miază-noapte era cunoscută drept curtea de afară. Pe laturile dinspre târg, ogrăzile şi bătătura mănăstirii erau apărate de un zid gros cu metereze. Pe la jumătatea părții de miază-noapte a acestuia, fusese înălțat un turn zdravăn cu mai multe caturi. Turnul, întăriturile aflate de-o parte şi de alta, în imediata sa

Material cu drept de autor

vecinătate, cât şi Poarta cea Mare de sub turn, erau încredințate spre pază moldovenilor lui Gheorghe Ştefan.

Zidul dinspre apus – şi el durat temeinic, fiind încununat cu creneluri şi întărit pe dinafară cu şanț –, cât şi poarta ce-l ferăstruia, zisă Poarta de Jos sau a Seimenilor, erau date în grija muntenilor.

În sfârşit latura de miază-zi, care era aridicată în bună parte numai din blăni groase de lemn înfipte în pământ, închipuind însă o palisadă destul de puternică, era privegheată de ardeleni, ei străjuind şi portița care, aşezată în această parte, dădea spre grădină. De-a lungul acestei laturi, pe dinafară, se întindea malul unei râpe nespus de anevoios de urcat, ceea ce făcea îngrăditura – deşi mai gingaşă – greu de străpuns.

La capătul de răsărit al acestei laturi, chiar pe colț, se găsea un turn pătrat, peste măsură de trainic; din acest loc zidul reîncepea, închizând curtea spre răsărit, până se întâlnea cu împrejmuirea mânăstirii. Lângă locul unde murii Curții se împreunau cu cei ai sfântului locaş se găsea o a treia poartă însemnată, aceea zisă „a dragonilor" sau „dinspre doamna", de care îngrijeau tot ardelenii.

Din pricina palatelor, a cuhniilor şi a cămărilor care le stăteau în calea vederii, muntenii aflați în ceardacele de la meterezele dinspre apus nu puteau vedea în nici un chip ceea ce se petrecea la portița dinspre grădină şi prea puțin cele care s-ar fi întâmplat la Poarta Dragonilor. Iar murul care străbătea ograda de la răsărit la apus, frângând-o – cum am arătat – în două jumătăți, făcea ca nici moldovenii să nu poată zări ce se petrece în partea străjuită de ardeleni. Dar aceasta nu aducea nici un folos lui Kemény, căci moldovenii oricum urmau să ia parte la planuirile sale şi deci nu avea de ce să se ferească de ei. Ba dimpotrivă, această orânduire a locului îi pricinuia chiar neajunsuri, căci bolta care făcea legătura între cele două jumătăți ale curții se afla în văzul

Material cu drept de autor

muntenilor. Astfel orice cercare de uneltire era aici, prin urmare, cu neputință, neavând cum o ascunde oamenilor lui Diicu.

Deci dacă Gheorghe Ştefan intra prin poarta cea mare, păzită de oamenii săi, era silit să străbată ograda de afară, spre a ajunge la arcuirea care se deschidea spre ograda a doua. Apoi trebuia să o taie de-a curmezişul şi pe aceasta până ajungea la foişorul palatului, din care, în sfârşit, putea intra în odăi. Ori acest drum, în întregul său, se găsea sub privirea muntenilor adăpostiți în ceardacele zidurilor apusene. Prin urmare aceştia puteau trage cu archebuzele asupra celui ce-ar fi încercat să treacă pe aici. Deci intrarea aceasta nu putea fi folosită de Gheorghe Ştefan, chiar dacă paza era încredințată moldovenilor săi, lucru pentru care ar fi putut fi socotită cea mai nimerită.

- Ograda dinăuntru o pot umple cu uşurință cu oamenii mei, pe care-i strecor prin portița dinspre grădină, prin care am intrat şi noi. Ei se pot ascunde pe după palatul cel mare şi după palatul cel mic, al doamnei. Muntenii, mai ales acum pe întuneric, nu ar putea băga de seamă aceste lucrături ale mele, de aceea le voi începe deîndată! Din păcate, pe curtea de afară nu pot pune mâna. Dacă încerc a strecura oameni în ograda din față muntenii ar vedea deîndată că se petrece ceva neobişnuit şi, intrând la bănuieli, l-ar înştiința pe spătar! Deci nu ne putem sluji decât de ograda dinlăuntru! oftă generalul clătinând gânditor din cap către şătrar. Oricum, aici e palatul! Până una-alta o să-mi înghesui aici oamenii, în spatele caselor şi al băii. Iar mâine, după ce va sosi Gheorghe Ştefan, oştenii mei se vor împrăştia şi se vor înstăpâni şi în celelalte părți ogrăzii dinăuntru, luând palatele în întregul lor sub oblăduire. Fireşte că atunci muntenii îşi vor da imediat seama de schimbare, dar va fi prea târziu ca să mai poată face ceva.

Material cu drept de autor

- Luminăția ta, oamenii domniei tale pot intra şi prin poarta Dragonilor, pe care o păzeşti şi care e ascunsă dinspre munteni de acoperişurile palatelor. Oştenii pot urca într-acolo prin râpa de dincolo de zidul Curții. Mai mult chiar; unii dintre ei, mergând mai departe pe ulicioara care ocoleşte mânăstirea Sfântul Nicolae şi urmându-şi apoi calea pe Ulița Sfânta Vineri, dar aținându-se în umbra zidului Curții, ar putea intra chiar pe Poarta cea Mare, întărind forțele noastre de acolo. Până dimineața se pot ascunde sub bolta porții, iar alții se pot furişa pe după colțul turnului spre ceardacele de sub metereze. Trebuşoara asta o pot făptui eu, dimpreună cu hatmanul Pătraşco Moreanu, care cârmuie straja noastră!

- Atunci să ne învoim neîntârziat şi cu el, încuviință Kemény şi trecu în ograda de afară.

În ceasul care urmă, se alcătuiră două lungi şiraguri de oşteni care, într-o linişte desăvârşită, se strecurară unii prin portița dinspre grădină în spatele palatului celui mare şi în dosul iatacului doamnei, iar alții, intrară prin poarta dragonilor, ascunzându-se în acelaşi locuri. O parte a coloanei din urmă, făcând un mare ocol în jurul părții de răsărit a îngrăditurilor, se strecură sub bolțile Porții celei Mari, îndoind straja moldovenească. Totul se petrecu cu o asemenea fereală, încât străjile munteneşti, după cât se părea, nu băgară nimic de seamă.

Apoi un ajutor al lui Kemény fu trimis la căpitanul străjii munteneşti spre a-l sfătui să ridice spre partea dinlăuntru – în chipul unei barbacane – o oprelişte trainică în arc în jurul porții seimenilor pe care o păzea, slujindu-se de căruțe, trăsuri, grinzi sau orice va mai putea găsi prin ogrăzi. Povața se cerea bine întemeiată, pentru a nu stârni bănuieli, de aceea trimisul mărturisi cu viclenie că iscoadele ardelene ar fi adus vestea că sunt de temut mari tulburări în târg. Ori prevederea, fie ea oricât de mică, îi îndemna să

Material cu drept de autor

gătească o bună întâmpinare zurbagiilor care ar fi izbutit să spargă porțile. De altfel şi la celelalte intrări păzitorii se aşternuseră deja demult pe treabă, înălțând întărituri de acelaşi fel, arătă oaspele...

De bună-credință, căpitanul luă povața de întemeiată şi porunci grosului oştenilor săi să coboare din ceardacele de la metereze şi să se răspândească prin ogradă ca să adune cele trebuitoare, ceea ce, prin beznă, nu era tocmai lesnicios. Ajunşi prin locuri dosnice, pe după chilere, şoproane, bucătării sau grajduri, cei plecați nu se mai întoarseră. Căpitanul însuşi, urmând poftirea de a vedea cum lucrează ardelenii la Poarta Dragonilor, se topi şi el, devenind de negăsit. În locul celor pieriți trebăluiau totuşi de zor în jurul porții nişte umbre, greu de cunoscut de sus de pe zid ca fiind altele decât cele cuvenite.

Abia când husarii ardeleni urcară în ceardace, chipurile, să-i ajute pe cei rămaşi de pază, muntenii simțiră că se întâmplă ceva nefiresc. Vrând să se împotrivească, fură repede uşurați de arme, fără a pricinui prea mare pagubă printre ei. În cele din urmă, toți cei dispăruți se reîntâlniră în beciurile de sub casa doamnei, unde fură temeinic zăvorâți.

Kemény care, cu chip tihnit şi nepăsător, priveghea totul din ceardacul palatului celui mare, îşi luă în fața alaiului său o înfățişare încărcată de măreție, ca iscusit cârmuitor de oase ce se simțea. Şi nu fără temei, căci nu trecuse de miezul nopții că şi ajunsese singur şi deplin stăpân pe Cutea domnească din cetatea de scaun a Moldovei! După aceasta poruncile se sprinteniră. Aproape întreaga omenire din vale, de lângă iaz, fu strămutată sus, în cele două ogrăzi. Jos, în grădini, mai rămăseseră doar câteva duzini de oşteni, ca să păzească de răul prădătorilor din târg corturile, care, din pricina întunericului şi a timpului scurt, nu putuseră fi strânse.

Material cu drept de autor

Vel şătrarul Ştefan Boul, după ce-i ţinuse hangul dintru început şi în toate generalului crăiesc, acum că isprăviseră cu bine, se gătea să-şi ia rămas bun de la gazdă, căci desigur cumnatul îi aştepta nerăbdător veştile. Căutându-o din ochi, o ghici lipită de parmaclâc, privind în beznă cu falnică semeţie. Oftă fără voie, înfiorat de o neaşteptată strângere de inimă, pe care nu şi-o putea lămuri, şi-şi zise în gând, apăsat de un presimţ rău:

„Dacă Kemény vrea să ne joace un renghi, ne are acum la mână. A ajuns adevăratul stăpân al cetăţii de scaun. Dar nu avem vreme de păreri de rău! E prea târziu ca să mai putem da înapoi! Deci, fie ce-o fi, mergem înainte... şi cum o vrea Dumnezeu!" Apoi se apropie de general, zâmbindu-i îndatoritor, deşi era îndoielnic că, la lumina făcliei ţinute de străjerul încremenit în capul scării foişorului, i se puteau citi înţelesurile zugrăvite pe obraz.

- Nădăjduiesc că între timp şi vel logofătul Ştefan s-o fi gătat de drum. In cel mult un ceas sunt încredinţat că putem fi aici!

- Aici, acum, după miezul nopţii?! se miră Kemény şi ochii i se umflară într-atât din cauza mirării şi a uimirii încât, cu tot întunericul, şătrarul văzu cum le creştea albul rotocoalelor, de parcă stăteau să-i sară din găvane.

- Păi înţelesesem că aţi luat în stăpânire Curtea pentru domnia sa, bâigui descumpănit şătrarul, devenit dintr-o dată temător.

Oare, după ce îl ajutase, punându-i la îndemână pâlcul de moldoveni de la Curte, ardeleanul năzuia să întoarcă lucrurile în folosul său, nesocotindu-i pe ai săi?!

- De bună seamă – zise acesta cu glas de mărit ocrotitor, ce-şi pogoară privirea încărcată de milă asupra gloatei neghioabe pe care-o copleşeşte cu mărinimia şi îngăduinţa sa. Rostea cuvintele rar, spre a le da greutate mai mare: Dar nu se cuvine ca un domn să intre în palat când

Material cu drept de autor

cântă cucuvelele! Nu e firesc! Poate fi bănuit de frică şi de ţeluri neguroase. Aşa ceva nu cade şi nu poate fi îngăduit; nu e vrednic de un cap încoronat...

- Totuşi mâine când vel spătarul Diicu Buicescu va afla... s-ar putea să se ajungă la ciocniri...

- Fii bărbat, şătrare! Numai cine riscă poate să câştige! Vă aştept mâine, înainte de prânz. Să veniţi cu toată fala şi cu mare alai! Vreau să aud de departe surlele, chimvalele şi tobele meterhanelei. Toată suflarea să ştie că trece noul domn spre palat.

Apoi după o un scurt răstimp de tăcere:

- Ocoliţi pe cât e cu putinţă tabăra munteană. Rămâneţi cât mai departe de Ulița Mare. Înconjuraţi oraşul prin ulițele dinspre răsărit. O să scot şi eu o seamă de străji, pe care o să le presar pe calea pe care-o veţi urma, chipurile, ca să vi se închine, spre a vă arăta cuvenita cinstire şi... sunt încredinţat că ivirea lor va curma orice cercare a spătarului Diicu de a se lega cumva de voi. Oricum, slujiţi-vă de Poarta Dragonilor pentru a intra. E mai dosnică şi, ca să ajungă la ea, muntenii trebuie să treacă pe ulița Sfânta Vineri, pe sub zidurile Curţii, ceea ce n-o să le vină la socoteală, de vreme ce sus, la creneluri, vom fi noi şi oamenii voştri cu archebuzele încărcate...

Apoi întinzând mâna prin întuneric îi cuprinse braţul a îmbărbătare:

- Du-te! Eu mai am puţin de treabă şi apoi mă culc. Vreau să mai trimit, încă în noaptea asta, o carte craiului, precum ţi-am făgăduit...

Cu aceasta se despărţiră. Şătrarul coborî cele câteva trepte spre ogradă şi însoţit de o mică strajă se topi în beznă.

*

* *

Material cu drept de autor

Capitolul XIV

Diicu Buicescu, asemeni fârtaților săi de altfel, era mult prea prins de treburi, ca să-şi mai îngăduie vreme pentru a se vedea cu celelalte două căpetenii. Băgă totuşi de seamă că, după trecerea deputației conduse de episcopul Ghedeon, numărul boierilor de baştină, în loc să sporească – aşa cum nădăjduise –, secătui dintr-o dată, încât în toată după-amiaza care urmă, cât şi în răstimpul serii nimeni nu-i mai călcă pragul. Nu înțelegea pricina neaşteptatei pieiri a oaspeților, mai ales că aceasta venea tocmai atunci când era mai încredințat decât oricând că a câştigat inima moldovenilor de viță. Încercă să se îmbărbăteze spunându-şi că trebuie să fie vorba de ceva trecător. De bună seamă că spaima iscată de oştile năvălitoare şi teama de jafuri îi făcuse pe oameni să se zăvorească în case, purtare la care, la urma-urmei, trebuia să se aştepte, căci în ciuda tuturor măsurilor şi poruncilor, întrucât oştenii erau prea mulți ca să poată fi ținuți în frâu, silniciile, tâlhăriile şi felurite cruzimi nu puteau fi stârpite cu totul şi era firesc ca oamenii să se pună la adăpost de răutățile lefegiilor. De altfel în târgurile mari, cum erau cetățile de scaun, nici în vremurile liniştite

Material cu drept de autor

nu era prea înțelept ca să bați ulițele pe înserat, de răul tâlharilor care hălăduiau pe afară. Ori în împrejurări atât de tulburi, precum acelea prin care taman treceau, primejdia era cu atât mai mare!

Bănuielile spătarului în legătură cu pricinile istovirii şuvoiului de moldoveni care curgeau către scaunul său părură a i se adeveri pe neaşteptate prin sosirea căpitanului Grumăzea, iscoada lui Gheorghe Ştefan. Acesta venise parcă anume ca să dea un răspuns liniştitor îngrijării sale. Deci moldovenii erau spăimântați de întâmplările care se petreceau sub ochii lor şi de aceea nu i se înfățişau, însă cu adevărat nu se împotriveau de fel gândului înscăunării sale – avea să-l lămurească mai apoi noul oaspete. De altfel fu înştiințat de masul acestuia deîndată ce intrase în tabără şi, chiar dacă ivirea sa era târzie şi singuratică, o socotise un semn bine prevestitor, pentru că pica taman în clipa când prinseră a-l încerca îndoielile. În nădejdea de a-i merge vestea de om darnic şi binevoitor – şi de a atrage pe această cale cât mai mulți dintre cei de loc –, îi îngăduise să i se înfățişeze neîntârziat, semn al unei deosebite cinstiri, care trebuia să-l măgulească şi să-l îndatoreze. De altfel oaspetele, care la drept vorbind îi fusese trimis de potrivnici ca iscoadă, nu întârzie să-i arate o nețărmurită recunoştință, socotind că astfel se poate furişa mai bine printre vrăjmaşii ale căror taine urma să le descopere. Reînturnarea sa, după ce făcuse parte din deputația lui Ghedeon, era un prinos al simțirilor sale pe care le închina măreției şi bunătății vel spătarului, stărui cu viclenie căpitanul. Cu adevărat, spusa era o simplă născocire, dar i se părea folositoare din cel puțin două pricini. În primul rând îi înlesnea împlinirea însărcinării pe care o primise şi pe deasupra, dacă era destul de dibaci, putea stoarce şi ceva galbeni de la spătar; deci prefăcătoria îi putea aduce câştig de mai multe feluri.

Material cu drept de autor

Diicu, încântat de linguşeli, îl ferici pentru gândul bun şi-l primi deîndată printre apropiații săi, dăruindu-i o slujbă osebită în straja care grijea de apărarea sa, aridicându-l mult deasupra altora. Socotea că astfel va merge vestea mărinimiei sale şi va îndemna şi pe alții să urmeze pilda căpitanului. În temeiul acestor împrejurări şi socotințe, moldoveanului i se deschiseră toate uşile, şi dintru început avu putința de a pătrunde cele mai tainice plănuiri ale gazdei sale. Dezvăluirile de care avu parte erau însă atât de copleşitoare, încât s-ar fi cuvenit să-l înştiințeze neîntârziat pe logofăt. Dar din păcate nu o putea face fără a se da de gol. Boierii şi boiernaşii din preajma vel spătarului nu numai că nu-i arătau nici un fel de bunăvoință, căci de bună seamă îl pizmuiau pentru neaşteptatele înlesniri care i se făcuseră, dar unii parcă îl şi bănuiau de fățărie. Reaua lor voința era de înțeles. Ei sârguiseră mult mai mult pentru a ajunge la statul pe care el, un nedorit în mijlocul lor, îl dobândise dintr-o dată, fără nici un fel de trudă. Pentru aceştia, asemenea oaspe nu era tocmai bine venit! Dimpotrivă!!

Pentru a adormi bănuielile celor neîncrezători, se hotărî să născocească o istorioară care să lămurească în vreun fel reîntoarcerea sa în aşa fel încât să pară izvorâtă de nişte socotințe fireşti, uşor de priceput şi de încuviințat de oricare dintre ei, tocmai pentru că erau pe măsura firii lor. Povesti deci că după ce plecase dimpreună cu vlădica Ghedeon, boierii însoțitori îşi făcură felurite socoteli, cum să dobândească dregătorii şi alte înlesniri, slujindu-se de mărinimia vel spătarului muntean. Intrase şi el în vorbă, arând că nădăjduieşte a fi dăruit şi el cu o slujbă mai de soi. Boierii îl repeziseră însă, nevoind să ia în seamă dorințele sale, care erau la urma-urmei cât se poate de modeste. Cei din deputăție nu numai că-l socotiră mult mai prejos de ei, dar îl mai şi luară în râs. Drept care se certase cu zeflemitorii şi se desprinse de ceata lor, care nici el nu ştia

Material cu drept de autor

unde va fi ajuns după aceea. Toată după-amiaza orbecăise de unul singur, până târziu, prin târg. Neştiind încotro s-o apuce, căci începuse a se lăsa întunericul, se gândise că cel mai înțelept ar fi să se reîntoarne în tabăra muntenească, unde i se arătase atâta înțelegere şi bunăvoință încă de la prima primire, cea petrecută înainte de prânz. Se ferise să se ducă la Gheorghe Ştefan în primul rând pentru că acesta era zgârcit şi răuvoitor. Pe deasupra se temea ca însoțitorii vlădicii să nu-l fi vorbit de rău în fața logofătului din pricina certei avute şi să se mai pomenească şi cetluit la îndemnul acestora.

Culmea era că, privind lucrurile în mare, nici nu mințea prea mult; le aducea din condei numai când era vorba de amănunțimi! Boierii din deputăție, la o vreme, sporovăiseră cu adevărat despre pomenile şi miluirile la care visau ca răsplată pentru truda ce-o dovedeau, numai că era vorba de cele pe care le aşteptau din partea lui Gheorghe Ştefan, şi nu de cele dăruite lor de Diicu. El se supărase într-adevăr pe fârtații săi şi se socotise nedreptățit de aceştia. Dar de un amestec în sfatul lor, şi cu atât mai puțin de o ceartă cu ceilalți, nu putea fi vorba, căci în răstimpul socotințelor pe care cei de neam înalt şi le făceau, el nici măcar nu fusese luat în seamă, fiind privit ca un obraz mult prea neînsemnat pentru a fi în drept de a-şi înfățişa şi el dorințele în rând cu ei. De altfel sărmanul căpitan nici n-ar fi îndrăznit să se bage în vorba unor domni atât de însemnați! Pe el îl supărase într-adevăr împrejurarea că despre câştigul oastei şi mai ales al fruntaşilor mai mărunți ai acesteia, de teapa lui, boierii nu spuseră nimic, lăsând de-o parte această latură a lucrurilor, căreia îi arătau un deplin despreț. Dădeau totuşi de înțeles că poate, în măreața lor mărinimie, le-ar putea arunca şi acestora unele firimituri. Ori acest chip de a judeca drepturile sale i se păruse de-a dreptul jignitor, în împrejurările în care izbânda nu putea fi dobândită în acele

Material cu drept de autor

clipe decât prin mijlocirea armelor. Deci, dacă unele din plănuirile boierilor s-ar fi împlinit până la urmă, biruința nu s-ar fi datorat sârgului lor, ci numai şi numai jertfei făcute de oaste. Culmea era că tocmai aceasta era trecută undeva pe la coadă, ca lipsită de însemnătate, deşi strădaniile ei erau hotărâtoare! Acest fel de a cântări lucrurile, e drept că îl zădărâse, dar nu într-atât încât să-l părăsească pe logofăt şi să treacă în tabăra lui Diicu. De aceea avea de gând să-şi împlinească menirea de iscoadă a lui Gheorghe Ştefan cu deosebită râvnă.

Neputând trimite veste de cele aflate, deşi o înştiințare grabnică ar fi fost nespus de trebuitoare din pricina nemăsuratelor primejdii pe care le pricinuiau năzuințele spătarului, nu-i rămânea decât să încerce ca să-l mai domolească pe Diicu sau să pună piedici în înfăptuirea năzuințelor sale. Dar şi asta i se păru greu de făptuit. De bună seamă că nu era cu neputință să semene temeri şi îndoieli, să trezească îngrijorare şi şovăieli, să zugrăvească primejdii şi riscuri închipuite. Dar era naiv să creadă că slujindu-se de asemenea mijloace ar putea să-l abată pe spătar de la plănuirile sale! Numai prealuminații sfătuitori ai fostului logofăt, care nu cunoşteau îndărătnicia lui Diicu, putuseră să-şi închipuie că pofta acestuia de a domni în Moldova ar putea fi surpată în acest chip! Îl năpădiseră pe Gheorghe Ştefan cu sfaturi, care se socoteau preaînțelepte, despre felul cum l-ar putea înrâuri pe muntean ca să se dea bătut, dar era neîndoios că o făcuseră numai pentru a atrage asupră-şi luarea aminte, pentru a se face prețuiți şi chipurile folositori, dar în afară de asta spusele lor, față cu starea adevărată a lucrurilor, se dovedeau vorbe goale! Nici o urzeală, oricât de iscusită, nici o scorneală vicleană, oricât de ascunsă şi de prefăcută, n-ar mai fi fost în stare să schimbe ceva. De altfel nu numai că asemenea uneltiri ar fi fost lipsite de urmări dacă recurgea la ele, dar mai

Material cu drept de autor

amenințau să-l mai şi dea de gol. Aşa că până una-alta era mai înțelept ca să tacă şi să stea liniştit, aşteptând ivirea unor împrejurări mai prielnice care să-i îngăduie să trimită veşti alor săi.

În taclalele dintre apropiații spătarului, dobândirea scaunului ieşean apărea ca un lucru care ieşea în afara oricărei îndoieli. Aceştia erau cu toții atât de încredințați de izbânda mai-marelui lor, încât în tăifăsuirile dintre ei treceau adesea dincolo de cercetarea căilor nemijlocite de a pune mâna neîntârziat pe stăpânire – socotite pesemne pe deplin desluşite –, spre a se afunda în încurcate judecăți – uneori de-a dreptul filozoficeşti – despre înaltele însuşiri cu care trebuie să fie dăruit un cârmuitor desăvârşit. Dându-şi unul altuia apă la moară, se străduiau, care mai de care, să zugrăvească icoana unui mare principe, icoană pe care istoria să o încunune cu cele mai atingătoare cuvinte de proslăvire.

După câte îşi putea da seama căpitanul Grumăzea, marele spătar Diicu Buicescu îşi croise pilda de viitor cârmuitor în opunere cu chipul unchiului său, Matei vodă, pesemne singurul cap încoronat pe care-l cunoştea îndeaproape. Pătruns de simțul că ființa sa e menită a rămâne zugrăvită în cronicile neamului, era doritor ca chipul pe care îl va răsfrânge asupra zilelor de acum, cât şi a acelora care vor veni, să pună în umbră, prin măreție, întregul şirag de domni care se perindaseră înainte-i prin jilțurile de stăpânire. De aceea privea cu îngăduitoare batjocură la voievodul Matei, om prea chibzuit şi prea chivernisit, care, asemenea unui sărman gospodar de rând, era în stare să țină socoteala până şi banilor de coşniță ai bucătăreselor. Nu avea, bietul de el, nimic măreț şi avântat în ființa sa măruntă. Firea sa potolită şi cumpătată ascundea fără îndoială teama omului lipsit de însemnătate față de marile riscuri şi marile plăceri ale vieții şi ale puterii.

Material cu drept de autor

După ce, cu o mărinimoasă compătimire – vecină cu mila – zugrăvea însuşirile care socotea că închipuie mediocritatea unchiului său încoronat, om de tot obişnuit, care nu era în stare de a se osebi prin ceva de semenii săi, deasupra cărora să se ridice în vreun fel, trecea la înfăţişarea chipului său. (Dintr-o urmă de bună-cuviinţă – greu de închipuit la el –, sau poate din pricină că undeva în fundul sufletului, fără să-şi dea seama, nu-şi putea înăbuşi un simţământ de preţuire adevărată, atunci când apuca să însăileze asemenea cugetări, se ferea să pomenească numele lui Matei vodă, deşi, prin mărunţişurile de care făcea vorbire, era limpede că la el se gândea. Obişnuit, spre a nu-l numi pe acela faţă de care, prin opunere, îşi zugrăvea măreţia, atât el, cât şi sfătuitorii săi, se slujeau de cuvintele, părelnic nevinovate şi nepărtinitoare, „soiul de rigă de rând"; dar nu era o taină pentru nimeni cine era acest cârmuitor lipsit de strălucire pe care-l purtau în închipuire şi faţă de care făceau asemuirea.)

În zugrăvirea icoanei sale de vajnic cârmuitor, linguşitorii din jurul spătarului îşi dădeau din plin obolul, sporind cu mult sârg orice vorbă care putea trezi gândul măreţiei. Astfel înrâurit, Diicu se vedea un rigă falnic, care despreţuia mărunţişurile gospodărelilor de zi cu zi, fiind îngrijat numai de marile întrebări ale lumii, pe care le dezlega cu tihnită şi nepăsătoare uşurinţă. Cetele sale de dregători şi le închipuia ca adunând norodul şi silindu-l, în pocnetele gârbacelor – ca pe vremea faraonilor –, să-i zidească palate minunate, care să fie pe potriva celora ale padişahilor persieneşti – sau să le întreacă chiar –, să-i clădească măreţe biserici, asemeni catedralelor papistăşeşti, să-i cioplească în stâncă drumuri, asemenea acelora ale strămoşilor romani, să-i sape uriaşe canale, precum cele din Babilonul Sântei Scripturi, să-i înalţe munţi de piatră, care să pună în umbră piramidele vechilor lăcuitori din

Material cu drept de autor

îndepărtatul Eghipet, ctitorii cărora, mai ales a celora din urmă, nu le prea întrevedea vreun folos anume pentru viața sa, lucru care nu-l descumpănea totuşi, netulburându-i în vreun fel visele. Desigur că, la început, gloata – leneşă şi îndărătnică – va bombăni nemulțumită şi nesupusă, nefiind în stare să înțeleagă înalta menire pe care i-a încredințat-o pronia, cu totul neputincioasă să priceapă slujba nemăsurată pe care el o aducea neamului, , într-un cuvânt, cu totul nevolnică de a-i întrevedea măreția şi de a se ridice la înălțimea ei. (Ori neamul trebuia să-i fie recunoscător, căci îl ducea în nemurire, nu să cârtească împotrivă-i!) Dar țelurile uriaşe, minunate, cărora le era hărăzit, îi dădeau dreptul să fie nemilos, neîngăduind cuiva să murmure a nesupunere. Numai viitorimea, numai istoria aveau dreptul să-l judece! Iar urmaşii desigur că îl vor proslăvi, vor fi înmărmuriți de cele ce-a înfăptuit, fiindu-i recunoscători că a ridicat numele țării între marile neamuri ale lumii, că a durat zidiri care, dăinuind întru vecie, vor uimi omenirea şi peste mii de ani, făurind o faimă de neşters unui popor până atunci aproape necunoscut.

Privindu-se prin ochii celor care urmau a veni, ajunsese să-şi judece faptele după cugetul înălțător al istoriei! Ce însemnătate mai avea împrejurarea că o parte a gloatei va suferi sau va muri, strivită de robia unei munci peste puterile ei! Ce preț avea că o altă parte a ei trebuia spulberată pentru îndărătnică nesupunere! Ce preț puteau avea chinurile şi nefericirea, vaietele şi lacrimile, viețile pierdute şi visele spulberate, dacă pe această mişuneală a unor râme, care sunt vrednice cel mult să fie strivite sub talpă, se înalță măreția sa şi a neamului. Țelul din urmă le îndreptățea pe toate! Va trebui să fie nechibzuit, cheltuitor, fălos, plecat riscului şi îndrăznelii nebuneşti! Numai aşa putea deveni nemuritor, măreț, strălucitor şi falnic. Numai aşa putea ajunge ființă nepereche! Un stăpânitor ursit a intra

Material cu drept de autor

în istorie trebuie să fie însufleţit de ţeluri şi dorinţe care nu cunosc mărginire, care să depăşească hotarele judecăţii omului obişnuit, chiar dacă acestea ar putea părea celor mici şi nemulţumiţi ca îmbibate cu fărâme de sminteală! Căci dacă nu ţinteşti la mult, niciodată nu vei înfăptui mult! Şi din nou se vorbea de Macedonia, tărişoară pitică de talia Moldovei sau Ungrovlahiei, care izbutise să frângă şi să supună uriaşul persan, poate de mii de ori mai mare, şi aceasta numai datorită îndrăznelii şi semeţiei, poate nesăbuite, ale lui Alexandru, pe care viitorul l-a proslăvit cu numele de „cel Mare", taman din pricina nebuniei sale. De bună seamă că înainte de marile sale izbânzi, curtenii cumpătaţi şi înţelepţi îl socotiseră smintit când îşi zugrăvea năzuinţele, care, după judecata lor de oameni obişnuiţi, păreau cu neputinţă de înfăptuit. Dar sminteala sa s-a dovedit în cele din urmă măreţie de cuget, lucru recunoscut până la urmă şi de „înţelepţii" sfetnici ai curţii sale, dar abia după ce nu se mai puteau tăgădui înfăptuirile marelui visător! Iar asemuirile nu cunoşteau contenire în patosul clocotind al aceloraşi linguşeli avântate, care nu se mărgineau doar la pilda lui Alexandru Macedon. Iar lăudătorii câştigau o tot mai mare trecere şi ascultare, deşi nu-i aduceau nici un alt folos, decât acela al vorbelor.

Ori, faţă cu această stare de cuget, Grumăzea îşi dădea seama că Gheorghe Ştefan şi ai săi erau tare naivi dacă îşi închipuiau că o asemenea înfierbântare de obşte, căci toată suflarea din jurul spătarului fusese cuprinsă de patos, putea fi potolită cu câteva cuvinte înşelătoare, sau cu unele vorbe aţâţătoare, oricât de iscusit ar fi fost ele ticluite. Şi era greu de crezut ca taman el să izbutească întru aceasta, cu atât mai mult cu cât era departe de a fi mare meşter într-ale uneltirilor şi ale perfidiei! Pe deasupra îi era şi teamă ca să nu se dea de gol!

Material cu drept de autor

Oricum în acea clipă nu-şi putea îngădui să vestească ceva alor săi, căci îi lipsea un olăcar de care să se slujească pentru a ține legătura cu tabăra logofătului şi era prea primejdios să plece el însuşi într-acolo. Iar pe de altă parte nici n-ar fi voit ca toate cugetările care-i trecuseră prin cap pe marginea celor aflate să ajungă la auzul fârtaților din jurul logofătului, ca nu carecumva să le strice acestora buna părere despre sine şi să nu le piardă încrederea, căci el tălmăcea lucrurile în chip cu totul osebit de felul cum le înțelegeau ei. Până la urmă nici nu-i păru rău că amânase trimiterea unor ştiri în afara taberei lui Diicu, căci în răstimpul nopții află atât de multe alte noutăți, încât cele pe care le ştia din primele ceasuri de după venirea sa închipuiau nişte mărunțişuri de mâna a doua, lipsa cărora nu păgubea cu adevărat pe ai săi. Îşi dădu seama că, dacă s-ar fi pripit cu înştiințarea alor săi, şi-ar fi primejduit numai statul de iscoadă şi liniştea sufletească pentru nişte nimicuri. Abia cele auzite după aceea erau cu adevărat îngrijorătoare şi doar acestea erau vrednice de a fi vestite neîntârziat logofătului.

Astfel Barbu Filişeanu închipuise o uneltire greoaie, încurcată şi nesigură prin care țintea să pună mâna, în zilele următoare, pe palatul domnesc, împiedicând aşezarea altcuiva acolo. Apoi, pe de altă parte, Barbu Poenaru stăruia să se trimită un olăcar mitropolitului Varlaam, băjenit la mânăstirea Secu, spre a-l îndupleca să nu-şi părăsească adăpostul până ce sorții nu vor limpezi zările viitorului, alegând din puzderia pețitorilor la domnie pe cel mai îndreptățit ca să urce scările scaunului țării. Abia pe acesta era nimerit ca înaltul ierarh să-l ia în seamă. În felul acesta era cruțat de a cădea dintr-o învoială păguboasă în alta, una mai trecătoare decât următoarea, ceea ce n-ar fi făcut decât să-i ştirbească bunul renume, putând duce chiar

Material cu drept de autor

la uzurparea sa. Boierul muntean socotea că astfel va putea fi ținută în loc ungerea ca domn a lui Gheorghe Ştefan.

Cuprins deodată de o adâncă pizmă că alții i-o iau înainte, Vasile din Corcova nu voi să se lase mai prejos şi arătă că mai nimerită nu e trimiterea unui olăcar, ci a unui întreg pâlc de oaste care să-l zăvorască pe arhiereu la mânăstirea în care se ascunsese, atâta vreme cât se va socoti trebuitor. Nu credea că un singur om, care cădea cu smerite rugi la picioarele chiriarhului, ar putea să-l înduplece ca să stea de-o parte. Acesta trebuia să fie silit să joace aşa cum urmau a-i cânta ei. De altfel de el nu aveau nevoie pentru încoronare, ci, dimpotrivă, era mai nimerit să-l țină cât mai departe de putința oricărei ungeri. Cum era cunoscut ca un îndărătnic părtaş al lui Vasile vodă Lupu, pe care-l socotea singurul cârmuitor „legiuit" al Moldovei, era mai firesc să se lipsească de slujbele pe care acesta ar fi plecat să le făptuiască în folosul lor, întrucât pe fățărnicia sa nu se poate pune nici un temei, putând pricinui cine ştie ce surpriză. Pe deasupra dinspre mânăstirea Aron Vodă ar fi ieşit de aproape două zile un zvon, care umbla prin Iaşi, stârnind chiar oarece vâlvă, cum că Varlaam ar fi purtat vina zădărnicirii uciderii lui Lupu în clipa ieşirii de la slujba de Florii.

Auzitorii rămaseră înmărmuriți, neputându-şi închipui cum se putea face ungerea unui domn fără mitropolit. De altfel el o spusese anume atât de încâlcit, ca să stârnească nedumerirea şi să le trezească în mai mare măsură luarea aminte, socotind că, în acest fel, ceea ce voia a însăila mai departe va fi prețuit ca o ieşire izbăvitoare fără de seamăn. Ba, ca să-i facă să freamete de nerăbdare, prelungi anume aşteptarea; pentru asta se întrerupse un scurt răstimp, cufundându-se câteva clipe în tăcere. Când socoti că i-a fiert îndeajuns, făcându-i doritori de a-i afla gândul până la capăt, se reînturnă la spusele sale, de acolo de unde

Material cu drept de autor

le frânsese şi le aminti, lucru de altfel ştiut de toți, că la Iaşi se găseşte patriarhului Antiohiei, de care, deşi aflat doar în ospeție, se puteau sluji întru făptuirea plănuirilor lor. Necazuri apăreau însă dacă şi potrivnicii se gândeau să-l folosească şi le-o luau înainte. De aceea străinul trebuia atras neîntârziat, chiar de-a doua zi, iar dacă se întâmpla să se împotrivească, trebuia prevenit că, spre binele său, e mai înțelept să nu se alăture vrăjmaşilor, rămânând cuminte de-o parte.

Poenaru, având simțământul că prin spusele celuilalt se ştirbeşte cumva prețul cugetărilor sale, se grăbi să le atragă luarea aminte asupra împrejurării că patriarhul, fiind venetic, nu avea căderea de a unge domni pământeni. Bucurându-se şi reazămul altor fârtați, Vasile cercă să le dovedească neîntârziat că, în stările cu totul osebite ale acelor clipe, putea fi totuşi folosit, căci ungerea de către un patriarh, în loc de un mitropolit, sună chiar mai bine în urechea oricărui poporan. Dar oricum era mai înțelept să-l câştige de partea lor, decât să pice în mâna potrivnicilor, părere pe care o încuviințară cu toții.

Atunci Poenaru, ca să aibă totuşi ultimul cuvânt, se grăbi să le arate că nu puteau trece cu vederea nici pe ceilalți chiriarhi mai însemnați din târg şi cu deosebire nu putea fi uitat vlădica Ghedeon. Şi cu ei era nimerit să se intre în negustări, cugetare încuviințată – spre încântarea vorbitorului – şi de Diicu. Cu arhiereul din urmă se hotărî să se intre în vorbă chiar din primele ceasuri ale dimineții următoare, în vreme ce la Secu, la preafericitul părinte Varlaam, fu slobozit încă din răstimpul nopții un olăcar, însoțit de o strajă alcătuită din mai multe duzini de oşteni. Poprirea acestuia părea astfel înfăptuită, el nemaiînchipuind o primejdie, căci nu mai avea cum să le scape din mână. Rămânea acuma doar de a găsi o dezlegare potrivită pentru ceilalți doi ierarhi şezători în Iaşi.

Material cu drept de autor

Cu sufletul la gură, Grumăzea luă apoi parte la născocirea unei plănuiri de prindere a vel logofătului Gheorghe Ştefan. Cineva socoti nimerit să se dea năvală asupra casei acestuia, gând respins însă pe dată, căci, după cum fuseseră înştiinţaţi de iscoadele spătarului, acolo unde întăriturile se arătau cam slabe, ograda fusese împrejmuită cu şanţuri, palănci şi alte oprelişti greu de străpuns, ceea ce ar fi prelungit lupta, dând prilej lui Kemény să se amestece, împrejurare care nu era de dorit. Aşezarea logofătului în obezi trebuia să se petreacă fulgerător şi fără nici un fel de larmă, încât nimeni să nu bage de seamă pieirea sa. Lucrul se putea înfăptui cel mai lesne dacă ar fi fost luat pe neaşteptate de pe uliţă, într-o clipă când era privegheat de o strajă mai puţin numeroasă. Puşi în faţa faptului împlinit, ardelenii n-ar mai fi cutezat să facă ceva. Diicu încuviinţă părerea din urmă şi însărcină un spătărel să înfiripe pe de-o parte o ceată de iscoade, care să fie neîncetat pe urmele logofătului, înştiinţându-i de orice ieşire în târg a acestuia, iar pe de alta să gătească un pâlc de călăreţi, care, stând tot timpul cu caii înşeuaţi, să poată face iureş la cel dintâi semn spre locul care li se va arăta, spre a-l vâna pe boier.

Când, după o noapte atât de zbuciumată, începură să cânte cocoşii, spătarul îşi slobozi povăţuitorii, ca să se poată hodini câteva ceasuri. Căpitanul Grumăzea Lozonski se folosi de prilej şi, după ce-şi găsi adăpost într-o căpiţă de fân, neavând un olăcar mai de soi, îşi dăscăli sluga asupra a ceea ce avea de vestit vel logofătului Gheorghe Ştefan. După aceea, sub cuvânt că-şi lasă argatul să se ducă la gazdă după merinde, îl slobozi să meargă în tabăra potrivnică.

Totuşi lui Diicu nu-i fu dat să se bucure de prea mult somn. Fu curând trezit, spre a fi înştiinţat că oştenilor trimişi la Curtea Domnească, ca să schimbe străjile munteneşti de peste noapte, nu li se deschiseră porţile, aceştia rămânând pe dinafară. După cât se părea, pe ziduri

Material cu drept de autor

nu se mai găseau oamenii lor, căci aceştia nu ar fi făcut una ca asta! Ce pricină ar fi avut?! Dimpotrivă, s-ar fi bucurat că le-au venit înlocuitorii şi că se pot duce la culcare.

Buimac de somn, în întâia clipă spătarul nu putu pricepe ceea ce i se istorisea, dar, dezmeticindu-se, fu străfulgerat de o neagră presimțire: soții, cu care chipurile era înfrățit, se uniseră împotrivă-i. Porunci ca pe dată să se facă cercetări asupra stărilor de la Curte şi să i se vestească neîntârziat totul. Lipsindu-se de hodină, ieşi din cort ca să se învioreze în aerul rece al dimineții.

Peste drum, înălțându-se pe deasupra unor copaci pleşuvi, cărora tocmai le dădea frunza, se zăreau crenelurile zidurilor Curții domneşti şi partea de sus a unui bastion rotund de piatră, cu ferestre înguste şi înalte. Ceva mai în spate, spre stânga, se deslușea zidăria unui turn în patru colțuri cu mai multe caturi, încununat cu un acoperiş țuguiat de țiglă roşie. Catul de jos al acestuia adăpostea poarta din față a ogrăzilor palatului. In aşteptarea veştilor, Diicu, nerăbdător, se plimbă printre corturi, mergând de câteva ori până în spatele hanului Trisfetitelor şi înapoi.

În cele din urmă trimişii se reînturnară, numai că ştirile aduse nu erau de fel îmbucurătoare. După cum fu înştiințat, Kemény îşi mutase întreaga oaste în cele două ogrăzi împrejmuite ale Curții, corturile lăsate anume în grădină spre a-l amăgi, fiind cu totul goale. Marele spătar spumega: fârtații îl trăseseră pe sfoară, învoielile încheiate între ei ieri dimineață neavând tăria de a dăinui nici măcar până a doua zi! Era scârbit de atâta fățărie, uitând că toată noaptea el însuşi, dimpreună cu sfetnicii săi, uneltise împotriva acestor soți pe care-i învinuia de necredință. Singura osebire era că ceilalți izbutiseră să i-o ia înainte!

Nu-i era totuşi limpede ce țintea Kemény. Oare se voia doar un simplu judecător netăgăduit al întrecerii pentru scaunul domnesc, sau se gândea chiar mai departe? Adică să

Material cu drept de autor

fi fost el însuşi un râvnitor la această mărire? Sau poate Kemény se mulţumea doar să gătească locul pentru aşezarea logofătului, scoţându-l pe el cu totul din socotinţe? De altfel cea dintâi putinţă, aceea de a fi simplu judecător, deşi cea mai puţin stânjenitoare dintre toate, tot nu i-ar fi fost tocmai pe plac, căci i-ar fi pus şi ea îndestule bețe-n roate. Pe deasupra îi mai zgrepţăna şi trufia, căci generalul ardelean se purta ca şi cum i-ar fi stăpân, îngăduindu-şi să-i hotărască viitorul după poftele sale. În ce privea cea de-a doua putinţă, aceea de a fi el însuşi râvnitor la scaunul ţării, aceasta i se părea de-a dreptul zădărâtoare, încălcând din temelie înţelegerile dintre Rakocy şi Matei vodă. A treia putinţă, aceea de a sta reazăm logofătului, fără nici un fel de reţinere, îl dovedea pe ardelean pe de-o parte ca pe un potrivnic îndărătnic, dar poate îi mai lăsa spătarului mijlocul de a mai găsi o cale de stăvilire a mersului lucrurilor. Trebuia să pună neîntârziat mâna pe logofăt şi în acest chip dezrădăcina toate primejdiile ce-l ameninţau!

Vtori spătarul Barbu Filişeanu şi Radu Ştirbei Izvoranu fură însărcinaţi să afle răspuns celor trei întrebări asupra statului lui Kemény, care-l frământau pe spătar. În temeiul deslușirilor primite, cei doi nu se mulţumiră să lucreze numai prin iscoade, ci sârguiră a dobândi o întrevedere cu fruntaşul ardelenilor, ca să-i ceară cuvenitele lămuriri şi să-i înfăţişeze totodată adânca nemulţumire a lui Diicu, cât şi cererile sale. Acesta le lăsase libertatea de a ameninţa că, dacă lucrurile nu vor fi pe dată îndreptate, legăturile dintre ei vor avea amarnic de suferit.

De la Poarta de Jos, cea care trebuia să fie sub stăpânirea muntenilor şi spre care se îndreptaseră, fiindu-le mai la îndemână, cei doi mesageri fură îndrumaţi spre Poarta cea Mare. Dând ocol zidurilor pe care până atunci le străjuiseră oştenii de sub ascultarea spătarului, Radu Ştirbei Izvoranu nu se putu împiedica să nu se minuneze de

Material cu drept de autor

trăinicia lor. Se bucuraseră într-adevăr de o aşezare grozavă, încât, pierzând-o, aveau de ce să le pară rău! De cum trecură de bastionul rotund, dădură colțul spre ulița Sf. Vineri şi de aici li se deschise vederea asupra porții din față a Curții. Încă de la intrare fură întâmpinați cu multă curtenie de unul din ajutoarele lui Kemény. Radu Ştirbei Izvoranu, scăpând de sub bolțile turnului, privi cu uimire şi nedumerire la întăritura în arc, înjghebată din căruțe, grinzi, sipete, bănci, lăzi şi alte ciorciobâtii în jurul ieşirii, pe partea dinlăuntru a zidurilor. Împresurarea, destul de trainică, era vădit gândită să zăgăzuiască trecerea mai departe a celora ce-ar fi izbutit să pătrundă pe poartă. Curtea părea că se găteşte să facă față unei încercuiri.

Împingând de-o parte un rădvan, li se deschise calea către ograda de afară, o întindere largă, în cuprinsul căreia, pe partea dreaptă, se zăreau două case obişnuite, cu pereți netezi, de cărămidă tencuită, fără vreun fel de podoabe sau alte zugrăveli. Una slujea de hogeag străjii de la Curte, iar cealaltă adăpostea grajdurile cailor domneşti. Aceasta din urmă se prelungea cu un şopron larg, de unde fuseseră scoase ciorciobâtiile cu ajutorul cărora se încropise împrejmuirea din jurul turnului porții. Pe partea stângă se zăreau nişte namestii şi mai simple, lucrate în parte din chirpici şi în parte din bârne de brad care se îmbucau între ele.

În față, un zid subțire cu creastă de olane închidea priveliştea spre palatele domneşti, care însă, când le putu zări prin poarta dintre ogrăzi, îi pricinuiră lui Izvoranu o uşoară dezamăgire. După faima pe care Lupu şi-o făcuse, ca având fire împărătească, se aşteptase să întâlnească mult mai multă strălucire şi măreție. Față de palatele din Târgovişte, dintre care unul, cel nou, era cu două caturi, acestea i se părură mult mai mici şi mai sărăcăcioase, nedeosebindu-se de un conac boieresc din cel mai obişnuit. Cele două case

Material cu drept de autor

domneşti se înălțau pe o temelie trainică, care se ridica deasupra pământului până din sus de pieptul unui om. De bună seamă ascundeau nişte beciuri largi, cu bolți arcuite. Chiar în fața oaspeților se aridica „casa domnului", iar mai spre stânga se zărea „casa doamnei", o zidire asemănătoare celei dintâi, doar ceva mai mică. Pe toată lungimea celor două palate, fața le era cuprinsă de câte un pridvor larg, cu parmalâc de scânduri tăiate cu înfloriturişi stâlpi din lemn măestru ciopliți. Intrarea se făcea prin mijlocirea unor foişoare alipite pridvorului. Deosebirea era că la casa mare se putea urca pe două scări foarte late, lipite de zid, aşezate de-o parte şi de alta a foişorului. În schimb la palatul cel mic, cel dinspre doamna, către foişor urca o singură scară, dinspre dreapta, tot lipită de zid.

Odată ajuns în ceardacul casei domnului, spre odăile dinlăuntru se putea trece printr-o singură uşă, cam îngustă, aflată cam la mijlocul peretelui. Atât uşa, cât şi ferestrele, nici acestea prea largi, erau mărginite cu chenare de piatră frumos fățuită. Puținătatea ferestrelor dădea de înțeles că în dosul lor nu se găseau prea multe odăi, dar marea depărtare dintre ele te făcea să crezi că acestea trebuie să fi fost peste măsură de încăpătoare. Un acoperiş de țiglă colorată, de o deosebită frumusețe, făcut de nişte meşteri ardeleni sub îndrumarea nemijlocită a domnului Vasile Lupu, încununa ctitoria. Taman în acelaşi fel, fără nimic măreț şi copleşitor pe dinafară, se înfățişa şi palatul mic – al doamnei. Singura osebire sta în aceea că lungimea laturii sale din față, închipuia numai jumătate din aceea a celuilalt. Kemény îi întâmpină pe împuterniciții spătarului într-una din odăile iatacului, care, după gustul stambuliot, avea pereții îmbrăcați în plăcuțe de faianță albă, cu desene albastre, de felul celora zugrăvite prin părțile Olandei.

Voroava lor fu scurtă şi furtunoasă, generalul arătând sec că în răstimpul nopții fusese înştiințat că în târg

Material cu drept de autor

se gătește o zaveră împotriva oștilor venite la palat, drept care, neavând vreme să-şi înştiințeze soții, se văzuse silit să caute singur o ieşire din impas. Cum nu-i rămăsese putință de alegere, se înstăpânise singur asupra Curții, de bună seamă spre câştigul tuturor. Deci Diicu nu avea pricină de a se plânge, ci, dimpotrivă, s-ar fi cuvenit să-i mulțumească. Iar dacă oştenii munteni fuseseră vârâți în beci, aceasta se făcuse numai şi numai din vina lor, căci, neînțelegând graba şi însemnătatea celor pe care le făptuia, se împotriviseră, stânjenind împlinirea celor orânduite, încât, pentru a-i potoli şi a-i împiedica să mai pricinuiască tulburare şi încurcături, se văzuse silit să-i închidă. Nu o făcuse din dușmănie, ci pentru a apăra nevoile lor de obște, deci şi pe cele ale vel spătarului. Ca semn al plecării sale binevoitoare, generalul se arăta gata să-i sloboade pe dată pe prinşi, înapoindu-le şi armele, dar numai dacă se leagă să părăsească neîntârziat Curtea Domnească.

Spre nedumerirea lui Izvoranu, Barbu Filiseanu arătă că deocamdată soarta celor închişi nu-i stârneşte îngrijare, el neavând împuternicirea de a neguța asupra ei. În schimb se înturnă la încălcarea înțelegerii încheiate cu o zi în urmă, în dimineața Duminicii Floriilor, înainte de a intra în Iaşi, înțelegere în temeiul căreia se învoiau să privegheze asupra Curții dimpreună. Kemény nici nu voi să audă de vreun fel de neguțări legate de stăpânirea Curții, spunându-le răspicat că ceea ce fusese legat în răstimpul nopții nu se mai putea dezlega. Amenințarea unor tulburări nu a trecut şi nu vrea să-şi primejduiască oastea din pricina unui moft al spătarului. Cum oaspeții stăruiră, le-o reteză tăios, arătând că vel spătarul a încălcat el însuşi legămintele încheiate nu numai între ei, ci şi între voievozii ai căror împuterniciți erau, căci în vremea neguțărilor dintre Matei vodă şi craiul Rákóczi nu fusese nici o clipă vorba de încoronarea sa. Ei erau însărcinați a urca în scaun pe logofătul moldovean şi nu

Material cu drept de autor

pe altcineva! La cercarea lui Filişeanu de a tăgădui spusele despre năzuințele lui Diicu, ardeleanul îi înştiință că i-au picat în mână dovezi neîndoielnice, care arată desluşit gândurile căpeteniei lor. Apoi, spre a le dovedi că nu vorbeşte la nimereală, le istorisi în toate amănunțimile schimbul de păreri din ziua de dinainte, petrecut între spătar şi deputația condusă de vlădica Ghedeon. Ba chiar zugrăvi unele din plănuirile puse la cale în sfatul de cu noapte, lucru foarte ciudat, căci de față nu fuseseră decât numai obrazele de credință ale spătarului. Oare cine putuse duce vorba, încât să răzbată atât de repede până la urechile lui Kemény, se întrebară pe drept cei doi solitori?

Ajunsă în acest impas, neguțarea se împotmoli de tot, încât muntenii voiră să încheie vorba aici, pentru a se trage înspre ai lor. Ardeleanul, care ştia că pusese la cale venirea logofătului, era dornic de a trage de timp, ținându-i încurcați pe munteni. De aceea stărui ca oaspeții să vegheze asupra slobozirii oştenilor închişi în beciuri, anume ca să le întârzie plecarea. Era tot mai limpede că încerca să le amâne cât se putea reîntoarcerea şi înştiințarea lui Diicu asupra stărilor de la Curte. Cei doi trimişi simțeau că în sârgul acesta de a-i face să zăbovească se ascunde ceva necurat, de aceea prinseră a se teme că ar putea fi atraşi într-o capcană, de aceea se grăbiră să părăsească palatul, spre ciuda gazdei lor, care-şi vedea zădărnicit gândul.

Pe drumul de întoarcere Izvoranu îi ceru lui Filişeanu să-i lămurească – nu fără un iz mustrător – de ce nu se învoise a se târgui pentru slobozirea oştenilor zăvorâți în beciurile palatelor.

- Cum?! N-ai priceput?! se miră acesta. Dacă îi slobozeam, recunoşteam într-un fel dreptatea celor făptuite de Kemény şi încuviințam cele petrecute. Am fi grăbit închiderea întregii peripeții în paguba noastră! Pe când aşa avem un pretext de a ne frământa, de a ne jălui pe toate

Material cu drept de autor

vocile că suntem nedreptățiți, că suntem hainiți, jertfiți, putem a ne plânge că am fost amăgiți, înşelați, că ne-a fost nesocotită prietenia care se cuvenea să ni se poarte! Neguțările rămân astfel deschise şi alți solitori ai spătarului pot năboi pe ardelean şi chiar pe crai. Lăsând lucrurile în această stare nedesluşită, putem aduce noi învinuiri lui Kemény, atât în fața lui Matei vodă cât şi a lui Rákóczi!

- Totuşi ei zac închişi! Poate unii sunt chiar răniți şi au nevoie de ajutor…

- Dacă au fost proşti şi s-au lăsat păcăliți, n-au decât să sufere ponoasele! Să le fie de învățătură de minte! În joc sunt nevoințe mult prea mari ca soarta amărâților acelora să mai aibă vreo însemnătate! încheie vtori spătarul cu totul nesimțitor la necazul celor întemnițați.

*

Nici vel logofătul Gheorghe Ştefan nu avu parte de o noapte mai tihnită. Nici chiar după ce şătrarul Ştefan Boul – cumnatul său – se reînturnă şi-i vesti că a doua zi putea, sub ocrotirea lui Kemény, să se aşeze la palat, frământarea sa nu încetă; ba s-ar fi zis că, dimpotrivă, sporise! Acum îşi zicea că a trage în noile împrejurări la Curte, era un fel de a se da legat în mâinile generalului. Oare era înțelept să renunțe la un stat neatârnător, întemeiat pe întăriturile trainice ale unei mânăstiri, pentru o ocrotire care putea fi primejdioasă, preschimbându-l într-o jucărie în mâinile lui Kemény? Zadarnic îi înşiră cumnatul mărturisirile şi plănuirile binevoitoare ale ardeleanului, ca să-l încredințeze de gândurile curate ale acestuia.

- Vorbele oglindesc numai ceea ce vrem să se ştie despre noi, nu ceea ce cugetăm cu adevărat, oftă cititul logofăt, care nu prea se încredea în părelnicii. Între cuget şi vorbă a fost şi va rămâne întru vecie o genune plină de taine

Material cu drept de autor

şi ascunzişuri. Kemény ți-a spus foarte multe despre nevoile şi foloasele noastre, dar nu te întrebi şi câte a trecut sub tăcere?! urmă el, încercat de o adâncă nehotărâre.

Primele ştiri venite de la Darie Carabăț, omul trimis ca să-l iscodească pe general, nu-l liniştiră nici ele, căci şi ele nu-i înfățişau la urma-urmei lucruri neîndoioase, făptuite fără putință de întoarcere, ci-i istoriseau numai mărturisiri şi făgăduieli, deci spuse meşteşugite după nevoile clipei, de a căror sinceritate nu putea decât să se îndoiască. Abia veştile aduse de sluga căpitanului Grumăzea Lazonschi – iscoada aşezată pe lângă Diicu – îi mai ogoiră îngrijarea. Aceasta povestea de-a valma despre trimiterea unor olăcari la Secu, despre lepădarea gândului de a năvăli asupra curții logofeţeşti de teama ardelenilor şi despre înjghebarea în schimb a unui trup de oaste menit să-l prindă pe uliță „pe luminăția sa, măritul logofăt" (cum zisese plin de cuviință solitorul). Sluga vorbi apoi despre părerea de rău a spătarului pentru că nu putea pune stăpânire pe Curtea Domnească din cauza lui Kemény, despre sârgul de a atrage de partea sa arhiereii din oraş şi boierii moldoveni mai de seamă şi multe altele.

Fiecare ştire îşi avea însemnătatea ei aparte, dar acelea care zugrăveau teama sau fereala cu care muntenii se ascundeau de generalul ardelean aveau un preț aparte, arătând că acesta era într-adevăr credincios logofătului, putându-se pune temei pe făgăduielile sale. Asta desigur numai dacă şi numai în măsura în care iscoada nu era la rându-i vândută şi-l hainea, înfățişându-i ştiri măsluite. Adevărul era că Grumăzea îi era întrucâtva neam, căci soața fratelui său era soră cu nevasta oşteanului. Dar puteai oare pune temei pe trăinicia unei asemenea înrudiri? Ciogolea, care îi era cumnat bun, nu-i dovedise potrivnicul?! Totuşi căpitanul nu i se părea de o asemenea isteține diavolească încât să fie în stare să închipuie ştiri viclene, prin mijlocirea

Material cu drept de autor

cărora să-l poată amăgi şi mânui. E îndoielnic ca să-i fi ghicit temerile şi să le vină în întâmpinare, strecurându-şi pe deasupra şi propriile perfidii, dar nu fățiş, ca să atragă cumva luarea aminte şi prin aceasta să trezească bănuieli sau să pară greu de crezut, ci în ascuns, ca pe nişte mărunțişuri lăturalnice, părelnic lipsite de însemnătate, aduse în vorbă ca din întâmplare. Deci erau pricini îndeajuns ca istorisirile slugii să fie socotite sincere şi temeinice, nemăsluite în temeiul cine ştie căror socotințe înşelătoare.

Îmbărbătat de astfel de judecăți, Gheorghe Ştefan hotărî să se încuviințeze plănuirile lui Kemény şi-l înştiință pe acesta, tot prin mijlocirea şătrarului Ştefan Boul, fratele neveste-si, asupra încuviințării sale, arătându-i totodată şi ceasul la care avea de gând să se vâre în vălmăşagul primejdiilor acestei călătorii de-a curmezişul cetății, şi anume cu puțin înainte de liturghie, vremea cea mai potrivită ca să-l vadă toată suflarea Iaşilor, chit că lumea îl petrecea din spatele obloanelor, din turnurile sau de pe zidurile mânăstirilor. De asemenea înşirui şi ulițele de-a lungul cărora va trece, încât Kemény să poată presăra de-a lungul lor oşteni de-ai săi, care, sub pretextul că vor să i se închine, să sperie pâlcul de oaste tocmit de Diicu cu menirea de a-l prinde, zădărnicindu-i sârgul. Cumnatul primise de asemenea învoirea de a istorisi şi veştile venite dinspre iscoada aflată în tabăra lui Diicu, socotind că acestea puteau să-i pară generalului vrednice de a fi luate în seamă. (Fireşte însă, despre chipul cum ajunseseră în mâna sa nu va sufla un cuvânt!)

Kemény se arătă cu adevărat îngrijat şi tulburat de cele aflate, fiind dornic de a dobândi cât mai multe desluşiri. Era în afară de orice îndoială că spătarul se vâra tot mai adânc în înfruntarea pentru scaun, primejduind, prin imbolduri din ce în ce mai îndrăznețe şi mai îngrijorătoare, înțelegerile încheiate în urmă. Dacă nu i se punea stavilă din

Material cu drept de autor

vreme, se putea ajunge la un impas fără cale de întoarcere. Acum îi părea rău că nu-l înştiinţase pe crai încă de la Roman. Socotise, la vremea aceea, întâmplările petrecute acolo ca fiind naive, dacă nu de-a dreptul copilăreşti. Abia în lumina zilelor care trecuseră între timp, faptele îşi dezvăluiseră înţelesurile şi grozăvia. Poate tocmai de aceea învinuirile care şi le făcea nu-şi găseau rostul. Ba poate se dovedise chiar chibzuit tăcând, căci istorisind năroadele întâmplări petrecute la Roman, cei de la Bălgrad ar fi socotit că întrece măsura prevederii, că a devenit părtinitor şi cusurgiu, luând în seamă tot soiul de fleacuri năroade. Ori asemenea prejudeţe pe care le-ar fi putut trezi atunci ar fi făcut ca şi învinuirile grave de acum, de care tocmai voia să facă vorbire, să fi fost puse sub semnul aceloraşi judecăţi desprețuitoare, ducând la scăderea însemnătăţii lucrurilor, care ar fi fost privite cu multă uşurinţă şi nepăsare. Dar în împrejurările acelei clipe, întâmplările, dezvăluite în toată goliciunea lor, nu mai lăsau loc de îndoieli şi răstălmăciri. Chiar şi cei care-l plăceau pe vel spătar şi-i ţineau partea nu prea ar mai fi avut ce spune. Desigur învinuirile vor părea îndestul de tulburătoare încât Rákóczi şi cei din prejma sa să le ia în serios. Şi de bună seamă că, aflându-le, nu se vor mulţumi să le privească de astă dată cu nepăsare, rămânând în nemişcare, ci vor începe a se frământa şi vor înfăţişa cuvenitele cereri şi jalbe la Târgovişte, pentru ca Matei vodă să-şi potolească nepotul cam zurbagiu.

Tot gândind la visurile de mărire ale lui Diicu, generalul simţea că pe de-o parte se înfurie, iar pe de alta că îl atinge adierea unei îndreptăţite nelinişti. Dacă vel spătarul avea iscoade pe urmele logofătului şi pe deasupra rânduise un trup de oaste anume gătit ca să-l vâneze pe acesta, plănuita străbatere a târgului putea sfârşi jalnic, lucru asupra căruia nu întârzie să-i atragă şătrarului luarea aminte. Nu atât lămuririle în sine, cât vocea gravă cu care era rostită –

Material cu drept de autor

asemenea unei osânde citite în sfat – îl descumpănirã pe moldovean.

- Buicescu trebuie scos pentru totdeauna din joc. Cel mai simplu ar fi sã-l cetluim şi sã-l trimitem la Bãlgrad, la judecata craiului! cugetã cu voce tare Kemény, strãbãtând în lung şi-n lat marea odaie a divanului. Ori, cum aceasta nu putem face, trebuie cel puțin împiedicat pentru oarece vreme ca sã nu mai poatã da porunci, asta pânã ce ne vom vedea desagii urcați în cãruțã! Mai apoi nu mai are însemnãtate ce va face.

În odaia goalã paşii sãi bocãneau mãsurat şi înfundat pe cãrãmizile pardoselii, stârnind chiar un slab rãsunet. Peste mãsurã de priceput în uneltirile de Curte, pe care – ca unul ce era întâiul sfetnic al craiului – le mânuia cu multã mãiestrie, gãsi şi acum, destul de repede, o ieşire prielnicã. Va chema la sine pe spãtar sub un pretext oarecare. Îi va cere, spre pildã, sã se îndreptãțească faţã de învinuirile aduse lui de Gheorghe Ştefan, sau mai bine ca sã neguțeze slobozirea oştenilor munteni întemnițați în rãstimpul nopții, sau, de nu se va putea altfel, se va învoi chiar sã se târguiascã pentru reaşezarea lui Diicu în drepturi la paza Curții, însã de bunã seamã, fãrã gând de a-i face vreun hatâr în cele din urmã. Însemnat era cã taclalele sã se întindã la nesfârşit, acoperind vremea trebuitoare logofãtului de a ajunge la palat. Ori poveştile pe care le alesese spre a le neguța – şi cu deosebire cea din urmã – aveau însuşirea de a dezlãnțui sporovãieli furtunoase, gâlcevi aprinse, care fãgãduiau sã nu se termine prea curând. De altfel, pentru a le lungi cât mai mult, va sãdi credința cã printr-o stãruințã osebitã se va lãsa înduplecat.

Şi în vreme ce Diicu Buicescu, fãrã sã bãnuiascã ceva, era despãrțit de ai sãi, marele logofãt va putea veni nestânjenit la Curte, înfruntând primejdii mult mai mici, cãci muntenilor, rãmaşi fãrã cãpetenie, li s-ar mai fi rãcit

Material cu drept de autor

îndrăzneala. Iar dacă un iureş avea totuşi loc, întrucât Diicu era la bunul plac al ardelenilor, se putea neguța cu acesta slobozirea sa în schimbul libertății vel logofătului. Fireşte că era mai plăcut să nu se ajungă până aici, de aceea alte câteva măsuri care să le mai taie avântul potrivnicilor nu erau nici ele de lepădat. Drept care Kemény împânzi ulițele pe unde urma să treacă logofătul cu toți oştenii săi, de care se putea lipsi în acea clipă la paza Curții.

Dibăcia sa într-ale scornelilor se dovedi însă de astă dată nerodnică, Diicu nevoind să dea ascultare poftirii pe care i-o făcuse. Tăgada sa nu se datora împrejurării că ar fi întrevăzut cursa care i se întinsese, cum îşi închipuia generalul. Pricina era cu totul alta, dar nu era nicicum vorba de un atât de adânc simț de pătrundere: spătarului i se păruse doar că e chemat la poruncă de Kemény, ceea ce nu-i plăcea de fel, căci nu i se socotea supus prin ceva şi prin urmare nu se credea dator să stea drept şi țeapăn ca o slugă ascultătoare în fața sa, pentru a-i primi îndrumările. El, ca viitor domn a două principate, nu putea fi silit, după părerea sa, să dea seamă pentru hotărârile sale şi pe deasupra cuiva pe care-l socotea mai prejos de el. Nu era încredințat că, în acele clipe, ar fi dat ascultare chiar poruncilor unchiului său, Matei vodă, necum ale altcuiva. Chiar şi acesta, fiind mult prea chibzuit şi în stare doar de a închipui visuri de tot mărunte, n-ar fi fost în stare să înțeleagă şi să prețuiască fălnicia planuirilor sale şi – în nimicnicia gândirii sale cuminți – s-ar fi împotrivit năzuințelor mărețe care-l însuflețeau. De aceea Matei trebuia pus în fața faptului împlinit, când nu ar mai fi avut a cârti! Ori dacă n-ar fi ascultat nici de unchiul său princiar, cu ce drept i s-ar fi pus de-a curmezişul un sfetnic crăiesc oarecare?! De ce i-ar fi îngăduit acestuia, sau oricui altcuiva, să-l dojenească sau să-l judece? Dacă Kemény avea poftă să-şi ia cu de la sine putere căderea de cel mai înalt judecător al destinelor

Material cu drept de autor

Moldovei, era treaba sa. El, Diicu, nu era plecat să-i recunoască vreun drept de acest fel. Prin urmare îi răspunse lui Kemény, plin de îngâmfare, că atunci când cineva are nevoie de el, este obişnuit ca jălbaşii să i se înfăţişeze cu plecată cuviinţă şi nu pe dos, cum cuteza a cere generalul!

Kemény avea o prea bună părere despre sine ca să îngăduie să i se vorbească astfel, şi în alte împrejurări ar fi răspuns cu toată îngâmfarea şi asprimea de care ar fi fost în stare. Acum însă trebile erau prea gingaşe, socotinţele intrate în joc prea însemnate, iar mersul lucrurilor peste măsură de grabnic ca să nu devină ceva mai mlădios, lăsând de-o parte vana mândrie. Hotărî deci să primească sfruntarea spătarului. Se va duce în ospeţie, îşi zise el, dar îi va plăti din plin îndărătnicia, căci o să-l privească de la o înălţime strivitoare şi-l va potopi cu un despreţ nimicitor. Temerea că ar putea fi primejduit să ajungă în prinsoarea celuilalt, stare pe care el însuşi o plănuise pentru Diicu, nu-i trecu nici prin ruptul capului! Muntenii puteau cuteza să se atingă de Gheorghe Ştefan, căci acesta nu avea pe nimeni în spate. Dar ca să facă acelaşi lucru dintâiului sfetnic al craiului era cu neputinţă, căci asemenea samavolnicie ar fi pricinuit aprige tulburări în legăturile dintre cele două ţări, de care spătarul desigur nu avea nevoie, îşi zicea încrezător Kemény şi, cel puţin asupra acestui lucru, avea dreptate. Cu toată neclintirea acestei credinţe, în fundul sufletului generalul era totuşi încercat de o îndoială, pe care, fie că nu voia să şi-o tălmăcească pe deplin, fie că încerca s-o tăgăduiască chiar faţă de sine. Dovada că îndoiala dospea totuşi în el o făceau măsurile de prevedere pe care le lăsă în urmă, dacă s-ar întâmpla să întârzie cumva. (Se ferise să spună apropiaţilor: „acestea ar fi poruncile dacă aş păţi ceva nedorit", deşi în prima clipă, în gând, aşa îşi închipuise vorba, şi numai atunci când fu s-o rostească cu voce tare, în auzul celorlalţi, o preschimbă în chip viclean.)

Material cu drept de autor

Ajuns în cortul căpeteniei muntene avu însă de gustat amărăciunea unei noi dezamăgiri, căci fu lăsat să aştepte cam mult în tindă. Era vădit că spătarul nu era prea plecat ca să se lase fâstâcit de iureşul oaspetelui său. Acesta îşi pierduse răbdarea şi era pe cale de a da buzna în despărțiturile învecinate ale cortului, dând brânci halebardierilor, când un paic, vorbindu-i din vârful buzelor, îl pofti dincolo. Aici îl întâmpină Diicu, aşezat într-un jilț de lemn sculptat, cu spătarul peste măsură de înalt. De o parte şi de alta, pe câteva scăunele scunde, îmbrăcate în catifea, şedeau câțiva dintre sfetnicii săi apropiați. Mai departe, pe amândouă laturile, închipuind o potcoavă, se înşirau, stând în picioare, spătărei, căpitani, scutieri şi copii de casă, dând strălucire voievodală priveliştii. Kemény, plin de ciudă, băgă de seamă că lui nu-i era pus la îndemână nici un scaun şi trebuia prin urmare să vorbească gazdei din picioare, ca o față de supus, de talia acelora care stăteau în dreapta şi în stânga sa. Venise să umilească şi se trezea el umilit!

Deşi clocotea de furie, socoti mai înțelept să se stăpânească deocamdată şi în loc să împroaşte în jur cu învinuiri şi sudălmi, cum avusese de gând, începu a vorbi cumpătat despre soarta viitoarei domnii a Moldovei. Cuvântul trebuia lungit cât de mult cu putință, pentru a lăsa vreme logofătului să străbată ulițele oraşului; tocmelile nu trebuiau în nici un chip frânte de la început, oricât de neghiob ar fi curs.

Prin urmare purcese prin a le aminti pe larg celor aflați de față, cu multă amănunțime, lucruri de mult şi de toți ştiute, care nu mai trebuiau cercetate şi negutate. Astfel zugrăvi cuprinsul legămintelor încheiate între Gheorghe Ştefan şi cei doi principi înfrățiți. Stărui apoi, arătând că drepturile logofătului izvorau mai ales din acestea, dar şi din împrejurarea că era moldovean, deci de baştină şi din aceea că el dăduse imbold răzvrătirii împotriva lui Vasile Lupu.

Material cu drept de autor

Kemény arătă răspicat că nu poate îngădui nici o abatere de la ceea ce fusese hotărât de mai-marii lor. Totuşi făgădui – ca şi cum ar face un hatâr gazdei – să ceară părerea craiului legat de vreo preschimbare a celor până atunci hotărâte de înaltele cârmuiri din spatele lor, trecând însă cu grijă sub tăcere amănuntul că încă din răstimpul nopții trimisese printr-un olăcar un răvaş lui Rákóczi şi încă unul peste măsură de aţâţător şi de tot neprielnic spătarului, în care cerea să nu se arate nici cea mai mică îngăduință acestuia. Toate desluşirile sale fură însă pe rând respinse ca lipsite de temei.

Cum nădejdea de a frânge cerbicia spătarului era zadarnică, sfatul amenința să se împotmolească prea devreme. Cântărind în minte timpul trecut de când venise, ca să ghicească pe unde va fi putut ajunge alaiul logofătului, Kemény căută un nou pretext de lungire a neguțărilor, aducând vorba de soarta oştenilor munteni întemnițați la Curte. Spre a stinge orice neînțelegeri şi orice supărări, cum singur spunea, se legă să-i sloboadă pe dată pe toți, fără de alte cerințe, dar adăugă că îi va aşeza în fața porților, adică nu le va înapoia paza părții de zid care picase în seama lor, ci îi va zvârli afară din Curte.

Diicu Buicescu se aprinse deîndată. De alungarea oamenilor săi de la Curte nu putea fi de fel vorba, căci cetluirea lor în împrejurările din răstimpul nopții era la urma-urmei o nemăsurată samavolnicie, care lovea nemijlocit în el şi închipuia o amarnică încălcare a legămintelor încheiate cu o zi în urmă. Deci, dintru început, slobozirea nu putea fi altfel gândită decât cu reaşezarea oştenilor în drepturile de mai înainte, se încrâncenă spătarul cu înverşunare.

- În beciul în care se află se bucură de toate drepturile pe care şi le-ar fi putut dori în acel loc! zâmbi subțire ardeleanul.

Material cu drept de autor

Simțindu-se luat peste picior, Diicu se înfierbântă şi se dezlănțui într-o cuvântare întinsă despre chipul cum vede înfăptuită cârmuirea şi gospodărirea târgului prin oştile izbăvitoare înfrățite. Îşi luase într-atâta avânt, încât nu îngădui unui olăcar să-i şoptească la ureche nişte ştiri grabnice, pe care generalul le bănui ca fiind legate de peripețiile întâmpinate de logofăt în preumblarea sa spre palat. Kemény se bucură de înflăcărarea celuilalt şi făcu tot ce-i sta în puteri ca s-o sporească, căci îi răpea acestuia timpul în care mai putea face ceva pentru a preîntâmpina schimbările care se petreceau în târg.

„Logofătul cred că a ajuns în ulița Sfânta Vineri şi nu mai are decât o aruncătură de băț până la Poarta Dragonilor, pe unde urmează să intre la Curte!" cugetă în sine generalul, taman când în uşa cortului îşi făcu apariția un bărbat cu nasul coroiat şi subțire ca un cioc de bufniță şi ochii mici, vicleni şi răi. Deşi îl mai văzuse de câteva ori, nu ştia cine este şi nici ce hram purta la spătărie. Clocotind, noul sosit, care nu era altul decât Vasile din Corcova, făcu semne desperate spre Diicu, cercând astfel să-i atragă luarea aminte. Kemény, bănuind despre ce putea fi vorba, se îngrijoră, temându-se că spătarul, devenind atent de astă dată, i-ar putea lua în seamă ieşirea. Însă asemenea lucru ar fi scos înainte de vreme din nemişcare pe cei din tabăra munteană, stricându-i jocurile.

Marele spătar nu se întrerupse din avântata-i cuvântare, dar privi spre vtori spătarul Barbu Filişeanu, aflat alături, şi-i făcu semn din ochi spre Vasile, îndemnându-l prin aceasta să-l cerceteze pe noul venit. Noul sosit, cum nu se simțea în largul său sub privirea cercetătoare a lui Kemény, care se întorsese în parte spre el, îl apucă pe Filişeanu de braț şi-l trase după perdeaua care căzu în urma lor. Diicu, atent la ei, pierdu şirul spuselor pe care tocmai le însăila şi se împotmoli, făcând după aceea încercări

Material cu drept de autor

deznădăjduite, dar neizbutite, de a se înturna cu aceeaşi înfierbântare la cugetările de mai devreme.

Nu trecură decât câteva clipe şi vtori spătarul reintră şi, ocolindu-l duşmănos pe general, se aplecă la urechea stăpânului său. Îi arătă în câteva vorbe că Gheorghe Ştefan îşi părăsise casa şi însoţit de un numeros alai, alcătuit din mai multe sute de boieri şi oşteni, se îndrepta spre Curtea Domnească. Pâlcul de oaste care trebuia să-l prindă, văzând mulţimea însoţitorilor şi mulţimea de oşteni ardeleni risipiţi pe uliţe, care pe măsură ce alaiul trecea de ei i se alăturau, înşiruindu-se în urmă-i, nu îndrăznise să-şi împlinească îndatorirea, socotind că oricum nu avea sorţi de izbândă. Deznădăjduiţi, fruntaşii steagului cereau neîntârziate deslușiri asupra a ceea ce aveau de făcut mai departe. Alaiul ajunsese deja prin capătul uliţei Sfânta Vineri şi nu mai avea decât o aruncătură de băţ ca să ajungă la palat.

Pentru Diicu fu o lovitură ca de trăsnet. Se făcu dintr-o dată palid, iar buzele i se strânseră ca baierele unei pungi.

- Vânzare! răbufni el sărind din jilţ, gata să-l apuce pe oaspete de piept.

Acesta, făţărind o deplină neştiinţă, îl privea cu nedumerită seninătate. Diicu se învârtea tot mai furios şi mai pornit în jurul ardeleanului şi-l împroşca viforos cu învinuiri şi sudălmi. Acesta însă, izbutind să-şi păstreze cumpătul, respinse cu potolită demnitate toate învinovăţirile, arătând că, de vreme ce se afla aici, nu i se putea pune în seamă vina că ar avea ştiinţă de ceea ce întâmpla pe afară şi nici că ar avea vreun amestec în cele petrecute în cine ştie care alt colţ al cetăţii de scaun. Oricum făgădui că va cerceta cele întâmplate şi va lua cuvenitele măsuri.

- Ce măsuri?! îl repezi spătarul. Îţi baţi joc de mine?!

Material cu drept de autor

Kemény înțelese că dacă va mai întârzia lucrurile se puteau întoarce împotrivă-i, căci nu era cu neputință ca gazda, tot mai orbită de mânie, să uite de rupturile şi încurcăturile pe care ieşirea sa le-ar putea pricinui în bunul mers al legăturile dintre cei doi voievozi, şi mânios ar putea să-l cetluiască, sau chiar mai rău. Drept care plecă în pripă, chipurile, să cerceteze pârele făcute, şi câteva clipe mai târziu nu se mai văzu decât norişorul de praf care se înălța în urma sa şi a neînsemnatei sale străji.

Izbucnirea de furie a marelui spătar, deşi mai clocotitoare decât oricare alta din ultima vreme, trecu totuşi destul de repede mulțumită linguşitorilor săi, care-i dovediră că aşezarea potrivnicului său la palat nu avea prea mare preț. Izbânda lui Gheorghe Ştefan nu închipuia decât cel mult o bucurie sufletească, o plăcere alinătoare, un câştig în lumea simțirilor, care de aceea nu avea cu adevărat însemnătate în întrecerea dintre ei. Ungerea era hotărâtoare, ori pe aceasta aveau încă mijloace ca s-o poată împiedica!

E adevărat că logofătul pornise, după cum îi înştiințară iscoadele, un numeros pâlc de oaste după mitropolit, în aceiaşi noapte cu ei. Dar olăcarii lor vor sosi oricum înaintea potrivnicilor la Secu şi era cu putință ca să-l înduplece pe bătrânul ierarh să încline talgerul spre partea lor, prinzându-se în jocul iscusitelor amânări pe care-l doreau. Chiar dacă moşneagul nu cădea la înțelegere cu ei, nelăsându-se înfricoşat, nădejdile nu erau pierdute. Oştenii puteau să-l zăvorască în chilia sa, ținându-l sub pază severă, nelăsându-i cale de scăpare. Dacă oştenii pâlcului potrivnic s-ar fi arătat mai puternici, răpindu-l pe bătrân, lucrul nu închipuia nici el o poticneală fără ieşire. Înştiințați din vreme, oamenii lui Diicu puteau tăia cu forțe sporite calea celorlalți, redobândindu-l pe arhiereu.

Ori fără acesta nu era cu putință nici un fel de încoronare, încât nu numai că le era lesne să țină lucrurile în

Material cu drept de autor

loc cât le era voia, dar pe deasupra, strângându-l puțintel cu uşa pe Preafericit, îl puteau sili să lucreze pentru ei, ungându-l pe Diicu în Mânăstirea Trisfetitelor, aflată chiar în hotarul taberei lor, corturile oştenilor ajungând chiar până la temelia zidurilor împrejmuitoare ale aşezământului. Ori acesta era socotit ca fiind domnesc, iar în ultimii ani, slujise şi de adăpost mitropoliei. Deci le sta la îndemână până şi o biserică potrivită pentru desfăşurarea solemnităților! De palat nici nu aveau nevoie! Logofătul îl dobândise degeaba.

Şi, deşi în toate bisericile din cetatea de scaun se trăgeau clopotele în cinstea aşezării logofătului la Curte, de bună seamă din porunca acestuia, marelui spătar îi renăşteau nădejdile. Aerul vuia de dangăte de preamărire a vrăjmaşului, dar Diicu socotea că jocul nu era încă isprăvit, că zarurile nu erau încă aruncate. Mişcarea făcută de potrivnic era departe de a hotărî soarta biruinței. Răspunsul său, care va urma foarte curând, va fi pe măsură, ducând la o deplină răsturnare a stărilor! Prinderea mitropolitului era o plată pe care o datora logofătului şi la care acesta desigur că nu se aştepta. Va fi de bună seamă o lovitură nimicitoare pentru potrivnicul său.

Căpitanul Grumăzea Lozonschi, aflat şi el de față la sfat, nu le împărtăşea însă încrederea şi încântarea, cel puțin legat de cea din urmă socotință a lor, căci şi de această dată avea de gând să-şi împlinească neîntârziat îndatoririle de iscoadă, ceea ce preîntâmpina orice pălitură neaşteptată pentru ai săi! Aceştia vor fi preveniți încă înainte ca primul oştean muntean să iasă din târgul Iaşilor, spre a tăia calea pâlcului aflat în slujba logofătului.

Bucuria le fu un pic umbrită de vtori spătarul Barbu Filişeanu, care, amintindu-şi de amenințările lui Kemény de a-l înştiința pe crai şi pe Matei vodă asupra celor care se petreceau în cetatea de scaun de pe Bahlui, se întrebă dacă aceste pâre nu le vor stânjeni plănuirile.

Material cu drept de autor

Marele spătar flutură însă a lehamite din mână, alungând grijile de acest soi:

- Crezi că Măriei Sale, prea cinstitul meu unchi, nu i-ar fi pe plac unirea țărilor româneşti sub un singur schiptru? Sau îți închipui că ar fi nemulțumit dacă ar deveni şi ocrotitorul Moldovei?! Nicidecum! El însuşi, neîndrăzneț din fire, precum îl ştiți, desigur că n-ar fi cutezat nicicând una ca asta. Şi, ca să-şi îndreptățească şovăiala şi temerile, s-ar fi grăbit să le dovedească tuturor că cele două împărății învecinate, cea turcească şi cea leşească, chiar de sunt la cuțite, ar trece repede peste gâlcevile care le despart şi şi-ar da neîntârziat mâna împotriva celui ce-ar cuteza să făptuiască o înfrățire a meleagurilor dintre hotarele lor. De, cugetare de om fricos... Dar dacă i se oferă totul de-a gata, crezi că va zice nu?! E de ajuns să-i punem, pe el şi pe crai, în fața lucrului împlinit şi nici unul nu va mai cârti, luând de bune cele făurite de noi! trâmbiță el plin de încântare, potopit de încuviințările linguşitoare ale alaiului său.

Se hotărî deci să se ciocnească un potir pentru izbânda noii plănuiri de spulberare a nădejdilor lui Gheorghe Ştefan prin cetluirea mitropolitului. Slujitorii aduseră în grabă ulcele şi cupe de argint pe frumoase tăvi de lemn cu marginile măiestrit cioplite. Pe rând Diicu, Barbu Filişeanu şi Vasile din Corcova, mai apoi mulți alții, rostiră frumoase urări, împletite cu laude sforăitoare, împănate de îngâmfare.

Căpitanul Grumăzea, încă neobişnuit cu obiceiurile de la spătărie, era năucit de această neaşteptate schimbare a stărilor sufleteşti, fără o trecere mai înceată, firească, de la furia cea mai nimicitoare la o tihnită încântare şi mulțumire de sine. Dar cel mai greu se putea deprinde cu firea schimbătoare, bănuitoare, parcă mereu la pândă, a lui Diicu. Acum abia băgă de seamă cum, la fiecare urare care se făcea, printr-o rotire în cerc a privirii, căuta să-i descopere

Material cu drept de autor

pe aceia care ar fi dovedit mai puțină râvnă, sau ar fi ridicat la mai mică înălțime potirul – semne care le socotea pesemne o neîndoioasă dovadă de credință şi de minunare. Având simțământul că şi el e privegheat, deşi i se părea stânjenitor, căpitanul se străduia din răsputeri să țină pasul cu ceilalți, ba chiar să-i întreacă, osebindu-se din mulțime nu numai prin aridicarea brațului cu care vântura ulcica, ci şi prin pofta şi graba cu care golea cuprinsul, care, la drept vorbind, nu-i displăcea de fel şi, de dragul licorii sorbite, suferi cu destoinicie şi cealaltă parte a praznicului, până la capăt, în ciuda tuturor cuvântărilor sforăitoare şi pătimaşe.

Încheierea acestei privelişti de avântată beție a cugetelor, prin neaşteptatul ei, făcea parte dintre trăirile cu care căpitanul Grumăzea se putea obişnui cu greu. După ce glumise şi se veselise cu toții dimpreună, dintr-o dată marele spătar înalță potirul său de argint aurit, parcă spre a bea, dar îl opri în fața ochilor. După ce-l pironi o clipă cu o privire încruntată şi împietrită, îl izbi, cu o mişcare fulgerătoare, de pământ. Dar o făcu cu o asemenea forță sau furie – era greu de osebit între cele două înțelesuri –, încât vasul se turti în parte. Apoi, înştiințând dojenitor paicul încremenit alături să-i aleagă cu mai mare grijă blidăria, se trase în despărțitura alăturată a cortului, care-i slujea de iatac, lăsându-i pe toți buimaci. Veselia şi râsul se curmară pe dată. Ciudat era că nimeni nu înțelese până la urmă ce se petrecuse, ce anume îl putuse supăra într-atâta pe spătar. Diicu îi apăru căpitanului moldovean ca având o fire peste măsură de nestatornică şi prăpăstioasă, cu ieşiri de tot neaşteptate, încât, adevărul era că, în fața sa, nu te puteai simți niciodată liniştit.

Totuşi purtarea lui Diicu nu era chiar lipsită de noimă, după cum s-ar fi putut crede în urma acestei întâmplări. Dacă cineva ar fi fost în stare a desluşi şiragul de judecăți din spatele purtării sale neobişnuite, poate că i-ar fi dat chiar dreptate, cele petrecute nefiind nici pe departe o

Material cu drept de autor

oareşicare sminteală. Taman când dădu să soarbă potirul până la fund, ținându-l întâmplător în dreptul ochilor, desluşi capul unui şarpe sub degetul cel mare, împletit într-o țesătură de vrejuri măiestrit lucrate, care împodobeau pereții vasului. Fu străbătut de o înfiorare pe care nu şi-o putu stăpâni, căci lighioana îi aminti de şarpele lui Moise, care era, nici mai mult, nici mai puțin, decât pecetea ciumei! Ori el ținea în mână acest amarnic însemn, într-o țară în care urmele năprasnicei molime nu se stinseseră încă! E drept că potirul era făurit din argint, deci dintr-un madem[28] care, după părerea cunoscătorilor, te ferea de molipsire. Deci era meşterit şi ales după porunca sa, anume ca să-l păzească de spăimântătoarea primejdie; dar avea totuşi scos la vedere nenorocitul semn al bolii care-l îngrozea peste măsură. Superstițios din fire, fu subjugat de chipul care-i fu dat să-l descopere şi se întrebă dacă semnul nu ştergea puterea ocrotitoare a prețiosului potir. Cum, în temeiul prejudețelor sale, răspunsul i se păru că-i îndreptățeşte temerea, avu o neaşteptată răbufnire de apărare, neîntrevăzută şi neînțeleasă de ceilalți, care nu aveau cum să-i ghicească lanțul de judecăți. Datorită acestei necunoaşteri a întortocheatelor cugetări ale spătarului, izbucnirea aprigă şi neaşteptată păru tuturor fără de pricină, ceea ce dădu naştere la mulțime de răstălmăciri, cea mai mare parte a lor nedrepte, socotindu-i purtarea legată de un soi de sminteală care l-ar fi lovit aşa din senin.

*

Kemény, văzându-l pe Gheorghe Ştefan ajuns cu bine la Curte, se grăbi să-şi țină făgăduiala făcută lui Diicu, de care acesta nici nu voise să audă, şi slobozi pe dată oştenii munteni din beciurile palatului, ba le înapoie şi

[28] Metal.

Material cu drept de autor

uneltele de luptă, dar numai după ce îi scoase dincolo de porțile Curții domneşti. O făcu în mare grabă, căci avea numai de câştigat, întrucât înlătura unul din pretextele de care Diicu se putea lega spre a-l sâcâi. Pe deasupra scăpa şi de povara de a-i hrăni pe prinşi din merindele sale.

Sosirea lor în tabăra lui Diicu înnegură din nou cugetele cârmuirii muntene. În temeiul acestei hotărâri spătarul era silit să recunoască preschimbările petrecute în răstimpul nopții în stăpânirea Curții. Totuşi harța dintre căpetenii nu încetă, căci pricini de noi gâlcevi se puteau afla oricând şi oricâte. Era îndestulător ca să dorească cineva a le căuta! Neguțările fură luate de la capăt mai ales în legătură cu paza Curții, vel spătarul străduindu-se să recâştige locul pierdut. Kemény, încredințat că după răvaşul trimis craiului său, acesta îşi va da încuviințarea la orice hotărâre pe care ar lua-o, rămase neclintit, împotrivindu-se, când repezit, când plin de curtenie, oricărei împăciuiri prielnice lui Diicu.

Privindu-i pe oştenii sloboziți cum treceau prin fața sa cu capetele plecate, întrucâtva mai potolit, marele spătar îi împroşcă doar cu ocări, părându-i însă rău că în oastea valahă fusese părăsit strămoşescul obicei roman al decimării. El l-ar fi reîntors cu plăcere între obiceie, cum singur va zice față de cei ce-i stăteau alături.

Dar nici nu isprăvi bine cu cei veniți de la Curte, că îl zări pe Barbu Poenaru că intră în tabără dinspre hanul Trisfetitelor. Fusese trimis dimpreună cu câțiva spătărei ca să-l caute pe patriarhul Macarie al III-lea al Antiohiei, arhiereu din îndepărtatul Levant, venit de curând în ospeție în Moldova, care în acea clipă se afla adăpostit la Mânăstirea Sfântul Sava din Iaşi. Boierul urma să-l iscodească pe înaltul chiriarh spre a vedea în ce măsură şi de partea cui era plecat să sară, dacă s-ar fi ivit prilejul ca el să-l ungă pe viitorul domn. Arhiereul se găsea de câteva luni la Iaşi, fiind oaspele lui Vasile Lupu; acesta, spre a-şi spori

Material cu drept de autor

faima în lumea pravoslavnică – al cărei ocrotitor, cu nemăsurată mândrie, se grozăvea a fi –, îi făgăduise să plătească toate datoriile, deloc puține, ale scaunului pe care-l păstorea. Neașteptata prăbușire a ocrotitorului abia găsit îi năruia însă nădejdile pe care şi le pusese în această călătorie trudnică. Cel pe care-l preamărise până atunci ca urmaş al măriților chezari bizantini fugise iepureşte, ca un laş. Iar acum arhipăstorul nu numai că vedea zvântându-se milioanele de dinari făgăduiți, ci ajunsese să se teamă şi pentru propria-i viață, trăind săptămânile din urmă în mare cumpănă şi cumplită spaimă.

Cu toate străduințele sale, lui Barbu Poenaru îi fu cu neputință să obțină îngăduința de a fi înfățişat înaltului ierarh. Monahii mânăstirii Sfântul Sava – unde acesta era găzduit – şi călugării răsăriteni musafiri îi lămuriră că Preafericirea sa nu putea fi tulburat de la sfânta țărmonie pe tocmai o îndruma, aceasta nesuferind nici un fel de întrerupere. După ce în zilele dinainte fuseseră pisate mirodiile trebuitoare, în chiar acea dimineață de luni, cu care începea Săptămâna Sfântă, purceseră la gătirea Sfântului Mir, trudă care le va răpi de bună seamă cel puțin trei-patru zile, căci fiecare câtime a licorii trebuia fiartă de nu mai puțin de cinci ori, ceea ce nu era de fel uşor!

Pesemne spre a-l convinge de adevărul spuselor lor şi pentru a-l îndupleca astfel să plece, i se făcu totuşi hatârul – cu totul neobişnuită pentru un mirean – de a-l lăsa să privească furişat, prin uşa puțin întredeschisă a cuhniilor, o frântură a ritului acestei tainice sfințiri. Nu văzu decât un întreg sobor de arhierei şi preoți în odăjdii lucitoare, care, înghesuindu-se în odaia prea strâmtă pentru numărul lor, făcuseră cerc în jurul vetrei şi citeau cu isoniri mlădioase sfintele Evanghelii asupra oalelor care clocoteau pe foc. Voind să ştie care dintre ei e patriarhul, i se atrase atenția asupra unui bătrân stafidit, care stătea în fața unui tetrapod.

Material cu drept de autor

Potcapul, învăluit de o camilafcă bogată, tras adânc peste frunte, nu lăsa să i se vadă decât ochii adânci, ageri şi senini, nasul mare, osos şi coroiat, o barbă căruntă şi zburlită, ce-i cădea în smocuri peste piept şi vârfurile unor plete zbârlite care scăpau în părți de sub pânză, prin dreptul obrajilor.

De bună seamă monahii sfântului locaş nu credeau în statornicia noii cârmuiri, cu atât mai mult cu cât aceasta, pe de-o parte nu reuşise să se înstăpânească pe deplin, iar pe de alta, de zile întregi, lăsase de izbelişte lupta nemijlocită împotriva lui Lupu, care călătorea netulburat spre adăpostul său de miază-noapte. Din această pricină nu doreau să-l amestece pe patriarhul oaspe într-o înfrățire care-i putea ştirbi bunul renume. Dar văzând că altfel nu pot scăpa de Poenaru, îi înlesniră o întrevedere cu arhidiaconul Damascului, Alepului şi al tuturor țărilor arabe. Acesta, ca fiu şi grămătic al înaltului arhipăstor, putea fi socotit, pe drept, purtătorul său de cuvânt.

Intr-o chilie putură sta de vorbă în voie, deşi se vedea cât de colo că chiriarhul căuta să scurteze cât mai mult întrevederea, căci nu se aşezase, anume ca să nu-l poftească nici pe musafir să ia loc. Boierul, cunoscător al limbii greceşti, singura prin care se putea înțelege cu străinul, fără a mai sta pe gânduri, îşi spuse răspicat păsul, rugându-l pe arhidiacon ca să pună o vorbă pe lângă tatăl său spre a-l îndupleca să ocârmuiască ungerea şi încoronarea vel spătarului Diicu Buicescu ca domn al Moldovei, căci – după cum se grăbi să-l încredințeze – „toată suflarea din Moldova îl iubeşte şi-l doreşte!"

Auzitorul, un bărbat bine făcut, tuciuriu şi buzat, în vârstă de cel mult douăzeci şi cinci sau douăzeci şi şase de ani, era vădit pus în încurcătură. Era hotărât să nu se învoiască în vreun fel cu oaspele, dar trebuia să o facă în chip prevenitor, cu iscusite şi viclene desluşiri, spre a nu întărâta pe rugători, care, asupra armelor fiind, dacă s-ar fi

Material cu drept de autor

socotit jigniți, puteau deveni năprasnici sau chiar sângeroşi. Călătorii se găseau la urma-urmelor la cheremul lor, mijloace prea temeinice de a se apăra neavând. Drept care o luă pe departe şi-l încredință că nu se îndoieşte că, în ce privea dorințele țării, lucrurile se înfățişau taman aşa cum îi fuseseră zugrăvite şi le dori din inimă să biruiască pe deplin. Dar biserica e mai presus de trecătoarele şi prea lumeştile tulburări ale stăpânirilor mireneşti şi nu se cade ca un înalt chiriarh să se îngemăneze cu o tabără sau cu alta. El trebuie să fie rece şi nepărtinitor ca Dumnezeu însuşi, deasupra patimilor omeneşti, deasupra trufiei, a încrâncenatelor încleştări, dincolo de bine şi de rău. Ori nu i se putea cere unui ierarh de asemenea talie să coboare din înălțimile acestea celeste, spre a se învălmăşi în lupte şi încăierări, laolaltă cu toți poporenii învrăjbiți. Apoi ei erau străini de aceste locuri, nu cunoşteau limba țării, obiceiurile, nu ştiau ce se cuvine şi ce nu, ce este pe aici legiuit şi ce nu, căci orice meleag îşi are deprinderile şi obiceiele sale, atât de deosebite de la un loc la altul. În sfârşit, preafericitul patriarh, neobişnuit cu asprele vremuieli ale Moldovei, era suferind, starea sănătății, la care se adăugau şi poverile vârstei, neîngăduindu-i să părăsească mânăstirea. Apoi şi ulițele deveniseră nesigure, iar viața sa prețioasă nu putea fi pusă în primejdie. Pe deasupra în aceste zile părintele său nu putea fi smuls de lângă vatra unde se fierbea Sfântul Mir, căci, dacă ritul era tulburat, licoarea îşi putea pierde din misterioasa ei tărie...

Şi înşirarea poate ar fi mers mai departe, dacă Poenaru, care-şi pierduse răbdarea, n-ar fi întrerupt-o. Neînvoirea era desluşită, iar pretextele, vădit căutate, nu aveau nici o însemnătate. Acum altceva se cuvenea să afle fără de întârziere, şi anume dacă nu cumva patriarhul ar fi fost plecat să slujească pe potrivnici. Ca urmare boierul arătă că mai există un petitor al scaunului țării, un divanit

Material cu drept de autor

trufaş şi hapsân, care, ca ființă josnică ce se afla, îşi viclenise stăpânul, pe slăvitul Vasile vodă Lupu.

În lunile dinainte arhidiaconul avusese prilejul să-l întâlnească nemijlocit pe cel de care se făcea vorbire, aşa că nu avea nevoie de toate lămuririle acestea spre a şti cu cine avea de a face. Îl cunoştea pe Gheorghe Ştefan, nu numai ca boier foarte bogat, dar şi ca obraz deosebit de ales, şi om peste măsură de învățat. Totuşi nu dădu vreun semn de nerăbdare şi nici nu încercă să-şi arate vreo îndoială față de zisele vorbitorului. Bănuind întrebarea care i se pregătea, întrebare deloc plăcută, îşi iscodi mintea în căutarea unei iscusite viclenii, care să-l scoată din impas. Trebuia să găsească nişte cuvinte lunecoase, care să-i îngăduie să scape ca un peşte din țesătura încurcată a acestui hățiş de năzuințe potrivnice.

- Oare, dacă acest ipochimen va cădea la picioarele Sfinției sale spre a-l ruga să-i împlinească pofta, ce răspuns va primi? îl luă repede Poenaru pe celălalt. Voia astfel să-l silească să mărturisească limpede şi răspicat ce gând aveau, nemailăsând loc la înțelesuri în doi peri, ori şirete ocolişuri. Se cam săturase de vicleniile mieroase ale harapului.

- Cum vă puteți închipui că un ierarh de asemenea talie ar putea avea două răspunsuri la aceeaşi întrebare, din orice parte ar veni aceasta?! susură atins tânărul diacon.

Poenaru, care nu dorea să trezească oarece vrăjmăşie, socoti că păstrarea unor legături binevoitoare este de dorit chiar şi în lipsa unui reazăm adevărat, de aceea se grăbi să-i ceară iertăciune şi, mulțumind pentru făgăduielile făcute, îşi arătă credința că aceste sunt vrednice de toată prețuirea, că nu mai e încercat de vreo îndoială, că se poate întemeia deplin pe ele.

Stăruitoarea repetare a încrederii în făgăduielile făcute era mai degrabă o dovadă de îndoială, dar

Material cu drept de autor

arhidiaconul Paul – căci acesta îi era numele –, deşi puțin zădărât de acest lucru, se plecă în semn de cuviincioasă binețe spre oaspele care se trăgea spre uşă.

Diicu, care asculta istorisirea trimisului său, deşi se aştepta la o tăgadă, se simți totuşi puțin înciudat.

- Lumea piere, noi ne dăm de ceasul morții, iar popii fierb ulei în ison de bucoavne! mârâi el duşmănos.

- E drept că patriarhul nu ne este de nici un folos, dar prin făgăduiala de a sta de-o parte, pe care i-am smuls-o, nu-i va sluji nici logofătului la ceva! se grăbi Barbu Poenaru să scoată la vedere câştigul pe care-l adusese spătarului prin sârgul său.

- Numai de s-ar ține de cuvânt, moşneagul! bombăni din nou spătarul. Cu popii ăştia nu poți fi niciodată sigur... Ş-apăi el nu s-a legat în nici un fel... Doar fecior-său aruncă niscai vorbe...

Diicu n-ar fi trecut atât de uşor peste această întâmplare – care nu putea fi totuşi socotită o neîmplinire, dar care nici drept izbândă nu putea trece –, dacă ar fi ştiut că deputația lui Gheorghe Ştefan, chiar în acea clipă, era întâmpinată cu mult mai mare prețuire decât trimişii săi, şi pe deasupra chiar de patriarh, care de astă dată se putuse smulge de lângă cazanele sale fierbânde. (E drept că iscoadele vor aduce la ştiința sa aceste mărunțişuri, dar lucrul se va petrece mult mai târziu, când el nu va mai avea nici o însemnătate. Oricum Diicu nu-i va ierta vreodată prelatului această pângară.)

Gheorghe Ştefan se gândise în chip firesc şi el să se slujească de patriarh, dar, spre deosebire de Diicu, nu trimise la el un singur împuternicit cu rang de a doua mână, şi nişte însoțiri şi mai sărmani, ci îi înfățişă o întreagă deputație de boieri de starea întâia, mulți având, încă din vremea domniei apuse, dregătorii însemnate. Pe deasupra aceştia nu veneau cu mâna goală, ci aduceau cu sine galbeni

Material cu drept de autor

sunători, care trebuiau să întărească făgăduielile de prietenie, de bunăvoință şi de prețuire osebită, simțăminte pe care logofătul le încerca, chipurile, față de înaltul chiriarh venetic.

În fața atâtor dovezi de cuviință şi mărinimie şi mai ales la aflarea veştii că Gheorghe Ştefan luase scaunul domnesc în stăpânire, aşezându-se la palat, împotrivirea monahilor fu mult mai mică, arhidiaconul Paul al Alepului, al Damascului şi al tuturor țărilor arabe, făcându-şi mult mai repede apariția. Ba, de astă dată, chiar patriarhul putu fi răpit câteva clipe de la cititul Evangheliilor, fără a aduce vreo daună licorii pe care o descânta.

Dar, în ciuda tuturor acestor osebite semne de îndatorare, răspunsul fu în cele din urmă acelaşi. Ierarhul oaspe privea cu bunăvoință noii cârmuitori şi sârgul lor de a ferici norodul moldovean, dar nu se putea învoi cu nici un fel de amestec în datinile țării. (De altfel folosirea pluralului când vorbea de „noii cârmuitori şi de sârgul lor" nu avea acum – în aceste împrejurări – doar înțelesul semnului de cinstire cuvenit unui cap încoronat, acel plural de preamărire; deci nu avea rostul unei simple înşirui de cuvinte poruncite de canoanele ighemoniconului de Curte, obişnuite la acea vreme şi nu izvora dintr-o bunăcuviință care se întrecea pe sine. Ci el avea un înțeles aparte, dorindu-se dovada unei recunoaşteri a stării încurcate a lucrurilor, adică a viețuirii laolaltă a încă cel puțin două stăpâniri, cea munteană şi cea ardeleană, alături de cea a logofătului.)

După ce fură încredințați că acelaşi răspuns îl va primi şi Diicu – asupra vizitei deja desfăşurate a mijlocitorilor acestuia păstrându-se o deplină tăcere –, boierii plecară, dacă nu mulțumiți, cel puțin liniştiți. Marele logofăt, răsucindu-şi vârful mustății groase şi ascuțite, ce-i ajungea până aproape de falca de jos – căci obrazul şi-l

Material cu drept de autor

purta ras –, fu cu totul dezamăgit. După câte daruri vârâse în această negutare, s-ar fi aşteptat la mai mult.

- Cred că bătrânul nădăjduieşte să nu dăinuim prea îndelungă vreme! Se amăgeşte că Lupu se va întoarce şi nu vrea să-l supere, că de... nu vrea să dea greş cu dobânditul pomenilor care i-au fost făgăduite... Dacă s-ar fi înfrăţit cu noi, poate îl ajutam chiar eu să-şi plătească datoriile scaunului său arhieresc... Dar aşa, mai va... bombăni el supărat.

Nici împrejurarea că după numai câteva ceasuri, ca să-l răsplătească pentru plocoanele primite, patriarhul îi trimise la rându-i unele daruri prin feciorul său, nu-l împăcă pe Gheorghe Ştefan. Totuşi mulţumi binevoitor pentru micuţa raclă cu pereţii încrustaţi, în care se păstrau fărâme de oscioare – moaşte sfinte ale unui mucenic preaslăvit –, pentru punga minunat cusută cu mărgele colorate în care se păstra o aşchie din crucea mântuitorului, cât şi pentru celelalte odoare nu mai puţin preţioase! Dar dacă, cu toate năzuinţele puse în ele, cercările de pe lângă Macarie fuseseră începute de amândouă părţile fără nădejdea vreunui folos, neamestecul său fiind în bună măsură de aşteptat, din partea mitropolitului Varlaam, care întrupa biserica locului, se aşteptau şi unii şi ceilalţi la mult mai mult.

Acesta deci, ca pământean şi în căderea sa de cea mai înaltă puternicie a ţării după Domn, era dator să privegheze asupra ţărmoniei de încoronare. Fiind un preaînvăţat cărturar, Sfinţia sa era atât de bine văzută în lumea pravoslavnică încât, cu mai bine de o duzină de ani în urmă, ţintise a dobândi chiar scaunul patriarhal de la Constantinopol[29]. E drept însă că faptul nu se datora numai însuşirilor sale, ci şi reazămului şi cheltuielilor fălosului voievod Vasile Lupu, setos de a lăţi în afara ţării faima numelui său. Ori toate aceste dovezi ale renumelui de care

[29] Evenimentul se petrecuse în anul 1639.

Material cu drept de autor

se bucura îi împrumutau bătrânului ierarh o măreție care trezea sfiiciunea în cei care cercau a se apropia de el, iscând simțământul că se află în fața unei ființe de neatins.

Olăcarii lui Diicu sosiră la mânăstirea Secu încă de luni seară, cu ceva vreme înaintea orei vecerniei, iar fruntaşul lor fu primit fără oprelişti, din dorința de a afla ştiri proaspete din Cetatea de scaun, deşi bătrânul ierarh, om de încredere al lui Vasile Lupu, nu-i putea socoti prieteni pe cei care-i uzurpaseră ocrotitorul. Pe deasupra chiar se temea de ei, ştiindu-se vinovat de prinderea Ciogoleştilor. Cu inima strânsă, îi îngădui totuşi căpeteniei trâmbei de călăreți să i se înfățişeze. Aceasta îl găsi aşezat într-o strană, în fundul unei chilii; era îmbrăcat în veşmânt simplu, călugăresc, fiind străjuit şi susținut din părți de doi tineri monahi, căci se văita din pricina unor dureri chinuitoare pe la încheieturi, care-l împiedicau să se mişte în voie. Dacă trupeşte era sfârşit, mintea îi rămăsese osebit de ageră. Prin urmare putu ocoli cu dibăcie povestea ungerii şi a încoronării, ba, fățărindu-se, dădu chiar semne de bunăvoință spre a îndemna pe olăcar la vorbă, încât să-l poată descoase pe îndelete asupra celor petrecute în ultimele zile la Iaşi.

Când socoti că celălalt şi-a descărcat sacul cu ştiri, fără să-l mai lase să-şi însăileze cuvântarea îndelung gătită cu gând de a-l îndupleca să-l ungă pe Diicu, ceea ce era, la urma-urmei, îndatorirea cu care i se înfățişase, îi spuse răspicat că bănuieşte pentru ce a venit, dar că el nu se va alătura niciodată unor răzvrătiți. Hainia nu a fost şi nu este unul din meşteşugurile sale, el nu poate muşca mâna care l-a hrănit. Erau străvezii vinuiri aduse logofătului, aridicat după ştiința sa ca petitor al scaunului de nişte venetici de nimeni doriți.

Solul se grăbi atunci să arate că el nu vine în numele răzvrătitului, la mijloc fiind o nemăsurată îngăimăceală! Dimpotrivă, lămuri el, ei îl osândeau pe

Material cu drept de autor

logofătul pus pe căpătuială, aşa cum de altfel face şi Preafericirea Sa! Desluşirea îl descumpăni cu totul pe mitropolit încât, cu toată nerăbdarea de a primi depline desluşiri, răbdă lungile-i bâiguieli despre datina înfrăţirii românilor de pretutindeni, despre obârşia latină a acestora, despre istoria lor îngemănată, neînţelegând unde voia să ajungă până la urmă oaspele. Când în sfârşit acesta arătă că marele spătar muntenesc, Diicu Buicescu, nepot al preamăritului domn Matei vodă Basarab şi urmaşul său la scaunul Ungrovlahiei, în temeiul acestor datini de care făcuse mai devreme vorbire, doreşte să se ungă voievod al Moldovei, răsuflă uşurat. Pare-se că logofătului vânzător i se înfundase în sfârşit; primise răsplată după fapta sa josnică, îşi zise bătrânul, râzându-şi în barbă.

- Păi dacă stăpânul tău ţinea atât de mult la unirea neamului nost într-o singură ţară, atunci de ce nu s-a alăturat măritului Vasile voievod! Acesta doar nu voia nici el altceva atunci când, odinioară, a călcat hotarul la Milcov, spre a veni în ţara voastră!

- Bine, dar vel spătarul Diicu ar vrea ca să-i pice lui în seamă cinstea acestei înfăptuiri... bâigui omul încurcat.

- Deci nu e vorba numai de nevoinţele şi de dorinţele unui norod oropsit, ci mai degrabă s-ar părea că la mijloc este niscaiva sete de putere, ceva trufăşie şi multă, multă fală... Când domnul legiuit al ţării a cugetat şi chiar a încercat a făptui asemenea lucruri m-am alăturat lui fără a pregeta. Unor uzurpatori însă nu le recunosc acest drept!

Bătrânul ierarh – ajutat de monahi – se sculă cu greutate din jilţul în care şezuse cât ţinuse întrevederea cu solul. Nu era de ajuns că era apăsat de povara a vreo şaptezeci de ani, dacă nu mai mult chiar; dar pe deasupra, de câţiva ani, suferea îngrozitor şi din pricina unor vătămături dureroase ale încheieturilor, care-l ologeau de-a binelea.

Material cu drept de autor

Neputându-se mişca, ultima vreme şi-o petrecuse mai mult în pat. Cei doi tineri monahi, care-i stăteau anume în preajmă ca să-i fie de reazem, îl sprijiniră de subsiori, ajutându-l să păşească. Purtat astfel aproape pe sus, mitropolitul părăsi plin de vrednicie şi de măreţie odaia. Întorcându-se din uşă, mai rosti a neîncuviinţare şi plin de dispreţ:

- Dacă stăpânul tău vrea o coroană, atunci să şi-o făurească singur, dacă poate!

Deşi înserarea se aşternea grăbită asupra văii pârâului Secu, olăcarul nu îndrăzni să rămână peste noapte între zidurile sfântului locaş, deşi câteva ore de hodină într-un aşternut curat i-ar fi prins bine. Văzuse însă că sfinţii monahi i se arătau peste măsură de vrăjmaşi şi se temu că, întârziind printre ei, sub stăpânirea supărării, aceştia l-ar putea arunca în vreun beci, spre a-l da mai apoi pe mâna oamenilor lui Lupu, ca să se răzbune asupra celor pe care-i slujea. Pe deasupra lăsase ascunşi în pădure, din jos de sfântul locaş, pe cei vreo treizeci-patruzeci de însoţitori, care-i aşteptau reîntoarcerea.

Drept care plecă în grabă, afundându-se călare în întunecimile codrului. Bâjbâi cu greu poteca, îndrumat fiind de susurul pârâului care-i curgea lin alături, căci lumina se împuţinase pe de-o parte din cauza începutului de noapte care se aşternuse asupra văii, iar pe de alta, datorită înnourării care învăluise cerul cu o negură deasă, care ascundea cu totul luna. Pe deasupra, din pricina frunzişului des, nici această lumină săracă a tăriilor nu se putea strecura până la el. Un şuierat abia auzit îl înştiinţă că a ajuns în dreptul soţilor săi. Descălecă şi-l strigă pe nume pe cel pe care-l ştia pus strajă la drum. Acesta se ivi şi-l îndrumă spre un luminiş aflat în sus, pe coasta din stânga văii.

Oamenii pe care-i avea sub ascultare se întinseseră printre rădăcinile unor fagi bătrâni, în aşteptarea poruncilor

Material cu drept de autor

sale. Dar olăcarul nu ştia ce-ar fi trebuit să facă. Se aşează la sfat cu doi dintre ortacii săi, care-i slujeau de povățuitori. La plecare i se poruncise că dacă s-ar întâmpla ca mitropolitul să nu voiască să vină cu binele la Iaşi, să-l lege fedeleş şi să-l urce pe un cal, ca să-l aducă astfel în tabăra lui Diicu. Deşi porunca era limpede şi răspicată, nu îndrăznea s-o împlinească. Se temea că Varlaam, bolnav şi bătrân, silnicit în acest fel, şi-ar putea da duhul pe drum, iar vina ar fi purtat-o el. Ori nu era cu neputință ca, în împrejurările luptelor pentru coroană şi a nestatorniciei stărilor din țară, devenite schimbătoare de la o zi la alta, să fie lăsat de izbelişte de marele spătar, fiind în cele din urmă singurul care va plăti pentru moartea însemnatului ierarh. Dar nici să se întoarcă fără el nu îndrăznea. În vreme ce grosul cetei de oşteni sforăia liniştită, cei trei se sfătuiră îndelung, fără a putea ajunge la vreo încheiere. După o vreme fură întrerupți de una din străjile orânduite a sta de pază lângă drumeag. Aceasta îi înştiință îngrijată că dinspre Ozana se aud urcând niscai călăreți, neîndoielnic cu gând de a ajunge la mănăstire.

- De bună seamă că sunt oamenii logofătului! cugetă cu voce tare olăcarul. Pare-se că pierdem câştigul ce-l puteam avea ca înainte-mergători. Nu prea mă văd de fel bine când vom ajunge înapoi la Iaşi.

Apoi deodată avu o străluminare:

- Să-i lăsăm în pace. Poate că îl răpesc ei pe chiriarh. N-au decât să se chinuiască singuri cu neputințele bătrânului. Noi îi urmărim în ascuns, cercând să nu ieşim în nici un chip la vedere, iar când vom fi aproape de Iaşi dăm iureş peste ei şi le smulgem prada. Cum suntem destul de numeroşi, de bună seamă nu vor fi în stare să ni se împotrivească. Făcând astfel suntem în câştig. Dacă bătrânul dă ortul popii pe drum, lucru care tare mă tem că se va întâmpla, nenorocirea nu se va petrece din vina noastră. Nu

Material cu drept de autor

va trebui nici să ne chinuim oblojindu-l. Scăpăm deci de toată bătaia de cap pe care moşneagul ne-ar pricinui-o; iar aceasta nu va fi puţină, căci, după ce e neputincios, mai e şi peste măsură de năzuros! Pe deasupra, scoţându-l din mâna celorlalţi, putem spune că slujbaşii logofătului l-au răpit şi l-au zălogit mişeleşte, iar noi, din cucernicie şi dintr-un adânc cuget de dreptate, ne-am jertfit şi l-am scăpat de prigoană! Deci luându-l noi în stăpânire se poate zice că îi facem un bine, căci îl scăpăm de năpastă, slobozindu-l. Prin urmare chiar e dator să ne mulţumească pentru sârgul nostru. Apărem într-o cu totul altă lumină... Suntem nişte mântuitori!

Cei doi sfătuitori îi dădură dreptate. Era dezlegarea cea mai bună ce-ar fi putu-o găsi. Drept care iuzbaşa cârmuitor orândui o pază mai temeinică a drumului, aşezând iscoade cu schimbul, ca să-i dea din vreme de ştire când se vor înturna potrivnicii. Apoi, după ce-şi împiedică şi el calul, în aşteptare, se alătură fârtaţilor care dormeau.

Când cei vreo douăzeci de oameni înarmaţi apărură în văzul călugărilor care făceau de veghe pe ziduri, la mănăstire se dădu semn de primejdie, iar porţile fură temeinic zăvorâte. În întâiaşi clipă se crezu că solul lui Diicu s-ar fi întors ca să se răzbune, aducând cu sine nişte ajutoare, pe care le ţinuse până atunci ascunse în codru. Dar chiar şi după ce călugării se dumiriră că aveau de a face cu alţi oaspeţi, nu deveniră mai încrezători. Venirea unor străini, deloc dorită, nu putea vesti decât necazuri. Porţile rămaseră deci ferecate, iar pe ziduri începu o mişuneală ameninţătoare, cu atât mai zorită, cu cât totul se desfăşura pe întuneric.

Mânăstirea Secu se înfăţişa privirii ca o adevărată cetăţuie, cu ziduri trainice şi înalte, cu turnuri la colţuri, străpunse ici-acolo de ferestre înguste de priveghere. Pe la jumătatea laturii de apus se mai înălţa un turn, mai măreţ

Material cu drept de autor

decât celelalte, sub bolțile căruia se afla o poartă grea de stejar, ferecată cu fier, care închipuia singura cale de a pătrunde înăuntru. Călărețiі nu avură încotro şi trebuiră să înceapă neguțări cu părinții de pe ziduri, care, în sutanele lor negre, în întunericul nopții, nici nu se puteau desluşi. Oştenii îşi dădeau seama că erau prea puțini şi cu totul nepregătiți pentru un asalt sau o împresurare; pe deasupra, chiar de-ar fi fost îndestulători ca număr, nu aveau nici vreme pentru asemenea ispravă. Spre a-i îndupleca pe păzitori să-i primească, hotnogul fruntaş începu prin a zugrăvi bunele gânduri care-i însufleteau. Făgădui să nu se atingă în vreun fel de sfântul locaş şi nici cucernicilor părinți nu le va clinti nici măcar un fir de păr din cap.

- Apăi, nu de primejdia de a ne reteza părul ne temem noi, ci de aceea de a ne reteza gâtul! chicoti o voce neîncrezătoare din turn.

Hotnogul nu se lăsă tulburat de batjocură, ci arătă că dorința lor era numai aceea de a însoți cu toată cinstea pe Preasfințitul întru Hristos, chir Varlaam, prin mila lui Dumnezeu mitropolit al Sucevei şi a toată Moldovlahia, până în cetatea de scaun, apărându-l pe drum de toate relele care s-ar putea ivi în cale.

De astă dată nu se mai auzi nici un hohot de râs. O voce groasă şi adâncă îi rugă pe călătorii aflați la poartă să aibă puțintică răbdare. Cei în drept vor fi înştiințați şi, după ce se va ține sfat, li se va da răspuns.

Oştenii descălecară şi, după ce-şi puseră caii la adăpost, se aşezară la odihnă pe un trunchi uriaş, prăvălit la pământ. Locul era prea jilav şi rece ca să se poată aşeza de-a dreptul pe iarbă. Oamenii pândeau îngrijați în jur, ca să nu cadă cumva pradă vreunei curse a celor din mănăstire.

Hotnogul nădăjduia să fie chemat curând înăuntru şi îşi gătea în gând vorbele sforăitoare prin care înştiința străjerii că-şi va lăsa armele în mâna fârtaților săi, spre a nu

Material cu drept de autor

stârni bănuieli de viclenie. Tocmai când socotea că a găsit cuvintele potrivite pentru cele ce le avea de cuvântat, în poienița îngustă din fața intrării se ivi un monah pletos şi bărbos, căruia, de atâta păr, nu-i puteai ghici vârsta. Cum nimeni nu-l văzuse ieşind pe poarta cea mare, însemna că pe undeva era dosită o portiță tainică. Scuturându-şi potcapul, omul se apropie sprijinit într-un toiag gros, frumos încrustat cu plăcuțe de sidef, într-o osebire izbitoare cu rasa sărăcăcioasă. Hotnogul îl putu cerceta nestânjenit în vreme ce venea spre ei, căci norii se sparseră, iar luna lumina darnic poienița.

Monahul îşi începu mieros şi prevenitor cuvântul, ca omul care nu vrea să supere. Ferici pe izbăvitorii care descinseră în Moldova spre a aduce fericirea de obşte şi le ură din inimă toate împlinirile, adăugând nu fără înțeles: „Să aveți parte de atâta bine, cât vă doresc eu în această clipă!" Apoi, luându-şi înfățişare peste măsură de tristă, le făcu cunoscută părerea de rău pe care-o încerca. Preasfântul părinte mitropolit nu se putea împărtăşi din această fericire a libertății. Cele peste şapte decenii de viață şi mai ales năprasnica boală care-l chinuia, făceau cu neputință orice călătorie. Frigul şi umezeala ultimelor zile îi treziseră din nou junghiuri grozave în încheieturi, încât nici patul nu-l putuse părăsi.

- Bine, dar atunci cum de a putut face față drumului de săptămâna trecută, când a venit încoace? stărui hotnogul, în nădejdea de a schimba hotărârea pe care deja o ghicea.

- Spaima de relele războaielor l-au întărit! rosti la întâmplare monahul, neavând un răspuns dinainte pregătit la o asemenea gingaşă întrebare.

Îşi dădu însă pe dată seama că vorba putea fi întoarsă împotriva sa, aşa încât se grăbi să adăugească:

Material cu drept de autor

- De altfel tocmai acest drum păcătos, la care n-ar fi trebuit să se încumete, e vinovat de starea în care se află acum Sfinția sa. I-a şubrezit peste măsură sănătatea. De mirare c-a putut scăpa cu viață!

Hotnogul se arătă la început nespus de cuviincios, căci, în ciuda înfățişării sale sărăcuțe, vorbitorul nu-i părea un călugăr de rând. Nu avea de unde şti că cel din fața sa era taman protonotariul mitropolitan. Totuşi tăgada care se întrevedea după lungile desluşiri de până atunci, îl făcu în cele din urmă să-şi piardă răbdarea cât şi pospaiul de bună creştere.

- Am poruncă să-l duc pe sfinția sa la Iaşi şi n-o să mă mişc de aici decât cu domnia sa alături, chiar de-ar fi să se crape pământul sub picioarele mele! amenință oşteanul.

Cu aceasta neguțările se cam împotmoliseră. Boala, poverile bătrâneții, osteneala călătoriei abia încheiată de câteva zile, primejdiile drumului îi apărură hotnogului ca simple scorneli pentru a îndreptăți o tăgadă. Era neîndoios că mitropolitul nu se va lăsa clintit decât cu forța. La urma-urmei lucrul fusese din capul locului întrevăzut, iar chitelile ținuseră seamă şi de el; dar acum, la fața locului, toate socotințele de acasă se dovedeau nu tocmai uşor de împlinit. Erau prea puțini, iar cei din Iaşi desigur că nu se aşteptaseră ca aici să dea peste o adevărată cetate, în care nici nu aveau cum intra.

Hotnogul hotărî să facă ceva care fie să-i sperie, fie cel puțin să-i fâstâcească pe cei dinăuntru, iar victimă îi căzu, la împlinirea acestui gând, nefericitul protonotar. Deci porunci ca monahul să fie cetluit de mâini şi apoi legat cu o frânghie groasă de un copac din marginea pădurii. Cum nu era sigur că, la lumina lunii, cei puşi de strajă pot vedea de pe ziduri măsurile luate împotriva prinsului, puse să fie aprins un foc în fața acestuia. Apoi încercă să-l înspăimânte pe monah, spunându-i că va fi schingiuit dacă nu va

Material cu drept de autor

mărturisi ce alte intrări tainice mai are mânăstirea. Acesta tăcea însă dârz. Atunci hotnogul amenință că va pune foc sfântului locaş. Cu săgeţile cu feştile pe care le aveau, oştenii puteau aprinde acoperişurile de şiță. Şi ca să nu pară că glumeşte, porunci însoțitorilor să înceapă tragerea asupra zidirilor din ograda aşezământului. Ascultători aceştia se aşezară din sus de sfântul locaş şi dădură drumul la câteva săgeți aprinse. Ici colo pe acoperişurile de draniță, răsăriră chiar mici flăcări pâlpâinde.

Deodată se produse o schimbare neaşteptată: porțile mânăstirii fură date în lături şi dintre ele apăru un monah care, fluturându-şi paşnic mânecile largi ale rasei, îi înştiință pe năvălitori că Înalt prea sfinția sa îl aşteaptă pe cel care le este căpetenie, dar acesta va lăsa toate uneltele de luptă afară. Hotnogul, îmbărbătat de lesnicioasa izbândă asupra călugărilor şi de întâmplarea de a-l avea în mână pe unul dintre ei, anume protonotariul mitropolitan, se socoti stăpân pe împrejurări, putându-i silnicii pe monahii înspăimântați să cadă la învoială cu toate cererile sale! Deci nu cedă. Arătă răspicat că nu se va lepăda de sculele sale. După o scurtă clipă de nehotărâre şi un sfat în pripă, călugării se supuseră şi întru aceasta voii sale.

De teama unei curse, căci uşurința cu care îşi atinsese ținta îi trezea bănuieli, hotnogul intră pe sub turnul porții cu spada scoasă din teacă, gata să dea o lovitură oricui ar fi îndrăznit să se atingă de el. Făcându-şi cruce cu limba în gură, ieşi de sub arcada turnului şi intră în ograda largă a locaşului. Curtea era goală, doar prin cerdace se zăreau umbrele unor monahi, care numai la prima vedere arătau cu totul paşnic. Dacă priveai însă cu mai mare luare aminte băgai de seamă că arătările care se prelingeau pe lângă ziduri erau înarmate, care cu ce le căzuse, la repezeală, la îndemână. Unul avea un topor, altul o bâtă, iar un al treilea o furcă de lemn pentru fân. În fața acestei privelişti, hotnogul

Material cu drept de autor

se opri, rotind descumpănit ochii în jur. Nu ştia încotro să se repeadă mai departe, iar spada îi cam tremură în mână, mai ales că în urmă se auziră trântindu-se porțile grele de stejar.

Din uşa bisericii celei mari un călugăr îi făcu semn de poftire, dându-se apoi repede de-o parte, ca, în avântul său, hotnogul să nu-l trântească pe jos, sau să-l vatăme cu spada pe care o ținea îndreptată înainte. După lumina destul de puternică a lunii, care se revărsa din plin asupra ogrăzii, întunericul bisericii îl făcu să nu mai deslușească, pentru câteva clipe, nimic în jur. Numai undeva în față două sau trei lumânări pâlpâinde cercau, fără a izbândi, cu lucirea lor firavă şi tremurătoare, să străpungă negureala de sub boți. Din pricina beznei greu de pătruns şi cum nu văzuse pe nimeni, vocea tunătoare care răsună pe neaşteptate dinspre catapeteasmă îl luă pe nepregătite.

- Oare de când se intră în casa Domnului cu spada scoasă din teacă, cu căciula trasă pe ochi şi cu pumnii strânşi a ciomăgeală?! Pe cine vrei a spăimânta?! Pe Cel de Sus?! Pe mine?! Sau pe paşnicii rugători ai acestui aşezământ?! Lasă mânia şi amenințarea de-o parte, bagă-ți spada la locul ei, scoate-ți cu pioşenie căciula, închină-te la icoane şi bate metanii, ca să te ierte Dumnezeu pentru fărădelegile ce cutezi a le face! Poate s-o putea milostivi de un păcătos ca tine!!

Vocea era atât de neînduplecată încât, fără voie, hotnogul împlini porunca. Când ochii i se obişnuiră cu negura străvezie de sub bolți, putu deslusi sub arcada aurită a uşilor împărăteşti, înconjurat de luciul palid al icoanelor poleite cu pojghiță prețioasă, chipul Preasfințitului întru Hristos, chir Varlaam, mitropolitul Sucevei şi a toată Moldovlahia, preacinstit şi exarh al Sfântului scaun de Constantinopol, păstor al tuturor pustnicilor şi mânăstirilor din munți. Avea înfățişarea unui slăvit patriarh, precum aceia zugrăviți în sfânta scriptură; purta mustăți lungi care

Material cu drept de autor

se împleteau cu valurile de spumă albă ale bărbii retezate cu grijă la înălțimea pieptului; chica o avea lungă, căruntă, răsfirându-i-se pe umeri; peste plete se aridica o mitră bogat împodobită – semn al înaltului său rang; era înveşmântat în odăjdii scumpe, țesute şi brodate cu fir, în care se împleteau topaze, rubine şi briliante. Bătrânul îl stăpânea cu neclintirea sa falnică de stană, nemişcare pricinuită în parte şi de molimele care-i înțepeniseră toate încheieturile. Neputând să stea singur în picioare, doi monahi tineri îl sprijineau din părți, de subțiori. Acest reazăm nu-i ştirbea măreția, ci dimpotrivă, parcă i-o sporea şi mai mult. Când ridică mâna împotrivă-i, nu pentru a-l amenința, ci cu gând de a-l binecuvânta, hotnogul, parcă vrăjit, bătu metanie în fața bătrânului şi primi în genunchi semnul iertării şi al mântuirii, ca pe un dar sfânt. Nici nu mai îndrăznea să răsufle din pricina înfrigurării care-l cuprinsese.

În chipul său măreț şi în spatele veşmintelor sale sclipitoare, nu-i puteai ghici ierarhului neputințele trupeşti, nu puteai bănui caznele bolii şi nici metehnele şi neajunsurile bătrâneții. Hotnogul rămase țintuit pe podea, neputându-şi stăpâni un pătrunzător simțământ de pioşenie, care-l subjuga.

Sub bolțile noptoase, liniştea fu încă odată curmată de tunetul vocii Preafericitului, Preasfințitului şi Prea-cucernicului mitropolit, iar zvonul ei fu sporit, ca de învăluirile unei înspăimântătoare taine, de răsunetul unghierelor îndepărtate şi întunecate.

- Ştiu de ce-ai venit şi ce doreşti de la mine. Nu eşti nici primul şi nici singurul care-mi ceri să binecuvântez şi să ung domn un răufăcător. Dar răspunsul pe care vi-l voi da e acelaşi pentru toți! El nu suferă vreo preschimbare de la unii la alții! Din parte-mi nu veți avea parte decât de o tăgadă răspicată. Nu voi veni la Iaşi să slujesc unui uzurpator, unui Iudă, unui câine care muşcă mâna care-l

Material cu drept de autor

hrăneşte! Voi sunteți mulți, eu unul singur. Mă puteți deci lua cu forța, dar nu uitați că în urma voastră sfinții părinți ai acestei lavre vor ridica asupră-vă lanțurile fioroase ale unei năprasnice anateme, care vă va încătuşa întru vecie sufletele nemernice până dincolo de neființa voastră, atingând deci chiar pe urmaşii urmaşilor voştri. Pentru vecie veți fi zvârliți din sânul bisericii noastre mume, ca nişte putregaiuri şi loc între sufletele acestei țări, între creştinii lumii, nu veți mai găsi nici voi, şi nici stăpânii voştri, care v-au trimis la mine! Cu toții veți fi osândiți a rătăci în pustie, scuipați şi huliți de dreptcredincioşi, dar batjocoriți şi alungați şi de păgâni. Iar de voi muri pe drum de atâta osteneală şi de chinurile bolii, nu uitați că voi şi stăpânii voştri sunteți vinovați de a fi ucis pe întâi stătătorul bisericii noastre strămoşeşti.

Iar după un scurt răstimp de tăcere, menită să sporească grozăvia amenințărilor sale, chiriarhul îşi urmă vorba cu aceeaşi voce tunătoare cu care ținuse sub stăpânire înainte vreme norodul în biserici:

- Luați-mă, de veți îndrăzni! Eu nu o să mă împotrivesc altfel decât cu vorba şi cu puterea cugetului! Dar nu uitați ce vă aşteaptă mai apoi!

Mitropolitul tăcuse, dar vorbele sale aspre mai fremătau amenințătoare în tăcerea înfiorată a bisericii. Hotnogul, fără a îndrăzni să se ridice, îşi ceru iertare pentru nesăbuita şi necugetata sa îndrăzneală şi rugă pe înaltul arhiereu să aibă milă de el şi de ai săi. Apoi ceru smerit îndurare şi pentru însoțitorii săi, rugând să fie îngăduit a înnopta dimpreună cu aceştia într-o chilie, afară pământul fiind rece şi jilav, iarba înrourată, iar ei, lipsiți până şi de pături.

- Biserica e datoare să asculte şi să ajute pe toți păcătoşii, aşa că vă vom împlini şi vouă voia. Deci intrați cu toții în mănăstire, dar să nu îndrăzniți a clinti măcar şi un fir

Material cu drept de autor

de păr din capul închinătorilor acestui locaş! se învoi plin de îngăduinţă măritul chiriarh.

- Ca semn al gândurilor noastre paşnice vom lăsa uneltele meşteşugului nostru la intrare, în seama monahului portar!

Hotnogul, care se simţea mic şi umil, se ridică în picioare şi se strecură spre uşă, mergând stingher, de-a-ndoaselea. Rămase cu ochii aţintiţi la preaslăvitul moşneag, care, susţinut de ciracii săi, se trase în cele din urmă în altar. Chipul său i se întipări adânc în minte, zvelt, măreţ, de adevărat stăpânitor, chenăruit de arcada aurită a iconostasului, înveşmântat în odăjdii grele şi strălucitoare. Înfăţişarea sa falnică de stei îi da simţământul de a fi zărit o nălucă desprinsă parcă dintr-o plăsmuire a închipuirii, în stare să mânuiască puteri de dincolo de fire.

Hotnogul ieşi în ogradă şi privi descumpănit în jur spre umbrele de sub arcade, care de abia de puteau fi ghicite sub veşmântul umbrei. Din întunecimea în care se ascundeau, le simţea ochii aţintiţi asupră-i. Deşi erau înarmate de tot râsul, doar cu ce le căzuse din întâmplare în mână, ameninţarea lor nu o găsea de neluat în seamă. Fiorul tainei care-l copleşise nu se destrămă nici după ce ieşise din sfântul locaş. Ba dimpotrivă, lumina argintie a lunii, care poleia acoperişurile şi frunzişurile, îl strămuta parcă şi mai adânc în priveliştea de basm pe care o trăise cu numai câteva clipe înainte.

În cele din urmă izbuti să se reîntoarne la lumea cea adevărată, parcă dezmeticindu-se. Era zdrobit. Simţea cu toată fiinţa că nu mai era nimic de făcut. Greşeala sa era aceea de a se fi învoit ca mai întâi să asculte şi apoi să făptuiască. Ori, cum se întâmplă ades în asemenea împrejurări, cuvântul, judecata încătuşează voinţa oarbă, nesăbuită şi neîndurătoare. Hotnogul porunci slobozirea monahului căzut în mâna lor şi apoi îşi chemă însoţitorii

Material cu drept de autor

înăuntru şi, cum făgăduise, le ceru să lase toate armele la poartă, iar caii îi priponiră de un conovățul de lângă turnul intrării.

Ajunşi într-o chilie, se sfătuiră în şoaptă. Mai-marele lor le istorisi pe scurt tot ce i se întâmplase şi încheie mărturisind că nu crede c-ar avea rost să se primejduiască, atât ei, cât şi urmaşii lor, cu asemeni ameninţări năprasnice. Jertfa lor ar fi fost de altfel şi zadarnică, căci era greu de crezut că bătrânul ierarh – chiar dus cu forța la Iaşi – ar putea fi silit să ocârmuiască slujba de ungere. Iar de-al îndupleca, nici vorbă! Necazul ar fi fost şi mai mare dacă arhiereul le murea pe drum. Nici cu toată apa Siretului nu s-ar fi putut spăla de păcatul de a fi pricinuit moartea unui om atât de însemnat. Nici logofătul ne le-ar fi trecut cu vederea o asemenea greşeală şi de bună seamă el ar fi fost cel dintâi care le-ar fi cerut socoteală.

Deşi ştiau că vor avea de înfruntat furia lui Gheorghe Ştefan, hotărâră că nu se pot atinge de mitropolitul Varlaam, mânia acestuia fiind şi mai aprigă decât osânda pe care le-o putea da logofătul. Drept care, în dimineața zilei următoare se retraseră pe drumul reîntoarcerii, blagosloviți cu mărinimie de părinții călugări, care răsuflară uşurați când îi văzură plecând.

Dar nici nu dispărură bine călăreții după cotul văii, că, într-un vârtej de colb şi tropote, un tânăr monah, cu barba tuşinată scurt şi comănacul mititel tras ştrengăreşte pe-o ureche, părăsi furişat, dar în mare grabă, mânăstirea. Era aburcat în şeaua unui căluț mărunt de munte, care, chiar dacă nu era de un soi osebit de ales, era foarte răzbătător la drum. Flăcăul era solul de taină al Sfinției sale, mitropolitul Sucevei, către preaslăvitul domn Vasile vodă Lupu. I se încredințase o întreită însărcinare. În primul rând urma să ducă ştirile oblicite despre ceea ce se întâmplase la Iaşi în urma plecării domnului legiuit. În al doilea rând trebuia să-l

Material cu drept de autor

încredințeze pe voievodul fugar că datorită împotrivirii mai-marelui său, adică a părintelui mitropolit, preafericit între muritori, ungerea, oricare ar fi fost năzuitorul la scaunul țării, era ținută în loc. Cât timp anume, era greu de spus, dar era vorba de un răstimp mai îndelungat, care atârna de repeziciunea cu care se izbutea alegerea unui nou mitropolit, lucru care nu se putea însă face cât mai trăia el şi fără încuviințarea patriarhiei de Constantinopol. Nu credea în putința folosirii patriarhului Macarie, aflat în ospeție la Iaşi, căci îl ştia pe măritul ierarh destul de prevăzător ca să nu se amestece în asemenea făcături.

În sfârşit tânărul monah trebuia să stăruie cu osebire asupra dezbinării care se iscase în sânul oştilor năvălitoare, semn neîndoios al slăbiciunii înțelegerii pe care se întemeia logofătul trădător, lucru ce dădea sorți de izbândă unei pălituri de răspuns a domnului fugar.

Varlaam, om mult prea subțire şi bine crescut, atrase luarea aminte solului său ca, atunci când va înfățişa Măriei Sale aceste ştiri, să semene credința că le-ar istorisi fără nici un fel de părtinire şi fără ascunzişuri, ca pe nişte peripeții petrecute întru totul aşa cum le zugrăvea; deci să dovedească în chip deslușit că n-ar fi îndrumat de dorința tainică de a-l înrâuri în vreun fel, sau că ar năzui să-i călăuzească judecățile pe o cale anume. Ca vechi curtean ştia că Vasile vodă suferea cu greu povețele deschise şi cu atât mai puțin vorbele viclene care cercau a-l mânui fără ştiința sa, părându-i-se că, luându-le în seamă, se aşează cumva mai prejos de cel pe care-l ascultă, sau că îşi ştirbeşte statul de întâi stătător. Dar prin chipul cum poruncise înşiruirea amănunțimilor celor întâmplate, după felul cum stăruia mai mult asupra unora şi mai puțin a altora, era neîndoios că chiriarhul țintea îndrumarea cugetului auzitorului pe făgaşul pe care-l dorea el. Deci, în chip nemărturisit, el cerca la drept vorbind să-l mânuiască pe

Material cu drept de autor

domn în aşa fel încât să-i urmeze gândurile şi socotinţele. Astfel, în această împrejurare, fără s-o spună deschis, vorbind de neînţelegerile dintre năvălitori, sârguia să-l îndemne pe Vasile Lupu să nu se împace cu soarta, ci să pornească un iureş de redobândire a scaunului pierdut.

Ca să nu dea peste oştenii plecaţi puţin mai devreme, solul urmă nişte poteci ascunse, cunoscute numai localnicilor. Tânărul îl va întâlni pe domnul pribeag în cetatea Hotinului, unde acesta se aşezase de puţină vreme şi găsi din parte-i o binevoitoare ascultare. Legat de cele petrecute la Iaşi, Vasile vodă se dovedi mai cunoscător decât mitropolitul, căci o seamă din boierii rămaşi în cetatea de scaun, deşi pe de-o parte se îmbulzeau grăbiţi a linguşi noile cârmuiri, în ascuns – ca să nu ştirbească nici plecarea vechiului stăpânitor către ei, care, spre îngrijorarea lor, se putea reînturna – avuseseră grijă să-l înştiinţeze pe acesta, zi de zi şi până în mărunţişuri, asupra a tot ceea ce i-ar fi putut trezi luarea aminte, având oarece însemnătate în ochii săi.

Voievodul primi deci cu oareşicare răceală ştirile despre cele petrecute în urma sa, întrucât acestea îi erau prea bine cunoscute din istorisirile acestor boieri cu două feţe, aflându-le chiar mai în amănunţime decât i le putuse zugrăvi ierarhul. Întâmpină în schimb cu mare încântare făgăduiala mitropolitului de a nu lua parte la vreo încoronare. Era o veste vrednică de a fi luată în seamă, faţă de care îşi arătă preţuirea prin cuvinte din cele mai mişcătoare. De asemenea peripeţiile care-i dezbinau pe Diicu şi pe Gheorghe Ştefan, care nu-i erau nici ele necunoscute, îl încântară de asemenea. De altfel, aşa cum chitise mitropolitul, Vasile vodă îmbrăţişă pe dată toate poveţele ascunse pe care istorisirile sale – părelnic nepărtinitoare şi lipsite de dorinţa de a-l înrâuri în vreun fel – le cuprindeau, socotindu-le însă un fel de gânduri care i-ar fi venit de la sine. Astfel

Material cu drept de autor

îmbărbătat, şi nu numai de Varlaam, va găti o răfuială, care se va dezlănțui curând de tot.

Urmând cugetul acestor îndemnuri, Vasile vodă, încă în aceeaşi zi, înturnă pe vel pitarul Caracaş la Iaşi, cu menirea de a năimi obraze din alaiul celor doi pețitori ai scaunului, prin mijlocirea cărora să le hrănească amândurora năzuințele de domnie, dezbinându-i cât mai amarnic. El gândea a urma pilda proverbului care spune că atunci când doi se ceartă al treilea, adică el, câştigă. Cum, după plecarea pitarului, socoti că unui singur om îi va fi greu să se descurce, neputându-se strecura decât într-una din tabere, nu în amândouă, în dimineața zilei următoare îi trimise de ajutor pe marele postelnic Stamatie Hadâmbul, un grec care se lăuda – plin de fală – a fi neam cu însuşi preaslăvitul domn Lupu. Cu adevărat însă, nu era decât feciorul unei verişoare dintâi de-a Măriei Sale.

Întâiul solitor plecând cu vreo zece-cincisprezece ceasuri mai devreme, cei doi trimişi se vor întâlni abia la Iaşi, dar înfrățirea lor întru uneltiri nu se va petrece întotdeauna în deplină înțelegere. De altfel vel postelnicul va plăti în cele din urmă cu viața acest joc dublu, în care pare-se că se vârâse cu prea multă înflăcărare, el murind otrăvit, după cât se pare, din porunca logofătului Gheorghe Ştefan.

*

Încă de cu seară străjile cetei trimise de Diicu, ascunse în tufele de sub streşina pădurii, urmăriseră de aici toate cercările trimişilor vel logofătului, fără să fi înțeles prea bine ceea ce se petrecea. Priviră cu nedumerire părelnicul atac cu săgeți aprinse asupra mânăstirii, se uitară cu mirare la cetluirea monahului venit pentru neguțări şi rămaseră înmărmuriți că, târziu în noapte, „aprigii

Material cu drept de autor

năvălitori" fură primiți în mânăstire. Li se păruse că aceştia şi mitropolitul Varlaam ar fi picat la înțelegere, împrejurare nouă asupra căreia îşi înştiințară deîndată căpetenia, pe care o treziră din somn.

Aceasta nu se arătă nici mirată şi nici dezamăgită. Ea nădăjduise din capul locului că mitropolitul se va învoi cu potrivnicii şi că-i va urma, înturnându-se în cetatea de scaun. Ştirile păreau să-i îndreptățească plănuirea pusă la cale mai devreme cu ajutoarele sale, urzeală care urmărea răpirea chiriarhului abia în apropierea Iaşilor, sub pretextul „slobozirii şi mântuirii" sale din prinsoarea logofătului. Deci lucrurile păreau a se petrece taman după socotința sa, ceea ce îi îngăduia pe de-o parte să scape de necazul de a-l cărăuşi pe ierarh împotriva voii sale; iar pe de alta îl scăpa şi de primejdia ca moşneagul să-i moară pe drum, ceea ce, fără doar şi poate, i-ar fi pricinuit numai necazuri. Poverile acestea n-aveau decât să şi le ia asupră-le ceilalți. Deci cele vestite de străji nu făceau decât să dovedească temeinicia uneltirii țesute mai înainte dimpreună cu sfătuitorii săi.

Surpriza veni abia dimineața, când fu înştiințat că ceata trimisă de logofăt părăsea mânăstirea fără să-l aibă în mijlocul ei pe mitropolit! Olăcarul nu mai pricepea nimic. Aşa ceva era împotriva socotelilor sale, dar era un lucru sigur, care ieşea în afară de orice îndoială. Deci nici potrivnicii nu-l putuseră îndupleca pe bătrân să-i slujească. Prin urmare acesta trebuia scos cu totul din socotințele legate de ungere. Poticneala celorlalți îl va dezvinui cumva în ochii lui Diicu, căci bătrânul, chiar adus cu forța, în îndărătnica sa, ar fi pricinuit mai multe necazuri decât ar fi dezlegat. Ajuns la Iaşi, tăgada sa ar fi pus sub semnul îndoielii temeinicia dorințelor stăpânului său. Oricum, dacă mitropolitul nu sta de reazăm nici potrivnicilor, cumpăna dintre marele spătar şi logofăt se păstra neschimbată. Deci nu le rămânea decât să se întoarne la ai lor, dar o vor face –

Material cu drept de autor

îşi zise omul – la vreun ceas după trecerea celorlalţi, ca să preîntâmpine o ciocnire, care acum nu-şi mai avea rostul. Gătindu-se de plecare, muntenii nu mai privegheară asupra mânăstirii, aşa că nu băgară de seamă trecerea furişată a tânărului monah spre Hotin, cu atât mai mult cu cât acesta nu apucase drumul obişnuit, care cobora de-a lungul văii, ci o porni peste creasta dealului din spatele mânăstirii.

După ceva vreme se aşternură spornic la drum, dar avură grijă ca să nu dea peste cei care purceseră înaintea lor. De altfel nu se fereau numai de oamenii logofătului, ci căutau să preîntâmpine chiar întâlnirile cu orice alţi necunoscuţi. Vremurile erau tulburi, drept care trebuia să te păzeşti în primul rând de tâlhari, care, în împrejurările în care în ţară lipsea cu adevărat o stăpânire bine rânduită, nu numai că se înmulţiseră peste măsură, dar deveniseră şi mult mai îndrăzneţi. Parcă se înrăiseră. Pe deasupra, fărâmiţarea obştii pământenilor între cei trei peţitori ai scaunului ţării (era vorba de Vasile Lupu, de logofăt şi de spătar), făcea ca între părtaşii acestora să se dezlănţuie pătimaşe ciomăgeli ori pe unde se întâlneau. Cele petrecute în ultimele zile pe uliţele din Iaşi dovedeau, cu vârf şi îndesat, primejdia care venea dinspre această parte. Ori călătorii cu care şi-ar fi întretăiat calea nu se putea şti de partea cui erau şi deci nu aveai cum ghici la ce să te aştepţi din parte-le.

Dar nu doreau să întâlnească nici săteni obişnuiţi. Oamenii ştiau că dacă prin satul lor trecea vreo oaste, fie ea a domnului, chipurile, legiuit, fie a unor năvălitori, ei erau primejduiţi în aceeaşi măsură să fie prădaţi şi de unii şi de ceilalţi, căci numai prin jaf oştile îşi puteau agonisi tainul pe răstimpul rătăcirilor lor. Din nefericire, oştenii, după ce luau tot ce se putea şi merita a fi prăduit, deci nu era vorba numai de bucate, mai puneau şi foc sălaşelor lăsate în urmă, pricinuind o pagubă şi mai mare celor de loc, care rămâneau fără de nici unele. Deci pentru omul de rând nu era de dorit

Material cu drept de autor

prin preajmă nici un fel de oaste, nici prietenă, nici neprietenă. Prin urmare, dincolo de putința de a da fie peste nişte tâlhari, fie peste oameni cărora le părea rău de fuga lui Lupu, fie peste alții care-l doreau pe Gheorghe Ştefan, se mai ițea şi primejdia de a fi întâmpinați prin sate cu furci şi coase, în dorința sătenilor de a se apăra de jafuri. Iar ei, închipuind o ceată mai mare, puteau isca temeri de acest soi.

Călăreții purceseră când soarele urcase destul de sus pe cer şi, fără a se grăbi, coborâră valea largă a pârâului Secu, iar mai apoi se înfundară în pădurile care îmbrăcau colinele domoale, printre care se strecurau liniştite undele Ozanei. Străbăteau desişuri întunecate de unde cerbul speriat țâşnea sprinten în lături, poienițe liniştite cu iarbă fragedă pe care razele soarelui aşterneau pulberi de aur, sau săreau peste pâraie ce-şi sclipeau undele sticloase printre rădăcinile noduroase ale stejarilor bătrâni de veacuri. Umblară astfel ceasuri în şir în această liniște desăvârşită, în care nu se auzea decât mugetul sălbăticiunilor şi uşoara plângere a undelor care lunecau printre pietre lunecoase, înverzite de muşchi. Numai tropotul cailor şi vocile răzlețe ale călătorilor aduceau tulburare acestei neclintiri lăsate din moşi.

*

În vreme ce pe malul Nistrului, în cetatea cea puternică a Hotinului, Vasile vodă făurea avântate plănuiri de reînturnare la domnie, în cetatea de scaun – oricât de greu de crezut ar părea – fruntaşii luptei pentru putere, în oarba lor încleştare, parcă uitaseră de fostul voievod şi de primejdia pe care zăbava sa în hotarul țării o închipuia.

Gheorghe Ştefan, tras într-una din odăile iatacului lui Vasile Lupu din Palatul Mare domnesc, trecu foarte uşor peste veştile legate de aşezarea domnului pribeag la Hotin,

Material cu drept de autor

ştiri care-i sosiseră în răstimpul nopții, arătând în schimb osebită grijă zvonurilor şi bârfelilor despre gândurile lui Diicu. Astfel află de vizita acestuia, făcută în după-amiaza zilei din urmă, de Marțea Sfântă, la mănăstirea Adormirea Maicii Domnului, cea ctitorită de răposatul voievod Miron Barnovschi, dar nu spre a se închina la icoane, cum ar fi făcut orice bun creştin în Săptămâna Mare, ci pentru a ispiti pe târgoveții adăpostiți acolo, să treacă de partea sa. Pretextul îl oferise jalba stareței, care vinuia oştenii din târg de a se fi atins de o seamă din bunurile sfântului locaş.

Spătarul făgăduise să plătească pe dată cuvenitele despăgubiri, cerând în schimb un legământ de obşte prin care prea-smeriții rugători adăpostiți în aşezământ – deci numai cei de parte bărbătească, căci măicuțele şi celelalte femei nu erau vrednice de a fi luate în seamă în aceste împrejurări – să mărturisească în fața lumii că, față de logofăt, îi arată lui precădere întru dobândirea domniei. Pe deasupra soborul de preoți care slujea în biserică, căci măicuțelor nu le era îngăduit aşa ceva, trebuia să lege că se va alătura deputății alcătuite numai din moldoveni, pe care spătarul o gătea. Aceasta urma să se înfățişeze lui Kemény spre a aridica în față-i cererea de a fi ales el cârmuitor. Iar dacă generalul nu se învoia, deputația urma să treacă chiar munții în Ardeal, spre a se închina însăşi craiului, ca să-l înduplece că țara îl doreşte în fruntea ei numai şi numai pe marele spătar Diicu Buicescu şi pe nimeni altul.

Fie din prietenie pentru logofăt, fie de teamă că acesta se va răzbuna, sau poate doar pentru că nădăjduia că vechiul domn se va reînturna, iar o asemenea faptă putea trece atunci drept o vânzare, stareța pregetă să dea un răspuns, îngăimând o deslușire în doi peri, fără nici un înțeles, cercând a feri astfel popii care slujeau bisericii ei, cât şi mirenii băjeniți, de a fi vârâți în această amestecătură;

Material cu drept de autor

ba până la urmă, ca să scape din încurcătură, renunță chiar la jelania ei şi la dorința de a-i fi despăgubită mânăstirea.

După aceasta Diicu îl căutase pe episcopul Ghedeon la gazda sa, după cât se părea, cu o cerere de acelaşi fel. În acea clipă logofătul încă nu ştia ce răspuns va fi primit potrivnicul său cu acest prilej, întrucât, neguțările desfăşurându-se între patru ochi, iscoadele, cu tot sârgul dovedit, nu izbutiră să afle în amănunțime ce şi cum se vorbise. Coborând apoi pe ulița Podului Vechi, vel spătarul se oprise în fața mânăstirii Sfântul Sava, spre a cere o întrevedere patriarhului Macarie al Antiohiei. Nu i se împlini însă pofta, arătându-i-se peste măsură de prevenitor, că înaltul ierarh îngrijea de fierberea sfântului mir, rit nespus de încurcat şi de gingaş, de la care nu putea fi smuls nici măcar o clipă fără a pune în cumpănă însuşirile minunate ale licorii, care putea printr-o greşeală să-şi piardă puterile. Povestitorul, în hazul de obşte, istorisi logofătului că Diicu plecase dezumflat, bombănind în chip necuviincios cuvinte greu de înțeles pe seama popilor şi a chiriarhilor păcătoşi, în timp ce monahii care-l întâmpinaseră la mănăstire nu mai pridideau cu cererile de iertăciune şi cu plecăciunile.

Cam la această vreme generalul Kemény intră în minunata odaie cu pereții dați cu suflătură de aur, peste care erau zugrăvite măiestrite înfloriturі, şi se aşeză alături de logofăt. Maimuțind smerenia, făcu semn celor de față să nu se scoale şi nici să nu se oprească din vorbă, dorind, chipurile, să treacă nebăgat de seamă. După ce ascultă cu multă băgare de seamă cele istorisite, mârâi supărat:

- Trebuie să facem în sfârşit ceva ca să tăiem aripile acestui lăudăros, care nu se mai încape în piele. Dacă nu ne arătăm destul de aprigi, n-o să se astâmpere şi o să ne dea tot mai mult de furcă...

- Uşor de zis... oftă logofătul, frecându-şi bărbia rasă. De-ar veni odată mitropolitul, ca să mă ungă! Asta ar

Material cu drept de autor

mai descurca oleacă ițele, arătând de partea cui e dreptatea…

După o clipă de gândire, generalul, de obicei foarte solemn, zâmbi cu viclenie:

- Spătarul se crede dăruit cu înțelepciunea unei mari căpetenii ostăşeşti... De făloşenia asta a sa ar trebui să ne slujim! În cele din urmă tot vom fi siliți s-o pornim împotriva lui Lupu. Nu-l putem îngădui să ne zgândăre, stând în coasta noastră la Hotin. Gâdilându-i lui Diicu mândria, întărâtându-i dorința de a trece drept un preaiscusit general, poate izbutim să-l înrâurim pe să ia asupră-şi îndatorirea de a-l alunga de acolo pe fostul domn. Odată plecat din Iaşi, ne-ar lăsa un răgaz de cel puțin o săptămână ca să ne aşezăm trebile după voie. Pe deasupra, împingându-l în luptă, poate am scăpa de doi duşmani dintr-o dată, căci într-o bătălie nu se poate şti niciodată cine piere… Mai ales dacă celui menit pieirii i se mai şi dă puțintel ajutor întru pierzanie… Ori acest mic ajutor i-l putem dărui noi, aşezându-i alături pe cine trebuie… Iar un glonț rătăcit multe minuni mai face…

- Dar oare n-o să întrevadă viclenia?

- Atunci nu ne mai rămâne decât să-i smulgem un număr cât mai mare de oşteni pentru această năvală. Chiar şi aşa suntem câştigați, căci îi scădem puterea în târg… Oricum o să-l chem aici, ca să vedem ce putem face cu el.

Marele spătar, parcă presimțind capcana în care voiau să-l atragă, nu dădu ascultare chemării celor doi fârtați ai săi, îndreptățindu-şi hotărârea, chipurile, prin mulțimea de îndatoriri care nu-i dădeau pic de răgaz. Din această pricină, spunea el, nu avea vreme să vină la Curte, deşi lucrul acesta i-ar fi cerut doar să treacă de cealaltă parte a Uliței Mari. Totuşi, murind de curiozitate să afle despre ce putea fi vorba, îl trimise la sfat pe vtori spătar. Barbu Filişeanu, care, împărtăşind simțămintele mai-marelui său, nu se putea

Material cu drept de autor

împăca cu gândul pierderii Curții, deşi trecuseră două zile de atunci, se înfățişă înciudat şi pus pe harță, mai ales când îl mai şi zări pe potrivnic aşezat tihnit în jilțul voievodal al lui Vasile Lupu, deşi, nefiind uns domn, nu avea nici un drept întru aceasta.

Ivirea vtori spătarului fu întâmpinată cu o deplină dezamăgire. Codeala lui Diicu fu tălmăcită drept fricã de a nu fi cumva întemnițat, pricinuind oarece şuşoteli şi țâțâituri de neîncuviințare între cei aflați de față. Destul de furios din pricina atâtor semne de nemulțumire, boierul muntean, în locul cuvenitelor cuvinte de binețe, se răsti la Gheorghe Ştefan cu voită obrăznicie:

- Chir Diicu este curios să afle ce mai pune la cale jupânul vel logofăt, bunul său prieten!

- Ce pun la cale?! se mânie acesta. Adică eu sunt cel care unelteşte, care încalcă legămintele dintre domnii vecini nouă?! Dacă eu uneltesc, atunci ce trebuie spus despre stăpânul tău care, în loc să mă slujească, precum a primit poruncă, jinduieşte, nici mai mult, nici mai puțin decât să-mi ia locul?!!

Kemény, aflat alături, pe prispa înaltă de trei trepte a scaunului domnesc, însă în picioare, în chip de întâi sfetnic, intră în vorbă împăciuitor, la urma-urmei fără a lua în seamă ieşirea aceluia căruia, de ochii lumii, se făcea a-i arăta o cinstire cuvenită unui cap încoronat:

- Ocările nu-şi au rostul acum când ne amenință în aceeaşi măsură o nețărmurită primejdie, una pentru toți, şi anume reîntoarcerea lui Lupu. Precum cred că ştii, spătare, fostul domn s-a aciuiat la Hotin şi de acolo îşi găteşte răzbunarea. Trebuie să-l spulberăm dintr-acel loc. Să ne unim deci din frățeşte forțele...

- Dar după socotința voastră cine e sortit să ia urma fugarului şi cui îi e dat să rămână în urmă, de strajă, ca să

Material cu drept de autor

apere buna rânduială? întrebă repede vtori spătarul, care întrevăzu pe dată un prilej de a-i mânui pe ceilalți.

- Tocmai spre a hotărî în bună înțelegere asupra acestei trebi spinoase, ca buni soți şi prieteni ce ne aflăm, ne-am adunat aici. Iar ca să nu se işte pizmă şi supărare din vreo parte, îl poftisem anume şi pe măritul vel spătar la sfat. Şi ca să fiu cinstit nu mă mir de fel că domnia sa ne pune iarăşi piedici… după obiceiul ce şi l-a făcut de ceva vreme! susură cu voce adâncă generalul ardelean.

Apoi, ca şi cum ar voi să pară îndatoritor, adăugi plin de viclenie, dar în aşa fel încât să sădească credința că nu dă vreo însemnătate osebită spuselor, sau că ar ținti vreun gând ascuns:

- Şi întrucât aveți întotdeauna îndoieli în ce ne priveşte, suntem plecați să ne jertfim mândria şi să lăsăm spătarului Diicu cinstea de a-l nimici pe Lupu! Deşi am avea şi noi unele cerințe de pus față cu această umilință la care ne supunem, trecem totuşi peste toate acestea, căci dorim să curmăm odată pentru totdeauna veşnicele vinuiri, cum că am face tot ce ne stă în puteri spre a-i răpi gloria!

Filişeanu era încurcat. Ca spătarul să plece tocmai acum din cetatea de scaun nu ar fi fost o hotărâre tocmai înțeleaptă. Dar cu răbufnirile greu de întrevăzut ale lui Diicu – atras de dorința de a-şi dovedi vitejia şi iscusința de luptător, şi ispitit de plăcerea de a-l dobândi singur pe Lupu –, nu-şi putea îngădui să ia o hotărâre, care să-i lege în vreun fel pe munteni. Necutezând a zice nici da, nici ba, îşi muie neînduplecarea de mai înainte, devenind şovăitor.

- Mă tem că răspunsurile pe care mi le cereți trec dincolo de căderile mele. Nu sunt împuternicit să hotărăsc într-o treabă atât de anevoioasă. Va trebui să-l înştiințez pe domnia sa, jupân Diicu Buicescu… se dezvinui el în pripă, cerând o amânare pentru a primi desluşiri pentru întâmpinările ce le avea de făcut.

Material cu drept de autor

Se retrase grăbit, făgăduind să se reîntoarne la fel de iute, pe cât de repede pleca. După ce îl înştiinţă pe Diicu, stărui ca acesta să se ducă el însuşi la palat. Nu numai că treaba era în sine însemnată, dar iscusit mânuită putea fi o cale de a amâna încoronarea, sau chiar de a-l îndepărta pe Gheorghe Ştefan o vreme din târg. Prilejul nu trebuia deci scăpat, chiar dacă vel spătarul îşi calca într-un fel pe inimă, cuvântă Filişeanu plin de însufleţire.

Diicu ar fi fost plecat să ia de bun sfatul, dar se ivea o altă stavilă la fel de spinoasă. Dacă se ducea la Curte, iar logofătul îl întâmpina în scaunul princiar, venirea sa putea fi luată drept o recunoaştere a împrejurării că şi el îl socoate îndreptăţit să primească ungerea. Deci nu se putea înfăţişa la Curte decât dacă întâlnirea nu se petrecea în spătăria mare, dar nici în cea mică de alături, căci în amândouă odăile se găsea câte un jilţ domnesc. În cea dintâi era aşezat pe o prispă osebită scaunul cel mare, cu baldachin şi ceas deasupra, iar în cealaltă unul ceva mai mic, dar care avea acelaşi înţeles. Nu avea poftă să se temenească în faţa logofătului, de parcă acesta ar fi fost deja voievod. Neguţările trebuiau rânduite în vreo odaie din iatacul domnesc, unde s-ar fi aşezat cu toţii, ca fârtaţi de aceeaşi seamă, în jurul unei mese.

Filişeanu fu silit să se întoarne singur pentru cuvenitele mijlociri legate de locul unde urma a se petrece întrevederea, ferindu-se însă a mărturisi făţiş pricinile adevărate ale îndărătnicirii lui Diicu. Căută ca atare tot felul de temeiuri, care mai de care mai străvezii, spre a-şi îndreptăţi cererile. Generalul cât şi logofătul, nerăbdători de a-l avea pe spătar în mijlocul lor, în nădejdea desperată de a-l trage pe sfoară, se învoiră fără a cârti prea mult, deşi uşurinţa cu care se lăsau în voia sa putea părea ciudată. Pentru a preveni iscarea unor bănuieli, mărturisiră, dezlănţuindu-se în volburoase deslușiri, că luarea în seamă a

Material cu drept de autor

atâtor toane cere din parte-le o amarnică silință. Numai dorința de a dovedi tuturor cât de nedrepte şi de neîntemeiate sunt învinuirile marelui spătar, îi îndrumă să se potrivească la toate nazurile sale, spre a nu li se mai arunca în cârcă păcatul de a fi ei pricinuitorii dezbinărilor care au tulburat buna lor înțelegere!

Când în cele din urmă se văzură cu toții strânşi la masa neguțărilor, Kemény, cuprins dintr-o dată de patos, zugrăvi în cuvinte avântate măreția luptelor cu Lupu, despre care spuse că sunt grabnice şi de neînlăturat. Ele însă cereau o căpetenie cu însuşiri cu totul osebite, cu o largă cunoaştere a legiuirilor care cârmuiesc mersul bătăliilor, cu un adânc simț al mânuirii mulțimilor, cu mare iscusință şi care să fie dăruită cu o fire care nu se pierde uşor în împrejurări neaşteptate şi foarte încurcate. Pe deasupra se cerea şi o vitejie fără seamăn. Nu oricui îi era hărăzit să înmănuncheze laolaltă atâtea daruri alese! Deşi însuşiri osebite vor fi având poate mulți dintre căpitanii lor, firesc ar fi ca alegerea să se facă între ei trei, după cântărirea vredniciei fiecăruia în parte! încheie vorbitorul cu voce sunătoare.

Marele spătar, după atâtea laude aduse celui care-l va înfrunta pe Lupu, fu străbătut de furnicăturile unei grozave împăunări şi simți cum i se umfla pieptul de mândrie. Se simți îmboldit să cuvânteze despre sine, căzând, fără a bănui ceva, în capcana ardeleanului. Totuşi ceva greu de tălmăcit în cuvinte îl făcu să şovăie. Kemény băgă de seamă cu încântare că Diicu frământa de dorința de a se lăuda, dar fu peste măsură de înciudat când văzu că spătarul îşi înăbuşă izbucnirea. Spre a-l ispiti, făcându-l să treacă peste codeala sa, generalul o luă de la capăt cu lauda viitorului ales, menit să conducă iureşul biruitor. Începu să simtă că-i seacă închipuirea, că nu mai găseşte nimic de spus, pricină din care deveni de-a dreptul nerăbdător să-l vadă pe celălalt căzându-i în nadă.

Material cu drept de autor

Fiindu-i treze în minte prevenirile ajutorului său, Diicu făcu sforțări ca să se înfrâneze de a cere el cârmuirea şi câteva clipe mai târziu se ferici că a avut tăria de a se împotrivi ademenelilor. Kemény, care-şi urmase înflăcărata cuvântare spre a clinti pe spătar din codeală, mărturisi că, dacă în ultimele zile nu s-ar fi simțit cam rău, n-ar fi dat în nici un chip conducerea din mâna sa, de unde se putea înțelege că şi el se socotea, cu deplină încredințare, dăruit cu întregul mănunchi al însuşirilor zugrăvite. Pesemne îl lovise şi pe el ciuma, sau cine ştie ce altă molimă.

Fu greşeala de căpătâi a generalului, căci spusa, simplu pretext de a îndruma alegerea asupra celorlalți doi, avu urmări taman potrivnice celor aşteptate. Deslușirea sună ca un clopot de îngrijare în cugetul lui Diicu, care luă zisa de bună şi-şi făcu deîndată socoteli asupra foloaselor ce le-ar trage dacă Kemény ar fi într-adevăr ciumat. Atunci acesta ar fi fost scos din joc în câteva zile... Cumpănirea de putere dintre el şi logofăt s-ar fi preschimbat din rădăcini, înclinând de astă dată mult înspre partea sa. Dar ca să se poată sluji de această fericită întorsătură, nu trebuia să lipsească în aceste clipe din cetatea de scaun. Pe deasupra pâlcul trimis după mitropolit se putea întoarce în orice clipă şi trebuia să vegheze îndeaproape ca chiriarhul să nu încapă pe mâna potrivnicului.

Şi la urma-urmei, nici răsunetul biruinței pe care ar fi dobândit-o nu era pe măsura făgăduielilor. Lupu, aflat la Hotin, se putea închide în cetate, care era o fortăreață cu adevărat de necucerit, încât s-ar fi ajuns la o încercuire cu totul lipsită de strălucire, care putea ține luni de zile, măcinându-i nu numai pe cei dinăuntru, ci şi răbdarea celor de afară. Bătălii cu adevărat mari nu erau de întrevăzut, totul mărginindu-se la o hărțuială oareşcare, lipsită de orice fapte de vitejie, un război măcinător mărunt, fără clipe înălțătoare, care să aducă luptătorilor cununi de biruitori.

Material cu drept de autor

Văzând că luând-o pe ocolite sârgul său nu dă roade, generalul ardelean hotărî să-l ia de-a dreptul pe vel spătar, mărturisind că în afara lui însuşi nu mai vede decât un singur om în stare să ducă la bun sfârşit o asemenea îndatorire primejdioasă şi acesta era de bună seamă numai el, Diicu.

- Oare ne-am înşelat?! întrebă el cu subînţeles, spre a zgrepţăna mândria auzitorului. Oare ţi-e teamă?! Oare socoţi că treaba trece de puterile tale?! îl întrebă răspicat pe muntean, cu gând de vicleană întărâtare. Zilele trecute te plângeai că nu eşti băgat îndeajuns în seamă. Acum dai înapoi? încheie el cu aceleaşi mlădieri atingătoare în voce, tot mai deznădăjduit că şiretenia, pe care pusese mare preţ, nu-i aducea câştigul la care trăsese nădejde.

Diicu era pus în grea încurcătură; era cu adevărat măgulit de mulţimea de vorbe de încredere şi preamărire care i se dăruiau cu atâta mărinimie, de aceea se simţea îndemnat să le dea ascultare. Iar dacă nu primea semnele de cinstire cu care era copleşit, se temea c-ar putea fi bănuit fie că i-ar fi frică, fie că nu se simte în stare să facă faţă, lucru care nici el nu-i venea la socoteală. Deci îl încerca ispita de a intra în cursa care-i fusese pregătită. Dar nici să plece din Iaşi nu i se părea potrivit, şi asta taman într-o clipă când Kemény se părea că va ieşi din joc, slobozindu-i calea spre scaunul domnesc! Dar era stânjenitor să nu răspundă la atâtea laude, făcându-se a nu le lua în seamă. Ce temeiuri putea oare născoci pentru a îndreptăţi în chip vrednic o tăgadă? Nu prea le găsea. Impasul devenea de-a dreptul supărător şi spre nenorocul său închipuirea într-ale scornitului îi secase tocmai atunci.

Ca să câştige timp ceru celorlalţi părerea asupra chipului cum văd împlinirea acestui iureş: cred oare că Lupu se va prinde în lupte în câmp deschis, sau va socoti mai potrivit să se lase împresurat? Dar nici nu-şi terminase bine

Material cu drept de autor

sporovăielile astea lăturalnice, că-i şi venise gândul izbăvitor: îl va înfăţişa pe Barbu Filişeanu de mare meşter în treburile împresurărilor şi în temeiul acestei priceperi, chipurile osebite, va cere numirea sa ca îndrumător al acestor bătălii.

Kemény, nemulţumit de ieşirea găsită, ca să-l întărâte, îi tot da zor că e mirat că o slugă, un boier de rang mic, poate trece înaintea stăpânului. Vel spătarul găsi pe dată iscusite răspunsuri la aceste păreri, şi încă unele foarte ascuţite, pentru a pune temei zisei sale de mai înainte. Matei vodă, arătă el într-un chip cu totul neaşteptat pentru ceilalţi, nu vedea cu ochi buni popasul prea îndelungat al oştilor sale în Moldova, căci aducea dovezi greu de tăgăduit în legătură cu amestecul său dincoace de hotar, ceea ce putea supăra mărimile Înaltei Porţi a fericirii. Domnia sa socotea mai nimerit ca ajutorul ce-l dăruia cu nespusă mărinimie, fără a ţinti vreun câştig, să rămână pe cât cu putinţă cât mai ascuns şi aceasta pentru a fi scutit de încurcături cu stăpânirea stambuliotă, dorinţă uşor de înţeles. Ori Hotinul e prea trainic zidit ca să poată fi dobândit atât de repede pe cât o dorea voievodul muntean. Întârzierea dădea vreme turcilor ca să-şi arate nemulţumirea şi să-l mustre. Năvala asupra Lupului trebuia să fie prin urmare cât mai scurtă, dar rodnică, căci, puşi în faţa faptului împlinit, slăvitul padişah şi preamăriţii săi sfetnici n-ar mai fi apucat să cârtească în vreun fel, fiind siliţi a lua lucrurile aşa cum se orânduiseră acestea de la sine. Pretextul era potrivit nu numai ca să-i dea pricină de a scăpa de nedorita corvoadă, ci era nimerit şi pentru a îndreptăţi scăderea cât mai mult a numărului de lefegii pus la îndemână pentru această bătălie. Iar Diicu, încântat de ieşirea pe care o găsise, stărui îndelung asupră-i, întorcând-o pe toate feţele, ca să poate stoarce cât mai multe foloase de pe urma ei.

Material cu drept de autor

Văzând că nu mai poate dobândi de la spătar ceea ce dorea, Kemény îşi schimbă dintr-o dată felul de a se purta. Nu mai avea de ce să fie prevenitor sau binevoitor şi, cu atât mai puțin, pentru ce să-l linguşească. Drept aceea trecu de la cuviință la necuviință, pentru că în felul acesta se răzbuna pentru neizbândă şi cel puțin se răcorea de ciuda care-l rodea. Ca să-l lovească în făloşenie pe Diicu, mărturisi zădărât că are mari îndoieli în ce priveşte mult lăudatele însuşiri ale lui Filişeanu şi ale celuia care-i ținea partea. El, ca oştean vechi şi cu pricepere într-ale meşteşugului, îl alegea mai degrabă pe hatmanul domnului Gheorghe Ştefan, un anume Pătraşcu Moreanul. Acesta nu era numai mult mai iscusit, dar pe deasupra cunoştea bine locurile.

Diicu, înciudat mai ales de cuvântul „domn" prin care fusese numit logofătul – titlu deocamdată prin nimic îndreptățit –, nu se putu înfrâna să nu răspundă răstit că nu îngăduie ca despre omul său să se vorbească în acest fel. In Kemény renăscură dintr-o dată nădejdile şi se gândi să se slujească în grabă de întorsătură, întru atingerea țelului său ascuns:

- La cârmuirea acestor bătălii nu mă învoiesc decât cu doi fruntaşi: ori domnia ta, ori hatmanul Moreanul. Altfel să nu nădăjduiți la ajutorul meu.

Spre dezamăgirea lui Filişeanu, dar şi a lui Kemény, simțământul fiecăruia din cei doi având însă un alt temei, Diicu bătu în retragere şi se învoi cu numirea moldoveanului. Dar o făcu ca unul care, deşi îngăduie un hatâr, este adânc atins în simțirile dale. Apoi marele spătar se trase în tabăra sa din fânăria domnească, aşteptând plin de nădejdi ştiri despre înrăutățirea sănătății lui Kemény, lucru care, spre adânca sa părere de rău, nu se petrecu totuşi!

Până spre prânz pâlcul de oaste fu orânduit şi gătit de război, încât hatmanul Pătraşco Moreanul putu să se

Material cu drept de autor

înfățișeze logofătului Gheorghe Ştefan, spre a-şi lua ziuă bună. Îl găsi lăfăindu-se în jilțul lui Lupu, scaun care, lucru rar în acele vremuri, avea şi ornic deasupra! I se închină ca unui adevărat voievod, deşi în acea clipă nimic nu îndreptățea asemenea cinstire. (Doar împrejurarea că năvălise silnic în palat nu era o pricină îndestulătoare. Principele se cuvenea să fie ales de țară, lucru care era legat de o seamă de țărmonii de consfințire, care atingeau culmea în clipa în care se făcea ungerea cu mir sfânt, fără a mai vorbi de firmanul de întărire, pe care Înalta Poartă trebuia să-l trimită. Ori din toate acestea nu se petrecuse încă nimic!)

Pare-se că totuşi Kemény nu avea o părere atât de bună despre sfetnicul logofătului, aşa cum îl lăudase cu fală, căci avu grijă să i-l pună alături spre priveghere pe Ioan Boroş, omul său de încredere, care era însoțit de un steag de oaste ardelenesc.

Dar nu numai această hotărâre, ci şi statul său tulbure îl zădărau tot mai mult pe logofăt, cu atât mai mult cu cât se vedea pus într-o sfruntare neîntreruptă cu spătarul. La urma-urmei ce alte drepturi avea față de acesta? Judecând drept, nici unul. Ba poate spătarul, ca nepot de principe, se putea socoti de os domnesc, deşi adevărata sa scoborâre din neamul Basarabilor domnitori, prin aşezarea sa de tot lăturalnică, putea stârni întemeiate îndoieli. După unii chiar înrudirea lui Matei vodă cu Basarabii era cam trasă de păr şi numai panglicăriile unor meşteri întru arhondologie, pricopsiți întru învățătură şi născocitori, izbutiseră să închipuie firul unei obârşii din acest neam. Firul însă se dovedea nespus de firav şi de îndoielnic, şerpuind anevoie prin veacurile trecute şi aceasta mai ales pentru că se prelingea cel mai adesea pe făgaş femeiesc şi nu pe cel bărbătesc. Iar spătarul era neam cu mama lui Matei, şi nu cu tatăl sau bunicul acestuia! Deci supuse unei

Material cu drept de autor

cercetări neiertătoare, nazurile de urmaş voievodal ale lui Diicu se dovedeau la urma-urmei cu totul neîndreptățite.

Dar cu toată netemeinicia lor, spătarul avea totuşi cel puțin pretexte de care să se lege pentru a-şi îndreptăți năzuințele şi aceasta în vreme ce el, Gheorghe Ştefan, era lipsit până şi de putința închipuirii unor scorneli arhondologice de acelaşi fel, care să poată fi cât de cât luate în seamă! Ori dacă în temeiul celor legiuite se găsea într-o stare mai mult decât proastă, în temeiul celor petrecute în ultimele zile, se bucura de o înlesnire hotărâtoare în fața potrivnicului: se înstăpânise asupra palatului şi mulțimea vedea din această pricină în el pe noul domn. Deci i se recunoştea dreptul la scaun, drept dobândit cu puterea armelor. Ori cel puțin această precumpănire nu trebuia pierdută cu nici un preț!

Logofătul era neliniştit şi în privința mitropolitului Varlaam. Căpitanul Grumăzea îl înştiințase că Diicu întinsese o capcană oştenilor săi plecați la mânăstirea Secu. Drept urmare le trimisese deîndată în întâmpine un vestitor, ca să-i prevină asupra primejdiei. Totuşi era greu de crezut că prin aceasta va putea preveni necazurile. Dacă prinderea în capcană a trimişilor săi fusese deja orânduită, solitorul de bună seamă nu-i putea ajunge decât după cetluirea lor, deci mult prea târziu, el având doar a lua seamă dacă aceştia izbândiseră sau nu a scăpa. Până una-alta însă logofătul nu avea cum primi ştiri asupra celor care se petreceau în legătură cu oştenii săi, timpul scurs fiind prea scurt şi nu-i rămânea decât să aştepte răbdător. Ori, lucrul cel mai greu de suferit în împrejurările în care nu poți fi sigur de nimic, era tocmai aşteptarea. Iar prelungirea ei nu-i putea părea decât un semn rău prevestitor.

Cercă a se împăca, spunându-şi că, dacă totuşi Varlaam va cădea în mâna potrivnicului, iscoada, prevenită asupra primejdiei, va şti să se păzească şi-l va înştiința la

Material cu drept de autor

vreme, ceea ce-i va da un răgaz îndestulător ca să închipuie ceva prin care să poată ține piept loviturii. Pe deasupra îl zădărea şi vlădica Ghedeon, care-l tot ațâța împotriva mitropolitului, nescăpând nici un prilej ca să pună paie pe foc. Stăruia mai ales asupra împrejurării că se cam îndoieşte că chir Varlaam se va învoi vreodată să se pună la îndemâna lor. Prea era îndatorat lui Lupu ca să fie plecat să-l părăsească. Chiar dacă va fi luat cu forța, va găsi mii de pretexte ca să nu-i slujească. Va aduce pricină fie boala de care suferă, fie va găsi vreo chichiță legată de cine ştie ce canoane bisericeşti, ori de cine ştie ce întortochetură a legii. Sau li se va împotrivi răspicat, fără a le nici un fel de deslușiri.

Era vădit că vlădica Ghedeon, care ceva mai înainte mărturisise că s-ar încumeta să grijească de ungere, căuta să îndrume băgarea de seamă asupră-şi. Era încredințat că, drept recunoştință, noul domn îl va sprijini ca să ia locul nevolnicului mitropolit. Logofătul se simțea cu adevărat destul de îndatorat față de el, pentru că se dovedise atât de săritor, dar cu toate acestea se prefăcea a nu pricepe unde bate. După datină numai capul bisericii moldoveneşti era îndreptățit să conducă o asemenea țărmonie de ungere. A-l înlocui cu un ierarh de rang mai mic putea pune sub semnul îndoielii însăşi legiuita temeinicie a celor săvârşite. Totuşi ca să nu-l supere cumva, făcându-l să se îndepărteze de el, nu încercase să-i desluşească pricinile codelii sale, ci găsi mai nimerit să se prefacă a nu pricepe străveziile subînțelesuri ale vorbelor sale, lăsându-le astfel fără răspuns. Însă prevenirile repetate ale vlădicii îl băgară amarnic la griji. Ar fi fost culmea ca, după ce pusese mâna pe scaun, să-l piardă pentru că nu putea împlini o rânduială oareşcare, precum o găunoasă de ungere, care se făcea la urma-urmei doar de ochii lumii, ca să fie!!

Material cu drept de autor

„Ar fi fost strigător la cer să se întâmple una ca asta!" se înciudă el în gând, privind în jur de pe prispa pe care era durat scaunul țării, care-l înălța cu trei trepte deasupra celorlalți.

*

Reîntors în tabără, Diicu Buicescu nu încetă să-şi frământe mintea în găsirea unei căi de înlăturare a logofătului din calea sa. Din păcate prea multe mijloace de a o face nu întrezărea. Totuşi nu putea sta cu mâinile în sân.

- Kemény şi Gheorghe Ştefan trebuie strânşi cumva cu uşa... Burduja ăsta, burduşit ca un burduf, că nu degeaba îi zic unii şi Burdufă, ne cam lucrează în foi de viță. Trebuie totuşi să găsim o cale de a-i tăia craca, oftă el.

Apoi, cuprins parcă de o străluminare, adăugi ca omul obişnuit să întrevadă mai ales partea folositoare a lucrurilor:

- Trebuie să stârnim ceva vâlvă în juru-ne, să fim băgați în seamă de gloată, dar, de bună seamă, şi de cei cu greutate în lume... Se cuvine să atingem simțirea obştii, ca să nu uite de noi... Cum stăm cu deputația boierilor moldoveni care urmează să mi se înfățişeze spre a mă cere domn? Ați găsit oameni îndeajuns pentru aceasta?

- Jupân Vasile din Corcova grijeşte de trebuşoară... El ştie! se feri de a răspunde Filişeanu, care ştia că lucrurile cam băteau pasul pe loc.

- Cheamă-l! porunci spătarul.

Filişeanu împlini în grabă cele orânduite, dar ceru totodată îngăduința de a se retrage, arătând că apasă asupră-i mulțime de îndatoriri care nu sufereau amânare. Adevărul era însă altul. Întrevedea că Diicu va fi nemulțumit şi furios când va afla adevărul şi nu dorea să fie săpunit laolaltă cu celălalt, pe care de altfel nici nu-l prea suferea.

Material cu drept de autor

Vasile din Corcova, foarte zelos când nădăjduia că are prilejul de a-şi vădi destoinicia, osebindu-se dintre ceilalți, trudise şi de astă dată din răsputeri. Cum însă, cu toată râvna dovedită, nu prea putea să se laude cu vreun câştig dobândit, se porni în a-şi zugrăvi zbuciumul şi osârdia care-l cuprinseseră întru împlinirea poruncii pe care o primise. Se întemeiase mult pe reazămul căpitanului Grumăzea, stărui el, care cunoştea mai bine aleasa moldovenime de înalt neam şi avea de asemenea trainice legături cu boierii de starea a doua şi a treia. De altfel şi acesta, la rându-i, făcuse tot ce putuse spre a-şi împlini îndatoririle. Cel puțin aşa credea Vasile din Corcova, care nu avea de unde să ştie că sărmanul căpitan se îngrozise când aflase ce însărcinare îi fusese orânduită.

Că trebuia să dea tot ajutorul de care era în stare spre alcătuirea deputației, mai treacă-meargă, dar i se cerea pe deasupra, nici mai mult, nici mai puțin, decât să se înfățişeze la Curte, în fruntea celor aleşi de el, ca purtător de cuvânt al spătarului! E drept că urma a căuta numai pe Kemény, dar ardeleanul locuind la palat laolaltă cu logofătul, ar fi fost cu neputință să nu dea ochi şi cu acesta din urmă.

Nu-şi putea închipui cum se va petrece asemenea întrevedere, de față fiind atât părtaşii logofătului, cât şi iscoadele lui Diicu, fără a mai vorbi de fârtații moldoveni luați cu japca, care picaseră la mijloc. Starea sa în acele clipe i se părea de necuprins cu mintea! Oare cum putea fi privită împrejurarea că el, rudă a celuia căruia i se înfățişa, lua cu înfierbântare partea potrivnicului aprig duşmănit? Oare nu şi-ar fi pierdut bunul nume în ochii celor alăturați lui Gheorghe Ştefan?! Poate că totuşi cei cunoscători ale tainicelor urzeli ale vel logofătului, ştiindu-l iscoadă, l-ar fi înțeles şi l-ar fi îngăduit, în parte cel puțin, înțelegând grozăvia încurcăturii în care se găsea. Dar aceştia erau puțini

Material cu drept de autor

şi n-ar fi destăinuit ceea ce ştiau despre jocul ce-l făcea în tabăra potrivnică! Drept care e uşor de închipuit ce-ar fi zis şi gândit ceilalți, care întrupau grosul! Ce-ar fi cugetat cu deosebire neamurile sale, care, în neştiința lor, ar fi crezut că prin ceea ce face le ştirbeşte trecerea pe lângă viitorul domn?! Nu trebuia uitat că era totuşi cumnatul fratelui lui Gheorghe Ştefan! Chiar acesta din urmă l-ar fi putut mustra, arătându-i că-l trimisese să iscodească, nu să se apuce să lucreze cu atâta râvnă împotrivă-i. Este deci lesne de înțeles de ce lucrurile băteau totuşi pasul pe loc, deşi Vasile din Corcova îl vedea că se frământă, chipurile, plin de sârg.

Vasile făcuse câteva cercări de ademenire a unor moldoveni şi pe socoteala sa, fără mijlocirea căpitanului, dar roadele lăsau de dorit. Cea mai sâcâitoare nereuşită o avusese în chiar aceeaşi dimineață, când cercase a vorbi unui diac de jitniță, un anume Pavel Contăş. Deşi destul de tânăr, acesta se bucura de un bun renume printre boierii de starea a treia, cu deosebire printre cei de-o vârstă cu el, asupra cărora avea o înrâurire recunoscută. Cu puțin în urmă se însurase cu nepoata de fiu a biv vel stolnicului Pătraşco Ciogolea, cel ucis pentru necredință, dimpreună cu fratele său, de Vasile Vodă, înainte ca acesta să fugă din Iaşi. Ori această înrudire cu un martir al noii cârmuiri îi sporise şi mai mult renumele. Vasile din Corcova, sfătuit poate şi de căpitanul Grumăzea, pusese anume ochii pe el, căci nădăjduia că, odată câştigat, acesta va face vâlvă printre cei aflați sub înrâurirea sa, aducându-i şi pe ei în rândurile lor.

Deşi îi înşiră lui Contăş foloasele de care se va bucura dacă li se alătură, acesta îi respinse în chip răspicat cercarea, zugrăvindu-şi pe chip aproape un simțământ de scârbă față de un gând care i se părea dezgustător.

- Te vei fi simțind poate legat de logofăt, căci prin nevastă sunteți pe departe rude! îşi dădu cu părerea Vasile, care nu întrevăzuse dedesubturile răspunsului celuilalt, dar

Material cu drept de autor

era înclinat să tălmăcească purtarea celor din jur după felul său de a judeca; deci socotea că toți umblă a se căpătui, fără să le pese cum fac asta. De aceea își urmă netulburat cugetările:

- Hai că mă faci să râd! Ce rudenie mai e și asta?! Că bunica neveste-ti e sora nevestei logofătului! Pe deasupra tatăl lu' socru-tău a fost tăiat nu pentru că l-a ajutat pe logofăt, ci pentru că s-a grăbit să-l vândă! Cu astfel de rudenie n-ai să ajungi prea sus pe scara rangurilor Curții! De la Măria Sa, spătarul, te poți aștepta la mult mai mult!

- Te înșeli! Nu sunt părtaș al năzuințelor jupânului Gheorghe Ștefan.

- Atunci oi fi de-ai lui Lupu! Că de... Vasile vodă l-a scurtat de cap pe bunul neveste-ti, cu ajutorul căruia nădăjduiai să apuci o slujbă mai de soi!

- Nici omul lui Vasile vodă nu sunt! Nu sunt omul nimănui!

- Atunci de ce nu ni te alături?! Înțelege că ai numai de câștigat! O fire atât de dăruită ca tine, dacă i se deschide calea, poate ajunge departe...

- Nu voi să te jignesc, dar mi-e scârbă de atâta luptă, de toate aceste mâncătorii. Eu sunt om cinstit. N-am venit la Curte ca să mă înalț pe spinarea altora. Vreau doar să slujesc țării, nu să ridic mâna asupră-i!

- Foarte bine! Asta zic și eu! se grăbi Vasile să încuviințeze. Și nu poți s-o slujești mai bine decât trecând de partea noastră!

- Pentru mine țara nu înseamnă setea voastră de putere, pofta de mărire și de pohfală, nu e una cu mândria și bunăstarea unuia singur, fie că acesta s-ar numi Vasile, Diicu sau Gheorghe. Țara înseamnă mai mult: înseamnă neamul, înseamnă drepturi și legi pentru toți. Nu voi deveni niciodată una din slugile grosolane și bătăioase, care, pentru o vremelnică bunăstare, sunt în stare să-și ucidă și mama. N-

Material cu drept de autor

o să calc pe nimeni în picioare, oricâți bani mi s-ar dărui în schimb!

- De ce întreci măsura, căutându-mi nod în papură?! Nimeni nu-ți cere una ca asta…

- Ei, zău! Toți aceşti Vasile şi Ştefani, împăunându-se cu mărturisiri sforăitoare şi însăilând cuvinte umflate, îşi dau nume de mântuitori ai norodului şi se socot pe sine țară şi întrupare a neamului. Şi făr' de mustrare de cuget şi fără să dea cuiva socoteală, jertfesc vieți şi averi care nu sunt ale lor şi nimicesc pe toți aceia care nu vor alta decât dreptate şi liniște. Cu aşa ceva nu mă pot împăca…

- Pe Lupu însă l-ai slujit…

- Nu este aşa… Am fost şi sunt un mic slujbaş la Curte şi atât… Îmi câştig cinstit pâinea şi caut să nu nedreptățesc pe nimeni. M-am ferit totdeodată să devin unealta cuiva. Vreau să-mi rămână cugetul curat şi împăcat! N-am vărsat sânge şi n-o s-o fac nici de acum încolo…

- Totuşi acum trei ani făceai parte din oastea lui Vasile vodă, care înfrunta tătarii… Oare atunci nu luptai pentru voievod, nu vărsai sânge?

- Într-un fel se poate spune c-o făceam pentru el… Dar, cu adevărat, de luptat luptam pentru Moldova. Atunci eram cu toții primejduiți, nu numai domnul…

- Chiar tu recunoşti prin asta că e greu de osebit între domn şi țară! Atunci ce rost are să pregeți atâta?! făcu Vasile, lehămetit de atâtea judecăți încurcate, care i se păreau fără noimă.

- Osebirea se află totuşi! Îngăimăceala e făurită cu bună ştiință de cei care au de câştigat, căci le aduce temeinice foloase. Să nu luăm omul ca ființă oarecare, preschimbându-l în aşezământ. Una e domnia şi alta domnul cutare! cugetă boiernaşul după calapodul gândirii care devenise obişnuită în țările depărtate ale apusului, gândire de care avea cât de cât habar, fără a stăpâni însă pe deplin

Material cu drept de autor

lucrurile. Împotriva domniei cred că nu s-a ridicat încă nimeni, afară doar de englezi...[30] Dar împotriva domnilor nu poți număra câte ridicări au fost pretutindeni! Nu mai departe decât voi...

- Dar tot ce facem, împlinim pentru norod, pentru țară!

- Văd că vreți să fericiți norodul, fie chiar şi cu sila! Numai că o faceți aşa cum vă place vouă şi nu cum visează el!

- Eu nu cred în neprihănirea celor care stau de-o parte. Neamestecul a fost şi rămâne născător de bănuieli şi întrebări, căci ascunde ceva! Eu ştiu una şi bună, cine nu-i cu noi e împotriva noastră! Iar tot acest şuvoi de vorbe n-are altă menire decât ori să ascundă că ți-e frică, ori că ții cu duşmanii noştri! Dar să ştii că noi n-o să uităm şi nici n-o să iertăm... încheie Vasile, dând să plece.

Din uşă se mai întoarse odată şi în loc de bineți îi mai zise a profeție:

- De altfel ai să vezi că n-ai să poți rămâne de-o parte, nepărtinitor... În lume trebuie să te alături întotdeauna cuiva. Dar să nu fie prea târziu când te vei hotărî...

Diacul Contăş ridică nepăsător din umeri, fără să-şi închipuie că îşi va da foarte curând seama, pe propria-i piele şi cu amar de necazuri, de dreptatea celuilalt.

Vasile din Corcova înşirui cu migală toate aceste străduințe, înflorindu-le însă cu tot soiul de amănunțimi, care să vădească nemăsurata-i trudă. În cele din urmă Diicu îşi pierdu răbdarea.

- Nu te-ai descurcat de fel! i-o retează cu grosolănie. Mai bine aşezam pe un altul mai destoinic în locu-ți!

- Dar Luminăția ta... îngăimă Vasile gata s-o ia de la capăt.

---

[30] În urma revoluției burgheze, la 17 mai 1649, Anglia s-a proclamat republică, după ce regele a fost decapitat, iar regalitatea desființată.

Material cu drept de autor

- Când voi avea deputăția?! îl întrerupse supărat Diicu, fără să-i mai ia în seamă bâiguielile şi plecăciunile.

- Cred că mâine! cuteză Vasile a însăila la întâmplare un răspuns, de lipsa de temeinicie a căruia îşi da prea bine seama.

- Fie şi mâine, dar nici o zi mai târziu! încuviință Diicu.

De afară, alaiul spătarului, în frunte cu Filişeanu şi cu Poenaru, trăgea încântat cu urechea. Pologul cortului nu putea înăbuşi vocile, încât o bună parte a spuselor răzbătea până la auzitori. Erau mulțumiți că în sfârşit şi lui Vasile i se înfundase. Ba, pe deasupra, li se ivise prilejul ca să se răzbune, punând paie pe foc împotrivă-i.

Amărât, Vasile din Corcova trecu printre ei, parcă fără să-i vadă. După ce dobândise o amânare pe a doua zi, îşi bătea capul ca să găsească o cale de a stoarce încă un răgaz de cel puțin o zi sau două, căci ştia mai bine ca oricine că răstimpul pe care singur şi-l alesese era departe de a-i ajunge. Spre a se îmbuna, îşi zise că vina greşului său nu o purta numai el, ci şi fârtații de la spătărie – şi poate în primul rând aceştia – şi nu numai prin aceea că îl săpau cu îndărătnicie, ci şi pentru că se dovedeau răuvoitori față de noii soți moldoveni ai stăpânului lor, în care până la urmă nu vedeau decât nişte potrivnici, care amenințau să le smulgă parte din foloasele care socoteau că li se cuveneau numai lor.

În dimineața Joii Mari o nouă întâmplare răscoli atât tabăra muntenească, cât şi pe cei de la Curte. Oştenii trimişi la Secu de Gheorghe Ştefan şi ceata trimisă într-acolo de Diicu se înturnară laolaltă în cetatea de scaun, într-o deplină şi neaşteptată înfrățire. Cele două pâlcuri se întâlniseră pe aproape de Târgul Frumos. Moldovenii, înştiințați de ceauşul trimis de logofăt întru întâmpinarea lor ca să-i prevină că drumul li se va întretăia cu al unor

Material cu drept de autor

vrăjmaşi care vor să li-l răpească pe mitropolit, se predară acestora fără a opune vreo împotrivire. Ştiau că prin lipsa lui Varlaam grija celorlalți pentru ei se va topi pe dată, lucru care de altfel se şi întâmplă.

Ca să-şi îndreptățească ivirea, care nu mai ajunse a fi un iureş bătăios, şi ca să răstălmăcească pricina adevărată care-i mâna, mult prea gingaşă spre a putea fi mărturisită fățiş, muntenii, care-i ajunseră în vremea masului, mărturisiră că se află, chipurile, în căutarea unei cete de răufăcători care hălăduia prin satele din jur; pesemne oameni de-ai lui Lupu rămaşi în urmă. Pe moldoveni îi luară – vezi Doamne – drept cei după care umblau. Noroc că nu se împotriviseră, căci altfel s-ar fi putut ajunge la nişte lupte fără noimă şi cu totul zadarnice! Neavând nimic de împărțit unii cu ceilalți, iar călăreții vel logofătului încredințându-i pe ceilalți că n-au întâlnit vreo trâmbă de bărbați care le-ar fi putut trezi bănuieli, cele două pâlcuri, ca părți ale unor oşti înfrățite ce se aflau, ajunseră repede la împăcare, alăturându-se pe drumul de întoarcere în chipul cel mai paşnic, deşi fiecare dintre cei doi fruntaşi ştia adevărul despre rostul şi îndatoririle celuilalt.

Vestea pe care o aduceau căzu ca un trăsnet în ambele tabere. Diicu Buicescu, atunci când fu înştiințat că trimişii săi la mânăstirea Secu se reînturnaseră, porunci imediat căpeteniei lor să i se înfățişeze. Pe cât de nerăbdător le aşteptase venirea, pe atât fu de dezamăgit de tăgada chiriarhului, cu atât mai mult cu cât olăcarul îi istorisi întrevederea cu Varlaam în toată amănunțimea, fără a se strădui să fie cumva mai prevenitor.

- Moşneag afurisit!! răbufni el înciudat, în vreme ce se învârtea cu paşi mari, mânioşi, în jurul mesei din mijlocul cortului. „Oare logofătului ce-i va răspunde?!" se întrebă el în gând. „Nu se va învoi cu adevărat nici cu acesta, precum

Material cu drept de autor

a dat a înțelege ceaușul, sau până la urmă s-o hotărî să vină singur încoace?!"

Întrerupând istorisirile oșteanului, Filișeanu nu-și putu înăbuși niște cugetări, parcă anume ca să întărească temerile mai-marelui său, de-ai fi zis că i-a ghicit frământările care-l mistuiau:

- Nu mi se pare cu neputință ca după plecarea oștenilor moșneagul să-și fi schimbat părerea... Noaptea poate fi un sfetnic bun...

Clătină cu îndoială din cap, mișcare pe care-o însoți și de o ușoară încruntare a frunții.

Înciudat, Diicu nu-l mai luă în seamă pe olăcar și se întoarse spre sfetnicii săi:

- Mitropolitul nu trebuie în nici un chip să ne scape! Pândarii noștri sunt la locurile de strajă care le-au fost orânduite? Priveghează toate drumurile și cărările pe care s-ar putea întoarce sfințitul?

- Neîndoios, înălțimea ta! întări vtori spătarul. Totul e pus la cale ca să-l putem smulge pe ierarh potrivnicilor noștri înainte de a intra în târg. Asta, dacă ar ajunge cumva în stăpânirea lor. M-am îngrijit eu însumi de cele trebuitoare. Pândarii stau și acum neclintit de veghe...

- Îndoiește-i, întreiește-i, înzecește-i; fă tot ce crezi de cuviință, numai să nu-l pierdem pe moșneag! Dacă e să nu ne încoroneze pe noi, apăi să nu încoroneze pe nimeni! șuieră Diicu plin de pornire. Nu scăpați din ochi nici pe trimișii logofătului, să nu ne facă vreo surpriză, că cine știe ce viclenie vor mai fi pus la cale!

Prinzând un foarte scurt răgaz de tăcere a mai-marilor săi, căpetenia trâmbei trimise la Secu se grăbi să se vâre iar în vorbă, lămurind că oștenii logofătului intraseră dimpreună cu ei în târg. A vorbi despre oprirea sau prinderea lor nu mai avea deci rost. De altfel el se gândise dinainte la răpirea mitropolitului de la potrivnici, dacă

Material cu drept de autor

acesta s-ar fi învoit să-i însoțească. Dar din păcate plănuirea se năruise dintru început, deoarece nici ei nu-l putuseră clinti pe chiriarh din ascunzişul său mânăstiresc. Dar chiar şi după ce-i văzuse pe moldoveni plecând cu mâna goală, ajutat de însoțitori, îi urmărise în ascuns o bună bucată de drum până ce, lângă Târgul Frumos, dădu anume peste ei; voise nu numai să-i ia la scărmănat, ci socotise c-ar putea folosi prilejul ca să-i silească să-i destăinuie înțelegerile pe care le făcuseră la mănăstire.

Diicu îşi cam pierdu răbdarea ascultându-l, căci i se păru că slujitorul, din dorința de a se grozăvi, a prins să se laude cu gânduri şi imbolduri osebite, născocite acum la repezeală, în temeiul celor spuse de Filişeanu. Socoti că poate lua de bune numai o parte a celor auzite. Omul de bună seamă punea multe de la sine, ca să-şi dezvinuiască neizbânda şi să-şi dobândească iertarea pentru neîmplinirea poruncii.

Vtori spătarul, aflând că oştenii se gândiseră înaintea lui la prăduirea potrivnicilor se cam dezumflă, căci spusele ceauşului ştergeau cu totul prețul gătirilor la care migălise în ultimele zile pentru a preîntâmpina intrarea mitropolitului în Iaşi. Înciudat, trebui să recunoască chiar față de sine că tot sârgul i se risipea, dovedindu-se zadarnic.

Diicu însă nu luă în seamă zbuciumul ce-l căznea pe ajutorul său. Primind adeverirea că, în chip neîndoios, mitropolitul nu încăpuse pe mâna logofătului, răsuflă uşurat. În sfârşit putea dormi mai liniştit. Pentru o vreme cel puțin, nu va avea loc nici un fel de încoronare. Câştiga astfel vremea de care avea atâta nevoie! La urma-urmei, însă, îndărătnicia mitropolitului îi crea şi lui poticneli, căci şi el trebuia să fie uns! Dar până una alta îi aducea şi foloase, încurcând şi întârziind plănuirile potrivnicului. Punând în cumpănă câştigul şi paguba, îşi da seama că nu putea fi decât în mică parte mulțumit de cursul întâmplărilor.

Material cu drept de autor

- Din nefericire, toate cele petrecute nu ne scot din impas, ci dimpotrivă, încheie el. Ne este grabnic trebuitor un arhiereu mai de soi, numele căruia să atârne îndestul de greu că să poată îndreptăți ungerea ca fiind legiuită! Dar de unde să-l scoatem? Care ar putea fi acesta?! Patriarhul Antiohiei, chipurile, nu are acum alta de făcut decât să-şi fiarbă uleiurile cu alai şi descântec! Iar fățarnicul de Ghedeon nu gândeşte decât să-i caute logofătului în coarne!

Cuvântul „coarne" făcu să-i mijească spătarului în fața ochilor o ciudată vedenie: un popă mângâind în creştet, cu toată cuviința, pe necuratul, care cam semăna cu marele logofăt. Zâmbi plin de înveninare şi întări pentru sine gândul, adăugind cu voce tare:

- Da, da! În coarne...

*

Gheorghe Ştefan, în schimb, era zdrobit. Desigur Varlaam trăgea nădejde că lui nu-i e dat să dăinuie în domnie, că Lupu, ajutat de ocrotitorii ginerilor săi, îşi va recăpăta scaunul în scurt timp şi, în temeiul acestei năzuințe, nu voia să se întineze în ochii acestuia. Asemenea purtare nu se putea nici uita şi nici ierta, încât logofătul era hotărât să se răzbune pe moşneag, cu atât mai mult cu cât aflase între timp că din pricina lui Ciogoleştii fuseseră dați de gol. Dar răfuiala cu el era poveste de viitor, care se putea împlini numai după deplina sa biruință – dacă aceasta va avea într-adevăr loc vreodată. Deocamdată se afla în fața celui mai greu impas al vieții sale şi nu avea vreme de încheierea unor asemenea socoteli. Acum ajunsese pe muche de cuțit: din pricina unor rânduieli oareşcare – acelea legate de ungere – era amenințat să scape din mână o stare deja cucerită! Cu o asemenea privelişte nenorocită nu se putea împăca.

Material cu drept de autor

Cuprins de deznădejde, întruni în grabă un sfat al tuturor neamurilor şi sfetnicilor săi, la care-l pofti şi pe Kemény. Din atâtea capete era cu neputință să nu țâşnească o scânteie mântuitoare. Prin cronici prăfuite, prin vechi pravile de legi mucezite, în obiceiele şi datinile strămoşeşti trecute din gură în gură, în acel drept al pământului, era cu neputință să nu se afle o pildă, care să-i ofere o ieşire din impas, care să-i îngăduie să fie altfel uns decât în mod obişnuit. Avea nevoie de un cunoscător al unor astfel de chițibuşuri subțiri, dar de unde să-l ia?! Singurul pe care-l cunoscuse în viața sa, treti logofătul Grigore Ureche, cronicarul, se pristăvise cu vreo şase ani în urmă. În alaiul său se găsea, e drept, ginerele acestuia, un anume Costache Antiohie; din păcate însă ipochimenul nu împrumutase nimic din ştiința socrului său şi ca atare nu-i putea fi de nici un folos…

Sfatul rânduit de logofăt se întruni în spătăria cea mare, gazda, după obiceiul ultimelor zile, tolănindu-se plin de sine în scaunul țării, aşezat pe o mică prispă, ca de acolo să-i poată domina pe cei adunați. În câteva cuvinte îşi arătă dorința de a i se găsi o pildă de încoronare în care fie că ungerea lipsea, fie că era făptuită de altcineva decât de mitropolitul legiuit.

Diicu, ghicind stările sufleteşti prin care trecea potrivnicul său, atunci îi ajunse la ureche ştirea despre divanul rânduit de logofăt – aflată prim mijlocirea iscoadelor –, bănui că se unelteşte ceva şi din acea clipă începu a fierbe de curiozitate şi de nelinişte. Neputându-şi închipui despre ce putea fi vorba, se înciudă că nu era chemat şi el şi că, asemenea lui Kemény, nu i se cerea şi lui părerea. La drept vorbind era şi el un părtean al întreitei înțelegeri, cu nimic mai prejos celuilalt!

În cele din urmă, ne-mai-putându-se împotrivi ispitei, trecu peste orice rânduială de bunăcuviință şi-l

Material cu drept de autor

trimise pe Barbu Filişeanu să vadă ce se pune la cale. Vtori spătarul, deşi nepoftit, fu totuşi îngăduit în odaie, unde găsi adunarea în mare fierbere. La sosirea sa serdarul Ştefan Boul, cumnatul logofătului, tocmai stăruia ca Varlaam să fie caterisit, spre a slobozi scaunul pe care oricum îl părăsise, lăsându-l în voia sorții, iar în locul său să fie înălțat alt mitropolit. Anevoința sta însă în aceea că înlocuirea putea fi cerută patriarhului de Constantinopol numai de domn, ori Gheorghe Ştefan nu era şi nici nu putea fi uns, neavând cine s-o facă. Prin urmare nu avea căderea de a putea scrie patriarhului înfățişându-i asemenea rugă, lucru pe care boierul se făcu cu bună ştiință a-l uita. Drept care Filişeanu, venit cu gând de a pune bețe-n roată oricărei plănuiri neprielnice mai-marelui său, se grăbi să arate că cererea de înlocuire nu se putea face decât de către domnul legiuit; întregea astfel, cu vădită dorință de sfruntare, scăparea celuia care vorbise înaintea sa. Ori, stărui musafirul, atâta vreme cât Gheorghe Ştefan nu era ales şi uns, nu putea fi socotit domn, împrejurare în care nu avea căderea de a înfățişa o asemenea dorință patriarhiei țarigrădene. Dacă o făcea totuşi, aceasta se va socoti îndreptățită, sau chiar datoare, să nu ia în seamă ruga.

Logofătul înțelegea că intrase într-un cerc fără ieşire. Ca să fie ascultat la patriarhie trebuia să fie împuternicit cu statul care să-i dea dreptul să aridice asemenea cerere; dar statul nu-l putea dobândi până ce nu se înfăptuia sfințirea unui nou mitropolit. Într-un cuvânt nu putea deveni domn din lipsa mitropolitului şi nu putea numi un mitropolit, nefiind domn, îşi încheie desluşirile, cu plăcere răutăcioasă, vtori spătarul. Lămuririle sale stârniră însă o larmă grozavă, încât ultimele cuvinte abia de putură fi auzite. La drept vorbind, înverşunare celor din spătărie nu era pricinuită de judecățile în sine ale slujbaşului lui Diicu. Din toate câte spusese el, îi zădărâse numai mănunchiul de

Material cu drept de autor

cuvinte „atâta vreme cât vel logofătul nu este domn…" Nu puteau înțelege cum de îndrăznea cineva să pună la îndoială stăpânirea lui Gheorghe Ştefan, de vreme ce şedea în tronul țării!? Drept care începură a murmura şi a huidui pe vorbitor. Cum de era îngăduit în mijlocul lor cineva care avea îndoieli că idolul lor n-ar închipui voia țării, că n-ar răspunde năzuințelor ei, că n-ar întrupa nevoile şi nădejdile norodului?! se oțărau ei. De teamă că patima pe care o dezlănțuise ar putea sfârşi cu sfâşierea sa, vtori spătarul se făcu mic de tot şi nu îndrăzni să mai zică ceva, deşi unele argumente ar mai fi avut. Zâmbetul sfruntător i se stinse de pe buze şi chipul îi deveni nespus de livid şi de spăşit.

Când cugetele se mai liniştiră, în chip neaşteptat, medelnicerul Matei Sturza – un alt cumnat al vel logofătului – reluă lămuririle nepoftitului oaspete. Filişeanu însă nu cuteză să se bucure deschis, ci rămase smerit şi neştiut în colțul său, doritor să nu atragă luarea aminte asupră-şi. Vorbitorul se străduia să le dovedească celor dimprejur că o carte trimisă la patriarhie nu-şi avea rostul, doar că îndreptățirile sale erau altele decât cele de care făcuse vorbire sfetnicul lui Diicu. Drumul unei înscris până la Stambul şi înapoi ținea mult prea mult, iar ei nu puteau aştepta atâta! Apoi, de bună seamă, nici sfântul sinod nu se va grăbi peste măsură cu răspunsul, câtă vreme lucrurile din Moldova nu le apăreau ca îndestulător de limpezi şi de statornice. Nimeni nu s-ar fi vârât în gura lupului dând ascultare celei dintâi cereri a cuiva care nu dovedea că era trainic aşezat în scaun, atâta vreme cât mai era temei de a crede că s-ar putea ivi o nouă răsturnare a stărilor, mai ales că era ştiut că Vasile Lupu se găsea la hotare şi pare-se că se bucura de sprijin ostăşesc din partea cuscrului cazac şi a ginerelui polon. În asemenea împrejurări logofătul nu se puteau bizui prea serios pe sprijinul Marii Biserici Mamă, care, spre a se feri de stânjenitoare bâiguieli, va socoti mai

Material cu drept de autor

nimerit să stea un răstimp de-o parte, până ce tulburările din Moldova i se vor părea aşezate. Spre a nu le pierde bunăvoința, îi va amăgi cel mult cu făgăduieli, a căror împlinire va fi amânată la nesfârşit. De altfel chiar această rugă le-ar fi dovedit slăbiciunea, căci era limpede că biserica locului, prin capul ei, nu voia să-l recunoască. Aceasta va spori şi mai mult neîncrederea în ei. Ce fel de tărie dovedea o cârmuire care se împotmolea în canoanele unor rânduieli oarecari, împiedicându-se în nişte vorbe şi obiceie?!! Trebuie prin urmare să se descurce singuri şi cât mai repede, ca să-şi dovedească astfel puterea şi atunci şi ceilalți se vor înclina în fața lor, nemailuând seamă la întortocherile cine ştie cărei rânduieli găunoase a fastului de Curte, făptuite doar de ochii lumii!

Gândul de caterisire a lui Varlaam prin mijlocirea patriarhiei – în ciuda tuturor vicleşugurilor închipuite întru aceasta – trebui în cele din urmă lepădat. Vlădica Ghedeon al Huşilor şedea ca pe țepi. Dânsul, întrevăzând tăgada mitropolitului Varlaam – om cu păreri şi credințe nestrămutate –, chibzuise de câteva zile asupra unei ieşiri din impas, care să-i fie însă lui prielnică. Până la urmă o şi găsise, dar i se părea lipsit de smerenie şi de cuviință ca s-o înfățişeze chiar dânsul. Nu de alta, dar putea fi bănuit c-ar voi să-şi sape mai-marele, că unelteşte împotrivă-i, că, lipsit cu totul de cucernicie, e setos de măriri, că e ros de pofte păcătoase şi viclene, ceea ce nu era pe potriva spăşeniei unui păstor pravoslavnic, care ține la bunul său renume. Chiar de mai înainte cercase, fără a bate la ochi, să atragă luarea aminte asupră-şi, când prorocea tăgada învățatului Varlaam; şi i se păruse că izbândise. Din nefericire pentru el, se amăgise, cum se dovedea acum, căci în înfierbântarea acelor clipe hotărâtoare nimeni nu părea că se gândea că în aceste împrejurări le-ar putea fi de folos. Ar fi vrut să le aducă aminte de vorbele spuse cu adâncă spăşenie în ajun, să-i

Material cu drept de autor

înrâurească în vreun chip oarecare încât, în socotelile pe care le făceau, să se gândească şi la el, dar nu ştia cum ar putea să-i provoace, şi încă în aşa fel încât să păstreze totuşi chip de om pios, cu totul rupt de grijile şi josniciile vieții de zi cu zi ale muritorilor de rând, îngrijați numai de lumea grosolană a plăcerilor şi poftelor de duzină.

Căminarul Stamatie Hiotul Sacazlâul, finul vel logofătului şi puțin rudă cu el prin nevastă, îi îmboldi să facă o nouă cercare pe lângă patriarhul Macarie al Antohiei, căci prin stăruință putea fi, poate, înduplecat. Rangul acestuia era îndestul de înalt ca să-i dea dreptul de a îndruma o țărmonie de acest fel. La urma-urmei, în rânduiala cinurilor bisericii răsăritene, stătea cu o treaptă mai sus de mitropolitul Sucevei! Nu avea însemnătate că odată nu se lăsase înduplecat, de altfel înfățişându-şi opunerea peste măsură de prevenitor… Chiar stinghereala arătată atunci dovedea că tăgada nu era de neclintit, deci portița spre o înțelegere nu le fusese închisă cu totul… Iar cu puțină stăruință şi cu niscai împuşcături de sperietură prin jurul mânăstirii unde stătea, ce nu se putea dobândi!! zise cu subînțeles vorbitorul, îndemnând la a-l nevoi pe ierarh cu sila, punându-i sula în coaste. Apoi adăugă cu filozoficească adâncime: „Picătura de apă străpunge steiul nu cu forța, ci cu răbdarea stăruinței…”

Alții se grăbiră să se împotrivească gândului, amintind de împrejurarea că arhiereul nu isprăvise să-şi fiarbă untdelemnurile. Filişeanu, care încercase mai întâi singur, apoi ca însoțitor al lui Diicu să vorbească chiriarhului, înciudat de neizbânzile avute, nu întârzie să se slujească de prilej ca să-l coboare pe oaspetele străin de pe analoghionul pe care vorbitorii de mai devreme îl înălțaseră. Patriarhia de Antiohia e departe de a avea însemnătatea care, pe nedrept, i se dă aici – zise el fără înconjur. Apoi, nefiind pământean, neținând de aceste meleaguri, Macarie nu putea

Material cu drept de autor

hirotonisi nici măcar slujbaşi ai sfintei Biserici, necum să mai ungă şi mireni! Este ştiut doar că arhiereilor nu le este îngăduit să-şi încalce unii altora eparhiile, fără învoirea celor în drept. Pravilele împărăteşti cu toatele, chiar şi „Cartea românească de învățătură" scoasă de sub teasc cu puțin în urmă în Moldova, erau deslușite întru aceasta! Ori dezlegarea pentru Macarie trebuia dobândită tot de la Constantinopol şi desigur ea nu ar suferi mai puțină zăbavă decât întărirea unui nou mitropolit.

Părerea era îndreptățită, dar armaşul Grigore Hăbăşescu – şi el neam de-al marelui logofăt – arătă că istoria cunoaşte multe abateri de la această rânduială. Pe deasupra cuvântul unui patriarh atârnă destul de greu; şi chiar dacă acesta nu era rostit în eparhia sa, nu s-ar fi putut trece uşor peste el. Prin urmare stărui ca ierarhul să fie potopit cu stăruințe până ce se va lăsa înduplecat.

Vlădica Ghedeon – de care ceilalți parcă uitaseră – nu era de fel încântat de asemenea privelişte care-l da cu totul de-o parte, sau, îi lăsa cel mult, un loc lăturalnic în toată povestea, de aceea, cu toate codelile de mai devreme, se amestecă în vorbă spre a pune pentru totdeauna stavilă unor asemeni plănuiri nespus de neplăcute pentru el. Dar pe cât de păguboasă i-ar fi fost tăcerea, pe atât de neferită i-ar fi fost şi mărturisirea fățişă a dorinței de a ocârmui el ungerea. Drept care, cu voce umilă şi mieroasă, care – chipurile – nu voia să supere pe nimeni, se făcu a lua apărarea chiriarhului oaspete. Cu părere de rău mărturisi că după socotința sa, ceea ce se punea la cale era nici mai mult, nici mai puțin decât o samavolnice, lucru cu totul nevrednic, când la mijloc se află o atât de cuvioasă față bisericească. În temeiul împrejurării că poartă o nețărmurită cinstire lui Macarie, arătă că nu este drept ca acesta să fie silit cu tot soiul de amenințări şi zădăreli să încalce sfintele legiuiri bisericeşti. Aşa ceva nu ar fi numai nevrednic, ci de-a dreptul ruşinos şi

Material cu drept de autor

răzvrătitor. Dar era la fel de necinstit şi de josnic ca – slujindu-se de mărinimia patriarhului – să i se smulgă silnic încuviinţarea, amestecându-l în acest chip în fapte care, fără ştiinţa şi voia sa, i-ar putea atinge bunul renume. El ca vlădică, deci supus într-un fel al preafericitului patriarh, chiar dacă nu intră în cuprinsul eparhiei sale, îşi va face un merit din a-l apăra de uneltiri care, într-un fel sau altul, i-ar dăuna cât de cât. Însă nu ar voi să-i fie tălmăcit greşit cuvântul, arătă el în încheiere; pentru binele şi poftele Măriei Sale, Gheorghe Ştefan, şi-ar da şi viaţa şi va face, până la ultima suflare, tot ce-i stă în puteri spre a-i statornici domnia. Dar Biserica e mai presus de toate şi nu poate îngădui şi nici suferi pângărirea ei. Va făptui orice i se va cere, în afară de această siluire a patriarhului aflat în ospeţie! Dar nici altora nu le va îngădui aşa ceva! Cei mânaţi de asemeni păcătoase dorinţe vor trebui să treacă peste trupul său! Deci să se aleagă cei care nu vor să aducă întinare Bisericii Mame, de cei căzuţi în păcat şi hulă!

Luând cuvântul, vlădica atrase asupră-şi luarea aminte şi odată cu privirile care se întoarseră spre el, se iscară în mintea celor aflaţi de faţă socotinţe asupra chipului cum ar putea fi folosit în urzelile care tocmai se ţeseau.

- Oare nici unul din numeroşii domni care s-au înstăpânit în ultimele trei veacuri de când s-au întemeiat aceste ţări n-or fi fost unşi de vreun episcop? întrebă ritos Vasilaşco Ştefan Ceaurul, fratele logofătului, întrupând un gând încolţit dintr-o dată în cugetul tuturor.

Ghedeon simţi că inima îi zvâcneşte mai puternic, parcă gata s-o ia din loc. În sfârşit, după un lung şi – pentru el cel puţin – sterp ocol, sfatul intra pe făgaşul la care visase. Această întrebare o aşteptase de la început şi răspunsul îl avea pregătit. De câteva zile scormonise prin terfeloagele de pe la câteva mânăstiri ieşene şi sfătuise în ascuns cu câţiva monahi pisari, cunoscuţi pentru învăţătura lor, spre a găsi o

Material cu drept de autor

deslușire pe gustul său în această pricină. Dar, nevoind să pară pus pe căpătuială şi lipsit de smerenie, se înfrână de a deschide vorba despre cele aflate, deşi nerăbdarea îl îmboldea de la începutul întrunirii.

Cei adunați dădeau din colț în colț, nimeni neştiind nimic anume asupra acestui lucru. Filişeanu cuteză chiar să spună, într-un chip care nu suferea încontrare, că nici cronicele moldoveneşti – şi o alese spre pildă pe aceea a logofătului Ureche – şi nici cronicele de Curte alcătuite la Târgovişte nu pomeneau vreo tocmeală de acest fel. I se răspunse pe dată că scăparea se datora nu lipsei cu adevărat a unor pilde deschizătoare de drum, ci scurtimii scrierilor de acest soi, care de altfel uită şi numeroase alte întâmplări de odinioară. Țărmoniile ungerii şi ale încoronării nu sunt aproape niciodată zugrăvite la domniile mai vechi, încât, din lipsa ştirilor pentru vremurile de atunci, nu se poate trage vreo încheiere, nici într-o parte, dar nici în cealaltă.

Sfatul se înfierbântase, vorbitorii devenind pătimaşi. Lui Alexandru Costin îi păru tare rău că fratele său mai mic, Miron Costin, viitorul cronicar, nu rămăsese şi el în Iaşi, ci pribegise dimpreună cu vel vistiernicul Toma Cantacuzino, în casa căruia slujea. El era mare iubitor al ceasloavelor şi bun cunoscător într-ale istoriei şi desigur că i-ar fi scos lesne din impas. Alexandru Costin era unul dintre boierii trimişi de Lupu pe urmele lui Gheorghe Ştefan, când acesta părăsise noaptea pe furiş cetatea de scaun, spre a se uni cu armata ardeleană de ajutor, oferită lui de crai şi-şi primejduise viața când se ciocnise la Bacău cu straja înainte-mergătoare a lui Kemény. După fuga lui Vasile Lupu, rămăsese la Iaşi şi se alăturase curții logofătului, câştigând încrederea noilor stăpânitori.

Gheorghe Ştefan, de altfel şi el destul de învățat pentru vremea sa, neputincios în a afla o ieşire, fierbea în

Material cu drept de autor

jilțul său domnesc, neştiind ce-ar putea spune, fără a-şi ştirbi înfățişarea nepăsătoare şi smerită cu care se învăluise.

Cum se apropia ora prânzului, povățuirile fură întrerupte şi trecută cu toții în tinda de alături, din fața odăii divanului celui mare, unde slugile întinseseră mesele de ospăț. Ghedeon făcu în aşa fel încât să nimerească alături de fratele lui Gheorghe Ştefan. După cuvintele de curtenie de cuviință, reînnodând firul vorbei din sfat, vlădica îl îndrumă pe vecinul de strană, fără ca acesta să-şi dea seama că e mânuit, să-l iscodească asupra unor pilde de ungere, făptuite de altcineva decât de mitropolitul legiuit.

- Oare domnia ta, om atât de şcolit, care ai citit atâtea bucoavne, chiar nu ştii nici o întâmplare care să ne poată scoate din impas? îi zise la o vreme boierul vlădicii, după ce acesta aproape că ajunsese la deznădejde din pricină că celălalt, cu tot sârgul de a-i trezi în minte această întrebare, nu se lăsase pătruns de întorsăturile vorbelor sale viclene, cu care-l amăgea de aproape un ceas.

Deşi taman aici dorea să ajungă, vlădica roşi şi se prefăcu a se codi, de parcă s-ar fi simțit peste măsură de stânjenit.

- Nu ştiu dacă se cuvine ca tocmai eu ... să tulbur rânduielile şi să lucrez împotriva celui care ne păstoreşte pre noi toți! Deşi la drept vorbind... încheie el pregetător, dând de înțeles că totuşi de găsit se poate găsi ceva.

- Deşi, ce?!! făcu Ştefan Ceaurul ridicând vocea, încât atrase luarea aminte a celor din jur.

- Deşi, pilde se găsesc... de ştii să le cați cu destulă răbdare!

- Păi atunci, Sfinția ta, de ce ne-ai lăsat să ne zbatem atâta vreme în zadar?!

- Nu ştiu dacă se cade ca tocmai eu care cinstesc din tot sufletul pe cei mai presus de mine, care... făcu smerit arhiereul.

Material cu drept de autor

- Se cade, se cade! i-o reteză încordat Gheorghe Ştefan din capătul mesei, împingând de-o parte blidul de cositor din față-i. Deci, zii odată! Ce ne poți spune?! Hai, nu te mai codi atâta!!

Ghedeon se feri de a răspunde dintr-o dată răspicat, arătând că se teme c-ar putea face lumea să creadă c-ar voi să-l sape pe preafericitul chir Varlaam, căruia îi poartă o nețărmurită prețuire şi nespusă dragoste. Deci departe de el gânduri care pot fi socotite vinovate...

- Haide odată! Nu ne mai fierbe, că nu zice nimeni nimic pe seama ta, că doar noi stăruim; nu o faci pentru că aşa ți-ar fi voia!!! îl grăbi vel logofătul, devenit tot mai nerăbdător.

Atunci, înăbuşindu-şi, chipurile, gingaşele simțiri care-l înfrânau, vlădica le aminti că până în vremurile lui Alexandru cel Bun țara nu era păstorită de un mitropolit, neaflându-se scaun de acest fel prin părțile locului, adică din sus de Dunăre. Insă nici pe atunci nu lipsiseră din Moldova cârmuitori ai pravoslavnicei credințe, ei având însă, doar rang de vlădici... Ori – precum s-a arătat – din pricină că sunt scrise cu multe goluri, cronicile nu zugrăvesc rostul acestor ierarhi în ungerea domnilor din vechime, dar este neîndoios că ei au îndrumat toate încoronările petrecute înainte de Alexandru cel Bun, şi bineînțeles şi pe aceea a numitului domn. E cu neputință ca mulțimea atâtor voievozi, toți buni creştini şi drept credincioşi recunoscuți, să nu fi primit sfântul mir la urcarea pe scaun, chiar dacă, din păcate, cronicile țării tac...

- Să zicem că ar fi aşa, şuieră înveninat Filişeanu, dar să nu uităm că pe atunci aceşti vlădici erau cei mai înalți păstori de pe la noi. Lipsind deci aşezământul mitropolitan, în chip firesc în seama lor cădea asemenea îndatorire. Mai apoi, însă, când a fost durat scaunul de mitropolit, grija ungerii a căzut pe umerii noii dregătorii bisericeşti.

Material cu drept de autor

- Nu aceasta este învățătura pildelor de care vorbeam! îi întâmpină Ghedeon cugetarea.

Se vedea cât de colo că era cam zădărât. Se prefăcea a fi jignit pentru că i s-ar pune la îndoială priceperea, iar pe de altă parte sârguia din răsputeri ca să nu sădească credința că s-ar prepune singur pentru săvârşirea ungerii logofătului. Dădu de asemenea de înțeles că, dacă merge mai departe cu deslușirile, o făcea fără gând de câştig, ci doar asemenea cărturarului care îşi apără judecățile, căci nu suferă ca temeinicia părerile sale să-i fie puse la îndoială, iar ştiința sa luată în batjocură.

- Pildele de care am făcut vorbire dovedesc că harul unui vlădică este îndeajuns spre a sfinți un voievod. Oare după întemeierea mitropoliei puteți crede că harul vlădicilor a secătuit?! Nu sunt păstrătorii puterii aceleiaşi taine de mai-nainte? Şi dacă odinioară au putut sfinți domni, de ce n-ar putea-o face şi acum?! Iar dacă n-au mai făcut-o, nu este pentru că vlădicilor le-ar fi lipsit puterea sfântă şi harul dumnezeiesc, ci pentru că nu se cădea să treacă înaintea aceluia hărăzit cu mitra mitropolitană!

- De altfel, îi sări în ajutor egumenul de la Golia, aflat întâmplător de față, catehismul credinței pravoslavnice arată fără tăgadă că între harul sfânt al unui vlădică şi al unui mitropolit nu e osebire, amândoi putând hirotonisi la fel…

Zâmbindu-i recunoscător, Ghedeon urmă:

- O pildă a puterii unui vlădică o închipuie şi o întâmplare petrecută pe vremea copilăriei părinților noştri. În vara leatului 7099 de la facerea lumii, slăvitul şi blândul Petre vodă Şchiopul părăsea scaunul, dimpreună cu el plecând şi Prea-fericitul – pe atunci – Gheorghe Movilă. Venind în cetatea de scaun, Aron Tiranul s-a lăsat încoronat de Nicanor, episcopul de Roman, pe care l-a făcut mai apoi mitropolit în locul celui fugit. De altfel acest vlădică, cu

Material cu drept de autor

câțiva ani mai înainte, pe vremea lui Iancu Sasul, când mitropolitul Teofan al II-lea se afla fugit în Polonia, a ținut toate treburile mitropoliei, deşi nu i se dăduse rangul celui pribegit!

- Da, dar Aron Tiranul avea la mână firmanul de domnie al slăvitei Porți şi prin aceasta stăpânea dovada pe care să-şi aşeze drepturile de domn, în temeiul cărora putea numi un nou cap bisericii. Astfel Nicanor putea trece drept mitropolit în clipa ungerii, se împotrivi o voce.

- Fără cuvântul Sfântului Sinod şi binecuvântarea Patriarhului un vlădică, tot vlădică rămâne! Stăpânirile mireneşti n-au putere să-l aridice deasupra acestei stări. Sfințirea ca mitropolit e numai şi numai dreptul bisericii şi nu al domnilor. Prin urmare, fie c-o avut sau nu firman numitul pețitor al domniei, adică încuviințarea unei puternicii păgâne, Nicanor a făcut ungerea bucurându-se doar de căderea de vlădică şi nu de cea de mitropolit, căci timpul fusese prea scurt ca ruga să-i poată ajunge la Stambul şi să obțină încuviințările sinodale trebuitoare!! puse stavilă Ghedeon murmurului împotrivitor, aducând cuvenita îndreptare adevărului. Iar după o scurtă tăcere reluă:

- Dar putem afla şi alte pilde ce ne stau înainte. Cele înşirate de mine până acum nu sunt singurele. Astfel la jumătatea veacului al XV-lea fusese hirotonit mitropolit de Suceava Ioachim, care însă mai tot timpul n-a şezut în țară. Treburile sale le-a ținut, ca ispravnic al scaunului, Preacucernicul Calist, episcopul Romanului. Ori în puținii ani ai păstoriei sale s-au perindat în scaunul domnesc nu mai puțin de şase voievozi! Aproape toți au fost unşi de vlădicia sa, preasmeritul Calist, negăsindu-se în Moldova altcineva care ar fi putut s-o facă!

- E limpede deci, trase învățătură Ştefan Ceaurul, că atunci când mitropolitul îşi părăseşte scaunul, sau când din pricini bine întemeiate – precum boala – acesta nu-şi poate

Material cu drept de autor

împlini îndatoririle, un vlădică poate să-i ție întru toate locul, tăria şi sfințenia hotărârilor cestuia din urmă fiind neclintite!

- Şi, precum se ştie, Sfinția sa, chir Varlaam, e într-adevăr atât de bolnav că nu poate părăsi aşternuturile. Deci era sincer şi cinstit când mărturisea – mai ales după sforțările şi spaima încercate pe drumul până la Secu – că nu se poate reîntoarce din schimnicia sa, căci forțele sale trupeşti nu-l mai îngăduie să-şi împlinească datoriile ce-i cad în seamă! Ori încheierea care se poate trage din toate cele înşirate până acum ar fi că, dacă chir Varlaam e nevolnic, atunci Cucernicia ta, părinte Ghedeon, urmează să faci în locu-i cele cuvenite! cugetă cu voce tare şătrarul Ştefan Boul, întregind spusa fratelui cumnatului său.

Deşi în fundul sufletului mai avea unele temeri şi îndoieli, Gheorghe Ştefan, cu o ridicare resemnată din umeri, încuviință ca îndreptățită părerea, ba îşi îngădui chiar să glumească pe seama ei:

- Se dovedeşte deci fără tăgadă că, dacă stomacul e plin, capului îi sporeşte judecata. De acum ar trebui poate să ținem sfaturile țării cu bucatele în față, căci la masă se zămislesc cele mai înțelepte gânduri!

Cum în acea clipă toate poticnelile se puteau socoti trecute, încă din răstimpul prânzului vel logofătul îşi arătă nădejdea că până la Paşti – de care-i despărțeau numai trei zile – va putea deveni domn legiuit al țării.

Boierii din alaiul princiar primiră această cugetare plină de tânjire nu ca pe un simplu oftat de uşurare al logofătului, care se vedea în sfârşit scăpat de necazuri, ci ca pe o poruncă, pe care era de a lor datorie să o înfăptuiască neîntârziat. Încoronarea cuprindea însă o seamă întreagă de țărmonii, dintre care două – alegerea de către norodul întrunit în adunare de obşte a țării şi ungerea de către episcop în biserică – erau cele mai însemnate, dar nu

Material cu drept de autor

singurele. Cum răgazul care le sta la îndemână era peste măsură de scurt, erau foarte multe de orânduit. În primul rând trebuia închipuit în amănunțime mersul solemnităților, încât fiecare să ştie în chip deslușit unde îi va fi locul în fiecare clipă şi ce rosturi va avea acolo, încât totul să curgă în deplină linişte, în bună rânduială şi fără nici un fel de surprize ori supărări, dar totodată cu toată fala cuvenită.

Când, sătui şi veseliți, mesenii se înturnară în spătăria mare spre a desăvârşi cu migală aceste mărunțişuri, Barbu Filişeanu plecă fără a-şi mai lua ziua-bună. Acestea nu-i mai trezeau luarea aminte. Ba mai mult, se temea că, de față fiind, i s-ar putea da şi lui, – sau mai rău, lui Diicu – vreo însărcinare anume de împlinit la țărmonii, înfățişarea sa la divănit fiind socotită un fel de încuviințare dată de mai-marele său la cele ce se hotărau. Ar fi fost de-a dreptul supărător ca tocmai el sau Diicu să fie puşi să țină poala caftanului celui care le era potrivnic!! Era deci mai nimerit ca să dispară. Pe deasupra era dator să-l înştiințeze pe spătar, şi încă foarte repede, de încheierea la care ajunseseră cei de la Curte, în nădejdea că s-ar mai putea născoci vreo viclenie spre a pune bețe-n roate, făcând solemnitatea cu neputință în ultima clipă. Totuşi vtori spătarul nu prea credea că se mai putea închipui ceva…

Taman în clipa în care, în lupta dintre Gheorghe Ştefan şi Diicu, cumpăna biruinței părea să se fi plecat înspre partea celui dintâi, iar plănuirile celui de al doilea păreau a se împotmoli pentru vecie, în cetatea de scaun îşi făceau intrarea – fără vâlvă –, la răstimp de câteva ceasuri, cei doi trimişi ai lui Vasile vodă Lupul. Menirea lor – aceea de a ațâța cugetele în Iaşi, îndrumând lucrurile spre o ruptură fără ieşire între cei doi potrivnici înfrățiți – părea în noile împrejurări zădărnicită din capul locului. Orice judecător nepărtinitor – dacă ar fi fost vreunul – ar fi socotit că sosiseră prea târziu, când, la drept vorbind, vel spătarul

Material cu drept de autor

Munteniei aproape că pierduse jocul. Era îndoielnic că se va mai putea petrece în ultima clipă vreo răsturnare de oarece însemnătate, care să-i îngăduie să redobândească precumpănirea pierdută. Numai un neghiob ar mai fi putut crede una ca asta! Marele pitar Caracaş, care descinse primul şi care era departe de a fi un neghiob, după o scurtă cercetare a stării lucrurilor, îşi lăsă de izbelişte însărcinările. Încredințat că nu stă în puterile sale să mai schimbe ceva, se înfățişă lui Gheorghe Ştefan şi – arătându-i că îl părăsise pe Lupu, de toanele căruia, chipurile, se săturase – îi ceru încuviințarea de a fi îngăduit în alaiul său, după ce, de bună seamă, îi jură şi credință. Cu toate stăruințele lui Stamatie Hadâmbul – fârtatul întru urzeală al celui dintâi, sosit în cetate ceva mai târziu –, nu se va clinti din hotărârea sa, nici măcar atunci când – de ochii cestuia din urmă – va făgădui că va ține totuşi seamă poruncile pe care le avea. Față de el e drept că se va preface că ar avea de gând să-şi împlinească însărcinările primite la Hotin, dar nu dădu în brânci nici măcar cu fățăritul.

Cel de al doilea trimis al lui Lupu nu se lăsă dezamăgit de preschimbările neprielnice petrecute. El băgă de seamă – ca semn de îmbărbătare – că marele logofăt nu pusese temei de neclintit stăpânirii sale. Părerea înălțării, a înstăpânirii şi a izbânzii sale, era doar o închipuire înşelătoare, pricinuită de răsfrângerile poticnirii lui Diicu şi de credința că, luptele din sânul celor trei înfrățiți ar fi încetat, lăsând întrucâtva loc unei împăcări, încât viața de pe ulițe ar prinde să se întoarne la un mers firesc.

Semnele acestei îndreptări spre împăciuire le întrevăzu în aceea că o seamă de neguțători – şi cu deosebire cârciumarii –, deşi cu oarecare sfioşenie încă, îşi deschiseseră totuşi obloanele. Pe deasupra în Joia Mare, cu puțin înainte de ora prânzului, pentru a se duce la Golia, la sfințirea uleiului de mir la care fiersese atâta vreme,

Material cu drept de autor

patriarhul Macarie al Antiohiei îndrăznise să orânduiască o litanie cu mulțime de prapuri bisericeşti fâlfâind în vânt, cu nenumărate icoane ridicate în prăjini, cu şiruri întregi de preoți şi ierarhi în odăjdii sclipitoare, cu călugări în sutane negre, de o aspră cumpătare şi camilafcă fluturândă peste comănac. Întrunirea atâtor suflete laolaltă dovedea că, de bună seamă, teama începuse să scadă, liniştea să se înstăpânească în suflete, că lumea devenise mai sigură de soarta ei.

Dar fața de tot înşelătoare, vremelnică şi firavă a acestei părelnic tihnite îndreptări o întrevăzu în alte semne şi tocmai acestea trezeau nădejdi în el. Astfel târgoveții erau puțini în marele alai; de altfel chiar pricina adevărată a rânduitei litanii dovedea fără voie acelaşi lucru. La Sfântul Sava sfințirea uleiului nu se putea face din îndreptățita pricină că biserica era ticsită până la bolți cu lăzile şi sacii de mărfuri care aparțineau celor fugiți din târg – semn neîndoielnic de amarnică teamă... Cum locuirea patriarhului în mănăstire păruse o pavăză în fața jefuirilor şi a jefuitorilor, egumenul putuse năimi târgoveților, la prețuri nemăsurat de mari, fiecare colțişor al sfântului locaş. Nu se sfiise să primească sub ocrotirea sa chiar o seamă de turci, deşi aceştia erau la urma-urmelor păgâni. Credința nu avea prea mare însemnătate în ochii săi, dacă în pungă curgeau bani sunători. Iar starețul nu pregetase să folosească din plin mana cerească picată asupra aşezământului său, prin aceea că-l adăpostea pe patriarh, încât, nemaiputându-se ajunge nici măcar până la altar, pentru făptuirea sfintelor îndatoriri ale liturghiei, trebuia căutat un alt locaş de închinăciune pentru sfințirea mirului! Față de o biserică din târg, fie ea şi mai apropiată de zidirea de la Sfântul Sava, se arătă precădere unei mănăstiri, întrucât aşezămintele de acest fel erau apărate de ziduri trainice, ca adevărate cetăți, iar în răstimpul slujbei – care era îndelungă de astă dată – porțile

Material cu drept de autor

puteau fi lesne zăvorâte, preîntâmpinând orice surpriză neplăcută, care nu era de nesocotit în vremuri atât de nesigure şi în împrejurările în care pe ulițe umblau mulțime de oşteni, venetici sau pământeni, care nu dădeau în brânci cu supunerea față de rânduieli... Alegerea căzu în cele din urmă asupra mânăstirii Golia şi ea plină de fugari; dar, mai puțin hapsân, starețul de aici păstrase liber naosul sfântului locaş.)

Această stare de linişte, fie ea oricât de vremelnică şi de firavă, nu putea decât să dăuneze socotințelor lui Lupu, ea dovedind o împăcare a mulțimii cu preschimbările petrecute. Marele postelnic Stamatie Hadâmbul era îngrijat de această resemnare a gloatei din cel puțin două pricini. Pe de-o parte ea îndruma la lepădarea oricărei împotriviri, ceea ce înlesnea mult înstăpânirea uzurpatorilor. Pe de altă parte, ea putea arăta chiar mai mult, adică primirea noii stăpâniri şi supunerea față de aceasta. Sorții de înturnare ai lui Vasile Lupu scădeau astfel într-un chip îngrijorător.

Ieşirea din impas nu se putea însă mărgini numai la ațâțarea lui Diicu spre a-l scoate din nelucrare, trezind în sufletul său dorința de a redeschide lupta pentru dobândirea scaunului, cum se credea la Hotin. Şi târgul trebuia adus la fierbere, lucru care se putea face numai redeşteptând spaima, neliniştea şi îndoiala! Cheia se găsea tot la vel spătarul Diicu, căci avea firea mai aprinsă şi pe deasupra era ros de ciudă, încât era mai lesne de întărâtat. Prin urmare el putea fi îndrumat să reînceapă harța. Când oştenii săi se vor încleşta pe ulițe cu potrivnicii, izbânda logofătului se va clătina, înfruntarea pentru scaun reîncepând cu şi mai mare înfierbântare. Pe deasupra, în asemenea clipe, şi mirenii şi popimea se vor risipi speriați în toate părțile, precum găinile când uliul săgetează printre ele. Adăpostiți prin ascunzişuri, precum şoarecii în văgăunile lor din adâncimile pământului, vor tremura din nou, rugând pronia să le trimită un

Material cu drept de autor

izbăvitor! Multora le va părea rău după fostul domn şi liniştea ce-o înstăpânise, uitând nemulțumirile de odinioară. Şi cu încetul, mânuind cu iscusință clevetelile şi zvonurile, chipul izbăvitorului se putea împreuna cu simțământul părerilor de rău după tihna de mai-naintea acestor năvale, încât mulți ar fi ajuns să-şi pună mari nădejdi într-o reînturnare a lui Vasile vodă!

Cum pitarul Caracaş nu se prea zorea, postelnicul hotărî să se descurce singur. Pentru a nu trezi bănuieli, se închină şi el noii stăpâniri, asemeni fârtatului său, punând de pricină aceleaşi deslușiri ca şi acesta. Numai că el, spre osebire de cel dintâi nu, o făcu pătruns de gândul de împăcare cu noua cârmuire. Pe de altă parte el nu se mulțumi a se ploconi numai lui Gheorghe Ştefan, ci o făcu şi față de Kemény şi de Diicu, ceea ce îi îngăduia să umble în preajma tuturor celor trei căpetenii. Dar, abia sosit, ar fi fost bătător la ochi dacă o pornea de îndată cu ațâțările. Pe deasupra nu era de dorit să apară – nici acum şi nici mai târziu – în lumina unui uneltitor viclean, cum îi fusese hărăzit la Hotin, aşa ceva putându-i pune în primejdie şi viața, nu numai libertatea! Drept care socoti nimerit să se slujească de mijlocitori, dintre aceia deja strecurați sub poala noilor stăpânitori.

Astfel, atunci când în cortul lui Diicu Buicescu, încă în după-amiaza zilei de joi, începu să se pună la cale prinderea şi uciderea vlădicii Ghedeon, cât şi tocmirea unei adunări a țării potrivnice celeia rânduite de vel logofăt, care să ceară de domn pe spătar, nimeni nu bănui amestecul vel postelnicului Stamatie Hadâmbul.

Fapt neîndoios fu că în aceeaşi seară, când vlădica Ghedeon părăsea ostenit Curtea spre a se trage peste noapte la mânăstirea ce-l găzduia, se pomeni atacat de o ceată de oşteni munteni. Deşi destul de numeroasă, straja care-l însoțea părea copleşită de pornirea şi numărul năvălitorilor.

Material cu drept de autor

Auzind larmă pe uliță, ierarhul scoase capul pe fereastra rădvanului, împingând de-o parte perdelușele. Spre uimirea sa zări un groaznic măcel care se încinsese în jur. Îl prinse înfiorarea, îngrijat fiind nu atât de ceea ce se întâmpla apărătorilor săi, cât de ceea ce putea păți el.

Deodată caii smuciră rădvanul, iar ierarhul se pomeni zvârlit atât de năprasnic în pernele de pe lavița din spate, încât îi sări potcapul din cap, iar camilafca i se înfăşură în jurul obrazului, mai să-l înăbuşe. Urmă o alergătură hurducăită peste pietroaie, cu întoarceri neaşteptate, când spre stânga, când spre dreapta, încât sărmanul chiriarh – care nu apucase să se prindă de ceva – se rostogolea năucit dintr-un colț în altul, fluturând deznădăjduit din mâini, de parcă ar fi cercat să zboare. Un nou pâlc de oşteni vâjâi pe lângă ferestrele rădvanului, fără să se oprească. Vlădica, zăpăcit de multele sale căderi, nu fu în stare să-i cunoască, dar puțin după aceea goana se frânse la fel de neaşteptat pe cât de repezit se pornise, încât fu aruncat în pernele laviței din față. Redobândindu-şi în sfârşit cumpătul, dar rămânând ghemuit în genunchi pe podea, ierarhul se sprijini de uşa rădvanului şi privi cu teamă peste marginea de jos a ferestrei. Uimit, cunoscu palatul doamnei. Deci se reînturnase la Curte. Abia acum îşi lămuri ce se petrecuse. Vizitiul, slujindu-se de învălmăşeală, izbutise să cotească pe-o străduță dosnică, spălând putina. Desigur că fuseseră fugăriți de potrivnici, dar cei de la Curte, înştiințați între timp, trimiseră ajutoare întru întâmpinare, care-i spulberaseră pe urmăritori.

Cu părul şi cu barba vâlvoi, cu fața plină de vânătăi, cu hainele mototolite şi răvăşite, fără potcap – căci îl strivise în cădere –, vlădica se înfățişă logofătului, care-l întâmpină înmărmurit în ceardacul palatului celui mare.

În câteva cuvinte vlădica îi istorisi ce pățise. Era neîndoios că la mijloc era o uneltire a lui Diicu, care, lovind

Material cu drept de autor

în el, voise să împiedice ungerea! Deci era primejdios să mai părăsească ograda Curții domnești. Gheorghe Ștefan îi arătă că ar putea fi găzduit în casa mică, care odinioară slujise de palat doamnei Ecaterina Circazianca, soția lui Lupu. Zidirea era acum pe deplin goală, căci logofătul nu-și adusese încă nevasta în cetatea de scaun. Ea se găsea ascunsă pe undeva pe o moșie a boierului, care era așezată pe aproape de hotarul cu Ardealul. Ierarhul nici nu voi să audă, aducând drept îndreptățire mai multe pricini: găzduirea sa la Curte putea trece drept o poprire, lucru care ar fi putut fi tălmăcit drept o cercare de a-i silui voia. Apoi ar fi fost cam rușinos ca un călugăr să se lăfăiască într-un sălaș menit anume femeilor. Palatul cel mic, după obicei otoman, purta de altfel și denumirea de harem.

În temeiul acestor socotințe alese pentru ședere o chilie de la mânăstirea Sfântul Nicolae. Cuprinsul locașului era tăiat din colțul de miazănoapte al Curții, cam de din sus de poarta dragonilor. Pe dinafară așezământul era încins de zidul care adăpostea și palatele domnești, fiind astfel destul de temeinic apărat. Pe deasupra străjile generalului Kemény se înstăpâniseră și aici, grijind de ocrotirea monahilor, dar nu din mărinimie, ci ca nu care cumva locașul să fie folosit de potrivnici spre a se furișa pe acolo în coasta Curții domnești. Niște muri mai subțiri îl despărțeau de cele două ogrăzi ale palatului, iar o poartă aflată dincolo de casa haremului îngăduia trecerea de-a dreptul în cuprinsul sfintei chinovii. Cele câteva zile care mai rămăseseră până la încoronare, vlădica avea să le petreacă acolo, căci era de așteptat ca Diicu să nu se resemneze în fața celei dintâi poticneli de care avea parte.

Și într-adevăr, bănuielile se dovediră întemeiate; spătarul nu se resemnă. Iar dacă împotriva vlădicii nu mai putea face nimic, nu însemna că-și istovise mijloacele de a-l zădărî pe logofăt. Alaiul său, care nici până atunci nu dusese

Material cu drept de autor

lipsă de o bogată închipuire, de altfel şi cu vicleanul ajutor al postelnicului Stamatie Hadâmbul, se întrecea pe sine în urzirea unor noi uneltiri. În cortul lui Diicu domnea învolburarea unei neobişnuite fierberi. Gânduri din cele mai trăsnite răbufneau năvalnic ca un mănunchi de scântei, fiecare sclipire dezlănțuind la rându-i noi şi noi revărsări de păreri, povețe şi plănuiri.

A doua zi – cea de vineri, din Săptămâna Mare sau Săptămâna Patimilor –, când urma să se întrunească adunarea de obşte care să-l aleagă pe logofăt de domn, cei de la palat avură surpriza de a vedea ulițele înțesate de oşteni munteni, care, împrăştiați în cete, pândeau pe la colțuri. Era neîndoios o încercare de a împiedica venirea oamenilor la Curte, făcând cu neputință ținerea adunării plănuite. Kemény era furios. Cerându-i lămuriri lui Diicu, acesta îl înştiință în chip cât se poate de firesc, că iscoadele îi prevestiseră gătirea unor tulburări în oraş. Fiind mai primejduit decât ceilalți, căci corturile sale se găseau în câmp deschis, nu apărate de ziduri, trebuise să ia grabnice măsuri, căci nu-şi putea îngădui să lase în voia sorții oastea unchiului său. Stărui în chip repetat asupra împrejurării că el era singurul dintre înfrățiți care nu se bucura de ocrotirea unor metereze, subînțeles străveziu, care făcea trimitere la îndepărtarea sa de la paza Curții domneşti. Desigur că ei, din spatele întăriturilor, vedeau altfel lucrurile, mai adăugi el veninos, ca să-l înțepe pe ardelean.

Boierii, plecați peste noapte acasă sau la gazde, văzând mişuneala de afară, nu îndrăzniră să iasă la vedere. Iar târgoveții de rând cu atât mai puțin. Deşi nimeni nu le spusese nimic, simțeau amenințarea. Câțiva mai îndrăzneți, care cutezaseră a se zvântura totuşi pe ulițe, fură opriți şi luați prinşi de străjile vel spătarului. Putură scăpa numai aceia care se învoiseră a se alătura deputației pe care Diicu o înjgheba cu trudă în fața cortului său. În aceste împrejurări

Material cu drept de autor

adunarea de obşte, orânduită de cu seară de logofăt, nu se putu întruni.

În schimb la Poarta cea Mare apăru deputăția de moldoveni a spătarului, în fruntea căreia îi fusese gătit un loc de cinste căpitanului Grumăzea Lozonschi, care nu prea se simțea în largul său, aridicat la această vajnică cinste.

- Hait, făcu Kemény, Diicu ne trimite o adunare de obşte a sa, care să-l aleagă domn sub nasul nostru!

- Asta e într-adevăr culmea! se înciudă logofătul.

- Bine totuşi că simte nevoia să primească încuviințarea noastră! cugetă mai departe Kemény, plecat să vadă în nenorocire şi partea bună a lucrurilor. Mai supărător ar fi fost dacă nu ne lua în seamă, purtându-se de parcă n-am fi fost pe aici! Atâta vreme cât nu cutează să adune mulțimea în inima târgului ca s-o silească a-l proslăvi principe, putem fi liniştiți. Dacă ar fi făcut-o, sau i-ar trece prin cap să o facă mai apoi, atunci abia am avea temeinic de furcă, căci vom fi datori de a dovedi lumii care adunare este cea legiuită, a noastră sau a lui. Drept care să-l lăsăm să ne curtenească, ba chiar să-l îmboldim să stăruie întru aceasta, ca să nu-l încerce ispita de a face altminteri! Doamne fereşte!!

Îndrumat de acest gând, generalul Kemény – deşi deloc plecat de a face hatâruri vel spătarului – nu întâmpină deputăția cu o tăgadă răspicată, ci lăsă credința că ar fi încercat de o nehotărâre, că, în parte cel puțin, ar fi plecat a se învoi cu cererea lor. Dezvinuindu-se, trimise deci vorbă celor de afară că, în acea clipă, nu le putea face bucuria de a-i primi, căci era peste măsură de prins cu cercetarea şi orânduirea străjilor, întrucât în târg s-ar vesti mari tulburări, cum l-a înştiințat chiar preaiubitul său prieten, viteazul vel spătar al Ungrovlahiei. Îşi arătă însă credința că într-o jumătate de ceas, sau cel mult un ceas-două, le va putea sta la îndemână. Prin urmare lăsă deputăția să aştepte în fața

Material cu drept de autor

turnului porții, ca pe o ceată de milogi. Când răstimpul de care făcuse vorbire trecu, arătându-şi nețărmuritele păreri de rău ce-l încercau, îi înştiință că a descoperit o neorânduială în hambarul de iarbă de puşcă şi cerceta acum împrejurările în care o parte a butoiaşelor puse la păstrare au dispărut. Îi rugă deci să nu-şi piardă răbdarea, chiar dacă se vede silit să mai zăbovească o vreme. Cât timp anume, nici el nu le putea spune. După un alt lung răstimp generalul le trimise vorbă că acum e prins cu împărțitul tainului pentru oşteni şi ceru o nouă păsuire, îndemnându-i să nu deznădăjduiască, fiind nespus de îngrijat de cele care urmau să-i spună şi foarte doritor să-i asculte.

Şi astfel, însăilându-le noi şi noi pretexte, îi făcu pe cei de afară să petreacă ceasuri de ostenitoare aşteptare în fața porților. Cu încetul îşi pierdură înfățişarea solemnă, stricară rândurile şi se învălmăşiră, ba unii mai vârstnici sau mai bolnăvicioşi căutară un loc unde să se aşeze, răsfirându-se. Câțiva traseră la prispele pe care se înălțau spânzurătorile din fața meterezelor Curții, alături cu nişte hoituri căzute în parte în şanțul de la piciorul zidurilor de apărare. La o vreme începu chiar să bureze dar, cu toate că după atâtea amânări era vădit că generalul îşi bătea joc de ei, nu îndrăzniră să plece fără îngăduința vel spătarului. Li se poruncise să dea ochi cu Kemény şi nu puteau face altfel. Nu cutezau nici să-l vestească pe Diicu în ce stare se aflau, ca să nu trezească cumva în el credința că nu dovedesc râvnă îndestulătoare întru împlinirea poruncii, sau, mai rău, că nu vor, cu bună ştiință, să ducă lucrurile la bun sfârşit.

Se făcuse târziu de tot, iar ei tot mai adăstau locului, învăluiți în beznă. De altfel din pricina norilor grei, plumburii, amurgise foarte devreme, iar întunericul era peste măsură de smolit. Într-un târziu Kemény se îndură de ei şi-i înştiință, cu prefăcută îndatorință, că, ceasurile fiind înaintate, se vede silit să-i amâne pe a doua zi. Şi, cerându-şi

Material cu drept de autor

iertăciune, îi îndemnă să nu-şi piardă încrederea sau nădejdea. Ajutorul căpitanului ardelean – prin mijlocirea căruia primeau desluşirile lui Kemény – se retrăsese de mult, dar deputăția nu se îndura să plece. Oamenii nu se încumetau să se înfățişeze spătarului fără să-şi fi dus însărcinarea la împlinire. Lipăind prin noroi, uzi până la piele, o porniră în cele din urmă spre tabăra muntenilor, căci, oricum, altceva nu le rămânea de făcut.

Dacă pentru ziua care era pe sfârşite Diicu izbutise să împiedice țărmoniile plănuite de potrivnici, trebuia acum să născocească mijloace prin care încercările acestora să dea greş şi în dimineața următoare. În cortul său din mijlocul taberei se auzea mare zarvă, încât nu le era prea greu iscoadelor să afle ce se punea la cale înăuntru. Iar ştirile ajunseră în grabă în tabăra de dincolo. De aceea taman când oamenii în mod firesc ar fi trebuit să se gătească de culcare, mai ales după o zi atât de jilavă şi de posomorâtă, la Curte freamătul crescu. Şi în vreme ce în biserici preoții trudeau din greu săvârşind, după datină, slujba înmormântării Mântuitorului, în palat – cu o deplină lipsă de pioşenie față de suferințele Acestuia – se cercetau rece, pe îndelete şi cu migală căile de zădărnicire a zădărelilor spătarului.

După ce se întunecase deplin, iar ulițele se goliră de tot, fură trimişi crainici prin cetatea de scaun ca să-i cheme pe furiş la Curte, încă în răstimpul nopții, pe partnicii lui Gheorghe Ştefan. Dacă nu se slujeau neîntârziat de tragerea muntenilor în tabără, n-ar fi putut, de bună seamă, ține nici a doua zi dorita întrunire. Astfel, cei înştiințați, dând ocol, cu multă fereală, pe ulițe dosnice, unul câte unul, începură să se scurgă nesimțiți şi nevăzuți spre Curte. Bezna începu a mişuna de mulțimea celora care se strecurau prin umbra gardurilor şi a zidirilor. Abia la Poarta Dragonilor, cea din spatele mânăstirii Sfântul Nicolae, cei răzlețiți se reuneau într-un singur şuvoi, prelingându-se înăuntrul prin canaturile

Material cu drept de autor

întredeschise, numai atât cât să încapă un om. Nu trecuse de miezul nopții că ogrăzile gemeau deja de lume, iar puhoiul nu dădea semne că ar secătui prea curând.

În tabăra muntenească neobişnuita mişuneală din târg fu băgată de seamă destul de târziu, când aceasta era pe sfârşite. Pe dată se dădu semn de primejdie şi, de teama unui atac neaşteptat, oştenii meniți a fi de strajă mai târziu fură sculați din somn şi se alăturară celor aflați deja în pază, ba se întări şi privegherea pe ulițele din jur. Dar fu trezit totodată şi cealaltă parte a oastei, care, împărțindu-se pe steaguri, primi poruncă să se gătească deîndată ca de luptă. Şi cum nimeni nu înțelegea ce se petrecea cu adevărat, fură slobozite o seamă de iscoade – deloc puține – care să cerceteze rosturile acestui freamăt ascuns.

Acestea, ajunse până sub zidurile Curții, trimiseră veste – lucru la prima vedere liniştitor – că nu se vedea nici o mişcare de oşteni. Doar unii boieri şi târgoveți mai de soi, mai rar fețe din popime, se furişează spre palatul domnesc. Şi cum pândarii prinseră numai sfârşitul roirii – când aceasta era în scădere – socotiră că numărul rătăcitorilor prin noapte este destul de mic, neaflându-se deci pricini de îngrijorare.

Era neîndoios că se punea ceva la cale, dar, deşi avea iscoade plătite printre potrivnici, Diicu nu putea afla neîntârziat despre ce anume era vorba. Atâta vreme cât – noapte fiind – nu se putea ieşi de la Curte decât cu o îndreptățire temeinică şi cu încuviințare căpităniei străjilor, spătarul nu putea nădăjdui să fie înştiințat, căci iscoadele, cercând să se strecoare afară, s-ar fi dat de gol. Numai în plină zi, când pe porți se umbla fără îngrădire, în vălmăşagul acelui du-te-vino obişnuit, puteau trece nebăgate în seamă. Marelui spătar nu-i rămânea deci decât să aibă răbdare până dimineața... Însă până în zori nimeni nu mai închise un ochi!

Material cu drept de autor

La Curte era o îmbulzeală de nedescris. Din pricina burei, noii sosiți năpădiră toate locurile cât de cât adăpostite. Cei mai aleşi fură primiți în odaia divanului celui mare, din casa domnului, sau în marea tindă din fața acesteia. Alții izbutiră să se facă îngăduiți în casa doamnei sau în hogeagul străjilor Curții. Fericiți erau şi aceia care putuseră urca în ceardacul palatului domnului. Cei care nu mai încăpeau pe nici unde trebuiră să se mulțumească doar cu un colțişor în cuhnii, în baie sau în grajduri. Erau însă destui şi dintr-aceia care fuseseră nevoiți să se resemneze cu şi mai puțin, precum un locşor strâmt sub şoproane, printre rădvane, căruțe şi sănii, fără a mai vorbi de cei rămaşi în burniță.

Cu puțin înainte de a bate clopotele de utrenie, ploaia încetă şi se însenină. Sâmbăta Mare se anunța ca o zi frumoasă, deşi cam răcoroasă. Pe măsură ce se lumina, zgribuliți în veşmintele lor groase, oamenii începeau să iasă de prin cotloanele unde-şi găsiseră adăpost şi, lipăind prin bălțoace, se adunară cete-cete şi prinseră a se sfătui în şoaptă.

Când întâiile raze aurii de soare stârniră sclipiri pe turla bisericii Sfântul Nicolae, vlădica Ghedeon, înveşmântat în cele mai strălucitoare odăjdii pe care le avea, trecu cu pompă din arhondaricul mânăstirii în casa cea mare a domnului, pe cărarea pe care oştenii din straja sa i-o tăiau prin mulțimea care ticsea ogrăzile. Murmurele încetară şi fețele se întoarseră pline de cuviință spre el, urmărindu-i curioase trecerea, până ce dispăru, înghițit de uşa palatului.

Se mai scurse încă mai bine de un ceas până ce – în sfârşit – clopotele de la Sfântul Nicolae sloboziră zvon de vestire, chemând țara la împlinirea faptelor gătite cu atâta înfrigurare în trudnica îngrijare a ultimelor zile. Din târg dădu curând răspuns dangătul altor clopote, semn că unii popi sau târcovnici – cunoscători ai înțelesului chemării de la Curte – se alăturau celor puse la cale. Curând târgul vui

Material cu drept de autor

de larma clopotelor, care se întreceau parcă în cercarea de a face cât mai multă zarvă.

Când şi ultimele răsunete ale vuietului de aramă lovită se stinseră, în pridvorul palatului domnesc cel mare îşi făcu apariţia vlădica de Huşi, urmat de dregătorii care rămăseseră la Iaşi. Vel logofătul nu se zărea printre ei. Lumea începu să freamăte, înghesuindu-se cât mai strâns în jurul feţei palatului, înţelegând că sosise clipa mult aşteptată. Locul prea strâmt nu putea însă să-i cuprindă pe toţi, puhoiul celor care nu încăpeau se revărsa în ograda de afară şi pe după palate. Prin poarta largă a zidului despărţitor al ogrăzilor se vedea doar unduirea unei mări de capete, care nu-şi găseau locul. Cu încetul freamătul se stinse, lăsând loc unei linişti încordate.

Luând asupră-şi căderile de mitropolit, vlădica se desprinse din ceata boierilor şi, mergând până în foişorul din capul scărilor, numi mulţimea celor strânşi în jurul său ca fiind adunarea de obşte a ţării. Intr-o cuvântare plină de înfloriturі de vorbire şi de pilde cu iz biblic, zugrăvi soarta sfâşietoare a poporului iudeu, dus la pieire de păcatele sale şi de o cârmuire netrebnică. Era cât pe ce ca şi neamul românesc să împărtăşească aceeaşi tristă soartă – se avântă el cu voce răsunătoare –, când nişte viteji, care nu pregetau să-şi primejduiască averea şi chiar viaţa pe altarul neamului, curmaseră neagra tiranie, curmaseră sângeroasele samavolnicii, frânseră asuprirea şi domnia nedreptăţii şi a prigoanelor făr' de măsură. Acum erau slobozi şi fericiţi. Ţara şi norodul se curăţiseră de păcate! Se cuvenea să mulţumească Cerului şi celor care împliniseră, prin fapta lor îndrăzneaţă, voia Celui de Sus!

Divaniţii, aşezaţi în ceardac în spatele vorbitorului, răbufniră în strigăte de încântare şi mulţumire, dând îndemn şi celor de jos să le urmeze pilda. Când huietul preamăririlor se stinse, vlădica se înturnă la cuvântarea sa, cu aceeaşi voce

Material cu drept de autor

tunătoare. Îi înştiinţă că, după ce vitejii neamului dăduseră măsura iubirii lor de ţară, acum le pica lor, celor întruniţi în acest sobor de seamă al întregului norod, datoria de a încununa cutezătoarea faptă, ai cărei martori avuseseră norocul de a fi şi care revărsa asupra lor numai fericire şi belşug! Dar – întări el cu gravitate sfătoasă, ridicând braţul în sus, cu arătătorul întins ca pentru dojană – fără un cap nici un trup nu poate vieţui. Ori cu trupul ţării lucrurile se petrec asemenea! Un cap nu numai că nu-i putea lipsi, ci trebuia căutat în grabă! Deci să nu se lase îmbătaţi de biruinţe, ci fără nici o întârziere să aleagă drept cap al ţării pe cel mai înţelept, pe cel mai cumpătat, pe cel mai iubitor, pe cel mai cinstit dintre ei – îi îndemnă măritul vlădică într-un avânt de înfocată iubire a treburilor de obşte.

O nouă revărsare de urlete de încuviinţare şi de laudă – pornite tot din pridvorul casei mari domneşti – îl întrerupse iarăşi pe vorbitor. Abia după aceea putu arăta numele celui care – întrunind toate înaltele însuşiri înşiruite mai înainte – era vrednic să fie cinstit de ei ca domn şi voievod. Era de bună seamă vorba de preamăritul, preaslăvitul, prea-iubitorul de neam şi de ţară, vel logofătul Gheorghe Ştefan.

Noi urlete pline de însufleţire întrerupseră cuvântarea şi ici-colo – dar tot mai des, pe măsură ce timpul trecea – începu să se audă repetuit cu stăruinţă numele vel logofătului. După ce lăsă mulţimea să se dezlănţuie în legea ei, vlădica ridică braţele cerând linişte. Când vuietul se stinse prepuse ca alesul să fie adus în mijlocul lor, cu toată împotrivirea pe care de bună seamă o arăta, din prea smerita cuviinţă care-i stătea în fire. Vor trebui deci să bată metanii şi să-l roage prea plecat ca să se milostivească de ei şi să le primească litania şi ca vajnic cârmuitor ce se va afla, să-i îndrume spre limanul fericirii şi al bunăstării celeia fără de margini. Din nou, începând din ceardac şi întinzându-se apoi

Material cu drept de autor

prin cele două ogrăzi, izbucniră noi strigăte de laudă şi chemări cu numele alesului.

În valurile acestui freamăt, vlădica se întoarse şi intră în palat, urmat de divaniți. După mai multe clipe de zăbavă, bulucul reapăru, purtând în mijlocul său pe logofăt, care, chipurile, se codea plin de modestie să se înfățişeze mulțimii care-i striga numele.

Rugat cu aprindere de vlădică şi de boieri – față cu toată adunarea – ca să le fie domn, Gheorghe Ştefan arătă din nou ceva semne de împotrivire, repetuind priveliştea de ruşinată smerenie, jucată mai devreme şi în lăuntrul palatului. Curtenii din ceardac mai că-şi smulgeau părul din cap de deznădejde, iar unii căzuseră rugător în genunchi, cu mâinile împreunate înălțate spre el. În fața atâtor semne de restrişte, logofătul, simțitor, se lăsă copleşit până la urmă de iureşul stăruințelor celor care îl năboiau cu toții cu mărturisirile lor de iubire. Încuviințarea sa dezlănțui o nouă răbufnire de urlete înflăcărate, numele său trecând din gură în gură.

Apoi, în vreme ce aleasa lume din ceardac se orânduia în alai, în ograda dinlăuntru îşi făcu apariția un pâlc de câteva sute de roşii, în veşminte de sărbătoare, cu tunica strânsă pe talie şi mâneci lungi, spintecate de la cot în jos, încât să atârne liber de-a lungul şoldului, în aşa fel ca brațul, îmbrăcat în cămaşă albă, lucioasă, să iasă descoperit la vedere, spre a se sprijini de garda spadei. Primind câteva porunci scurte şi răstite, se înşiruiră umăr lângă umăr, de la scările palatului până la poarta mânăstirii Sfântul Nicolae, despicând cărare în mulțimea fremătândă.

În frunte cu vlădica, alături de care păşea măreț logofătul, boierii, rânduiți după rang, se scurseră cu osebită falâ spre curtea de alături şi, întâmpinați de popi şi de monahi, intrară în biserică. Cu toate sforțările vlădicii, care prin lungimea neobişnuitei slujbe căuta să acopere lipsa unui

Material cu drept de autor

numeros sobor arhieresc, obişnuit cu astfel de prilejuri, ţărmonia ungerii rămase totuşi sărăcăcioasă.

După încoronare, Gheorghe Ştefan voievod se înturnă spre palat prin acelaşi coridor viu, străjuit de oştenii săi. Din pridvor, întorcându-se asupra mulţimii, cu mâna apăsată pe platoşă în dreptul inimii, făgădui solemn că domnia sa va însemna o vreme de pace, de fericire, de bunăstare, de libertate şi dreptate pentru toţi, de la vlădică până la opincă. După o altă înşiruire de gânduri şi dorinţe înălţătoare, după ce revărsă mulţumirea sa asupra capetelor din jur, în urletele de preamărire ale adunării, se trase plin de greutate în palat.

Apoi, mulţimea nemaifiind trebuitoare, căci îşi împlinise rostul de înălţare a osanalelor de cuviinţă, porţile Curţii fură larg deschise şi lumea se răspândi prin cetatea de scaun, cu patosul răcit dintr-o dată, de teama de a da ochii cu străjile lui Diicu. Plecarea pentru logofăt, a cărei dovadă tocmai o făcuseră la Curte prin osanalele ridicate acestuia, îi putea pierde.

De altfel în vreme ce ungerea se desfăşura în biserica de lângă Curte – când era limpede că nu mai putea schimbat nimic – fu poftit şi vel spătarul la praznic, de parcă n-ar fi fost nici un fel de neînţelegeri între ei. Însă cu un rânjet desprețuitor, cu care-şi ascundea amărăciunea şi nemulţumirea că logofătul i-o luase înainte, munteanul arătase ceauşului care-l înştiinţă că nu are vreme de aşa mărunţişuri, având lucruri mai de seamă de făptuit. Dar în sinea sa nu era de fel plecat să încuviinţeze cele care se petreceau şi, deşi dorea să pară nepăsător şi lehămetit, nu se putu ţine să nu dovedească oricui vrea să-l asculte, că întrunirea de la Curte nu e decât o făcătură fără însemnătate şi fără de nici un temei legiuit. Ce adunare a ţării mai era şi aceea care nu cuprindea toţi poporenii?! Apoi, în temeiul cărui drept, un vlădică oarecare – fără vreun fel de

Material cu drept de autor

împuternicire – lua, cu de la sine putere, asupră-şi căderile mitropolitului?! Nu era deci firesc ca temeinicia unei ungeri făptuită în împrejurări atât de îndoielnice să fie pusă sub semnul întrebării şi potrivit tuturor pravilelor să fie socotită în afara celor legiuite?!! Ori nu era plecat ca tocmai el, cu răsunetul numelui său şi prin venirea sa, să întărească o asemenea făcătură drept o hotărâre îndreptățită!

De altfel nu numai Diicu şi ai săi aveau rețineri în ce privește temeinicia țărmoniilor şi statornicia celor făptuite. Chiar în tabăra celor care se puteau socoti învingători plutea o anume îndoială, nemulțumire şi chiar un soi de dezamăgire, deşi lumea se ferea aici să tăifăsuiască deschis despre asemenea simțăminte. În ascunzişurile sufletului însuşi Gheorghe Ştefan părea să fi fost ros de un anume preget, căci în răstimpul lunilor ce-au urmat, când, sorții schimbători întorcându-se împotrivă-i, fu alungat din Moldova, el, găsindu-şi adăpost în Muntenia, va semna în urice ca simplu vel logofăt, nu ca „Io Ştefan voievod", deşi fusese, chipurile, uns, iar cei care-l înconjurau i se închinau ca unui domn. Dacă ar fi fost încredințat până în fundul sufletului de temeinicia încoronării sale, aşa ceva desigur că nu s-ar fi putut întâmpla!!

În acea clipă însă, atât el, atât Kemény, cât şi lumea din Iaşi, oricare ar fi fost credințele pe care le zăvorau în ascunzişurile sufletelor – în afară de Diicu – nu cârtiră şi nu cumpăniră cu îndoială asupra faptelor, luându-le de bune aşa cum erau. La urma-urmei învingătorii au întotdeauna dreptate...

Patriarhul Macarie – cunoscând desigur şi el această zicală – se socoti dator să-şi dovedească bunele sale simțăminte, deşi în adâncul sufletului îi părea rău după Vasile vodă, care făgăduise a-i plăti uriaşele datorii pe care el şi înaintaşii săi le făcuseră. Feciorul său Paul – care-i slujea totodată şi de logofăt şi făcea amănunțite însemnări

Material cu drept de autor

asupra călătoriei ierarhilor dinspre zările răsăritului – va vorbi despre această închinare, zugrăvind-o însă cu oarece fereală, în aşa fel încât să nu supere nici una din tabere şi nici să nu-şi pună tatăl într-o lumină neprielnică. El zugrăveşte prin urmare scurt şi sec împrejurările ungerii ca domn: „noi îi făcusem daruri (şi înaintea încoronării, când era simplu logofăt), pe care le-am reînnoit când s-au aşezat în scaun."[31] De altfel patriarhului i-ar fi fost cu neputinţă să scape fără a-i aduce osanale, căci Gheorghe Ştefan aproape că-l silise să i le înalţe. Paul de Alep mărturiseşte întru aceasta că, dintru început, logofătul abia înălţat voievod „a trimis domnului nostru patriarh bani de cheltuială şi i-a cerut să se roage pentru el. I-a făgăduit tot binele cu putinţă şi i-a arătat prietenie, căci el ne cunoştea mai dinainte."[32] Ori atâta bunăvoinţă nu putea rămâne fără răspuns!! Ea îndatora!

Curând după împrăştierea adunării de la Curte, se răspândiră pe uliţe crainici însoţiţi de toboşari. Aceştia erau ocrotiţi de o mică strajă, care să-i ferească de supărări. Ei făcură cunoscută târgului fericita izbândă a încoronării şi totodată dădură glas de citanie celei dintâi chemări a noului domn către norodul său. Acesta înştiinţa obştea că ierta pe toţi aceia care, în chip neîntârziat, se vor grăbi să i se închine, sărutându-i smerit poala!

Dar abia se stinse răpăitul darabanelor, că, odată cu înserarea, începură să vuiască clopotele care vesteau ajunul Paştelui acelui an, înfiorând sufletele credincioşilor cu dangătul lor adânc şi chemător. Din pricina spaimei şi a multor nelinişti, slujba învierii se înfăţişa însă cu totul osebită de cea a anilor de dinainte. În multe din bisericile târgului, lipsite de ziduri de apărare, preoţii nici nu îndrăzniră să slujească în plină noapte. Iar în cele în care

---

[31] Citat extras din lucrarea lui Paul de Alep „Călătoriile patriarhului Macarie al Antiohiei".

[32] Citat din aceeaşi lucrare.

Material cu drept de autor

cutezară totuşi, aproape că nu se aflau închinători şi lucrul era firesc. Oamenilor nu le era la îndemână să se arunce în valul primejdiilor care bântuiau pe ulițe chiar şi pe lumină, necum pe întuneric, când acestea erau cutreierate nu numai de oştenii năvălitori, ci şi de o seamă de răufăcători din soiul cel mai netrebnic. O mare grămădeală vădeau în schimb mânăstirile care, prin felul zidirii lor, dădeau simțământul unui adăpost mai sigur. De altfel aici domnea o mişuneală de nedescris încă din zilele dinainte, iar aceasta nu era pricinuită de cucernicie sau de habotnicie nețărmurită, ci de frică. Oamenii nu căutaseră în spatele zidurilor trainice o apropiere de Cel de Sus, cât mai ales un adăpost temeinic pentru izbăvirea pielii şi a avutului lor. Bisericile multor mânăstiri erau în asemenea măsură de ticsite cu calabalâcul fugarilor, încât slujbele nu se mai puteau ține sub acoperişul lor, ci se săvârşeau la nimereală pe oriunde era puțin loc slobod, adică în trapeză, prin ogradă sub cerul liber, sau – în chip mai fericit – în vreun mic paraclis lăturalnic.

Aceiaşi stare de lucruri se întâlnea şi în aşezământul de la Sfântul Sava, unde era găzduit patriarhul Macarie. Şederea acestuia, dând simțământul unei ocrotiri mai osebite, atrăsese atât de multă lume, încât aici buluceala era mai mare ca oriunde, întrecând-o cu mult pe aceea din celelalte locaşuri surori. Însă ouăle vopsite şi cozonacii erau greu de găsit, căci femeile, dormind în mânăstiri, sub cerul liber alături de copii, întinse pe sipete şi calabalâc spre a le păzi, nu avuseseră unde să grijească de cele trebuincioase praznicului. Prea puține se încumetaseră să fugă câteva ceasuri până acasă, cu sacul de merinde în spate, spre a găti cele de cuviință în cuhniile lăsate de izbelişte.

Iar dacă în anii dinainte ulițele erau pline de însuflețire în această noapte preasfântă, acum ele erau cu totul pustii. Dispăruseră cetele vesele de băieți şi fete care se hârjoneau la adăpostul întunericului, se spulberaseră

Material cu drept de autor

convoaiele de neamuri, purtând solemn lumânările aprinse în drum spre casă. Bezna era deplină, fără licărirea micilor flăcărui tremurânde, ca o gingaşă ploaie de stele, fără freamăt de voci şi fără mişuneală de oameni. Fu deci un Paşte sărăcăcios, plin de amărăciune şi teamă, un Paşte trist, fără bucurii şi râsete.

Numai la Curte priveliştea era întrucâtva mai tihnită. Doritor de a apărea în sfârşit în faţa ţării ca domnitor adevărat şi deplin, Gheorghe Ştefan hotărâse să dea mai mare strălucire prăznuielii rânduite a se ţine la biserica Sfântul Nicolae, cea aflată în coasta Curţii domneşti, apărată de o împrejmuire temeinică, închipuită de ziduri care le întregeau în această parte pe cele ale ogrăzilor palatului voievodal. Cu acest gând fusese poftită aici toată suflarea mai aleasă a târgului. Noului domn i-ar fi plăcut ca în acele clipe să-i aibă alături şi pe cei doi soţi cu care era înfrăţit. Dacă în cele din urmă Kemény, care era calvin, se învoise a lua parte la o slujbă pravoslavnică, Dicu – pentru care nu se ridicau oprelişti de rit – nici nu voise să audă de aşa-zisa cinste care i se făcea, răspunzând moldoveanului cu nişte cuvinte ce nu îngăduiau să i se mai zică ceva. Sărbătoarea se vestea şi aşa tare supărătoare pentru el şi nu avea poftă ca să-şi înghită nodurile amărăciunii sub privirile biruitoare ale acelora care se bucurau de necazul său! Găsi mai nimerit să se ducă la Mânăstirea Trisfetitelor, aflată în coasta de miazănoapte a taberei sale. De altfel alegerea nu era întâmplătoare şi nu era legată numai de apropierea nemijlocită a aşezământului. Locaşul, printr-o datină născută din voia lui Vasile Lupu, era socotit mânăstirea domnului Moldovei, adică mânăstirea voievodului legiuit! Ori împrejurarea că el, Diicu – şi nu Gheorghe Ştefan –, se afla sub acoperământul acelei biserici putea spune ceva celor destul de isteţi ca să vadă şi să priceapă anume dedesubturi… Se putea deci înţelege că nu se lepădase încă

Material cu drept de autor

de gândul de a-şi surpa potrivnicul, că nu se socotea încă învins... Şi negreşit că vor fi îndeajuns de numeroşi aceia care vor avea grijă să bage de seamă...

Vel logofătul se făcu a nu vedea noua zgrepţănare, sau că nu i-ar fi deslușit înțelesul. Se străduia să pară ca fiind foarte sigur pe sine şi ca strălucind de mulțumire. Slujba de la Sfântul Nicolae urma să înceapă la lumina a numeroase făclii, unele înfipte în reazămele prinse de zidurile din jur, altele ținute în mâini de nenumărații oşteni care întesau ogrăzile, tăind pentru domn cărări de trecere prin mulțime. În veşmintele lor viu colorate, ba roşii, ba vineții, ba albastre, dădeau solemnitate şi măreție priveliştii.

Noul principe ieşi din Casa cea Mare urmat de un numeros alai şi, străbătând curtea dinlăuntru, trecu în ograda alăturată a mânăstirii. Ajuns în fața bisericii, se aşeză într-un jilț înălțat pe o prispă, anume gătită pentru el înaintea pridvorului sfântului locaş, căci prima parte a slujbei urma să se petreacă sub cerul liber ca – după cum vestiseră crainicii – să se poată împărtăşi din ea întreaga suflare aici întrunită. Fără îndoială că aceasta fusese una din pricini, dar pentru cei care născociseră deslușirea era numai una lăturalnică, care avea menirea de a o ascunde pe cea adevărată. La drept vorbind se țintise însă altceva şi anume să se dea prilej noului voievod de a se înfățişa gloatelor aşezat în scaunul țării, spre a înrădăcina temeinic în cugetul lumii gândul deplinei şi netăgăduitei sale înălțări întru domnie.

În ciuda falei şi măreției căutate a praznicului – care se dorea peste măsură de strălucitor –, țărmonia rămânea totuşi modestă, din pricina lipsei unui larg sobor arhieresc care se întrunea de obicei la Curte cu astfel de prilejuri. Acum singurul obraz bisericesc mai osebit era vlădica de Huşi. În afară de el nu se mai aflau de față decât câțiva din egumenii mânăstirilor din târg sau din apropiata

Material cu drept de autor

sa vecinătate; dar şi aceştia destul de puțini la număr. În ce-l privea pe Macarie, patriarhul Antiohiei, acesta nu se lăsase nici acum smuls din mânăstirea care-l găzduia. Toate stăruințele, făgăduielile, ispitele şi amenințările rămăseseră fără urmare. Gheorghe Ştefan se întreba dacă dezvinuirile de care se făcuse vorbire – teama de primejdiile de pe ulițe, teama de a nu i se pune în seamă de slujbaşii Înaltei Porți a Devletului păcatul de a se fi amestecat în chip neîngăduit în treburile lumeşti ale Împărăției şi multe altele asemenea – erau sincere sau nu făceau decât să ascundă credința că stăpânirea sa nu va ține prea mult şi deci că era neprevăzător să se arate alături de el.

E drept însă că acum chiriarhul străin se dovedi mai mlădios şi mai prevenitor ca în dățile dinainte. Temându-se că, întinzând cam mult coarda printr-o fereală prea îndărătnică, va trezi împotrivă-i o prea aprinsă nemulțumire – care l-ar fi putut pierde până la urmă –, îngăduise tânărului său fecior – care-i slujea şi ca un fel de logofețel patriarhal – să-l închipeze la solemnitățile de la Curte. Acesta fusese într-adevăr bine primit şi i se arătase o mare cinstire, deşi părerea de rău că lipsea tatăl său – care fusese prea stăruitor şi în chip repetat mărturisită în răstimpul serii şi al nopții – aducea puțintel a mustrare şi supărare.

Târziu după miezul nopții slujba Învierii se sfârşi, zvonurile cântecelor isonite pe nas stingându-se cu încetul în murmurul crescând al mulțimii care sta să se destrame.

Înconjurat de luminări aprinse, de postelnicei cu bastoane albe, de boieri în caftane prețioase, de oşteni în veşminte de sărbătoare şi cu făclii în mână, Gheorghe Ştefan trecu cu mult şi strălucit alai înapoi spre palat, pentru a se hodini.

De dormit, dormi puțin căci aştepta veşti. Era nerăbdător să afle ce făptuise hatmanul Pătraşcu Moreanul, pe care-l trimisese la Hotin împotriva lui Lupu. Deşi

Material cu drept de autor

slobozise în mai multe rânduri iscoade la Nistru, spre a cerceta gândurile cazacilor, tătarilor şi ale leşilor, primise numai ştiri lipsite de însemnătate. Nici dinspre raiaua Brăilei şi nici dinspre Dârstor – de la paşa Siavuş – nu sosiseră veşti prea grăitoare. Zările erau încă tulburi, părerile celor din vecinătate – care, pasă-mi-te, nu se dezmeticiseră încă – nezugrăvindu-se încă limpede. Starea încă nesigură a împrejurărilor continua să-i picure nelinişte în suflet, încât somnul nu-i prea tihnea. De altfel încă din răstimpul slujbei i se putea ghici acest tremur sufletesc, deşi se căznea, necruțându-şi truda, să pară netulburat şi cu totul lipsit de griji. Adevărul era că, în vremea țărmoniilor, mai ales după ce acestea se strămutară în lăuntrul bisericii, nimeni nu era atent la cântările popilor şi la răspunsurile diecilor, ci toți erau cu ochii ațintiți asupra mişcării celora care se apropiau de jilțul domnesc spre a şopti tainic câte ceva la urechea logofătului, deşi umbletul lor se voia de tot ascuns, iar şoaptele pe deplin nevinovate. Insuşi slujitorii bisericii, deşi nu se întrerupseră nici o clipă din psălmuit, stăteau la pândă înfrigurați, împărtăşindu-şi unii altora cele ce băgau de seamă şi întrebându-se ce înțeles putea avea cutare sau cutare semn al proaspătului voievod.

După ceasul al treilea din zi, trăgându-se din nou clopotele, noul domn se înturnă la liturghie, împresurat de acelaşi alai fălos. Dar preotul abia de apucase să mântuiască pericopa Evangheliei că la intrarea în sfântul locaş se iscă un freamăt destul de aprins. Gheorghe Ştefan se întoarse întrebător în jilțul domnesc, pus de astă dată în naos, în vreme ce sfinții păstori urmară cerințele slujbei, dar cu privirile şi auzul ațintite spre uşă. Ştefan Ceauşul, fratele voievodului, făcu semn din ochi şătrarului Ştefan Boul – neam de-al lor – să cerceteze ce se petrece. Acesta trecu însărcinarea ginerelui său, căpitanul Tălmaci. Tânărul se strecură spre uşă, urmărit de privirile iscoditoare ale

Material cu drept de autor

adunării şi tăifăsui câteva clipe cu cineva de afară. Apoi se înturnă peste măsură de grăbit spre a da seamă socrului său la ureche.

Deşi slujba merse mai departe, părelnic netulburată, nimeni nu mai era atent la psălmuirile legiuite, nici măcar cei ce-i dădeau zor cu isonitul, toți străduindu-se să ghicească ce i se spusese şătrarului. În sfârşit Ştefan Boul se alătură cumnatului surorii sale, spre a-i împărtăşi la rându-i cele aflate. Desluşirile şoptite la urechea boierului părură privitorilor destul de îndelungate, ceea ce ațâță curiozitatea tuturor peste măsură. La rându-i Ştefan Ceauşul urcă treptele prispei pe care se aridica jilțul domnesc şi, din spate, se plecă pentru câteva clipe spre urechea fratelui său princiar. Obrazul acestuia se lumină dintr-o dată şi prinse a zâmbi încântat.

Văzând creşterea încordării cinstitei adunări din juru-i, încuviință şătrarului – printr-o înclinare a capului – să înştiințeze pe cei de față asupra celora până atunci tăinuite. Înaintând până sub candelabrul din mijlocul naosului şi întorcându-se cu fața spre boieri, acesta din urmă începu a istorisi pe scurt că tocmai sosise un sol din partea hatmanului Pătraşcu Moreanul, cu veşti din cele mai bune. Cu o zi în urmă Vasile Lupu fusese alungat din țară! La apropierea armatelor noului domn, cel vechi se grăbise să treacă Nistrul prin vad, căutându-şi adăpost în Lehia, la Camenița.

Fuga fostului domn peste hotar, deşi cerea doar străbaterea apei spre a atinge celălalt mal al râului, nu se dovedise tocmai lesnicioasă. Încă din anul 1640 de la naşterea Domnului, între fostul rege de la Varşovia şi sultanul de atunci al Împărăției Otomane se încheiase un legământ, prin care cei doi hotărau între altele că stăpânirea Lehiei nu avea voie să găzduiască pe meleagurile ei pe vreunul dintre domnii țărilor române care şi-ar fi căutat

Material cu drept de autor

adăpost pe acolo. Față cu această înțelegere, pentru a putea trece Nistrul, Lupu avea trebuință de învoirea noului rigă, Jan Kazimierz. Se grăbi deci să-i trimită acestuia o solie, dar în aceste clipe de cumpănă nu se întemeia atât pe sprijinul său, cât mai ales pe ajutorul ginerelui său Janusz, conte din neamul Radziwill, mare magnat lituanian, cu nemărginită înrâurire la Curte. Era încredințat că, slujindu-se de reazămul acestuia, va primi un răspuns prielnic şi nu se înşela. În puțină vreme dobândi îngăduința cerută. Dar aceasta nu era îndeajuns; avea nevoie şi de încuviințarea târgoveților din Camenița, care erau pe deplin îndreptățiți să se teamă de un atac din partea lui Gheorghe Ştefan, care-l urmărea pe Lupu, cu atât mai mult cu cât oraşul era foarte aproape de hotar, o năvală fiind deci lesne de făptuit.

Trimise ca să înduplece târgoveții pe Miron Costin, pe atunci copil de casă al vel vistiernicului Iordache Cantacuzino, care prin cea dintâi nevastă a lui Lupu, era cumnat cu acesta. Viitorul cronicar îşi împlini cu cinste însărcinarea, încât drumul peste apă îi era deschis. Dar lui Vasile vodă nu-i prea dădea ghes inima să treacă pe celălalt mal, căci asta însemna că se recunoştea învins şi lăsa de izbelişte domnia Moldovei.

Totuşi lucrurile se zoreau. Cetatea Hotinului se închinase oştilor noului domn conduse de Moreanul. Târgoveții păreau plecați să-i prade averile aduse cu atâta trudă şi cu atâtea primejdii de Ştefăniță paharnicul, feciorul fratelui său. Fu înştiințat că în târg se gătea o adevărată zaveră împotrivă-i. Nu-i rămânea decât să fugă în grabă, cu atât mai mult cu cât în fața cetății tăbărâseră oştile lui Moreanu, gata să sară asupră-i. Față cu atâtea primejdii părăsi cetatea Hotinului, dar o făcu apăsat de o mare strângere de inimă. Cum nu se grăbise îndeajuns, ajunsese pe cale de a fi, fie prins de oastea care-l urmărea, fie prădat de târgoveți. Avusese totuşi noroc ca, în ultima clipă, să

Material cu drept de autor

scape dincolo de râu, apărat fiind de un pâlc de lefegii nemți care-i acoperiră fuga. Ştiind cât de ispititoare erau averile pe care le căra după sine, nu cuteză să rămână în târgul Cameniței. Purtarea târgoveților din Hotin îl prevenise că în orice clipă se poate aştepta la o surpriză, care amenința să-i vină de unde nici nu gândea. Prin urmare, pentru a se pune la adăpost față de orice năpaste, se adăposti în cetatea Zvancea, din vecinătate, căci în spatele zidurilor ei se simțea mai puțin primejduit.

Astfel noua stăpânire se întindea nestingherită dintr-un hotar până în celălalt, peste tot pământul Moldovei, devenind deci singura putere adevărată din țară. Se povestea chiar o întâmplare mai osebită, care zugrăvea starea de cuget a norodului în acele împrejurări. În clipa când carele fugarului Lupu urmau să se pună în mişcare, orăşenii din Hotin nu numai că începuseră să-l huiduiască pe pribeag, dar atacară cu pietre convoiul şi poate l-ar fi şi jefuit dacă n-ar fi fost straşnic apărat de oşteni înarmați.

Ştirile istorisite în mijlocul bisericii erau nespus de prețioase şi picau cum nu se putea mai bine, de față cu atâta puhoi de lume! Erau parcă prinos al cerului, jertfit logofătului cu prilejul marii sărbători a Paştelui. Iar faptul că soseau într-o asemenea clipă binecuvântată, sfântă şi sărbătorească totdeodată, părea a le da înțelesuri osebit de adânci, închipuind o încuviințare de netăgăduit a dumnezeirii.

Lumea se învioră dintr-o dată; vel logofătul şi neamurile sale, cuprinşi de însuflețire, nu-şi mai încăpeau în piele de bucurie. Rugăciunea de binecuvântare a ouălor vopsite, a cozonacului, a brânzei şi a cărnii curseră parcă într-un fel de beție a fericii. Când toate se încheiară în acest năboi de încântare, boierii mai de seamă fură poftiți la un ospăț în lăuntrul palatului. De altfel sfârşitul slujbei se preschimbase dintr-o sărbătoare a Învierii Domnului Ceresc,

Material cu drept de autor

într-o sărbătoare a izbânzii ostăşeşti a domnului pământean, împănată fiind de cântări de preamărire a învingătorilor şi de rugăciuni de mulțumire către mărinimoasa pronie pentru neaşteptata bucurie revărsată asupra pravoslavnicei adunări.

Ştirile venite din partea hatmanului fură adeverite în zilele următoare, când în cetatea de scaun sosiră noi cete de boieri, care părăsiseră pe domnul fugar în clipa când acesta trecea hotarul în Lehia. Între altele se reîntoarse şi vărul lui Gheorghe Ştefan – vornicul de poartă Nicolae Mogâldea –, singurul dintre cei care, bănuiți fiind de Lupu ca amestecați în urzelile logofătului, nu fusese tăiat, ci doar purtat în cătuşe până la Hotin, unde-şi găsise slobozenia, duşmanii uitând de el în graba fugii lor peste graniță.

Cei care priveau pripit lucrurile puteau crede că noii sosiți aduceau cu sine dovada biruinței depline, convoaiele lor fiind prilej de încântare şi mândrie pentru logofăt. Cu adevărat însă nu era chiar aşa, căci odată cu ei se răspândi prin cetatea de scaun şi o undă de înfiorată nelinişte. Datorită lor se aflase că Lupu izbutise să redobândească întreaga vistiere a Moldovei. Având la îndemână asemenea bogăție, era greu de închipuit că se va da bătut, lăsând lupta de izbelişte. Pe deasupra se ştia că, în ciuda poticnelilor de la început, solitorii lui Lupu ajunseseră în sfârşit în Ucraina, negustările cu iubitul său cuscru, Bogdan Hmelnițki, fiind în toi. Din zi în zi era de aşteptat o năvală căzăcească. Iar groaznicul pârjol pe care-l suferise țara cu trei ani în urmă, la un alt iureş al zaporojenilor[33], nu fusese uitat încă, pricină temeinică de spaimă nemăsurată. Datorită ginerelui său Janusz Radziwill, şi leşii păreau a-i fi prielnici fugarului, deşi nu priveau cu ochi buni ajutorul

---

[33] *(Înv.)* Cazac dintr-o organizație autonomă ucraineană, cu caracter militar (din perioada sec. XVI - XVIII). Acești cazaci sunt stabiliți în aval de pragurile Niprului şi pe coastele mării de Azov. (Var.) **Zaporojan**. – Din sl. **Zaporojie** (nume propriu).

Material cu drept de autor

vecinilor cazaci, cu care se aflau în război de aproape cinci ani. La Înalta Poartă domnia lui Vasile vodă era de asemenea neclintită, slujbaşii din jurul padişahului privind cu vrăjmăşie la cei care tulburau, în chip nedorit, liniştea împărăției. Erau cu atât mai porniți, cu cât amestecul în Moldova îi făcea să se teamă de închegarea unei înțelegeri a tuturor celor trei principate aflate de o parte şi alta a munților, înțelegere care se putea preschimba în orice clipă într-o înfrățită aridicare împotriva puterii otomane. Pe deasupra lucrurile se încurcau şi prin aceea că boierii rămaşi dintru început lângă Gheorghe Ştefan nu vedeau în noii veniți decât nişte potrivnici neaveniți. Cum mulți dintre cei reîntorşi, aveau mai multă trecere, mai multă faimă, mai multă greutate, îi primejduiau pe cei dintâi de a pierde dregătoriile la care nădăjduiseră să ajungă. De aceea aceştia socoteau că cei din urmă le răpesc ceea ce li se cuvenea numai lor. N-aveau prin urmare pricină de a-i privi cu ochi buni, lucru care dezbina lumea din jurul logofătului!

Ori, în asemenea împrejurări sucite, biruința rămânea doar părelnică! Războiul era departe de a se fi încheiat, iar lumea simțea tot mai stăruitor acest lucru! Îngrijorarea potopi din nou sufletele. Neliniştea şi spaima se înstăpâniră iarăşi, ajungând la fel de copleşitoare ca în zilele când oştile venite în ajutor logofătului mărşuiau asupra Iaşilor, iar Curtea se gătea de băjenie. Târgoveții rămâneau şi pe mai departe ascunşi în ogrăzile întărite ale mânăstirilor, sau prin pădurile din preajma cetății de scaun. Nimeni nu cutezase să se întoarne la gospodăria sa, nimeni nu se plecă din nou asupra îndeletnicirilor sale din zilele bune. Ba chiar şi mulți dintr-aceia care o făcuseră până atunci pe vitejii şi nu voiseră să fugă din fața urgiilor începeau să se clatine în îndărătnicia lor şi să calce pe urma celor mulți, a celor băjeniți dintru început. Spaima ajunsese atât de mare încât, în tot răstimpul săptămânii care a urmat, nu s-a putut sluji

Material cu drept de autor

liturghia în nici una din bisericile cetății de scaun, afară de cele mânăstireşti, întărite cu ziduri de apărare! Şi totuşi lumea intrase în Săptămâna Luminată...

Cea mai mare învălmăşeală se întâlnea la mânăstirea Sfântul Sava. Cum şederea patriarhului Antiohiei dădea credința că locaşul nu va fi pângărit de năvălitori – oricare ar fi fost aceştia –, capii bisericii bucurându-se de o înaltă ascultare, mulți aleseră drept adăpost acest aşezământ. Egumenul nu se sfiise să folosească prilejul şi, în schimbul unui locşor în ogradă, storsese năimeli neobişnuit de mai de la cei doritori de ocrotire. O chilie sau un colț în vreun ceardac ajunsese la asemenea preț de găzduire, că numai un boier cu stare sau un mare negustor îl putea plăti.

Cu toate acestea Gheorghe Ştefan strălucea de mulțumire. El nu mai credea într-o reîntoarcere a lui Lupu. Fuga laşă de la Hotin, dovedise încă odată bicisnicia şi nepriceperea fostului domn. Nu fusese în stare nici măcar de o încleştare mai serioasă, nici la Iaşi şi mai apoi nici pe malul Nistrului. Şi pe deasupra țara întâmpinase chemările sale cu pietre şi focuri de archebuză, îşi zicea cu încântare fostul vel logofăt, dând înțelesuri mai adânci şi cuprindere mult mai largă măruntei gâlcevi petrecute între Lupu şi orăşenii de la Hotin. Întrecând vădit măsura adevărului, îi plăcea să întindă întâmplarea asupra mulțimii întregului norod, socotindu-o ca pe un fel de răspuns al Moldovei însăşi.

Era adevărat că poporanii din acest târg de margine năvăliseră asupra fugarilor, pricinuindu-le destulă pagubă, aţâțați fiind şi de hatman. Dar – mărunțiş trecut cu bună ştiință cu vederea – târgoveții nu o făcuseră din prea multă iubire față de noul domnitor, pe care la urma-urmei nici nu-l cunoşteau, cât mai ales din dorința de a jefui uriaşele comori ale convoiului băjenarilor – comori cărora li se dusese vestea! Mărturisirile lor de credință, de altfel făcute cu mult

Material cu drept de autor

după petrecerea întâmplărilor, nu urmăreau decât să îndreptățească plăcut în ochii noii stăpâniri o faptă care, orice s-ar zice, numai o luptă legiuită pentru dreptate nu era (cum lăsau ei să se înțeleagă), ci era o cercare curată de tâlhărire. Răstălmăcind însă lucrurile, nădăjduiau să dobândească nu numai iertarea pentru o neizbutită faptă de prădăciune, ci chiar să li se aducă laude şi mulțumiri pentru sârgul osebit arătat, chipurile, în slujba luptei de înstăpânire a noii cârmuiri! Iar aşteptările nu le vor fi înşelate! Gheorghe Ştefan le făcu pe voie şi duse în toată țara faima nemăsuratei lor vitejii, şi cu orice prilej le arătă toată recunoştința de care se simțea în stare!

Diicu în schimb fierbea. Îi era tot mai limpede că pierduse jocul şi nu înțelegea cum de se ajunsese aici, căci până în ajunul Paştelui fusese încredințat că sorții cumpăneau spre partea sa. Aţâţat poate de uneltirile postelnicului Stamatie Hadâmbul, întărâtat poate şi de spusele pătimaşului Vasile din Corcova, sau poate şi dintr-o înclinare a firii sale părtinitoare, se gândea la o răfuială prin care să-i plătească potrivnicului toată supărarea pe care i-o pricinuise.

Prin mijlocirea căpitanului Grumăzea Lozonschi, la Curtea ieşeană se aflase că, din porunca spătarului, se tocmise un răboj al vrăjmaşilor acestuia, care urmau să fie nimiciți de îndată ce împrejurările o vor îngădui. În fața acestei amenințări mocnite, foarte mulți boieri strânseră rândurile în jurul vel logofătului. Asta nu-i împiedica să fie sincer îngrijorați de soarta lor, drept care nu ieşeau pe ulițe decât după ce-şi luau măsuri anume de prevedere. Purtarea lor era la urma-urmei firească, căci nu era cineva căruia să-i fie cunoscut cu adevărat cuprinsul răbojului, el putând fi doar bănuit, încât mulți temeau că se află printre cei înscrişi acolo. Pe deasupra nimeni nu putea prevedea când

Material cu drept de autor

împrejurările vor fi socotite prielnice pentru înfăptuirea întunecatei plănuiri.

Zvonurile legate de această poveste erau de-a dreptul înfiorătoare, vânturându-se ameninţarea că nimeni nu se putea socoti pus la adăpost, căci între vrăjmaşii lui Diicu nu fuseseră cuprinşi numai duşmanii săi dovediţi, ci şi cei care, în vreo împrejurare oarecare, îşi îngăduiseră să facă haz pe seama sa, toţi cei care arătaseră vreo reţinere faţă de vreun gând sau o dorinţă a sa, ba până şi aceia care în locul unor sforăitoare linguşeli şi răsunătoare cuvinte de proslăvire, tăcuseră, ţinându-se de-o parte, chiar dacă altfel nu-i arătaseră vreodată vreun semn de rea voinţă! Ba se mai spunea că cei din şleahta de însoţitori ai spătarului dobândiseră înlesnirea de a adăugi în nenorocitul izvod şi pe vrăjmaşii lor, deci a tuturor acelora cu care, într-un chip sau altul, aveau de împlinit vreo răfuială mai veche. În ce-i privea pe aceştia din urmă nici nu avea însemnătate câtă potrivnicie arătaseră faţă de marele spătar muntean şi faţă de lupta sa pentru scaunul Moldovei! Deci chiar aceia care nu-i greşiseră cu nimic puteau ajunge pe răboj! Şi cine nu avea cel puţin un duşman?! Cine putea şti dacă acesta nu găsise ascultare la smintiţii din jurul lui Diicu?! Deci puteai să te găseşti printre proscrişi, fără să bănuieşti măcar şi fără ca să ai cât de cât putinţa de a afla vreodată pricinile pentru care ai fost încondeiat!

De altfel, ca dovadă a chipului samavolnic de întocmire a răbojului cu pricina, umbla prin târg o poveste pilduitoare. Barbu Filişeanu zice-se că uitase să înscrie numele unui căpitan cu care avusese cu mult în urmă o judecată de hotărnicire a unei ocini. Drept care se perpelise câteva zile de necaz, curtenind cu multă stăruinţă pe spătar până ce primi îngăduinţa de a drege această scăpare – pentru el – atât de întristătoare. (Neîndoios că, spre a izbândi, Filişeanu pusese în cârca bietului om tot felul de alte vini

Material cu drept de autor

născocite, altele decât aceea de a se fi judecat cu el. Pusese pe seama sa netrebnicii prin care, vezi Doamne, acesta adusese atingere ființei neprețuite a lui Diicu. Dar omul era la urma-urmei cu totul nevinovat! Era totuşi înscris în război, fiind cuprins într-o frăție de nimeni dorită, alături de boieri munteni, moldoveni, cât şi unii nobili ardeleni!)

Însuşi episcopul Ghedeon se temea pentru pielea sa. Deşi nu i se putuse adeveri dacă e sau nu înscris în izvodul cu pricina, pe care la urma-urmei nimeni nu-l văzuse, socoti că nici el nu putea lipsi, ba era încredințat că de bună seamă i se pusese de-o parte chiar un loc fruntaş între cei înşiruiți acolo. Însă îi era greu ca să-şi dea seama cât de primejduit era cu adevărat şi deci cât de întinse trebuiau să fie tocmelile sale de prevedere, mai ales după cele pățite deja. Adevărul era că, după ce Gheorghe Ştefan fusese uns domn, pierderea ierarhului ar fi fost cu totul zadarnică şi lipsită de noimă, căci oricum faptul n-ar mai schimbat nimic. Numai o înverşunată sete de răzbunare putea îndemna la jertfirea sa. Dar, după ce înainte de Paşti se văzuse atacat în plină stradă, ajunsese la încheierea că patima oarbă a potrivnicilor nu cunoştea margini şi deci nu trebuia trecută cu vederea. Drept care, zile în şir – cu toată zăticneala suferită aici –, socoti nimerită găzduirea la mânăstirea Sfântul Nicolae de lângă ogrăzile palatului, iar când era silit să facă vreo ieşire din Curtea Domnească, nu purcedea la drum decât numai după ce înfățişa o cere deslușită lui Gheorghe Ştefan pentru o strajă numeroasă şi o şi dobândea – din parte-i.

Dar în primele zile ale Săptămânii Luminate[34] vel spătarul primi lovitura care-l dădu gata. Ea era rodul pârilor lui Kemény la craiul Rákóczi. Acesta, înştiințat asupra dorințelor lui Diicu, nu mai luă lucrurile în şagă, cum o făcuse întâiaşi dată. Crezuse atunci că răspunsul primit de feciorul spătarului – chiar dacă fusese dat cu zâmbetul pe

[34] E vorba de săptămâna care urmează duminicii Paştelui.

Material cu drept de autor

buze – va îngheța orice imbold nedorit al spătarului. Ori acum era silit să ia seamă că nădejdile sale nu se împliniseră. Cuvântul său nu se bucurase de ascultarea pe care ar fi dorit-o şi asta îl zădăra, sporindu-i neînduplecarea. Drept care hotărî să schimbe atât felul de a vorbi, cât şi felul de a se purta cu munteanul.

Înscăunarea lui Diicu în Moldova nu-i venea la socoteală din mai multe pricini. Dorise într-adevăr o schimbare în principatul Bogdăneştilor, dar numai în măsura în care aceasta îi sporea putința de amestec aici şi nu-i ştirbea legăturile de prietenie cu ceilalți vecini. Fostul vel logofăt se potrivea pe deplin la țelurile sale. Părea a fi un desăvârşit om de paie, căruia îi putea trage sforile după voie.

Dimpotrivă, Diicu ar fi fost jucărica lui Matei vodă şi, lăsând în seama acestuia domnia, scăpa din mână Moldova în câştigul vecinului dinspre miazăzi. Acesta ar fi tras de acum sforile păpuşelei încoronate la Iaşi, lucru care nu era defel în folosul său, ci dimpotrivă. In taină craiul năzuia să dobândească şi tronul Lehiei şi avea nevoie de reazămul principatelor de dincolo de munți. Nu voia să piardă nici ajutorul cazacilor zaporojeni, duşmani înverşunați ai leşilor, care nu erau numai buni luptători, dar răzvrătiți fiind, pentru a-şi spori înrâurirea în țara vrăjmaşă, ar fi fost încântați să aridice acolo un cap încoronat care să le fie îndatorat. Ori pălitura dată lui Vasile Lupu prin logofăt nu trebuia să întreacă măsura, ci era nimerit să se mărginească doar la a supune ascultării sale Moldova, fără să-l supere prea straşnic pe Bogdan Hmelnițki, hatmanul Ucrainei, cuscrul fostului voievod.

Ori în acest hățiş de socotințe şi de cumpăniri între felurite stăpâniri, Gheorghe Ştefan îi putea sluji mai bine nevoile decât potrivnicul său. De altfel înscăunarea lui Diicu ar fi închipuit şi alte ponoase pentru el. Ar fi putut fi, spre pildă, şi întâiul pas al unirii Moldovei cu Ungrovlahia, lucru

Material cu drept de autor

care ar fi schimbat cu totul precumpănirea între voivodatele din acest colț de lume, sporind supărător greutatea şi înrâurirea ținuturilor de dincolo de munți în paguba Ardealului. Întâiaşi voce în această parte a împărăției osmanlâilor ar fi devenit cea muntenească a lui Matei, în locul celeia crăieşti.

Ori, taman când Rákóczi chitea cât ajutor ostăşesc ar putea stoarce principatelor de dincolo de munți întru împlinirea visurilor sale leşeşti, năzuințele lui Diicu nu-i picau tocmai bine, căci în loc să-i sporească înrâurirea – cerință hotărâtoare pentru a izbândi în plănuirile sale –, amenințau să spulbere totul! Prin urmare, pentru ca să nu-i fie zădărnicite visele, trebuia să fie necruțător cu vel spătarul. Iar dacă, doar amenințându-l, nu-l putea îndupleca să se răzgândească, nu-i mai rămânea decât să-l strivească neiertător, fără a-şi face vreun fel de mustrări de cuget.

Pentru început sârgui doar să-l sperie. Îl chemă pe Preda Buicescu, fiul spătarului, care, de când se însurase, se pripăşise în Ardeal, şi-l împroşcă neiertător cu mulțime de ocări şi amenințări, iar la urmă îl şi întemniță, socotindu-l ostatic întru chezăşia părintelui său. Apoi trimise o solie la Iaşi, care să-l înştiințeze prin viu grai pe nesupusul petitor al scaunului domnesc moldovean – în chip pitoresc şi răspicat – asupra măsurilor luate împotriva feciorului său, înfățişând totodată şi părerile craiului în legătură cu năzuința sa de a se încorona, păreri deloc îmbărbătătoare şi deloc cuviincioase. Pe deasupra îl preveni că slobozenia şi chiar viața băiatului întemnițat atârnă de viitoarele sale hotărâri. Orice ispravă nedorită şi orice hotărâre neîndestulător frământată se vor răsfrânge neîntârziat asupra celui închis! Dacă voia să-l scape trebuia să devină cuminte, supus şi mai plecat în a-i asculta şi urma dorințele!

În acelaşi timp îi scrise şi lui Matei vodă, pe care nu-l socotea străin de încurcăturile de la Iaşi. Totuşi o

Material cu drept de autor

prețuire pe care fără voie bătrânul voievod i-o trezea, îl opri să folosească același cuvinte pitorești și atingătoare cu care îl potopise pe nepotul acestuia. Mustrările și învinuirile nu lipseau totuși, dar vorbele rămâneau cuviincioase și potolite. Craiul mergea până la a amenința că va rupe înțelegerile încheiate între cele două țări. Dar, deși spusele păreau stăpânite și prevenitoare, ele nu lăsau loc de îndoieli asupra nestrămutării cererilor lui Rákóczi.

Vestea căzu la Târgoviște ca un trăsnet. Matei vodă Basarab fu peste măsură de tulburat la auzul acestor năzuințe, de care nu-și crezuse nepotul în stare. Putința de a deveni epitropul domnului moldovean îl ispitea, iar gândul că, după ce el nu va mai fi, cele două țări ar putea fi cuprinse într-o înfrățită cârmuire, îl găsea măreț. Dar se lăsă furat de vise numai o clipă. Aproape deîndată izbuti să-și stăpânească avântul și să devină din nou omul chibzuit, prevăzător și gospodar de dintotdeauna. Și cernând lucrurile prin judecata unei firi așezate, trebui să se împace cu gândul că, din nefericire, împrejurările nu-i erau prielnice, nici lui, și nici lui Diicu. De învoielile cu Ardealul nu se putea lipsi tocmai acum. Dar nu numai craiul s-ar fi opus planuirilor spătarului. Lehia înclina spre Lupu, care avea neamuri de rang înalt în această țară, și pe deasupra rigii acelor meleaguri nu i-ar fi plăcut să știe că are la miază-zi un vecin pe care nu-l poate înrâuri și mânui. Ca atare leșii nu și-ar fi dat învoiala nici în ruptul capului pentru alegerea unui domn care putea, foarte curând, deveni și voievod al Ungrovlahiei. Hatmanul cazacilor, încuscrit cu Lupu, nu ar fi fost nici el încântat de schimbări atât de mari în nemijlocita sa vecinătate.

Nici Înalta Poartă n-ar fi privit cu bunăvoință pe Matei și pe odorul său. Ea ar fi socotit că cei doi pricinuiau zarvă și tulburări într-o raia a padișahului, sporind grijile sfetnicilor cârmuitori, care și așa nu erau tocmai puține. Pe

Material cu drept de autor

deasupra o unire a celor două vlahii schimba cu totul înfățișarea acestui colț de lume, căci isca nu numai o altă precumpănire a forțelor locului, dar prevestea chiar primejdia unor nedorite aridicări împotriva stăpânirii otomane.

De bună seamă chiar numai amestecul celor două principate în Moldova zădărâse destule cugete la Stambul şi născuse mare nemulțumire în serai. Ori, dacă năzuințele nutrite de Diicu ar fi ajuns la ureche celor de acolo, ar fi pricinuit o zarvă de nedescris, căci s-ar fu ajuns la o şi mai amarnică răsturnare a stărilor îndătinate în acest colț de împărăție, decât aceea care era de prevăzut a avea loc de pe urma înscăunării lui Gheorghe Ştefan! Iar singur, el nu era gătit să le țină piept la toți, să fie pavăză acestor frumoase năzuințe... Dorințele nepotului său erau pe cât de minunate, pe atât de greu de împlinit în împrejurările acelui an. Visurile lui Diicu îl înduioşaseră prin naiva lor măreție, prin vrednicia simțămintelor pe care se întemeiau, prin nesocotirea potrivniciilor în care se poticneau. Dar să se alăture lor, nici prin cap nu-i trecea! Totuşi erau prea făloase ca să nu le înțeleagă, de aceea era hotărât să nu-şi mutre prea aspru nepotul. Îi va scrie de aceea slujindu-se de vorbe pe cât de blânde, pe atât de îngăduitoare, chiar dacă nu-i încuviința năzuințele.

Spre a câştiga mai mult timp de gândire şi ca să afle o cale prin care să-l împace pe crai, dar fără să rănească simțirile odorului său, hotărî să înfățişeze sfatului veştile venite din Ardeal, spre a povățui asupra lor. Era un pretext tocmai bun, la paravanul căruia putea amâna câteva zile să ia vreo hotărâre şi să dea vreun răspuns, fără ca să poată fi învinuit că nu s-ar arăta destul de îndatoritor.

Dregătorii nu deslușiră socotințele, dorințele şi îndemnurile tainice ale voievodului, de altfel mult prea încurcate ca să poată fi ghicite chiar de către aceia care-l

Material cu drept de autor

cunoşteau bine. De altfel foarte mulţi, chiar de i-ar fi bănuit dorinţele, îngrijaţi că nesuferitul şi pizmuitul spătar ar putea – făcându-le în ciudă – să mai urce încă o treaptă a măririlor, tot nu s-ar fi grăbit să li se supună atâta vreme cât acestea nu erau mărturisite răspicat şi fără drept de a cârti împotrivă-le. Iar înciudarea lor era de înţeles, căci, chiar dacă Diicu s-ar fi înstăpânit numai asupra Ungrovlahiei, era de temut o năprasnică asuprire tiranicească, o cârmuire care nu îngăduia nici cea mai firavă crâcnire. Ori primejdia devenea şi mai mare dacă se ajungea la o îndoită alegere, care i-ar fi dat o greutate nemăsurat mai mare, pricină îndestulătoare ca veliţii să osândească deschis sau mai puţin deschis plănuirile lui Diicu. Începătura o făcu vel vistiernicul Ghinea Ţucala, care, spre a-şi îndreptăţi părerile, se sluji din plin de greşelile vel spătarului şi de ameninţările craiului.

Cu încetul, prin gura duşmanilor, a pizmaşilor şi a clevetitorilor de tot felul, se deşiră întregul ghem al vorbelor osânditoare pe care o minte pătimaşă le-ar fi putut născoci. Se vorbi de o peripeţie primejdioasă, de nesocotinţă dusă până dincolo de marginea bunului simţ, de nechibzuinţă izvorâtă dintr-o nemăsurată iubire de sine, de jertfirea „noastră a tuturor" şi a ţării pentru un vis de mărire fără de noimă!! Şi acestea erau încă spusele cele mai alese şi mai prevenitoare. Dar mai erau destule altele pe care hârtia le-ar suferi cu greutate. Cugetările, deşi pornite dintr-o părtinire şi o rea-voinţă vădită, nu erau totuşi lipsite de un anume temei şi adevăr. Dacă Muntenia se lăsa vârâtă în poveste în care o târa vel spătarul Buicescu, era mai mult ca sigur că va ridica împotrivă-şi pe toţi vecinii mai apropiaţi sau mai depărtaţi, care nu vedeau cu ochi buni întemeierea între Carpaţi şi Dunăre a unui stăpâniri mai mari şi deci mai puternice. Şi desigur în fruntea tuturor s-ar fi aflat Înalta Poartă a slăvitului Devlet! Dar unirii i s-ar fi împotrivit nu numai

Material cu drept de autor

puterile străine, ci ar fi fost osândită chiar dinlăuntru, căci era mai mult ca sigur că moldovenii de viță nu vor renunța la foloasele pe care le dăruia o cârmuire a locului, în sânul căreia nu aveau de înfruntat buluceala pofticioasă a boierimii muntene, pornită în a le smulge înlesnirile!

În cuvinte pline de prevedere, dacă nu de-a dreptul prevenitoare, dregătorii – în cea mai mare parte a lor – cerură scoaterea vel spătarului Diicu Buicescu de la cârmuirea oştilor din Moldova. Matei băgă de seamă că printre oameni săi de credință – sau pe care el îi socotea astfel – erau unii care-i dădeau povața asta cu o fereală şi o sfioşenie vădit fățărite, ca să-l facă să înțeleagă că, vezi, Doamne, nu vor să-l supere, dar buna lor credință îi sileşte să-şi calce pe inimă şi să scoată la iveală şi adevăruri mai puțin plăcute, chiar dacă prin aceasta ar putea pricinui ceva supărare. Se întreba dacă nu cumva, în nemăsurata lor prefăcătorie, aceşti apropiați se gândeau că scoaterea sa din slujba din Moldova ar putea deveni şi prilejul pentru mazilirea din dregătoria de vel spătar, adică de cârmuitor al oastei muntene.

Cineva avu chiar îndrăzneala de a aminti că, în sfatul domnesc care încuviințase năvala asupra lui Vasile vodă, se ceruse înlocuirea lui Diicu cu Hrizea din Bogdănei şi-şi arătă sincera părere de rău că atunci gândul nu fusese luat în seamă. Dacă acesta n-ar fi fost privit cu prea multă uşurință şi delăsare, țara ar fi fost ferită de multe dintre supărările care o potopiseră acum. Trăgeau cu toții ponoasele unei greşeli care, cu puțină pătrundere a minții, ar fi putut fi preîntâmpinată.

Matei Basarab – cu înfățişarea sa voit rece şi nepărtinire – întrerupse la o vreme taifasul, socotind că, dacă nu pune piciorul în prag, îndrăzneala sfetnicilor va merge prea departe. Nu era plecat nici acum să se încuviințeze prepunerea înlocuirii lui Diicu. Ba, pentru a

Material cu drept de autor

scădea năboiul părerilor răuvoitoare şi a tăia avântul celor prea bătăioşi, arătă că el nu socoteşte năzuinţele iubitului său nepot un rău pentru neamul românesc! Ba dimpotrivă! Iar îndrăzneala unora de a numi plăsmuiri smintite asemeni vise e de-a dreptul ruşinoasă! Dezamăgitor pentru el ca domn, este numai că, la această vreme, împrejurările, nefiind coapte, îi stăteau împotrivă nepotului său! Atât! Aceasta este singura învinuire care i se putea aduce! Oricum el, Matei vodă, nu are decât cuvinte de laudă pentru vel spătar, care a avut vrednicul imbold de a se pleca asupra diatei îndatoririlor politiceşti ale marelui Mihai vodă Viteazul, lăsată spre împlinire urmaţilor săi! Ferice de neamul în care se vor găsi mulţi care să-i calce pe urme! E drept – mărturisi el în încheiere – că soarta potrivnică îl sileşte să frângă – cu neţărmurită părere de rău – avântul nepotului şi beizadelei sale, dar pentru îndrăzneala arătată îi păstrează cea mai nemăsurată preţuire! Hotărârea sa era limpede: ponegritorii şi uneltitorii îşi bătuseră gura de pomană!! Diicu nu putea fi clintit din locul său.

Chiar dacă domnitorul întoarse cu atâta îngăduinţă divănitul în folosul odorului său, simţămintele lumii alese din Târgovişte îi erau acestuia tot mai neprielnice. Deşi priveliştea „pierzaniei în care a adus ţara", de care se făcea tot mai des vorbire, era cam trasă de păr, fiind în chip vădit născocirea a unor pizmaşi, totuşi nemăsurata mândrie ce o arăta, fală cu care înfruntase pe cei de neam şi mai înainte, întărâta cugetele. Urcarea sa la cârma ţării, chiar şi numai având căderea de beizadea, darmite cea de domn, le apărea multora ca o adevărată năpastă de obşte. Firea sa fudulă şi plecată a se vârî în tot felul de isprăvi nesăbuite va tulbura rânduiala, va aţâţa zavere şi războaie măcinătoare, se prorocea pretutindeni. Fără ca să dea cineva în brânci cu truda, uneltirea pusă la cale de pe la începutul anului se întărea neîntrerupt, chiar dacă mulţi dintre cei care nu-l

Material cu drept de autor

sufereau pe Diicu – şi din pricina acestuia şi pe Matei vodă – nu se alăturau pe deplin marii urzeli pe care o țeseau pe nesimțite vistiernicul, slugerul şi a armaşul.

Vtori postelnicul Badea Bălăceanu primi păguboasa însărcinare de a duce în Moldova cartea prin care Matei Basarab îi cerea lui Diicu să se supună hotărârii sfatului domnesc, cât şi voinței sale princiare şi să se lepede cu totul de visul de a dobândi scaunul ieşean, pe care să i-l treacă vel logofătului Ştefan, după cum fuseseră învoielile dintru început.

Bineînțeles că solul, care, fără să ştie, intra în Iaşi odată cu fârtatul său crăiesc, nu se aştepta, având în vedere dezamăgirea pe care o pricinuia, să fie întâmpinat cu prea multă căldură, dar nici nu-şi închipuise că această răceală – firească la urma-urmei – s-ar putea preschimba într-o ură nimicitoare şi copleşitoare. Pe deasupra, mulțumită lui Radu Toma Năsturel, pentru care apariția lui Bălăceanu în tabără fu o lovitură neprevăzută, se răspândiră tot felul de bârfeli răuvoitoare pe socoteala sa. Diicu fu el însuşi puternic înrâurit de cleveteala fostului postelnic şi nu se înfrâna în a-şi arăta sila şi nemulțumirea. În urma bârfelilor lui Toma Năsturel, văzu în Bălăceanu un vrăşmaş neîndoios şi-l socoti amestecat în gătirea neizbânzilor sale şi deci vinovat față de el. Ori ar fi fost pricină de supărare chiar şi atunci când un prieten i-ar fi adus o veste neplăcută, darămite dacă aceasta îi era înfățişată de un duşman, despre care bănuia că în spatele compătimirii pe care o fățărea, îşi ascundea bucuria şi plăcerea de a-l sâcâi şi înfrunta.

Singurul care nu împărtăşea această rea-voință de obşte a celor din alaiul spătarului era Radu Ştirbei Izvoranu şi aceasta nu numai de pe urma dezamăgirilor legate de mai-marele său, de care se îndepărta pe zi ce trecea, ci şi îmboldit de o pricină aparte, numai a sa. În vremea lipsei sale din cetatea de scaun, la stăruința vel spătarului

Material cu drept de autor

Buicescu, Matei Basarab judecase în câştigul său pricina pe care o avea cu ţăranii rumâni din satul Poenile din judeţul Teleorman, care voiau să-şi răscumpere slobozenia. Deci, deşi lipsise de la judeţ, datorită înaltei ocrotiri de care se bucura, Ştirbei Izvoranu primise deplin câştig, iar vtori postelnicul Badea Bălăceanu fusese însărcinat cu ducerea la împlinire a voinţei sfatului domnesc, lucru pentru care se dusese în satul Poenile, pentru hotărnicirea moşiei. Ori Ştirbei Izvoranu ţinea să-i arate toată recunoştinţa pentru chipul îndatoritor în care acesta îl ajutase, deşi nu se cunoşteau prea bine.

Diicu, de câteva zile, îşi dădea prea bine seama că pierduse întrecerea cu logofătul şi, deşi nu se împăcase cu soarta, se plecase totuşi în faţa ei, privind-o ca pe o năpastă care nu putea fi ocolită. Ameninţările venite între timp din Ardeal şi opreliştile sosite de la Târgovişte îl răscoliră până în adâncul sufletului, râcâindu-i mândria, căci una era să se lase păgubaş de bună voie şi alta ca renunţarea să-i fie poruncită. Ori dacă în cea dintâi împrejurare îl încerca numai un simţământ de nedreptăţire şi amărăciunea părerii de rău, în cea de a doua îl răscolea furia, ura şi o sălbatecă dorinţă de răzbunare!

În clipa când îl încolţiră cele două solii, fără voie, lui Diicu îi răsări în faţa ochilor chipul puhav al lui Gheorghe Ştefan, pecetluit de o strâmbătură de zeflemea batjocoritoare, pe care acesta desigur şi-o va zugrăvi pe chip atunci când va fi silit să i se închine zdrobit. Îşi aminti apoi de Kemény. Generalul ungur îşi alegea de obicei o înfăţişare morocănoasă, de om scump la vorbă, purtare căutată ca să pară peste măsură de serios şi de autoritar. Când el, Diicu, va trebui să-şi recunoască înfrângerea, acesta va începe desigur a chicoti, mulţumit că a izbutit, prin uneltiri ascunse, să-l scadă la micimea unui boier de rând. Se cuvenea oare ca să înghită atâta umilinţă? Va fi în stare s-o îndure?! Diicu

Material cu drept de autor

înțelese în sfârşit că nu grăsunul logofăt fusese şi a rămas adevărata primejdie care-i stătea în cale şi dusese la zădărnicirea planurilor sale. Vinovați erau craiul şi omul său de încredere, Kemény. Ei i se puseseră de-a curmezişul drumului şi i-l zăgăzuiseră.

În ființa sa răbufni un simțământ de răzvrătire împotriva sorții, a lui Matei vodă, a craiului, a celor doi potrivnici din Iaşi, a tuturor acelora care, cu vorba sau cu fapta, îşi dăduseră cât de puțin obolul la stăvilirea visului său. Îl cuprinse o sălbatecă poftă de a fărâma, de a pustii, de a nimici. Cu un topor de luptă uitat pe o masă de alături, se repezi asupra făcăturii cu chip de scaun domnesc, de care-şi legase atâtea nădejdi. Nicicând nu va mai avea prilejul să poruncească să i se cioplească chipul bourului Moldovei în rotocolul câmpului anume lăsat în partea de sus a spătarului foarte înalt! Se dezlănțui cu sălbăticie împotriva lemnului. De sub muchia uneltei săreau aşchii. Doi paici, aflați din întâmplare în acea despărțitură a sălaşului său, înghețară lângă pologul cortului, neîndrăznind nici măcar să mai răsufle. După un scurt răstimp la picioarele spătarului zăcea un morman de surcele, slută rămăşiță a înşelătorului jilț domnesc. La porunca lui Diicu paicii trebuiră să ia brațul de aşchii şi să-l lepede pe coasta dinspre ulița Feredeielor, într-un loc unde obişnuit târgoveții aruncau gunoaiele şi să-i dea foc. Privind de la depărtare pălălăile, Diicu îşi zise că în acele flăcări i se năruiau toate visele şi toate nădejdile. Deodată îşi aminti fără voie povestea păsării Phoenix şi – printr-o pidosnică înlănțuire de gânduri – vechile credințe i se redeşteptară în suflet, renăscând din cenuşa încă fierbinte, în care se topise ceea ce fusese acel părelnic jilț domnesc.

Înviorat de această schimbare a felului de a tălmăci lucrurile şi împins de o îndărătnică împotrivire la orice cercare de a i se face silă, vel spătarul adună în despărțitura cea mare a cortului său toți sfetnicii spătăreşti, ca să

Material cu drept de autor

găsească împreună o cale de a ocoli împlinirea poruncii lui Matei vodă şi de a juca totodată un renghi craiului, lăsând însă credința unei ascultări şi supuneri depline față de voia lor.

Cum cartea princiară de acasă fusese ca o ploaie rece, dezmeticitoare, căzută pe capul spătăreilor, nu era de mirare că le trezise simțul măsurii şi al prevederii. Ştiind că se primejduiau să cadă jertfă mâniei lui Matei vodă, nu mai erau ispitiți să hrănească avânturile marelui spătar cu uşurința de dinainte, temându-se că, dacă se lasă şi pe mai departe târâți de năvalnicele porniri ale acestuia, vor sfârşi în vâltoarea unei nenorociri nimicitoare. Începură care mai de care să bată în retragere. Desigur că nu îndrăzniră să-şi mărturisească deschis gândurile, căci Diicu nu era omul care să îndure să i se spună adevăruri neplăcute în față. În clipa când era cuprins de pătimaşe avânturi, era chiar primejdios să-l înfrunți, încât la o asemenea îndrăzneală se puteau încumeta decât numai cei cu totul nechibzuiți, sau cei peste măsură de îndrăzneți! Ori cum numărul acestora nu este în chip obişnuit prea mare în nici o tagmă, nimeni nu cuteză a arăta o fățişe împotrivire.

Dar, pentru a-şi arăta totuşi, în vreun fel oarecare reținerea, unii se mulțumiră să preamărească cele orânduite de Matei vodă, bătând şaua cu subînțeles. Alții mai bătăioşi merseră chiar mai departe, ei încercând a-i dovedi că nu e îngăduit să fie nesocotite ori surpate poruncile primite. Dar, deşi lipsa oricărei opuneri deschis mărturisite putea lăsa credința că îi țineau partea, povețele lor cuminți şi râvna lor foarte potolită arătau fără tăgadă potrivnicul. Până şi clocotul obişnuit al năvalnicului Vasile din Corcova cunoscu o vădită scădere. Înflăcărarea şi felul său îndatoritor de a fi erau de astă dată atât de stângaci fățărite, încât până şi vel spătarul băgă de seamă prefăcătoria.

Material cu drept de autor

La suflarea voievodului, sfătuitorii lui Diicu se risipeau care încotro, ca puii de găină când dă uliul în mijlocul ogrăzii. Graba cu care se lepădau de el ar fi putut clinti până şi hotărârea unui om chiar mai încăpăţânat decât spătarul, aşa că nu era de mirare că acesta, care pe deasupra mai suferea şi din pricina unei firi nestatornice, se simţi descumpănit şi strivit de o nemulţumire neputincioasă. Pentru el o asemenea purtare era neaşteptată şi, văzându-se părăsit până şi de cei mai apropiaţi lui – deveniţi dintr-o dată neîncrezători –, fu cuprins de amărăciune şi dezamăgire. În faţa sa nu vedea decât o gloată care-şi ascundea potrivnicia în chipul unei încuviinţări moi şi sleite, ca un nisip mişcător. Avu simţământul că trâmba aceasta de oameni îl soarbe ca o mlaştină nesăţioasă. Trebuia să fugă din mijlocul acestei mocirle, dacă nu voia să se lase înghiţit cu totul. Se trase prin urmare oţărât în despărţiturile lăuntrice ale sălaşului său şi – supărat pe lume – nu se mai arătă nici în zilele următoare.

*

* *

Material cu drept de autor

Capitolul XV

Cum Vasile vodă Lupu era biruit şi pe de-a-ntregul îndepărtat de la hotarele ţării, prin aceeaşi izvod nenorocit de mustrare, Matei vodă îi poruncea lui Diicu să se reîntoarne din Moldova, şederea sa acolo nemaiavând nici un rost. Zăbava năvalei ţinuse şi aşa destul de mult, şi domnul nu dorea să apară ca prea adânc amestecat în cele petrecute. Cum sorţii se întoarseră împotrivă-i, retragerea cu întreaga oaste i se păru spătarului singura cale de a putea părăsi locul cu vrednicia cuvenită unui obraz de talia sa. Ba, cu cât pleca mai iute, cu atât scăpa mai repede de apăsarea stânjenitoarei poticneli care-i retezase avântul. Deci hotărârea voievodală, prin această cerinţă, îi venea întru totul în întâmpinarea simţămintelor sale cele mai ascunse şi de aceea avea toate pricinile să se grăbească să o ducă la împlinire.

Lăsă ca atare în seama lui Barbu Filişeanu şi a ajutoarelor sale toate gătirile de plecare. Şi acestea nu erau nici puţine şi nici simple. Întâi şi-ntâi trebuiau plătiţi lefegii şi aceasta din bănetul noului voievod, ceea ce nevoia la a se

Material cu drept de autor

întrevedea cu acesta. Ori, cum Lupu izbutise să fugă cu bogățiile din haznaua vistieriei, lucrul nu era tocmai lesne de înfăptuit. Apoi câteva steaguri urmau să rămână la Iaşi, la îndemâna lui Gheorghe Ştefan. Chipurile, acestea erau menite să-i stea de ajutor la orice nevoie neaşteptată. În taină însă, trebuiau să-l privegheze cu băgare de seamă pe noul voievod şi să-i țină trează şi neclintită credința față de ocrotitorul său muntean. Alegerea trupurilor de oaste menite să rămână pe loc şi volnicirea cârmuirii lor cerea înfăptuirea unor noi negustări cu logofătul. Apoi dobândirea tainului de drum pentru ceilalți, cumpănirile asupra căii de urmat şi a clipei purcesului, rânduiala în care se vor înşirui pâlcurile în răstimpul mersului, toate sileau la întinse şi îndelungi tocmeli cu potrivnicul. Ori Diicu n-ar fi suferit să se vadă pus față în față în atâtea rânduri cu cel care-l îngenunchease, amintindu-i de fiecare dată că, dacă ar fi avut puțin noroc, n-ar fi fost el nevoit să se plece în fața celuilalt, ci dimpotrivă, celălalt, să i se închine lui! Ba se putea întâmpla ca, în răstimpul negustărilor, în temeiul rânduielilor ighemoniconului de Curte, să fie dator de a săruta mâna plină de inele a noului domn! Şi singur acest gând ar fi fost de ajuns să-l facă să simtă furnicături de scârbă şi de furie pe şira spinării. Iar pe deasupra ar fi fost silit să înghită şi ifosele cu care l-ar fi întâmpinat potrivnicul în răstimpul întrevederilor, în vreme ce el trebuia să se supună datinilor şi cerințelor obişnuite unor astfel de împrejurări. Şi nici să dea ochi cu Kemény nu-i surâdea, căci îi îngăduia ungurului să găsească prilej de a-i râde în nas. Era hotărât să nu-şi poarte umilința prin taberele lor! Era mult prea mândru ca să se împace cu gândul de a pătimi unele ca acestea!

Partea aceasta a îndatoririlor, supărătoare şi înjositoare, n-aveau decât s-o ia asupra lor slujbaşii curții sale. N-aveau decât să se ploconească ei, n-aveau decât să înghită ei în sec, n-aveau decât să se închine ei şi să sărute

Material cu drept de autor

mâini întinse lor cu măreață semeție, n-aveau decât să arate ei supuşenie şi ascultare! El găsea mai nimerit să privească totul de la depărtare, din umbră. Dar în ciuda grijnicelor sale tocmeli, care să-l cruțe de a fi parte unor împrejurări înjositoare, multe din stânjenitoarele mărunțişuri ale acestor întrevederi îi ajungeau totuşi la ureche prin mijlocitorii pe care-i numise ca să-i țină locul, lucru care, de bună seamă, nu putea decât să-l facă să se simtă zădărât şi nemulțumit. Iar pentru a nu lungi la nesfârşit aceste sâcâieli care nu-i dădeau pace, hotărî ca într-o zi sau două oştile sale să părăsească cetatea de scaun a Moldovei.

Întrucât Lupu fusese alungat, Gheorghe Ştefan socotea că a trecut peste ce era mai greu şi privea cu nespusă uşurare gătirile lui Diicu, doritor ca ele să ia cât mai repede sfârşit. Acum că-şi atinsese țelurile, se putea în sfârşit lipsi de un asemenea fârtat stingheritor, dacă nu chiar primejdios. Drept care făcu în aşa fel încât în negustările cu Barbu Filişeanu să nu apară neînțelegeri, care ar putea să tărăgăneze lucrurile. Cedă cu uşurință la toate cerințele care i se aşezară în față. Iar ca plățile să se poată face neîntârziat, se îngriji el însuşi de trimiterea banilor către munteni.

De teamă ca să nu trezească cumva în mintea lui Diicu simțământul că ar fi alungat – şi deci ca să nu-l îndărătnicească întru zăbavă, lucru care putea da naştere unor noi şi neaşteptate încurcături – fostul logofăt stărui pe lângă Kemény ca şi pedestrimea ardeleană să fie înturnată acasă. De altfel a ține pe lângă el o asemenea mulțime de oşti gătite de luptă îl nevoia să făptuiască cheltuieli care se resimțeau din greu la vistierie, aşa că nu avea rost să le lungească şederea, acum că rămânerea lor nu mai era grabnic trebuitoare. Cu atât mai mult cu cât haznaua țării fusese golită de Lupu, iar el era silit să facă toate plățile din averea sa. Ca atare, Gheorghe Ştefan fu atât de prins de treburi în tot răstimpul Săptămânii Luminate, încât nu-şi mai

Material cu drept de autor

găsi vreme pentru nici un fel de țărmonii de obşte şi – cu toată habotnicia vremii sale – nu călcă pragul nici unei biserici.

De altfel, pe de-o parte din pricina zvonurilor aduse de cei sosiți de la Hotin privitoare la Lupu, pe de alta din aceea a frământărilor legate de ridicarea staniştii[35] oştilor frățeşti năvălitoare, se iscă pe ulițele cetății de scaun un viforos du-te-vino de bărbați înarmați până-n dinți şi o stare de nesfârşită spaimă, neliniște şi îndoială. Ordiile „mântuitoare", venite odată cu logofătul, sădiseră dintru început o nețărmurită teamă în lume. Aprigii războinici, în râvna lor de a izbăvi târgoveții de vechii obiditori, nu se sfiiseră să umble prin cămările de merinde ale acestora, prin hambare şi beciuri, dar totodată nu se dădură de-o parte de a cotrobăi şi prin celelalte odăi ale caselor, în nădejdea de a putea găsi şi pe acolo ceva vrednic de prădat. În acele zile era de-a dreptul primejdios ca să ieşi pe uliță cu un caftan mai arătos, cu o cucă mai prețioasă, cu un anteriu mai fin, căci erai amenințat să fii dezbrăcat. Acum, când oştile se mai şi mişcau de colo-colo şi se reorânduiau de plecare, teama se preschimbă într-o spaimă nețărmurită. Din această pricină, în răstimpul Săptămânii Sfinte, în cea mai mare parte a bisericilor nici nu se prea ținură liturghiile de cuviință, preoții şi mirenii căutându-şi adăpost fie în crângurile din vecinătate, fie în spatele zidurilor de apărare ale mânăstirilor întărite.

Noul domn nu se lăsă abătut de la grijile sale ostăşeşti şi gospodăreşti nici când – pentru a nu încălca datina – fu rugat de episcopul Ghedeon să cinstească prin venirea sa praznicul sfințirii păştii. Se feri însă de a se lepăda deschis de poftire, împuternicindu-l pe ginerele cumnatului său, Ştefan Boul, ca să-i țină locul. Tânărul s-ar fi simțit desigur nespus de măgulit că alegerea căzuse asupra

---

[35] (*Mil.; înv.*) Tabără, cantonament. Loc de popas. – Din sl. **stanište.**

Material cu drept de autor

lui, dacă nu i s-ar fi pus în braţe şi coşurile cu coptură, coşuri pe care să le înfăţişeze patriarhului Macarie, la mânăstirea Sfântul Sava, spre a făptui asupra lor cele cuvenite sfinţirii, treabă mai degrabă muierească, şi ca atare deloc vrednică pentru un războinic ce ţinea la renumele său de bărbat în deplinătatea vânjoşeniei sale.

În faţa izbânzii logofătului, tot mai vădită pe măsură ce timpul trecea, patriarhul devenea din ce în ce mai mlădios în răspunsuri şi mai săritor, ferindu-se din ce în ce mai puţin de a împlini slujbele care i se cereau. Nu era deci de mirare că primi desluşirile dezvinuitoare pentru lipsa voievodului cu toată atenţia şi preţuirea de care era în stare, şi-l înconjură pe înlocuitor cu semnele de cinstire cuvenite unui principe adevărat.

Pentru cucernicele îndatoriri din acest răstimp al anului, Gheorghe Ştefan se abătuse o singură dată de la trebile sale. Iar lucrul aceasta se petrecuse cu prilejul praznicului de Paşti, întâmplat cu ceva vreme mai înainte. De altfel cu acest prilej toate ţărmoniile de cuviinţă i se slujiră la biserica mânăstirii Sfântul Nicolae, a cărei ogradă era apărată de zidurile Curţii domneşti, de care era de altfel lipită. Deşi fusese rugat de noul domn să cinstească prin venirea sa slujbele Paştelui – pe cea din noaptea de Înviere şi din ziua următoare, a duminicii Paştelui –, patriarhul Macarie nu îndrăzni să iasă înafara locaşului care-l găzduia. Se mulţumise să-l trimită la mânăstirea Sfântul Nicolae, ca împuternicit al său, pe diacul şi fiul său, Paul de Alep, care, pentru a-şi feri tatăl de primejdii, se învoise să înfrunte el ameninţările care se puteau ivi în cale.

În sfârşit sosi şi dimineaţa când trâmbele oştenilor munteni – orânduite în şiruri prelungi – se puseră în mişcare, părăsind cetatea de scaun, spre uşurarea târgoveţilor. De bună seamă, nu lipseau nici zvoniştii, care zugrăveau lucrurile ca pe o fugă din faţa mulţimii oştirilor

Material cu drept de autor

adunate de Lupu şi de cazaci la hotar, asupra cărora s-ar fi primit ştiri tainice la Curte. Sărmanul om obişnuit de pe uliță nu mai ştia ce să creadă. Scăpa de năvălitori şi se reaşeza liniştea? Ori se gătea dezlănțuirea unui alt război, în răstimpul căruia alți năvălitori îi amenințau avutul, familia şi liniştea?

În zilele următoare, spre ciuda vel logofătului proaspăt încoronat, Kemény trimise spre pasul Oituz numai pâlcurile sale de pedestraşi, uitând că el însuşi nu-i ceruse generalului decât plecarea acestora. Se nimerise ca lucrul să se petreacă taman în treisprezece prier după cărindarul moldovenesc, zi neprielnică, ziceau boierii privind în urma şirurilor de bărbați care se scurgeau pe drumul Paşcanilor. Ardelenii zâmbeau cu despreț, căci după socoteala calendarului lor era ziua de 23 april. Însă după cele ce se vor întâmpla mai apoi, moldovenii vor râde celorlalți sfruntător în nas, căci cele petrecute la puțină vreme după aceea vor aduce întărire prezicerilor pe care le făcuseră ei, dovedind fără tăgadă că înțelesurile şi prevestirile cărindarului lor strămoşesc sunt cele bune şi adevărate, precumpănind față de făcăturile papistăşeşti.

În legătură cu trupurile de călărime, ardeleanul părea a avea cu totul alte gânduri; întârzia cu acestea la Iaşi, înfăptuirea făgăduielilor sale de a se înturna acasă cu toți ai săi amânându-se în privința lor de la o zi la alta. Noul voievod şi cei din jurul său bănuiau că năzuia să-i nevoiască a recunoaşte o epitropie crăiască, care să privegheze asupra cârmuirii abia aşezate, şi că rămâne pe loc, întrucât, neavând încredere în ei, vrea să le statornicească cu de-a sila buna lor credință şi oarba ascultare.

Lucrurile erau numai în parte adevărate. Kemény se socotea într-adevăr în drept să-i vâre pe gât o epitropie lui Gheorghe Ştefan, ca unul care la urma-urmei îl aridicase domn. Dar pricinile tărăgănărilor sale nu se mărgineau la

Material cu drept de autor

atât. Craiul Rákóczi nutrea de ceva vreme dorința de a deveni şi rigă al Lehiei, asemeni unor înaintaşi ai săi. Drept care intrase în legături cu toți aceia care, într-un fel sau în altul, puteau să-l sprijine în împlinirea acestui vis. Astfel încă de la începutul acelui leat, anume din vremea lui făurar[36], deci din urmă cu vreo două luni, intrase, între alții, în neguțări şi cu Bogdan Hmielnițiki, hatmanul cazacilor, pe numele său întreg Bogdan Zinovi Mihailovici Hmelnițki. Țara acestuia, Ucraina, zisă şi Hetmanatul cazacilor Zaporijieni, odinioară supusă Lehiei, se răzvrătise chiar sub cârmuirea sa împotriva puterii stăpânitoare. Lucrul se întâmplase cu cinci ani mai înainte. De atunci războaiele se ținuseră lanț între cele două puteri. Rákóczi făgădui hatmanului tot felul de înlesniri, fie pentru folosul său, fie al țării sale, dacă acesta îi va sta de reazem pentru dobândirea coroanei leşeşti. Oricum, cazacii nu recunoşteau pe regele taman aflat la cârmuire, şi asta chiar din clipa urcării sale în scaun.

Hmielniți primise solia ardeleană, se arătase întrucâtva ispitit de făgăduielile ce i se făceau, dar şovăise să dea un răspuns limpede şi răspicat cererilor craiului. Kemény, cunoscător al acestor taine, îşi prelungea şederea la Iaşi în nădejdea că, fiind mai aproape de Nistru, deci mai aproape de ucraineni, va primi mai devreme răspunsul lui Hmelnițki decât cei de acasă, ba poate că de aici va putea grăbi chiar neguțările în desfăşurare. Tocmelile se dovedeau însă foarte încurcate, căci Timuş, fiul hatmanului, se însurase la sfârşitul verii anului trecut cu fata lui Lupu, de altfel mult mai vârstnică decât el. Chiar şi acest mărunțiş vădea că încuscrirea nu avea vreo legătură cu simțirile ce s-ar fi născut între cei doi însurăței, ci avea temeiuri întru totul politiceşti. Ori Rákóczi, prin Kemény, îl alungase din scaun pe socrul feciorului său, deci înrudirea cu acesta nu-i mai

[36] Februarie

Material cu drept de autor

era de nici un folos zaporojeanului, stricându-i plănuirile. Împrejurările acestea lămureau de ce negoțările nu prea se legau. Totuşi Kemény tot mai nădăjduia că s-ar putea ajunge cumva la o încheiere prielnică, şi din această pricină născocea tot soiul de pretexte ca să mai rămână pe loc, spre disperarea lui Gheorghe Ştefan, care tare-şi mai dorea să-l vadă odată plecat.

La întoarcere, drumul muntenilor se dovedi mai anevoios decât la venire. Şuvoaielor iscate de pe urma topirii grăbite a ultimelor petece de zăpadă, li se adăugiră revărsările unor ploi reci şi nesfârşite, stăruitoare mai ales în ultima lună. Ele nu se întrerupseră nici în vremea mărşuitului, încât puseseră la grea încercare răbdarea călătorilor, căci, chiar de piatră dacă ar fi fost, tot i-ar fi adus la desperare. Prisosul de apă umflase puhoaiele, care se învolburau amenințătoare între maluri, gata-gata să dea pe dinafară. Oştile muntene o purceseră pe drumul mare ce urca de-a lungul Bahluiului, iar după ce trecea Siretul, cobora în josul râului până la Focşani. Dacă până dincolo de Târgul Frumos nu se iviră pricini deosebite de poticneală, ajunşi la albia Siretului, călătorii fură încercați de fiorii celei dintâi îngrijorări. Noul pod – care fusese înjghebat în locul celuia năruit de Ştefăniță paharnicul, nepotul lui Lupu – se clătina înfricoşător din toate încheieturile, lovit fiind de vâltorile furioase ale viiturilor. Din păcate nu era clădit la fel de trainic precum acela vechi. Abia dacă putură să-l treacă. Drumurile, mustind de apă, deveniseră făgaşe pline de gloduri răscolite şi de nămoluri clisoase, în care pedestraşii se vânzoleau până la sleire, mai rău decât pe cărările iadului. Dar nu era de ajuns că oamenii de abia de răzbeau să se smulgă pe sine din noroi! Pe deasupra mai erau siliți să pună umărul şi la căruțele cu butoiaşele de iarbă de puşcă şi alte scule de război şi la cele cu bucate, care se împotmoleau la fiecare pas.

Material cu drept de autor

Dar se putea spune că totuşi aveau noroc, căci faţă de alte drumuri lăturalnice, drumul mare se dovedea o cale mult mai lesne de străbătut. Pe acest şleah, în ciuda neajunsurilor, înaintau, chipurile, mai uşor, ceea ce nu s-ar fi întâmplat dacă ar fi încercat să scurteze calea, spre pildă, pe valea Bârladului.

Diicu venea cu pâlcurile din urmă ale oştirii, căci, cuprins de patosul vitejiei, hotărâse să se jertfească pentru a apăra retragerea, socotind partea din spate mai ameninţată de primejdia unui atac pe nepusă masă. Acesta putea fi pus la cale fie de Vasile Lupu şi de ginerele său zaporojean care pândeau de la fruntarii, fie de localnicii sătui de jafurile de care fuseseră loviţi, atât la ducerea armatelor izbăvitoare, cât şi acum la întoarcerea lor. Pentru a-şi scoate la vedere neţărmurita dăruire de sine, vel spătarul stăruia mai ales asupra marii primejdii ce-ar fi venit asupră-le dinspre nemăsuratele ordii adunate de cei doi vrăjmaşi pe la hotare. Ori despre fiinţa acestora nu se aflaseră nici un fel de dovezi! Pe deasupra, chiar dacă acestea ar fi viat cu adevărat, primejdia pentru munteni era închipuită, căci zişii vrăjmaşi, găsindu-se prea departe, ar fi avut nevoie de mai multe zile de mers pentru a-i ajunge din urmă, decât cele trebuitoare oştilor muntene pentru a ieşi din ţară pe la Focşani. Deci nu putea fi vorba de ameninţarea vreunui atac din parte-le, care ar fi venit din spate!

Dar Diicu nici nu ajunsese bine prin preajma Adjudului, că fu prins din urmă de o iscoadă din cele lăsate anume la Iaşi, pentru a priveghea asupra celora care se petreceau la Curte. Omul aducea o veste trăsnet: prin cetatea de scaun a Moldovei se iscase zvonul că, numai cu o zi, cel mult două, în urmă, adică în jur de duminica Tomii, cazacii, aflaţi sub ascultarea lui Timofei Hmelniţki, ginerele zaporojean al lui Lupu, spărseseră hotarul la Nistrul prin apropiere de Soroca; după ce trecură apa fără a suferi

Material cu drept de autor

poticneli osebite, nimiciră străjile de aici. Acum, învingători, străbăteau avântat ținuturile Moldovei dinspre răsărit, în nădejdea de a ajunge la Iaşi. Dacă se luau de bune istorisirile ce umblau în lume, însemna că se apropiau năvalnic de Prut. Era cu putință ca între timp, cât el, solitorul, se aflase pe drum ca să-i ajungă din urmă, ei să-l fi şi trecut deja. Adevărul era că, prin iscoade, Timuş aflase ştirea îmbucurătoare că pedestrimea ardeleană şi muntenii plecaseră de lângă vel logofăt, lăsându-l sigur. Drept care socoti că trebuie să se grăbească într-atâta, încât să ajungă la Iaşi înainte ca potrivnicii să se poată răzgândi şi reînturna.

Deşi nimicitoare, marele spătar primi vestea fără nici un fel de strângere de inimă; dar, chiar dacă nu-i părea rău, nu putea privi totuşi nenorocirea celuilalt cu nepăsare. O înfiorare îi străbătea parcă ființa, dar nu una care să-i işte teamă în suflet, ci mai degrabă una care-i pricinuia o oarecare plăcere ascunsă. Îşi zise în gând, nu fără a se învioşa, că taman Toma Necredinciosul, al cărui praznic tocmai se ținea, îi jucase un renghi potrivnicului său. Dacă cel dintâi nu crezuse în sfintele minuni ale Mântuitorului, Gheorghe Ştefan, pe undeva în chip asemănător, nu voise a crede în primejdiile ce-l păşteau; dar până la urmă se dovedea că luase lucrurile prea uşor, înşelându-se amarnic. Iar acum trăgea ponoasele.

Într-un fel soarta îi făcuse dreptate, îl răzbunase. Dacă scaunul nu-l putuse dobândi el, după cât se părea, nici potrivnicul său nu izbutise a se înstăpâni asupră-i. Se putea deci socoti revanşat şi nu avea pricină de păreri de rău. Ceea ce nu era al lui, nu era nici al altora. Ori dacă pronia hotărâse astfel, ar fi fost lipsit de noimă ca el, Diicu, să se amestece spre a schimba mersul lucrurilor, deja împlinite. Va lăsa sorții să se desfăşoare după voia lor. Doar nu era sminti să se prăpădească cu firea pentru cel care-l zădărâse atâta!

Material cu drept de autor

Se întreba totuşi dacă, înturnându-se deîndată cu oastea, ar fi putut schimba ceva. Dar îşi răspunse repede că, chiar de-ar fi voit, nu putea face nimic pentru acest nesuferit, căruia trebuise să-i fie soț. (Dar oare chiar voia?) Oricum, oamenii de sub ascultarea sa erau osteniți şi se cuvenea să-şi întremeze puterile. De altfel depărtarea dintre locul unde se afla şi Iaşi era mai mare decât aceea dintre Timuş şi cetatea de scaun, acesta din urmă ajungând la acea vreme de bună seamă pe aproape de Prut sau poate chiar îl trecuse deja. Deci, chiar de s-ar fi întors neîntârziat, nu avea cum să ajungă la vreme pentru a lua parte la înfruntarea dintre logofăt şi cazaci, luptă care era de neînlăturat. Întors înapoi, n-ar fi putut decât să ia seama la izbânda unuia sau a celeilalte dintre tabere, fără a putea înclina în vreun fel cumpăna într-o parte sau în alta. Iar dacă învingeau zaporojenii, era amenințat chiar ca ordia să-i fie atacată, şi, lipsită de orice alt sprijin, să-i fie şi nimicită.

N-ar fi putut ajunge nici la o împreunare cu ardelenii. Aceştia încercaseră a scurta drumul spre Oituz pe o potecă lăturalnică, mai puțin umblată. Ori, cum îl înştiințase o altă iscoadă cu o zi în urmă, se părea că graba le purtase nenoroc, căci pare-se că o bună parte a lor fusese măcelărită, iar cei scăpați cu viață erau împresurați de localnici şi nu se puteau mişca din loc. Deci nu numai că nu-i surâdea gândul de a schimba sorții războiului în folosul lui Gheorghe Ştefan, dar înturnându-se, tot n-ar fi putut-o face. În schimb ar fi atras asupră-şi nemăsurate primejdii, lucru care făcea orice încercare de amestec să fie lipsită de rost. Şi la urma-urmei pentru ce să-i sară în ajutor logofătului? Ca să-l înalțe pe cel care-i râsese în nas?!

Totuşi ca ființă lunecoasă ce se afla, în ciuda simțămintelor sale ascunse, îşi da seama că nu putea să stea de-o parte față de întâmplările care se petrecuseră. Pentru a fi ferit de supărări, se cuvenea să-şi acopere şovăielile de o

Material cu drept de autor

temeinică îndreptățire. Ca să amâne luarea unei hotărâri în folosul potrivnicului, scrise o carte lui Matei vodă, spre a-l înştiința asupra celor aflate şi a-i cere desluşiri asupra a ceea ce are de făcut mai departe. De altfel acesta aflase de mai-nainte noutățile pe alte căi. Însă pentru Diicu cartea era un pretext nespus de potrivit pentru a tărăgăna câteva zile de a face ceva, încât, chiar dacă primea poruncă de întoarcere, sprijinul pe care l-ar fi dat moldoveanului tot s-ar fi dovedit zadarnic. Zăbava în aceste împrejurări, fățărită în chipul unei dorințe de a nu ieşi din cuvântul domnului, ca slugă preaplecată ce se afla, i se părea un soi de renghi pe care îl juca fostului logofăt, lucru care de aceea îi surâdea.

De altfel, după ce ajunse din jos de Adjud, i se înfățişă o adevărată solie, alcătuită din doi boiernaşi, prin care proaspătul voievod îl ruga fierbinte să se întoarne, pentru că altfel nu ştia cum va face față primejdiei, căci o bună parte a ardelenilor plecaseră şi ei, dar pare-se că, după cum aflase, aceştia avuseseră de furcă cu localnicii, care-i măcelăriseră pe aproape de Trotuş, zeciuind temeinic numărul lor. Deci nu-i puteau fi de folos. Solii călăreau de-o parte şi de alta a calului marelui spătar, căci acesta nu voise să facă un popas anume pentru a-i asculta şi nici prin gând nu-i trecuse să oprească retragerea oştii.

Dar deprins cu jocul viclean al fățăriei, se arătă, chipurile, mişcat şi foarte îngrijat de vestea adusă de cei doi ceauşi ai stăpânirii, prefăcându-se că abia acum, prin ei, afla aceste noutăți. Senin le desluşi că el nu poate lua singur hotărârea de a se întoarce, de vreme ce măritul său stăpân de la Târgovişte îi poruncise în chip răspicat, încă pe când se afla la Iaşi, să vină deîndată acasă. Deşi îi trimisese în ajun o carte legat de mersul reînturnării, făgădui solilor că, la primul popas pe care-l va face, îl va înştiința neîntârziat în scris asupra celora pe care i le vestiseră şi-i va cere încuviințarea de a da împlini ruga ce i-o înfățişau; şi cu

Material cu drept de autor

această lămurire, care-i înlesnea o nouă amânare, îi slobozi pe cei doi, înturnându-i la Iaşi. Tot ferindu-se de a face ceva din cele pentru care se legase față de soli, Diicu, după ce ocoli Focşanii, ajunse în seara aceleiaşi zile la Milcov şi-l trecu din nou, de astă dată dinspre miazănoapte spre miazăzi, deci din partea potrivnică celeia din care purcese cu puțină vreme în urmă. Cu ochii încercănați şi cu buzele învinețite de frig, intră călare în albia pârâului, opintind din greu ca să înfrunte şuvoaiele umflate şi vijelioase. Nu-şi mai amintea şi nici nu se mai gândea la vorbele pe care le rostise la ducere în acel loc, cu o măreție împărătească, într-o limbă care stârnise nedumerirea însoțitorilor săi. Pe întuneric, ajunsă în sfârşit dincolo de hotar, oastea munteană se aşează pentru popas şi hodină în tabăra de la Râmna, în locul de unde plecase cu câteva săptămâni mai devreme.

În zilele următoare porniră a curge tot mai mulți olăcari, chiar câte doi-trei pe zi, potopindu-l pe spătar cu veşti din ce în ce mai cumplite, mai năucitoare şi de tot îngrijorătoare, care, însă, pe măsură ce se revărsau în urechile sale, îl ungeau pe suflet. Ştirile erau atât de multe şi de felurite, uneori bătându-se chiar cap în cap, încât nu le puteai deosebi pe cele adevărate, de cele care puteau fi simple născociri, menite a descumpăni şi zăpăci potrivnicii.

Deja, din chiar a doua zi a şederii sale în tabără, apăru o vădită schimbare pe chipul său. După atâtea zile în care-l chinuiseră amărăciunea, ciuda şi pizma, răsări pentru întâiaşi dată pe obrazul său un zâmbet cu adevărat voios, care nu avea nimic din rânjetele fățărite de ochii lumii, prin care vorbitorul voieşte a arăta celui aflat în fața sa o bunăvoință care însă îi lipseşte. Nefireasca sa veselie păru de neînțeles oştenilor vlăguiți şi supărați, mai ales că, din zvonuri, auziseră că-i paşte o amenințare neîntârziată dinspre Lupu şi dinspre aceia cu care acesta era înțeles. Cei apropiați cunoşteau însă dedesubturile acestei neaşteptate

Material cu drept de autor

preschimbări. Ei puteau înțelege ceea ce „gloata" de rând nu era în starea a întrevedea. Oştenii erau prea nătărăi ca să priceapă că soarta îi dăduse vel-spătarului o meritată bucurie. (Cel puțin aşa socotea el.) Dacă pierduse în chip atât de jalnic scaunul domnesc, pronia voise ca nici potrivnicul său să nu aibă parte de el. Fără să fi spus ceva şi fără să fi mişcat vreun deget, îşi lua revanşa! Sau mai degrabă o primea ca pe un dar al ursitei. Oricum, el tresălta de plăcere când se gândea că în curând Gheorghe Ştefan va fi pus pe fugă ca ultimul borfaş!

Potrivnicii din Iaşi ai noului voievod, care prevesteau neîntârziata sa prăbuşire, îl numeau pe acesta în bătaie de joc „domnul de Paşti", iar prorocirea lor părea să se adeverească pe zi ce trecea, după cum îi dovedeau lui Diicu iscoadele care curgeau fără curmare spre tabăra sa.

După vreo două zile marele spătar primi de la Matei vodă răspunsul la scrisoarea sa, care îi împlinea, din nou, întru totul, aşteptările. Domnul îl înştiința că, după ce se povățuise cu marele divan al țării, ajunsese la încheierea că un nou amestec în Moldova nu-şi avea rostul. În primul rând acesta ar fi fost mult prea întârziat, el putând avea loc abia după ce soarta luptelor fuseseră deja pecetluită. Lipsea deci timpul pentru a înfăptui ceva la vreme, lucru de altfel adeverit în chiar zilele următoare, când răzbătu până la munteni vestea despre înfrângerea suferită de Gheorghe Ştefan şi de Kemény în lupta de la Poprincari, un sat aşezat pe aproape de un mare cot al Prutului, zis Cornul lui Sas. Cu toate acestea Matei vodă îi poruncea în chip foarte răspicat să nu-şi trimită cumva oastea la vatră, până ce nu se va lămuri starea lucrurilor din Moldova, căci mai erau de aşteptat unele întorsături greu de închipuit în acea clipă, întrucât, fără îndoială, Lupu nu se va mulțumi doar cu redobândirea scaunului domnesc. Dimpotrivă, spătarul era îndemnat chiar să adune din partea de răsărit a țării noi

Material cu drept de autor

luptători sub prapurii săi şi să stea de strajă la hotar, veghind cu mare băgare de seamă cele ce se petreceau dincolo. Fu sfătuit cu stăruință să se pună în legătură cu egumenul Chiril al mânăstirii Măxineni, de puțină vreme ctitorită chiar de domn. Aşezământul fusese anume aridicat la gura Buzăului, în locul unde râul se vărsa în Siret, deci în aşa fel încât să se afle atât la hotarul cu Moldova, cât şi la cel cu raiaua Brăilei. Olatul nu era ales întâmplător, căci de acolo se puteau culege veşti atât asupra celor ce se petreceau în țara dinspre miază-noapte, cât şi în ținuturile turceşti care se găseau spre răsărit. Ştirile erau aduse fie de călători, fie de călugării care cutreierau ținuturile din jur, pătrunşi de adâncă smerenie şi sfiiciune, parcă ar fi cu totul rupți de viețuirea lumească plină de păcate, care-i împresura. Prin acest stareț se puteau dobândi ştiri prețioase chiar şi despre cele ce se înfăptuiau la Dârstor[37], unde-şi avea şezământul un paşă care râvneşte la dreptul de a stăpâni principatele de la miazănoapte de apa cea mare a Dunării. De altfel, chiar înainte de a fi sosit îndemnul voievodului, catigumenul[38] simțise deja imboldul de a se întâlni cu marele spătar, căci, mieros din fire, socotise de a sa datorie să dea seamă de grijile ce-i fuseseră încredințate şi celuia pe care-l vedea a fi viitorul domn al țării.

Mai departe în răvaşul domnesc, Diicu era îndrumat să fie cu mare băgare de seamă, căci, deşi până la acea vreme nu se ițise nici o primejdie vădită în zare din partea cazacilor şi a lui Lupu, gândul unei răzbunări a acestora nu putea fi lăsat deoparte. De altfel chiar prima pătrundere a muntenilor în Moldova nu prea fusese pe placul Înaltei Porți şi abia de se putuseră drege lucrurile,

---

[37] (*Înv.*) oraşul Silistra de azi. Numele aminteşte de cetatea antică Durostorum, ridicată de romani, ale cărei ruine se află în imediata vecinătate.

[38] (*Înv.*) Stareț, egumen sau un fel de locțiitor al acestuia.

Material cu drept de autor

cumpărând pe unul şi pe altul, iar capuchehaia îi cerea tot mai mulți bani pentru asta! O a doua călcare a hotarului de bună seamă că i-ar fi fost şi mai greu iertată! De asemenea una ca asta nu era de dorit şi pentru că înaintea întâiului amestec în trebile domniei vecine ajunsese la un anume prieteşug cu zaporojenii, făcând schimb de solii cu aceştia, iar acum, de vreme ce Timuş se găsea în tabăra lui Lupu, ar fi trebuit să lupte fățiş cu forțele căzăceşti, stricând cu totul legăturile abia clădite. Deci, încheia Matei vodă, o nouă intrare în Moldova nu va avea loc, cel puțin în acea clipă. Însă el să rămână totuşi destoinic de strajă, iar de se va întâmpla ca țara să fie atacată – ceea ce era cu putință – va fi dator să facă totul ca să stăvilească vrăjmaşul, nelăsându-l să treacă hotarul. Iar de nu va izbuti să-l oprească, avea datoria de a-i încetini cât mai mult mersul, încât el, Matei vodă, să câştige timp îndestulător ca să-şi poată aduna şi orândui forțele. Lucrul acesta avea mare însemnătate întrucât depărtarea dintre Focşani şi Târgovişte nu este prea mare, iar drumul putea fi străbătut de năvălitori în puține zile, nelăsând vremea trebuitoare pentru a fi isprăvite cuvenitele gătiri de luptă.

Adevărul era că îndrumările cumpătate din cartea domnului înfățişau pe scurt încrâncenările destul de furtunoase din divanul țării ținut la Târgovişte, care cercetase cu mare băgare de seamă împrejurările clipei, acum că Timuş intrase victorios în Moldova, iar Gheorghe Ştefan îşi începuse băjenia.

Puțin înainte de sosirea răvaşului lui Matei vodă, ajunse în tabără un nou olăcar din Iaşi, care făcea cunoscut că, numai cu o zi în urmă, zaporojenii trecuseră Prutul pe la Coiceni, înaintând spre Sculeni, căci Gheorghe Ştefan nu izbutise să adune forțe îndeajuns ca să le poată zăgăzui mersul la vadul râului. În aceeaşi zi, adică în prima miercuri de după Duminica Tomii, năvălitorii ajunseră la Jijia. Aici,

Material cu drept de autor

pe întinderea dintre râuşor şi satul Popricani, proaspătul domn ieşean îşi aşezase oastea, dar nu putu opri vrăjmaşul să treacă albia apei. Chiar în clipa când pristavul îşi înfățişa solia, de bună seamă că între cele două părți avea loc o nouă înfruntare. Dacă şi de astă dată învingea Timuş, drumul cazacilor spre Iaşi era deschis, arătă trimisul cu destulă desperare, aşa cum fusese şcolit, socotindu-se că astfel i-ar putea mişca pe ascultători, îndemnându-i să-i vină în ajutor. Diicu însă îşi râdea în barbă. Acum era pe deplin răzbunat: acest principe de Paşti, cu jalnicele sale ifose domneşti, era coborât la adevărata sa măsură de boier de rând, de sărman logofăt. Soarta îl pălise cu dreptate peste nas, şi-l aşezase întru cumințenie la locul său.

În dimineața următoare alt pristav îl înştiință că ginerele lui Lupu învinsese cu o zi înainte la Popricani şi pornise neîntârziat spre Iaşi, nelăsând prea multă vreme fostului logofăt şi înfumuratului general Kemény ca s-o ia la sănătoasa! Lucrurile se petrecuseră atât de repede încât cei doi nu numai că fuseseră siliți să fugă cu mâna goală, dar puțin lipsise ca să cadă în mâna zaporojenilor. Numai printr-o minune scăpaseră, după ce trecuseră Bahluiul, şi se înfundaseră în nişte crânguri din vecinătate, în care era prea greu călărimii duşmane ca să-i hăituiască. Când zvonul năvalei lui Timuş spre cetatea de scaun ajunsese la Iaşi, grosul târgoveților, peste măsură de spăimântați de năpasta ce-i aştepta, se băjeni în grabă, căutându-şi adăpost prin pădurile din jur.

În sfârşit Gheorghe Ştefan fusese alungat din scaun şi cu o mică ceată de însoțitori se pusese sub ocrotirea lui Kemény; şi, cum era de altfel de aşteptat, îşi căuta scăparea în Ardeal, dimpreună cu acesta. Veste mai plăcută lui Diicu nici că s-ar fi putut afla, după ce numai cu câteva săptămâni în urmă fusese umilit de fostul logofăt. Acum era pe deplin mulțumit!

Material cu drept de autor

Ştirile, ce-i fură înfăţişate în zilele următoare de iscoade, povesteau despre pârjolul făcut de cazaci în drumul lor, despre spaima care-i istovea pe ieşeni, despre fuga vremelnicului vodă Ştefan şi a lăudărosului general Kemény, care-şi pierduseră cununa de viteji izbăvitori; ştirile acestea nu închipuiau decât o palidă oglindire a ceea ce se petrecea cu adevărat în ţara vecină. Ele nu erau decât o istorisire pe scurt, seacă şi ciuntită, a unor întâmplări îngrozitoare, pe care moldovenii le trăiau în acele zile nefericite.

Cea mai mare parte a veştilor primite erau legate de numele lui Timofei, zis de moldoveni Timuş, foarte tânărul ginere zaporojean la lui Lupu, mai tânăr chiar decât Ruxandra, fiica acestuia, pentru mâna căreia trebuise să lupte aprig cu mai bine de un an în urmă. Însurătorii sale i se împotriveau cu încăpăţânare o seamă dintre boierii de la Curte, precum fraţii Cantacuzini sau neînsemnatul pisar leah al lui Lupu. Dar până la urmă le frânsese la toţi cerbicia şi nunta se înfăptuise după voia tatălui său. De altfel, pentru a silnici şi grăbi luarea unei hotărâri, cu mai bine de doi ani în urmă, oastea căzăcească făcuse o năvală peste măsură de năprasnică în Moldova. Pentru localnici grozăvia era cu atât mai mare, cu cât aceasta urma unui iureş tătărăsc petrecut cu puţin mai înainte; dar parcă pustiirea pricinuită în urmă de zaporojenii[39] pravoslavnici[40] fusese parcă mai năprasnică decât cea de dinainte, în ciuda faimei nespus de rele a poghiazurilor de nogai[41] păgâni dinspre părţile Crâmului[42].

---

[39] *(Înv.)* Cazac dintr-o organizaţie autonomă ucraineană, cu caracter militar (din perioada sec. XVI - XVIII). Aceşti cazaci sunt stabiliţi în aval de pragurile Niprului şi pe coastele mării de Azov. (Var.) **Zaporojan**. – Din sl. **Zaporojie** (nume propriu).

[40] Ortodox. Din sl. **pravoslavĭnŭ**.

[41] *(Ist.)* Populaţie mongolă turcizată răspândită în diverse regiuni dintre Marea Caspică, Marea Neagră şi Marea Azov; persoană care aparţine

Material cu drept de autor

Cei căzuți jertfă cu acel prilej, cât şi jafurile se număraseră cu miile, lăsând în urmă nespusă jale şi amintirea unei spaime de nedescris.

Noua năvală, cea din această primăvară, începuse fără a pricinui larmă, printr-un atac dezlănțuit prin preajma cetății Soroca. Timuş dimpreună cu polcovnicii săi trecură Nistrul pe la un loc unde nimiciră firava strajă ce păzea hotarul, croindu-şi drum pe malul drept al apei. Ucigând pândarii pe loc, vestea nu se putu răspândi în primele ceasuri, mai ales că, fiind Duminica Tomii, aproape toți oştenii şi târgoveții din Soroca, pătrunşi de smerenie, ascultau în biserica mare a târgului liturghia orânduită cu acest prilej. Deodată lumea se pomeni cu cazacii pe ulițe, care nu se sfiiau să jefuiască, să ucidă, să pârjolească, să siluiască tot ce întâlneau în cale. Spre nețărmurita uimire a orăşenilor, năvălitorii, cu toate că erau tot pravoslavnici, ca şi ei, intrară călare în biserică, ridicând în lănci, ca în nişte frigări, pe cei ce cutezau a arăta vreun semn de împotrivire. Oamenii îngroziți nici nu mai ştiau încotro s-o apuce ca să scape cu viață, căci vrăjmaşii călări se aflau peste tot, încât era foarte greu să scapi pe undeva. Străbătând într-o clipă târgul, cazacii ajunseră sub zidurile cetății, ai cărei paznici, luați pe nepregătite, nu apucară să zăvorască porțile, încât duşmanii năvăliră fără greutate înăuntru.

După această ispravă, în vreo trei zile, oastea lui Timuş tăie de-a curmezişul ținuturile de răsărit ale Moldovei, atingând Prutul prin dreptul satului Coiceni. Năvălitorii lăsaseră în urmă o fâşie lată de țară care, cernită de răul suferit, cunoscu grozăviile trecerii lor. Gheorghe Ştefan nu putu înjgheba nici la Prut o stavilă cât de cât serioasă. Cazacii avură mai multă bătaie de cap cu

---

acestei populații. [*Var.:* **noghai**] – Din numele propriu **Nogai (Noghay).**

[42] Crimeea.

Material cu drept de autor

înfruntarea şuvoaielor umflate şi foarte vijelioase ale apei, decât cu luptătorii care-i întâmpinară dincolo de râu. Ajunşi la Sculeni o porniră dea dreptul spre miază zi, ca să treacă Jijia, un râuşor care de obicei nu era vrednic de a fi luat în seamă, fiind sărac în apă. Acum însă, din cauza vremii, şi el se preschimbase într-un puhoi, undele ridicându-se până aproape de buza de sus a malurilor.

În vreme ce Timuş se gătea să treacă Prutul, Gheorghe Ştefan se căznea trudnic ca să adune o oaste, cu care să țină piept potrivnicului. Erau clipe cumplite de cumpănă, căci Diicu plecase cu aproape întreaga sa oştime, iar Kemény slobozise spre Ardeal întreaga pedestrime, care era partea cea mai numeroasă a ordiei sale. Deci ajutoarele dinspre această latură îi lipseau cu totul şi asta cumva şi din vina sa. Pe deasupra avea foarte puțini lefegii, iar curtenii nu erau nici ei prea numeroşi; împreună aceştia abia dacă întruneau câteva mii de suflete, încât se văzu silit să închipuie o măsură de scăpare pe cât de desperată, pe atât de caraghioasă. Hotărî să ia cu japca din târg toți negustorii, greci sau români, cât şi pe slugile acestora, în măsura în care aceştia nu fugiseră deja mai dinainte din cetatea de scaun, de teama oştilor ce-l ajutaseră pe logofăt, iar acum şi de spaima cazacilor. Gloata adunată era de mai mare râsul, căci burtoşii târgoveți se pricepeau să-şi înşele clienții la preț, dar nu se dădură nicicând de ceasul morții cu mânuirea armelor. Dacă mai aveau prin casă o spadă sau o lance veche, nu le scoaseră la vedere decât ca să sperie hoții care i-ar fi putut călca, fără să se fi slujit vreodată de ele în împrejurări adevărate de război! Era o strânsură jalnică, care nu avea habar de rânduielile de război şi nici de orbeasca ascultare care trebuie arătată căpeteniilor. Această adunătură era stăpânită de o adâncă neorânduială, căci cei chemați sub prapurii săi nu erau obişnuiți să se supună fără crâcnire unor

Material cu drept de autor

porunci şi nu erau plecaţi de a se ajuta între ei, mulţi simţindu-se străini de cei din jurul lor.

Noul voievod izbuti de asemenea să-l înduplece şi pe Kemény să i se alăture cu trâmba de călăreţi ce-şi tărăgănase purcesul, deşi, cu câteva zile în urmă, întârzierea ei îl zădărea. Îşi dorise din toată inima plecarea generalului, iar acum îi părea nespus de rău că pedestraşii acestuia fuseseră sloboziţi pe drumul spre casă, iar cei ai potrivnicului său, Diicu, se aflau deja ajunşi în Muntenia. E drept că acesta din urmă lăsase la Iaşi un steag de oaste, dar mijloacele ce le avea la îndemână erau de-a dreptul neînsemnate. De altfel rechemarea vel-spătarului i se părea un cuţit cu două tăişuri, pricină îndestulătoare ca să şovăie. Nu putea uita că acesta îi stătuse împotrivă cu osebită îndârjire şi nu era cu neputinţă ca acum, când domnia îi era în cumpănă, reînturnarea munteanului să redeschidă întrecerea pentru scaunul Moldovei. În cele din urmă se dădu bătut în faţa nevoinţelor clipei. Avea grabnică trebuinţă de oşteni şi nu-i rămânea putinţă de alegere; aşa că trimise în pripă o solie marelui spătar, rugându-l să se întoarne cât mai iute, în nădejdea că Timuş va mai întârzia pe drum, lăsând lui Diicu vreme ca să ajungă.

Fără ca Gheorghe Ştefan să bănuiască, Kemény se simţea pus în grea încurcătură. Ardeleanul ştia de solia de înfrăţire trimisă de crai hatmanului Ucrainei, cu gând de a încheia o unire împotriva lui Jan Kazimierez al II-lea, regele Lehiei, împotriva căruia căpetenia cazacă se răsculase încă din clipa când acesta urcase la tron, adică încă din leatul 1648 de la naşterea Domnului, ori leatul 7156 de la facerea lumii. Craiul făgăduia hatmanului împlinirea tuturor dorinţelor sale, dacă va fi înălţat rigă în ţara dinspre miază-noapte. Ori acum, o nedorită toană a sorţii făcea ca, în mijlocul neguţărilor tainice cu zaporojenii, să fie silit să lupte – alături de Gheorghe Ştefan – împotriva viitorilor săi

Material cu drept de autor

fârtați! De bună seamă că asemenea împrejurare zădărnicea tocmelile în plină desfăşurare la Cihirin şi generalul îşi bătea capul cum să facă, încât să rămână totuşi alături de logofăt, fără să supere însă pe Timuş, drept care nu era plecat să lupte cu prea multă râvnă pentru noul domn.

Cu războinicii care-i stăteau la îndemână, proaspătul principe se aşternu pe treabă. Începu prin a-şi înşira dărăbanii de-a lungul Jijiei, căci se gândea să dea malului de miază-noapte al albiei rostul unui soi de şanț de luptă. Trăgătorii, aşezați astfel la adăpost, trebuiau să frângă avântul vrăjmaşului, stăvilindu-l cu un adevărat zid de foc. Pentru a câştiga ceva vreme, ca să-şi poată orândui oamenii pe marginea râpei, trimise în față o parte a călăreților, care, hărțuindu-l, să-l întârzie pe potrivnic. Dar aceştia bătură în retragere aproape imediat ce se iviră în față-le zaporojenii. Astfel dărăbanii nu apucară să-şi ocupe cu toții locurile orânduite, că se pomeniră cu duşmanii peste ei. O seamă de oaste fu aşezată îndărătul lor, pe o coastă lină pe aproape de satul Poprincani, ca de acolo, de la înălțime, să poată mătura cu puştile şi archebuzele câmpul pe care se mişcau călăreții potrivnici. Din păcate trâmbele din urmă nu-şi prea făcură datoria, lăsându-şi descoperiți fârtații din albia apei de la poalele povârnişului. Astfel aceştia, copleşiți din față şi neocrotiți din spate, trebuiră să se tragă spre tabăra aflată în vârful măgurii. Întrucât o porniră înapoi în desăvârşită rânduială, cazacii nu le putură rupe rândurile, drept care înaintară foarte încet. Cum se lăsa întunericul Timuş porunci alor săi să se aşeze la mas. Astfel lupta se întrerupse, iar străinii îşi tocmiră tabără chiar pe malul Jijiei.

Gheorghe Ştefan se socotea învingător de vreme ce duşmanul curmase atacul. Drept aceea se plimba țanțoş prin tabăra sa, înfoindu-se ca un curcan. Dar bucuria îi fu scurtă. La adăpostul întunericului, o seamă dintre boieri îl părăsiră pe furiş, socotind mai înțelept să se reîntoarne la

Material cu drept de autor

supunerea față de Lupu. Cum nu erau pătrunşi de vreun înfocat simțământ de iubire față de el şi nici nu-i chinuia vreo grozavă vitejie, o bună parte a neguțătorilor şi a slugilor lor o tuliră şi ei prin codrii din jur.

Abia dimineața noul voievod descoperi prăpădul: nu-i mai rămăsese nici jumătate din oaste, care şi aşa nu era prea numeroasă! Se privi îngrozit cu Kemény. Dar Timuş nu-i prea lăsă mult timp de gândire, căci tocmai atunci dezlănțui atacul de cu zori. După ce încercară a închipui o nedesluşită împotrivire, cei doi aliați porunciră retragerea spre Iaşi, unde nădăjduiau a înjgheba o stavilă împotriva năvalei, slujindu-se poate şi de întăriturile curții domneşti. Oştile aflate sub cârmuirea logofătului, în frunte cu căpeteniile lor, o tuliră spre un crâng din preajmă, prin care se prelinseră spre cetatea de scaun. Cei rămaşi în urmă, mişcându-se prea încet, fură ajunşi de zaporojeni şi măcelăriți.

Gheorghe Ştefan şi Kemény îşi reorânduiră oamenii abia la hotarul de miazănoapte al cetății de scaun. Aici încercară să înfiripeze o nouă împotrivire, spre a tăia intrarea cazacilor în târg. Arhiereii şi târgoveții mai de soi, urcați în turnurile mânăstirilor întărite, urmăreau de la adăpost, peste acoperişurile caselor şi peste pomii care abia de dădeau muguri, desfăşurarea înfruntării. Între aceştia se număra şi patriarhul Macarie al Antiohiei şi fiul acestuia, Paul de Alep. Urcați în catul cel mai de sus al turnului clopotniță, dimpreună cu starețul şi o seamă de monahi, chiteau cu sufletul la gură spre câmpul de bătaie. Din păcate, din pricina depărtării – ei aflându-se tocmai în inima târgului – nu puteau zări mare lucru, cu atât mai mult cu cât nici locul nu era oblu, ridicându-se felurite oprelişti în calea privirii. Împrejurările li se păreau atât de încurcate, încât nici nu ştiau de partea cui să se aşeze. Din nefericire pentru logofăt, firava sa înjghebare ostăşească fu lesne risipită, aşa

Material cu drept de autor

încât atât lui, cât şi generalului Kemény nu le rămânea decât să fugă. Intrară în târg, socotind că pe ulițele înguste sunt mai greu de dibuit. Ceata celor fugăriți coborî în lungul Uliței Mari sau Ulița Bouarilor, cum se mai numea, părând a năzui să ajungă la adăpostul zidurilor trainice ale Curții domneşti. Privitorii din turnuri se aşteptau ca, odată intrați într-acest loc, cei urmăriți să se închidă acolo, încercând să țină piept unei aprige încercuiri. Spre dezamăgirea lor, ei ocoliră ogrăzile palatului pe Podul Gunoaielor şi ieşiră spre Bahlui, pe care-l trecură întru-un suflet, fără a mai căuta vadurile, şi se înfundară în zăvoaiele râului, unde-şi putură pierde urma, pierind mai apoi cu totul într-un codru din vecinătate.

Dar supărările învinşilor nu se opriră aici. Taman când cele două căpetenii se îndreptau spre codrii Căpoteştilor, ca să scurteze drumul spre Trotuş, le ieşi în întâmpinare un sol. Acesta îi înştiință că, pedestraşii trimişi înainte spre hotar, scurtaseră şi ei drumul pe potecile ascunse ale Căpoteştilor. Dar când să ajungă în valea de sus a Trotuşului, spre a atinge vărsarea Oituzului, steagurile de oaste fură atacate de şavgăii[43] truditori pe la ocnele din Târgul Ocna, aflate mai în munte, ajutați fiind aceştia şi de o seamă de țărani de prin satele mai din vale. Luați pe nepregătite, oştenii fuseseră măcelăriți în chip groaznic. Se auziră chiar pocnituri de puşcă, semn că li se alăturaseră şi nişte oşteni şezători prin cătunele din jur, care, aflând de năvala lui Timuş, socotiră pesemne că ardelenii, speriați, fuseseră puşi pe fugă. Fireşte că, văzând în ei nişte pribegi, deveniră îndrăzneți, prinzând inimă. Sătui de prădăciunile făcute de aceşti „izbăvitori" la venire şi de cele făcute apoi la întoarcere, oamenii îi atacaseră cu uneltele obişnuite trudei lor zilnice. Adică puseră mâna pe topoare, sape, furci

---

[43] (*Înv. Trans. Mold.*) Băiaş, măgiaş, tăietor de sare în ocnă, ocnaş. – *Var.* şangău, şaugău, şavgău şi şalgău. Din ung. **sóvágó**.

Material cu drept de autor

sau coase. Prinşi într-un loc îngust, asupra ardelenilor fură prăvăliți copaci şi se rostogoliră în capul lor stânci, omorând cete întregi dintre ei. În învălmăşeală, oastea pierdu în primul rând tunurile. Dar le-au fost luate şi carele cu bucate, desagii cu alte bunuri jefuite de prin satele prin care trecuseră, cât şi turma de vite adunată cu osteneală de-a lungul drumului, pentru hrana cea de toate zilele.

Cu toate marile pierderi pe care le suferiseră, oştenii scăpați cu viață izbutiră să se tragă pe o creastă împădurită, unde-şi găsiră adăpost. Din nefericire însă, gloata prostimii, mult mai numeroasă decât ei, îi învălui, țintuindu-i locului. Nenorocirea lor nu se oprea însă aici, căci, în locul de pripas în care nimeriseră, soldații erau lipsiți de apă şi de ale gurii, şi ca atare nu puteau face față încercuirii vreme prea îndelungată. Solul ceru grabnic ajutor trupurilor de călăreți ardeleni, pentru a putea scoate oamenii din împresurare.

Auzind acestea Kemény se aprinse pe dată, zădărât că nişte țărani nenorociți şi nişte ciocănari de ocnă nespălați, lipsiți de orice şcolire în ale războiului, cutezaseră să se apere de prădăciunile şi distrugerile unei strălucite armate crăieşti, de parcă n-ar şti că şi oştenii trebuie să mănânce, iar mâncarea trebuie să le fie dăruită de țară, adică de săteni, că doar nu era să le cadă din cer. Iar dacă aceştia n-o făceau de bună voie, fireşte că adunarea bucatelor trebuitoare se mai făptuia şi cu sila. De când şi unde se pomenise că o oaste crăiască nu avea voie să-şi dobândească tainurile pe seama gloatei proaste şi puturoase?!

Supărător era că împotrivitorii îndrăzniseră să ridice capul nu numai împotriva oştenilor de rând, deci a unor oameni de teapa lor, lucru care s-ar fi putut trece mai uşor cu vederea; culmea era că loviseră chiar în prea înalții nobili ardeleni de cea mai aleasă spiță, care cârmuiau ordiile! O asemenea încumetare nu putea rămâne

Material cu drept de autor

nepedepsită. Şi parcă spre a pune vârf, ţăranii mai îndrăzniseră să-şi ia înapoi şi vitele, în măsura în care le puteau recunoaşte, şi-şi împărţiră bucatele adunate în căruţe de prin hambarele lor, prin amarnica trudă a vrednicilor oşteni! Ţăranii şi şavgăii ocnelor trebuiau învăţaţi minte, ca să ştie pe viitor unde le este locul, să cinstească în chip cuviincios pe cei de neam ales şi să întâmpine cu plecată supunere jafurile armatelor care se jertfeau pentru mântuirea lor, mulţumind cerului că oştenii le-au cruţat nenorocita lor viaţă, în loc să-şi scalde spadele în sângele lipsit de vlagă şi bărbăţie, care le curgea prin vine. Pentru asemenea mărinimie ar fi trebuit să sărute plini de recunoştinţă nu numai mâna, ci şi picioarele războinicilor în trecere.

După o scurtă întrevedere cu Gheorghe Ştefan, Kemény hotărî să se îndrepte grabnic spre cei care-i cerşeau ajutorul. Va spulbera ţărănoii împuţiţi ca pe nişte muscoi care s-au adunat pe un stârv, trecându-i prin ascuţişul spadelor, lămuri el plin de îngâmfare, cu voce răsunătoare. Pentru a înfăptui neîntârziat cele plănuite, cu încuviinţarea logofătului, căută printre boierii moldoveni pe unii ce ar fi buni cunoscători ai potecilor din codrii Copăteştilor, spre a-i folosi drept călăuze. Kemény îi privi cu încrâncenare pe cei aleşi ca să-i slujească la scurtarea drumului şi, pufnind pe nas, le spuse desprețuitor că nădăjduieşte ca ei să fie de bună credinţă şi nu nişte fătarnici ca jupân Alexandru Costin, care, tot ca îndrumător, îi dusese pe pedestraşi în gura lupului, cu bună ştiinţă. Dar făţăria îi va fi răsplătită pe măsură!

Neîncrederea în Alexandru Costin, fratele viitorului cronicar, era cumva firească, căci se ştia că acesta fusese om de credinţă al lui Vasile Lupu. Pe el îl trimisese vechiul domn ca să-l viclenească pe logofăt, spre a-l ispiti să vină la Curte, unde urma să fie scurtat de cap. Când Lupu plecase din cetatea de scaun, Costin nu-l urmase, ci rămase

Material cu drept de autor

pe loc, alăturându-se curții vel logofătului. Dar Kemény îl privise dintotdeauna foarte bănuitor, socotindu-l o iscoadă lăsată la Iaşi. De altfel fățărnicia sa părea a fi dovedită de împrejurarea că fratele său mai mic, pe nume Miron Costin, viitorul cronicar, se dusese la Hotin dimpreună cu alaiul domnului fugar, iar acum se afla ascuns în crăia Lehiei, sub poala acestuia. Adevărul era că tânărul nu slujea de-a dreptul la Curte, ci de mai multă vreme fusese primit copil de casă de vel vistiernicul moldav Iordache Cantacuzino, iar când acesta porni la drum alăturea cu fostul domn, Costin îşi urmase oblăduitorul. Acum lui Kemény îi părea rău că, în urmă cu câteva zile, se învoise ca acest boier mazil să-i călăuzească pâlcurile de pedestraşi în drumul spre casă. Fusese o nemăsurată greşeală, pe care acum trebuia s-o îndrepte.

Fiind vorba de călărime, aceasta străbătu destul de repede drumul, încât chiar a doua zi ajunse la poalele măgurii pe care pedestraşii ardeleni îşi aşezaseră de nevoie sălaşul. Atacară pe dată, prin spate, pe nespălații tăietori de sare din ocnele aflate mai în munte, cât şi pe țărănoii veniți din vale. Mândru, Kemény socotea că-i va spulbera ca pe nişte gunoaie, mai ales că-i prindea între două focuri: din față cel al pedestraşilor împresurați, iar din spate cel al călăreților săi.

Răzvrătiții pare-se că fuseseră vestiți din vreme de iscoadele lor că se apropie călărimea, drept care deschiseră încercuirea dinspre vale, pentru a îngădui noilor veniți să intre în aceasta, ca într-o cursă. Astfel se fereau totodată de a se lăsa prinşi între două focuri şi nu erau primejduiți de a cădea prosteşte jertfă vicleniei năvălitorilor.

Kemény şi Gheorghe Ştefan se lăsară atraşi în capcană, spunându-şi că fusese de ajuns să apară falnica lor ordie, ca neisprăviții de țărani se şi risipiseră ca potârnichile, fugind înfricoşați care încotro. Ajunseră astfel lesne la cei

Material cu drept de autor

împresurați şi-şi sărbătoriră dimpreună cu ei grozava şi uşoara izbândă, hotărând apoi să-şi urmeze învingători drumul devale spre Trotuş, nefiind prea departe de vărsarea Oituzului în acest râu. Dar bucuria izbânzii le fu scurtă, căci în clipa când să plece, băgară de seamă că cercul se închisese din nou în jurul lor, tăindu-le retragerea.

- Gloata asta de țărănoi a devenit deosebit de cutezătoare! răbufni Kemény cu ciudă. Pasămite zvonul năvalei lui Timofei şi a izbânzilor sale a ajuns până aici, înaintea noastră, şi le-a dat imboldul de a înălța capul. Desigur aşteaptă reînturnarea lui Lupu şi nădăjduiesc să dobândească din parte-i semne de recunoştință şi o bună răsplată pentru răul pe care ni-l pricinuiesc! Ne socotesc neîndoielnic nişte fricoşi puşi pe fugă, dar trebuie să le arătăm de ce suntem în stare, încât întâlnirea cu noi să le slujească de învățătură de minte! Ne vom năpusti cu toții spre miazăzi, ca să ne deschidem drum spre albia Trotuşului! îşi încheie generalul cugetările.

Dar măreața căpetenie nici nu apucă să-şi sfârşească înaripata cuvântare, că un stegar se repezi spre calul său ca să-l înştiințeze că țărănoii, nu numai că i-au încercuit din nou, dar au mai pornit şi un asalt împotrivă-le!

Înarmați cu topoare, cu coase, cu cosoare, cu furci sau barde țăranii şi şavgăii se năpustiră asupra şirurilor bine rânduite ale luminatei oşti crăieşti. O făceau cu atâta înverşunare încât alcătuirea lor de luptă amenința să se frângă. Kemény, având o mai mare ştiință a legilor războiului față de potrivnici, izbuti să facă o spărtură în zidul încercuitorilor, scăpând în jos, pe coasta ce ducea la Trotuş. Lucrarea, deşi la urma-urmelor simplă, se dovedi pricinuitoare a unui prăpăd fără seamăn pentru ardeleni. Pierderile erau uriaşe. Țăranii secerară o mulțime dintre falnicii cavaleri, ale căror trupuri împânzeau împrejurimile. Generalul era înmărmurit de măcelul la care era martor.

Material cu drept de autor

Nicicând nu-şi închipuise că supuşii şi preaplecaţii ţărănoi sunt în stare să se împotrivească unei oşti adevărate, alcătuită din cei mai destoinici luptători, conduşi de grofi de cel mai înalt rang.

Gheorghe Ştefan reuşi să scape nevătămat, dar hatmanul Pătraşco Moreanul, omul său de credinţă cel mai apropiat, sfârşi cu o furcă înfiptă în piept. Însuşi Kemény trecu prin clipe grele. Pornit într-un treapăd avântat, nu zări din vreme un sătean ce rotea cu râvnă o coasă în jurul său. Acesta reteză picioarele din faţă ale calului. Animalul se prăvăli înainte, iar generalul fu aruncat din şa, de zbură prin văzduh ca scăpat din arc. Când se prăvăli pe iarbă, coasta fiind destul de povârnită, se rostogoli la vale până la oarece departe, lucru care îl ajută să scape cu viaţă, căci, în răstimpul rostogolirii, potrivnicii aflaţi în jur nu-l luară în seamă, socotindu-l mort.

Ajuns în spatele pâlcurilor de ţărani, rămase o clipă întins pe jos, căci îl dureau îngrozitor toate oasele şi toate încheieturile. Parcă nu era părticică a trupului care să nu-i fie sfâşiată de junghiuri. Abia după câteva clipe se dezmetici şi se temu ca nu carecumva vreun ţăran să se uite în urmă şi să descopere că n-a murit şi să-i secere gâtul cu vreo coasă. Ameţit, se ridică în picioare cu greutate şi, şchiopătând, fugi şontâc-şontâc spre vale, spre a se îndepărta cât mai mult de cei aflaţi în luptă. Abia când ajunse destul de departe, îl prinse din urmă unul dintre copiii săi de casă, scăpat ca prin minune. Tânărul era uimit să cunoască în bătrânul de pe care curgeau zdrenţe sfâşiate şi care fugea împleticindu-se, pe căpetenia crăiască cea mai falnică, care era totodată şi cel mai înalt slujbaş al stăpânirii din Ardeal, cel ce se putea socoti al doilea om după preamăritul principe! Se vedea de departe că era peste măsură de ostenit, făcând sforţări peste puterile sale pentru a scăpa. De altfel părea stânjenit în mişcări şi de hainele sale scumpe pe care

Material cu drept de autor

le purta, care erau bune la sclipitoare sindrofii, dar nu şi la fugă iepurească. Noroc că, fiind sfâşiate, îi lăsau oarece libertate, zăticnindu-l mai puțin la alergat.

Flăcăul opri trăpaşul în dreptul său şi sări din şa. Kemény crezu că lângă el a ajuns unul dintre urmăritori şi zvâcni înainte, fără să se uite spre cel ce descălecase. În grabă căută cu mâna mânerul spadei, dar aceasta i se smulsese de la cingătoare în timpul căzăturii sau al rostogolirii. Se opri neputincios, gata să se dea prins, numai ca să scape cu viață. Când se întoarse, văzu că în spatele său stătea unul dintre ungurii săi. Răsuflă uşurat. Dorind să fie băgat în seamă şi pentru a îndatora, tânărul, plin de curtenie, se grăbi să-i ofere slăvitului fugar calul, ştiind că fapta sa nu va fi uitată. Nădăjduia a dobândi nu numai recunoştința acestui domn atât de mare, ci şi o răsplată pe măsura purtării sale alese. Kemény, sfâşiat de dureri, nu se putu aburca pe greabănul dobitocului, aşa încât scutierul se căzni din greu să-l împingă în şa, uitându-se speriat în jur, ca să nu apară cumva vreun potrivnic. În cele din urmă generalul ajunse sus şi-o porni în treapăd mărunt spre râul ale cărui unde se vedeau sticlind în josul coastei. În fața şi în urma sa veneau la vale, fie călare, fie pe jos, mulțime de fugari, care avuseseră norocul să scape din urgie. Fu de-a dreptul dus de val până în lunca Trotuşului. De aici trudiră cu toții la deal, pe drumul mare, care-i adâncea în munte; năzuiau a ajunge astfel dincolo de hotar, care, din păcate, era încă la o depărtare de câteva leghe moldoveneşti.

Cum se lăsa întunericul, Kemény dădu poruncă celor pe care-i mai putu aduna în jurul său să se oprească într-un cot al râului, care-i apăra întrucâtva dinspre răzvrătiți şi să înalțe tabără, pe care s-o păzească straşnic, ca nu carecumva țărănoii să dea peste ei nepregătiți şi să-i strice mai rău. Nu mai aveau corturi, nu mai aveau nici un fel de tainuri; totul fusese pierdut în înfruntarea cu moldovenii

Material cu drept de autor

împotrivitori. Scăpaseră numai cu trupurile şi cu sculele de luptă pe care le avuseseră asupra lor şi se apăraseră cu ele. Deşi după calendarul papistăşesc, după care umblau ardelenii, se aflau în primele zile ale lunii lui florar[44], era o vreme jilavă şi friguroasă, mai ales aici în ținut de munte! Îi prinse clănțănitul, aşa că aprinseră ruguri cu lemnele adunate din vecinătate şi se înghesuiră în jurul focului, deşi lumina vâlvătăilor îi putea trăda, ajutându-i pe vrăjmaşi să-i dibuiască mai uşor. Dar nu le păsa de primejdie, căci nu mai aveau puterea de a înfrunta atâta frig, mai ales după miezul nopții, când aproape că se lăsă ger. Pe deasupra aveau şi veşmintele jilave, fie din pricina burei din ultimele zile, fie pentru că trecuseră pe jos vadul mai multor râuri. Toate împrejurările acestea lămureau de ce, chiar şi lângă focuri, tremurau ca varga.

Stăteau la pândă nu numai de teama țăranilor care-i hăituiseră ca pe nişte sălbăticiuni, ci şi pentru îi canonea grija că ar putea fi urmăriți de străjile înainte mergătoare ale cazacilor, puse de Timuş ca să-i gonească. Nu aveau cum şti că, la porunca mai-marelui lor, zaporojenii se opriseră la Iaşi, unde făceau prăpăd, dedându-se plăcerilor jafului. Acesta făptuise marea greşeală de a nu porni după fugari, ca să-i nimicească de tot. Dacă ar fi făcut-o, de bună seamă Gheorghe Ştefan n-ar fi scăpat cu viață şi lucrurile s-ar fi limpezit pe deplin dintru început, iar scaunul s-ar fi înturnat pe deplin în mâna socrului său. Dar în chip prostesc, lăsându-l să scape, îi îngădui logofătului să pornească o a doua răzvrătire, nimicitoare pentru Vasile Lupu. Fiul hatmanului rămase deci pe loc, fiind ispitit întru aceasta de sindrofiile de preamărire ca învingător, cu care era întâmpinat peste tot, căci simțul de nimicnicie care-l măcina în ascuns, îl făcea foarte simțitor la linguşeli; pe deasupra era atras de voioşia chefurilor şi de plăcerea de a vedea

[44] Mai

Material cu drept de autor

lumea din juru-i murind de spaimă; apoi mai era stăpânit de desfătarea de a lua parte la jaful neiertător al târgului; şi nu în ultimul rând ardea de dorința de a se răzbuna pe boierii care-l trădaseră pe Lupu, dar şi pe cei fideli acestuia, dar care se împotriviseră odinioară însoțirii sale cu domnița Ruxandra. Simțea o adevărată bucurie la gândul de a pune mâna pe ei şi a-i căzni.

Pesemne, mulțumiți fiind că, în seama celora care le fuseseră luate de armată, dobândiseră prada ajunsă în mâna ardelenilor şi de împrejurarea că puseseră vrăjmaşul pe fugă, țăranii nu-i urmăriră pe cei scăpați din măcel nici în aceeaşi seară, nici în răstimpul nopții şi nici în ziua următoare. Cum nici Timuş nu părea a-i lua în seamă, ardelenii scăpați din mâinile răzvrătiților putură să se hodinească în linişte, pentru ca de dimineață să se strecoare iepureşte spre hotar, căutând cu teamă în jur, înspăimântați că ar mai putea încăpea încă odată în coasele, furcile, topoarele neghiobilor de țărani, care nu erau în stare să priceapă faptul că lupta nu era o simplă ciomăgeală de maidan, ci că se cuvenea ca ea să fie înțeleasă ca o măiestrie, ca o adevărată ştiință plină de adâncimi, dacă doreşti a gusta pe deplin plăcerea războiului.

Deci noaptea curse în linişte, fără primejdii, cu oamenii împrăştiați în jurul rugurilor la care se încălzeau, şuşotind molcum, ca să nu se lehămetească. Puțini erau aceia care putuseră adormi în acele ceasuri de panică. Aproape toți stăteau de veghe pe lângă focuri, înspăimântați fiind că, atraşi de lumină, ar putea fi din nou seceraţi de răzvrătiții din mâna cărora abia de izbutiseră a se mântui.

În fața unuia dintre ruguri şedea zgribulit vel logofătul şi ofta a jale, înconjurat de cei câțiva oameni care-i mai rămăseseră. Încă de la Popricani fusese părăsit de grosul celora care-i juraseră cu mult sârg credință; iar după înfruntarea cu țăranii zurbagii şi cei puțini care nu-l

Material cu drept de autor

părăsiseră îi fură temeinic cernuți. Gheorghe Ştefan era cu deosebire îndurerat de pierderea hatmanului Pătraşcu Moreanul, omul în care avusese cea mai mare încredere şi care-i fusese sfetnicul cel mai apropiat. Îşi amintea cu înduioşare clipele când acesta îşi dovedea nețărmurita credință şi prietenie pe care i-o purta. Acum trupul său zăcea pe undeva prin pădurea de pe coasta de dincolo a Trotuşului, pradă sălbăticiunilor înfometate. Cine putea şti dacă rămăşițele leşului său vor avea vreodată parte de o înmormântare creştinească sau dacă trupul nu-i va fi sfâşiat de jivinele nesătule ale codrului, nemairămânând urmă din ele. Bietul Moreanu fusese unul din cei mai buni sfătuitori ai săi şi tocmai acum, când se găsea la cea mai grea ananghie a vieții sale, trebuia să se lipsească de povețele acestuia! Pare-se că răposatul nu-l înghițea pe Kemény, de a cărui bună credință se cam îndoia, întrucât îl privise întotdeauna foarte bănuitor, învinuindu-l de cele mai josnice viclenii. Îl sfătuise fără încetare să nu aibă încredere în generalul ardelean şi să se ferească de uneltirile sale.

Neputând dormi, lui Gheorghe Ştefan i se redeşteptară în minte ultimele sfaturi ale credincioasei sale slugi. La Iaşi, încă pe când era domn, răposatul îl prevenise că îl amenință primejdia de a deveni o jucărie în mâna craiului. Pe căi numai de el ştiute, aflase de plănuirea lui Rákóczi de a-l surpa de la cârmuire pe riga de atunci al Lehiei, un anume Ioan Cazimir al II-lea de Vasa[45], pentru a-i lua locul. Fără ştirea lui Gheorghe Ştefan, dar cu ştiința lui Kemény, Rákóczi trimise solie la Cihirin, târg în care îşi aveau sălaşul aşezămintele cârmuirii răzvrătiților zaporojeni, cerând hatmanului lor – cuscrul lui Lupu – să-i stea de reazăm întru împlinirea visurilor sale. Cazacii se răsculaseră împotriva regelui leah încă din leatul 1648, din clipa când acesta luase coroana. Desigur că Rákóczi le făgăduia

[45] Regele Poloniei Jan al II-lea Kazimierz de Waza.

Material cu drept de autor

răsculaților că, în schimbul ajutorului primit, le va împlini toate cererile.

Ori Kemény întârziase la Iaşi cu pâlcurile sale călări nu pentru a-i fi de ajutor la nevoie, ci pentru că aştepta răspunsul hatmanului Bogdan Hmelnițki la neguțările începute de crai – îşi zicea acum logofătul, împărtăşind, dar cu întârziere, părerea sfetnicului său. El tot nădăjduise că, la Iaşi fiind, va fi primul în mâna căruia va ajunge răspunsul, ca să-l poată înfățişa cu mândrie stăpânului său, ca să smulgă pentru sine cinstirile pentru izbutitele tocmeli. Dar deodată, în locul răvaşului aşteptat şi dorit, sosi la Iaşi veste că Timuş trecuse Nistrul şi că venea vijelios spre cetatea de scaun, măturând totul în cale. Totuşi ardeleanul nu-şi pierduse nici acum nădejdile, şi tot aştepta un semn din partea fiului hatmanului, cum că tatăl său încuviințase plănuirile craiului şi se lega a le sta de reazăm. Dar în cele trei zile cât îi trebuiseră lui Timuş ca să străbată ținutul de dincolo de Prut nu-i sosi nici un semn îmbucurător. Negreşit că, dacă l-ar fi primit şi prin aceasta i s-ar fi cerut să treacă de cealaltă parte, n-ar fi pregetat o clipă ca să se îngemăneze cu potrivnicii şi s-ar fi lepădat deîndată de el. Dar, cum aşteptarea i se dovedea zadarnică, se vedea nevoit să rămână credincios jurămintelor de credință făcute moldovenilor şi să dea piept cu Timuş, deci să lupte cu aceia al căror ajutorul îl cerşea întru sprijinirea stăpânului său. Ca atare se simțea pus într-o grea încurcătură, căci nu dorea să lupte împotriva cazacilor zaporojeni, deşi nişte împrejurări năroade îl împiedicau să scape de această îndatorire.

Până în ultima clipă, când mergea spre Popricani pentru a-l întâmpina pe cazaci, Kemény nădăjduise să primească un semn de la vrăjmaş, care putea fi pentru el pricină de a întoarce armele. Acesta până la urmă nu sosi, dar de bună seamă, ca să nu-l supere prea tare pe hatmanul Bogdan, se ferise să dovedească prea multă râvnă în luptă,

Material cu drept de autor

lucru care înlesni înfrângerea pe care o suferise, îşi zicea Gheorghe Ştefan, repetându-şi în minte cugetările hatmanului său, pe care acesta i le însăilase în tot lungul drumului străbătut în dimineaţa acelei zile. Până acum câteva ceasuri le privise cu oarece nepăsare, dar deodată, reamintindu-şi-le, parcă fu străbătut de o neaşteptată şi târzie străluminare.

Gheorghe Ştefan îşi dădea seama că în spusele bunului său sfetnic, ce-i săgetau acum prin minte, se amestecau şi prepuneri vădit stâlcite şi umflate, temeiurile înfrângerii de la Poprincani, spre pildă, fiind mult mai multe şi mai încurcate, în ţesătura lor împletindu-se un număr nespus de mare de înrâuriri, între care bâjbâielile lui Kemény aveau o însemnătate lăturalnică. Şovăielile sale, dacă fuseseră în adevăr, ceea ce era cu putinţă, cântăriseră totuşi mult prea puţin în pricinuirea înfrângerii – îşi zisese el mai devreme, spre a se mai linişti, micind cumva învinuirile şi răstălmăcirile însoţitorului său. Intrevăzuse de la bun început această plecare a lui Moreanu de a umfla lucrurile, şi se întrebase tot drumul dacă nu cumva, şi în legătură cu celelalte lămuriri şi deslușiri pe care i le dăduse, hatmanul nu era totuşi părtinitor. Nu se împotrivise însă să-l asculte până la capăt, întrebându-se totuşi fără încetare cât din spusele acestuia să ia de bun şi cât să respingă.

Hatmanul Moreanu îşi dăduse seama că nu-şi înduplecase într-atât stăpânul încât acesta să-l creadă şi, aproape toată vremea cât străbătuseră codrii Căpoteştilor, i se alăturase călare şi-l bătuse la cap cu bănuielile sale. În tot răstimpul călătoriei, când se ştia neauzit de alţii, hatmanul îl prevenise că e primejdios să meargă în Ardeal, ba chiar îl rugă stăruitor, aproape cu desperare, să nu facă o asemenea greşeală. Este ameninţat să ajungă doar un sărman pion pe tăblia de şah persian a craiului, în jocul acestuia pentru coroana din Varşovia. Îl sfătuise stăruitor să se ferească de

Material cu drept de autor

fățarnicul Kemény, să nu se alăture acestuia fără a fi apărat de o strajă puternică. Dacă Timuş nu-i urmărise, şi-i lăsase să scape atât de uşor din Iaşi, aceasta se datora pesemne împrejurării că acesta ştia ceva de neguțările tatălui său cu craiul şi nu voia ca să dea naştere unor împrejurări care să împiedice orice fel de tocmeli viitoare. Pe deasupra craiul va fi desigur destul de supărat pe el din pricina nemăsuratelor pierderi suferite de oastea sa în ultimele zile, şi asta din partea unei gloate despre care spusese că-l doreşte cu înfierbântare domn, ca să scape de obida înaintaşului său.

Poate că prin unele părți hatmanul se întrecea cu măsura, dar Gheorghe Ştefan trebuia să recunoască față de sine faptul că, pe întregul lor, judecățile sale erau întemeiate; omul avea dreptate. Moreanu ținuse cu adevărat la el, de vreme ce se jertfise în slujba sa. Când îşi înfățişa îndoielile, era deci cu adevărat îngrijorat pentru soarta stăpânului său şi nu merita să i se ia în deşert sfaturile! Dacă îşi căuta adăpost şi ocrotire la „bunii" săi „prieteni", Kemény şi Rákóczi, era mai mult decât sigur că îl amenința primejdia ca aceştia să-l vândă cazacilor sau lui Lupu, dacă lucrul le-ar fi adus cel mai mic folos. Şi cum neguțările în plină desfăşurare, de bună seamă, nu se vor întrerupe, temerile îşi găseau tot mai multă îndreptățire...

Poate că cel mai înțelept ar fi fost să dispară cumva, dar uneltirile țesute în jurul său nu-i îngăduiau să se dea la fund, pierzându-şi pe nesimțite urma, fără a da vreo deslușire cuiva. Pentru a se descotorosi de Kemény nu-i stăteau prea multe căi la îndemână. Una dintre ele ar fi fost aceea de a se opri din drum şi de a rămâne în Moldova, în nădejdea de a se ascunde undeva, poate pe la vreo mănăstire prin munți; dar aici nu avea mai mulți sorți de a scăpa nevătămat decât în Ardeal. Lupu nu l-ar fi iertat, scoțându-l şi din gaură de şarpe!

Material cu drept de autor

Adăpost nu putea găsi nici în Lehia şi nici în Ucraina. În țara dintâi Vasile Lupu se bucura de osebită trecere şi ascultare, căci chiar în acea clipă îşi găsise ocrotire pe acele meleaguri; iar dincolo îi întâlnea cuscrul, care de bună seamă nu l-ar fi primit nici el prea bine. Nici în marea împărăție a preaslăvitului padişah nu se putea duce, căci aceasta era şi ea prielnică potrivnicului său. Deci căile care duceau spre aceste cinci zări îi erau închise. Dar ele închipuiau toate locurile care-i stăteau la îndemână în acea clipă spre a se băjeni, dacă lăsa de-o parte ținuturile dinspre Kara Iflak, stăpânite de Matei Basarab. Ori în asemenea împrejurări nenorocite ce-i mai rămânea de făcut?! Dacă nu pribegea în Ardeal, nu mai putea decât să-şi caute adăpost din jos de Milcov, la munteni. Dar aici, încă de la hotar, dădea peste înrăitul său potrivnic, Diicu Buicescu. Prin urmare avea de ales între o năpastă şi-o nenorocire! Deci la ce să se oprească? Era tare greu să afle ieşire față cu asemenea privelişte!

În cele din urmă, după îndelungă cumpănire, hotărî: se va băjeni la Matei vodă. Acesta-l ura din fundul sufletului pe Lupu şi ar fi fost bucuros să scape de el. Deci se putea bizui pe dușmănia sa. În temeiul acestei vrăjmăşii îl va sprijini neclintit până la capăt. Nu era primejduit să devină o marfă de schimb în negustările pentru tronul Lehiei, căci era neîndoios că până la urmă, în mâna craiului, asta va ajunge. Pentru coroana de la Varşovia Rákóczi era în stare să-l întemnițeze şi să-l dea lui Bogdan Hmelnițki, cuscrul lui Lupu. De la acesta, în cele din urmă, va încăpea pe mâna lui Vasile vodă, care fără îndoială că n-ar fi avut de gând să-i treacă cu vederea necazurile pricinuite. De altfel, înainte de a-l vinde, craiul, slujindu-se de el, îi putea silnici cumva pe cazaci să-i facă pe plac, amenințându-i că, dacă nu-l ajută, îl va aşeza pe logofăt din nou domn în Moldova, ca să stea ca un ghimpe în coasta lor. De bună seamă Bogdan nu va putea

Material cu drept de autor

ține piept unor asemenea stăruințe şi va căuta o cale de a cădea la o învoială. Ori în asemenea împrejurări, în cele din urmă, va fi vândut cazacilor, trecând din prinsoare ardeleană în cea zaporojeană, lucru care deschidea calea spre alte nenorociri. Deci era mai înțelept să facă totul ca să scape de „ocrotirea mărinimoasă" şi de „prietenia nemăsurată" a lui Kemény şi a lui Rákóczi, dacă nu voia să-şi piardă libertatea sau chiar viața!

În legătură cu Diicu nu trebuia să-şi facă griji osebite. E drept acesta-l ura. Dar sub apăsarea duşmăniei pe care Matei vodă o purta lui Lupu, cel dintâi îl va sili pe vel spătar să-l primească şi să grijească de el. Deci, atâta vreme cât se bucura de oblăduirea domului muntean, era apărat față de potrivnicul care amenințase să-i ia scaunul. Deci se putea simți mai ferit lângă vrăjmaşul său, Diicu, decât lângă iubitorul său prieten, Kemény. Îşi dădea seamă că e mai puțin primejduit stând la masă cu un potrivnic dovedit, de la care ştia la ce să se aştepte, decât să se lase pe mâna unui prieten cu două fețe. Cunoştea prea bine zicala „fereşte-mă doamne de prieteni, că de duşmani mă feresc şi singur!" În statornicia urii lui Matei față de Lupu putea avea mai multă încredere decât în dulcegele mărturisiri de prietenie şi aprinsă iubire ale lui Rákóczi!

Îşi privi însoțitorii aşezați în cerc în jurul rugului arzând. Se vedea sprijinit şi îmbărbătat de aceşti credincioşi boieri. Ei se arătau foarte prevenitori şi plini de grijă pentru el. Simțindu-i alături, i se topi deznădejdea care-l dărâmase în ultimele zile. Îşi redobândi bucuria de viață, nădejdea de a avea parte de un viitor mai bun şi mai ales îndrăzneala de a sârgui mai departe. Era hotărât să nu se dea bătut. Va merge înainte plin de bărbăție şi va redeschide lupta pentru scaunul domnesc, avându-i alături pe aceşti boieri, care i se păreau nişte oameni minunați. Dar pentru a izbuti trebuia să scape de Kemény. Alegerea era deci făcută. A doua zi nu va

Material cu drept de autor

merge spre pasul Oituz, spre a ieşi neîntârziat din ţară, ci se va întoarce, coborând spre Focşani. Dar lucrul trebuia spus şi lui Kemény, iar el se temea de o ieşire neaşteptată a acestuia. Generalul îl putea cetlui şi lua cu forţa în Ardeal. Totuşi nu avea de ales, trebuia neîntârziat să stea de vorbă cu ungurul, ca să se desluşească cu el.

Se sculă şi se îndreptă spre rugul la care şedea Kemény, dimpreună cu apropiaţii săi. Din prevedere nu plecă singur, ci-şi orândui o strajă înarmată dintre credincioşii săi. Era încântat că mânerele şi tecile spadelor lor scânteiau în beznă, răsfrângând din când în când roşeaţa pălălăilor. Astfel armele ieşeau la vedere, fiind un semn de prevenire pentru cei care ar fi cutezat să se atingă de el, înţelegându-se că nu o pot face decât primejduindu-se pe sine.

Kemény, zărindu-l, se sculă în picioare spre a-l întâmpina, după care se aşezară dimpreună pe buturuga pusă de laviţă în faţa focului. Fără a lungi vorba şi fără măiestrite ocolişuri, fostul logofăt îl înştiinţă simplu că de dimineaţă va pleca spre Muntenia, despărţindu-se de el. Ceru iertare ardeleanului că în ajun moldovenii îi stricaseră aşa de rău oastea şi-i arătă că nu doreşte să-i pricinuiască şi alte neplăceri, aşa că se va despreuna de el şi, în ciuda oricărei primejdii, o va lua singur la vale până la Focşani. Astfel, de se vor mai nimeri a fi pe undeva nişte ţărani răzvrătiţi, aceştia vor fi atraşi asupră-i, păzindu-i pe ardeleni de un nou atac. Se jertfea cu toată dragostea şi toată dăruirea de sine pentru prietenul său ungur şi pentru prea mărinimosul crai! De bună seamă că, din pricini lesne de înţeles, nu putea înfăţişa socotinţele ascunse dar adevărate, care stăteau la temeiul hotărârii sale.

Căpetenia ardeleană întrevăzu pe dată că mărturisirile sforăitoare ale lui Gheorghe Ştefan nu erau la urma-urmelor decât nişte deslușiri închipuite de ochii lumii,

Material cu drept de autor

aşa ca să fie, nişte biete pretexte, care ascundeau dedesubturi mult mai viclene, pe care el le cam bănuia. De aceea se făcu galben la faţă şi fu destul de zădărât că celălalt cuteza să ia hotărâri de capul său, fără a-i cere povaţa şi binecuvântarea. El era obişnuit să poruncească, iar ceilalţi să-l asculte stând smirnă în faţa lui, nu să crâcnească şi să aibă păreri. Nu era obişnuit ca să ia de bune, ca pe un lucru dat, poftele şi ifosele de neatârnare ale celor din jur. Aceste nazuri îl zădăreau nespus, mai ales când veneau din partea cuiva care nu era decât făcătura sa! Iar el socotea că, fără ajutorul ce-l dăduse, logofătul ar fi rămas ceea ce la urma-urmelor era, adică un boier de duzină, pe deasupra şi un vânzător, din care se găseau cu sutele în orice ţară.

Culmea era că, la o vreme, el însuşi fusese bătut de gândul de a găsi un pretext ca să scape de logofăt. Cu ceva timp în urmă socotise că îndepărtarea acestuia va potoli valul neînţelegerilor cu zaporojenii, care ar putea fi astfel mai uşor readuşi la masa neguţărilor. Pe de altă parte, înlăturându-l, Ardealul se putea arăta ca fiind mai puţin vârât în răzvrătirea pe care o iscase. Ba era cu putinţă ca în acest chip să se ivească şi calea de a preîntâmpina o seamă de încurcături nu numai în legăturile cu zaporojenii, ci şi în cele cu Lupu şi cu leşii, unde fostul domn mai avea un ginere cu rang destul de înalt. Şi de bună seamă chiar Înalta Poartă ar fi preţuit această întoarcere. Dar mai apoi se răzgândise, dându-şi seama că logofătul le putea fi mai folositor dacă rămânea în mâna lor. Slobozindu-l îşi făcea sieşi şi craiului o pagubă mai mare, decât câştigul ce-l putea dobândi păstrându-l. Gheorghe Ştefan nu trebuia scăpat cu nici un preţ, pentru a putea fi întrebuinţat ca unealtă în încurcatul joc al lui Rákóczi pentru dobândirea tronului leah. În răstimpul neguţărilor ce-ar mai putea avea loc, prinsul le putea fi arătat, atât lui Lupu, cât şi cazacilor, ca un

Material cu drept de autor

fel de sperietoare, cu străveziul înțeles că ori fac cum cere craiul, ori Gheorghe Ştefan va fi ajutat să redevină domn.

Pe deasupra una era să poruncească el despărțirea şi cu totul alta, ca fostul logofăt s-o hotărască de capul său!

Deşi zădărât, aflându-i dorința, Kemény îşi privi oaspetele cu o curiozitate nereținută, chiar puțin înveselit. Că acesta voia să fugă, mai înțelegea; dar nu putea pricepe în temeiul căror judecăți îşi alesese drept adăpost tocmai tabăra duşmanului său ştiut, căci dacă pentru norodul de rând simțămintele de potrivnicie ale lui Diicu față de Gheorghe Ştefan erau poate necunoscute, pentru mădularii cinului celor aleşi ele nu mai închipuiau demult o taină. Kemény socoti că logofătul trecea poate prin clipe de descumpănire, de sfâşiere sufletească, de spaimă, ceea ce-l făcea să se piardă vremelnic cu firea. Era încredințat că, lăsându-l să se întoarne în apele sale şi îmbunându-l cu vorbe de îmbărbătare, boierul moldovean putea fi ajutat să-şi schimbe simțămintele şi totodată hotărârea. De altfel nici nu gândea să-l lase din mână, drept care se grăbi să găsească o seamă de îndreptățiri, care să schimbe voia fostului domn. Îi vorbi în primul rând de primejdia pe care o închipuie Diicu pentru el şi-i lămuri că face o greşeală de neiertat pribegind în tabăra acestuia.

Zadarnice însă toate sfaturile, toate stăruințele, toate vorbele de prevenire... Logofătul se încăpățâna ca un catâr, rămânând înțepenit în hotărârea sa. Kemény se înfurie tot mai tare, ridică glasul şi aproape că-i porunci logofătului să stea locului şi să nu cuteze să plece când i se năzare şi cum i se năzare, după poftele sale de-o clipă. Văzând că nu poate să-l clintească din îndărătnica sa hotărâre, se gândi la putința de a-l duce cu sila mai departe, punându-l în obezi şi cărându-l legat peste munți. Se uită însă la însoțitorii logofătului, care stăteau cu mâna pe mânerul spadei, pregătiți să-i sară în ajutor. Fuseseră pesemne dăscăliți

Material cu drept de autor

asupra primejdiei care-i păştea şi li se spusese ce au de făcut de s-ar întâmpla ca împrejurările să devină neprielnice. Dacă aceştia făceau tărăboi, ar fi sărit toți ceilalți moldoveni ai logofătului asupra ardelenilor şi s-ar fi încins un măcel în toată legea, care tocmai lipsea după pierderile suferite cu câteva ceasuri în urmă. În mod prostesc, de ambele părți ar fi căzut numeroase jertfe. Pe deasupra Kemény nu era tocmai încredințat că, în această învălmăşeală, ai săi i-ar putea dovedi pe ceilalți, pricină îndestulătoare de a deveni prevăzător.

Dar lucrurile se puteau încurca şi mai mult. Încingându-se tărăboiul, zarva putea atrage luarea aminte a răzvrătiților de care abia de scăpaseră şi care desigur că-i pândeau din beznă, tupilați pe după copaci. Văzând că oştenii au ajuns să se bată de-a valma, s-ar fi putut simți îmboldiți să atace şi ei. Ori tocmai asta lipsea în acele clipe de cumpănă şi restriste! Ar fi fost nimiciți cu toții!

Drept care, generalul socoti mai nimerit – şi deci mai înțelept – să se prefacă, lăsând credința că se învoieşte cu osebită plăcere şi că înțelege deplin hotărârea celuilalt de a se jertfi pentru liniştea sa, încuviințând-o întru totul. Ba mai mult, se sculă în picioare şi-l strânse pe logofăt puternic la piept, ca de despărțire. Îmbrățişarea frățească, plină de iubire, dintre ei, părea izvorâtă din cea mai caldă prietenie, din cea mai curată dragoste şi fu pecetluită cu pupături zgomotos de clipocinde şi de zemoase pe ambii obraji. Logofătul voia astfel să-şi arate recunoştința şi mulțumirea pentru tot ce făcuseră fârtații săi cu atâta jertfire pentru el. Iar Kemény voia să-i dovedească celuilalt cât de mult îl doare despărțirea de un prieten neprețuit. Primul înfățişă totodată generalului şi în cuvinte nespus de fierbinți mii de mulțumiri pentru ostenitoarea trudă ce-o făcuse pentru a-l ajuta, iar cel din urmă îşi arătă părerea de rău că o soartă crudă îi îndepărtează unul de altul în chip atât de dureros,

Material cu drept de autor

dar îşi mărturisi nădejdea că se vor mai întâlni peste ani, ogoindu-şi suferința acestei sfâşietoare despreunări.

După mişcătoarea priveliște a despărțeniei, icoana căreia fusese înfățişată în primul rând pentru ochii celor din jur, îşi luară ziua bună, iar Gheorghe Ştefan se retrase între ai săi, mulțumind cerului că scăpase destul de uşor, cu o simplă îmbrățişare frățească şi ceva pupături. Oftă fericit, aşezându-se pe buturuga ce-i servea de jilț. Se aşteptase ca lucrurile să iasă mult mai rău, dar acum putea spune că s-a descurcat binişor şi-şi râse mulțumit pe sub mustață. Kemény în schimb fierbea de ciudă. După ce țăranii îi hăcuiseră floarea oastei, şi-i luaseră artileria, proviziile şi celelalte prăzi, acum, culmea, îl pierdea şi pe Gheorghe Ştefan, dar nu avea de ales…

Cum se va dovedi mai apoi, prevederea lui Gheorghe Ştefan era pe deplin îndreptățită. Prietenească găzduire în Ardeal l-ar fi pierdut. Stătea mărturie soarta lui Alexandru Costin, cel care slujise de călăuză pedestrimii ardelene. Acesta fu învinuit că, pentru a da prilej ca oştile ce le petrecea spre casă să fie nimicite, alesese cu bună ştiință scurtăturile de prin ținutul tăietorilor de sare; drept care, se văzu pus în obezi şi dus silnic dincolo de munți. Omul era însă cu totul nevinovat, căci nu avea cum să bănuiască ce se va petrece. În Ardeal avu însă norocul, dacă putem vorbi de aşa ceva în starea în care ajunsese, să fie doar zvârlit în temniță, deşi unii grofi cerură descăpățânarea sa. Aceasta era recunoştința ardelenilor şi răsplata cu care se alesese de la ei pentru sforțările făcute şi pentru că nu fugise dimpreună cu fratele său mai mic, Miron, odată cu băjenirea lui Lupu. Şi ar fi murit în temniță, dacă, după vreun an, la stăruința fratelui său, Gheorghe Ştefan, redevenit domn, nu l-ar fi cerut craiului.

Cum se crăpă de ziuă, tabăra se sparse. O ceată mai mare, în frunte cu Kemény, o luă cu râvnă pe Trotuş în

Material cu drept de autor

sus, cotind apoi spre stânga, de-a lungul şuvoaielor Oituzului. Mergeau cu toţii în tăcere, privind cu spaimă îndărăt, de teamă că răzvrătiţii le-ar putea lua urma, secerându-i cu uneltele lor grosolane. Se străduiau cu atâta râvnă la mers că, deja la prânz, ajunseseră pe creasta munţilor, unde era hotarul. Avură totuşi noroc, căci nu-i fugărise nimeni. De aici încolo putură umbla în voie, încât abia pe seară ajunseră cu bine la Breţcu, de unde plecaseră acum câteva săptămâni.

În aceeaşi vreme un pâlc mai mic, cel al logofătului, se înşirui în deplină rânduială de-a lungul şleahului şi-o porni grăbit pe Trotuş în jos, până ce întâlni în cale drumul cel mare, care ducea spre Muntenia. De aici o luă spre dreapta. Cum îi ajunse noaptea pe călători, aceştia se văzură siliţi să facă un nou popas, de astă dată pe aproape de lunca Siretului, aflată pe undeva în stânga lor. Se străduiau să nu supere pe localnici, iar Gheorghe Ştefan dăduse porunci straşnice ca să nu se facă sătenilor nici un fel de stricăciuni, căci cele petrecute în munţi băgaseră spaima în el şi nu dorea să aibă din nou de a face cu bâtele, coasele şi furcile ţărăneşti. A doua zi o porniră cu râvnă mai departe, mergând spre miazăzi şi ocolind pe la mare depărtare toate aşezămintele omeneşti, chiar şi cele mici, ca nu carecumva să stârnească pe cineva. Era poate întâiaşi dată că o oaste trecea prin ţară fără să jefuiască, fără să omoare, fără să pună foc şi fără a ruşina femeile întâlnite în cale.

Taman în dimineaţa când se spărgea tabăra de pe Trotuş, iar cele două armate se despărţiră, se nimeri să fie sâmbăta de dinaintea Duminicii Mironosiţelor. Ziua pica în 23 prier după cărindarul moldovenesc, când în biserici se slujea praznicul Sfântului Mare Mucenic Gheorghe. Era ziua numelui oropsitului logofăt, dar nici măcar el nu se gândi la asta. Avea griji mai însemnate decât să vadă de prăznuirea sa, încât abia de luă în seamă pe cei câţiva boieri care-şi

Material cu drept de autor

amintiră de înțelesul și însemnătatea deosebită a clipei și i se înfățișară spre a-l ferici cu acest prilej. De altfel, de teama cazacilor, nici în Iași și nici în alte târguri, nimănui nu-i ardea de sărbătoare. Pe deasupra, chiar și cei care-și dădură seama de ea se feriră ca s-o prăznuiască, de teamă de a nu fi socotiți părtași ai domnului pus pe fugă, deci vrăjmași ai stăpânirii abia așezate.

Logofătul grăbea pasul cât putea de mult, în nădejdea deșartă de a ajunge din urmă ultimele sotnii ale muntenilor, care însă plecaseră spre țară de mai bine de-o săptămână! Întâlnind aceste trupuri de oaste, s-ar fi pus întrucâtva la adăpost de atacurile atât de primejdioase ale țăranilor, mai ales că acum umbla zvonul că a fost alungat și că Lupu se reîntoarnă în scaun, ceea ce sporea îndrăzneala poporenilor. Dar oricât de încet ar fi mers muntenii, tot ar fi trecut de mult hotarul spre țara lor, încât nădejdea sa era de tot lipsită de temei.

Moldovenii logofătului umblară atât de repede și cu asemenea fereală, încât iscoadele lui Diicu nu le putură simți apropierea decât în clipa când treceau Milcovul, fiind la o aruncătură de băț de tabăra de la Râmna. Era după amiază târziu, în a treia duminică de după Paști, zisă Duminica Mironosițelor, când vel spătarului i se vesti pe neașteptate apropierea unei mici oștiri străine. În tabără se dădu imediat semn de primejdie, crezându-se că se îndreaptă asupră-le un pâlc de cercetași, fie cazaci de-ai lui Timuș, fie moldoveni de-ai lui Vasile Lupu. La logofăt nu se gândea nimeni, căci se știa că acesta se alăturase lui Kemény și năzuia dimpreună cu el ca să ajungă în Ardeal.

În staniștea munteană se stârni dintr-o dată mare spaimă, unii fugind încoace, alții încolo, căutându-și fie sculele de luptă, fie steagul de care erau aparținători. Câteva porunci scurte readuseră lucrurile în bună rânduială. Un pâlc de pușcași fu așezat sub buza malului de miazănoapte al

Material cu drept de autor

Râmnei, pe care urma a o folosi ca pe un şanț de luptă, cu porunca de a trage de cum se va arăta duşmanul în bătaia sânețelor lor. Se rânduiră noi străji în jur, se încălărară luptătorii din cetele de roşii aleşi, se târâră cele câteva tunuri în hotarul taberei, gătindu-le astfel încât să poată ținti spre Milcov.

După puțină vreme după ce oştenii se orânduiră la locurile de luptă poruncite, apărură în zare, de după nişte mărăcinişuri, doi călăreți cu o cârpă albă-n vârf de băț, arătându-şi astfel năzuințele paşnice. Fură lăsați să se apropie de şiragul trăgătorilor. Aici le ieşi în întâmpinare un iuzbaşă. Era vădit că erau nişte moldoveni băjenari, iar sosirea lor nu mai închipuia o noutate pentru cei din tabără, căci din pricina groazei ce se înstăpânise odată cu masul lui Timuş la Iaşi şi a jafurilor căzăceşti din împrejurimi, tot mai mulți boieri şi boiernaşi, ca să-şi scape viața, îşi căutaseră adăpost în Muntenia. Numărul acestora ajunsese atât de mare încât, din porunca marelui spătar, se rândui într-un colț al taberei un adevărat câmp de corturi ale acestor fugari.

Iuzbaşa era puțin nedumerit pentru că iscoadele vestiseră apropierea unei cete de câteva sute de luptători, iar în fața lui apărură doar doi călăreți. Aceştia cerură să fie duşi neîntârziat în fața marelui spătar, slăvita căpetenie a taberei, având a-i înfățişa ştiri de cea mai mare însemnătate. Iuzbaşa le făcu deîndată pe voie, fără a le mai pune alte întrebări.

Nu mică fu mirarea lui Diicu când auzi că cei doi vestitori erau solii lui Gheorghe Ştefan, care cerea încuviințarea de a fi îngăduit în şi el în tabără, dimpreună cu alaiul său. Spătarul aflase deja că mustăciosul său potrivnic fusese alungat din Iaşi, dar era totodată înştiințat că acesta plecase dimpreună cu ardelenii spre țara celora din urmă, socotind că numai la adăpostul pavezelor acestora se poate simți apărat. Acum – dintr-o dată – fostul domn, vechiul său

Material cu drept de autor

vrăjmaş, apărea spăşit înaintea taberei sale! Se găsea în faţa unei împrejurări de neînchipuit! Nu-i venea să-şi creadă urechilor! O vreme rămase mut din pricina veştii care-l năucise ca o lovitură de trăsnet.

- Cum, prea-voinicul Burduja vodă cel Mare la porţile mele? făcu spătarul anume ca să-i umilească pe cei doi solitori, pătruns de o răutăcioasă plăcere, de parcă ar vorbit de-a dreptul mai-marelui lor.

În prima clipă, sub imboldul ciudei pe care o simţea faţă de fugar, fu ispitit să-l spulbere, să-l nimicească pe el şi pe toţi mişeii care-i stătuseră acestuia de pavăză la Iaşi, înfruntându-l fără ruşinare. Prea îl înşelaseră şi-l batjocoriseră cu puţin în urmă, încât nu prea erau vrednici nici de milă, nici de îngăduinţă. Dar se răzgândi repede. Trebuia să se răfuiască temeinic cu potrivnicul, să-l umilească şi el, ca să-i plătească pe deplin dobânda. Dar ca s-o poate face trebuia să-l ademenească în tabără, căci numai având-l în mână putea face cu el orice, aşa cum îi era voia. Nu-i va ierta nici pe boierii care, la Iaşi, în loc să-i stea de reazăm, îl aleseră pe potrivnic. Putinţa de a se putea răzbuna fără îngrădire, pe care o întrevedea, îi dădea aripi. Dar toate aceste dorinţe erau mai uşor să fie gândite decât înfăptuite, căci moldovenii nu erau chiar atât de puţini şi de nevolnici încât să-i poată călca lesne în picioare.

Apoi îşi zise că nu trebuie să se grăbească, căci nu va fi niciodată prea târziu ca să se răzbune. Dar pentru a o putea face trebuia mai întâi să-l aibă pe logofăt sub privegherea sa. Apoi va mai vedea el... Prin urmare făgădui solilor că, din mărinimie, îi va primi în tabără pe ce-i care-i căzuseră rugător la picioare, întâmpinându-i cu toată dragostea, atât pe fostul logofăt, cât şi pe toţi însoţitorii săi. Vor fi aşezaţi în colţul unde se aflau deja orânduiţi o seamă de fugari din Moldova, deci fârtaţi de-ai lor de suferinţă.

Material cu drept de autor

Curând, în frunte cu fostul domn, care era înconjurat şi apărat de o ceată de călăreți, apăru un şirag de pedestraşi osteniți şi murdari, cu veşmintele pline de glodul şleahului pe care-l străbătuseră cu trudă. Fură lăsați să treacă Râmna pe la un vad mai lesnicios, unde coastele albiei, în multe locuri pieptişe, coborau în nişte coaste mai line. Trecerea în sine a apei nu era o greutate, fiind vorba de un pârâiaş subțirel, care nici la aşa vreme ploioasă nu se înălța din sus de genunchi. Apoi li se arătă cotlonul unde-şi puteau înălța corturile, corturi de care însă duceau lipsă, căci nu apucaseră să fugă din Iaşi decât cu foarte puține lucruri, pe care le pierduseră şi pe acestea în înfruntarea cu țăranii răzvrătiți. Drept care se aşezară resemnați pe pământul umed şi rece şi aprinseră câteva focuri, barem să se încălzească puțin la acestea.

După ce oamenii îşi găsiră locul, cu toată neplăcerea ce o încerca, logofătul hotărî să se înfățişeze vel spătarului Diicu, în cortul acestuia. Nu mică fu desfătarea gazdei de a-l ține pe fostul rival în fața perdelei de la intrare, amânându-i primirea sub cuvânt că are de înfăptuit unele treburi mai însemnate şi mai grabnice. Era o plăcere să-l vadă afară, stând smirnă, ca o slugă în fața stăpânului, şi, de oboseală, mutându-şi greutatea de pe un picior pe altul. Când socoti că l-a umilit îndestul, îi îngădui să intre. Se găseau față în față ca la Iaşi, dar starea lor era răsturnată. În cetatea de scaun, logofătul fusese cel care în răstimpul întrevederii se înfățişase sub chip de mare stăpânitor. Acum fudulul velit era gata să-i sărute mâna spre a-i dobândi ajutorul. Nicicând nu visase măcar la putința unei revederi în împrejurări atât de schimbate. Avea parte de o întorsătură pe cât de uriaşă pe atât de neaşteptată. Nu trecuseră decât câteva săptămâni de când se despărțiseră, iar beția izbânzii, încercată atunci de Gheorghe Ştefan, se risipise, boierul văzându-se sub chipul unui jalnic cerşetor. La Iaşi îl

Material cu drept de autor

pizmuise pentru norocul său, dar acum era răzbunat, putându-se juca după voie cu aprigul său vrăjmaş. Acesta fusese coborât la locul ce i se cuvenea, acela de mărunt trăgător de sfori. La Iaşi se căznise să-l prindă şi să-l cetluiască, iar acum venea singur în mâna sa! Din păcate era prea târziu şi nu mai putea trage nici un folos din răsturnarea împrejurărilor. Ce n-ar fi dat ca aceste lucruri să se fi petrecut cu vreo trei săptămâni mai devreme…

Diicu se ridică din jilțul în care şedea, ocoli masa şi ieşi în întâmpinarea oaspelui, strângându-l zdravăn în brațe, spre nedumerirea acestuia. De la un fost duşman nu se aştepta la o atât de frățească bunăvoință! Ori această revărsare de gingaşe simțiri din partea spătarului i se păru cât se poate de ciudată, trezindu-i unele bănuieli, căci îşi da seama că în ascuns i se găteşte ceva. Şi nu se înşela. În timp ce Diicu îi arăta atâtea semne de prietenie, în sinea sa, acesta se gândea cum ar putea să-l umilească mai mult, înainte de a-i veni de hac, terminând-o pentru vecie cu el. Trebuia să găsească o cale de a-i face de petrecanie fără larmă, fără a pricinui vâlvă şi fără a lăsa urme.

Plin de curtenie, Diicu îi spuse că sosirea sa în tabără taman de Duminica Mironosițelor e plină de tainice înțelesuri, mai ales că se lega şi de praznicul sfântului al cărui nume îl poartă, praznic întâmplat cu o zi în urmă. Iar duminica în care se aflau închipuia clipa în care ucenicele Domnului Dumnezeu intră în mormântul Acestuia şi găsesc locul gol. Astfel lor li se dezvăluie minunea învierii! Aşa cum Mironosițele intră în sfântul mormânt, aşa şi el, vel logofătul, intra în aceeaşi zi în tabăra munteană, spre a se împărtăşi din minunea mântuirii sale. Voit Diicu avu grijă să stăruie de mai multe ori asupra cuvântului de logofăt, cu care-l înlocuia pe cel de domn sau voievod. Voia să-i amintească celuilalt că e coborât la starea de boier de duzină şi încă unul care intră umil într-un locaş al măreției.

Material cu drept de autor

Gheorghe Ştefan ghici înțepătura, dar se făcu a nu pricepe înțelesurile jignitoare pe care celălalt le dădea spuselor sale. Mai mult îl îngrijora cugetarea legată de intrarea în mormânt a mironosițelor, întrebându-se ce înțeles anume ar trebui să-i dea. Minunatele vorbe care făceau pomenire unor istorii ale Sfintei Scripturi să fi fost cu adevărat o năprasnică amenințare? Oare intrarea în tabără să însemne intrarea sa în mormânt? Asta voia spătarul să zică?

În vreme ce se străduia să-l umilească pe fostul domn, gândurile lui Diicu cunoscură o adâncă răsturnare. Ispita de a-i face de petrecanie – deşi pustiirea fugarului se putea săvârşi pe nesimțite, fără să cadă vina pe cineva – nu i se păru în cele din urmă că l-ar îndruma spre o dezlegare tocmai fericită a impasului. În primul rând s-ar fi supărat Matei vodă, care de bună seamă că îi gătise logofătului un rost în răfuiala cu Lupu, răfuială care nu se putea încheia aici. Dacă se grăbea să-l ucidă, strica planuirile unchiului său. Dar nu acesta era răul cel mai mare. Luându-l zălog şi ținându-l sub pază straşnică, putea fi făcut țap ispăşitor pentru toate cele petrecute în ultimele săptămâni. Pentru a drege legăturile dintre Muntenia şi Înalta Poartă a fericirii, stricate din pricina logofătului, putea fi pus să plătească toate oalele sparte. În jocul negustărilor cu osmanlâii putea deveni o unealtă folositoare pentru a întoarce târguielile în folosul lui Matei vodă. Deci, îşi zise că până una-alta e mai nimerit ca să-l lase în viață, dar să-l țină sub aspră priveghere, ca pe un ostatic de preț şi să-l umilească zi de zi, până dincolo de orice margini. Iar înjosirea, îşi zise că se cuvine s-o înceapă din chiar acea clipă.

Drept care îi întinse mâna cu pielea fină şi cu degetele încărcate de inele prețioase. Gheorghe Ştefan înțelese că i se cere să sărute ca un supus mâna celuilalt şi ceva se răzvrăti în el, încât şovăi câteva clipe. Diicu se temu că, în chip caraghios, va rămâne cu brațul întins, potrivnicul

Material cu drept de autor

nevoind, în chip sfidător, să înghită fără crâcnire cazna de a se înjosi în față-i, caznă la care voia să-l nevoiască. Lucrurile ar fi devenit destul de stânjenitoare. Dar totul nu ținu decât o clipă. Dându-şi seama că are nevoie de oastea lui Diicu, oaspetele socoti mai prevăzător să înghită în sec şi să primească sfidarea. Drept care se plecă puțin de spate şi îşi lipi supus buzele de mâna întinsă, spre uşurarea lui Diicu, scăpat de teama ce-l încercase o clipă. Dar Gheorghe Ştefan era hotărât să nu uite batjocura şi să-şi ia revanşa de îndată ce sorții, schimbându-se, i-o vor îngădui.

În zilele următoare iscoadele vestiră o nouă răsturnare a stărilor din Moldova. Înştiințat în ajun de foarte tânărul său ginere că l-a alungat din țară pe logofătul ce-şi îngăduise a se încorona, Vasile vodă Lupu trecuse Nistrul şi se îndrepta spre cetatea de scaun. Ciudat era că o făcea alene, fără nici o grabă, de parcă nu i-ar fi păsat de calea care i se deschidea. Împrejurările se vădeau tot mai spinoase şi mai neprielnice pentru Matei vodă şi pentru craiul Rákóczi.

Vestea îi abătu lui Diicu gândurile spre lucruri care i se păreau de mai mare însemnătate decât răfuiala cu fostul logofăt. Simțul prevederii îi porunci să scrie deîndată lui Matei vodă o carte, în care să-i vestească nu numai reînturnarea lui Lupu, care se îndrepta în tihnă spre Iaşi, ci să-i istorisească şi chipul cum poposise Gheorghe Ştefan în tabăra sa. În legătură cu acesta din urmă, avu grijă să învedereze că şederea logofătului în Muntenia putea atrage urgia războiului asupra țării. Drept care ceru deslușiri care să lămurească ce are de făcut cu domnul fugar: să-l primească în tabără cu toată cinstea, să-l alunge sau să-l pună în obezi şi să-l trimită cetluit la Târgovişte?

Matei vodă îi răspunse fără întârziere şi-i ceru ca să-l păstreze până una-alta în tabăra sa, dar să nu-l scape o clipă din ochi. Trebuia ocrotit ca un odor prețios, dar, pe cât

Material cu drept de autor

cu putință, trebuia să nu i se dea de înțeles că, la drept vorbind, nu este decât un ostatic ajuns la mâna lor.

În vreme ce vel spătarul Diicu se frământa în volburile unui joc al fățăriilor, la Iaşi se puteau vedea privelişti care nu vor putea fi uitate vreodată de oamenii acelor timpuri.

După ce trecuse cu mare pripeală peste Moldova de dincolo de Prut, neîngăduind din cauza grabei risipirea vreunor cete pentru jaf, odată ajuns la Iaşi, Timuş dădu deplină slobozenie oştenilor săi zaporojeni să treacă la prădăciuni, la ucideri, la siluri, într-un cuvânt le îngădui să făptuiască toate relele care le-ar fi trecut prin cap, care obişnuit sfârşeau peste tot cu pustiirea şi nimicirea ținuturilor prin care treceau. Ordia sa urma să se poarte ca într-o țară străină şi neprietenă, în care trebuiau osândiți cârmuitorii prin jertfirea necruțătoare, nemeritată de altfel, a lăcuitorilor de rând, cu nimic vinovați de certurile pentru putere ale mai-marilor lor. Oştenii nu numai că primiseră învoire de la Timuş să prăduiască în voie, ci fură chiar îndemnați la acesta. Le fu poruncit să se dedea la cel mai crunt jaf care putea fi închipuit. Nu avea de gând să pedepsească sau să mustre pe nici măcar unul dintre ei pentru prădăciunile şi omorurile ce le-ar fi făcut, ceea ce îi îndemnă pe năvălitori să săvârşească cele mai crude şi mai josnice lucruri.

Ca îndreptățire, Timuş spunea că se răzbuna şi-l pedepsea, chipurile, pe Gheorghe Ştefan, fugit în Muntenia cu ai săi, dar o făcea jefuind şi nimicind întinderi întregi ale țării socrului său, lăsând acestuia nişte meleaguri pustiite. La urma-urmei nu Gheorghe Ştefan, ci în primul rând Vasile vodă Lupu avea de suferit în acea clipă de pe urma acestor prădăciuni, căci prăpădul pricinuit nu-i mai îngăduiau celuia din urmă să adune pe mai departe birurile şi alte dajdii de la cei care fuseseră despuiați de toate, fără pic de milă, încât

Material cu drept de autor

rămăseseră fără nimic. Ce li s-ar mai fi putut lua acestora? Cel mult sufletul!! Când auzi de cele petrecute în urma „izbăvitorilor" cazaci, Lupu fu de-a dreptul îngrozit la gândul de a cârmui asupra unei țări pustiite şi părăginite.

După porunca primită, zaporojenii jefuiră în Iaşi casă cu casă, luând tot ce li se părea cât de cât prețios sau ceea ce putea fi mâncat. Mai apoi puneau şi foc, lăsând în urmă numai ziduri înnegrite şi pe jumătate dărâmate. Deşi se lăudau că sunt buni dreptcredincioşi pravoslavnici, nu se sfiiră să pângărească bisericile, smulgând chiar aurul şi argintul de pe icoane, spre a-l topi şi al putea înfunda astfel mai uşor prin buzunare. Mai mult decât bisericile îi atraseră mânăstirile, căci aici se ascunseseră târgoveții, mai ales cei cu ceva stare, luând cu ei şi calabalâcul, cu tot ce aveau mai osebit prin case. Pe deasupra aici se puteau găsi mulțime de femei tinere, măritate sau fecioare. Tocmai de aceea erau o aprigă ispită pentru oştile „mântuitoare", care-şi trâmbițau cu fală sârguința de a aduce slobozenia şi a reaşeza în drepturile lor legile, rânduiala şi binele țării.

Nici o mănăstire, în afară de una singură, nu scăpă nejefuită. Acolo unde călugării şi târgoveții îndrăzneau să li se împotrivească, zăvorând porțile şi ținând piept năvălitorilor, aceştia aruncară făclii aprinse peste ziduri, spre a da foc celor dinăuntru, silindu-i să se dea bătuți şi să desferece canaturile. Dar în sfintele locaşuri, fie că se supuseră de bună voie, fie că fură cucerite, zaporojenii nu se mulțumiră numai cu un jaf crâncen. În fața atâtor fete neîncepute şi femei tinere, de curând măritate, năvălitorii fură cuprinşi de cele mai sălbatice şi năvalnice pofte trupeşti. Simțindu-se amenințate, femeile îşi căutară adăpost în bisericile sfintelor aşezăminte, nădăjduind că în fața catapetesmelor, pline de icoane făcătoare de minuni, îşi vor putea găsi izbăvirea. Cazacii nu iertară însă nimic. Năvăliră peste fetele şi femeile înspăimântate, care se tupilară printre

Material cu drept de autor

sipetele şi sacii stivuiți acolo şi, smulgându-le din ascunzişuri, le târâră în fața iconostaselor sau chiar în altare, aici fiind mai mult loc, pentru a se desfăta cu ele. Siluirile se prelungeau ceasuri întregi sub cupolele sfintelor locaşuri, oştenii aşezați şir cu spadele în mână, aşteptând răbdători şi întărâtați să le vină rândul, uneori chiar şi a doua oară. Cele care nu voiau să se lase subjugate cu umilă supuşenie sau cele care nu puteau sau nu se pricepeau să dea deplină desfătare bărbaților nesătui erau ridicate în sulițe, precum vânatul în frigare. Lăncile de care atârnau jertfele nevinovate, fură înfipte între icoanele catapetesmei, în lemnul moale de tei sau în stivele de calabalâc care se ridicau în jur. Acestea, alcătuite fiind din saci şi sipete puse grijnic unele peste altele, se aflaseră la început în bună rânduială; dar după trecerea jefuitorilor ajunseră a fi toate aruncate claie peste grămadă, după ce fuseseră dijmuite fără cruțare. Femeile nesupuse fură lăsate să se zbată agățate în lănci, până ce, canonite astfel, îşi dădeau ultima suflare, iar în bălțile de sânge scurs dedesubtul lor, care stătea să se năclăiască, erau trântite cu poftă alte femei şi batjocorite fără milă. Nu avea vreo însemnătate că se bălăceau cu toții în cheaguri de sânge; ba dimpotrivă, acest lucru părea să ațâțe şi mai mult poftele bărbaților dezlănțuiți. Plăcerea era şi mai mare dacă siluirea nevestelor putea fi făptuită în fața soților care nu aveau puterea de a se împotrivi, iar a fecioarelor în fața părinților îndurerați, care nu cutezau nici să plângă.

Nimeni nu mai îndrăznea să iasă pe uliță, căci oricine ar fi făcut-o, era amenințat nu numai să fie dezbrăcat, ci chiar înjunghiat, dacă zurbagiilor nu le părea destul de spăşit sau nu era tocmai pe gustul lor. Leşurile zăceau pe la toate răscrucile, căci pare-se că oştenilor le făcea o deosebită plăcere să zărească priveliştea sângelui şi a oamenilor ce se zbăteau în chinurile morții. Fu o

Material cu drept de autor

săptămână din cele mai îngrozitoare, pe care moldovenii scăpați cu viață o vor numi, nu fără dreptate, „săptămâna sângeroasă".

Nici pârjolurile nu lipsiră. Nu fusese noapte a acelei păcătoase săptămâni în care târgul să nu fie luminat de pălălăile caselor aprinse, care ardeau trosnind, ca nişte adevărate ruguri. Iar zaporojenii „izbăvitori" râdeau învoioşați, privind flăcările ce se ridicau zeci de coți spre cer, mistuind adesea, odată cu lemnăria, şi pe cei înăuntru locuitori, care scoteau urlete disperate de ajutor. Nici conacele boiereşti nu fură iertate, nici măcar ale acelora aflați la Camenița, ca slugi credincioase ale domnului fugar.

În legătură cu boierii care rămăseseră la Iaşi după fuga lui Lupu, fură cu toții socotiți nişte vânzători care au căzut la învoială cu noua domnie şi prin urmare nici nu putea fi vorba de vreo iertare, chiar dacă încercau să se întoarcă smeriți la credința către vechiul domn. Dacă făceau greşeala de a se arăta în fața lui Timuş sau a polcovnicilor săi, erau amarnic batjocoriți, înainte de a fi ucişi fără milă, ca fiind laşi şi hicleni.

Văzând că nu e rost să se înțeleagă în vreun fel cu zaporojenii, numeroşi boieri încercară să se închine lui Ştefăniță paharnicul, nepotul lui Lupu, trimis în solie la cazaci pentru ajutor şi venit în țară cu aceştia. Asaltul asupra cestuia era un semn al târziei lor reîntoarceri la principele legiuit, lucru care, nădăjduiau ei, îi va mântui. Dar grosul lor nu fu de fel iertat, ba mulți nici nu apucară să ajungă până la Ştefăniță. Acesta de altfel nu putuse împiedica nici măcar măcelărirea acelora la care ținea. Picaseră jertfă chiar şi aceia pentru care pusese o vorbă, încercând să-i scape, pilda cea mai grăitoare fiind aceea a vtori armaşului Ioan Tăutu.

Fiul hatmanului cazacilor, slujindu-se de împrejurarea că socrul său lipsea, trăsese la Curte şi se găzduise în palatul cel mare al domnului. Paharnicul, ca

Material cu drept de autor

împuternicit îndrituit al lui Lupu, veni şi el la Curte şi ceru să fie primit în unele odăi ale palatului cel mare. Dar, la porunca lui Timuş, care-i arăta un despreț nemărginit, fu îmbrâncit pe scări, de se rostogoli în ogradă, în hazul oştenilor oaspeți. Paharnicul înghiți umilința şi voi să se aşeze mai întâi în hogeagul străjilor de peste săptămână ale palatului, care era aridicat în ograda de afară a Curții. Dar aici odăile erau mici, şi, pentru a trece dintr-una în alta, trebuia să ieşi în pridvor, aflându-te toată vremea sub ochii curioşilor. Drept care se răzgândi şi alese palatul cel mic, zis şi al doamnei sau al haremului. Hotărârea stârni hazul zaporojenilor, care nu se sfiiau să spună în gura mare despre Stefăniță şi ai săi că „muierile la muieri trag! Încercaseră ei să se ascundă purtând nădragi, dar până la urmă s-au dat de gol; erau fără nici o îndoială muieri în ițari!"

Într-una din cele dintâi zile ale acelei „săptămâni sângeroase", se înfățişă la Curtea Domnească, cu gând de a ajunge la paharnicul Ştefăniță, o deputăție condusă de armaşul Tăutu. Micul pâlc intră în ogradă pe Poarta Dragonilor, aceasta fiind mai adăpostită şi mai apropiată de palatul cel mic, unde se ştia că locuia cel căutat. Boierii răspundeau la drept vorbind poftirii paharnicului de a veni la Curte, spre a se alătura din nou vechiului domn, căci tânărul îşi dădea seama că Lupu, unchiul său, nu va putea gospodări Moldova fără moldoveni şi cu deosebire fără boierii țării.

Deşi depărtarea dintre poartă şi scările foişorului de la intrarea „haremului" era destul de mică, boierii fură siliți să treacă pe lângă nişte cete de cazaci care se dregeau cu nişte țuică de prune, pe care o jefuiseră din beciului unui cârciumar de pe Ulița Sfânta Vineri. Aceştia începură să cârtească împotriva celor intrați în ogradă într-o limbă ce era necunoscută românilor. „Uită-te la ei cum ne privesc!" urlară bețivii. Apoi, vorbind numai de armaş, adăugiră: „Strâmbă din nas pârlitul, că nu i-o fi plăcând mirosul

Material cu drept de autor

nostru, căci, de, domnia sa e grozav de mândru că are caftan de catifele olandeze, blănit pe la tivuri cu piei de vulpe şi închis cu bumbi preţioşi! Iar noi îi puţim a ţărănoi!"

Veşmintele lui Tăutu erau într-adevăr preţioase, căci, prin fala orânduită la Curte de Lupu, îi obişnuise pe boieri cu o înfăţişare cât mai strălucită. Ori, armaşul, venind la palat, chiar dacă nu-l avea în faţă pe domn, ci numai pe nepotul acestuia, care însă trebuia să-l întrupeze, socoti nevrednic să se înfăţişeze în straie de rând, ci alese ce avea mai bun în casă. Cazacii beţi se socoteau însă sfruntaţi, drept care îşi urmară cârtelile lărmuitoare:

„Uite-l cum trece!! Se face că nici nu ne vede şi nici că ne aude, că, de, în fudulia sa n-o să se coboare să ne răspundă!!"

„Târâtură, vii să lingi unde mai 'nainte ai muşcat?!" urlă un altul. „Şarpe veninos, vii să muşti din nou pe la spate?! Te dai când cu unii, când cu alţii, numai ţie să-ţi fie bine?! Iar pentru asta noi trebuie să ne dăm sângele!?"

Boierii nu înţelegeau ocările ce li se aruncau şi grăbiră pasul spre foişorul palatului mic, căci simţiseră că străinii le erau duşmănoşi. Nu prea ştiau de ce, dar că erau ameninţaţi era limpede. Văzându-i că grăbesc pasul fără să răspundă – nici o clipă nu se gândiră că ceilalţi nu aveau cum să le priceapă graiul –, se repeziră asupra lor. Cum armaşul era în fruntea cetei, ieşind astfel mai la vedere, săriră cu osebire asupra acestuia şi prinseră a-l lovi, a-l îmbrânci şi a-i sfâşia hainele. Ceilalţi boieri, de bună seamă că se speriară şi începură să ţipe după ajutor, stârnind o hărmălaie fără seamăn, care se auzi şi din palat. Nedumerit, Ştefăniţă ieşi în foişor să vadă ce se petrece în ogradă. Boierii micii cete îl rugară cu disperare ca să-i scape, năzuind către scara palatului. Câţiva chiar izbutiră să ţâşnească în susul treptelor, urcând repede spre paharnic şi trecând în spatele acestuia. Ştefăniţă îi îndemnă pe cei opriţi

Material cu drept de autor

la adăpostul său să intre repede în palat, că poate, dacă nu-i vor mai zări, cazacii se vor linişti.

Între timp, în ceardacul palatului mare de alături, apăru şi Timuş, care se veseli din plin de ceea ce vedea. El înțelese mai bine lucrurile, căci cunoştea limba beţivilor, iar ocările acestora nu erau o taină pentru el, căci obişnuit le folosea şi el, chiar cu destul de multă dărnicie, iar pe deasupra cunoştea prea bine năravurile şi pornirile fârtaților săi.

Armaşul Tăutu, văzându-se ajuns jertfă nevinovată a unor cazne pe cât de nedrepte, pe atât de groaznice, deşi venise cu cele mai paşnice gânduri, îşi desfăcu caftanul, care şi aşa era numai fâşii şi puse mâna pe mânerul spadei cu care era încins pe dedesubt. Era gata s-o scoată ca să se apere de bătăuşi. Mişcarea pe care o făcu îi zădărî însă şi mai rău pe aceştia.

„Uite-l mă, mai cutează să se şi dea la noi! Apăi hai să-i tragem o învățătură de minte pe care să n-o uite prea curând! Să-i mai tăiem din fudulie!"

Şi într-o clipă săriră grămadă cu jungherele şi spadele scoase la armaş. Timuş nici nu se gândea să se amestece întru potolirea alor săi, veselindu-se nu numai de ciomăgeala din ogradă, ci şi de spaima ce se zugrăvea pe fața paharnicului şi a celora din juru-i. De la Cihirin acesta îi fusese nesuferit, căci îi amintea de nunta sa de anul trecut, petrecută tot în acest loc, când îşi dăduse seama că toată tagma moldovenimii alese îl socotise un fel de sălbatec de tot necioplit şi-l privise de sus, cu un fel de milă îngăduitoare, cât se poate de jignitoare. De aceea îi plăcea să-i vadă murind de spaimă pe cei care cutezaseră a-l disprețui odinioară.

Polcovnicul Bohun, aflat lângă Timuş, încercă să oprească el gâlceava, înțelegând cât de dăunătoare poate fi dezbinarea dintre ai săi şi oamenii locului. Nu puteau ridica

Material cu drept de autor

împotrivă-le întreaga Moldovă! Însă fiul hatmanului îl opri cu mişcare scurtă a braţului. Şi polcovnicul îi era cu totul nesuferit, căci tatăl său, ştiindu-şi feciorul nestăpânit şi bătăios, îi ceruse oşteanului să-l mai potolească pe băiat la nevoie, preîntâmpinând făptuirea unor nesăbuinţe care nu mai pot fi îndreptate. De altfel, din porunca hatmanului cazacilor, Ivan Bohun de la Vinița trebuia să-şi împartă îndatorirea de a priveghea asupra tinerei lor căpetenii cu un alt polcovnic mai vârstnic, şi el om de încredere al lui Bogdan. Era vorba de un anume Timofei Nosaci de la Priluchi. Lor li se adăuga apoi marele diac al cancelariei lui Hmelnițki şi Lavrin Capusta, grămăticul de taină al aceluiaşi. Dacă cei din urmă, ca să scape de supărări, îl cam lăsau în pace pe feciorul hatmanului, Bohun nu se putea ține ca să nu-i vorbească acestuia despre cumpătare, să-i înfăţişeze pilde de cum trebuie să se arate un bun cârmuitor sau să-i dea învăţăminte de bună purtare! Şi didahiile acestea sâcâitoare porneau de fiecare dată de la tot ceea ce făptuia tânăra căpetenie, iar acesta făcea o mulțime de lucruri nepotrivite, ca spre pildă măcelul fără rost, ce-l dezlănțuise împotriva ieşenilor. Dar Timuş nu suferea să se simtă sub papucul cuiva, mai ales a unor slugi ale casei sale, care-şi luau prea în serios menirea lor de epitropi, care le fusese încredințată de părintele său. Ori el, la cei vreo douăzeci de ani ce-i avea, nu se mai socotea un copil care să fie vârât sub poala cuiva sau să fie luat de urechi de fiecare dată când hotăra de capul său câte ceva. Iar sfaturile bătrânului, care se voiau grozav de înțelepte, prin stăruința lor, îl scoteau peste măsură din sărite, încât aproape că-l ura pe polcovnic şi nu ştia cum să facă încât să-l țină cât mai departe. I-ar fi făcut demult de petrecanie, dacă acesta nu s-ar fi bucurat de ocrotirea osebită a părintelui său.

Sub ochii paharnicului Ştefăniță, Tăutu fu ucis, iar trupul, sfârtecat fără cruțare. Cu tot semnul moale de

Material cu drept de autor

neîngăduință al lui Bohun, a cărui voce se pierdu în larma de obşte, ciomăgirea răposatului nu se întrerupse, deşi pe jos nu mai zăceau decât ciozvârte respingătoare din ființa nenorocitului. Încercă să se bage şi nepotul domnului întru stâmpărarea celor din ogradă. Furioşi, cazacii nu încetară să-l lovească cu picioarele şi chiar cu armele pe cel întins pe jos, deşi lupta cu un mort nu mai avea nici o noimă. Nemaigăsind pe dată alt potrivnic, oştenii se porniră contra paharnicului lui Lupu.

„Pentru nişte târfe, ce-şi merită oricum soarta, să fim mustrați noi?! Şi încă de cine?! De muierile în nădragi ai puhavului voievod, care, de frică, au făcut deja în ițarii lor!?"

Stârnit de încercarea lui Ştefăniță de a potoli înfierbântarea, Timuş, aflat în pridvorul palatului cel mare al domnului, strigă cât îl țineau puterile spre foişorul celuilalt palat, unde se găsea nepotul lui Lupu:

- Bine c-ai ieşit să ne ții didahii dojenitoare! Asta s-o faci când vei slobozi tu Moldova! Acum noi am mântuit-o, deci e a noastră!!!

Iar în ogradă oştenii nu încetară să urle:

- Ticălosul ăsta şi-a meritat soarta, că era talger cu două fețe, vânzător din naştere!

- Uită-te la nenorocit, că de frică, înainte de a-şi da duhul, a făcut pe el, zicea altul, călcând peste hălcile de carne sângerândă, rămase de pe urma mortului.

Apoi începură a râde de Ştefăniță:

- După cât se vede şi tu ai pantalonii plini!

- Ce, mă, te-a trimis nevastă-ta să ne mai chemi odată la ea, să se bucure şi ea, sărmana, de câştigul unor bărbați adevărați?

Cei din foişor, cum nu înțelegeau vorbele oştenilor care erau rostite într-o limbă străină şi nevoind să-i mai stârnească, tăcură înmărmuriți. Mutenia boierilor nu-i linişti

Material cu drept de autor

însă pe cei din ogradă, care îşi închipuiră că stăpânita lor cumpătare ar fi un semn de laşitate ori poate de sfruntare. Drept care, cu bărbătoşenie de oameni beți, nu încetară să urle de jos:

- Uite-i cum tremură de frică! Ăştia îs cârpe, nu bărbați!

Iar câțiva începură a scuipa, plini de despreț, pe cei care se nimeriră a se afla pe treptele de mai de jos ale scării. Oştenii erau pe cale de a urca în foişor, spre a-l pedepsi, asemenea armaşului, şi pe Ştefăniță, pentru vina de a fi ținut partea celui ucis. Bohun, care văzând că lucrurile o să-i scape din mână, iar din ceardac, în această larmă nemăsurată, nu-şi poate face auzită vocea, fără a ține seamă de neîngăduința lui Timuş, coborî repede treptele în ogradă şi o luă la fugă spre scările palatului mic. Tăie calea cazacilor, împiedicându-i să urce la paharnic, pe care ar fi fost în stare să-l sfâşie. Oprindu-se în fața oştenilor, aceştia se dădură înapoi fâstâciți, căci ştiau cu cine aveau de a face.

Timuş nu răbda să i se împotrivească cineva şi să-i nesocotească poruncile, ca urmare privi înciudat la polcovnic. Acesta din nou se purta precum ar face-o cu un copil nevârstnic, neluându-i în seamă semnul-poruncă de a nu se băga, făcut mai devreme. Cu amestecul său potolitor, bătrânul polcovnic nu numai că îi strica petrecerea, nu numai că împiedica uciderea celuia pe care nu-l suferea de ceva vreme, dar îi ştirbea şi renumele în fața oştirii. Erau lucruri care nu puteau fi trecute cu vederea şi hotărî să găsească, cât de curând, un mijloc de a-şi lua revanşa asupra moşneagului. El nu putea nici uita şi nici ierta sâcâielile acestui polcovnic, care-şi îngăduia să-l țină sub papucul său ca pe un zgâmboi.

Vestea celor petrecute la Curtea Domnească făcu fulgerător ocolul târgului. Simțindu-se primejduiți, tot mai mulți boieri şi boiernaşi, rămaşi până atunci în Iaşi, în loc să

Material cu drept de autor

vină să se închine lui Ştefăniță, ca semn al reîntoarcerii sub ascultarea lui Lupu, fugiră din târg. Iar grosul lor nu se mulțumi să se ascundă prin codrii, ci-şi căută adăpost şi ocrotire în tabăra lui Diicu, îngroşând rândurile oştii acestuia. După venirea lui Gheorghe Ştefan, fugarii se grăbiră să i se înfăţişeze şi-i depuseră din nou jurământ de credință.

De altfel în zilele următoare uciderii lui Tăutu, numărul celor plecați în băjenie spori în asemenea măsură, încât stârni îngrijorarea şi nemulțumirea paharnicului Ştefăniță. Nu numai că la întoarcere Vasile Lupu nu va avea cu cine să-şi reînfiripe Curtea, dar pe deasupra cei plecați se alăturaseră în chip nedorit potrivnicului ajuns la Râmna, ale cărui puteri le întăreau.

Gheorghe Ştefan nu putu fi decât fericit de această năvală, la care, la drept vorbind, nici nu se aşteptase. Fandosindu-se, va mărturisi celor plecați să-l asculte: „Se vede cât de colo cât de mult mă iubeşte şi mă doreşte țara, aşteptând ca să vin înapoi!" Diicu, aflând spusa, se făcu negru de ciudă, căci nădăjduise că moldovenii veneau în tabără pentru el şi nu pentru logofăt.

Dar Gheorghe Ştefan nu era singurul care se bucura de neaşteptata întorsătură. La fel de încântat se arăta şi Vasile din Corcova, care, la Iaşi, cu câteva săptămâni în urmă, se chinuise, fără a izbândi, să ademenească o seamă de boieri de partea lui Diicu. Aceştia însă nu se învoiră cu el, zicând că ei se află „în slujba țării, nu a unui domn", că slujesc „obştii şi nu unui stăpân". Cel mai rău îl supărase diacul de jitniță Pavel Contăş, care-i respinsese plin de scârbă încercările, arătând că socoate mai cinstit să nu se întineze, coborându-se la josnicele uneltiri, cărora le căzuse jertfă o țară întreagă, altfel bună şi nevinovată. El nu voia să fie prins în asemenea amestecături mârşave. Ca om cinstit ce se afla, găsea mai drept ca să stea de-o parte. Vasile îi

Material cu drept de autor

deslușise că în nici un timp şi nici unde nimeni nu poate rămâne neamestecat în ale vieții. Pentru a scăpa din impas trebuie să te înhami ori de-o parte ori de cealaltă. Cercând a sta cumva la mijloc, nepărtinitor şi neamestecat, va ajunge să fie luat în furci din amândouă laturile. Împăunându-se cu o vrednicie care-l zădărî peste măsură pe Vasile, diacul, în chip cu totul neprevenitor, îi spuse că nici nu vrea să audă de ruga sa, arătându-şi tot desprețul pentru ticăloasele panglicării, cu care cei pe care-i slujea nenoroceau lumea. Munteanul, atins în simțiri şi umilit, înghițise în sec la auzul vorbelor usturătoare ale diacului şi-l părăsise bombănind.

Acum Vasile din Corcova avu plăcerea să-l descopere pe diac printre băjenari. Nu se putu împiedica să nu-l oprească şi, râzându-i biruitor în nas, să-i dovedească cât de amarnic greşise.

- După ce te-ai sclifosit atâta cu vrednicia şi cu nepărtinirea ta, ai ajuns în cele din urmă la vorba mea. Aşa că las-o mai moale cu înălțimea sufletească a celora ce stau nepătați de-o parte! În zilele noastre nimeni nu poate să rămână neamestecat în vâltorile vieții. Vrei sau nu, trebuie să te lipeşti de cineva! Nu era mai înțelept ca încă de la Iaşi să fi urmat poftirea ce-ți făceam? Poți fi sigur că erai mai câştigat decât acum. La ce ți-a folosit să stai cu vrednicie de-o parte? Vrednicia asta nu poate decât să-ți aducă pagubă. Viața ne cere altceva. Până la urmă tot a trebuit să intri în joc. Da-ar Dumnezeu ca de astă dată să-ți alegi cu mai multă înțelepciune stăpânul!

Pavel Contăş, uitându-se la el tare de sus, îi întoarse spatele fără să-i răspundă. Înciudat, Vasile din Corcova hotărî să se răzbune pe măruntul boiernaş, căci i se păruse că de astă dată întrecuse măsura cu chipul sfidător în care-l privise, arătându-i o milă disprețuitoare. Drept care începu a zvoni că ar fi iscoadă a lui Lupu, venit doar ca să-i

Material cu drept de autor

cerceteze spre a-i vinde. Şi o făcu cu atâta îndemnare încât spusele sale fură luate de bune şi omul se pomeni întemniţat.

Vasile din Corcova, mulţumit, îi râse din nou în nas:

- Din capul locului ţi-am zis că nu vei putea sta de-o parte! Asemenea lucru e păgubos! Până la urmă vei fi silit să te alături unuia sau altuia, căci în trebile unei ţări nu poţi fi de capul tău, făcând-o pe sufletul cinstit care se aşează cu mult deasupra semenilor! Ţi-am prorocit dintru început că nici tu nu vei face altminteri. Sper că recunoşti că am avut dreptate! Dar mi-e teamă că e prea târziu pentru tine. Mi-e teamă că nu vei mai putea îndrepta lucrurile în vreun fel. Cercând a trece în ochii lumii drept un stei al celei mai înalte vrednicii, aşezat în calea vitregiilor vieţii, nu poţi sfârşi decât rău. Cei care nu slujesc pe nici unul din cei puternici vor fi socotiţi duşmani de către toţi aceştia şi, căzuţi în restrişte, nu vor găsi apărare şi cruţare din nici o parte. Aşa e clădită lumea; trebuie totdeauna să te alături cuiva, să slujeşti pe cineva! Poate că, în sfârşit, vei pricepe acest lucru.

Gheorghe Ştefan, e drept că se jurase că nici nu mai vrea să audă de neamul Ciogoleştilor, care l-a trădat, făcându-i mare pagubă. Nu îngăduia nici măcar ca să li se rostească numele în faţa sa! Totuşi, aflând despre întemniţarea diacului, deşi acesta era ginerele unuia dintre fraţii vânzători, socoti de datoria sa să-i sară în ajutor ca un adevărat oblăduitor al celora fugiţi de spaima cazacilor. Boierii moldoveni ajunşi în tabăra de Râmna se cuvenea să-l simtă ca pe un izbăvitor, oricând gătit să se jertfească pentru binele lor. Şi ca rod al unei astfel de purtări, aceştia să vadă uriaşa deosebire dintre el – cel mărinimos şi înţelegător cu norodul – şi vechiul domn, Vasile Lupu, cel înhăitat cu sălbaticii cazaci, silnici şi ucigaşi. La stăruitoarea sa

Material cu drept de autor

rugăminte, Diicu îl slobozi pe diac şi-l iertă şi de spânzurătoare.

La drept vorbind, un singur loc din tot Iaşul fusese ferit de jaf şi pustiire şi anume mânăstirea Sfântul Sava, pentru că acolo îşi găsise găzduire patriarhul Macarie al Antiohiei, de trecerea căruia Timuş aflase încă înainte de a călca Moldova. A-l ucide şi pe acesta, dimpreună cu oamenii săi, nu dădea bine în nici un colţ al lumii pravoslavnice, ci dimpotrivă.

De aceea socoti că trebuie să dea un semn de mare credinţă, care să aibă răsunet în tot răsăritul. Pentru aceasta, dar şi pentru că era doritor să-şi dovedească măreţia prin privelişti care să minuneze lumea, deîndată după intrarea în Iaşi se îndreptă spre mânăstirea de găzduire a patriarhului. Acesta se mai afla în turnul din care urmărise desfăşurarea luptelor de din sus de Iaşi, cât şi fuga ardelenilor şi a logofătului. Văzu cu spaimă că lungile şiruri de zaporojeni veneau de-a dreptul asupra locaşului unde-şi avea sălaşul. Speriat porni în întâmpinarea năvălitorilor, nădăjduind că prin renumele său de chiriarh oaspete va izbuti să-i îmblânzească. Cu un întreg alai ieşi în faţa porţilor mânăstirii, care se închiseră în urma lui.

Tânărul Timuş, care călărea falnic în fruntea oştenilor săi, ajuns înaintea patriarhului, dădu câteva porunci scurte şi descălecă. Păşi apoi până în faţa înaltului ierarh. Aici hotărî să făptuiască un lucru de o măreţie de neuitat, căreia să-i meargă vestea până în lumea îndepărtatului Levant. Drept care rosti cu voce răsunătoare şi plin de aleasă simţire, în auzul întregii adunări, căreia la urma-urmei îi era menită priveala, câteva vorbe care trebuiau să zguduie cugetul celor aflaţi de faţă, zugrăvind totodată evlavia sa pravoslavnică, care-l însufleţea până în rărunchii sufletului său gingaş. Ca să-şi aleagă cuvintele trudise din greu, cu un uriaş sârg cărturăresc, de care nici el

Material cu drept de autor

nu s-ar fi crezut în stare, ştiut fiind că nici cu darul vorbirii nu era înzestrat, şi nici de prea multă învăţătură nu se bucurase, iar de cunoaşterea unei limbi străine nici vorbă nu putea fi.

- Eu nu am venit numai ca să recuceresc scaunul socrului meu, ci am venit şi întru mântuirea marii noastre biserici mume, slobozind-o din mâna răilor ei vrăjmaşi! Deci mă aflu în faţa dumneavoastră ca să vă izbăvesc!! răcni el în ucraineana de acasă, spre nedumerirea luminaţilor vlădici care nu pricepeau o iotă din toate, dar încuviinţau totul cu spăşită minunare.

Apoi, ca încununare a însăilărilor sale, căzu în genunchi şi bătu metanie în faţa arhiereului. La acest semn, întreaga ordie, câtă se putea zări în lungul uliţei, căzu în genunchi, plină de pioşenie şi toţi oştenii plecară capul cu toată smerenia de care erau în stare şi-şi împreunară mâinile a rugăciune. Timuş ceru sfânta binecuvântare pentru sine şi pentru a-i săi. Cuvintele tânărului fură pe dată şoptite de un tâlmaci patriarhului Macarie. Acesta nu aşteptă să fie rugat de două ori, ci împlini neîntârziat voia celui ce i se plecase la picioare, pătruns de atât de adâncă evlavie. Ridică braţele asupra celor îngenunchiaţi şi bolborosi pe nerăsuflate, după canon, în greceşte, limbă necunoscută de altfel celor din faţa sa, cuvintele îndătinate ale blagosloveniei şi cu un oftat de uşurare se trase grăbit în sfântul locaş, ale cărei porţi se crăpară pentru o clipă, dar numai atât cât să poată trece un om printre canaturile lor. Apoi, trosnind, se zăvorâră la loc.

Ştiind ce avea de gând să facă în cetatea de scaun, spre a ocroti alaiul însoţitorilor patriarhului, porunci unui sotnic să-şi aşeze oamenii în jurul mânăstirii şi s-o apere de jaf şi alte rele, chezăşuind cu capul, dacă li se va clinti fie şi numai un fir de păr celor dinlăuntru. Dacă cineva nu da ascultare acestei aprige porunci şi cerca a se apropia de ziduri, trebuia sfârtecat fără cruţare, fie el moldovean sau

Material cu drept de autor

cazac. Rangul nu avea nici o însemnătate. Pentru ca mulțimea celorlalți zaporojeni să poată recunoaşte sotnia aceasta osebită, porunci să fie înzestrată cu prapuri albi, pe care erau zugrăvite cruci mari, care să poată fi zărite de la depărtare. Acestea fiind un semn desluşit pentru ceilalți fârtați, mădularii numitului polc puteau nădăjdui că nu vor cădea jertfă lăcomiei şi sălbăticiei ortacilor lor, cărora trebuiau să li se împotrivească şi care erau mult mai numeroşi decât ei, putându-i război cu uşurință.

De foloasele acestei oblăduiri se bucurară, pe lângă însoțitorii măritului patriarh, şi cucernicii monahi ai aşezământului, şi toți băjenarii ce-şi căutaseră scăparea aici. Iar aceştia nu erau de fel puțini! Toată suflarea târgului năzuise să ajungă la adăpostul zidurilor acestei mânăstiri, dar stăreția îşi cernuse oaspeții temeinic, căci numai cu bani grei se putuse dobândi un colțişor în ograda sfântului locaş. De altfel nu avea vreo însemnătate dacă doritorii erau creştini pravoslavnici, papistaşi, pocăiți din soiul de curând apărut peste munți sau păgâni. Bani să fie. Astfel îşi găsiră ocrotirea nu numai moldoveni, ci şi negustori saşi ori unguri, ba chiar şi o seamă de necredincioşi, precum feluriți slujbaşi turci aflați întâmplător în târg. Îmbulzeala era aşa de mare în ogradă, prin chilii, pe coridoare, pe sub bolțile pridvoarelor şi chiar în biserica mare a chinoviei, încât nici slujbele legiuite de după Paşti nu se mai puteau făptui. Un ac să fi aruncat şi n-ar fi putut cădea pe jos. Pentru a ține liturghia şi didahiile de cuviință, ce nu puteau totuşi lipsi, patriarhul şi cucernicii monahi ai aşezământului trebuiră să se adune, spre a-şi împlini aceste îndatoriri, nu în fața altarului din biserică, ci în trapeză, care dimpreună cu cuhniile, erau singurele odăi cât de cât mai libere.

Slobozenia jafului îngăduit de Timuş nu se mărginise numai la cetatea de scaun, ci se întinse şi asupra întregii țări. Cum ordiile avea nevoie fără întrerupere de

Material cu drept de autor

bucate proaspete, pe care, de bună seamă, cazacii n-aveau de gând să le cumpere, oştenii fură îndemnați să facă rost de cele trebuitoare, prădându-i pe cei care le stăpâneau. Pâlcurile lor hălăduiră din jos de cetatea de scaun, până aproape de Huşi şi de codrii Căpoteştilor, băgând oamenii în sperieți, de nu mai ştiau sărmanii creştini pe unde să se ascundă de acest prăpăd ce întrecea orice închipuire. Nu scăpă locuşor nepustiit de numeroasele cete slobozite spre miazăzi din porunca lui Timuş. Ca lăcustele luau tot ce se putea lua; adică bani, veşminte ori felurite odoare prețioase, aflate prin casele mai înstărite şi prin biserici; dar nu se sfiiră să prăduiască şi pe cei sărmani de prin satele întâlnite în cale. De la aceştia smulgeau bucate de orice fel, turme de vite, de oi sau cai de herghelie. Ba unii nefericiți fură luați robi. Jaful fu atât de necruțător, de rămaseră muritori de foame bieții moldoveni care izbutiră să scape cu viață din valurile năvalei.

Pentru ca toate avuțiile prădate să poată fi cărate la Iaşi, zurbagii luară nenorocitelor victime şi carele pe care le găsiră, dimpreună cu vitele de jug ori caii trebuincioşi. Harabalele încărcate vârf, turmele şi herghelile intrau în cetatea de scaun înşirate în convoaie nesfârşite. Adunară în mari turme chiar şi porcii, numai că aceştia se dovediră mai greu de mânat decât vitele, împrăştiindu-se cu mare uşurință din pricina îndărătniciei. Noii sosiți erau întâmpinați de chiuiturile oştenilor rămaşi în cetate sau ale celora ajunşi mai devreme. Dintre aceştia, dar şi dintre cei abia veniți, mulți erau beți că de abia se puteau ține pe picioare, căci prin casele pe care le călcară – în târg sau în afara acestuia – găsiseră mulțime de vin şi țuică.

De altfel, imediat după întoarcerea celor dintâi cete plecate în pradă, între cazaci apărură neînțelegeri, căci cei siliți a priveghea asupra Iaşilor, ca să fie temei stăpânirii asupra cetății de scaun şi totodată a țării, pizmuiau pe cei din

Material cu drept de autor

pâlcurile plecate la jaf, căci aceştia se întorseseră cu averi nemăsurate, pe care nu voiră să le împartă cu cei rămaşi, iar aceştia din urmă nu se puteau împăca doar cu dijmuirea avutului ieşenilor, socotind că, faţă de ortacii lor mai norocoşi, prinoasele dobândite sunt mult prea puţine. Dintre toţi, cei mai oropsiţi se socoteau zaporojenii aşezaţi de pază la mânăstirea care-l adăpostea pe patriarhul Macarie, care nu avură nici măcar bucuria de a putea da iama prin casele din târg, necum în cele dinafara sa! Gâlceava se înteţi într-atât, încât Timuş se văzu silit să facă ceva spre a reaşeza liniştea şi împăcarea între ai săi. Pe de-o parte porunci ca să le fie dijmuit câştigul celora întorşi cu harabalele şi cu buzunarele doldora, în folosul cetaşilor neîngăduiţi să plece din Iaşi; iar pe de alta hotărî a se rândui în asemenea chip polcurile de pradă a împrejurimilor, încât rotindu-le şi preschimbându-le între ele, fiece oştean, pe rând, să se poată bucura în aceeaşi măsură de plăcerea şi de mana jefuirii prostimii.

Cazacii adunară aşa de multă carne, că începură să facă risipă. Ajunşi la Curte şi în grădinile de din jos de ea, unde-şi aveau tabăra, oştenii se adunară ciotcă în jurul rugurilor, frigându-şi hălcile deasupra cărbunilor încinşi, de răspândiră mirosuri îmbietoare asupra întregului târg, făcându-i pe cei scăpaţi cu viaţă să moară de poftă, mai ales că, din pricina izbăvitorilor care le căzuseră pe cap, rămaseră fără nimic prin cămări şi răbdau temeinic de foame. Apoi cu burţile pline, nemaiavând nimic de făcut, oştenii tăifăsuiau până noaptea târziu, povestindu-şi cu haz isprăvile pe care le făptuiseră, cum băgaseră lumea în sperieţi şi cum înjunghiară pe cei îndărătnici care li se împotriveau. Râdeau încântaţi şi nu isprăveau să se laude cu îndrăzneala de care dăduseră dovadă.

Poporenii de rând erau sătui de atâtea prădăciuni, fie ele ale cazacilor, fie, mai devreme, ale armatelor de ajutor ale logofătului, încât grosul lor se ascunsese prin

Material cu drept de autor

codri şi prin viroagele munţilor chiar dinainte de Paşti, deşi era destul de frig, iar bura ţinea zile întregi, făcând împrejurările şi mai greu de îndurat. Cea mai mare parte a lor nu se va mai înturnă acasă decât spre toamnă, când lucrurile se mai aşezară cât de cât. Sărmanii lăcuitori nu vedeau prea mare deosebire între prăpădul pricinuit de cazaci şi cel făptuit de oştile de unguri ai lui Kemény, de muntenii lui Diicu sau chiar de lefegii lui Vasile Lupu, sau cei ai logofătului. Toţi care treceau prin sate făceau la fel. Sub cuvânt că au nevoie de de-ale gurii, pe care înţelegeau să şi le ia cu tăria armelor, nu era unul, fie el de orice parte ar fi fost, care să nu jefuiască pe cei de baştină cu aceeaşi râvnă, luând-le nu numai bucatele, ci chiar tot ce-i cădea în mână. Iar la plecare, ca şi cum răul n-ar fi fost îndeajuns, bărbătoşii „eliberatori" mai puneau şi foc celor rămase locului! Dar totuşi, parcă cetele de zaporojeni pornite în pradă îi întreceau pe toţi ceilalţi prin grozăvie. Precum lăcustele, lăsau pustiu în urmă. Bieţii săteni erau sătui până-n gât de atâţia mântuitori veniţi să le aducă fericirea slobozeniei şi s-ar fi bucurat mult mai mult dacă ar fi fost sloboziţi de mai puţine ori, sau deloc.

Peste toată această neorânduială sângeroasă şi tâlhărească bântuia chipul senin şi mulţumit al foarte tânărului fecior al hatmanului de la Cihirin. Pesemne măcinat de un ascuns simţ de nimicnicie şi dorind să pară mai copt, mai neatârnător, mai mintos şi mai straşnic decât era cu adevărat, îi plăcea să se grozăvească cu purtări şi ieşiri din cele mai neaşteptate. Avea credinţa că astfel trezeşte minunarea şi aprecţuirea celor din jur. Ori el ţinea peste măsură de mult ca toţi să-l socoată fiinţă osebită şi să-i laude măreţia.

Încă de cu an, când venise ca să se însoare cu Roxana, fata lui Lupu, se dezvăluise sub acest chip. Se grozăvise şi în acele împrejurări, dar o făcuse în chip mai

Material cu drept de autor

paşnic. Între altele, la acea vreme, încercase a se viteji „bând tutun", cum spunea lumea pe atunci, adică îi plăcea să fumeze frunzele unei buruieni aduse de peste mări, dintr-o lume nou descoperită undeva înspre apus, dincolo de marea cea mare. Pentru aceasta îşi răsucea din foi câte un mănunchi gros şi şi-l aprindea, aşezându-se pe parmalâcul ceardacului palatului celui mare, ca să-l vadă lumea, lăsându-i pe toţi cu gurile căscate de uimire, încredinţat că astfel le stârneşte tuturor pizma şi minunarea.

Cei din ogradă, boieri sau mărunte slugi, rămaseră într-adevăr înmărmuriţi. Nu mai văzuseră până atunci pe nimeni să scoată fum şi pară pe gură şi pe nări. Iar priveliştea îi ducea fără voie cu gândul la focul Gheenei şi la încornoraţii care bântuiau pe acolo. Numai despre aceştia auziseră că sunt în stare de asemenea ciudăţenii; înfiorați îşi stupeau pe ferite în sân şi-şi făceau cruce, ca să fie feriţi de nenorocirile pe care o asemenea nălucire le putea aduce asupra lor. Mulţi se temeau s-o facă la vedere, ca să nu stârnească mânia cuiva şi, ca să nu fie zăriţi, îşi făceau semnul sfintei cruci cu limba în gură, socotind că şi atâta era de ajuns ca să nu-i lovească năpasta. Deşi lumea vedea în tânăr pe „ducă-se pe pustii", nimeni nu îndrăznea să-i spună ceva pe faţă, ştiindu-i firea sălbatică, sângeroasă şi răzbunătoare. El nu uita nimic şi nu ierta nimic din ceea ce socotea că ar fi fost o batjocură, fie ea oricât de mică.

Cu un an în urmă, când venise pentru întâiaşi oară la Iaşi, nu trezise cele mai bune păreri. Era voinic, înalt, bine făcut, încât nimeni n-ar fi zis că abia de trecuse de douăzeci de ani, toţi socotindu-l ceva mai copt. Nu era nici urât, doar faţa o avea puţin ciupită de vărsat. Oricum era însă mult mai tânăr decât viitoarea mireasă. La prima vedere părea totuşi un om în toată firea, aşezat, hotărât, e drept însă, cam scump la vorbă, şi peste măsură de neîngăduitor şi neiertător. Cu adevărat însă, era o fire stângace, chinuită de o seamă de

Material cu drept de autor

simțăminte ascunse de nimicnicie, mai ales legate de împrejurarea că n-ar fi băgat îndeajuns în seamă, că nu străluceşte prin agerimea minții, că e privit ca un copil cam tăntălău, că nu i se arată îndestule semne de cinstire şi preamărire. Din această pricină era doritor să atragă luarea aminte asupra sa, să trezească minunarea plină de pizmă a privitorilor, drept pentru care era ispitit să se grozăvească şi să se poarte în aşa fel încât să-i lase pe ceilalți muți de uimire.

În dorința sa de a stârni vâlvă în juru-i, făcea lucruri cu totul nepotrivite locului unde se afla, multe dintre ele, de-a dreptul grosolane. Nu numai că nu se putu înscrie falei şi canoanelor, neîngăduitoare şi pline de cerințe greu de urmat, ale ighemoniconului de la Curtea viitorului său socru, dar îi scăpară şi mulțime de semne şi purtări pline de bădărănie, care aduseră la fierbere obştea celor aflați de față. Neputându-se deprinde cu rânduielile de curtean subțire, rânduieli prea încurcate şi prea greu de pătruns pentru el, cu totul neputincios de a lua parte la cel mai simplu schimb de voroave pe marginea unor treburi care cereau a se închega unele judecăți, încercă să-şi acopere cusururile sfruntând oamenii şi obiceiele. Gândea a da astfel de înțeles, nu că n-ar fi în stare să se poarte ca un adevărat curtean, ci că el nu doreşte acest lucru, căci un asemenea fel de a fi este mai prejos de aplecările şi credințele sale!

Astfel, într-una din zilele când fusese poftit la un ospăț de Vasile vodă Lupu, tatăl celeia care urma a-i deveni soață, întârzie voit peste măsură de mult, silindu-i pe toți să-i aştepte venirea până ce mâncarea se răci în blide. Când se ivi în sfârşit, nu numai că nu-şi ceru iertăciune, îndreptățindu-şi în vreun fel cuviincios zăbava, ci-i privi pe toți de sus, ca pe nişte gunoaie care nu se pot ridica la înălțimea sa şi de aceea trebuie să-i înghită ifosele fără a

Material cu drept de autor

crâcni. Nu era deci de mirare că marea boierime nu-l prea înghițea.

Altă dată fusese poftit în spătăria mare, pentru a lua parte la neguțările din divanul țării. Pentru a-i dovedi de ce prețuire osebită se bucură, fu așezat în stânga scaunului domnesc, chiar lângă treptele micii prispe pe care acesta se înălța. Era locul de cea mai mare cinste, după acela al principelui. Cum se știa că nu cunoaște limba română, dregătorii și domnul își dădură seama că tânărul nu va pricepe nimic din ceea ce se petrecea în odaie și se va lehămeți. Folosirea unui dragoman[46] nu desluşea nici pe departe lucrurile, înainte de toate pentru că această mijlocire nu i-ar fi îngăduit să intre de-a dreptul în vorbă cu cei care tăifăsuiau, dându-și și el cu părerea. Apoi de bună seamă tălmaciul ar fi pierdut șirul celor spuse, mai ales când cugetele s-ar fi încins. Într-o asemenea împrejurare oricât s-ar fi străduit, n-ar fi putut înfățișa chiar totul în graiul oaspetelui. Drept care, anume pentru el, divaniții se supuseră caznei de a cuvânta pe grecește, vorbire care, la aceea vreme, era mijlocul de înțelegere folosit de solii în toată Evropa pravoslavnică și prin părțile Levantului. Nimeni nu-și închipuise că feciorul unei vestite căpetenii nu ar cunoaște această limbă atât de răspândită și de întrebuințată în legăturile dintre țările răsăritului. Cine ar fi putut crede că nu fusese în stare s-o învețe?! În loc să prețuiască înlesnirea făcută, chiar dacă pentru el nu era de nici un folos, lehămetindu-se de atâta pălăvrăgeală de nepătruns pentru el, și uitând parcă unde se afla, Timuş își scoase jungherul de la brâu și, în uluirea de obște a celor aflați de față, începu să-și taie tacticos unghiile, care aveau

---

[46] (*Înv.*) Interpret, tălmaci, traducător, translator oficial folosit în trecut în țările din Orient. Ex *mare dragoman* = dregător în Imperiul Otoman care se ocupa de relațiile diplomatice cu statele europene. Și tergiman. – Din ngr. **dragomanos, dragumanos.**

Material cu drept de autor

chenare negre, ce se zăreau de la depărtare, şi le aruncă pe jos. Chiar domnul, descumpănit, îşi întrerupse câteva clipe şirul desluşirilor, căci nimeni nu cutezase până atunci să-l sfideze în asemenea măsură. Divanul amuțise. Tăcu puțin şi Lupu, neştiind ce ar fi mai bine să facă față cu asemenea bădărănie. Un om mai necioplit decât acest sălbatic, care voia, nici mai mult, nici mai puțin, decât să-i dea fata de soață, nu mai văzuse.

Cum se nimerise ca în acea clipă cei doi frați Cantacuzini să se afle alături, nu se putură ține să nu-şi dea cu părerea. Stranele lor erau aşezate în şiragul celora ce se întindeau în lungul peretelui din stânga jilțului domnesc, loc care, după obicei turcesc, era mai de cinste decât cel din dreapta. Plecându-se într-o parte, vornicul Toma Cantacuzino îi şopti cu fereală vel vistiernicului Iordachi:

- Nădăjduiesc că nu-şi va scoate şi cizmele, ca să-şi taie şi unghiile de la picioare, încât să ne facă să leşinăm aici de mirosuri.

Acesta, drept răspuns, zâmbi muşcător, încuviințând spusa lu' frățâne-său. Timuş nu auzi aceste palavre; de altfel chiar dacă le auzea, necunoscând limba, nu le-ar fi prins înțelesul. Dar tânărul oricum nu-i suferea pe cei doi frați de mai-nainte, întrucât aflase că în răstimpul neguțărilor dintre cazaci şi Lupu, aceştia se aflaseră în fruntea celora care se împotriviseră plănuitei însoțiri, dovedind o nemăsurată înverşunare. E drept că nu erau singurii, dar asta nu le micşora vina. Iar Timuş nu avea de gând să uite sau să ierte pe vreunul dintre aceia care-i aduseseră o asemenea ocară umilitoare. Până una-alta nu avea ce să le facă, dar aştepta răbdător un prilej potrivit ca să se răzbune pe toți. El oricum îi trecuse pe răbojul răfuielilor sale, de bună seamă alături de mulți alții.

Lucrurile nu se vor opri aici în acea zi. La ospățul care urmă întrunirii divanului, alesele sale gazde se prinseră

Material cu drept de autor

într-un taifas plin de înțelesuri foarte subțiri, ca unii ce erau foarte şcoliți şi ştiutori. Tânărul nu numai că nu putu lua parte la aceste sfaturi izvorând dint-o înaltă învățătură, dar tăcu tot timpul ca un pădureț necioplit şi nătâng, pentru ca la urmă să se întreacă pe sine întru mitocănie, pornindu-se pe nişte râgâituri răsunătoare, care le tăiară tuturor pofta de vorbă şi de mâncare. Şi nu era nici prima şi nici ultima oară că avea asemenea ieşiri de sălbatec, abia scăpat din văgăunile fiarelor, din fundul unui codru neştiut de lume.

Cronicarii moldoveni, care vor păstra amintirea tuturor acestor întâmplări, nu-l vor zugrăvi pe băiat în cuvinte prea alintătoare. Ei vor scrie că e „nătâng", dacă nu de-a dreptul „tâmp", e „barbar, cu fire de fiară, nu de om", e „crud", „necioplit", „încăpățânat", „îndărătnic", „pătimaş", „nesăbuit", în stare de orice „nesocotință" vecină cu deplina lipsă a judecății, că era „făr' de cumpătare" şi înțelepciune, că era bățos, fălos, pizmaş şi răzbunător, „tiran" din fire şi „făr' de nice o frică de Dumnezeu".

Opunându-se acestor înfățişări, Paul de Alep, fiul patriarhului Macarie, cel aflat în ospeție la Curtea lui Lupu, în zugrăvirea călătoriei tatălui său, dă măsura părtinirii şi plecării sale dulcegi spre linguşire de dragul folosului. În povestirea sa el ne pune la îndemână cel puțin două spuse doveditoare întru aceasta. Astfel, neluând în seamă grozăviile petrecute pe ulițe şi în ținutul de din jos de cetatea de scaun, el istoriseşte, întrecându-se cu lauda, numai că, prin grija „prea bunului" tânăr, mânăstirea care-i găzduia era pusă la adăpost. Din porunca lui Timuş paza fu încredințată unei sotnii, care se ținea zi şi noapte în jurul zidurilor aşezământului, scuturând amenințător prapurii însemnați cu câte o uriaşă cruce spre cei ce-ar fi încercat să se apropie. De cumplita suferință a celorlalți şezători din târg nu-i păsa, dacă el era ferit şi-o ducea bine!! Oricum el nu face nici un fel de vorbire despre ea, ca şi cum n-ar fi fost.

Material cu drept de autor

Apoi patriarhul, tatăl lui Paul, văzând tulburările din Moldova, îşi cam pierduse nădejdea de a dobândii galbenii cu care să acopere uriaşele datorii, pe care eparhia pe care-o păstorea le făcuse de-a lungul vremii. Dându-şi seama că nu va mai putea trage folos de pe urma lui Lupu, pe care până atunci îl numise cu mare înflăcărare scoborâtor strălucit al împăraţilor bizantini şi slăvit ocrotitor al creştinătăţii răsăritului, hotărî să-şi încerce norocul la Curtea de la Cihirin, a hatmanului Bogdan Hmelniţki. Acum acesta urma să devină ipochimenul preamărit, în locul lui Vasile vodă. Din păcate pentru el, socotelile ce şi le făcuse nu-i izbândiră pe dată, căci, după ce Vasile Lupu se reîntoarse la Iaşi, domnul nu se învoi să dea patriarhului învoirea de a pleca în ţara de alături, silindu-l să rămână pe loc.

Deci, ţinând seamă de plănuirile patriarhului de a trece sub aripa ocrotitoare a cazacilor şi de a stoarce ceva bani de la ei, nu era de mirare că ceea ce cronicarii localnici zugrăveau drept mitocănie, cruzime, fire sălbatică de fiară, câinoşenie fără seamăn, fală deşartă, sângeroasă sete de răzbunare, fire nesăbuită şi ispitită de plăcerile primejdiei, deveni în scrierea lui Paul de Alep semn al unei nemăsurate şi alese vitejii „cavalereşti", icoana bărbăţiei pilduitoare a unui sânge tânăr şi clocotitor şi a unei îndrăzneli vrednice de toată preţuirea, care trezeşte pizma oricărui luptător.

În vreme ce Timus înstăpâni în cetatea de scaun grozăviile şi spaimele acelei „săptămâni sângeroase" de pomină, socrul său, aflat pe meleagurile de miază-zi ale Lehiei, la Cameniţa, primi din parte-i ştirea reaşezării sale în scaun. Lucrul îi era de altfel cunoscut de mai-nainte, căci vestea victoriei de la Popricani se răspândi atât de repede, încât o află chiar de a doua zi. De altfel ginerele său leah, înştiinţat şi el, îl socoti deîndată reînscăunat şi în măsură să-şi reia îndatoririle de domn. În temeiul acestei credinţe se grăbi să-l roage să mijlocească neîntârziat deschiderea unor

Material cu drept de autor

noi neguțări cu vecinii cazaci. Abia după aceea sosi şi solitorul căzăcesc. Totuşi Lupu nu se arăta de fel grăbit să se reîntoarne pe calea deschisă de Timuş. Chiar primirea trimisului fu amânată, chipurile din pricina încurcăturilor pricinuite de rânduielile fastului de Curte, căci rangul celui venit era socotit ca fiind prea mic ca să poată fi înfățişat neîntârziat domnului şi rămăşițelor sfatului său, adunare tare subțiată după ce plecase în băjenie, căci cei care-l urmaseră nu erau chiar aşa de mulți.

Până la urmă veştile aduse de cazac, de altfel deja cunoscute celor din preajma voievodului, îi fură înfățişate acestuia printr-un mijlocitor, şi anume, prin jupân Grigorie comisul. Ca atare nu solul care purtase ştirea recucerii scaunului, ci cel care fusese îngăduit a o aduce în fața domnului fu dăruit nu numai cu recunoştința lui Lupu, ci şi cu un caftan tivit cu blăni de sobol, deşi la urma-urmei nu se făcuse prin nimic vrednic de a primi vreo răsplată.

Datorită mijlocirii, şi înțelesurile veştilor suferiră o uşoară preschimbare, măsluindu-se cumva. Astfel solul era dăscălit ca să arate că izbânda de care au avut parte era rodul nemăsuratei vitejii şi îndrăzneli a lui Timuş, stăruind în a-l lăuda pe acesta pentru jertfa făcută. Deci el, şi nimeni altcineva, a redobândit Moldova prin vrednicia arătată, iar aceasta i se cuvine lui de drept în întregul ei; dar el, nespus de mărinimos, dăruieşte bătrânului său socru scaunul luat în stăpânire cu sârg nemăsurat, dar şi cu mult sânge vărsat. Deci, pogorându-se cu milostenie asupra sa, îi făcea lui Lupu un nemăsurat hatâr, pentru care i se cădea toată recunoştința acestuia. Prin urmare solirile urmau a fi însoțite cu asemenea judecăți preamăritoare pentru tânăra căpetenie zaporojeană.

Comisul mijlocitor răstălmăci însă lucrurile, înlăturând cugetările supărătoare pentru principe, ale căror înțelesuri erau destul de străvezii. Nu mai pomeni de

Material cu drept de autor

împrejurarea că Timuş se socoate un fel de oblăduitor, dacă nu chiar epitrop, al domnului. Iar înapoierea scaunului o zugrăvi ca pe o întemeiată reînturnare a unui drept legiuit, încălcat silnic, şi nu ca pe un soi de pomană aruncată de cazac, dintr-o nemăsurată mărinimie, împletită cu oarece milă. Deci ifosele de măreție ale tânărului Timuş erau stârpite cu grijă, fiind înlocuite cu judecăți peste măsură de prevenitoare şi de dezmierdătoare.

În clipa sosirii pristavului căzăcesc, Vasile vodă nu se găsea însă la Camenița, ci, într-o cetate din apropiere, la Zvancea. Deşi ginerele cazac îl înştiințase plin de mândrie ocrotitoare că poate să se reîntoarne pe dată, calea fiindu-i deschisă, Lupu nu se prea grăbi să purceadă la drum, mai ales că cei de la Hotin, care se răsculaseră împotrivă-i când fugise, nu păreau plecați să-i recunoască stăpânirea acum la întoarcere şi ar fi fost în stare să-l atace şi să-l jefuiască din nou. Socoti de aceea mai prevăzător să aştepte ca stările din Moldova să se limpezească în întregul lor, încât cei din țară să fie încredințați pe deplin că soarta înclina talerul în folosul său şi să nu mai îndrăznească a cârti.

Când, în sfârşit, socoti că nu-l mai amenința nici o primejdie, trecu Nistrul. Dar pe malul românesc al râului avu o primă dezamăgire. În vreme ce se apropia de cetatea Hotinului cu micul său trup de lefegii pe care şi-l tocmise, Hâjdău, numit aici pârcălab de potrivnic, nu se învoi să-i deschidă porțile şi să-l primească prea plecat. De altfel toți târgoveții îşi căutaseră adăpost în cetate, cerând oblăduire, căci erau speriați că Lupu s-ar putea răzbuna pe ei, drept pedeapsă pentru că se răsculaseră la plecare împotrivă-i, trăgând asupra alaiul său.

După intrarea târgoveților băjenari, pârcălabul zăvorâse porțile şi se lăsă împresurat, fără să-şi facă prea multe griji, căci avea merinde din destul. Vasile Lupu mai întârzie vreo două zile şi aici, cercând să spargă cetatea. Dar

Material cu drept de autor

aceasta avea ziduri destul de puternice, încât putea să se împotrivească fără greutate chiar unui vrăjmaş mai numeros. Văzând că, în ciuda sârguinţei sale, Hotinul nu i se supune şi că încercuirea s-ar putea lungi săptămâni sau luni în şir, voievodul trebui să se lase păgubaş. Părăsi deci cetatea, care rămânea în urmă-i ca un cuib al nesupunerii, şi-o porni, de astă dată grăbit, spre Iaşi. Trebuia să se unească cât mai curând cu polcurile lui Timuş, pentru a statornici trăinicia izbânzilor, care, mai ales după întâmplarea de la Hotin, i se păreau destul de şubrede.

Sosi în cetatea de scaun abia la o săptămână după ce aceasta fusese năpădită şi pustiită de cazaci. Ajunse în marginea târgului în joia de după duminica Mironosiţelor, a doua zi după praznicul sfinţitului Mucenic şi Apostol Simenon, rudă a Domnului şi Mântuitorului nostru.

Trebuie spus că Lupu intrase cu toată fala în cetate, coborând spre palatul său de-a lungul Uliţei Mari sau Uliţa Boarilor cum se mai numea. Ajuns în dreptul mânăstirii Trei Ierarhi, mănăstire socotită a domnului, fu oprit din cale de sfinţii părinţi ai aşezământului, care socotiră de a lor datorie, ca, acum la întoarcere, să-i aducă slavă în temeiul căderii sale de ctitor şi oblăduitor al lor. După această ţărmonie de întâmpinare, Lupu îşi urmă drumul în josul uliţei, căci taman în capătul acesteia se găsea Poarta cea Mare a Curţii domneşti.

Timuş nu voise să-l întâmpine mai de departe, căci i se păru că i-ar face prin aceasta o cinste prea mare, care ar ştirbi cumva măreţia sa. Cum mai locuia încă în palatul cel mare al voievodului, se mulţumi să-i iasă înainte la poarta care despărţea cele două ogrăzi ale Curţii domneşti. Osteneala acestei sforţări i se părea mai mult decât îndestulătoare pentru a-şi primi socrul. Nu-l socotea vrednic de mai mult. Îi dădea astfel de înţeles că

Material cu drept de autor

simțămintele de cinstire pe care i le poartă sunt destul de potolite.

Lupu fu peste măsură de zădărât că, avându-se știință de sosirea sa, palatul nu fusese deja golit şi gătat pentru a-l primi. Drept care mârâi, fără a mai avea de gând să fie curtenitor, fie şi numai de ochii lumii:

- După cum două spade nu încap în aceiaşi teacă, tot aşa nici două Curți nu încap în aceeaşi ogradă.

Apoi, schimbând felul de a vorbi, care mai departe se voia totuşi prietenos, îi dădu de înțeles ginerelui că Mânăstirea Galata, aşezată mai spre miazăzi, în afara târgului, ar fi un loc potrivit de locuire pentru nişte viteji luptători, căci aşezământul era o cetățuie cu adevărat de necucerit. Fiind alăturea cu cetatea de scaun şi nu în mijlocul ei, împrejurimile puteau fi vegheate până la mare depărtare în jur.

Timuş pricepu deîndată că era vorba de o poftire de a pleca, dar nu voia ca privitorii aflați în acea clipă în jur să înțeleagă cumva că s-ar simți în vreun fel supus socrului său sau mai prejos de acesta şi că i-ar îngădui să-i dea vreo poruncă. De aceea se grăbi să arate că se gândise mai dinainte chiar el la găsirea unui loc mai temeinic apărat pentru adăpostirea ordiilor sale şi băgase de seamă bunele însuşiri ale zisei mânăstiri. Pe deasupra orânduise deja mutarea într-acolo, dar numai a oştimii, el, dimpreună cu toată căpitănia, nevoind a părăsi oraşul, căci nu-l putea lipsi de părintească sa ocrotire! De altfel aceste plănuiri erau pe cale de înfăptuire.

Ferindu-se de iscarea unei gâlcevi şi dând asemenea desluşiri, scotea că se va izvodi credința că plecarea se petreceau din imboldul şi din voia sa, ca hatâr pe care-l făcea bătrânului, şi nu pentru că s-ar fi lăsat copleşit de acesta, îngăduindu-i, plin de spăşenie, să-l mânuiască asemenea unei sărmane păpuşele. Nişte neguțări, prin

Material cu drept de autor

urmare un schimb mai lung de vorbe, ar fi lăsat privitorilor credința că s-ar supune unei porunci. Pe deasupra, pentru a-şi arăta şi mai vădit neatârnarea, nu se învoia pe de-a-ntregul cu mutarea la Galata, alegând pentru sine, chipurile, şederea la Golia. Această hotărâre trebuia să fie dovada că făptuia totul de capul său şi că nu era înrâurit de poveţele cuiva. Iar iuţeala cu care dădea răspunsurile trebuia să încredinţeze că totul se petrecea din dorinţa lui, fiind statornicit de dinainte.

Trăgându-se la Golia, socotită a fi mânăstirea doamnei, Timuş făcea aceeaşi greşeală pe care o făcuse mai devreme paharnicul Ştefăniţă. Acesta din urmă, ca să poată rămâne la Curte ca împuternicit al principelui, se învoise cu şederea în casa „haremului", adică în casa femeilor, ajungând prin aceasta de batjocură în ochii soţilor săi. Dar, deşi lucrurile stăteau cam la fel, fiind vorba de cazaci – atât de cumpliţi din fire – nimeni nu îndrăzni a vorbi de „muieri în nădragi", care fac pe ele în faţa unor oşteni adevăraţi.

De altfel tânărul mai zăbovi în târg doar vreo trei zile şi acestea le petrecu mai mult pe la Galata, pentru a fi mai aproape de grosul alor săi. În această vreme încercă să-şi ducă la împlinire plănuirile de răzbunare, căci odată cu Lupu se înturnară şi vechii săi duşmani, care se împotriviseră însoţirii sale cu domniţa Ruxandra, arătându-i în anul trecut cel mai adânc dispreţ. În răstimpul „săptămânii sângeroase" îi hăcuise pe toţi aceia pe care-i apucase la Iaşi, dar ceştilalţi se găseau la Cameniţa, la adăpost, şi nu-i putu ajunge. Acum că-i veniseră la îndemână, socoti că nu trebuie să-i mai scape. Cum nu-i putea lua chiar din faţa lui Lupu, se vedea silit să-i atragă în felurite curse sau să-i vâneze pe uliţe, atunci când mergeau spre palat.

Unul dintre cei pe care pusese ochii era diacul leah al domnului, un anume Kotnarski. Cu un an în urmă, deşi nu avea decât rangul neînsemnat de grămătic, dar

Material cu drept de autor

slujindu-se de împrejurarea că, în temeiul slujbei ce o avea, ajungea zilnic în preajma voievodului, se opusese încuscririi acestuia cu hatmanul cazacilor, pe care, din cauza războiului dintre Lehia şi Ucraina, îl socotea un vădit vrăjmaş. De altfel şi Timuş nu vedea în el numai pe cel care i se opusese, ci şi o unealtă a obiditorilor leşi. Hotărî să-şi înceapă şirul răzbunărilor cu el, mai ales că fraţii Cantacuzini, ceilalţi potrivnici, nu erau aşa uşor de prins. Aceştia aflaseră de gândurile tânărului cazac şi ziua nici nu mai ieşeau pe ulițe, temându-se pentru viața lor. Stăteau ascunşi în ogrăzi, punându-se la adăpostul palăncilor şi al cetelor lor înarmate. Pentru a ajunge la domn, se strecurau numai noaptea, în ascuns, la palat. Vasile Lupu, înştiinţat între timp asupra împrejurărilor, încercă să pună o vorbă pentru ei, dar Timuş nu se lăsă abătut din ura sa, deşi, ca să scape de stăruințe, mărturisi că nici nu-i pasă de ei.

Deci încă din după-amiaza zilei în care părăsise palatul, Timuş, punând pricină nevoia de a scrie nişte cărți, îl rugă pe Lupu să i-l împrumute pe diac câteva ceasuri. Nebănuind pe atunci încă nimic, domnul se învoi pe dată, mai ales că se simțea îndatorat ginerelui că-i redăduse scaunul. Poftirea slujbaşului o făcu la Galata, în afara târgului, locul părându-i mai ferit pentru făptuirea şi ascunderea omorului plănuit. Cum sosi, grămăticul trebui să treacă printre nişte cete de cazaci care se ațineau prin ogradă. O seamă a lor, anume dăscăliți, văzându-l pe străin, începură a urla din rărunchi, ca să dea imbold şi celor din juru-le:

- Ăsta e leah, îl cunoaştem noi! A venit să iscodească şi să pârască totul regelui său! Moarte leahului!! Moarte duşmanilor noştri!!!

Şi pentru a trezi în privitori porniri sângeroase, se repeziră cu jungherele scoase asupra neînsemnatului slujbaş. Acesta izbuti însă să scape pe scara arhondaricului,

Material cu drept de autor

amestecându-se cu monahii, care din pricina larmei îi ieşiră în întâmpinare de prin chilii. Astfel ajunse şi până la Timuş, care însă se aşteptase să fie omorât deîndată ce va intra în ograda mânăstirii, înainte de a i se putea înfăţişa. Avându-l în faţă, tânărul se simţi destul de încurcat, căci, la drept vorbind, nu avea nici o treabă pentru el. Cum în pridvor era înconjurat de bărboşii monahi, care-l priveau curioşi şi nedumeriţi, făcu semn grămăticului să-l urmeze într-o chilie. Înainte de a se întoarce, se plecă peste parmaclâc, aruncând o uitătură cruntă spre oştenii pe care-i şcolise ca să-l piardă pe pisar şi care-l scăpaseră. Nădăjduia că au priceput dojana sa mută şi că la ieşire nu vor da greş din nou. Apoi plecă dimpreună cu străinul, pe care-l puse să scrie un lung răvaş tatălui său, în care-i istorisea cum se descurcase în Moldova. Însă cartea nu-i trebuia de fel şi nici nu avea de gând s-o trimită cuiva. Dar altceva mai potrivit nu-i dădu prin cap ca să născocească, încât să poată ieşi din încurcătură. După vreun ceas îl slobozi pe oaspete, întrucât chipurile îşi terminase treaba.

În această vreme, afară, oştenii dăscăliţi de Timuş aţâţau tot mai mulţi fârtaţi împotriva diacului, învinuindu-l c-ar fi iscoadă a stăpânirii leşeşti şi că i-ar vinde vrăjmaşilor. Astfel încât lumea clocotea. Imediat ce acesta coborî scara ca să plece, mulţimea celor din ogradă se repezi asupră-i şi-l înjunghie. La strigătele desperate ale rănitului, se adunară şi mai mulţi cazaci, care, în loc să-i sară în ajutor, îl sfârtecară ca pe un animal de tăiere. În cele din urmă ieşi şi Timuş în ceardacul arhondaricului şi, înţelegând despre ce e vorba, se întoarse în casă zâmbind mulţumit.

Când Lupu încercă să-i ceară socoteală, ginerele, luând chip de deplină neprihănire, îşi arătă părerea de rău pentru cele petrecute:

- Din păcate nu mi-am dat seama că cei din ogradă vor ghici că este leah. Dacă mi-aş fi închipuit măcar aşa

Material cu drept de autor

ceva, aş fi poruncit ca încă de la poartă să i se dea o strajă straşnică. A fost nenorocul omului să fie recunoscut! Auzind larmă am ieşit grabnic din casă, dar era prea târziu. Nu mai aveam pe cine scăpa, căci omul zăcea mort în ţărână. Pe oşteni nu pot să-i osândesc, căci purtarea lor este firească şi îndreptăţită, căci leşii ne sunt duşmani de moarte până la ultimul. Dacă aş încerca să-i mustru, mi-i i-aş ridica în cap, căci, după părerea lor, au făcut tocmai ce se cuvine unui vrăjmaş înrăit. Şi nu cred că are rost să iscăm supărare între noi pentru atâta lucru! Slugi găseşte Măria Ta destule...

Deşi era vădit că deslușirea nu era decât o minciună sfruntată, totul fiind dinainte pus la cale, domnul se făcu a-şi crede ginerele, hotărând ca pe viitor să fie mai prevăzător şi să nu se lase atât de uşor tras pe sfoară de vicleniile acestuia.

Neavând închipuire prea bogată, Timuş încercă să-i prindă în aceeaşi capcană şi pe ceilalți boieri potrivnici, cerându-i lui Lupu să-i trimită şi pe ei la Galata. De astă dată voievodul nu se învoi, şi-l rugă stăruitor să nu se mai atingă de sfetnicii săi, că şi aşa nimicise destui, iar pe alții, băgându-i în sperieți, îi îndemnase să fugă la Gheorghe Ştefan. Şi aceştia nu erau puțini, ci câteva zeci, dacă nu chiar sute. Cum tânărul stărui mai ales pentru frații Cantacuzini, unul vistiernic, celălalt mare vornic, Lupu se folosi de felurite pretexte şi şiretlicuri spre a-i pune la adăpost pe cei doi. Temându-se însă de supărările care s-ar putea isca de pe urma unei împotriviri fățişe, căută să-l abată de la gândul său cu tot soiul de viclene dezvinuiri.

- Nu pot să cârmuiesc Moldova fără moldoveni! îi lămuri el căpeteniei cazacilor, slujindu-se de judecățile, deja cunoscute, ale lui Şefăniță paharnicul, nepotul său. Ca să conduc țara am nevoie de boieri, căci singur nu am cum s-o fac!

Timuş îl întrerupse însă plin de dispreț:

Material cu drept de autor

- Oamenii nu trebuie cumpărați sau răsplătiți pentru a ni se supune! Dacă vrem să stăpânim Moldova, trebuie ca tot ce suflă să ne ştie de frică! Îngăduința şi mărinimia mea sunt cunoscute tuturor; dar asta nu înseamnă slăbiciune! Asprimea mea fiind dreaptă şi nepărtinitoare, nu înțeleg cum de cutezați să vă plângeți de mine!

Judecățile de care făcea vorbire Lupu erau împrumutate într-adevăr de la Ştefăniță paharnicul. Spre a i se plânge de Timuş, acesta i le înfățişase din chiar clipa când unchiul său trăsese la Curte. Îi istorisi între altele şi cele întâmplate armaşului Tăutu, lucru care îndepărtase zeci de boieri de lângă scaun, făcându-i să fugă fie prin codri, fie, mai rău, în tabăra lui Diicu din Muntenia, unde-şi găsise adăpost şi vel logofătul trădător. Dacă trebile vor merge mai departe tot aşa, nu vor mai avea nici măcar cu cine ține sfatul, necum divanul țării. Lupu era sfătuit să încerce a-i potoli pe cazaci şi să aducă pace în țară.

- Era cât pe ce să fiu eu însumi ucis, noroc că îmi sări în ajutor un polcovnic de-al lor! Timuş stătea în ceardacul palatului şi se vesele de ceea ce urma să mi se întâmple. Nu a făcut nici cel mai mic semn pentru a-i opri pe ai săi. Dacă grozăviile acestea nu vor fi zăgăzuite, suntem amenințați să rămânem cu totul singuri. Nesocotințele lui Timofei ne vor duce la pierzanie, chiar dacă, din fericire, luminăția ta a fost întors în scaun prin sârguința sa. Ginerele domniei tale trebuie împiedicat să mai jefuiască sătenii şi târgoveții şi mai ales să ucidă boierii, de care avem atâta nevoie. Noi trebuie să-i atragem de partea noastră, să ne fie de reazăm, nu să-i omorâm sau să-i spulberăm în cele patru vânturi, oricât de fățarnici s-ar fi dovedit.

Lupu înțelese pe dată grozăvia stării în care se afla şi se grăbi să închipuie neîntârziate tocmeli de îndreptare. Ca să se poată umbla fără de primejdie pe ulițe, trimise într-acolo lefegii ce-i avea în slujbă, spre a împinge cazacii afară

Material cu drept de autor

din târg, îndrumându-i să stea în locul lor de conăcire de la Galata. Încercările sale trebuiau însă desfăşurate cu multă gingăşie şi blândeţe, pentru a nu-l supăra prea rău pe Timuş, căruia se cuvenea să i se arate recunoscător pentru redobândirea scaunului.

Apoi adună vitele şi bucatele care nu fuseseră încă tăiate şi mâncate de cazaci şi se strădui să le întoarcă foştilor stăpâni. Celorlalţi se trudi să le plătească în bani paguba suferită. Toate aceste tocmeli mai liniştiră întrucâtva lumea, care începu a privi cu oarece bunăvoinţă la vechiul domn.

În faţa acestor semne de îngăduinţă Timuş începu a spumega, socotindu-le nu numai o dovadă de slăbiciune din partea domnului, ci şi o ocară care i se aducea. Dar Lupu stăruia în încercarea de a-şi potoli ginerele, deşi adesea îşi pierdea răbdarea în faţa îndărătniciei sale. Totuşi se canonea să se poarte cât mai prevenitor. Acesta însă se încăpăţâna să-i dovedească fără tăgadă că toate prădăciunile şi omorurile făptuite de el erau pe deplin îndreptăţite, doar că mărturiile ce le aducea nu prea se legau:

- După ce i-am slobozit, ieşenii, în loc să-mi pupe urma cizmelor cu recunoştinţă, au cutezat să sară la oştenii mei, uneori chiar să-i ucidă! Ca învingător puteam să-l scurtez pe oricare de cap, căci li se cuvenea asta la toţi, întrucât şi-au viclenit domnul legiuit şi se împotriveau polcurilor care se jertfiseră pentru ei, venind să-i mântuie. În loc să mulţumească proniei că mai sunt în viaţă, în loc să-mi laude milostenia, au nesimţirea să vină la scaunul domniei tale, ca să se plângă de noi!!!

E adevărat că în scurtul răstimp al aşa-zisei „săptămâni sângeroase" unii cazaci fuseseră ciomăgiţi, răniţi sau chiar omorâţi. Dar lucrul nu se petrecuse în răstimpul vreunei răzmeriţe sau a unei încercări de împotrivire în folosul şi în slujba lui Gheorghe Ştefan. Aceste ieşiri fuseseră prilejuite de răbufnirile desperate ale localnicilor de

Material cu drept de autor

a se păzi de prădători, de a-şi ocroti femeile, fetele şi averea de răul celor care-i jefuiau, îi batjocoreau sau chiar îi ucideau, spre a se învoioşa. De altfel mulți dintre oşteni erau în aceste împrejurări beți turtă, ceea ce sporea îndrăzneala pământenilor, care întrevedeau putința de a izbândi față cu asemenea potrivnici ce se clătinau pe picioare. Lupu ştia aceste adevăruri, dar tăcea. Numai în gând îşi zicea: „Neisprăvitul ăsta ar vrea ca toate tâlhăriile făptuite de ai săi să fie primite de poporeni cu spăşenie şi poate chiar cu recunoştință! A te împotrivi lotrilor săi, a te feri cumva de ei, devine pricină de amarnică învinuire, aducând o deplină răsturnare judecății sănătoase. Nu-ți este îngăduit să ții piept tâlharilor şi tâlhăririi! Oamenii nu au nici măcar voie să se apere, ci, în fața prădăciunilor, trebuie să stea cuminți ca vitele la tăiere. Culmea este că, pentru cele făptuite, Timuş ar vrea ca lumea să i se simtă şi îndatorată!! Deci cazacii lui fac prăpăd, iar dacă cineva, în chip firesc, încearcă a-i păvăzui pe ai săi, se dovedeşte a fi vinovat!" Domnul, din pricina necazurilor pe care le avea de pe urma acestor strâmbătăți, uita că jafurile şi prădăciune, împletite cu îndatorirea victimelor de a nu cârti împotriva năvălitorilor şi a silniciilor acestora, erau rânduiala de aur, devenită lege pentru toate oştirile din orice loc şi din orice vreme.

Ca să-şi poată ocroti boierii, Lupu, vorbind cu glas sfios, încerca să-i dovedească ginerelui său că nu se putea lipsi de ei.

- Îmi sunt trebuitori, căci ei sunt țara. Datorită lor mi se supune norodul şi nu rămân singur în fața duşmanului.

Tânărul, furios că nu i se încuviințează cererile, nu se lăsa dus cu vorba, drept care îl repezi pe domn cu totul neprevenitor:

- Sunt eu aici, ce însemnătate mai au ei?! Nu ei, ci eu ți-am înturnat scaunul domnesc!

Material cu drept de autor

Lupu, cu glas mieros şi cuvinte viclene, încercă să-l îmbuneze, desluşindu-i din nou, cu răbdare, că nu se poate lipsi de boieri şi deci nu-i poate da pe mâna gealaților lui. Timuş se înfurie şi mai tare şi urlă fără a mai ține seamă de nici un fel de bunăcuviință:

- Ori eu ori ei! Cale de mijloc nu se poate afla!

Lupu se prefăcu a lua de bune toate îndreptățirile şi amenințările lui Timuş. Ar fi scăpat cu plăcere de el, trimițându-l acasă, dacă s-ar fi putut lipsi de oastea sa. Dar din nenorocire nu izbutise a năimi decât prea puțini lefegii şi, neputându-se descurca singur mai departe, trebuia să înghită mitocăniile şi grozăviile ginerelui său.

Timuş era atât de furios încât puse mâna pe mânerul spadei, gata s-o scoată, deşi nu era limpede împotriva cui voia s-o ridice. Deodată în spatele său răsună un zornăit de oțele, care se auzi foarte desluşit în toată spătăria cea mare, care era o odaie nu tocmai mică. Fără a se întoarce, pricepu că boierii de sfat din urmă-i puseseră şi ei mâna pe arme, căci la acest timp de restrişte, spre deosebire de vremurile tihnite de dinainte, fuseseră îngăduiți în palat cu uneltele lor de luptă. Dându-şi seama că n-ar putea să le țină piept, Timuş se lăsă păgubaş; îl încerca frica de a fi sfârtecat de cei aflați în spatele său. Dar nu voia cineva să întrevadă că pentru o clipă fusese cuprins de teamă, de aceea sârgui să dea alt înțeles mişcării. Nu suferea gândul că cei care-l priviseră ar fi putut ghici adevăratele sale trăiri, drept care întârzie cu degetele pe mânerul armei, ca şi cum ar fi vrut doar să-şi rezeme brațul, pentru a da fălnicie înfățişării sale. Oricum, împrejurarea stârnindu-i un simțământ de înciudare, era hotărât să nu treacă aşa de uşor peste obida suferită, încât, după o clipă, întoarse a lehamite capul şi privi în jur, ca să-i descopere pe aceia care-l amenințaseră, gătindu-se grăbiți să tragă şi ei spadele. După aceea însă părăsi repezit divanul, fără a mai ține seamă de cerințele

Material cu drept de autor

rânduielilor ighemoniconului de curte, ale cărui canoane erau urmate cu nespusă străşnicie în casa socrului său şi se trase în mijlocul alaiului cu care venise la palat, care-l adăsta în ogradă. Nu plecă totuşi imediat.

În întinsa tindă a palatului mare, la porunca lui Lupu, fuseseră întinse mese pentru ospățul princiar de prânz. După ieşirea atât de furtunoasă a ginerelui, nu mai avea haz să divănească mai departe, de aceea Lupu puse capăt soborului şi-i pofti pe sfetnici în odaia alăturată, spre a se ospăta, cu atât mai mult cu cât trecuse binişor de miezul zilei. De bună seamă, fu trimis om în ogradă ca să-l poftească şi pe Timuş, pentru care domnul grijise chiar un loc de cinste la masă, în stânga sa. Furios şi mitocan ca de obicei, Timuş îşi găsi de treabă cu polcovnicii şi voit întârzie a urma poftirea făcută. Prin aceasta dorea să le arate la toți că pune mai presus de ei, pe cazacii săi.

Mesenii se aşezară la locurile lor, dar trebuiră să aştepte o bună bucată de vreme, în fața meselor goale, sosirea tinerei căpetenii. Acesta, într-un deplin despreț pentru aleasa obşte căreia îi punea răbdarea la încercare, nu se grăbea deloc. În gând îl înjurară şi-l blestemară cu toții, căci înțelegeau prea bine tâlcul sfruntării, dar nimeni nu crâcni fățiş. Doar Lupu făcea fețe-fețe, ascunzându-şi stinghereala şi supărarea în spatele unui zâmbet cuceritor. Se aşternuse o tăcere grea, stânjenitoare. Tăcea şi domnul, înghițind în sec, căci nu se putea lipsi de oastea necioplitului său ginere.

După multă zăbavă acesta se ivi într-un târziu şi se aşeză la locul care-i era păstrat. Ospățul putu în sfârşi începe. Timuş privi în jur. O seamă dintre duşmanii săi lipseau. Între ei se găseau şi cei doi frați Cantacuzini. Cazacul zâmbi în sinea sa. Cei doi îi ştiau de frică, căci nu se simțeau în largul lor nici în palat, deşi aici se bucurau de ocrotirea domnitorului, îşi zise plin de încântare. Nu avea de

Material cu drept de autor

unde şti că aceştia, pentru a-şi da sfatul lui Vasile vodă, veneau numai după ce înnopta, când cazacii se trăgeau la culcare.

Ascultându-l pe domn cum îşi apăra şi-şi lăuda boierii, ai fi putut jura că în veci nu se va atinge de vreunul dintre ei. Dar cu toată împăcarea care i se zugrăvea pe chip, Vasile vodă îşi avea şi el potrivnicii pe care i-ar fi căznit şi i-ar fi descăpățânat. În fruntea lor, pe lângă vel logofăt, stătea episcopul Huşilor, Ghedeon, care-l unsese domn pe vrăjmaşul său. Dar acesta se dosise atât de bine încât, cu tot sârgul cu care scotocise câteva zile după el, nu putuse să-i dea de urmă. Pesemne se pitise pe undeva prin vreun codru de prin Țara de Jos. Oricum, aflase că nu se alăturase oştenilor fugari, care-i aveau în frunte pe Kemény şi pe Gheorghe Ştefan, şi nici în tabăra lui Diicu nu ajunsese.

În cele trei zile cât grosul cazacilor adăsta la Galata, la Curte se ținură divane îndelungate, la care era poftit în mod obişnuit şi Timuş. Cele sfătuite acolo erau ținute în mare taină, stârnind multă curiozitate. Dar tocmelile ținteau în mare numai două lucruri. În primul rând voievodul cerca să potolească ieşirile ginerelui său; aceasta era însă doar o poveste lăturalnică, căreia la urma-urmei nu i se da prea mare însemnătate. Pe de altă parte, mult mai stăruitor se cerceta plănuirea unei mari năvale asupra vrăjmaşilor, care să dea o straşnică învățătură logofătului vânzător şi principilor care stăteau în spatele său. La drept vorbind, deşi nimeni nu o mărturisise deschis, cei doi, socru şi ginere, visau să cucerească scaunele celor doi principi vecini care-l ajutaseră pe Gheorghe Ştefan şi să şi le împartă. Cum nu puteau fi năpădite amândouă țările deodată, se ridica impasul de a alege zarea către care să se îndrepte cel dintâi iureş; iar aici părerile erau împărțite, unii socotind că s-ar cuveni să pornească asupra Ardealului, iar alții găseau mai nimerit să se înceapă cu Muntenia.

Material cu drept de autor

Întrucât curtenii care se adunaseră în jurul lui Vasile vodă nu erau prea mulți, iar o bună parte a lor nu era poftită la tocmirea unor trebi atât de gingaşe, sfaturile acestea se țineau cu osebire în spătăria mică, unde vorbitorii se puteau simți mai apropiați între ei.

La fel se întâmplă după ospățul petrecut în tinda palatului princiar. Domul nu se înapoie în spătăria mare, ci se trase în cea mică, dimpreună cu cei în care avea mai mare încredere şi cu Timuş, iar ceilalți se ridicară, îşi luară ziua bună şi plecară pe la casele lor. Laolaltă cu boierii rămaşi, Lupu se plecă din nou asupra spinoasei întrebări ce-l frământa, şi anume încotro să pornească oştile mai întâi. Se cântăriră din nou foloasele şi ponoasele fiecăreia din cele două zări către care se putea porni năvala.

Unii dintre divaniți stăruiră asupra împrejurării că imboldul răzvrătirii venise dinspre Ardeal. În vremea neguțărilor de împăcare dintre Lupu şi crai, pornite în răstimpul iernii, logofătului – în solie fiind – i se făgăduise că, dacă-şi va surpa stăpânul, va fi ajutat ca să-i ia locul, iar acesta se învoise. Dovadă stătea faptul că Gheorghe Ştefan, când fu să dezlănțuie zavera, se adăpostise la ardeleni şi se înturnase în țară în mijlocul ordiei acestora. Amestecul lui Matei vodă se întâmplase mai târziu şi avusese loc sub înrâurirea sau chiar la stăruința craiului. Deci cel mai vinovat de toată nenorocirea era Rákóczi. Şi întrucât el urzise totul, era firesc ca să fie pedepsit cel dintâi.

Timuş, care ştia de la tatăl său de neguțările cu voievodul din Ardeal, ar fi dorit ca să nu le zădărnicească, căci acestea puteau aduce slobozenie țării sale, dacă Rákóczi devenea rigă al Lehiei. Astfel se putea pune capăt războaielor, care țineau de vreo cinci ani. De aceea se arătă peste măsură de pornit împotriva năvalei peste munți. Însă nu i se păru potrivit să-i desluşească socrului său pricinile adevărate pentru care nu dorea un război care să-l poarte

Material cu drept de autor

spre această parte, căci ştia că plănuirile lui Rákóczi erau tainice, iar a le dezvălui, mai ales că de față erau şi atâția divaniți, putea duce la zădărnicirea lor. Apoi, de bună seamă, Lupu nu era de fel pătruns de năzuințele lumii căzăceşti, nu le înțelegea folosul, fiind cu totul nepăsător față de ele, dacă nu chiar potrivnic lor, ele neavând preț în ochii săi. Pe deasupra moldovenii i se păreau prea neînsemnați ca să li se înfățişeze nişte plănuiri atât de „mărețe şi de răsunătoare". De aceea socoti mai nimerit să se lege de alte pricini, mai apropiate de înțelegerea şi de sufletul mărunt al celor întruniți.

În temeiul acestor socotințe, Timuş, sprijinit de altfel şi de o seamă de boieri, se arătă dornic de a porni mai întâi asupra Munteniei. Ba avea chiar şi argumente pentru aceasta. În primul rând, în acea clipă, logofătul se găsea ascuns în tabăra de la Râmna, a marelui spătar Diicu Buicescu. Era deci firesc să se pornească întâiaşi dată împotriva trădătorului. Atâta vreme cât acesta trăia, nu va fi linişte în Moldova. Apoi mai adăugă, nu fără îndreptățire, că:

- Matei e bătrân şi nevolnic, încât nu poate conduce el însuşi războiul, trebuind să-l privească stând de-o parte, cu brațele încrucişate. Cârmuirea va cădea în asemenea împrejurări asupra lui Diicu, despre care se ştie că e un căpitan de oaste destul de prost şi neîndemânatic. Deci sorții dobândirii unei izbânzi sporesc peste măsură de mult! După aceea, slujindu-ne şi de luptătorii țării vecine, care va fi silită să ni se alăture, va fi mai uşor să fie atacat Ardealul. Pe deasupra năvala se va bucura şi de înlesnire de a se putea porni pe mai multe căi, nu numai pe la Oituz. După căderea Munteniei, munții se vor putea trece şi pe Olt, şi pe la Bran, Buzău sau Tabla Buții, silindu-l astfel pe crai să-şi împrăştie oştirea şi să-şi slăbească astfel apărarea. Ori dacă se începe războiul mai întâi cu Rákóczi, acesta va strânge toate

Material cu drept de autor

mijloacele sale de luptă la Brețcu, unde are deja destul de mulți oameni, încât va deveni greu de dovedit, căci trebuie să-i înfruntăm dintr-o dată toate țăriile adunate laolaltă. Dar dacă pornim împotrivă-i în aceiaşi vreme şi pe căile ce se deschid dinspre Kara Iflak, pe lângă înlesnirile deja zugrăvite, vom prinde vrăjmaşul ca într-un cleşte. Fără a mai vorbi de împrejurarea, deja arătată, că ne stă la îndemână încă o oaste!

Mărturiile aridicate înduplecară grosul divaniților, dar Lupu nu părea prea pătruns de ele, de aceea tânărul încercă să-l întărâte împotriva vecinului din miazăzi.

- Uite ce-i, tataie, începu cu totul necurtenitor Timuş, care nu socotea că mai are vreun rost să folosească față de socru-său acele vorbe de cuviincioasă preamărire, obişnuite pentru numirea domnilor, cerute de strășniciile ighemoniconului obişnuit unei înalte curți princiare; uiți că Matei e un duşman mai vechi al tău, căruia, de amar de ani, te tot căzneşti zadarnic să-i vii de hac. Din păcate până acum, fiind singur, numai cu puterile tale, n-ai izbândit; dar în această clipă, fiind şi eu de față, a venit vremea să-i dăm moşneagului ceea ce i se cuvine. Îți făgăduiesc că vă voi sta lângă tine şi te voi priveghea până la izbânda cea de pe urmă. Şi aşa cum am cucerit scaunul ieşean pentru domnia ta, tot aşa îți voi aduce la picioare şi scaunul de la Târgovişte. Oricum, ne va fi mult mai lesne să-l înlăturăm pe boşorog, decât pe tânărul şi volnicul Rákóczi. După aceea vedem noi cum ne-om împărți coroanele...

La aceste viclene mlădieri de întărâtare, Lupu se dovedi mai simțitor decât la judecățile de dinainte, deşi acelea erau mult mai temeinice şi mai închegate. De aproape douăzeci de ani visa să pună mâna pe scaunul vecinului său, ca întâiul pas spre împlinirea moştenirii lăsate urmaşilor săi încoronați de către Mihai Viteazul. Ori, plimbându-i prin

Material cu drept de autor

fața ochilor putința împliniri acestui vis, nu era greu de ispitit. Lupu căzu repede în nada ginerelui său.

- Nu ştiu când să purcedem la drum… făcu el.

- Cât mai curând, căci nu pot ține oastea în plată la nesfârşit. Am ceva bătaie de cap şi cu merindele de zi cu zi. Eu aş rupe-o din loc chiar mâine sau cel târziu poimâine. Doar să-mi tocmesc oamenii de drum, dar asta oricum nu ține prea mult, căci, aflându-ne în țară străină, suntem tot timpul pe picior de plecare. Totul atârnă de vremea ție trebuitoare ca să-ți aduni oştenii şi să-i găteşti ca să poată purcede în treaba noastră.

Cum Lupu pică destul de repede la învoială cu ginerele său asupra mărunțişurilor care mai rămăseseră de făcut, acesta plecă, întorcându-se la mânăstirea Galata, unde era adunat grosul ordiei sale. Golia o alese chipurile pentru sine, dar o făcuse numai pentru a lăsa credința că nu se supune spăsit poveților socrului său, ca un zgâmboi cuminte şi ascultător. După aceasta plecară şi aproape toți divaniții, numai câțiva apropiați mai întârziară.

În noaptea ce urmă, mintea lui Lupu clocoti de înfierbântare, domnul încercând a închipui mijloacele şi căile cele mai potrivite pentru a înfăptui întreita unire. Gândurile şi le dezvălui numai față de boierii socotiți de cea mai mare credință, ele închipuind cea mai mare taină care stătea la temeiul cârmuirii sale. Între cei în fața cărora se va destăinui, se aflau şi cei doi frați Cantacuzini, căutați de Timuş. Aceştia, de răul cazacilor care erau toată vremea pe urma lor, nu apăreau la palat decât foarte târziu, după lăsarea întunericului.

Unirea se putea face fie sub un singur schiptru, de bună seamă al său, fie cu o cârmuire în trei, a sa, a feciorului şi a ginerelui cazac. Pe acesta din urmă l-ar fi înlăturat cu plăcere, înlocuindu-l cu vreun frate ori nepot. Dar din

Material cu drept de autor

păcate, din pricina oştirii sale puternice, Timuş nu putea fi totuşi lăsat în afara jocului.

La rându-i, fiecare din cele două alegeri putea îmbrăca mai multe chipuri de înfăptuire. Spre pildă, dacă ar fi ajuns singur cârmuitor, stăpânirea putea fi orânduită fie cu un sfat pentru toate olaturile intrate sub ascultarea sa, fie cu trei soboare, câte unul pentru fiece țară în parte. Dacă se ajungea la o conducere în trei, lucrurile se încurcau întrucâtva. Dacă s-ar fi ajuns la starea din urmă, lui i-ar fi căzut în seamă numai un drept de priveghere asupra celorlalți, ca unul a cărui putere e precumpănitoare. Primejdia era că, de bună seamă, după ceva vreme statul său osebit i-ar fi fost tăgăduit de ginere, care, neîndoielnic, că până la urmă nu va voi să i se supună. Dar şi această unire orânduită în trei putea îmbrăca mai multe înfățişări, după cum s-ar fi făcut împărțirea volniciilor domneşti. Ea se putea înjgheba fie ca o simplă frăție întemeiată pe un legământ de ajutorare, fie ca o învoială de a se gospodări laolaltă, fie sub chipul unei împreunări mai temeinice, ca aceea care pe drept se naşte între cei care sunt fie coborâtorii aceleiaşi stirpe, fie mădulari ai cârmuirii aceleiaşi case domnitoare.

Grozav ar fi fost ca voievodatele să împreune pe deplin, într-o singură şi statornică stăpânire, în frunte cu un singur cap încoronat, care, negreşit, să fie el. Totuşi acest lucru ar fi fost cel mai greu, dacă nu cu neputință, de atins. S-ar fi împotrivit înainte de toate Înalta Poartă, care-şi vedea amenințată stăpânirea dinspre hotarul de miazănoapte. Dar la ce să te fi aşteptat din partea unor păgâni? Mai supărător era că însăşi Kaiser-ul german s-ar fi opus la fel de dârz, deşi, ca bun creştin, întărirea dreptei credințe din sus de Dunăre ar fi trebuit să-l bucure, nu să-l zădărească. Împărăția nemțească însă, prin această unire, şi-ar fi văzut închisă calea spre ținuturile musulmane pe care visa a le cotropi.

Material cu drept de autor

Aceste împotriviri nu închipuiau însă singura stavilă ce-i stătea în cale. E drept că şi voievozii unguri ai Ardealului simțiseră năzuința de apropiere a celor trei principate şi se gândiseră să o întrupeze sub chipul unei „crăii dacice"; dar cu toate acestea lucrurile erau destul de încurcate aici. Nu trebuia nesocotită împrejurarea că românii de dincolo de munți, deşi cei mai mulți între locuitori, alcătuiau numai pătura de jos, a prostimii de rând. Ei nu izbutiseră să se aridice în sânul alesei păturі a stăpânitorilor. Ori cârmuirea numai prin blagorodnicii unguri nu i se părea prea trainică şi nici liniştitoare, mai ales când principele era de alt neam şi nu cunoştea limba dregătorilor. A găsi o ieşire din această anevoință nu era deloc uşor. Atât el, cât şi sfetnicii săi de taină mai aveau temeinic a-şi frământa mintea spre a dezlega impasul.

În ziua următoare, de Duminica Slăbănogului, care cădea în acel an de întâi florar, Timuş se înfățişă pentru ultima oară la Curte. Venise târziu, abia spre ora prânzului, socotind că înțelegerea cu socru-său era încheiată, iar dedesubturile pe deplin desluşite. Deci nu prea mai aveau asupra a ce se tocmi şi ce hotărî. Boierii găsiră totuşi că a mai rămas o treabă nedesluşită şi anume aceea a căii pe care urmau s-o aleagă spre a ajunge în Muntenia. Moldovenilor li se părea mai nimerit drumul cel mare, care, după ce trecea de Târgul Frumos, cobora de-a lungul Siretului. Părerea lor era împărtăşită şi de Lupu. Deşi mai lung, şleahul acesta era mai bun decât oricare altul, fiind mai puțin mlăştinos, lucru care nu trebuia uitat, mai ales că, după ce dăduse dezghețul, urmase o vreme destul de ploioasă, care ținuse zile în şir. Ori prinosul ăsta de apă făcuse ca râurile să se umfle peste măsură, clocotind între maluri, iar pe mari întinderi pământul se preschimbase într-o nesfârşită mocirlă.

Timuş, mai mult din plăcerea de a se încontra decât în temeiul unor judecăți care dovedeau o adâncă

Material cu drept de autor

chibzuință, arătă că drumul care urma malul Bârladului i se pare mai nimerit, punând pricină că ar fi mai scurt, ducându-i mai de-a dreptul la țintă. În clipa când domnul încercă să-l încredințeze că cealaltă cale i se pare mai potrivită, tina fiind mai puțin îmbibată, iar bălțile mai mici, Timuş pufni supărat:

- Ori mergeți pe unde am hotărât eu, ori n-aveți decât să vă duceți singuri!

Punându-i-se sula în coaste, domnul se lăsă păgubaş da a mai zice ceva. Nici nu putea fi vorba să primească lupta fără cazaci!

- O să ajungem cât de repede la Târgovişte şi voi trece cetatea prin foc şi sabie, ca să nu mai îndrăznească cei de dincolo să ridice capul la noi. Pe moşneag o să-l ridic în furci, spânzurându-l de picioare, dacă n-o muri de spaimă înainte de a pune mâna pe el! se lăudă căpetenia zaporojenilor. L-oi coborî numai după ce vine turcul cu firman pentru domnia ta, ca să se încredințeze de deplinătatea victoriei mele.

Învoindu-se toți, fără de cârtire, cu cererile sale, tânărul cazac îşi luă ziua bună de la socrul său şi-l înştiință că în dimineața următoare va pleca la drum. Cum Lupu îi mărturisi că el nu e pregătit ca să purceadă atât de repede, având oameni prea puțini la îndemână, Timuş îi făgădui că va merge încet, încât domnul să-l poată ajunge din urmă. La nevoie chiar se va opri şi-l va adăsta, deşi împleticeala lui bătrânească îi încurca socotelile, osândindu-l la o lungă şi ostenitoare lâncezeală. Cu aceasta cazacul plecă, lăsând divaniții fără putința de a mai adăugi ceva. Pripeala asta nu le plăcea deloc; li se părea o nesăbuință, una dintre smintelile tânărului. Cum însă acesta ieşise, erau puşi în fața unui lucru împlinit, ce nu se mai putea desface, şi deci nu aveau de ales...

Material cu drept de autor

Ca să se răzbune pe cel plecat, încercară a dovedi că ziua în care fură înştiinţaţi asupra purcesului la război era prost aleasă, căci numirea ei, prin aceea că aducea aminte de „slăbănog", adică de un om lovit de dambla, nu era semn prielnic de prevestire pentru lucrarea la care taman se înhămaseră, iar cărindarul lor, pe stil vechi, nu minte! Asemenea semne nefericite ar trebui să nu fie trecute cu vederea, căci, cum se dovedise fără putinţă de tăgadă cu nici două săptămâni în urmă, fuseseră nenorocoase şi pentru pedestrimea lui Kemény, poate tocmai pentru că acesta, deşi înştiinţat asupră-le, nu le luase în seamă, nesocotindu-le şi arătându-le un adânc despreţ! Lupu, care nu avea de gând să oprească năvala pentru atâta lucru, înlătură cu o mişcare de lehamite a mâinii, întunecatele prorociri ale boierilor.

Zaporojeanul se ţinu de cuvânt. Încă de dimineaţă cazacii îşi strânseră corturile, urcară tot calabalâcul în căruţe şi-o porniră pe îndelete la drum. O luară înspre Vaslui, dar, şleahul fiind peste măsură de desfundat, merseră destul de greu şi de încet, încât seara abia de ajunseră la vreo zece leghe de cetatea de scaun. Aici făcură primul popas şi, după cum făgăduise, Timuş se opri la acest conac spre a-şi aştepta socrul. Fu de altfel vestit printru-un olăcar că Lupu hotărâse să se aştearnă la drum în dimineaţa de-a doua zi. Dar nu aceasta închipuia adevărata pricină pentru care socoti potrivit să amâne purcesul. La drept vorbind, deşi grosul oştenilor săi erau călare, deci truda îi fusese măsurată, ea căzând cu osebire asupra cailor, osteneala fărâmei de călătorie ce-o avea în urma sa era atât de mare, încât râvna i se cam răci; umbletul i se păru îngrozitor de istovitor, cum nu mai întâlnise. Totuşi nici o clipă n-ar fi fost plecat să-şi recunoască greşeala, făcută atunci când nu ţinuse seamă de sfaturile ce-i fuseseră date. Oricum, nu mai era deloc grăbit s-o ia înainte. Nu i se mai păru că năvala aceasta, pornită de unul singur, e o dovadă de mare vitejie.

Material cu drept de autor

Bineînțeles că, la plecarea domnului din Iaşi, cei obişnuiți cu cleveteala nu putură fi opriți să-şi însăileze prezicerile noptoase şi să tălmăcească în felul lor tâlcurile clipei. Era ziua de 3 florar, iar semnul trei ducea cu gândul la „cele trei ceasuri rele". Ori un iureş ostăşesc pornit sub asemenea semn vestitor de nenorocire nu putea sfârşi bine. Pe deasupra data de trei mai cădea şi într-o zi de marți! Deci, acest al doilea semn de proastă alegere, dacă se judeca pe dreptate, îl întărea la urma-urmei pe cel dintâi. Zicerea păstrată din moşi „marți – trei ceasuri rele" le era doar tuturor cunoscută, cu toate întreţeserile ei aducătoare de năpastă. Lupu nu luă în seamă asemenea proorociri răuvoitoare şi-şi văzu de drum. Seara, peste măsură de ostenit, ajunse după multă trudă lângă tabăra ginerelui său, unde conăci şi el.

În dimineața următoare, cu cazacii în frunte, oştile se aşternură din nou la drum. Trecură prin Vaslui şi spre seară se opriră la Podul Inalt, unde-şi înălțară corturile spre a petrece noaptea.

Timuş, până atunci foarte grăbit şi zelos, văzând greutățile, începu să tragă de timp. Parcă nici nu-şi mai amintea că-şi zorise socrul în asemenea măsură, încât acesta trebui să părăsească Iaşi-ul înainte de a-şi fi isprăvit toate tocmelile de călătorie şi înainte de a fi strâns oaste îndestulă. Aici, la conacul de lângă pod, Timuş, spre a tărăgăna lucrurile, hotărî să facă o „cătare" a ordiei sale. La drept vorbind cercetarea poruncită nu era nimănui trebuitoare, dar era un bun pretext de a întrerupe cel puțin o zi călătoria. Nădăjduind să poată lungi şi mai mult şederea, Timuş ceru lui Lupu să-i plătească armata pentru cele făptuite până atunci, ca să „prindă inimă" în luptele viitoare. Credea că Vasile vodă, luat pe nepregătite, nu va avea banii necesari şi va fi silit să trimită olăcar la Iaşi, poruncind să i se aducă butoaiele cu monedă sunătoare. Spre dezamăgirea sa,

Material cu drept de autor

domnul nu făcu nici un fel de nazuri; nu cercă să vină cu viclene deslușiri pentru a ocoli un răspuns ori pentru a amâna împlinirea cererii, ci se arătă gata să facă plata cerută în chiar după-amiaza aceleiași zile, căci, în calabalâcul ce-l târâse cu sine, avea gătit bănetul trebuitor. Scrâșnind din dinți, își deschise mărinimos baierele pungii, pentru ca să nu se mai poată afla nici o pricină de amânare a purcesului.

Timuș, văzând că din nou a dat greș, nu se opri aici. Înciudat, sârgui să descopere noi piedici care să ducă la amânarea plecării; drept care îi făcu cunoscut socrului său că nu mai are de gând să se jertfească pe sine și pe oamenii săi mergând în frunte, ca să deschidă și să netezească moldovenilor calea, cu atât mai mult cu cât aceștia, de baștină fiind, erau mai buni cunoscători ai locurilor. Vorbirea ce o făcea despre sârgul jertfirii de sine era însă de tot fără de noimă, căci până dincolo de Focșani nu le stătea nici un vrăjmaș împotrivă și deci nu-i păștea nici o primejdie! Pe deasupra, stărui tânărul spre a-și îndreptăți cererea, e știut că moldovenii sunt cunoscuți ca buni cercetași, de aceea e mai nimerit ca ei să alcătuiască straja înainte-mergătoare. Cazacii vor veni mai spre sfârșitul șirurilor.

La drept vorbind cererea schimbării rânduielii de mers nu izvora numai din dorința de a găsi temei de zăbavă. Timuș era zădărât și de împrejurarea că Lupu, venind în spatele polcurilor cazace, vedea pustiirea lăsată în urmă de acestea prin satele și prin târgurile prin care treceau și de bună seamă își certa ginerele, rugându-l ca să dea poruncă să se curme prădăciunile, uciderile și pârjolurile până ce vor trece în Muntenia. Asemenea silnicii îi stricau și-i sărăceau în primul rând lui țara! Deci loveau în bunul său, calicindu-l. Îi ceru prin urmare ginerelui să le deslușească alor săi acest lucru în chip răspicat și să-i pedepsească necruțător pe toți aceia care ar mai făptui asemenea nesăbuințe care-i dăunau.

Material cu drept de autor

Timuş, ca să scape de cicăleli, făgădui de fiece dată că va lua cuvenitele măsuri, dar, bineînțeles, nici o clipă măcar, nu se gândi să-şi ia în seamă cele spuse de nevoie socrului său. Acum, la acest conac, nu se mulțumi deci numai cu a căuta o nouă îndreptățire pentru a putea întârzia plecarea, ci – față cu sâcâielile voievodului – socoti trebuitor să născocească o cale ca să scape de pisălogelile şi mustrările sale întărâtătoare, fără însă a face ceva întru potolirea cazacilor săi, căci nu voia să le taie plăcerea făptuirii cruzimilor cu care erau obişnuiți. Cerându-i lui Vasile vodă Lupu să treacă în partea din față a alaiului, acesta nu mai avea cum vedea ce prădăciuni şi ce pustiire făptuiau oştenii săi care veneau în urmă. Astfel îşi dobândea în sfârşit ceva linişte. Abia târziu, când trecuseră binişor de Tecuci, principele va afla totuşi ce se întâmpla în spatele său şi-şi va da seama că fusese tras din nou pe sfoară.

Şi de astă dată Lupu îl lăsă pe Timuş fără grai, năucindu-l de tot, căci se învoi pe dată cu preschimbarea rânduielii de mers, fără a cârti măcar în vreun fel. Nu numai că nu pregetă, ci mărturisi că-i face chiar plăcere ca de mâine să se afle el şi cu ai săi în frunte, că doar aceasta nu e pricină de supărare, ci dimpotrivă.

Timuş era peste măsură de furios că toate vicleniile sale dăduseră greş, iar închipuirea îi secase şi nu mai era în stare să născocească noi temeiuri de tărăgănare. În vremea cătării oştii orândui ținerea unui sfat al polcovnicilor, pentru a trage o încheiere asupra celor văzute. În ascuns însă țintea altceva cu această adunare. Nădăjduia că, văzând că şi-au primit soldele şi încă destul de mărinimos rotunjite, căpeteniile aflate sub ascultarea sa îl vor preamări pentru îndemnarea cu care cârmuise năvala până aici şi-l vor ferici că-i răsplătise cu atâta dărnicie din banii socrului său. Adevărul era că tânărul îşi făcuse şi o altă socoteală; era încredințat că prin plățile făcute, va atrage de

Material cu drept de autor

partea sa nu numai căpeteniile, ci şi soldaţii de rând, înăbuşind nemulţumirea acelora, care se arătau porniţi împotriva dezlănţuirii unui nou război, fără legătură cu nevoile ţării lor. Din păcate pentru el, cârcotaşii nu lipseau; ei arătau că veniseră în Moldova ca să-l aşeze iarăşi domn pe Lupu, lucru pe care-l isprăviseră. Deci îşi făcuseră treaba şi se puteau înturna acasă, neavând de ce să-şi mai primejduiască viaţa pe cine ştie ce coclauri străine.

Abia intrat în cortul său, unde se adunaseră polcovnicii, tânărul avu o altă supărare la care nu se aşteptase. În locul osanalelor la care visase, se pomeni în faţă cu polcovnicul Ivan Bohun, care se socotea un fel de epitrop al său şi nu se sfiia să-l strunească cu orice prilej. De astă dată bătrânul îi atrase luarea aminte că marele hatman Bogdan Hmelniţki nu-şi dăduse învoirea pentru o năvală asupra lui Matei vodă. Se cădea deci să nu plece mai departe, ci să-l înştiinţeze pe acesta ce aveau de gând a face, aşteptând aici cuvenita dezlegare din parte-i.

Timuş îl întrerupse şi-i întoarse spatele, făcându-se a nu-i fi auzit spusele. Îi îndemnă pe ceilalţi polcovnici să-şi dea cu părerea, dar îi pofti la vorbă numai pe aceia care-i ştiau de frică, fiind mai slabi de înger. Aceştia, deşi în fundul sufletului îi dădeau dreptate ortacului lor, om înţelept, cumpătat şi chibzuit, nu îndrăzneau să-l înfrunte pe năprasnicul Timuş. Ştiindu-i firea sălbatecă şi sângeroasă, se feriră să-şi spună deschis părerea, ci bâlbâiră fiecare în legea lui câte ceva nedesluşit, încât din spusele lor nu se putea înţelege până la urmă nimic.

Bătrânul Bohun, deşi nepoftit, luă din nou cuvântul şi-l preveni pe fiul hatmanului că nu e în drept să-i târască întru făptuirea unei smintite nesăbuinţe. Pentru a merge mai departe aveau musai nevoie de îngăduinţa lui Bogdan Hmelniţki. Îl învinui apoi pe Timuş că părăsise Hetmanatul cu trupul de oaste de sub cârmuirea sa fără să

Material cu drept de autor

mai aştepte învoiala hatmanului şi numai victoriile dobândite făceau să i se ierte nesocotința. Dar a face aceeaşi greşeală şi a doua oară, nu era de iertat. Iar dacă tânăra căpetenie putea nădăjdui că nu va fi pedepsită de tatăl său, celorlalți, cărora băiatul le-a fost dat în grijă, de bună seamă că li se va cere socoteală. Deci în numele sfatului cere să se oprească oastea în loc. I se pare neîndoios că hatmanul, după ce va fi înştiințat de gândurile lui Timuş, nu le va încuviința, căci acest război nu aducea nici un folos cazacilor, fiind cu totul străin nevoilor lor. Pe deasupra, în urma neguțărilor purtate cu ceva timp în urmă, Matei vodă fusese câştigat de partea ucrainenilor, luând partea răzvrătirii lor. Deci domnul muntean nu trebuia privit ca vrăjmaş, ci ca prieten. Dacă năvăleau asupră-i nu făceau decât jocul lui Lupu, năzuințele căruia nu se potriveau cu cele ale zaporojenilor. Pe deasupra nu trebuia uitat că acesta din urmă îşi găsise adăpost în Lehia, iar de ginere avea acolo pe unul care se împotrivea cu multă dârzenie slobozirii țării lor şi care-i ținuse temeinic partea pe lângă regele vrăjmaş.

- Nu socrul dumitale şi nici chiar dumneata nu ai a hotărî ce au de făcut cazacii, ci singurul în măsură să o facă este măritul hatman, tatăl domniei tale.

- Crezi că dacă va fi să judece între mine şi tine, tatăl meu îți va da ție dreptate, bătrâne?! îl întrerupse răstit tânărul, încruntându-se spre el. Tu mulțumeşte-te să împlineşti poruncile mele şi nu-ți mai bate capul cu ceea ce va spune părintele meu. Cu el o voi scoate eu la capăt, fără amestecul vostru. Aşa încât nu are rost să-ți faci griji pentru mine!

De altfel Timuş socotea că dacă învingea, iar el nu se îndoia de asta, pus în fața faptelor împlinite, tatăl său nu-l va mustra, ci nu va putea decât să-i laude hotărârea. Drept care, tot mai zădărât, ridică vocea la bătrân:

Material cu drept de autor

- Țin să-ți amintesc polcovnice că îmi vorbeşti de parcă ai avea în față un țânc fără minte, care trebuie să asculte cuminte şi supus de cei mai bătrâni.

- Tatăl dumitale ni te-a dat în grijă şi ne-a poruncit ca să te oprim a făptui lucruri nesăbuite!

- Vouă m-a dat?! Da' cine mai sunteți şi voi?

- Pe lângă mine, răspunde de domnia ta şi polcovnicul Timofei Nosaci. Apoi e vorba de jupân Wichowski, marele diac al cancelariei luminatului nostru hatman, de grămăticul Lavrin Capusta şi el din cancelaria de taină, de Pavel Tetera pisarul oştirii noastre.

- Da' ce soi de mari viteji mai sunteți şi voi, ca să mă țineți sub papuc?! Cine vă credeți?! Îți repet, să nu cutezi a uita că nu mai sunt un copil! se încrâncenă băitul, care abia de trecuse de douăzeci de ani. Iar dacă nu taci, ți-o voi dovedi în aşa fel încât s-o ții minte cât vei mai trăi!

- Jertfirea oamenilor noştri pe meleaguri străine, în apărarea unor nevoi de care nu ne leagă nimic, nu este o treabă de casă a cuiva, care să se neguțeze numai între tată şi fiu. Nu e drept! E o treabă care trebuie să țină seamă de cerințele unui norod. Noi avem războaiele noastre, prin care țintim să ne dobândim neatârnarea. Nu ne putem îngădui să ne risipim puterile fieunde!

- Nu eşti tu chemat, moşule, ca să judeci ceea ce este drept sau nedrept. Menirea ta e să te supui poruncilor celor mai de sus de tine!

Bohun, păstrându-şi cumpătul, stărui în a-l îndupleca pe tânăr să nu se pripească.

- Hatmane, răbufni polcovnicul, deşi nu se găsea în fața acestuia, ci a fiului său, care nu purta rangul, îți întreci îndatoririle şi puterile care ți s-au încredințat. Aici suntem un întreg sfat de război care a auzit spusele tatălui vostru şi avem datoria şi dreptul de a hotărî soarta cazacilor

Material cu drept de autor

de noi ascultători, iar cuvântul nostru – adică al sfatului oştirii – n-are mai puțină greutate decât cel al domniei tale.

Mai departe Bohun îi atrase luarea aminte că țara mumă se află la o grea răscruce, că e amenințată de vrăjmaşi primejdioşi, lucru care le cere să fie foarte prevăzători în tot ceea ce au de gând să facă, precum războiul pe care țintește a-l înfăptui. Cu vreo trei ani în urmă începuseră nişte negoțări cu Matei vodă, nu lipsite de roade. Dacă acum intrau în Muntenia, acestea erau zădărnicite, ceea ce nu putea fi decât o pierdere pentru Ucraina. Ori, pentru că se încalcă nevoile țării lor, nu au de ce năvăli în principatul învecinat şi asta numai din pofta de răzbunare a unui străin, precum acest Vasile vodă. Apoi nici turcii nu vor privi cu ochi buni amestecul cazacilor în trebile de împărțire a scaunelor şi coroanelor între slujbaşii raialelor supuse lor. Ori nu aveau de ce să şi-i ridice şi pe aceştia în cap. De bună seamă şi negoțările cu Ardealul, aflate în plină desfăşurare, erau amenințate, craiul, ca ocrotitor al lui Gheorghe Ştefan şi aliat al lui Matei Basarab, putându-se supăra. La fel nici tocmelile acestea cu crăia nu se cuvenea să fie zădărnicite, căci, pentru folosul tării lor, nu puteau rămâne nepăsători față de acela care ar fi putut ajunge rigă al Lehiei, țară cu care se aflau într-un război măcinător de vreo cinci ani! Ori cu ajutorul lui Rákóczi puteau pune capătul acestor lupte istovitoare.

- Deci reînturnarea lui Vasile vodă în scaun, fiind socrul tău şi într-un fel fârtatul nostru, şi alungarea celuia care l-a surpat, pot să ne slujească neamul. Scăpăm astfel de cineva care ne-ar putea fi potrivnic. De aceea putem socoti că războiul pentru Moldova ne slujea într-un fel, deci nu era o faptă în fața căreia să pregetăm prea mult. Dar ca să purcedem la noi războaie, numai ca să ogoim mândria rănită a unui străin, fie el şi neam cu tine, şi să-i potolim setea de răzbunare, nu poate fi decât în dauna norodului nostru.

Material cu drept de autor

Drept care este firesc să ne codim. Deci măritul hatman ne va putea ierta mai uşor că am trecut Nistrul încoace, fără încuviinţarea sa. Ne apără izbânda asupra vânzătorului, dar şi împrejurarea că Vasile vodă ne este prieten. Pe deasupra nu-i supărăm nici pe turci, socrul tău având firman din parte-le şi fiind răsfăţatul lor. Dacă în această trebuşoară sunt încredinţat că ne vom bucura de îngăduinţă, nu aceeaşi lucru va fi dacă trecem Milcovul. Aceasta va pricinui numai supărări părintelui nostru sufletesc şi părintelui dumitale trupesc. Eu sunt cu totul împotriva unui iureş pornit asupra Ungrovlahiei şi cred că toţi polcovnicii sunt de părerea mea!

În vreme ce aceştia mormăiau de-a valma „Aşa-i, are dreptate!", Timuş, orb de furie, cu vânele de la tâmple umflate, parcă gata să pleznească, şi cu ochii bulbucaţi, sări în picioare şi începu să urle, împroşcând firişoare de stupitură în jur:

- Cine v-a întrebat ce credeţi?! Cine are nevoie de poveţele voastre?! Cum de îndrăzniţi să ridicaţi capul şi să vă daţi cu părerea?! Uitaţi că eu sunt fiul hatmanului vostru şi de aceea am toate drepturile! Mă credeţi un nespălat de teapa voastră?! şi, din lipsă de alte argumente, încheie cu un potop de suduieli şi ocări.

- Bohune, să ştii că înalţi fruntea prea sus, faţă de locul care ţi se cuvine. Capetele astea ridicate cer tăiş de spadă spre a le reteza. Capul plecat sabia nu-l taie, cred că ştii asta, polcovnice. De altfel şi limba cred că o ai prea ascuţită şi mă vei sili să ţi-o scurtez.

Apoi, apropiindu-se de Bohun, urmă cu un râs întunecat:

- Să ştii bătrâne că, dacă o fi să-ţi retez limba, cred că o s-o iau mai de jos, ca să nu-i pierd rădăcina. Ţi-oi tăia-o cam de pe aici, făcu Timuş, trăgând cu degetul, în jurul gâtului polcovnicului, un cerc care trecea de-a curmezişul peste beregată.

Material cu drept de autor

- Iar de va cădea un cap ce se sumeţeşte prea mult, nu va fi nici o pagubă pentru nimeni; şi de-l tai eu, fii sigur că tata îmi va fi recunoscător pentru asta, căci îl cruţ de a trebui s-o facă el însuşi!

Bohun întâmpină ocările cu o netulburare înţelegătoare şi îngăduitoare, care se arată unuia despre care e ştiut că nu-şi dă seama ce spune. De aceea Timuş se întărâtă şi mai mult, încât începu să tremure, iar pielea obrazului îi zvâcnea plină de încordare. Din pricina mâniei i se împleticea limba în gură, de nu mai era în stare să scoată pe gură vorbe desluşite, ceea ce îi dădu simţământul că se face de râs în faţa adunării, lucru pentru care se încrâncenă şi mai amarnic în fiinţa sa.

După câteva clipe de nemişcare, se întoarse ca şi cum ar fi voit să se îndepărteze, dar, fără să facă un pas, se răsuci pe neaşteptate şi dintr-o zvâcnire îşi smulse sabia din teacă şi repezi ascuţişul lamei în pieptul polcovnicului. Totul se petrecu atât de fulgerător, încât Bohun nu reuşi să sară cu totul în lături, ci abia apucă să se aplece puţin într-o parte, ca să se ferească de a primi lovitura în plin. Mişcarea în lături îi scăpă viaţa. În schimb, încercând a stăvili cu mâna goală izbitura, tăişul armei îi pătrunse în braţ până aproape de gardă. Cum Timuş smuci spada, încercând, plin de turbare, să şi-o tragă înapoi dintr-o dată, sfâşie carnea polcovnicului, de sub umăr, până aproape de cot. Vederea sângelui, care gâlgâia cu îmbelşugare din uriaşa rană, îl mai răcori întrucâtva.

Cum, fără voie, Bohun apucă şi el furios mânerul spadei, doi dintre prietenii săi săriră asupră-i, prefăcându-se că vor să-l împiedice să se repeadă asupra tânărului. Cu adevărat însă se gândeau doar să preîntâmpine ca lucrurile să se încurce şi mai rău, căci răspunsul bătrânului, chiar dacă era îndreptăţit, nu era de dorit. Pe de altă parte ţinteau

Material cu drept de autor

să folosească prilejul ca să-l scoată grabnic din cort pe rănit şi să-l dea pe mâna bărbierului, care să-i dreagă vătămătura.

Bărbierul, om cu destulă pricepere în cele ale beteşugurilor ostăşeşti, căci se îndeletnicea din tinereţe de lecuirea fărtaţilor săi, cercetă mai întâi dacă nu era tăiată vreuna dintre vinele de sânge mai de seamă de la braţ, căci sângerarea era îngrijorător de bogată. Văzând că fuseseră sfâşiate numai vine mai mici, lăturalnice, îi linişti pe însoţitorii lui Bohun şi-i încredinţă că totul va fi bine. Însă abia peste câteva săptămâni se va vindeca cât de cât braţul polcovnicului, încât să-l poată fi folosit din nou.

Timuş nu era prea mulţumit de sine, căci i-ar fi fost mai drag să-l vadă mort pe Bohun. De altfel îl ura aprig încă de la Cihirin, de când tatăl său îl însărcinase să-l privegheze şi să-l ţină din scurt. De atunci îi pusese gând rău şi nu-i ierta îndrăzneala de a urma poruncile primite. Înciudat, trebuia să ia seama că de astă dată îi scăpase. Dar nu era prea târziu să-l mai pălească odată, dar în aşa fel încât să nu mai dea greş.

Rămas în mijlocul cortului, Timuş rânji polcovnicilor săi şi-i întrebă sfruntător:

- Mai este vreunul care crede că pornirea mea este nesocotită şi dăunătoare căzăcimii?!

Oamenii tăceau stânjeniţi, cu privirile în pământ. Avântul le secase cu totul. Timuş voi să se desfete cu izbânda sa până la capăt, drept care nu se putu mulţumi numai cu tăcerea lor. Ţinea să-i audă încuviinţându-l, de aceea îi luă pe rând, strigându-i pe nume. Începu cu celălalt polcovnic ce-i fusese dat de epitrop:

- Ei, jupâne Nosaci, tu ce zici?

- Ai dreptate stăpâne! încuviinţă acesta plângăreţ şi speriat.

- Dar tu, Hluh?

- Eşti înţelept, luminate!

Material cu drept de autor

Înşiruirea merse mai departe, până la ultimul dintre cei aflați de față. Din ziua aceea nimeni nu mai cuteză să cârtească împotriva silniciilor ori nesocotințelor lui Timuş, oricât de nechibzuite ar fi fost acestea. Ştiau cât era de primejdios să încerci a ajunge la judecata sa; nici când era liniştit nu te puteai întemeia pe ea, darmite când îl orbea furia. De aceea îi primeau poruncile în tăcere şi le împlineau fără crâcnire ca nişte păpuşele pătrunse de supuşenie, ale căror fire le trăgea.

Că Timuş era o fire sălbatică, nestăpânită, semeață, gâlcevitoare, sângeroasă şi nesocotită o vor dovedi şi faptele petrecute două săptămâni mai târziu. Cu acest prilej cazacii, dar şi soții lor, vor suferi o înfrângere cumplită din cauza încăpățânării sale țâfnoase şi a făloşeniei nemăsurate de care pătimea. De altfel peste câteva luni, spre toamnă, va muri fără nici o noimă, tot din pricina purtării sale nechibzuite, prin care dorea să-şi dovedească nemăsurata bărbăție, căutând neîntrerupt primejdia.

Diicu, atunci când, pe la mijlocul lunii lui prier, o pornise spre Focşani, urmase drumul cel mare, care cobora de-a lungul Siretului până la hotare. Dar, deşi foarte umblat, şi şleahul acesta era desfundat din pricina topirii zăpezilor şi a nenumăratelor ploi din ultima vreme. Cu toate că pământul mustea de atâta apă, oştile în trecere pe aici putură totuşi umbla ceva mai uşor şi întrucâtva mai repede, deşi oştenii îşi blestemaseră zilele în tot răstimpul călătoriei. Ori, pe drumul de pe valea Bârladului, pe care îl aleseră Timuş şi Vasile vodă, lucrurile erau departe de a se înfăţişa la fel de „priincios" – dacă ne putem îngădui a ne sluji de asemenea vorbă pentru a prețălui cele suferite de spătar. Starea era cu totul alta, mult mai rea. La jilăveala iscată din zăpada topită şi din nişte burnițe nesfârşite, se adăugeau nenumăratele pâraie lăturalnice ce se vărau în Bahlui, care în multe locuri dădeau naştere unor mlaştini cu neputință de trecut şi greu

Material cu drept de autor

de ocolit, cum se întâmpla chiar din jos de popasul de la Podul Înalt. Poate că drumul acesta să fi fost cu adevărat mai scurt decât cel ales de Diicu, cum cerca a dovedi Timuş, pentru a-şi îndreptăți alegerea. În schimb era mult mai greu de străbătut, încât mersul se dovedi o adevărată caznă chiar şi pentru călărime; iar pentru pedestraşi lucrurile stăteau şi mai rău, fără a mai vorbi de şirul de căruțe care târau cu ele merindele, prăzile jefuite de oşteni la Iaşi şi pe drum şi mai ales țevile grele de tun.

După ce trecură de Podul Înalt, pentru a face pe plac căpeteniei căzăceşti, Vasile vodă făcu făgăduita schimbare a rânduielii de mers. În frunte se aflau acum moldovenii, oaste proastă, de strânsură, cu prea puțini slujitori domneşti sau lefegii, adică oşteni de meserie, care să-şi cunoască bine meşteşugul; lor le urmau mai încolo zaporojenii.

De-a lungul drumului, cazacii, datorită neîngrădirilor îngăduite de Timuş, nu-şi încetară jafurile, pârjolurile şi siluirile începute în vremea şederii la Iaşi. În locurile de popas, nu se mulțumeau cu a pângări oamenii care-i găzduiau peste noapte sau cu jefuirea căminelor lor, ci dimineața, când plecau mai departe, se veseleau dând foc şi caselor, deseori cu gazdele înăuntru, de bună seamă în semn de recunoştință şi mulțumire. Scăpau numai aceia care avuseseră prevederea de a fugi din calea oştilor izbăvitoare, care, după spusa cârmuitorilor lor, reaşezau în țară binele şi dreptatea legiuită a mărinimosului lor domnitor. Privind pălălăile, oştenii râdeau, făcând mult haz de împrejurarea că, la plecare, se vedeau siliți să aprindă bordeiele ca să-şi lumineze calea, strălucirea soarelui nefiindu-le îndeajuns, fie pentru că cerul era înnourat, fie pentru că astrul nu urcase îndeajuns pe geana zării.

Cum zaporojenii rămaseră în urmă, iar moldovenii mergeau în frunte, Lupu nu află decât foarte târziu ceea ce

Material cu drept de autor

se petrecea în spatele oştirilor sale. Abia la popasul făcut din jos de Tecuci fu înştiinţat de nenorocire. Supărat şi îngrijat, îi ceru din nou socoteală lui Timuş. Acesta, zădărât, arătă că la mijloc nu sunt decât bârfe răuvoitoare ale unora dintre boierii din alaiul domnului, precum Cantacuzinii, cleveteli care nu erau noi şi nu ţinteau altceva decât să-i dezbine, încercare începută deja cu un an în urmă, când venise să se însoare. Cum tânărul nu putu tăgădui chiar toate învinuirile, multe cercetate chiar de voievod, spuse într-o doară că poate unii oşteni îşi mai îngăduiau să-şi facă de cap, dedându-se la unele silnicii, dar asemenea lucruri se petreceau rar. Iar scăpările de acest soi sunt pe undeva firești şi de neînlăturat pentru orice oaste şi ar trebui să le înţeleagă, căci nu degeaba erau cu toţii războinici! Şi apoi, din ce să trăiască slugile lor, dacă nu din agoniseala prostimii, care nu trebuia iertată?! Pe deasupra, pentru a-i îmbărbăta pe luptători, făcându-i să mai prindă ceva inimă, trebuia să li se lase oarecare slobozenie şi să li se dăruiască plăcerea unei iuţi îmbogăţiri prin jaf.

Lupu, care-şi dădea seama că iarăşi e pe cale de a fi dus cu vorba şi prostit, îşi rugă stăruitor ginerele să-şi aducă oamenii la bună rânduială, căci altfel sunt sortiţi să-şi piardă reazămul ţării, care va trece cu totul de partea lui Gheorghe Ştefan. Timuş râse zeflemitor, deşi era peste măsură de zădărât de învinuiri, şi arătă din nou că oamenii, spre a se lăsa stăpâniţi, trebuie să ştie de frica mai-marelui lor. Numai cârmuitorii lipsiţi de bărbăţie, fricoşi şi slabi de fire gândesc altfel. Nu de priinţa sau iubirea moldovenilor aveau nevoie acum, ci era mai trebuitor ca în acele clipe să sădească groaza şi spaima în lume; numai cu asemenea mijloace se poate supune o ţară. Mai bun e biciul, şi nu zăhărelul ori blândeţea, răstălmăci el, în felul său, o zicală a vremii. Cum celălalt stărui, tânărul făgădui în silă că va avea grijă să facă ceva, fără a arăta ce anume.

Material cu drept de autor

În vreme ce cobora de-a lungul Bârladului, pe Vasile vodă îl ajunseră din urmă două ştiri. Una bună, care-l bucură, cealaltă rea, care-l îngrijoră peste măsură. Ceva mai târziu îşi va da însă seama că s-a pripit cu temerile. Cea dintâi veste îl înştiința că preafrumoasa sa soață, adusă din depărtările răsăritului, fiul lor şi odoarele uriaşei sale haznale se reînturnaseră în țară, după poruncile pe care le dăduse el însuşi, înainte de a pleca din Lehia. De astă dată toți ai săi şi comorile sunătoare pe care le strânsese nu se mai cărăuşiră până la Cetatea Neamțului, ci fură puse la adăpostul cetății Suceava, mult mai apropiată de hotar, făcând prin aceasta mai lesnicioasă fuga, dacă s-ar fi schimbat cumva sorții războiului. Această alegere dovedea de altfel că, în sinea sa, Lupu se gândea la putința unei noi băjenii, nefiind tocmai sigur de trăinicia izbânzilor ginerelui său.

A doua ştire îl vestea că pe la pasul Oituz se pricinuise o altă năvală crăiască. Noutatea nu era deloc plăcută, căci pe aici intraseră oştile vrăjmaşe şi întâiaşi dată, când îl alungaseră din țară. Se temea că duşmanii, aflând că a plecat din cetatea de scaun, fiind undeva pe Bârlad, plănuiseră a porni un nou iureş asupra Iaşi-lor, cu gând de a-i smulge iarăşi scaunul, pe care-l lăsase fără apărare.

Chemă deîndată la sine pe Timuş, pe polcovnicii acestuia şi pe boierii de sfat care-l însoțeau, cerând tuturor să chibzuiască ce aveau de făcut în noile împrejurări. El mărturisi că şi-ar fi dorit mai mult o grabnică întoarcere, ca să apere ceea ce avea deja, decât să fugă după alt scaun domnesc. Se temea că, dacă nu se va întruna neîntârziat, era primejduit să piardă amândouă țările, şi pe a sa, şi pe a lui Matei. Oricum, față de noile împrejurări, oştile fură oprite din mers, urmând a sta locului până în clipa când căpeteniile vor hotărî ce vor face pe mai departe.

Material cu drept de autor

În răstimpul sfatului întrunit de Lupu, se cercetă în ce chip şi în ce măsură noua intrare a vrăjmaşilor primejduieşte ţara şi domnia, iar cea mai mare parte a celor aflaţi de faţă, chiar şi câţiva polcovnici de-ai cazacilor, fură cu toţii de părere să se oprească până una-alta năvala asupra lui Matei vodă şi să se purceadă la neîntârziata reînturnare la Iaşi. Unii socotiră însă că acest lucru nu e de ajuns, şi cerură ca o parte a oştirii să fie îngăduită a coborî totuşi până la Focşani, pentru a alcătui acolo o strajă la hotar, spre a pune stavilă unei veniri a lui Diicu, căci el mai lipsea din această învălmăşeală. Pe deasupra, cu acest trup de oaste putea fi oprită mai ales întoarcerea lui Gheorghe Ştefan în ţară, ascuns şi ocrotit în acea clipă de vel spătarul muntean. De asemenea trebuia împiedicată cu orice preţ împreunarea oştilor deja sosite cu cele munteneşti, fie şi numai întârziindu-le pe ultimele, dacă nu puteau fi zăgăzuite cu totul. Cele două ordii trebuiau ţinute fără contenire departe una de cealaltă, pentru a lupta de fiece dată cu numai una dintre ele. Asta înlesnea dobândirea unei izbânzi. Împreună, cele două oşti deveneau primejdios de puternice, deci mai greu de dovedit.

Se lăsa seara, aşa încât hotărârâră să ridice stanişte în locul unde se opriseră, pentru ca a doua zi, dis-de-dimineaţă, s-o ia în grabă înapoi, năzuind ca o parte a lor să ajungă în cetatea de scaun înaintea potrivnicilor, iar ceilalţi să atingă Milcovul până ce Diicu nu va apuca să-l treacă.

Între timp celor de afară li se făcură cunoscute poruncile pentru aşezarea popasului de noapte, iar sfatul era pe cale de a se sparge, când voievodul fu înştiinţat că străjile aflate la iscodit în spre Trotuş au reuşit să prindă „limbă ardelenească". Mustăciosul pe care puseseră mâna, sub ameninţarea de a fi canonit de gâzi, începu să vorbească. Ştiind foarte prost româneşte, îi înştiinţă mai mult pe ungureşte că luminatul domn Kemény, care scăpase din

Material cu drept de autor

Moldova numai cu sufletul, poruncise, deîndată ce sosise la Brețcu, să se înjghebeze din volintiri un trup de oaste de pedeapsă, care să pustiască olaturile până spre Roman, învățându-i minte pe răzvrătiții care-i stricaseră bunătate de oştire. Totodată cei care urmau să treacă munții erau îndemnați să redobândească chervanele şi mai ales cele opt tunuri pierdute în vremea înfruntării cu tăietorii de sare din Târgu Ocna. Generalul le făgăduise o bună răsplată pentru asemenea ispravă, fără a mai vorbi de bunurile pe care le vor prăda, care o să le rămână lor. Spre a-i îmbărbăta, şi a le stâmpăra temerile, le spuse că dinspre zaporojeni să nu-şi facă griji, căci nu sunt o primejdie, de vreme ce nu încercaseră să-i fugărească, găsind mai nimerit să se aţină prin Iaşi. Cârmuirea fusese dată unui căpitan de încredere, căci măritul general, după cele pățite de pe urma unor nenorociți de țărani care-l atacaseră cu furcile, nu mai cuteza să treacă munții.

Bărbații porniți în pradă duseră cu cinste la capăt porunca primită, jefuind şi pârjolind totul în cale, trecând totodată prin tăişul spadelor pe toți cei pe care-i întâlniseră. Nu iertară nici copilul de țâță! Totul ținu puține zile. Ajunşi până aproape de Roman, socotiră că au împlinit pe deplin dorințele slăvitului general şi hotărâră să se reîntoarcă. În clipa când ungurul fusese prins, trupul de oaste din care făcea parte era pe drumul spre casă, urcând Trotuşul spre trecătoarea de pe creste.

Vasile vodă răsuflă uşurat. Deci nici gând ca ardelenii să se repeadă asupra Iaşi-lor. Se speriaseră degeaba. Totuşi, ca să fie sigur că toate cele aflate erau adevărate, trimise cele mai iscusite iscoade să cerceteze ținuturile de dincolo de Siret, pentru a afla dacă pe acolo se mai aţin cumva pâlcuri de vrăjmaşi; iar de întâlnesc vreunele, să afle cât de mari sunt acestea.

Material cu drept de autor

A doua zi, în temeiul celor spuse de ungur, în loc să se întoarcă, trâmbele celor două căpetenii îşi urmară drumul pe Bârlad în jos. În țipăt de surle şi răpăit de tobe, oştenii îşi adunară corturile şi-şi reîncepură trudnicul umblet spre Focşani.

De altfel iscoadele, trimise încă din seara zilei de dinainte, începură să se întoarne, adeverind spusele prinsului ungur şi anume că la apus de Siret nu se mai găsea nici picior de cătană ardeleană. Însă pe drum întâlniră numai jale; resturi fumegânde ale caselor, ori mulțime de leşuri risipite prin bălării, adică în locurile unde fugarii, în încercarea lor de a scăpa, fuseseră ajunşi din urmă şi seceraţi de năvălitori. Toate aceste privelişti închipuiau semne deslușite ale trecerii vitejilor pedepsitori ai lui Kemény. După încă o zi sosiră şi iscoadele trimise mai departe, pe Trotuş în sus. De la cei scăpați cu viață, acestea aflaseră că ungurii s-au tras dincolo de hotar, după ce-au cercetat locul bătăliei date mai-nainte cu tăietorii de sare. Tunurile rămăseseră locului, dar aveau roțile fărâmate de răzvrătiți, anume ca să nu poată fi folosite. Oştenii, spre a le înturna mai-marelui lor, trebuiră să încarce țevile grele în căruțe, căci atâta mai rămăsese folositor din ele.

Deci dinspre Ardeal nu se arăta nici o primejdie, nici pentru Țimuş şi nici pentru socrul său. Aşa că puteau să-şi ducă la capăt, fără a-şi face griji, războiul împotriva foarte bătrânului Matei vodă.

*

* *

Material cu drept de autor

ANEXE

Material cu drept de autor

Varlaam, mitropolitul Moldovei şi al Sucevei (1632 – 1653),
pictură de la Trei Ierarhi - Iaşi

Material cu drept de autor

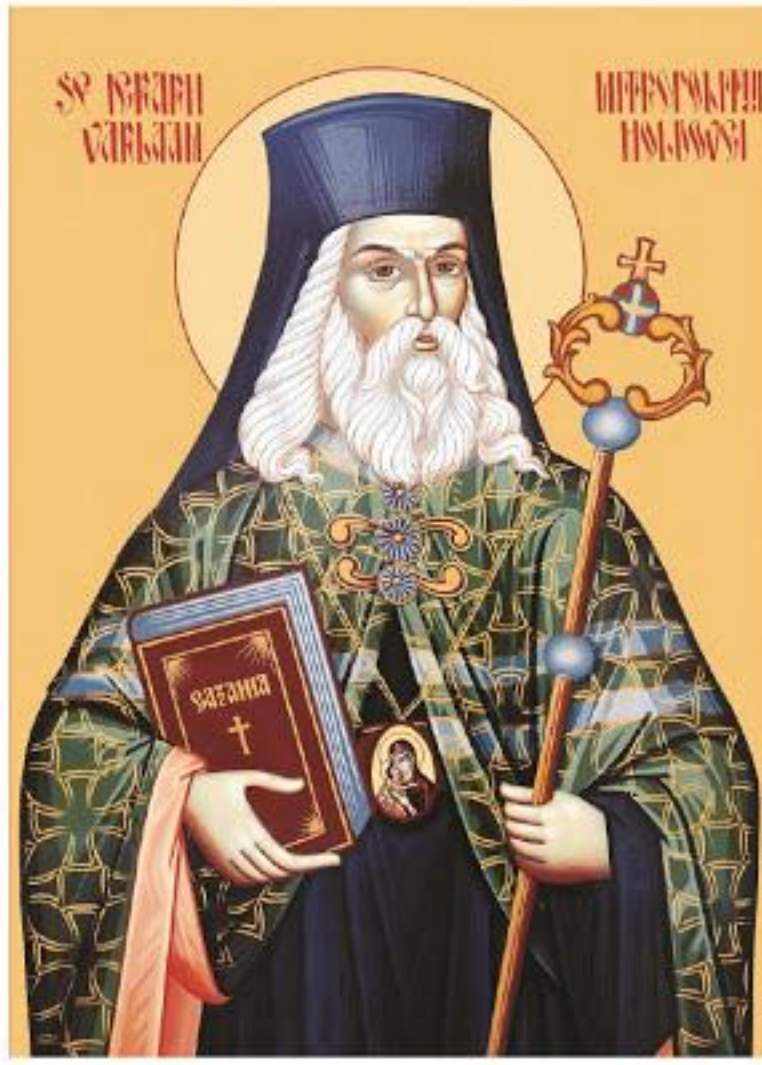

Varlaam, mitropolitul Moldovei (1632 – 1653). Numele mirenesc: Vasile Moțoc

Patriarhul Macarie al III-lea Za'im (Oaspete în Moldova între 17 ian 1653 şi 22 noiembrie 1653, iar în Muntenia între 22 noiembrie1653 şi 27 mai 1654.)

Material cu drept de autor

Bogdan Hmelnițki
Zenobie,
hatmanul cazacilor
(1648-1657)

Material cu drept de autor

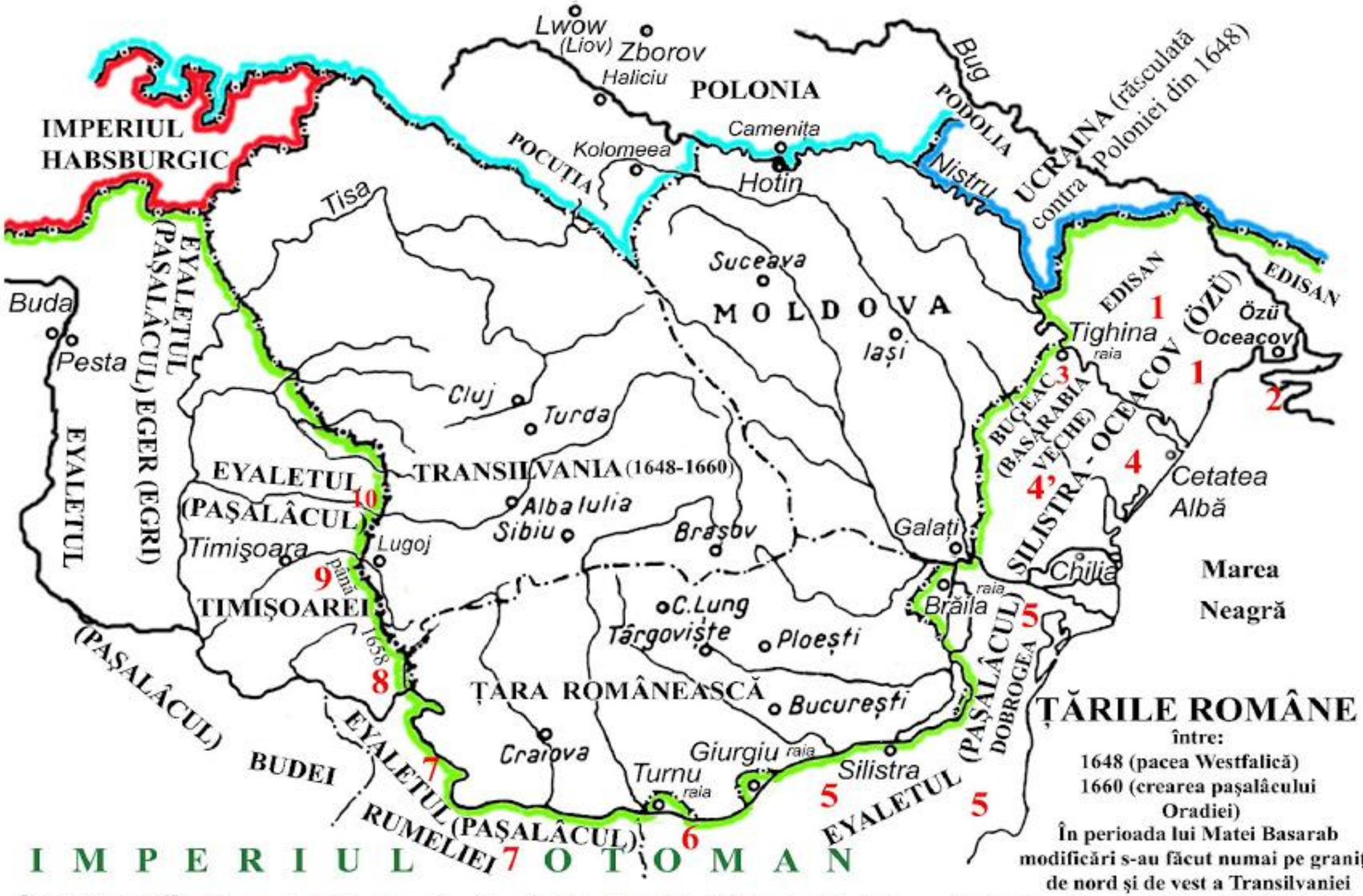

ȚĂRILE ROMÂNE

între:
1648 (pacea Westfalică)
1660 (crearea pașalâcului Oradiei)
În perioada lui Matei Basarab modificări s-au făcut numai pe granița de nord și de vest a Transilvaniei

Sangeacurile din jurul Țărilor Române (după Evlia Celebi, în Călători străini despre Țările Române, vol. VI, p. 328, 331,365):

- **Eyaletul Silistra-Oceacov**: 1 - Oceacov (Oceac, Özü, Özi); 2 - Kinburn (Kâlburun); 3 - Tighina - Bender; 4 - Cetatea Albă-Akerman (uneori prezentați separat tătarii din Bugeac=4'); 5 - Silistra (fost Dârstor); 6 - Nicopole;
- **Eyaletul Rmeliei**: 7 - Vidin,
- **Eyaletul Timișoarei:** 8 - Orșovei (Ruşavei); 9 - Timișoara; 10 - Lipova.

Material cu drept de autor

Țările Române la 1653-1654

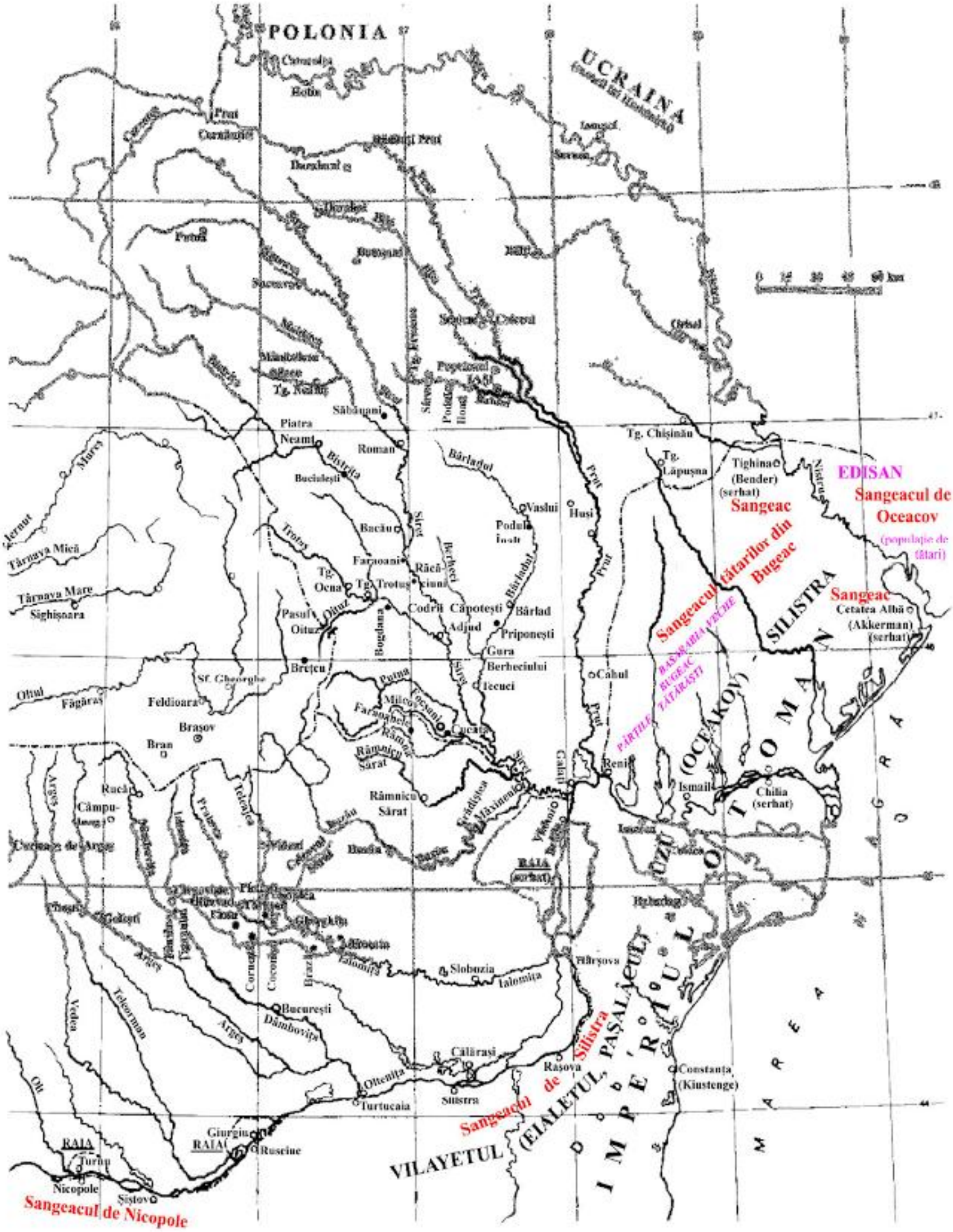

Material cu drept de autor

Fuga lui Gheorghe Ştefan din Iaşi în 23 – 24 martie 1653

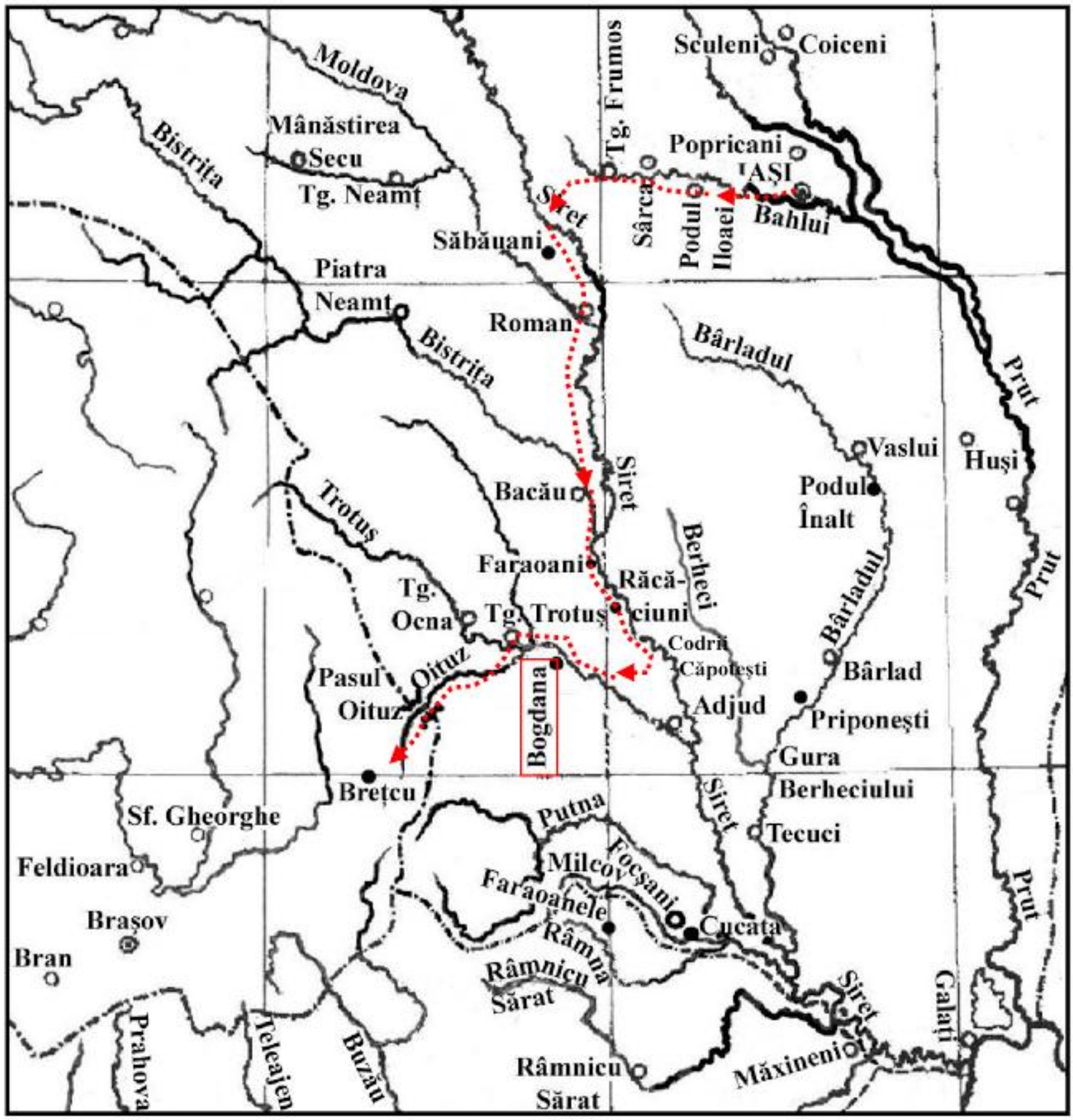

Drumul parcurs de Gheorghe Ştefan în noaptea de 23- 24 martie 1653 şi în cursul zilei de 24 martie pentru a ajunge în tabăra ardelenilor. Drumul fusese parcurs, probabil în 22 martie, de Ioan Boroş, aflat, ca mesager al lui Rakoczi, în ospeție la Iaşi

Material cu drept de autor

Răscoala lui Gheorghe Ștefan. Intervenția armatelor ardelene și muntene și fuga lui Vasile Lupu din Moldova

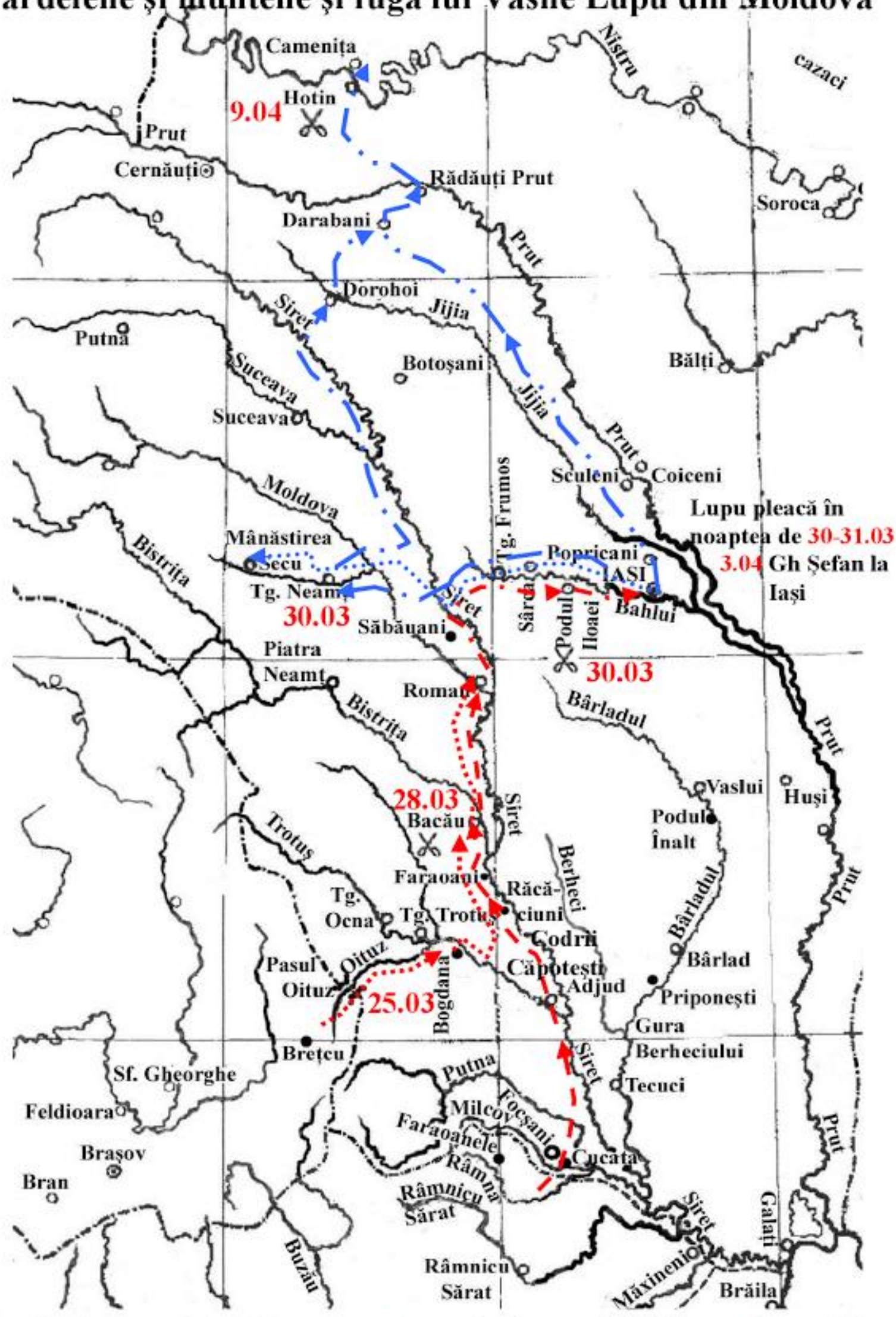

Înaintarea lui I. Kemeny — Înainarea lui Diicu — Drumul parcurs împreună — Fuga lui Lupu — Fuga mitropolitului Varlaam — Drumul lui Ştefăniţă Paharnicul pentru a recupera tezaurul

Material cu drept de autor

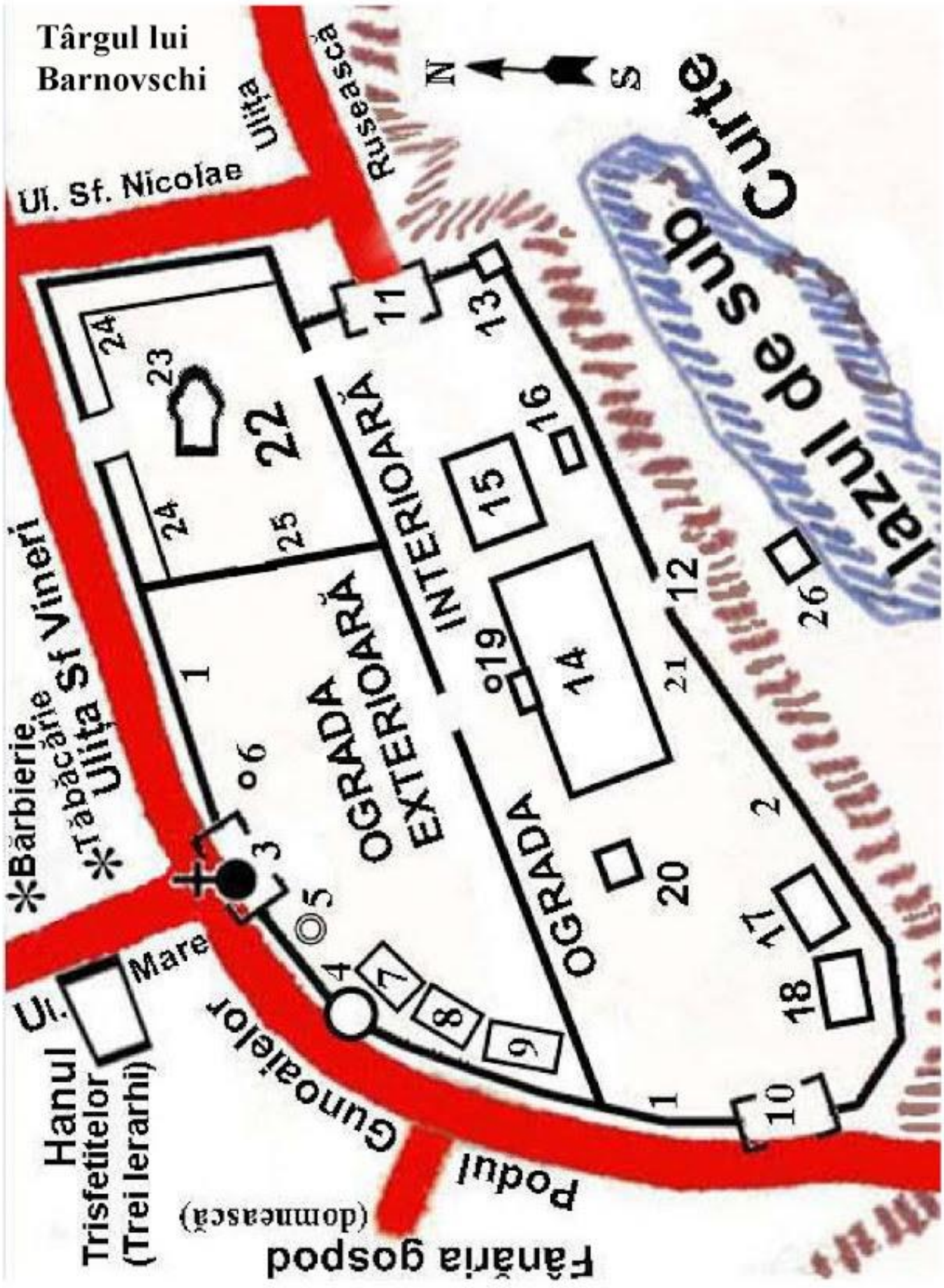

Material cu drept de autor

Curtea domnească din Iaşi

OGRADA EXTERIOARĂ:

1. Zid de incită realizat din piatră şi cărămidă, prevăzut cu metereze. În partea interioară, sus, e adăugată zidului o galerie pentru străji, de unde se poate supraveghea şi curtea, dar şi zona exterioară. În vremea lui Alexandru cel Bun fundamentul zidului este adânc de 1,5 m. Grosimea la nivel fundației e de cca. 1 m, iar deasupra solului e de cca. 0,9 m, ceea ce sugerează că trebuie să fi fost destul de înalt. În secolele următoare zidului i se fac îngroşări, încât în vremea lui Lupu pe alocuri ajunge la 2 m.

2. Îngrăditură (palisadă) din grinzi de stejar înfipte în pământ, pe latura dinspre „râpă".

3. Poarta cea mare (domnească) sau Poarta curții gospod, care e cuprinsă sub bolțile turnului porții. Ea dă spre Ulița Mare zisă şi Ulița (sau Podul) Bouarilor. În fața porții, într-o parte a acesteia, sunt amplasate spânzurătorile pentru oamenii de rând (oamenii pot fi spânzurați de gât, de subsiori, de mâini, de picioare; unora li se poate administra şi o bătaie ca supliment. De ex. în 1582 se pot vedea aici expuşi doi oameni.)

4. Turn de flancare circular, cu ferestre înguste, ca la M-rea Golia, dărâmat 1834.

5. Fântâna de la poartă, lângă care se taie boierii hicleni. Mai târziu, între fântână şi dependințele notate cu 7 pe figură este atestată în 1703 şi 1797 o varniță şi alături de ea o închisoare.

6. Piatra intrării la care descalecă boierii veniți la Curte.

7. Şopron pentru rădvane, sănii, etc.

8. Cazarma corpului de gardă (odăile slujitorilor militari), atestată din 1591. Garda era formată din dărăbani, seimeni şi lefegii nemți. În această clădire sunt închişi uneori boieri ostili regimului, spune un izvor (ar putea fi vorba de o confuzie cu închisoarea amintită la punctul 5). În 1647 poarta exterioară e păzită de 50 de puşcaşi şi pedestraşi. Se adaugă straja ogrăzii exterioare formată din 100 ieniceri. Pentru paza porții dintre ograda exterioară şi ograda interioară sunt folosiți încă 100 pedestraşi şi puşcaşi. Ograda interioară e păzită de 200 puşcaşi din pedestrime şi 50 de ciohodari (purtători de scuturi). Alt izvor spune că 10 căpitani cu trupele lor fac de strajă Curții. Pare-se că schimbarea gărzilor se face sâmbăta.

9. Grajduri pentru cai durate de zid de Vasile Lupu; anterior din lemn. Caii se pot compara cu cei ai regelui Angliei sau ai ducelui Florenței.

OGRADA INTERIOARĂ (zisă şi CEA MICĂ):

10. Poarta de jos (poarta seimenilor)

Material cu drept de autor

11. Poarta dragonilor (zisă şi poarta cazacilor sau a haremului). Spre poartă dă Uliţa Rusească zisă şi Uliţa Târgului de Jos, uliţă pe care se găsesc mai ales case de negustori. Pe aici se merge şi spre vama Domnească (spre chervăsărie). E o poartă mai ferită, de aceea boierii o folosesc noapte pentru a ajunge în 1653 la Lupu fără ştirea ginerelui său Timuş. Pare-se că în apropierea porţii este o intrare în incinta mânăstirii Sf. Nicolae domnesc.

12. Portiţa dinspre iaz (pe aici ies mazilii)

13. Bastion cu secţiune pătrată păstrat din vremea lui Ştefan cel Mare. (Bastionul şi o parte a zidurilor de incintă sunt păstrate azi sub tribunele teatrului de vară.)

14. Palatul cel mare (zis şi „Casa mare". Este locuinţa domnului. Uneori e numit „palatul exterior", aici având acces solicitanţii care apelează la Domn).

15. Palatul Mic (zis şi palatul haremului sau al doamnei şi al cuconilor). Beciul folosit şi ca temniţă.

16. Baia domnească

17. Cuhniile (bucătăria)

18. Cămările domneşti şi jitniceria (hambarul înalt de grâne). Aici se ţin tainurile Curţii şi ale lefegiilor.

19. Piatra scării, locul unde descalecă domnul.

20. Chioşc (umbrar) atestat din 1585, unde domnul judecă vara (obiceiul dispare în sec. XVII).

21. Terasă adesea cultivată.

OGRADA MÂNĂSTIRII SF. NICOLAE DOMNESC

22. Ogradă şi cimitir (intrări în nordul şi în sudul incintei)

23. Biserica Sf. Nicolae Domnesc, folosită de Domn de sărbători (praznice). În restul zilelor folosit paraclisul de deasupra Porţii celei Mari. De sărbători admişi şi poporenii în biserică sugera un izvor<?>.

24. Chiliile călugărilor de la mănăstire şi stăreţia.

25. Zid subţire, fără şanţ, ce desparte mânăstirea de Curte.

GRĂDINILE DE PE COASTA DIN SPATELE PALATULUI

26. Chioşc în chipul unui foişor, construit chiar pe malul iazului. Pentru a se distra, Ştefăniţă, fiul lui V. Lupu, arunca din foişor în apă pe fii de boieri pe care dorea să-i umilească. În spaţiul dintre iaz şi palisada curţii, inclusiv pe coastă sunt plantaţi feluriţi arbori autohtoni (duzi, caişi, etc.) la care V. Lupu adaugă şi arbori exotici, cultivaţi în ciubere (hârdaie), precum lămâi, migdali şi un pom mic plin cu rodii.

Material cu drept de autor

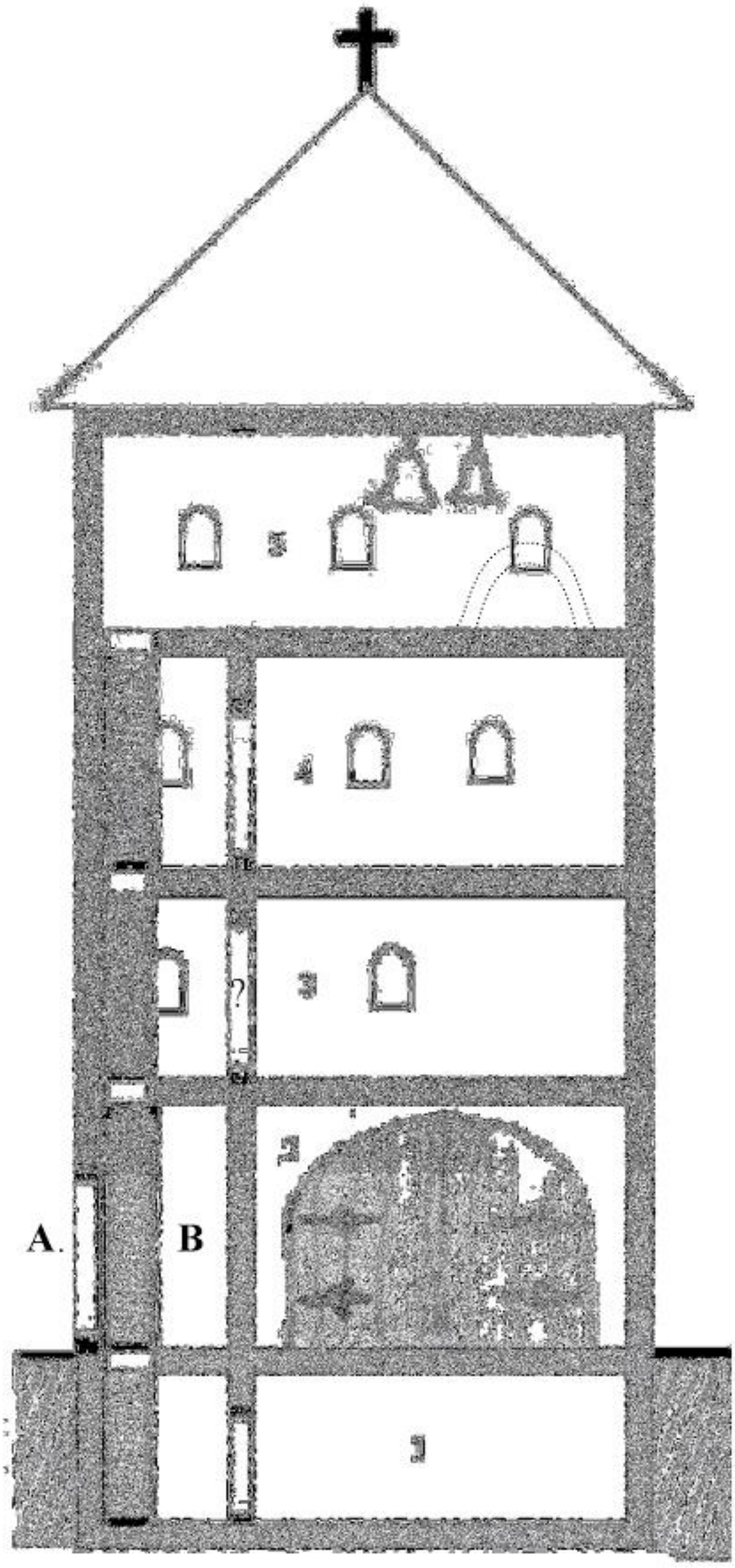

Material cu drept de autor

Curtea domnească din Iaşi –
TURNUL PORŢII CELEI MARI (poarta Gospod)

A. Intrarea în turn dinspre ograda exterioară.

B. Casa scărilor aflată pe partea de vest a turnului (vezi secţiunea nivelului care include paraclisul şi vistieria).

1. Temniţa din beciul turnului (unii se îndoiesc de existenţa unui asemenea beci).

2. Nivelul parterului. Gang boltit de intrare-ieşire cu porţi masive din blăni de stejar bătute cu fier.

3. Nivel intermediar, folosit şi ca tainiţă. Probabil că arată ca tainiţele din unele cule din Oltenia, nivelul fiind mascat printr-o concepere adecvată a scării de acces, care creează impresia că nivelul nu există. Intrarea se face probabil nu ca în desen, din lateral (din vest), ci probabil prin tavan, ca la tainiţele tradiţionale ale culelor. Pare-se că tainiţa e folosită uneori ca temniţă (de ex. pentru închiderea tâlharilor).

4. Nivel care creează impresia de a fi etajul întâi (nivelul anterior fiind mascat). La acest nivel există un paraclis construit în 1621 de Tomşa, folosit în mod curent de Domn pentru a asista la serviciul religios din zilele comune. Alături de paraclis există o încăpere folosită de vistierie. Vezi în continuare secţiunea în plan orizontal a prezentului nivel. Paraclisul este numit şi Biserica de pe poartă. Paraclisul e foarte mic, încât nu încap nici toţi boierii din suita princiară. Pare-se că avea hramul Sf. Gheorghe. E deservit sub Lupu de un protopop şi unul sau mai mulţi preoţi de mir. Pare-se că paraclisul are şi o turlă, ce se vede din interior, înaintând în spaţiul clopotniţei.

5. Camera clopotelor (clopotniţa), care deserveşte paraclisul. Pare-se că e o încăpere foarte înaltă şi compartimentată (în nişte încăperi nereprezentate în desen), căci şi aici sunt amenajate celule folosite ca temniţă, mai ales pentru cei ce uneltesc contra domniei. În 1751 şi 1797 turnul porţii e atestat ca având ceas. Probabil ceasul a fost montat spre exterior, cu faţa spre târg (adică pe latura nordică a construcţiei), la acest nivel. (Nu este exclus ca un ceas să fi existat la curte şi în vremea lui Lupu, dar e greu de spus dacă în acest turn. Oricum prezenţa unui ceasornicar e atestată, iar un ceas exista sigur în turnul porţii de la Mânăstirea Trei Ierarhi, aflată la o aruncătură de băţ de palat.) Unele izvoare sugerează că, legat de funcţiile de apărare ale turnului, ar fi existat şi o platformă pentru o piesă de artilerie (un tun), poate la acest nivel. Însă e posibil ca asemenea platformă să fi existat numai la celelalte porţi.

Material cu drept de autor

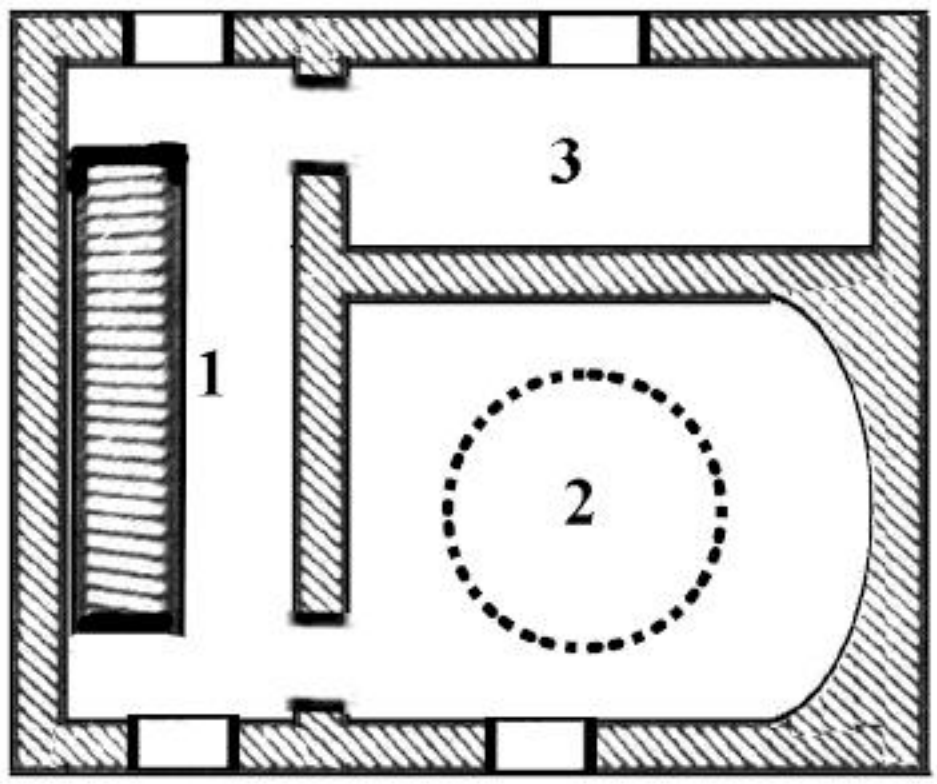

Curtea domnească din Iași

SECȚIUNE ORIZONTALĂ PRIN TURNUL PORȚII CELEI MARI (poarta Gospod) LA NIVELUL PARACLISULUI

1. Casa scărilor
2. Paraclisul de pe poartă
3. Vistieria

Material cu drept de autor

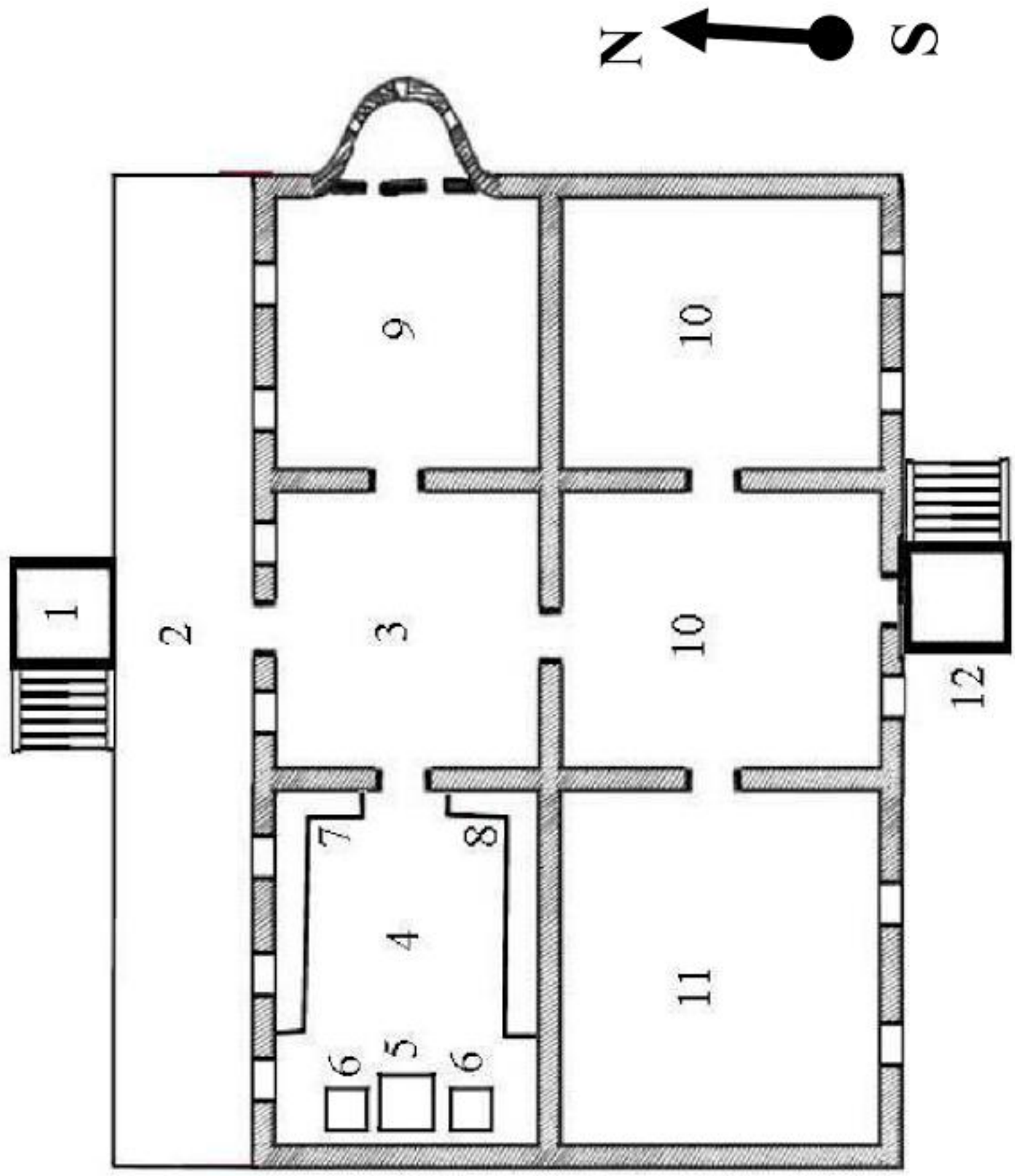

Material cu drept de autor

Curtea domnească din Iași

PALATUL MIC sau PALATUL HAREMULUI

(palatul doamnei și al cuconilor sau casa cea mică a doamnei și a cuconilor)

Până în 1593 acest palat nu e menționat, el fiind poate adăugat abia de Ștefan Tomșa în 1623-1624 sau de Miron Barnovschi. Din 1648 existența îi este atestată de izvoare.

1. Scara principală și foișorul care îi corespunde (sub foișor este o intrare într-o pivniță boltită, care este folosită adesea și drept închisoare pentru cei ce uneltesc contra domniei). Din foișor se trecea în pridvor.

2. Pridvorul casei doamnei. Lungimea pridvorului este de circa 40 de pași.

3. Vestibulul (1643 „atriul extern" al) casei doamnei. În această încăpere se adună soldați, boieri, preoți, chiar orășeni. Treburile doamnei sunt coordonate de un vornic al doamnei, care se ocupa și de oaspeții adunați aici. Posibil ca încăperile publice (sala 3, 4 și 9 - paraclisul) să aibă podele din cărămizi pavimentare hexagonale nesmălțuite sau poate unele chiar smălțuite.

4. Sala de primiri a doamnei. Domnul (mai ales Vasile Lupu) ia adesea masa aici, însoțit de numai câțiva boieri. Era obiceiul ca atunci când Domnul dădea ospețe în Palatul cel mare, invitând toți boierii de seamă, doamna să dea la rândul ei un ospăț în această sală, la care poftea soțiile celor invitați de domn.

5. Jilțul doamnei, aranjat ca un adevărat tron.

6. Jilțurile cuconilor domnești.

7. Stranele soțiilor de boieri de rang mai înalt, orânduite după rangul soților lor (la turci partea stângă e considerată mai de cinste decât partea dreaptă). Doamnele formează „Curtea doamnei".

8. Stranele soțiilor de boieri de rang mai mic, sau fără rang, orânduite după importanța soților lor.

9. Paraclisul (capela) doamnei, pare-se cu hramul Sf. Gheorghe.

10. Iatacul (dormitoarele) doamnei

11. Iatacul (dormitorul) cuconilor

12. Scara din spate a Casei doamnei (scara dinspre baie) și foișorul care îi corespunde. Probabil pe la 1677 aici s-a adăugat clădirii un pridvor, similar celui din față, iar scara și foișorul au fost deplasate mai spre sud.

Material cu drept de autor

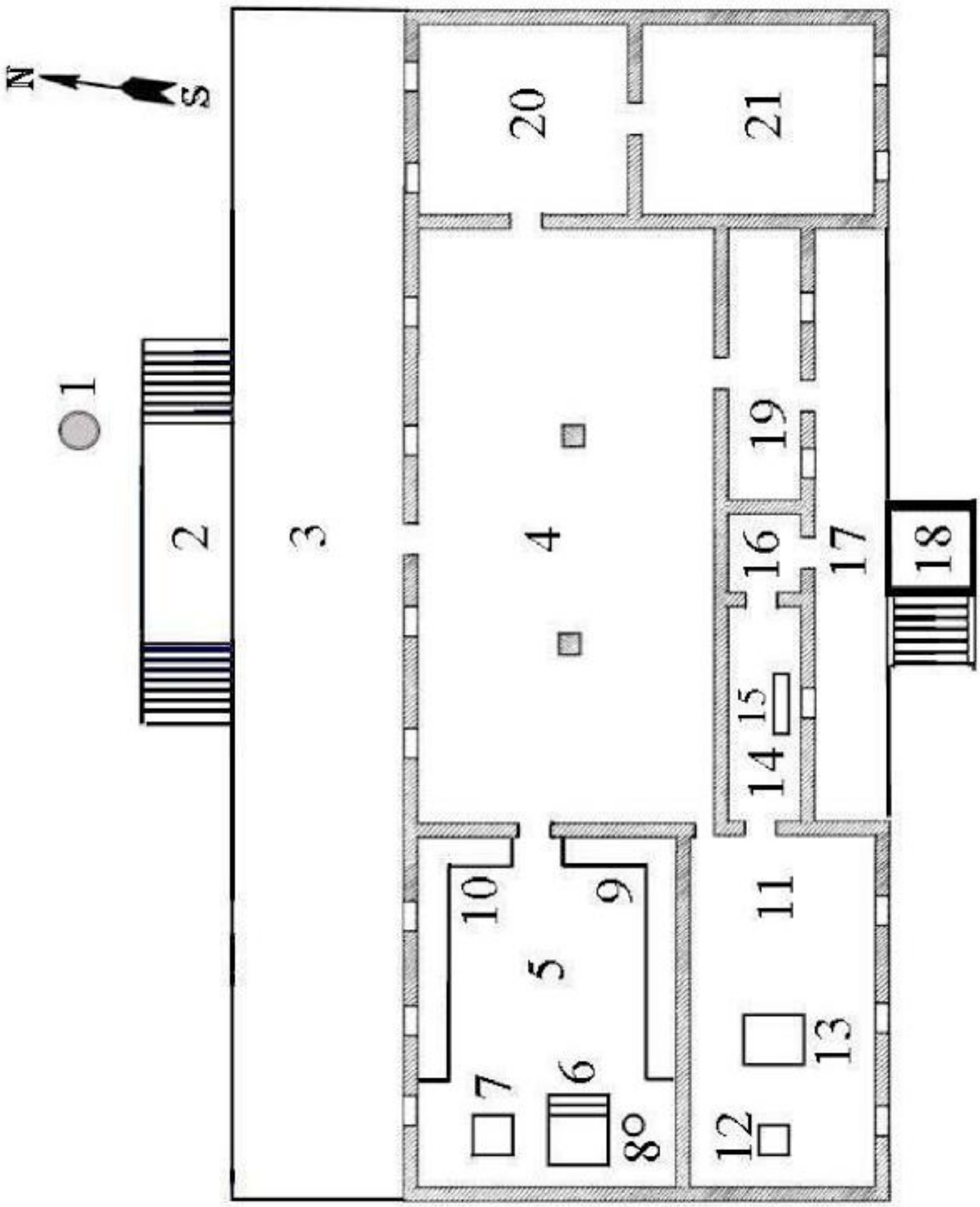

Curtea domnească din Iaşi

PALATUL CEL MARE (palatul domnului), **numit şi CASA CEA MARE**

Partea publică a palatului era numită şi Palatul exterior.

Descriere generală: Aspectul nu e impozant şi nici deosebit de frumos. E o clădire cu un singur nivel, înălţată pe un parter înalt, ce nu are

Material cu drept de autor

nimic măreț în ea. Dedesubt ascunde niște pivnițe boltite. Era asemenea caselor boierești de epocă. În 1585 e clădită mai mult din lemn, numai puține părți sunt lucrate din piatră, care e însă prost potrivită. În secolul al XVII-lea, pare-se că palatul e înlocuit cu o zidire temeinică de piatră. În cursul invaziei tătarilor și cazacilor din 1650 Iașul este incendiat și jefuit. Cu acest prilej și palatul domnesc e ars până în temelii, fiind refăcut imediat după aceea de Vasile Lupu.

1. Piatra scării unde descalecă domnul.
2. Foișorul intrării principale, cu scări pe două părți (cu două aripi). Scările, fiind destinate ceremoniilor, sunt late cât să încapă 3 oameni cot la cot. Scara cuprinde circa 7 trepte, deci platforma pe care se înalță parterul este la circa 1,4 - 1,6 m deasupra solului. Posibil ca foișorul să fi fost mai lat decât scara, ieșind mai în afară decât o arată desenul.
3. Pridvorul e destinat și ceremoniilor, fiind întins pe toată fața clădirii, lung de circa 80 de pași.
4. Vestibulul palatului. E sala cea mai mare a palatului, are tavanul boltit și sprijinit pe mai mulți stâlpi ziditi (coloane). Ferestrele sunt mici și apărate de gratii, ceea ce face ca în sală să fie cam întuneric în plină zi. Uneori sunt puse și mese în sală. Podeaua sălilor publice este realizată din cărămizi pavimentare hexagonale nesmălțuite sau uneori chiar smălțuite. În această sală se văd boieri de toate cinurile, preoți, oșteni, chiar orășeni. Aici așteaptă cei care urmează a fi primiți în audiență (cineva așteaptă două ceasuri, până să fie primit de domn).
5. Sala divanului celui mare (nume dat de D. Cantemir) sau sala tronului. Este sala divanului de judecată; sala e numită și spătăria mare. Sala este folosită și pentru ospețe, ocazie cu care se introduc și mese.
6. Jilțul (tronul) domnesc e mare și e așezat pe o estradă de 3 trepte. În vremea lui Lupu și a lui Gheorghe Ștefan tronul e sculptat și aurit și are un ceas deasupra, fiind decorat - după Iorga - și cu un baldachin. Tot deasupra tronului, în spate, pe perete, se află o icoană ce înfățișează pe Iisus în fața judecății, iar dedesubtul ei e o candelă ce arde continuu.
7. Jilțul mitropolitului
8. Locul în care stă în picioare spătarul (deci în dreapta tronului)
9. Stranele pentru boierii cu slujbe mai puțin însemnate, sau pentru cei fără slujbe (aceștia sunt plasați în dreapta tronului întrucât în tradiția otomană de cinste mare se bucură cei aflați în partea stângă; partea dreaptă e rezervată celor ce se bucură de cinste mai mică)

Material cu drept de autor

10. Stranele pentru boierii cu slujbe mai înalte, boieri aşezaţi în partea stângă a tronului, fiind locul de cinste deosebită. Boierii se orânduiesc după rang, de la cei mai însemnaţi, aflaţi în apropierea tronului, până la aceia de rang mai mic, plasaţi mai spre uşă.

11. Sala divanului celui mic (al sfatului), numită şi spătăria mică. Este sala destinată audienţelor publice şi cabinetului (biroului) privat al domnului. Tot aici vin pe rând şi boierii pentru investire anuală în funcţii. Camera pare să fi fost îmbrăcată (tapisată) în vremea lui Vasile Lupu cu tapiserii de fir (similar biroului - spătăriei mici - a domnului muntean de la Târgovişte). Un călător vede pe perete un covor acoperit de o cortină. Pe jos e întins un covor simplu.

12. Jilţul (tronul) domnului

13. Masă acoperită cu un covor. Pe masă sunt aşezate însemnele domneşti (buzduganul, spada şi sabia dreaptă cu două tăişuri).

14. Odaie boltită cu pereţii acoperiţi cu plăci de faianţă cu desene albastre, asemănător cu faianţa olandeză. (Un călător o numeşte „pretoriul cel mic", fiind un fel de birou mai intim (privat) al domnului.

15. În faţa ferestrei e aşezată o măsuţă joasă pe care se servesc domnului şi musafirilor săi dulceaţă şi rachiu. După obicei otoman, toţi stau turceşte pe covor.

16. Vestibul (gang mic) ce permite ieşirea spre loggia aflată pe latura din spate a palatului. Posibil ca şi pereţii acestei încăperi să fi fost îmbrăcaţi cu faianţă albastră, similară celei olandeze.

17. Loggia aflată pe latura din spate a palatului.

18. Foişorul şi scara din partea din spate a palatului, care permit a se coborî în grădina aflată între palat şi împrejmuirea curţii şi permite totodată şi accesul la portiţa care duce la iazul de sub Curte şi la grădinile înconjurătoare acestuia (unde pe lângă arbori şi alte plante autohtone sunt expuse şi plante exotice, cultivate în ciubere).

19. Cameră privată, care pare a fi fost îmbrăcată şi ea în faianţă albastră.

20. şi 21. Iatacul domnului (camerele sale private). În epoca lui Lupu pereţii sunt acoperiţi cu stucaturi şi cu un tapet aurit (desenul reprezintă flori colorate pe un fond de aur). După alţi călători pereţii erau nu tapetaţi, ci decoraţi cu o zugrăveală care înfăţişa flori colorate pe un fond auriu. În 1647 se vorbeşte explicit de existenţa unui tapet aurit. În vremea lui Ştefan Tomşa, la începutul secolului al XVII-lea, pereţii erau decoraţi cu nişte covoare. Tavanul pare să fi fost şi el minunat împodobit. Ferestrele sunt mari. Jilţurile din încăperi sunt tapisate cu mătase şi catifea, care e bătută cu ţinte de argint aurit. În camere sunt sobe de olane smălţuite.

Material cu drept de autor

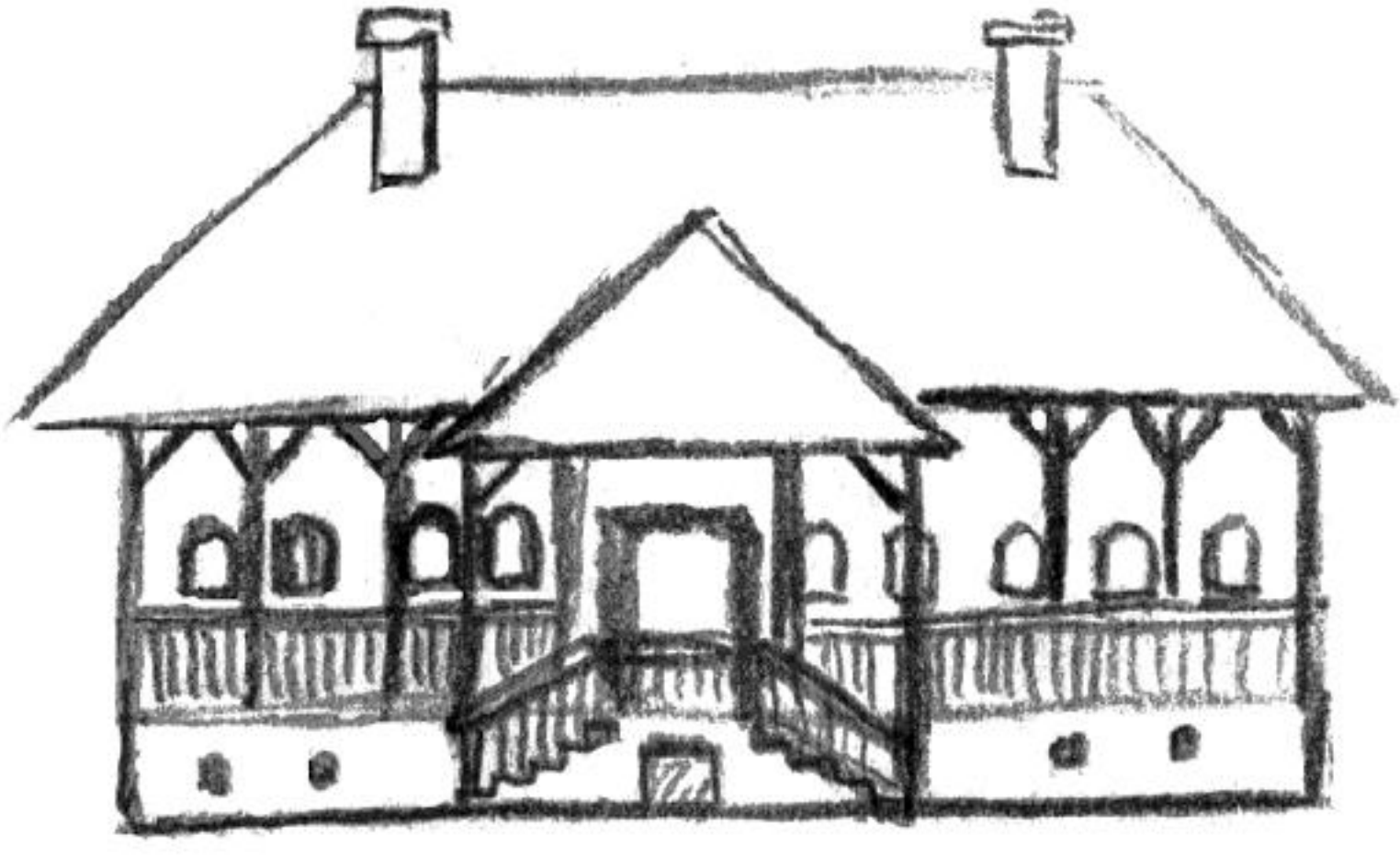

Curtea domnească din Iași

CASA CEA MARE (palatul domnului) văzută din față, adică dinspre nord. Se remarcă foișorul și ceardacul (pridvorul) întins pe toată fațada clădirii. Spre foișor, pe ambele laturi, urcă câte o scară cu 7 trepte late cât să încapă 3 oameni alături, cot la cot. Fațada casei mici (a doamnei) arăta similar, numai că foișorul avea scară numai pe o singură parte (pe partea de vest). Sub foișor era o intrare în beci la ambele palate. Dacă fațada palatului mare era de circa 80 de pași lungime, cea a palatului mic era de numai 40 de pași. Evident și numărul ferestrelor era mai redus la palatul doamnei.

Acoperișul a fost până la Vasile Lupu de șindrilă. Acest domn a înlocuit, cu ajutorul unor meșteri ardeleni, vechiul acoperiș cu unul de țigle. Arheologii au descoperit în majoritate țiglă nesmălțuită, dar a apărut și țiglă smălțuită cu galben și verde.

Material cu drept de autor

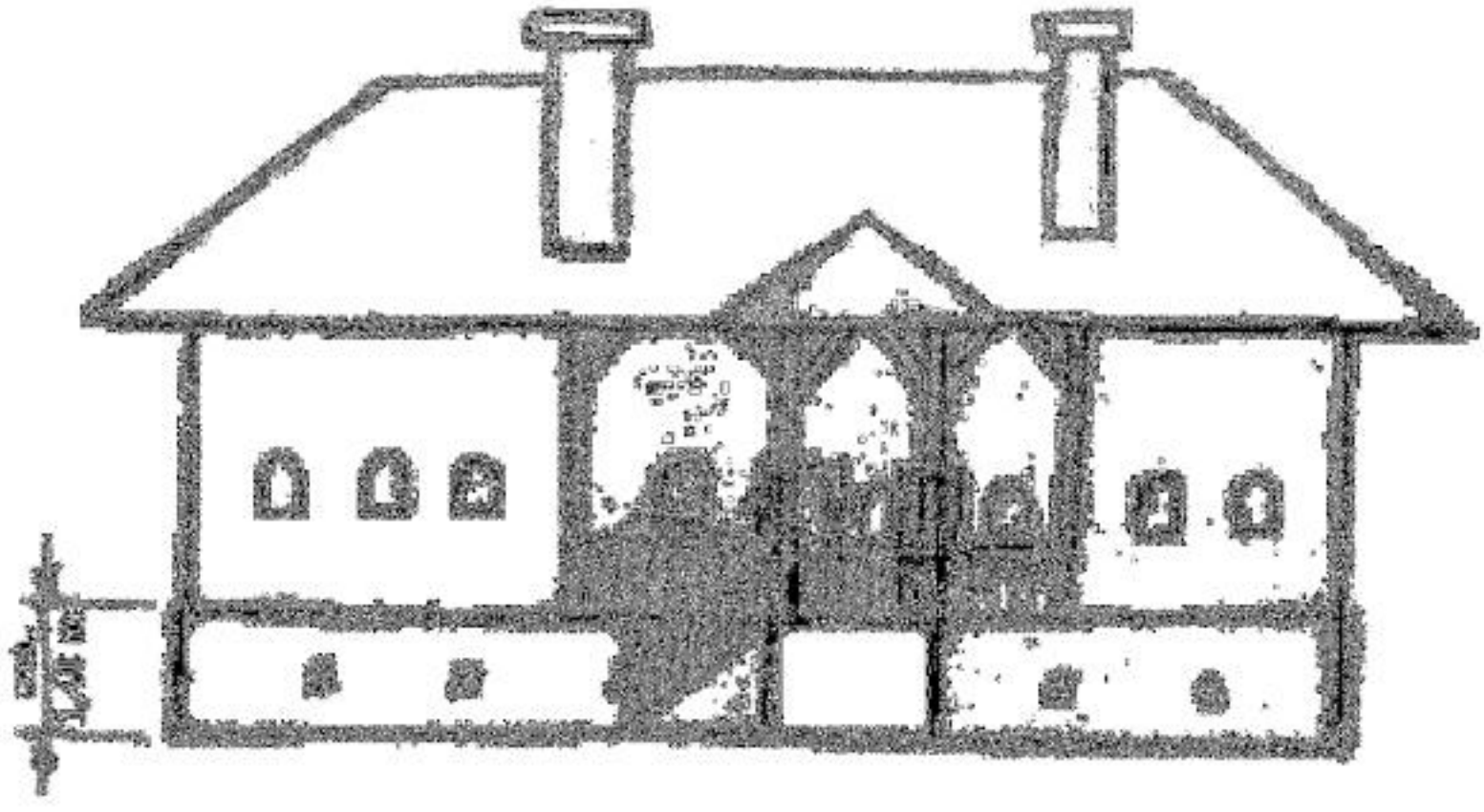

Curtea domnească din Iaşi

CASA CEA MARE (palatul domnului) văzută din spate, adică dinspre sud. Se remarcă o logie, căreia i se adaugă un foişor care iese în afara peretelui clădirii. El dispune de o scară pe o singură parte, scară care duce la grădina din spatele palatului şi la portiţa care se deschide spre iazul de sub curte. Casa prezintă un parter înalt, ridicat peste o pivniţă boltită.

Lungimea clădirii pe această latură este de 80 de paşi.

Vederea din spate a casei mici (a doamnei) seamănă cu această reprezentare, numai că lipseşte loggia şi balustrada respectivă, rămânând vizibil în desen numai foişorul şi scara de acces spre el. De asemenea lungimea faţadei acestui palat al haremului este de numai 40 de paşi.

Material cu drept de autor

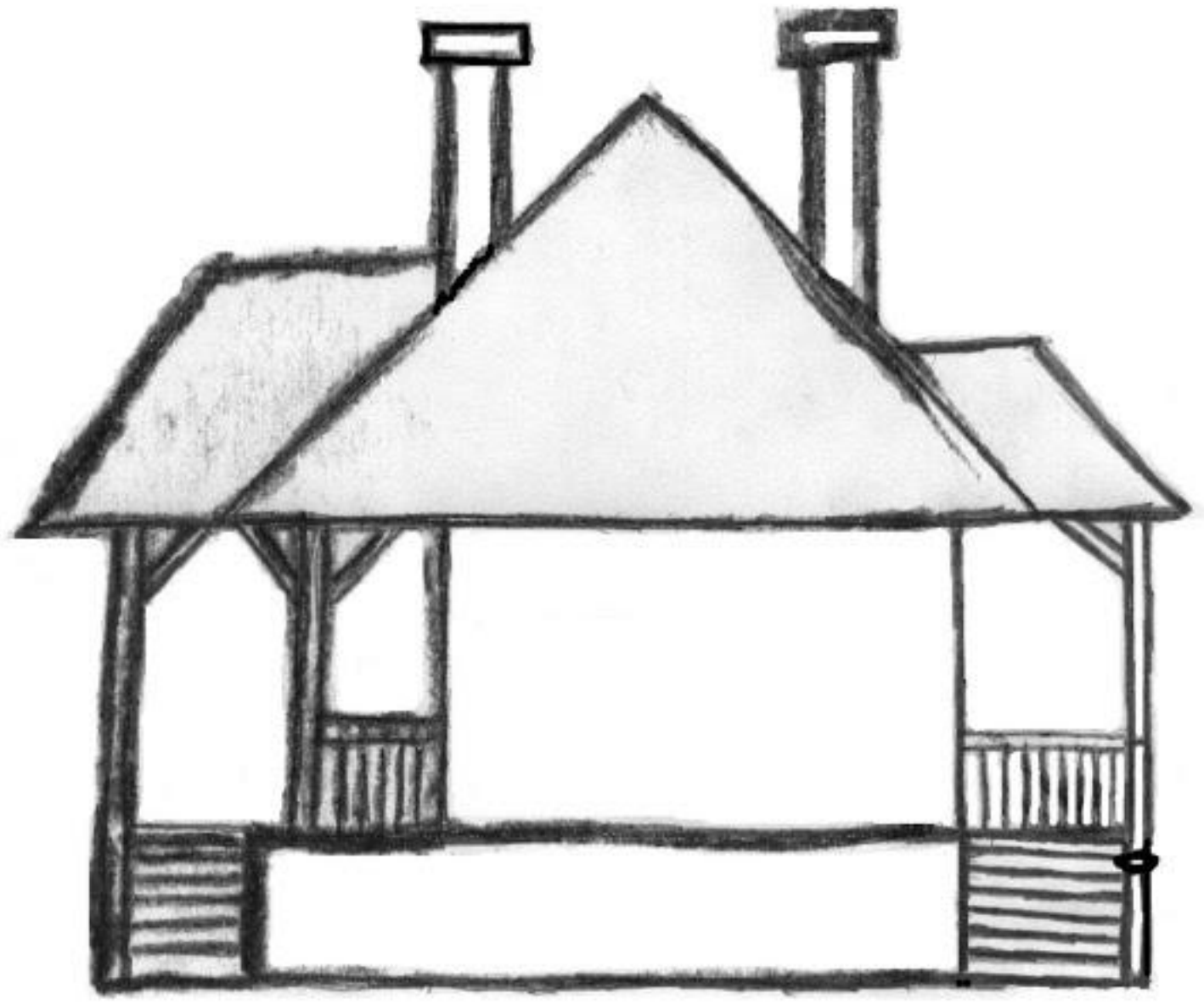

Curtea domnească din Iași

CASA CEA MARE (palatul domnului) văzută dintr-o parte - și anume dinspre latura de vest. Se remarcă foișoarele aflate atât în partea din față, cât și în partea din spate. Lățimea casei mari e de 50 de pași.
Vederea casei mici (a doamnei) seamănă cu această reprezentare, numai că lungimea acestei laturi e mai mică decât aceea a casei domnului. În cazul foișorului din față al casei mici, scara fiind pe o singură parte, pe desen, în acest loc, în fundal apare o balustradă care delimitează foișorul spre est (exact ca la foișorul din spate al casei mari).

Material cu drept de autor

Curtea domnească din Iași
BAIA DOMNEASCĂ
(aflată din jos de iatacul doamnei, la sud de palatul ei)

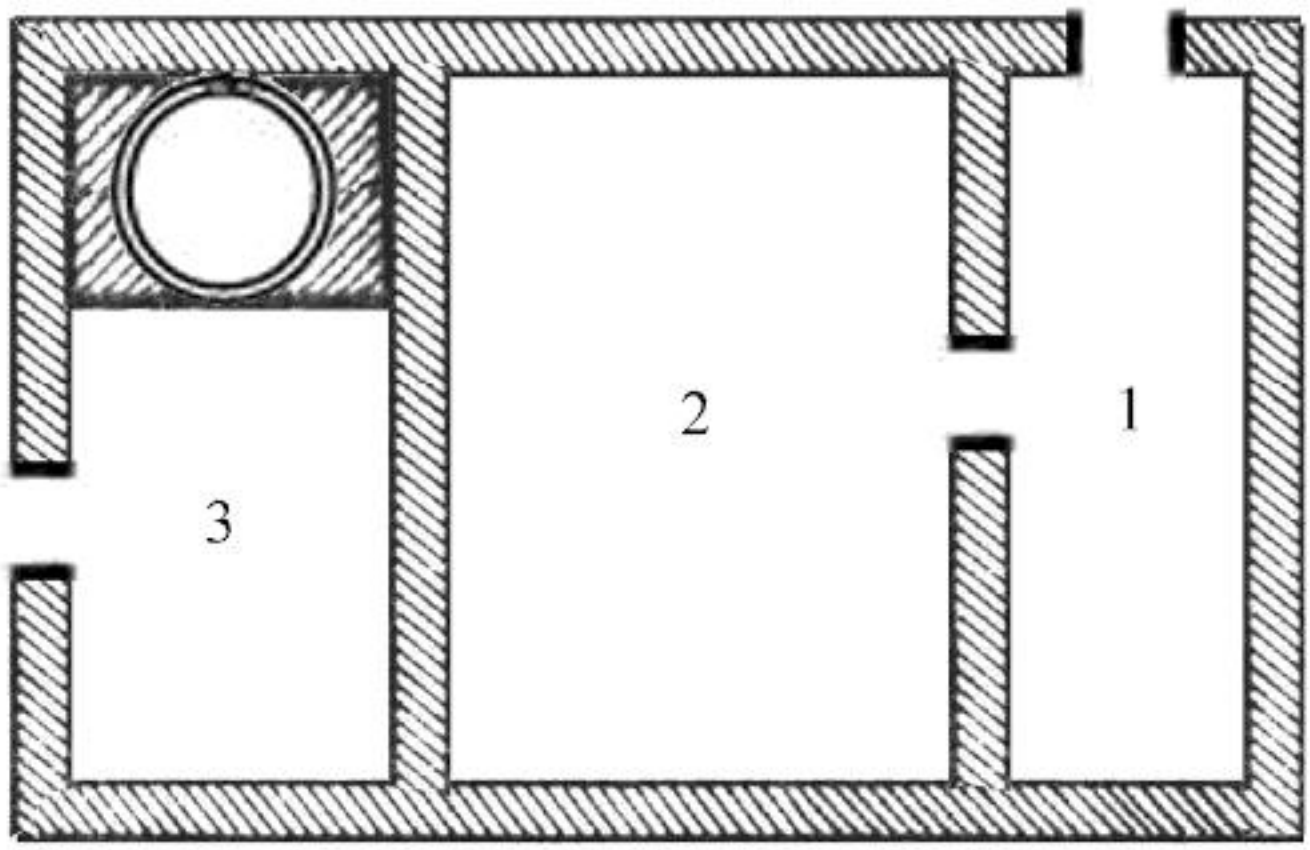

1. Vestibulul băii, unde se dezbrăcau cei ce urmau a face baie.
2. Sala de baie propriu-zisă, prevăzută cu mai multe bazine (fântâni), care era foarte elegantă, fiind pardosită cu marmură. Pare-se că şi pereţii erau îmbrăcaţi în marmură.
3. Sala băieşului şi a cazanului. Apa necesară se aduce cu sacaua din iazul de sub curte.

Material cu drept de autor

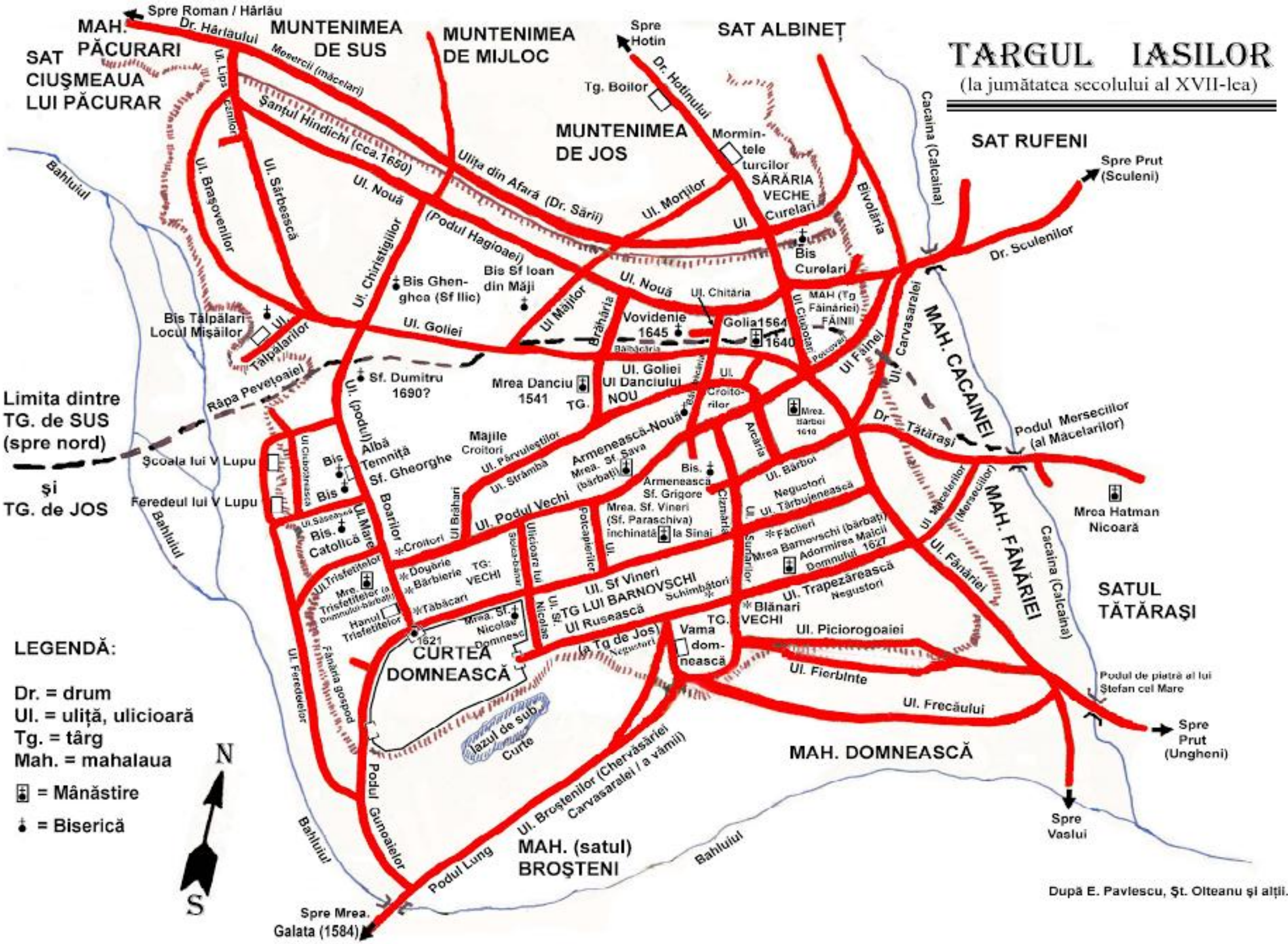

După E. Pavlescu, Șt. Olteanu și alții.

Material cu drept de autor